Bundel van de Raadsvergadering van 13 september 2018

1 Opening
2 Vragenuur
3 Spreekrecht burgers
4 Vaststelling agenda d.d. 13 september 2018
- 04 - Agenda raad 13 september 2018.pdf

5 Vaststelling besluitenlijst 12 juli 2018
- 05 - besluitenlijst raad 12-07-18.pdf
- 05 -amendementbijlage1.pdf
- 05 - motie stimuleringsregbijlage 2.pdf
- 05 - motie capaciteit politiebijlage 3.pdf

6 Commissie SL d.d. 4 september 2018
- 05 - Concept-adviezenlijst commissie SL 20180904.pdf

7 Commissie GB d.d. 5 september 2018
- 05 - Concept-adviezenlijst commissie GB 20180905.pdf

8 Controlelijst
- 06 - Controlelijst 2018 09 13 -update 10-9-2018.pdf

9 Voorlopige planning raad (VPR)
- 07 - VPR raad 13 september 2018 (bijgewerkt tot en met 9 september 2018).pdf

10 Lijst van ingekomen stukken
- memo collegeprogramma 2018-2022.pdf
- 08- Lijst ingekomen stukken 13 september 2018.pdf

11 Mededelingen
12 Raadsvoorstel wandelknooppuntennetwerk
- 10 - RV Wandelknooppuntennetwerk..pdf
- 10 - RB Wandelknooppuntennetwerk....pdf

13 Raadsvoorstel Beleidsnota Maatschappelijk Vastgoed
- 11 - RV Beleidsnota Maatschappelijk vastgoed.pdf
- 11 - RB Nota Maatschappelijk vastgoed..pdf
- 11 - Nota Maatschappelijk vastgoed.pdf
- 11 - Mook Promotion; maatschappelijk vastgoed.pdf
- 11- Amendement Maatschappelijk vastgoed.pdf

14 Raadsvoorstel MIRT-onderzoek Lob van Gennep
- 12 - RV MIRT-onderzoeksrapport, Inspiratieatlas Lob van Gennep..pdf
- 12 - RB MIRT-onderzoek Lob van Gennep...pdf
- 12 - MIRT-onderzoek.pdf
- 12 - MIRT-onderzoek Inspiratie-atlas.pdf

15 Raadsvoorstel vaststelling Visie Maasheggen
- 13 - RV Visie Maasheggen.pdf
- 13 - RB vaststelling Visie Maasheggen..pdf
- 13 - Gehecht aan heggen_21dec.pdf
- 13 - Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei_def.pdf

16 Stand van zaken samenwerking
17 Sluiting

Agenda

Gemeente Mook en Middelaar

Gemeenteraadsvergadering 13 september 2018

Geachte raadsleden,

Hierbij nodig ik u van harte uit tot het bijwonen van de openbare vergadering van de raad van de gemeente Mook en Middelaar, te houden op **donderdag 13 september 2018 om 19.30 uur in het gemeentehuis te Mook**.

De agenda voor deze vergadering is als volgt:

Algemeen

1. Opening
2. Vragenuur
3. Spreekrecht burgers
4. Vaststelling agenda d.d. 13 september 2018
5. Vaststelling besluitenlijst:
   * Besluitenlijst raad van 12 juli 2018

   Ter kennisname de adviezenlijsten:
   * Commissie Samenleving van 4 september 2018
   * Commissie Grondgebied van 5 september 2018
6. Controlelijst
7. Voorlopige Planning Raad (VPR)
8. Lijst van ingekomen stukken
9. Mededelingen

Hamerstukken

10. Raadsvoorstel wandelknooppuntennetwerk

Bespreekstukken

11. Raadsvoorstel Beleidsnota Maatschappelijk Vastgoed
12. Raadsvoorstel MIRT-onderzoek Lob van Gennep

13. Raadsvoorstel vaststelling Visie Maasheggen

Overig

14. Stand van zaken samenwerking

15. Sluiting

Met vriendelijke groet,

De burgemeester van de gemeente Mook en Middelaar,

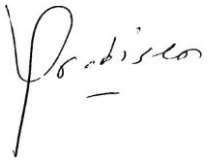

Mr. drs. W. Gradisen

Besluitenlijst

Gemeente Mook en Middelaar

Gemeenteraadsvergadering 12 juli 2018

Presentielijst

Raadsleden:	de heer A.F Herings (DGP) de heer G.A. van den Honert (DGP) de heer drs. P. Wijers (DGP), mevrouw C.A.M. van den Bergh-Visser (VVD) de heer ing. D.L.A.C. Leseman (VVD) de heer S.H. Brinkhoff (VVD) de heer drs. L.J.G.J.M.I. Tonnaer (PvdA) de heer A.J.W.M. Broekmans (PvdA) de heer F.N. Dillerop (PvdA), de heer drs. F.R. van Santwijk (GroenLinks) mevrouw W. van Keulen (GroenLinks), de heer drs. F.M.M. Jongen (CDA) de heer L.G. van der Linden (DGP)
afwezig:	
Voorzitter:	de heer mr. drs. W. Gradisen
Griffier :	de heer A.W. Peters-Sengers
Portefeuillehouders:	wethouder G.J.M. Wienhoven (GW) wethouder mw. drs. C.G.P.M. Peters (KP) wethouder mw. S.J.M. Doorenbos MSc (SD)
Gemeentesecretaris:	mevrouw J.M.G. Smits - de Kinkelder

Aanvangstijd: 19.30 uur

Sluitingstijd: 22.15 uur

Besluitenlijst

1. **Opening**
De voorzitter opent de vergadering en heet alle aanwezigen van harte welkom bij deze laatste raadsvergadering voor het zomerreces. Hij geeft aan dat door de griffier een aantal stukken op tafel is gelegd:
- de concept besluitenlijst van de gecombineerde commissievergadering van 5 juli 2018;
- de aangevulde controlelijst;
- de controleverklaring van de accountant;
- de erratalijsten i.v.m. de 3 financiële agendapunten.
Daarnaast is er voor ieder raadslid het boekje over de "vierdaagse"brug Middelaar-Cuijk.
Als startfractie wordt de fractie van GroenLinks getrokken.

2. **Vragenuur**
De heer Tonnaer (PvdA) stelt de volgende vraag:
1. Is er over elk jaar aanvraag gedaan voor de Nedvanggelden zijnde € 9200/jaar?
2. Hoeveel middelen zijn er nog beschikbaar uit de zogenoemde Nedvanggelden over 2013-2017?
3. Tot 1 augustus 2018 is de mogelijkheid een bestemming hiervoor op te geven. Welke bestemming krijgen de resterende gelden?
GW: In de genoemde jaren is jaarlijks een aanvraag gedaan, m.u.v. de jaren 2015 en 2017. Er is op dit moment nog € 8.800,-- beschikbaar. Wij gaan hoe dan ook voor 1 augustus a.s. een aanvraag doen, ook al is het bestedingsdoel dan nog wat ruim geformuleerd. Van belang voor ons is dat we dit op een goede manier aanwenden, want we moeten ons ook verantwoorden. Daarnaast hebben we aan Animo gevraagd of zij suggesties hebben voor de besteding.
N.a.v. een vervolgvraag van de heer Tonnaer over de in 2 jaren niet aangevraagde gelden, antwoordt de wethouder dat dit ook te maken heeft met het gegeven dat er ook projecten m.b.t. zwerfvuil moeten zijn waaraan je dit kunt besteden.
De heer van Santwijk (GroenLinks): is het (technisch) mogelijk om de bedragen voor deze beide jaren alsnog aan te vragen en te besteden?
Toezegging: het college zal hier in de vorm van een memo op terugkomen.

De heer Brinkhoff (VVD) stelt de volgende vraag:
Ik wil graag weten wat de uitkomst is van de informatieavond dinsdag jl. over de Maaswerken.
Wat is de uitslag als het gaat over het bomencompensatieplan en lichtmastenplan.
GW: Het doel van deze avond was om informatie te geven over de wijze waarop het plan is uitgewerkt en over wat er gedaan is met de eerder door inwoners gemaakte opmerkingen. Het college heeft een besluit genomen o.b.v. de eerdere inbreng, onder afweging van individuele belangen t.o.v. het algemene belang. De Maaskade is niet anders dan andere openbare ruimte en daar horen ook goede verlichting bij i.v.m. de veiligheid evenals enkele bomen, die ook bijdragen aan de uitstraling van Mook.

De heer Brinkhoff (VVD) stelt nog een vraag:
De vraag is dat er voor de St. Janstraat een oplossing wordt aangedragen die weinig soelaas biedt (brief parkeerverbod). Er is door mij eerder gevraagd om een bredere aanpak voor de ouderen huisvesting, groen beheer, toegang hulpdiensten en parkeermogelijkheden ook in het kader van de parkeerproblematiek die te verwachten is rond het zorgcentrum.
GW: Mijn antwoord is tweeledig. Enerzijds wil ik zeker in gesprek gaan met de bewoners om duidelijkheid te geven. Ik zal daartoe na mijn vakantie zelf het initiatief nemen. Het is niet de enige maatregel, want we willen graag dit soort problemen wijkgericht en integraal aanpakken, zoals we dat ook voor andere locaties voor ogen hebben. Dit is ook een mooie gelegenheid om burgerparticipatie mogelijk te maken.

Maar in sommige gevallen moet je als gemeente acuut maatregelen nemen.

3. **Spreekrecht burgers**
Hiervoor heeft zich niemand gemeld.

4. **Vaststelling agenda d.d. 12 juli 2018**
De heer Tonnaer (PvdA) zegt dat hij graag een motie, vreemd aan de orde van de dag, wenst te agenderen, met als onderwerp de capaciteit van de politie. Deze motie zal als agendapunt 13a worden behandeld. De agenda wordt met inachtneming hiervan vastgesteld.

5. **Vaststelling besluitenlijsten van de raadsvergaderingen van 14 juni 2018**
De heer Tonnaer (PvdA): de door mij beloofde tekst i.v.m. de herplantplicht lever ik bij nader inzien niet aan, omdat mij later is gebleken dat er sprake is van een misverstand. De wethouder doelde m.n. op de herplantplicht in het kader van de Maaskade, terwijl ik het had over de herplantplicht in het algemeen. Na het zomerreces kom ik op dit laatste terug.
De heer Brinkhoff (VVD), n.a.v. punt 6: heeft de wethouder bij Destion navraag gedaan over de wachttijden?
KP: dat heb ik nog niet gedaan. Toezegging: In september heb ik een overleg met Destion. Daarna kom ik er op terug.
Na de vergadering kom ik bij u even terug op de individuele situatie waarop u doelt.
Het verslag wordt met inachtneming hiervan ongewijzigd vastgesteld.

Ter kennisname de adviezenlijst van de gecombineerde commissievergadering Begroting & Rekening en Grondgebied van 5 juli 2018
Het verslag van de gecombineerde commissievergadering van 5 juli jl. wordt voor kennisgeving aangenomen.

6. **Controlelijst**
De heer Tonnaer (PvdA), n.a.v. vraag 1: Kan er, nu de vergunning is afgegeven, meer concreet worden ingegaan op dit punt?
GW: de omgevingsvergunning is aangevraagd, maar nog niet afgegeven. Wij komen hier snel op terug.
De heer Tonnaer (PvdA), n.a.v. vraag 5: Kan de datum van 1 december als harde toezegging worden aangemerkt, waar het gaat om de aanleg van het fietspad Tunneltje-Veldweg.
GW: Er is nu een memo met persbericht over de aanbesteding van de fietsbrug in voorbereiding. Bij de aanbesteding is als harde voorwaarde opgenomen dat 1 december die aansluiting wordt gerealiseerd. Ik mag over de aanbesteding zelf echter nog geen mededelingen doen, maar ik ga er van uit dat dit ons gaat lukken. Mocht dit door onvoorzienbare omstandigheden niet zo zijn, dan komen wij hierop direct bij u terug. Daarbij denk ik dan m.n. aan de voor de werkzaamheden bij bedrijven beschikbare capaciteit.
De heer Herings (DGP) n.a.v. vraag 16: de vraagstelling was m.n. bedoeld om de indicatoren die we zelf al in huis hebben en dus bekend zijn ook op te nemen in de stukken.
GW: U kunt van ons verwachten dat wij de indicatoren vanuit Waarstaatjegemeente.nl aanvullen met de gegevens uit de eigen administratie die we eenvoudig boven water kunnen krijgen.
De heer Brinkhoff (VVD) n.a.v. vraag 13: waar staat weekmail 28, waar in het antwoord naar wordt verwezen?
De griffier: weekmail 28 is de weekmail van 12 juli 2018.
Mw. Van den Bergh (VVD) verzoekt bij de weekmails ook het weeknummer te vermelden in raaddigitaal.
De heer Leseman (VVD) n.a.v. vraag 14: Wat is het college voornemens te antwoorden op het verzoek van Klok Bouw om de prijzen aan te passen?
GW geeft aan dat hij hierop bij het agendapunt Mededelingen zou zijn ingegaan, als deze vraag niet zou zijn gesteld. Hij heeft een antwoord op papier voorbereid en leest

dit voor:
"Leden van de gemeenteraad
In de afgelopen jaren is er hard gewerkt aan de herontwikkeling van het centrum van Mook.
We komen nu in de realisatiefase. Zo'n traject van planvorming en realisatie neemt een lange tijd in beslag. De omstandigheden in de beginfase zijn totaal anders dan nu in deze fase.
Wij startten op het moment dat de crisis in de bouw, kort na de financiële crisis, zo ongeveer op zijn hoogtepunt was. We werden geconfronteerd met een reductieopgave woningbouw en er waren weinig ontwikkelaars die financiële risico's wilden nemen.
Nu 4 jaar later ziet de bouwwereld er totaal anders uit.

- Alhoewel, demografisch gezien er nauwelijks aanleiding toe is, is de vraag naar woningen gigantisch gestegen.
- De bouwkosten zijn ruim 15% gestegen.
- De huizenprijzen zijn navenant ook gestegen
- Duurzaamheid stond 4 jaar geleden nog nauwelijks op de agenda, in elk geval niet zo prominent als nu. De ontwikkelaars hogere normen opleggen heeft ook effect op de woningbouwprijzen en werken belemmerend voor de woningbouw.

Om onze eigen beleidsdoelstellingen te halen moet het college ook compromissen sluiten.
Nadat door de gemeenteraad het bestemmingsplan was vastgesteld is er door KLOK gewerkt aan het definitief ontwerp. Dat ontwerp is ook besproken met het Gelders Genootschap in de Grote Commissie. Een aantal van u was daarbij ook aanwezig. Daar is een ontwerp uitgekomen waar in grote mate consensus over was. Het betekende wel een sterke verhoging van de bouwkosten. De negatieve exploitatie voor KLOK liep te hoog op waardoor er een bijstelling voorgesteld werd. Wat overigens wel geleid heeft tot een positief welstandsadvies. KLOK heeft ons op ons verzoek inzage gegeven in die exploitatie.
De negatieve exploitatie wordt voornamelijk veroorzaakt door enorm gestegen bouwkosten van meer dan 15%. Als gevolg daarvan heeft KLOK na overleg, de prijzen van de woningen aangepast, waardoor de bouwvergunning kon worden aangevraagd, zodat er in oktober gestart kan worden met de grondwerkzaamheden en de bouw in november 2018.
Echter het betekent wel dat de overeenkomst op dat punt aangepast moet worden.
KLOK is meteen gevraagd om extra aandacht te geven aan de verduurzaming van de woningen. Uit het uw eerder verstrekte memo is verslag gedaan van de duurzaamheidsmaatregelen.
Voor het college gelden de volgende afwegingen:
Het college hecht grote waarde aan

- een tijdige start van de bouw. Iedere wijziging kan een fixe vertraging opleveren. Bovendien zou een versobering zelfs kunnen leiden tot een vermindering van het welstandsniveau.
- aan duurzaamheid
- aan de betaalbaarheid.

Het college is dan ook voornemens om mee te werken aan dit verzoek."

De heer Leseman (VVD); ik vraag me dan wel af wat een dergelijke overeenkomst waard is. En ik waarschuw voor de prijsopdrijvende werking van het werken met "vanaf"- prijzen.
GW: We hebben hier in alle redelijkheid naar gekeken, ook in relatie tot de omgevingskwaliteit en de negatieve exploitatie van de ontwikkelaar, waar wij inzage in hebben gekregen. Ik zal het punt van de prijsopdrijvende werking meenemen in de gesprekken met Klok. We hebben nu wel aanpassingen kunnen bewerkstellingen die toekomstige verduurzaming mogelijk maakt.

7. **Voorlopige Planning Raad (VPR)**
Hierover zijn geen opmerkingen

8. **Lijst van ingekomen stukken**
De heer van Santwijk (GroenLinks) constateert dat in het memo over de MARN sprake is van een overschot, dat verdeeld wordt onder de deelnemende gemeenten. In onze gemeente komt dit ten goed aan de post Vuilophaal en –afvoer. Waarom aan deze post en niet aan bv. de Vrij Besteedbare Reserve en om welk bedrag gaat het?
WG: het zou onlogisch zijn dit aan een andere post ten goede te laten komen. Het heeft direct met elkaar te maken en wij hebben daar een egalisatiereserve voor.
Toezegging GW: u krijgt nog een antwoord op uw vraag over de hoogte van het bedrag.
De heer Tonnaer (PvdA) vraagt de memo's over Intos en de beleidskeuze huishoudelijke hulp voor de commissie te agenderen.
De heer Herings (DGP) vraagt dit ook voor het memo over Coatinc.
De heer Jongen (CDA): komen IWGM en Intos niet sowieso binnenkort op de agenda?
KP: We hebben nu een iets andere bestuursstructuur waardoor niet alles meer langs de raad hoeft. Het college is bevoegd bij minder dan 5 % afwijking, zoals bv. bij de begroting 2019 IWGM. Er is overigens wel een plan om de heer Noij een keer in de commissievergadering uit te nodigen, wellicht n.a.v. dit memo, als de Agendacie. instemt. In september is er volgens mij een bezoek aan Intos gepland voor de beide raden. Ik meen op 11 september.
Griffier: dit is dan nog niet bij de griffie bekend en zal worden nagegaan.
De lijst van ingekomen stukken wordt voor het overige voor kennisgeving aangenomen.

9. **Mededelingen**
WG licht het uitgereikte persbericht over het opheffen van de ambulancepost in Gennep nader toe. Hij kan zich daar op dit moment niet in vinden.
Naar aanleiding van het persbericht en de toelichting komen de navolgende punten in de discussie aan de orde: de hier bevoegde partijen, de onzekerheid over de locatie van een ambulancevoorziening in de gemeente Berg en Dal, de snelle invoering per 1 augustus a.s., het ontbreken van Nijmegen op de graphic (hetgeen wordt veroorzaakt omdat daar niets verandert) en de aanrijtijden vanuit Brabant.
Geconcludeerd wordt dat het wenselijk is dat de gemeenteraad een eigen brief schrijft aan de Ambulancedienst waarin de argumenten tegen dit besluit naar voren worden gebracht, met een afschrift naar de beide andere gemeenten. Daarnaast bestaat er geen bezwaar tegen om ook gezamenlijk met de andere gemeente(n) nog een brief te schrijven. Dit wordt z.s.m. opgepakt.

10. **Raadsvoorstel Herstelbesluit Mookerplas e.o., 1e herziening**
Voorstel om te besluiten:
Het bestemmingsplan 'Mookerplas en omgeving, 1e herziening' opnieuw vast te stellen.

Bij de beraadslagingen over dit agendapunt komen de navolgende zaken aan de orde: de lastige materie en het feit dat deze zaak onder de rechter is, de vraag wat er gebeurt bij uitstel, de toonzetting van de brief van de raadsman, m.n. qua planschade, de publiekrechtelijke – en privaatrechtelijke kanten van deze zaak, het belang dat betrokkenen eerst zelf overeenstemming bereiken, het herstel van een technische fout en de bereidheid om het plan te herzien als betrokkenen overeenstemming hebben bereikt.

Besluitvorming t.a.v. voorliggend besluit:
Aantal stemmen voor: 13
Aantal stemmen tegen:0
Resultaat: besluit is hiermee aangenomen.

11. **Jaarstukken 2017**
Voorstel om te besluiten:
1. Kennis te nemen van de (nagezonden) controleverklaring en het (nagezonden) accountantsverslag bij de Jaarstukken 2017;

2. De Jaarstukken 2017 en de (nagezonden) controleverklaring vast te stellen;
3. Het jaarrekeningresultaat van € 1.579k als volgt te bestemmen:
a) een bedrag van € 555k over te hevelen naar 2018 via de bestemmingsreserve Budgetoverheveling;
b) een bedrag van € 372k toe te voegen aan de nieuw te vormen bestemmingsreserve onderhoud gemeentehuis;
c) het restantbedrag van € 652k toe te voegen aan de Vrij Besteedbare Reserve (VBR).

Tijdens de discussie komen de volgende onderwerpen aan de orde: waardering voor het werk van college en ambtenaren, tevredenheid over het feit dat Gast van de Raad weer wordt opgepakt, de wenselijkheid om in alle rapportages zo veel mogelijk indicatoren te vermelden, het memo budgetoverheveling, dat zal leiden tot een meer realistische jaarrekening, te beginnen al in december 2018, de bezorgdheid over het Sociaal Domein, het streven om de omvang van de jaarstukken te verkleinen, de goedkeurende verklaring van de accountant, de beschikbare tijd voor het indienen van vragen, de geringe toename van het aantal bedrijfsrisico's t.o.v. 2016 en de controleverklaringen van kleine zorgaanbieders, waarbij opvalt dat de onzekerheid binnen het Sociaal Domein is teruggebracht naar € 113.000,--..
Afgesproken wordt verder om de Nota Maatschappelijk Vastgoed, zoals die door de gemeenteraad indertijd is aangehouden, opnieuw te agenderen voor de raadsvergadering. De raad kan dan aangeven hoe al dan niet verder, eventuele kanttekeningen maken en, wanneer verdere voortzetting van dit traject wenselijk is, zo mogelijk de kaders aangeven voor evt. aanpassing, waarna de Nota via het college weer zou kunnen terugkomen bij de raad.

Besluitvorming t.a.v. voorliggend besluit:
Aantal stemmen voor: 13
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: besluit is hiermee aangenomen.

12. **Voorjaarsnota 2018**
Voorstel om te besluiten:
1. De Voorjaarsnota 2018 vast te stellen;
2. De begrotingswijziging voor 2018 vast te stellen, zoals vermeld in bijlage 5.2 van de Voorjaarsnota;
3. Een voorbereidingskrediet beschikbaar te stellen van € 25k voor een onderzoek naar de (toekomstige) huisvesting van het Kandinsky College;
4. Het nadelige resultaat van de Voorjaarsnota 2018, groot € 11k, ten laste te brengen van het begrotingssaldo.

Tijdens de discussies over dit agendapunt wordt ingegaan op de prioriteit die handhaving heeft en de voor de korte termijn door het college gedane voorstellen op dit punt, vooral gericht op verkeer en parkeren, de wens om meerjareneffecten ook overal te vermelden, het afschaffen van overbodige regels, de ontwikkelingen bij het Kandinsky college, het belang van duurzaamheid, het in september te verwachten collegeprogramma en het vermelden van regels op bepaalde terreinen in Ter Sprake.
Toezegging WG: we komen met een notitie, waarin we het handhavingsbeleid actualiseren incl. mogelijke preventieve maatregelen en waarin we u keuzes voorleggen.

Besluitvorming t.a.v. voorliggend besluit:
Aantal stemmen voor: 13
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: besluit is hiermee aangenomen.

13. **Kaderbrief 2019**
Voorstel om te besluiten:
1. De Kaderbrief 2019, met de daarin opgenomen (financiële) uitgangspunten voor de op te stellen Programmabegroting 2019-2022, vast te stellen.

Dhr. Tonnaer (PvdA) dient namens alle fracties een amendement in en leest dit amendement voor (voor de volledige inhoud zie bijlage 1):

Besluit
Het voorgelegde concept raadsbesluit als volgt te amenderen:
Na beslispunt 1 een 2e beslispunt toevoegen, luidende als volgt:
"2. Een facultatieve paragraaf 'verduurzamen' op te nemen in de programmabegroting en in de jaarstukken. In deze paragraaf wordt jaarlijks met een toelichting, ook waar mogelijk kwantitatief, verslag gedaan van de tussenstand ten opzichte van de doelen voor 2030 in de energievisie op het gebied van energiebesparing en het opwekken van hernieuwbare energie."

Dhr. Wijers (DGP) dient namens alle fracties een motie in en leest deze motie voor (voor de volledige inhoud zie bijlage 2):

Verzoekt het college om:
Samen met SVn (stimuleringsfonds volkshuisvesting) een stimuleringslening voor de gemeente Mook en Middelaar te onderzoeken en de raad hierover te informeren bij de programmabegroting 2019-2022.

Tijdens de beraadslagingen, na een korte schorsing op verzoek van het college, wordt ingegaan op de facultatieve paragrafen, de snelheid van de ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, de wens om minimaal 1 keer per jaar een themabijeenkomst over dit onderwerp te beleggen en verduidelijking, op verzoek van het college, van de intentie van de motie door de indieners,

Besluitvorming t.a.v. amendement:
Aantal stemmen voor: 13
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: amendement is hiermee aangenomen

Besluitvorming t.a.v. geamendeerde besluit:
Aantal stemmen voor: 13
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: besluit is hiermee aangenomen.

Besluitvorming t.a.v. motie:
Aantal stemmen voor: 13
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: motie is hiermee aangenomen

13a. **Motie capaciteit politie**
Dhr. Tonnaer (PvdA) dient namens alle fracties een motie in en leest deze motie voor (voor de volledige inhoud zie bijlage 3):

verzoekt het college om:
de Regioburgemeester mevrouw Annemarie Penn-Te Strake namens het college en de raad van de gemeente Mook en Middelaar een brief te sturen, waarin krachtig naar voren komt:
• onze teleurstelling over het besluit om slechts 32 extra agenten naar Limburg te doen toekomen;
• dit wordt ervaren als een volstrekte onderbedeling;
• de problematiek rondom de groeiende georganiseerde criminaliteit en de gevolgen daarvan voor de samenleving;
• de gemeentelijke ambities op het gebied van het terugdringen van nieuwe vormen criminaliteit (zoals ondermijning) en dat daarvoor ook meer politiecapaciteit nodig is;
• een verzoek tot herijking van het huidige budgetverdeelsysteem op het element van internationale mobiliteit met als resultaat dat er extra politiecapaciteit naar Limburg komt;

• de zorg voor de problematiek van de sterke vergrijzing van ons Limburgs politiekorps en daarmee de beperkte daadwerkelijke inzet van politiecapaciteit;
• en waarbij deze motie als bijlage bij die brief wordt opgenomen.

WG dankt de fracties voor deze unanieme steunbetuiging. Hij licht de recente reactie van de Minister van Justitie nader toe. Er is aangegeven dat op twee thema's er nader onderzoek komt, namelijk wat de gevolgen voor de verdeelsystematiek zijn van de toegenomen internationale mobiliteit en de veranderende criminaliteit. Niettemin blijft het zeer wenselijk druk op de ketel te houden en de brief met motie te verzenden. Ook om daarmee de regioburgemeester te ondersteunen in een gezamenlijke lobby met in het bijzonder de andere zuidelijke provincies, waar die internationale dimensie en veranderende criminaliteit een sterke rol spelen.
Verder roept de heer Herings (DGP) de raadsleden van de landelijke partijen op om dit onderwerp ook binnen hun partij aan de orde te stellen.

Besluitvorming t.a.v. motie:
Aantal stemmen voor: 13
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: motie is hiermee aangenomen

14. **Stand van zaken samenwerking**
De heer Brinkhoff verwijst naar een vanuit de VNG in december te organiseren landelijke conferentie Klimaatakkoord. Wellicht kan daar vanuit de raad een afvaardiging naar toe.

15. **Sluiting**
De voorzitter dankt iedereen voor de inbreng tijdens dit politieke jaar en wenst iedereen een goede vakantie. Hij sluit, niets meer aan de orde zijnde, om 22.15 uur de vergadering.

De raad van de gemeente Mook en Middelaar,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Bijlage 1

Amendement

Gemeente Mook en Middelaar

De raad van de gemeente Mook en Middelaar in vergadering bijeen op 12 juli 2018

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 19 juni 2018 inzake de Kaderbrief 2019, waarbij het volgende wordt voorgesteld :

1. De Kaderbrief 2019, met de daarin opgenomen (financiële) uitgangspunten voor de op te stellen Programmabegroting 2019-2022, vast te stellen

gehoord de beraadslagingen in de gecombineerde commissie Begroting & Rekening en Grondgebied van 5 juli 2018

Overwegende dat

- de gemeenteraad van Mook en Middelaar zich in de periode 2014-2018 voltallig heeft geschaard achter de ambitie om in 2030 een energie neutrale gemeente te vormen;
- de in 2017 aangenomen Energievisie 2018 hiervoor kwantificeerbare en meetbare doelen op het gebied van energiebesparing en het opwekken van hernieuwbare energie richting 2030 biedt;
- 'duurzaamheid' een majeur thema is, dat in deze bestuurlijke periode 2018-2022 veel aandacht dient ter krijgen;
- dit thema vrijwel alle programma's raakt;
- het jaarlijks maken van een dwarsdoorsnede over dit onderwerp in de jaarstukken helpt bij de bewaking van de vorderingen op het thema 'duurzaamheid';
- we een wethouder hebben met 'verduurzamen' als speciaal aandachtsveld.

Besluit

Het voorgelegde concept raadsbesluit als volgt te amenderen:

Na beslispunt 1 een 2^{e} beslispunt toevoegen, luidende als volgt:

"2. Een facultatieve paragraaf 'verduurzamen' op te nemen in de programmabegroting en in de jaarstukken. In deze paragraaf wordt jaarlijks met een toelichting, ook waar mogelijk kwantitatief, verslag gedaan van de tussenstand ten opzichte van de doelen voor 2030 in de energievisie op het gebied van energiebesparing en het opwekken van hernieuwbare energie."

Naam en ondertekening:
Lee Tonnaer, fractievoorzitter PvdA .....

Cornelieke van den Berg, fractievoorzitter VVD .....

Fred van Santwijk, fractievoorzitter GroenLinks .....

Peter Wijers, fractievoorzitter DGP .....

Francois Jongen, fractievoorzitter CDA .....

Behandeld in de raadsvergadering van 12 juli 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
Mr. drs. W. Gradisen

☒ Aangenomen	☐ Verworpen
Stemverhouding: Tegen: 0 Voor: 13	

Bijlage 2

Motie

Gemeente Mook en Middelaar

De raad van de gemeente Mook en Middelaar in vergadering bijeen op 12 juli 2018;

Gelezen het raadsvoorstel Kaderbrief 2019

Overwegende dat:

- Duurzaamheid een majeur thema is dat in deze bestuurlijke periode 2018-2022 veel aandacht dient ter krijgen;
- De gemeente hierin een faciliterende en stimulerende rol kan spelen;
- Voor het realiseren van de doelstellingen het essentieel is dat alle inwoners (ook inwoners met geringe financiële ruimte), verenigingen en bedrijven mee kunnen doen om ieder op eigen wijze een bijdrage te leveren.
- De provincie Limburg ook een stimuleringslening aanbiedt.

Van mening dat:

- Energiebesparing en kleinschalige productie van duurzame energie bij bedrijven, woningen en maatschappelijke gebouwen moet worden gestimuleerd;

- De gemeente hierbij aanvullend kan zijn op de provinciale regeling.

Verzoekt het college om:

Samen met SVn (stimuleringsfonds volkshuisvesting)[1] een stimuleringslening voor de gemeente Mook en Middelaar te onderzoeken en de raad hierover te informeren bij de programmabegroting 2019-2022.

En gaat over tot de orde van de dag.

Naam en ondertekening:

drs. P. Wijers, fractievoorzitter DGP .....

drs. L.J.G.J.M.I. Tonnaer, fractievoorzitter PvdA .....

drs. F.R. van Santwijk, fractievoorzitter GroenLinks .....

[1] https://www.svn.nl/

mevrouw C.A.M. van den Bergh-Visser, fractievoorzitter VVD .....

drs. F.M.M. Jongen, fractievoorzitter CDA .....

Behandeld in de raadsvergadering van 12 juli 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
Mr. drs. W. Gradisen

☒ Aangenomen ☐ Verworpen	
Stemverhouding: Tegen: 0 Voor: 13	

Bijlage 3

Motie

Gemeente Mook en Middelaar

vreemd aan de orde van de dag

De raad van de gemeente Mook en Middelaar in vergadering bijeen op 12 juli 2018

Constaterende dat
het kabinet voor de komende jaren budget beschikbaar heeft gemaakt voor 1111 extra agenten in Nederland;

er van dat aantal slechts 32 agenten naar Limburg komen;

het kabinet hiermee de brandbrief uit 2017 van de Limburgse burgemeesters en de gouverneur naast zich neer heeft gelegd;

het kabinet hiermee nog steeds de bijzondere topografische ligging van Limburg met een internationale grens naar twee buurlanden miskent, waarbij ongeveer 75% van de provinciegrens tevens landsgrens is;

dit Limburg maakt tot een unieke politieregio waar de ondermijnende criminaliteit een bovengemiddeld internationaal karakter heeft;

overwegende dat
het een onmiskenbaar feit is dat de (georganiseerde) criminaliteit in de grensregio Limburg hand over hand toeneemt;

de internationale ligging van Limburg invloed heeft op zowel de High Impact Crime (de veelvoorkomende criminaliteit zoals inbraak, diefstal, roof) als op de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit;

de gemeente Mook en Middelaar hier in toenemende mate hinder en nadeel van ondervindt;

de raad van Mook en Middelaar het terugdringen van criminaliteit (zoals ondermijning, drugslaboratoriums, hennepteelt en dumpen van drugsafval) in de gemeente beschouwt als een topprioriteit;

diverse fracties in de Tweede Kamer de afgelopen jaren hebben gepleit voor het terugdringen van criminaliteit in de grensregio's waaronder met name Limburg, maar nu weer geen boter bij de vis doen;

als gevolg van met name de vergrijzing van het politiekorps in Limburg slechts 65% daadwerkelijk inzetbaar is en dat Limburg daarmee het snelst vergrijzende korps is van ons land;

het op basis van alleen inwonertal een feit is dat qua verdeling Amsterdam, met ongeveer evenveel inwoners als Limburg, een capaciteit heeft van ong. 6000 fte's tegen 2900 fte's voor onze provincie als geheel, terwijl het gebied en de reisafstanden hier veel groter zijn;

in het huidige budgetverdeelsyteem de internationale component en mobiliteit een sterker accent moet krijgen in de toewijzing;

er gedurende reeds vele jaren landelijk te weinig aandacht is geweest voor de beperkte capaciteit en het instrumentarium van de politie

verzoekt het college om:
de Regioburgemeester mevrouw Annemarie Penn-Te Strake namens het college en de raad van de gemeente Mook en Middelaar een brief te sturen, waarin krachtig naar voren komt:

- *onze teleurstelling over het besluit om slechts 32 extra agenten naar Limburg te doen toekomen;*
- *dit wordt ervaren als een volstrekte onderbedeling;*
- *de problematiek rondom de groeiende georganiseerde criminaliteit en de gevolgen daarvan voor de samenleving;*
- *de gemeentelijke ambities op het gebied van het terugdringen van nieuwe vormen criminaliteit (zoals ondermijning) en dat daarvoor ook meer politiecapaciteit nodig is;*
- *een verzoek tot herijking van het huidige budgetverdeelsysteem op het element van internationale mobiliteit met als resultaat dat er extra politiecapaciteit naar Limburg komt;*
- *de zorg voor de problematiek van de sterke vergrijzing van ons Limburgs politiekorps en daarmee de beperkte daadwerkelijke inzet van politiecapaciteit;*
- *en waarbij deze motie als bijlage bij die brief wordt opgenomen.*

en gaat over tot de orde van de dag.

Naam en ondertekening:
Lee Tonnaer, fractievoorzitter PvdA .....

Cornelieke van den Bergh, fractievoorzitter VVD .....

Peter Wijers, fractievoorzitter DGP .....

Francois Jongen, fractievoorzitter CDA .....

Fred van Santwijk, fractievoorzitter Groen|Links .....

Behandeld in de raadsvergadering van 12 juli 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
Mr. drs. W. Gradisen

☒ Aangenomen ☐ Verworpen

Stemverhouding:
Tegen: 0
Voor: 13

Amendement

Gemeente Mook en Middelaar

De raad van de gemeente Mook en Middelaar in vergadering bijeen op 12 juli 2018

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 19 juni 2018 inzake de Kaderbrief 2019, waarbij het volgende wordt voorgesteld :

1. De Kaderbrief 2019, met de daarin opgenomen (financiële) uitgangspunten voor de op te stellen Programmabegroting 2019-2022, vast te stellen

gehoord de beraadslagingen in de gecombineerde commissie Begroting & Rekening en Grondgebied van 5 juli 2018

Overwegende dat

- de gemeenteraad van Mook en Middelaar zich in de periode 2014-2018 voltallig heeft geschaard achter de ambitie om in 2030 een energie neutrale gemeente te vormen;
- de in 2017 aangenomen Energievisie 2018 hiervoor kwantificeerbare en meetbare doelen op het gebied van energiebesparing en het opwekken van hernieuwbare energie richting 2030 biedt;
- 'duurzaamheid' een majeur thema is, dat in deze bestuurlijke periode 2018-2022 veel aandacht dient ter krijgen;
- dit thema vrijwel alle programma's raakt;
- het jaarlijks maken van een dwarsdoorsnede over dit onderwerp in de jaarstukken helpt bij de bewaking van de vorderingen op het thema 'duurzaamheid';
- we een wethouder hebben met 'verduurzamen' als speciaal aandachtsveld.

Besluit

Het voorgelegde concept raadsbesluit als volgt te amenderen:

Na beslispunt 1 een 2^{e} beslispunt toevoegen, luidende als volgt:

"2. Een facultatieve paragraaf 'verduurzamen' op te nemen in de programmabegroting en in de jaarstukken. In deze paragraaf wordt jaarlijks met een toelichting, ook waar mogelijk kwantitatief, verslag gedaan van de tussenstand ten opzichte van de doelen voor 2030 in de energievisie op het gebied van energiebesparing en het opwekken van hernieuwbare energie."

Naam en ondertekening:
Lee Tonnaer, fractievoorzitter PvdA .....

Cornelieke van den Berg, fractievoorzitter VVD .....

Fred van Santwijk, fractievoorzitter GroenLinks .....

Peter Wijers, fractievoorzitter DGP .....

Francois Jongen, fractievoorzitter CDA .....

Behandeld in de raadsvergadering van 12 juli 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
Mr. drs. W. Gradisen

☒ Aangenomen ☐ Verworpen

Stemverhouding:
Tegen: 0
Voor: 13

Motie

Gemeente Mook en Middelaar

De raad van de gemeente Mook en Middelaar in vergadering bijeen op 12 juli 2018;

Gelezen het raadsvoorstel Kaderbrief 2019

Overwegende dat:

- Duurzaamheid een majeur thema is dat in deze bestuurlijke periode 2018-2022 veel aandacht dient ter krijgen;
- De gemeente hierin een faciliterende en stimulerende rol kan spelen;
- Voor het realiseren van de doelstellingen het essentieel is dat alle inwoners (ook inwoners met geringe financiële ruimte), verenigingen en bedrijven mee kunnen doen om ieder op eigen wijze een bijdrage te leveren.
- De provincie Limburg ook een stimuleringslening aanbiedt.

Van mening dat:

- Energiebesparing en kleinschalige productie van duurzame energie bij bedrijven, woningen en maatschappelijke gebouwen moet worden gestimuleerd;

- De gemeente hierbij aanvullend kan zijn op de provinciale regeling.

Verzoekt het college om:

Samen met SVn (stimuleringsfonds volkshuisvesting)[1] een stimuleringslening voor de gemeente Mook en Middelaar te onderzoeken en de raad hierover te informeren bij de programmabegroting 2019-2022.

En gaat over tot de orde van de dag.

Naam en ondertekening:

drs. P. Wijers, fractievoorzitter DGP .....

drs. L.J.G.J.M.I. Tonnaer, fractievoorzitter PvdA .....

drs. F.R. van Santwijk, fractievoorzitter GroenLinks .....

[1] https://www.svn.nl/

mevrouw C.A.M. van den Bergh-Visser, fractievoorzitter VVD .....

drs. F.M.M. Jongen, fractievoorzitter CDA .....

Behandeld in de raadsvergadering van 12 juli 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
Mr. drs. W. Gradisen

☒ Aangenomen ☐ Verworpen	
Stemverhouding:	
Tegen: 0	
Voor: 13	

Motie

Gemeente Mook en Middelaar

vreemd aan de orde van de dag

De raad van de gemeente Mook en Middelaar in vergadering bijeen op 12 juli 2018

Constaterende dat

het kabinet voor de komende jaren budget beschikbaar heeft gemaakt voor 1111 extra agenten in Nederland;

er van dat aantal slechts 32 agenten naar Limburg komen;

het kabinet hiermee de brandbrief uit 2017 van de Limburgse burgemeesters en de gouverneur naast zich neer heeft gelegd;

het kabinet hiermee nog steeds de bijzondere topografische ligging van Limburg met een internationale grens naar twee buurlanden miskent, waarbij ongeveer 75% van de provinciegrens tevens landsgrens is;

dit Limburg maakt tot een unieke politieregio waar de ondermijnende criminaliteit een bovengemiddeld internationaal karakter heeft;

overwegende dat

het een onmiskenbaar feit is dat de (georganiseerde) criminaliteit in de grensregio Limburg hand over hand toeneemt;

de internationale ligging van Limburg invloed heeft op zowel de High Impact Crime (de veelvoorkomende criminaliteit zoals inbraak, diefstal, roof) als op de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit;

de gemeente Mook en Middelaar hier in toenemende mate hinder en nadeel van ondervindt;

de raad van Mook en Middelaar het terugdringen van criminaliteit (zoals ondermijning, drugslaboratoriums, hennepteelt en dumpen van drugsafval) in de gemeente beschouwt als een topprioriteit;

diverse fracties in de Tweede Kamer de afgelopen jaren hebben gepleit voor het terugdringen van criminaliteit in de grensregio's waaronder met name Limburg, maar nu weer geen boter bij de vis doen;

als gevolg van met name de vergrijzing van het politiekorps in Limburg slechts 65% daadwerkelijk inzetbaar is en dat Limburg daarmee het snelst vergrijzende korps is van ons land;

het op basis van alleen inwonertal een feit is dat qua verdeling Amsterdam, met ongeveer evenveel inwoners als Limburg, een capaciteit heeft van ong. 6000 fte's tegen 2900 fte's voor onze provincie als geheel, terwijl het gebied en de reisafstanden hier veel groter zijn;

in het huidige budgetverdeelsyteem de internationale component en mobiliteit een sterker accent moet krijgen in de toewijzing;

er gedurende reeds vele jaren landelijk te weinig aandacht is geweest voor de beperkte capaciteit en het instrumentarium van de politie

verzoekt het college om:
de Regioburgemeester mevrouw Annemarie Penn-Te Strake namens het college en de raad van de gemeente Mook en Middelaar een brief te sturen, waarin krachtig naar voren komt:

- *onze teleurstelling over het besluit om slechts 32 extra agenten naar Limburg te doen toekomen;*
- *dit wordt ervaren als een volstrekte onderbedeling;*
- *de problematiek rondom de groeiende georganiseerde criminaliteit en de gevolgen daarvan voor de samenleving;*
- *de gemeentelijke ambities op het gebied van het terugdringen van nieuwe vormen criminaliteit (zoals ondermijning) en dat daarvoor ook meer politiecapaciteit nodig is;*
- *een verzoek tot herijking van het huidige budgetverdeelsysteem op het element van internationale mobiliteit met als resultaat dat er extra politiecapaciteit naar Limburg komt;*
- *de zorg voor de problematiek van de sterke vergrijzing van ons Limburgs politiekorps en daarmee de beperkte daadwerkelijke inzet van politiecapaciteit;*
- *en waarbij deze motie als bijlage bij die brief wordt opgenomen.*

en gaat over tot de orde van de dag.

Naam en ondertekening:
Lee Tonnaer, fractievoorzitter PvdA .....

Cornelieke van den Bergh, fractievoorzitter VVD .....

Peter Wijers, fractievoorzitter DGP .....

Francois Jongen, fractievoorzitter CDA .....

Fred van Santwijk, fractievoorzitter Groen|Links .....

Behandeld in de raadsvergadering van 12 juli 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
Mr. drs. W. Gradisen

☒ Aangenomen ☐ Verworpen

Stemverhouding:
Tegen: 0
Voor: 13

Adviezenlijst

Gemeente Mook en Middelaar

Commissie Samenleving 4 september 2018

Presentielijst

Commissieleden:	de heer A.F Herings (DGP) de heer drs. P. Wijers (DGP),) mevrouw mr. L.B.F.M. Hellwig (CDA) de heer drs. F.M.M. Jongen (CDA) de heer A.J.W.M. Broekmans (PvdA) de heer drs. E.P.M. Scheltinga (PvdA) mevrouw W. van Keulen (GroenLinks) de heer T.M.H.M. Linders (GroenLinks)
Afwezig:	vertegenwoordigers vanuit de VVD
Voorzitter :	Dhr. F. N. Dillerop (PvdA)
Griffier :	Dhr. A.W.Peters-Sengers
Portefeuillehouders:	wethouder mw. drs. C.G.P.M. Peters (KP) wethouder mw. S.J.M. Doorenbos MSc (SD)
Gemeentesecretaris:	Mevr. A. Smits-de Kinkelder
Overige genodigden:	de heer mr. J. de Graaf, afdelingshoofd Samenleving mevr. V. Wanders, medew. Samenleving, Recreatie en Toerisme mevr. E. de Groot, medew. Samenleving, Sociaal Domein mevr. H. Klaassen, teamcoördinator Sociaal Domein

Aanvangstijd: 19.30 uur Sluitingstijd: 20.25 uur

Adviezenlijst

1. **Opening**
   De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen van harte welkom. Hij stelt kort de nieuw benoemde commissiegriffier, Peter Wiersma, voor, die op de publieke tribune aanwezig is.

2. **Vaststelling agenda**
   De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. **Lijst ingekomen stukken**
   De heer Herings (DGP): Bepaalde stukken in de lijst zijn niet terug te vinden in de weekmail van 23 augustus, waarnaar wordt verwezen. Verder is de weekmail van 9 augustus niet te vinden.
   Mevr. Van Keulen (GroenLinks): Dit geldt wat mij betreft ook voor de weekmail van 26 juli.
   De griffier zegt toe dit na te zullen kijken en per mail te reageren.

<u>Bespreekstukken</u>

4. **Raadsvoorstel Wandelknooppuntennetwerk**
   Naar aanleiding van het raadsvoorstel worden de volgende onderwerpen besproken: evt. meekoppelkansen met het project Lob van Gennep, het meenemen van tracé's van bestaande wandeltochten in de routes, de evaluatie van de werkzaamheden van het routebureau, de gemeenten waar dit bureau werkzaam is, het betrekken van het Toeristisch platform en Leisure Port bij de uitwerking, het evt. bekorten van de afschrijvingstermijn van 10 naar 5 jaar, de aansluiting op routes in Gelderland, een recent artikel in de Gelderlander over dit onderwerp, het streven om gebruikers ook een rol te geven in het toekomstig onderhoud van de routes, de realiseringstermijn en de verschillende infodragers die worden vervaardigd.

   <u>Advies: Hamerstuk voor de raad</u>

5. **Memo beleidskeuze huishoudelijke hulp**
   Er worden complimenten uitgesproken voor dit memo en de tijdige consultatie van de ASD. Daarnaast wordt tijdens de behandeling ingegaan op de term zelfredzaamheid in tabel 2, kritisch i.p.v. streng indiceren, de mogelijke tegenstelling tussen zelfredzaamheid en het ontzorgen van bewoners, het aantal herindicaties aan het eind van dit jaar, de aanwezigheid van objectief onderbouwde protocollen in andere gemeenten en de juridische toets bij aanpassing van protocollen.
   Naar aanleiding van de vraag van de heer Wijers (DGP) of het mogelijk is bij de agenda te vermelden welke fractie om agendering van een memo heeft verzocht, zegt de griffier toe om dit voor de Agendacommissie te agenderen. Op zichzelf is hier eenvoudig aan tegemoet te komen.

6. **Memo rapportage onderzoek INTOS**
   Bij de bespreking van dit memo wordt ingegaan op de compexiteit van dit onderwerp, de kennelijke ontevredenheid bij het college over het te laat betrekken van onze gemeente bij het onderzoek, de wijze waarop dit aan de gemeente Gennep is kenbaar gemaakt en de te verwachten reactie daarop, de inbreng die onze te laat ingeschakelde medewerker hierin nog kon hebben, de constatering dat Intos het in vergelijking met veel anderen toch relatief goed doet, de optie om deze terugkerende problematiek fundamenteel anders te benaderen, door o.a. ook naar het noorden te kijken, een evt. alternatief voor het inzetten van de algemene reserve, het standpunt van het bestuur van de IWGM, de in oktober te verwachten 2^{e} kwartaalrapportage, de bij Intos neergelegde vraag om aan te

geven hoe men de tekorten wil terugdringen en de gewijzigde financiering (rechtstreeks naar gemeente waar iemand werkzaam is).

Overig

7. **Rondvraag**
   De heer Wijers (DGP) heeft vernomen dat verenigingen net over de gemeentegrens in Heumen geen toestemming krijgen voor het plaatsen van aankondigingen e.d. In ons reclamebeleid is z.i. voor verenigingen een uitzondering gemaakt. Is het mogelijk om hierover met Heumen in overleg te treden?
   Toezegging KP: wij zullen dit in een overleg met Heumen bespreken.
   De heer Broekmans (PvdA) vraagt of er bij de griffier een bericht van verhindering van de VVD is binnengekomen.
   De griffier geeft aan dat dit niet het geval is (*na de vergadering heeft de heer Leseman excuses aangeboden voor de afwezigheid tijdens de vergadering; per mail raad en commissie hierover geinformeerd*)

8. **Sluiting**
   De voorzitter dankt iedereen voor zijn of haar aanwezigheid en sluit de vergadering om 20.25 uur.

Aldus [gewijzigd/ongewijzigd] vastgesteld door de commissie Samenleving op 2 oktober 2018.

Adviezenlijst

Gemeente Mook en Middelaar

Commissie Grondgebied 5 september 2018

Presentielijst

Commissieleden:	de heer L.G. van der Linden (DGP) Mevr. J.E.M. Mulders (DGP) de heer S.H. Brinkhoff (VVD) de heer J.H.A. van den Bergh (VVD) de heer ing. P.H.J.A. Leenders (CDA) de heer drs. F.M.M. Jongen (CDA) de heer F.N. Dillerop (PvdA) de heer P.M. Heisen (PvdA) de heer drs. F.R. van Santwijk (GroenLinks) de heer dr. M.J.A. Kamp (GroenLinks)
Voorzitter :	de heer A.F.Herings (DGP)
Griffier :	de heer A.W.Peters-Sengers
Portefeuillehouders:	wethouder G.J.M. Wienhoven (GW) wethouder mw. drs. C.G.P.M. Peters (KP) wethouder mw. S.J.M. Doorenbos MSc (SD) burgemeester mr. drs. W. Gradisen (WG)
Gemeentesecretaris:	Mevr. A. Smits-de Kinkelder
Overige genodigden:	de heer mr. J. de Graaf, afdelingshoofd Samenleving de heer T. Onderstal, medewerker afd. Samenleving/RO de heer Th. Sommers, medewerker afd. Samenleving/RO de heer R. van Ottele, RUD de heer B. van Bussel, projectbureau Lob van Gennep de heer K.J. van de Herik, projectbureau Lob van Gennep

Aanvangstijd: 19.30 uur Sluitingstijd: 22.10 uur

Adviezenlijst

1. **Opening**
   De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen van harte welkom, in het bijzonder de heer Peter Wiersma, die als nieuwe commissiegriffier is benoemd en zich alvast wil oriënteren.

2. **Vaststelling agenda**
   De heer Van Santwijk (GroenLinks) merkt op dat vanavond meerdere onderwerpen zijn geagendeerd, waarbij een advies vanuit de Adviesraad Natuur en Milieu wenselijk zou zijn geweest. Omdat deze nog niet is geinstalleerd is dit echter nog niet mogelijk geweest. Hij vraagt zich af of dit nog een nadere afweging vergt t.a.v. de behandeling.
   KP: De procedure m.b.t. de instelling van den Adviesraad is opgestart en het duurt naar verwachting niet al te lang meer voordat deze kan worden geinstalleerd. Het is echter niet wenselijk om de voorliggende voorstellen daarop te laten wachten, omdat dit tot een te grote vertraging zou leiden.
   Bij het uitwerking van het uitvoeringsprogramma van de Visie Maasheggen zal de Adviesraad zeker worden betrokken.
   De commissie concludeert dat de agenda ongewijzigd kan worden behandeld.

3. **Adviezenlijst gecombineerde vergadering commissie B&R-GB d.d. 5 juli 2018**
   Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

4. **Lijst ingekomen stukken**
   De heer Brinkhoff (VVD) vraagt aandacht voor de circulaire vanuit het Ministerie over de bezoldigingsbedragen voor politieke ambtsdragers.
   De heer van Santwijk (GroenLinks) merkt op dat een aantal stukken i.t.t. de vermelding niet in de weekmail van 26 juli zitten.
   De heer Herings (vz.) antwoordt dat de griffier gisteren heeft toegezegd e.e.a. na te zullen gaan n.a.v. een vergelijkbare opmerking in de commissie SL.

<u>Bespreekstukken</u>

5. **Raadsvoorstel MIRT-onderzoek Lob van Gennep**

   GW: Vooraf wil ik u graag attenderen op een stakeholdersbijeenkomst, die a.s. dinsdag om 15.00 uur plaatsvindt in het gemeentehuis. U bent daarbij van harte welkom.
   Vervolgens verzorgen de heren van Bussel en van de Herik van het Projectbureau Lob van Gennep een presentatie. Naar aanleiding van vragen tijdens deze presentatie en naar aanleiding van de inhoud van het raadsvoorstel komen de volgende punten aan de orde: het betreft nu nog enkel denkrichtingen, concrete (principe) besluiten zijn nog niet genomen, de bescherming van de bestaande bebouwing, de duur van het MIRT-onderzoek, het meenemen van de infrastructuur en maatregelen tijdens droogteperioden in het onderzoek, het koppelen van opgaven die toch al moeten gebeuren, de hoogwatergeul, die los staat van dit project, de meekoppelkansen die zich voordoen op het gebied van recreatie en toerisme, maar ook qua energieopwekking, de relatie met het geldende bestemmingsplan, de aanwezigheid van ontruimingsplannen, het feit dat het gebied sinds 1995 ook al de status van overloopgebied heeft en het voorgenomen participatietraject.

   <u>Advies: Bespreekstuk voor de raad</u>

6. **Raadsvoorstel vaststelling Visie Maasheggen**

   Bij de bespreking van dit voorstel wordt ingegaan op het in een vroegtijdig stadium betrekken van stakeholders, waaronder ook agrariers,, het onderhoud van de

heggen in dit najaar, de wens om de Adviesraad Natuur en Milieu te betrekken bij de uitwerking van het uitvoeringsprogramma, de opstelling van Rijkswaterstaat en de al dan niet benodigde instemming van die instantie, de hoogwatergeul, waarover via dit voorstel geen besluitvorming plaatsvindt, afstemming met de plannen van Gennep en Bergen, de risico's t.a.v. gemaakte afspraken bij verkoop van agrarische bedrijven, het feit dat de komende 2 jaar gekozen wordt voor reparatie van bestaande heggen en nog geen keuze qua scenario wordt gemaakt en de burgerparticipatie.

Toezegging KP: Ik kom schriftelijk terug op uw vraag of we de komende maanden nog iets aan de heggen gaan doen.

Advies: Bespreekstuk voor de raad

7. **Ontwikkeling terrein vm. hotel Plasmolen**
   De heer Th. Sommers verzorgt een presentatie over de stand van zaken en ontwikkelrichting voor de locatie van vm. hotel de Plasmolen. Tijdens en na de presentatie wordt er n.a.v. vragen van commissieleden gesproken over de haalbaarheid van een horecavoorziening, de onhaalbaarheid van een hotelfunctie, de aankondiging dat voor de volgende raadscyclus een raadsvoorstel wordt voorbereid, het betrekken van de omwonenden, de mogelijkheid van verdichting en de relatie tot de Woonvisie, het nog niet bekend zijn van woningontwerpen en/of prijzen, het beeldkwaliteitplan, de relatie met de woningen bij het Zuiden en evt. woningbouw bij de vm. beheerderswoning nabij de Mookerplas.

8. **Memo voortgang Coatinc per 12-6-2018**
   Bij de bespreking van dit memo wordt ingegaan op de toegezegde inwonersbijeenkomst, de mogelijkheid tot verplaatsing nu grote investeringen nodig zijn, een aanvullend onderzoek naar bodemverontreiniging, de aanwezigheid van een centraal meldpunt, het aantal werknemers uit de gemeente zelf, het gezondheidsonderzoek, de visie t.a.v. de afkoppeling van gas, het betrekken van Coatinc zelf bij de bijeenkomst(en), het zoeken naar een oplossing voor het parkeren op de weg, de uitgevoerde geluidmetingen, de vooraankondiging van een last onder dwangsom, de tijdige aanlevering van een plan van aanpak, de voorgenomen bouwwerkzaamheden, het feit dat geen overleg met Provincie of Rijk heeft plaatsgevonden, duurzaamheidsmaatregelen en de controle door de Arbeidsinspectie.
   KP kondigt aan dat er op zeer korte termijn een aanvullend memo vanuit het college volgt.

Overig

9. **Rondvraag**
   De heer van Santwijk vraagt waarom onze gemeente niet is vermeld op de website van waterklaar.nl (*de heer van Santwijk heeft per mail aan de wethouder en griffier laten weten dat deze veronderstelling onjuist was. De gemeente is wel vermeld*)
   De heer van der Linden (DGP) vraagt of raadsleden een keer kunnen aansluiten bij een rondleiding bij de dijkverzwaring.
   GW: Ik ga proberen dit te organiseren via het Waterschap.
   De heer Brinkhoff (VVD) wijst op het gevaarlijke karakter van het onverlichte snelfietspad.
   GW: Wij kunnen niet zomaar extra verlichting plaatsen. Natuurmonumenten is daar bv. als eigenaar op tegen.
   De heer Brinkhoff (VVD) heeft de indruk dat in het Hart van Mook niet voldaan wordt aan de duurzaamheidseisen en dat de bewoners dit straks moeten oplossen.
   GW: Er wordt wél voldaan aan de regelgeving. Wel is de afspraak gemaakt dat bouwkundig rekening wordt gehouden met in de toekomst door individuele bewoners evt. gewenst maatregelen.

De heer Brinkhoff (VVD) heeft de indruk n.a.v. een bijeenkomst bij de Provincie Gelderland dat deze Provincie verder is qua duurzaamheid en ook meer middelen beschikbaar heeft.
De heer van Santwijk (GroenLinks) heeft recent vernomen dat ook Limburg 1,1 miljard beschikbaar heeft.
De heer Brinkhoff (VVD) vraagt tenslotte hoe de situatie is in de St. Janstraat.
GW: We hebben de bewoners gesproken en de situatie uitgelegd. Het was m.i. een goed overleg, waarbij overigens niet aan alle wensen tegemoet kon worden gekomen. Ik ga binnenkort nog eens ter plaatse kijken.
De heer Jongen (CDA) heeft signalen ontvangen dat de uitrit van Staalbouw Mook nabij de keerlus tot gevaarlijke situaties leidt.
GW: ik zeg toe dat ik dit intern zal laten nagaan.
De heer Dillerop (PvdA) zegt dat de blikvanger op de Heumensebaan is verdwenen. Komt deze nog terug?
GW: ik zeg toe ook dit na te zullen gaan.

10. **Sluiting**
    De voorzitter dankt iedereen voor zijn of haar aanwezigheid en sluit de vergadering om 22.10 uur.

Aldus [gewijzigd/ongewijzigd] vastgesteld door de commissie Grondgebied op 3 oktober 2018.

Controlelijst

Raadsvergadering: 13 september 2018

Nr	Datum	Korte inhoud	Waar	Wie	Wat	Status	Opmerkingen
1.	4-11-2015	PvdA inzake woonzorgcomplex: zijn er afspraken met Klok inzake social return?	SL	GW	GW: vraag ik na	In behandeling	Er zijn op dit moment geen afspraken gemaakt over sociale return (on Investment). Klok en ZGG hebben aangegeven met de gemeente te willen verkennen op welke wijze invulling kan worden gegeven aan social return. Het college zal u informeren op het moment dat hieruit iets concreets is gekomen.
2.	29-11-2017	PvdA: Kan onderzocht worden of er belasting geheven kan worden over de werkelijke overnachtingen en het werkelijk aantal personen. Als in plaats van de gemiddelde bezetting wordt gekeken naar de daadwerkelijke bezetting kan de gemeente een reële heffing vragen.		GW	Hierop zal in de Kadernota 2018 worden teruggekomen (al is dat dan wel aan het nieuwe college); Deze wens zal worden opgenomen in het overdrachtsdocument.	In behandeling	Hier wordt in de programmabegroting 2019 op teruggekomen.
3.	25-1-2018	GL: kunnen we de cijfers t.a.v. woningbehoefte en wachttijden een keer in commissieverband bespreken?	Raad	GW	We proberen via een memo te komen met zo actueel mogelijke cijfers t.a.v. behoefte en wachttijden, waarna u kunt aangeven dit in de commissie te willen bespreken.	In behandeling	
	14-6-18	GL: Op welke termijn kan de beantwoording van vraag 6 worden verwacht?	Raad	KP	Hier kom ik schriftelijk, in ieder geval met een procesantwoord, op terug.		**Het college wil, mede afhankelijk van Destion, de zomerperiode benutten om de gevraagde gegevens te verzamelen en u middels een raadsmemo in het najaar van 2018 hierover te informeren.**
4.	8-3-2018	N.a.v. een door het college ontraden en later ingetrokken motie van PvdA,ZZP, CDA,VVD en DGP m.b.t Trendsportal. Het college ondersteunt de intentie van de motie en zal dit ook meenemen in het overdrachtsdocument.	Raad	GW	Ik onderschrijf een bovenregionale benadering en zal een projectplan laten opstellen incl. capaciteitsplanning en financien	In behandeling	**Er wordt gewerkt aan een lokale uitwerking van de visie Trendsportal waarin er ook aandacht is voor de bovenlokale en regionale mobiliteitsaspecten. Het college heeft de ambtelijke organisatie opdracht gegeven om de mogelijkheden op regionaal niveau te verkennen. In het Regionaal Mobiliteitsoverleg zijn hierover inmiddels gesprekken gaande.**
5.	5-7-2018	DGP/CDA n.a.v. antw. 16 Jaarrekening: Wij verzoeken toch nog eens met de Provincie te bespreken wat de mogelijkheden zijn voor verplaatsing. Te meer nu ook grote investeringen nodig zullen zijn i.v.m. beeindiging van het gasverbruik.	GB/B&R	GW	Hier kom ik schriftelijk op terug	In behandeling	***Het college heeft in beantwoording op de raadsmemo dossier Coatinc aangegeven dat er bij Coatinc in ieder geval bedrijfseconomische noodzaak is tot verplaatsing. Te nemen investeringen staan nog niet in verhouding tot de directe en indirecte kosten van bedrijfsverplaatsing. Het college benadrukt nogmaals het antwoord 16 nav de jaarrekening en ziet geen aanknopingspunten om dit gesprek bij provincie en/of Rijk aan te gaan over deze mogelijke bedrijfsverplaatsing.***
6.	5-7-2018	DGP/PvdA n.a.v. antw. 35 Jaarrekening: Indicatorgegevens omvang huishoudelijk restafval kg per inwoner hebben we toch	GB/B&R	GW	Als dat wenselijk wordt geacht vullen we dat aan	In behandeling	**Het college houdt op dit moment nog vast aan de wettelijk verplichte indicatoren omdat er nog geen advies vanuit de Auditcie is gegeven over de invulling van de indicatoren**

Nr	Datum	Korte inhoud	Waar	Wie	Wat	Status	Opmerkingen
		zelf in huis? Waarom dan niet ingevuld?					**in de begroting. *De cijfers omtrent afval zijn inderdaad grotendeels bekend en met u gedeeld bij afzonderlijke raadsmemo in het vierde kwartaal*.**
7.	5-7-2018	PvdA/VVD n.a.v. antw. 24 VJN: We hebben toch beleid om ons te focussen op het aantrekken van kleinschalige, niet vervuilende bedrijven? En niet uitsluitend op het gebied van Toerisme en Recreatie?	GB/B&R	KP	Op dit beleid kom ik schriftelijk terug	In behandeling	**Dit beleidsuitgangspunt komt nog voort uit het vorige collegeprogramma (2014-2018) en wordt in een nieuw collegeprogramma bijgesteld.**
8.	5-7-2018	DGP n.a.v. antw. 56 VJN: waarom zijn hier geen bedragen vermeld, terwijl deze in de Kaderbrief wél zijn genoemd?	GB/B&R	GW	Daar kom ik schriftelijk op terug	Afgehandeld	**De incidentele mutaties in de VJN hebben een andere oorzaak dan de structurele mutaties in de Kaderbrief. De effecten in de VJN betreffen de extra kosten op basis van de meest recente prognoses voor 2018. De structurele mutaties in de KB voor huishoudelijke hulp hebben grotendeels betrekking op de extra lasten die het handhaven van de maatwerkvoorziening met zich mee brengt. Dit leidt pas vanaf 2019 tot extra lasten en deze mutatie is daarom opgenomen in de Kaderbrief. De tekstuele toelichting bij deze mutatie blijkt helaas niet correct. We zullen de gewijzigde toelichting opnemen op de erratalijst van de KB. De eindstand van de VJN is de beginstand van de KB.**
9.	5-7-2018	CDA: m.i. zijn er bedragen gereserveerd voor het doen van mobiliteitsonderzoek, waarna dit moet leiden tot een nota Mobiliteit o.i.d. Is dit nog steeds de bedoeling?	GB/B&R	GW	Daar kom ik schriftelijk op terug	In behandeling	**Het college gaat er vanuit dat het betreffende commissielid doelt op het mobliteitsonderzoek van het Regionaal Mobiliteit Overleg. Het resultaat van dit onderzoek, de visie Trendsportal, is in februari 2018 in commissieverband besproken en in de raad van maart 2018 door de gemeenteraad vastgesteld. Bij de vaststeling is aangegeven dat de visie wordt uitgewerkt in een uitvoeringsplan Trensportal waaraan momenteel wordt gewerkt.**
10.	14-6-2018 en 12-7-2018	VVD: graag nadere informatie over de door Destion gehanteerde wachttijden	raad	KP	Ik zal dit nagaan; In september heb ik overleg met destion	Openstaand	
11.	12-7-2018	PvdA/GroenLinks: is het (technisch) mogelijk om de niet aangevraagde Nedvanggelden voor 2015 en 2017 alsnog aan te vragen en te besteden?	raad	GW/WG	Het college zal hier in de vorm van een memo op terugkomen.	Openstaand	
12.	12-7-2018	GroenLinks: wat is de hoogte van het bedrag, dat de gemeente ontvangt vanuit het overschot MARN?	Raad	GW	U krijgt nog een antwoord op uw vraag over de hoogte van het bedrag.	Openstaand	
13.	12-7-2018	PvdA: handhaving heeft hoge prioriteit en daarbij is ook aandacht van preventie van belang.	Raad	WG	We komen met een notitie, waarin we het handhavingsbeleid actualiseren incl. mogelijke preventieve maatregelen en waarin we u keuzes voorleggen.	Openstaand	
14.	4-9-2018	DGP: vernomen dat verenigingen net over de gemeentegrens in Heumen geen toestemming krijgen voor het plaatsen van aankondigingen e.d. In ons	SL	KP	wij zullen dit in een overleg met Heumen bespreken	Openstaand	

Nr	Datum	Korte inhoud	Waar	Wie	Wat	Status	Opmerkingen
		reclamebeleid is voor verenigingen een uitzondering gemaakt. Is het mogelijk om hierover met Heumen in overleg te treden?					
15.	5-9-2018	PvdA: worden er de komende maanden nog werkzaamheden aan de heggen uitgevoerd?	GB	KP	Daar kom ik schriftelijk op terug	Openstaand	**Met de verschillende actoren rondom de Maasheggen worden momenteel afspraken gemaakt omtrent het onderhoud. De komende maanden zal er zeker nog onderhoud worden uitgevoerd aan de Maasheggen onder begeleiding van VNC en het kader vanuit de visie.**
16.	5-9-2018	CDA heeft signalen ontvangen dat de uitrit van Staalbouw Mook nabij de keerlus tot gevaarlijke situaties leidt.	GB	GW	Ik zal dit intern na laten gaan	Openstaand	**Het college heeft de ambtelijke organisatie verzocht om naar de situatie te kijken. Er zullen haaientanden en een eenrichtingsbord worden geplaatst om deze situatie duidelijker te maken.**
17.	5-9-2018	PvdA: de blikvanger op de Heumensebaan is verdwenen. Komt deze nog terug?	GB	GW	Dit laat ik nagaan	Openstaand	**De blikvanger is verdwijderd vanwege de grote hoeveelheden huishoudelijk afval. Er wordt gezocht naar een andere locatie waar veel fietsers komen en waar het moeilijk is om met de auto te komen. Tot die tijd wordt de blikvanger niet teruggeplaatst. Dit onderwerp is tijdens het kennismakingsgesprek met het nieuwe college en Animo ter sprake gebracht.**

MOTIES

Nr.	Datum raad	Indiener(s)	Onderwerp	Inhoud motie	Stand van zaken
1	24-5-2018	VVD, DGP, GroenLinks, CDA, PvdA	Duurzaamheid Hart van Mook	te onderzoeken of de Regeling 'Proeftuinen aardgasvrij bouwen' voor dit bouwproject kan worden ingezet, met als randvoorwaarde dat dit niet leidt tot een extra vertraging van het project en een extra stijging van de kosten.	Een antwoord op de motie is door het college vastgesteld en is aan uw Raad aangeboden (zie weekmail 28; 12 juli 2018).
2	2-7-2018	DGP, CDA, GroenLinks, PvdA, VVD	stimuleringslening duurzaamheid	Samen met SVn (stimuleringsfonds volkshuisvesting)1 een stimuleringslening voor de gemeente Mook en Middelaar te onderzoeken en de raad hierover te informeren bij de programmabegroting 2019-2022.	
3	2-7-2018	PvdA, VVD, CDA, DGP, GroenLinks	capaciteit politiekorps	de Regioburgemeester mevrouw Annemarie Penn-Te Strake namens het college en de raad van de gemeente Mook en Middelaar een brief te sturen, waarin krachtig naar voren komt:onze teleurstelling over het besluit om slechts 32 extra agenten naar Limburg te doen toekomen; dit wordt ervaren als een volstrekte onderbedeling;de problematiek rondom de groeiende georganiseerde criminaliteit en de gevolgen daarvan voor de samenleving; de gemeentelijke ambities op het gebied van het terugdringen van nieuwe vormen criminaliteit (zoals ondermijning) en dat daarvoor ook meer politiecapaciteit nodig is;een verzoek tot herijking van het huidige budgetverdeel-systeem op het element van interna-tionale mobiliteit met als resultaat dat er extra politiecapaciteit naar Limburg komt;de zorg voor de problematiek van de sterke vergrijzing van ons Limburgs politiekorps en daarmee de beperkte daadwerkelijke inzet van politieca-paciteit;en waarbij deze motie als bijlage bij die brief wordt opgenomen.	

VOORTSCHRIJDENDE PLANNING RAAD 2018/2019	Tweede kwartaal 2018													Derde kwartaal 2018												Vierde kwartaal 2018																
weeknummer	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56
Raadscyclus																																											
agendacommissie																																											
commissie Samenleving																																											
commissie Grondgebied																																											
commissie Begroting en Rekening																																											
raadsvergadering																																											
extra vergadering/bijeenkomst																																											
SAMENLEVING																																											
Herinrichting Groesbeekseweg - K. Julianastraat																																											
Ontwikkeling 'Hotel Plasmolen'																																											
Masterplan Plasmolen																																											
Visie maatregelen incl. Herstelplan+Begroting Maasheggen																																											
MIRT-onderzoek Lob van Gennep																																											
POL | Visie op landelijk gebied																																											
Bestemmingsplan Elzenstraat 11																																											
Verordening WMO en Jeugd																																											
Beleidsplan Financiële zelfredzaamheid																																											
Plan van aanpak senioren																																											
BEDRIJFSVOERING																																											
Evaluatie papierloos vergaderen																																											
Programmabegroting 2019																																											
Staf																																											

Raadsmemo

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: Gemeenteraad
Van: College van b&w
Afdeling: Samenleving
Doc. Nr.: mm1800155
Datum: 11 september 2018
Onderwerp: Collegeprogramma 2018-2022

Geachte leden van de Raad,
Na de verkiezingen in maart en de vorming van een nieuw college is met het coalitieakkoord in de hand gewerkt aan het opstellen van een collegeprogramma voor de bestuursperiode 2018-2022. Zoals u bekend was onmogelijk om, gegeven de korte termijn, te komen tot de uitwerking van een collegeprogramma in de raad van 12 juli jl. Vandaar dat toen, in plaats van een Kadernota, is gekozen voor een zogenaamde Kaderbrief. Wij willen u danken voor uw geduld en de ruimte die is geboden. Ruimte die wij hebben benut om in de zomerperiode het collegeprogramma vorm te geven en ook een financiële doorrekening daarvan te maken. De financiële onderbouwing van het programma laat zien dat er middelen nodig zijn om het programma uit te voeren. Wij zullen bij de programmabegroting 2019 e.v. met voorstellen komen over de financiële dekking van dit collegeprogramma.

U heeft als gemeenteraad aangegeven het collegeprogramma graag ter kennisneming te ontvangen voor de raadsvergadering van 13 september a.s. De raadsbehandeling vindt, zoals afgesproken, plaats samen met de bespreking en vaststelling van de programmabegroting 2019 e.v. en de mogelijkheid tot algemene beschouwingen in november a.s.

Met gepaste trots bieden wij u ons collegeprogramma 2018-2022 aan. Een programma dat voortbouwt op de ingeslagen weg en accenten legt op participatie, duurzaamheid, zorg voor elkaar en samenwerken. Activiteiten die op ons afkomen zoals de Omgevingswet en zorg en veiligheid, maar ook zaken die wij willen initiëren op weg naar een duurzaam en samenredzaam Mook en Middelaar.

Wij hopen aan de hand van dit collegeprogramma met uw Raad in constructieve samenwerking te werken aan een nog mooier Mook en Middelaar.

Met vriendelijke groet,

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

mm1800 8156

Op weg naar een duurzaam en samenredzaam Mook en Middelaar

DGP

PvdA Mook en Middelaar

GROEN LINKS MOOK EN MIDDELAAR

Postadres
Postbus 200, 6585 ZK Mook
Bezoekadres
Raadhuisplein 6, Mook
Telefoon
Tel. 024-6969111
E-mail
gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet
www.mookenmiddelaar.nl

COLLEGEPROGRAMMA 2018-2022

Leeswijzer

Beleidsuitgangspunt

Tekst in de blauwe balk vormt het beleidsuitgangspunt dat de relatie vormt tot de programmabegroting.

Activiteit – jaar van realisatie

Tekst in de lichtblauwe balk vorm de activiteit om het beleidsuitgangspunt te realiseren. Het vormt een beschrijving van de activiteiten. Het genoemde jaartal vormt het jaar van realisatie. In termen van planning- en control is dit het jaar waarin het college verantwoording aflegt over het resultaat. Dat neemt niet weg dat de activiteit eerder of over meerdere jaren kan worden respectievelijk wordt opgepakt of uitgevoerd.

Vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders op 11 september 2018

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Inhoudsopgave

1 Inleiding ---- 4
2 Besturen ---- 6
3 Beschermen ---- 8
4 Verplaatsen ---- 10
5 Werken ---- 13
6 Leren ---- 17
7 Recreëren ---- 19
8 Samenleven en zorgen ---- 22
9 Gezond leven ---- 26
10 Wonen en bouwen ---- 29
11 Planning ---- 31
12 Financieel overzicht ---- 36

1 Inleiding

Mook en Middelaar wil de unieke gemeente blijven die het is. We zijn de kleinste noordelijkste zelfstandige gemeente in Limburg. We doen ertoe.

Het traject van de toekomstvisie 2030 met onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners laat zien dat er kracht zit in onze gemeente, kernen en wijken. De kracht om vanuit de eigen omgeving en sociale netwerken de leefbaarheid en zorg voor elkaar op te pakken. In Mook en Middelaar kunnen wij niet zonder deze kracht van samen om het zelfstandig te redden. Vooral om de zorg voor onze ouderen en jongeren te organiseren die nodig is om aansluiting te houden met onze samenleving. Wij zien het als onze opdracht om deze samenredzaamheid te ondersteunen en als het kan te versterken door uit te dagen, te verleiden en te activeren.

We zetten onze kwaliteit op samenwerken, verbinden en netwerken in. Op sommige terreinen zijn we nog zoekende naar de beste samenwerking om daar onze energie en middelen in te stoppen. In de juiste samenwerking durven we ook initiatief en leiding te nemen en zetten we middelen en capaciteit in. Ondersteund met een extra fysieke brug in 2019 moet Mook en Middelaar zo nog meer de verbindende schakel worden tussen Limburg, Gelderland en Noord-Brabant.

We gaan naar een duurzamere samenleving. Er zijn wereldwijd ambitieuze doelstellingen geformuleerd om een toekomst voor de komende generaties te bieden. Mook en Middelaar gaat hier ook mee aan de slag. Met onze omvang en opgave in woningbouw liggen er mooie kansen om het vastgoed energieneutraal en gasloos te maken. Wij geven met ons eigen vastgoed het goede voorbeeld. Ons beeld voor 2022 is dat vanuit je elektrische auto, die net is opgeladen bij een oplaadpaal bij jou om de hoek, bijna geen huizen meer zonder zonnepanelen en/of warmtepompen te zien zijn en je langs een zonneveld en in de verte een windmolen ziet. Dit college gaat ervoor de groenste kleine gemeente van Nederland te zijn.

Het college ziet een duurzame samenleving overigens niet alleen in stenen, maar ook in de gezondheid en welzijn van onze inwoners en bedrijven. Onze gemeente is met alle bossen, waterpartijen en heuvels één groot bewegingsterrein. Neem daarbij onze verbindingen over weg, water en spoor en de ligging tussen het Rijk van Nijmegen en Maasduinen en je hebt een unieke gelegenheid om in onze gemeente een dag- en beweegrecreatie aan te bieden voor onze inwoners en gasten. Dit college gaat voor de meest aantrekkelijke leefomgeving van de regio om te bewegen en ontspannen in de buitenruimte.

Mook en Middelaar heeft ook talloze schatten. Een roemruchte geschiedenis, schitterende natuur, rijke kunst- en cultuurgezelschappen en actief verenigingsleven. We mogen daar trots op zijn en moeten deze schatten beschermen en meer uitdragen. Dat uitdragen begint bij het zichtbaar maken en vertellen over deze schatten. De leefomgeving van onze gemeente wordt daarmee niet alleen voor onszelf aantrekkelijker, maar ook voor andere om onze schatten te komen te bewonderen. Dit college wil de schatten van Mook en Middelaar zo goed mogelijk gaan etaleren voor iedereen.

We gaan dit allemaal nog meer in participatie met onze inwoners en bedrijven doen. Onze inwoners hebben duidelijk in hun toekomstvisie aangegeven dat zij zelfredzaam zijn en goed weten wat er speelt en wat zij goed vinden voor hun buurt of kern. Dit zal een leerperiode voor ons allemaal worden om inwoners op een andere manier te betrekken bij de politiek en besluitvormingsprocessen. Voor ons ligt er een taak om dit vertrouwen uit te bouwen en onze organisatie er meer op uit te sturen om de inwoners eerder te informeren, te betrekken en uiteindelijk te laten meebeslissen. Een ultiem doel is hierbij als inwoners zelf de gemeente uit te dagen om iets beter te kunnen dan de gemeente en dat wij in staat zijn om deze uitdaging aan te gaan. Dit college werkt aan een gemeente die buiten meer naar binnen haalt en binnen meer naar buiten brengt.

Dit college gaat op weg naar Mook en Middelaar 2030 dat dan bekend staat als een van de kleinste gemeente in Nederland waar we met elkaar een prachtige wonen, werk en verblijf situatie hebben gecreëerd in een goede gezondheid en met een bruisende en duurzame leefomgeving.

2 Besturen

Wat willen we en wat doen we?

Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners en bedrijven weten dat wij er voor ze zijn. Wij stellen ons open voor de meningen en ideeën van onze inwoners en betrekken deze bij de besluitvorming. Ook zijn we transparant in onze keuzes en onze manier van werken. Wij willen een betrouwbare partner zijn voor inwoners, bedrijven en onze samenwerkingspartners.

2.1 Een zichtbare en benaderbare gemeente zijn

Inwoners, verenigingen en bedrijven zijn op verschillende terreinen afhankelijk van de gemeente. Wij dienen zichtbaar te maken wat de gemeente en de gemeentelijke organen (Gemeenteraad, College, Burgemeester en ambtelijke organisatie) doen, maar ook waarom wij zaken op een bepaalde manier doen. Onze besluitvorming en gemeentelijke processen zijn transparant en worden in de openbaarheid genomen. De mening van de belanghebbenden betrekken wij via participatie bij dit proces.

2.1.1 'Avond van de toekomst' 2022

De eerste 'Avond van de toekomst' was een groot succes. Op basis van de ervaringen van de tweede avond willen wij de 'Avond van de toekomst' voortaan koppelen aan een concrete aanleiding of ontwikkeling, zodat de attractiviteit van zo'n avond wordt vergroot. Daarnaast heeft de gemeente het afgelopen jaar de sociale media instrumenten Facebook en LinkedIn opengesteld en bieden deze platformen mogelijkheden om meer van de gemeente en de dienstverlening te laten zien.

2.1.2 Gemeentelijke informatie wordt digitaal ontsloten 2022

De gemeente heeft informatie beschikbaar die voor inwoners, bedrijven, verenigingen en (overheids)partners nuttig en noodzakelijk is. Daarnaast genereert de gemeente veel gegevens die als basis dienen voor dienstverlening van andere (overheids)partijen. Ook worden Europese en Nationale wet- en regelgeving dwingender in het beschikbaar hebben en houden van informatie en de manier waarop communicatie met de gemeente kan plaatsvinden via digitale instrumenten. Wij zullen op het gebied van digitale gegevensontsluiting en digitale communicatie stappen vooruit moeten zetten om mee te kunnen in deze ontwikkelingen, maar ook om te voldoen aan geldende regels op het gebied van overheidsdienstverlening. Met deze wettelijke ontwikkeling nemen wij de kans op om onze dienstverlening en interne bedrijfsvoering verder te digitaliseren om de kwaliteit van onze dienstverlening nog verder te verbeteren.

2.2 Inwonerparticipatie vergroten

Binnen onze gemeente hebben we aandacht voor de inbreng van onze inwoners bij onze plannen. Door in te zetten op het vergroten van de inwonerparticipatie wordt het democratisch draagvlak en de kwaliteit van beleid vergroot. We zetten ook in op het stimuleren van burgerinitiatieven. Inwoners moeten zich welkom voelen om mee te praten en initiatieven in te dienen, we creëren hier de mogelijkheden voor.

2.2.1 Beleid- en planvorming via participatie 2019

De gemeente probeert bij de uitvoering van de werkzaamheden dit zoveel mogelijk in het belang van de inwoners, bedrijven en maatschappelijk partners te doen. We vinden het belangrijk dat wat we doen zoveel mogelijk aansluit bij de wensen en ideeën die leven in de samenleving. Om dit mogelijk te maken gaat de gemeente met de 'participatieladder' uit de notitie burgerparticipatie aan de slag. Hiervoor zetten we bestaande middelen in en gaan we experimenteren met nieuwe en andere vormen van participatie.

- Inwoners mogen van meet af aan meepraten bij plannen in hun leefomgeving. Dit geldt ook voor kinderen, die wij ook graag actief willen meenemen bij onderwerpen die hen aangaan.
- We blijven investeren in de huidige advies- en dorpsraden en blijven zoeken naar nieuwe vormen van burgerparticipatie.
- We maken gebruik van interactieve beleidsvorming en inwoners worden betrokken bij de totstandkoming en/of uitvoering van beleid
- Burgerinitiatieven worden gefaciliteerd en gestimuleerd.
- Er wordt onderzocht op welke manier uitvoering kan worden gegeven aan de Right to Challenge binnen onze gemeente.

2.2.2 Betrokkenheid bij de plannen en besluitvorming vergroten 2019

De mening van onze inwoners, bedrijven en verenigingen telt. Het is belangrijk om zowel vooraf als achteraf te peilen wat er in de gemeenschap leeft over een onderwerp. Hierbij maken we gebruik van verschillende instrumenten om de inbreng en betrokkenheid van inwoners te vergroten.

- We blijven gebruik maken van het burgerpanel TIP;
- We faciliteren het digitaal buurtplatform Maasburen;
- We zoeken naar mogelijkheden om jongeren meer te betrekken. We dagen jongeren uit om mee te doen.

3 Beschermen

Wat willen we en wat doen we?

Veiligheid kun je niet garanderen, maar samen met onze ketenpartners op het gebied van veiligheid en zorg werken we aan een zo goed mogelijke bescherming van onze inwoners. Door nieuwe taken en krappere capaciteit bij politie en justitie vormt dit een bijzondere uitdaging voor onze gemeente. Veiligheid houdt iedereen bezig en wij willen de komende periode dan ook inzetten op het versterken van het veiligheidsgevoel. Daarvoor zetten we meer toezicht en handhaving in en laten we de veiligheidsketen zo optimaal mogelijk functioneren.

3.1 Het naleefgedrag vergroten

De afgelopen periode is helder geworden dat het handhavingsbeleid en de beschikbare capaciteit en middelen niet meer passen in de huidige tijdgeest. Bewoners van de gemeente mogen van ons verwachten dat er actief en daadkrachtig wordt opgetreden tegen overtredingen, maar ook tegen onwenselijke situaties. Door de toenemende activiteiten binnen onze gemeente in de bouw als gevolg van de gehele economie voelen wij de noodzaak om controles, toezicht en handhaving uit te breiden.

3.1.1 Aanscherping van de handhaving 2019

Het handhavingsbeleid 2012 – 2016 met een minimumvariant aan toezicht en handhaving vraagt om actualisatie. Niet zozeer het beleid maar de uitvoering ervan dient te worden uitgebreid en geïntensiveerd. De gemeenschap vraagt om beter naleefgedrag van de regels en dat knelt met het huidige uitgangspunt dat de gemeente hoofdzakelijk acteert op meldingen. Met aanvullende capaciteit en middelen gaat we meer inzetten op handhaving in de fysieke leefomgeving. Daarbij moet er weer aandacht komen voor de ergernissen als geluidsoverlast, parkeeroverlast en onwenselijk gedrag. Dit zonder lijvige beleidsnotitie, maar met een actieprogramma op specifieke thema's.

3.1.2 Van repressie naar preventie 2020

Naleefgedrag stimuleren begint door heldere regels te stellen en de regels die je stelt ook na te leven. We willen meer inzetten op communicatie over de regels en meer en vaker uitleggen waarom er bepaalde regels zijn en wat de gemeenschap kan of soms moet doen om deze regels na te leven. Dat doen we niet alleen vanuit ons gemeentehuis, maar ook op de momenten dat we controles uitvoeren of contact hebben met onze inwoners en bedrijven. Meer preventie moet uiteindelijk leiden tot minder inzet van repressie in de vorm van juridische handhaving en meer elkaar aanspreken op naleefgedrag.

3.2 Een veilige gemeente creëren

Inwoners moeten zich in onze gemeente veilig kunnen voelen. Het gevoel van veiligheid verschilt van mens tot mens, maar vaak komt dit tot uitdrukking over de mate waarin mensen zich 's avonds veilig voelen op straat. In onze gemeente kun je 's avonds veilig over straat lopen, maar er zijn wel aandachtspunten. Zo zijn er gebieden waar inwoners vragen om aandacht voor hangjeugd, slecht verlichte plaatsen, rommel en graffiti. Maar ook parkeeroverlast en verkeersveiligheid zijn regelmatig terugkerende aandachtspunten die wij willen aanpakken.

Een nieuw aspect vormt de sociale veiligheid in dit verhaal. Met de decentralisatie van Rijkstaken naar de gemeente heeft de gemeente ook de problematiek rondom 'verwarde personen' en beschermd wonen op het bordje gekregen. Een thema dat met een minimale politiecapaciteit in onze regio bijzondere aandacht vraagt van onze gemeente, gezien ook onze ligging ten opzichte van onze veiligheidspartners (Politie, Veiligheidsregio en Openbaar Ministerie) in Limburg Noord en onze zorgpartners in het Rijk van Nijmegen.

3.2.1 Sociale veiligheid organiseren 2019

De sociale veiligheid vraagt steeds meer aandacht van de gemeente en politie. Met de decentralisatie van de zorgtaken is de psychosociale problematiek ook nadrukkelijk bij de gemeente komen te liggen. Door samenwerking in de keten met het sociaal team, regionale partners, politie en justitie dient deze problematiek te worden opgepakt. Dit vraagt door onze ligging in een veiligheids- en politieregio dicht bij een andere veiligheids- en politieregio nadrukkelijk meer aandacht zeker in combinatie met een toename in casussen. Er zijn meer capaciteit en middelen nodig om deze problematiek structureel aan te pakken. Hiervoor stellen we een integraal veiligheidsplan op waarin deze problematiek een belangrijke plaats krijgt.

3.2.2 Aandacht voor veiligheid in de wijk 2022

Bij de aanpak van de fysieke leefomgeving in de wijk is er ook aandacht voor de sociale aspecten in de wijk. Problemen via overlast of veiligheid hangen in de praktijk vaak samen met de inrichting van de fysieke leefomgeving, zoals bijvoorbeeld het thema verkeersveiligheid. Daarnaast vormen bemoeizorg en buurtmediation aspecten die binnen onze wijken/gebieden aandacht vragen.

4 Verplaatsen

Wat willen we en wat doen we?

Aandacht voor het bevorderen van mobiliteit en de bereikbaarheid is van groot belang. Dit alles in een veilige en goed ingerichte omgeving, terwijl de leefbaarheid wordt geborgd. In de kernen moeten alle voorzieningen bereikbaar zijn voor hun inwoners. Dat betekent zorgen voor goede verbindingen tussen de kernen onderling en de kernen en de omliggende gemeenten. Naast verbindingen voor fiets en auto streven wij naar een goede verbinding met openbaar vervoer.

4.1 Openbaar vervoer

Openbaar vervoer vervult een belangrijke taak in de leefbaarheid van onze gemeente. We hebben een prachtige trein- en busverbindingen richting Nijmegen en Venlo, maar richting Groesbeek en het Land van Cuijk niets. Middelaar en een aantal van onze kernen liggen op redelijke afstand van deze verbindingen. Wij willen dat alle inwoners gebruik kunnen maken van openbaar vervoer.

4.1.1 In stand houden en uitbreiden vormen van openbaar vervoer 2022

Wij zetten ons in voor het in stand houden en zo mogelijk verbeteren van bestaand openbaar vervoer binnen de gemeente, specifiek buslijn 83, buslijn 564 en de Maaslijn. Wij doen dit door actief te participeren in het werkproces van de aanbesteding OV-concessie provincie Gelderland, aangaande het busvervoer.

4.1.2 Breng Flex 2019

Na het verdwijnen van Buslijn 1 hebben we ons als Limburgse gemeente in een concessie van de provincie Gelderland hard gemaakt voor het opzetten van een pilotproject van BrengFlex. Na een korte voorbereiding en het besluit van de gemeenteraad om aanvullende financiële middelen ter beschikking te stellen gaan we voor een goede introductie en ondersteuning van de pilot BrengFlex. Natuurlijk met het doel om de kernen aangesloten te houden op het openbaar vervoer.

4.2. In stand houden en uitbreiden veiligheid en leefbaarheid

Mobiliteit, verkeersveiligheid en leefbaarheid zijn belangrijke thema's voor ons. Op het gebied van mobiliteit staat er veel te veranderen door de technologische ontwikkelingen. E-bikes, elektrisch-zelfrijdende auto's, bussen en treinen op waterstof en drone's geven een toekomstbeeld die de manier waarop wij naar mobiliteit en de openbare ruimte kijken drastisch kunnen veranderen.

Verkeersveiligheid en leefbaarheid gaan hand in hand. De weg N 271, spoorlijn en rivier de Maas door onze gemeente bieden kansen, maar leveren ook problemen op in termen van leefbaarheid en verkeersveiligheid. Met name de ontsluiting van en naar Groesbeek vormt in onze gemeente een bijzonder aandachtspunt voor de leefbaarheid van Molenhoek en Mook.

Onze gemeente ligt op een verbindingenknooppunt naar Limburg, Gelderland, Noord Brabant en Duitsland. Vooral op het gebied van fietsverbindingen biedt Mook en Middelaar een uitstekend netwerk. Dit is niet alleen goed voor het woon-werkverkeer en terugdringen van CO2 uitstoot, maar is van toegevoegde waarde op het toeristisch-recreatieve profiel van onze gemeente.

Wij willen dat inwoners en bezoekers zich kunnen verplaatsen in een veilige en goed ingerichte omgeving.

4.2.1 N271 – Rijksweg 2020

De Rijksweg N 271 wordt door de provincie Limburg aangepakt. Wij haken aan op dit traject en we gaan voor:

- In overleg met de provincie Limburg er voor zorgen dat op het gedeelte Rijksweg tussen Mook en Molenhoek, de maximale rijsnelheid voor auto's wordt teruggebracht naar 50 km/uur.
- In samenwerking met de provincie Limburg komen tot de herinrichting van de Rijksweg in Plasmolen, specifiek van de zuidelijke komgrens van Mook tot de noordelijke komgrens van Milsbeek (gemeente Gennep).

4.2.2 Trendsportal 2022

De afgelopen periode is er in samenwerking met de gemeenten in Noord-Limburg gewerkt aan het oprichten en uitwerken van het mobiliteitsplatform Trendsportal. Dit heeft onder andere geresulteerd in een regionale en lokale mobiliteitsvisie(plan). Gelet op het gemeentelijk en regionale belang willen wij ambtelijk en bestuurlijk blijven deelnemen aan Trendsportal. Hierbij willen we ook aandacht houden voor de 'verbindingen' met de Gelderse en Noord-Brabantse (buur)gemeenten, dit niet alleen fysiek maar ook op de thema's mobiliteit en openbaar vervoer.

4.2.3 Maatregelprogramma verkeersprojecten 2020

In navolging van Trendsportal en het hier uit voortkomende Mobiliteitsplan wordt er een lokaal Maatregelprogramma verkeersprojecten opgesteld. Een programma met projecten (maatregelen) die de verkeersveiligheid en mobiliteit binnen de gemeente verbeteren. Daar vallen ook de wegen onder die te maken hebben met het verkeer tussen de A73 en Groesbeek. Na vaststelling van het programma door de gemeenteraad zal hier invulling aan worden gegeven.

4.2.4 Spoorviaduct Heumensebaan 2020

In het kader van de Verbetering van de Maaslijn (spoorlijn Nijmegen-Venlo), wordt in samenwerking met de provincie Limburg en ProRail het spoorviaduct in de Heumensebaan vervangen. Deze gelegenheid wordt aangegrepen om de verkeersituatie ter plaatse te verbeteren, vooral voor de voetgangers en fietsers.

4.2.5 Fietsverbindingen 2020

Met de bouw van de fietsbrug over de Maas, tussen Cuijk en Mook, en de ingebruikname van de onderdoorgang Lindenlaan zal de snelfietsroute Cuijk-Mook-Nijmegen worden voltooid. Ook de aftakking van de snelfietsroute naar de Veldweg in Mook wordt gerealiseerd.

Er komt een onderzoek naar de mogelijkheden en haalbaarheid van een vrij-liggend fietspad tussen Molenhoek en Groesbeek. Het gaat over een fietspad langs de Heumensebaan (buiten de bebouwde kom) dat aansluit op het geplande vrij-liggende fietspad van de gemeente Berg en Dal (Rijlaan).

4.2.6 Onderhoud bruggen 2022

De brug Cuijksesteeg en Witteweg worden flink onder handen genomen, waarmee deze belangrijke verbindingen voor de kernen in stand worden gehouden, zo ook van belang voor het toeristisch en recreatieve verkeer.

4.2.7 Onverharde wegen 2019

Er wordt er een beleids- en beheerplan onverharde wegen opgesteld voor sturing bij het onderhoud aan de onverharde wegen en voor duidelijkheid voor de aanwonenden en gebruikers.

4.2.8 Onderhoud 2022

Er wordt invulling gegeven aan het dagelijkse en planmatig onderhoud aan de wegen en paden binnen de gemeente. Zo ook aan de openbare verlichting, waarbij er structurele verbeteringen plaatsvinden vanuit het Vervangingsplan openbare verlichting.

4.3 Integraliteit en verkeersveiligheid

De komende jaren vinden er in delen van onze gemeente ingrijpende (onderhouds)werkzaamheden plaats, door zowel ruimtelijke ontwikkelingen (bijv. realisatie Woonzorgcomplex in Mook) als regulier onderhoud. Bij deze ontwikkelingen en herinrichtingen streven naar maximale integraliteit en synergie. Dit zowel bij autonome werken als wijk/gebiedsgerichte werkzaamheden.

4.3.1 Werken aan een optimale inrichting van openbare ruimte 2022

Bij ontwikkelingen en herinrichtingen krijgen onderstaande onderwerpen nadrukkelijk de aandacht:

- Wegen inrichten overeenkomstig de ter plaatse geldende verkeersregels en rijsnelheid, dus herkenbaar;
- Aandacht voor logische en veilige looproutes;
- Opstellen van een verkeerscirculatieplan, binnen het plangebied zelf en zo nodig de omgeving(invloedssfeer) met aandacht aan de voetganger en fietser, speciaal bij een schoolomgeving, winkelcentra en andere publieksfuncties;
- Het belang van de voetganger en fietser voorop stellen, overwegen instellen fietsstraat en/of (woon)erf
- aandachtspunten en maatregelen die voortkomen uit de gehouden Klimaatstresstest en in samenhang daarbij aandacht voor klimaatadaptatie en klimaat

5 Werken

Wat willen we en wat doen we?

Werken vormt een belangrijk onderdeel voor zowel inwoners als bedrijven. Voor inwoners biedt werken een bron van inkomen en sociale netwerken. Voor bedrijven een productiemiddel om hun activiteiten en doelen te realiseren. De gemeente heeft binnen dit thema een verbindende rol.

Wij zien het als onze opdracht om zoveel mogelijk inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt te ondersteunen naar passend werk. Dit ondersteunen gaat in de vorm van begeleiding, het openstellen en vinden van werkervaringsplekken en een bijdrage leveren aan het creëren van werkgelegenheid.

Voor de bedrijven in onze gemeente moet er gunstig vestigingsklimaat worden gecreëerd. Dat moet de huidige bedrijven de mogelijkheid bieden om hun bedrijfsactiviteiten binnen onze gemeente te houden en uit te breiden. Maar het vestigingsklimaat moet ook voor nieuwe bedrijven aantrekkelijk zijn om zich hier te komen vestigen. Dat is niet alleen goed voor de economie van onze gemeente, maar levert ook een bijdrage aan de leefbaarheid in onze gemeente.

5.1 Creëren van een gunstig vestigingsklimaat

Een gunstig vestigingsklimaat is een situatie waarin het voor bedrijven aantrekkelijk is en blijft om zich met hun activiteiten te vestigen in onze gemeente. Het creëren van een gunstig vestigingsklimaat doen we samen met ons bedrijfsleven en hun vertegenwoordigende organen en begint met het wegnemen van barrières om te kunnen ondernemen.

5.1.1 Sturen op een gezond economisch klimaat 2020

We willen in beeld brengen wat een gezond economisch klimaat is voor onze gemeenteHiervoor gaan we de volgende activiteiten opzetten:

- Oprichten van een kleine klankbordgroep met actieve ondernemers die mee willen denken over de toekomstvisie op het economisch klimaat;
- Samen met ondernemers en inwoners een economische visie opstellen;
- Ondernemersvereniging Mook meer gebruiken als klankbord namens de ondernemers;
- Sociaal-economische kracht van de regio benutten door participatie in RvN@.
- Jaarlijkse themabijeenkomst met de OVM organiseren.

5.1.2 Aansluiten op glasvezel 2022

Om snel internet met glasvezelkabel mogelijk te maken anticiperen we op regionale ontwikkelingen, waarbij we een faciliterende rol nemen. In zowel Limburg als Gelderland lopen er publiek/private initiatieven.

5.1.3 Leegstand voorkomen 2022

Leegstand op bedrijfslocaties willen we voorkomen. Daar waar mogelijk en wenselijk laten wij werklocaties herontwikkeling naar woningbouwlocaties voor zover passend binnen onze woonvisie. Om dreigende leegstand in beeld te hebben ontwikkelen we de volgende activiteiten:

- Aanhalen van contacten met ondernemers door naar buiten treden van bedrijfscontactfunctionaris;
- Bedrijven worden actief gevolgd of benaderd om ze vast te houden binnen de gemeente;
- Bedrijven worden waar mogelijk begeleid en/of gefaciliteerd waar het bedrijfsvastgoed betreft.

5.1.4 Zorgdragen voor juiste bewegwijzering 2019

Juiste bewegwijzering is belangrijk voor de vindbaarheid van de bedrijven. Niet alleen voor consumenten, maar ook voor de uitstraling van onze gemeente. Dit geldt voor zowel bedrijfsmatige als toeristische bewegwijzering.

- Maken van een gemeente breed bewegwijzeringsplan;
- Aanleggen van bewegwijzering. Zowel bedrijfsmatig als toeristisch.

5.2 Participatie (door werk) vergroten

Wij willen de participatie van inwoners vergroten, zo mogelijk door werk. Hierbij passen wij maatwerk toe, en kijken altijd naar de hele persoonlijke of gezinssituatie.

5.2.1 Ondersteunen bij het vinden en behouden van werk 2022

Inwoners die dat nodig hebben worden ondersteund bij het vinden en behouden van werk. Wij werken daarvoor samen met de gemeenten in de regio Nijmegen in MGR-verband. De uitvoeringorganisatie is het WerkBedrijf Rijk van Nijmegen. Wij zetten deze samenwerking voort en houden toezicht op beleid en uitvoering via bestuurlijke en ambtelijke weg. Wij kiezen als uitgangspunt dat het WerkBedrijf mensen helpt naar loonvormende arbeid inclusief beschut werk. Voor de korte termijn zetten wij extra in op de sector horeca/toerisme. Dit mede in relatie tot de economische ontwikkeling van Plasmolen.

5.2.2 Stageplekken en werkervaringsplaatsen aanbieden 2019

Wij geven het goede voorbeeld door de norm voor de banenafspraak te realiseren en de mogelijkheid van stageplekken en werkervaringsplaatsen aan te bieden binnen de gemeentelijke organisatie. We voldoen minimaal aan de 5%-norm social return voor langdurig werklozen en arbeidsgehandicapten. Wij stimuleren lokale ondernemers dit voorbeeld te volgen.

5.2.3 Social return meenemen bij aanbestedingen 2019

In aanbestedingstrajecten nemen we de social return verplichting mee. Bij regionale inkoop in de regio Nijmegen is dat gewaarborgd omdat centrumgemeente Nijmegen social return heeft ingebed in de inkoopprocessen. Naar het voorbeeld van Nijmegen gaan wij bij aanbesteding bij voorrang zoeken naar inclusieve ondernemers, zoals die zich bijvoorbeeld hebben verenigd in ION (Inclusieve Ondernemers Nijmegen).

5.2.4 Bevorderen van participatie door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt 2019

Van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt vragen wij een tegenprestatie conform de nu geldende verordening. Afhankelijk van de mogelijkheden en wensen van de kandidaat kan dat vrijwilligerswerk zijn bij clubs en verenigingen of bv mantelzorg.

Zodra de ontwikkeling van de kandidaat dit toe laat, werken we toe naar werkervaringsplaatsen of stages in bv de sectoren groen en schoonmaak. Zolang het loonvormende arbeid betreft schakelen we daarvoor het WerkBedrijf in. Als de activering gericht is op niet loonvormende activiteiten dan rekenen wij dit tot onze taak. Daarvoor willen wij in 2019 een participatiecoach aanstellen.

5.2.5 De WSW betaalbaar houden 2022

De WSW voeren wij gezamenlijk met de gemeente Gennep uit in de GR IWGM. Om dit op lange termijn betaalbaar te houden werken wij toe naar samenvoeging van INTOS en IWGM uiterlijk in 2021. Wij stellen gezamenlijk een actieplan op voor 2019 t/m 2021 waarin maatregelen worden opgenomen om de tekorten bij INTOS/IWGM terug te brengen. Wij houden daarbij alle opties open wat betreft uitbreiding of afstoten van taken of opdrachten, vormen van samenwerking, samenvoeging of uitvoering.

5.2.6 Meer ruimte voor een alternatieve aanpak bieden 2022

Wij willen minder regels om meer inwoners te laten participeren in de samenleving. Dat begint met vertrouwen opbouwen bij uitkeringsgerechtigden en maatwerk leveren. Wij zullen daarbij extra investeren in onze medewerkers opdat zij nog beter in staat zullen zijn om cliënten op juiste en doeltreffende wijze te benaderen. Daarbij betrekken wij de adviezen van de WRR zoals die zijn neergelegd in het rapport 'Weten is nog geen doen.[1]
We staan open voor experimenten waarbij het resultaat: "minder mensen afhankelijk van een uitkering" voorop staat. Wij gaan op zoek naar de goede ervaringen van andere gemeenten en onderzoeken of wij deze in onze gemeente ook kunnen toepassen. Daarbij betrekken we de uitkomsten van de experimenten bij de Participatiewet die nu landelijk worden uitgevoerd.

5.2.7 Sturen op duurzame bedrijvigheid 2022

Waar mogelijk wordt gestuurd op duurzame bedrijvigheid die de werkgelegenheid vergroot, ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit sturen doen wij op het moment dat er ontwikkelingen worden gesignaleerd binnen verschillende taakvelden die voor elkaar van meerwaarde kunnen zijn. Wij zullen deze partijen dan met elkaar in verbinding brengen.

[1] Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid; Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid 2017.

5.3 Aandacht aan bedrijfslocaties geven

In de regio Limburg Noord is er een overaanbod aan bedrijfslocaties, waardoor het toevoegen van bedrijfslocaties niet meer is toegestaan. In Mook en Middelaar is er nog ruimte om nieuwvestiging mogelijk te maken, maar ligt het meer in de lijn om incourante bedrijfslocaties te herontwikkelingen of te herbestemmen naar andere gebruiksvormen, zoals wonen. We willen ons aanbod van bedrijfslocaties meer laten aansluiten op de huidige behoefte en overcapaciteit van bedrijfslocaties inzetten als wisselgeld in de regio om andere ontwikkelingen mogelijk te maken.

5.3.1 Een vitaal en duurzaam Korendal realiseren 2020

De herstructurering van de Bovensteweg is eind 2018 afgerond. Hiermee zijn de bouwstenen gelegd om het bedrijventerrein Korendal naar een vitaal en duurzaam bedrijventerrein te ontwikkelen. Dit willen we realiseren door herontwikkeling te stimuleren en aandacht te geven aan de bedrijfslocaties die overlast en onveiligheid veroorzaken. Dit pakken we op door periodieke gesprekken met ondernemers voort te zetten en aandachtspunten voor revitalisering op te halen. Specifiek kijken we naar de mogelijkheden voor het oprichten van een BIZ (bedrijven investeringszone) of parkmanagement en/of het verkrijgen van het Keurmerk Veilig Ondernemen.

5.3.2 Spoorzone herbestemmen 2019

De bedrijfsbestemming van de spoorzone gaan we omzetten naar een natuurbestemming. Dit doen we in samenhang met het verkeersveilig maken van de Groesbeekseweg in Mook en de Heumensebaan en Ringbaan in Molenhoek.

Voor de noodzakelijke samenhang van functies zoals wonen, werken en verblijven in de omgeving van de spoorzone, het Korendal en andere werklocaties houden we de mogelijkheid van uitruil van bestemmingen open.

6 Leren

Wat willen we en wat doen we?

Onderwijs is belangrijk in de ontwikkeling van ieder mens. Het biedt tal van kansen en mogelijkheden om jezelf te ontwikkelen en te groeien. Wij willen dat wat er is behouden voor onze gemeente en waar er kansen zijn om iets toe te voegen dit met beide handen aangrijpen.

6.1 Het huidige schoolaanbod behouden

In elke kern is een school voor primair onderwijs aanwezig. Wij spannen ons in om de school voor voortgezet onderwijs in onze gemeente te behouden.

6.1.1. Huisvesting Kandinsky herzien 2022

Wij maken met het Kandinsky afspraken over welke maatregelen wanneer worden genomen om het schoolgebouw toekomstbestendig te maken, en welke ondersteuning hierbij vanuit de gemeente wordt gegeven.

6.1.2. Ondersteunen aanwezigheid school in elke kern 2022

Wij ondersteunen lokale initiatieven en initiatieven vanuit het onderwijs die bijdragen aan de instandhouding van de scholen voor primair onderwijs in onze gemeente, zoals stichting Liz.

6.1.3. Laaggeletterdheid 2022

We willen bijdragen aan het terugdringen van laaggeletterdheid in onze gemeente. Dit doen we door uitvoering te geven aan de samenwerkingsovereenkomst educatie met de regio Nijmegen. Ook zullen wij, waar de gelegenheid zich voordoet, projecten faciliteren en stimuleren die de afname van laaggeletterdheid in onze gemeente (mede) tot doel hebben.

6.2 Kinderen laten kennis maken met kunst, cultuur en natuur

We willen dat kinderen reeds op jonge leeftijd kennis kunnen maken met (lokale) kunst, cultuur en natuur.

6.2.1. Cultuureducatie subsidiëren 2022

We blijven het huidige aanbod aan cultuureducatie op de scholen subsidiëren.

6.2.2. Informatie bieden over het aanbod 2019

We bieden de ouders van kinderen die nog niet op school zitten, informatie en materiaal over wat er allemaal te doen is in de gemeente op het gebied van kunst, cultuur en natuur.

6.2.3. Activiteiten stimuleren 2020

Op plekken waar veel kinderen samen komen stimuleren wij activiteiten op het gebied van kunst, cultuur en natuur. Hiertoe maken wij afspraken met professionele partners, scholen en maatschappelijke partners.

6.3 Kinderen opvang of onderwijs garanderen

Alle kinderen vanaf de leeftijd van 2 jaar kunnen een vorm van voorschoolse opvang genieten. Alle kinderen vanaf 4 jaar volgen onderwijs op een school die voor hen geschikt is. Wij gaan ervoor dat ieder kind en iedere jongere in beeld is en zo nodig begeleid wordt om volwaardig te kunnen participeren in de samenleving.

6.3.1. Regionale aanpak ziekteverzuim uitvoeren 2022

Wij voeren regionale aanpak ziekteverzuim binnen het onderwijs uit en hebben daarin specifiek de aandacht voor vroegtijdig schoolverlaters en jongeren zonder startkwalificatie.

6.3.2 VVE en SMI bieden 2022

We houden het huidige aanbod aan Vroeg en Voorschoolse Educatie (VVE) en Sociaal Medische Indicatie (SMI) in stand maken afspraken met partners over de toeleiding.

6.3.3 Aanpak passend onderwijs uitvoeren 2022

We voeren de regionale en lokale aanpak passend onderwijs uit. Hiertoe versterken we de samenwerking tussen jeugdbeleid, jeugdzorg en onderwijs.

7 Recreëren

Wat willen we en wat doen we?

Onder recreëren wordt verstaan het ontspannen en besteden van vrijetijd van de inwoners van onze eigen gemeente alsook de dag- en verblijfstoeristen van buiten onze gemeente.
Overkoepelend binnen het thema recreëren zijn de samenwerkingsverbanden binnen de regio Noord-Limburg waar uitvoering wordt gegeven aan het Actieprogramma vrijetijdseconomie. Binnen dit actieprogramma wordt ingezet op vijf actielijnen: Vitale verblijfsrecreatie, Vitale dagrecreatie, Vrijetijdslandschap, Cross-overs en Regiomarketing.

We werken hierbij samen met RBT-AN en partijen in Limburg. Op kleinere schaal wordt er samengewerkt in de regio Bergen, Gennep, Mook en Middelaar. Het gebiedsprogramma wordt aangeboden aan de raden en het uitvoeringsprogramma wordt komende maanden uitgewerkt. Er wordt hierin rekening gehouden met het actieprogramma uit de regio Noord-Limburg. De acties en projecten die voortkomen uit deze samenwerkingsverbanden zullen bijdrage in de uitwerking van onderstaande thema's.

7.1 De kwaliteit van onze leefomgeving versterken

Wanneer de kwaliteit van de leefomgeving wordt versterkt zal dit zorgen voor zowel meer woongenot voor onze inwoners alsmede het versterken van de toeristische positie van de gemeente. Hiervan zullen ook de ondernemers binnen onze gemeente voordeel ervaren.

7.1.1 Het openbaar groen renoveren 2019

De komende jaren wordt er gewerkt aan de renovatie en het beheer van het openbare groen, waarbij een koppeling wordt gemaakt met de landschappelijke kwaliteit van het buitengebied. Het idee is om de verschillende visies te koppelen en te kijken naar biodiversiteit, soort beplanting en duurzaamheid.

De uitvoering van dit groenrenovatieplan zal aanhaken op een nieuw te ontwikkelen manier van werken. Een integrale wijk/gebiedsgerichte aanpak, waarbij burgerparticipatie een belangrijke factor is. Eind 2018 wordt een plan van aanpak opgesteld voor de komende drie jaar, waarin de renovatie van het groen verder wordt uitgewerkt. Vanaf 2019 wordt hier in de praktijk gehoor aan gegeven.

7.1.2 Masterplan Plasmolen uitvoeren 2020

Het Masterplan Plasmolen zal verder worden uitgewerkt met als doel het aantrekkelijker maken van Plasmolen voor bewoners, ondernemers en toeristen. Het uitgangspunt dat hierbij wordt gehanteerd is: 'Niet meer van hetzelfde, maar meer kwaliteit.' In 2019 gaan we acties uitvoeren op 'laag hangend fruit, met lage kosten'. We gaan een uitvoeringsprogramma opstellen met daaraan gekoppeld de kosten per project.

7.1.3 Routestructuren aansluiten 2019

De routestructuren worden in kaart gebracht. We sluiten aan op routestructuren in omliggende gemeenten. Hierbij wordt ook gekeken naar het plaatsingsplan en onderhoud van de bewegwijzering.

- Toeristische bewegwijzering en bedrijfsverwijsborden worden in kaart gebracht met een bewegwijzeringsplan. Doel is eenheid, structuur en degelijk onderhoud. We gaan aansluiten op de bestaande wandel- en fietsroutes;
- We gaan aansluiten op wandel-, fiets-, en ruiterroutes van omliggende gemeenten door het aanleggen van een knooppuntennetwerk. Daarbij houden we ook rekening met onderhoud op lange termijn.

7.1.4 Hondenbeleid ontwikkelen 2019

Op het gebied van honden zijn er tal van ontwikkelingen, zowel in positieve als negatieve zin. In positieve zin de wensen vanuit de samenleving om meer hondenuitlaatplaatsen en vrije loop gebieden, aan de negatieve kant de overlast die wordt ervaren van met name hondenpoep. We gaan beleid aanpassen om aan beide ontwikkelingen wat te gaan veranderen.

7.1.5 Ontwikkelen van TOP('s) 2020

Om toeristen te faciliteren en recreatiedruk te verdelen worden één of meer TOP's (toeristisch overstap punt) ontwikkeld.

7.2 Onze cultuurhistorie en identiteit uitdragen

Door onze cultuurhistorie en daar bijbehorende identiteit meer uit te dragen zal dit, mede door onze bijzondere ligging, bijdragen aan een unieke locatie voor dag- en verblijfsrecreatie. Door het uitdragen van onze eigen historie zullen ook onze eigen inwoners zich meer verbonden voelen met de gemeente.

7.2.1 Streekhuis faciliteren 2020

Er is een initiatief om een streekhuis te realiseren. Het doel van het te realiseren streekhuis is 'De gemeente Mook en Middelaar met al haar cultuurhistorische pareltjes goed presenteren aan haar bewoners en toeristen om nog aantrekkelijker te worden'. Wij steunen dit initiatief en zullen dit waar mogelijk faciliteren.

7.2.2 Cultuurhistorie zichtbaar maken door kunst 2019

We geven uiting aan onze cultuurhistorie door kunst (bijvoorbeeld d.m.v. een beeldentuin) meer zichtbaar te maken in de openbare ruimte. Dit doen we samen met onze inwoners.

7.2.3 Maasheggen in stand houden 2019

Het visiedocument Maasheggen geeft de uitgangspunten om de Maasheggen in stand te houden. Voor onze Maasheggen liggen er koppelkansen met andere projecten in de fysieke leefomgeving, zoals het Lob van Gennep en de regiovisie Bergen-Gennep-Mook en Middelaar, om wellicht mee te liften op de Unesco biosfeer status van de Maasheggen in het Land van Cuijk. Wij zien deze koppelkansen en willen ze benutten.

7.2.4 Monumenten in beeld brengen 2021

De gemeentelijke monumentenlijst is nog niet volledig en vraagt aandacht. Het actualiseren van gemeentelijke monumentenlijst en het reactiveren van de monumentencommissie wordt door ons opgepakt.

7.2.5 Cultuurhistorisch platform 2019

Het initiatief van verschillende stichtingen en platforms voor het realiseren van een gezamenlijk cultuurhistorisch platform wordt gesteund en waar mogelijk gefaciliteerd. Het platform kan uiteindelijk worden gebruikt als aanspreekpunt voor de gemeente op cultuurhistorisch vlak.

7.2.6 Toeristisch op de kaart zetten van station Mook-Molenhoek 2021

Station Mook-Molenhoek gaan we op de kaart zetten als 'het groenste station van Nederland'. Groen, niet alleen met het zicht op de schansen vanaf het station maar ook groen met het oog op duurzaamheid. Wij gaan voor:

- Het realiseren van OV-fietsen op het station;
- Het creëren van oplaadpunten voor elektrische fietsen;
- Het realiseren van een Kiosk ondersteunen;
- Het station aantrekkelijk maken voor (dag) toeristen;
- Duurzame deelauto's;
- Het in de markt zetten als beginpunt voor recreatie.

7.2.7 Toeristisch aantrekkelijk maken van de Maaskade 2019

De Maaskade kan een toeristische hotspot worden en is zo ook benoemd in de structuurvisie toerisme en recreatie. Met het hoogwaterbeschermingsprogramma aan de Maaskade in de afrondende fase kijken we naar de mogelijkheden om bijvoorbeeld de aansluiting van wandel- en fietsverbindingen, standplaatsen en evenementen mee te nemen in deze afronding. Het college verwacht niet dat er binnen deze periode grotere ontwikkelingen zullen worden gerealiseerd aan de Maaskade omdat dit een langere adem en aanscherping van het profiel en visie op de Maaskade vraagt.

8 Samenleven en zorgen

Wat willen we en wat doen we?

De gemeente is er voor de inwoners en de gemeenschappen. Wij richten onze inspanningen en middelen op het leefbaar houden van de kernen. We vinden het belangrijk dat we mensen die niet in staat zijn om te participeren eerder en proactief te benaderen. Wij willen dat mensen elkaar kunnen ontmoeten en verbindingen tot stand brengen. Dat betekent voor de mensen die minder kunnen deelnemen aan deze samenleving we daar de juiste ondersteuning willen bieden.

8.1 Gemeenschap versterken

We willen de gemeenschap versterken, onder andere door ontmoeting en verbinding te stimuleren. We bevorderen een zo groot mogelijke toegankelijkheid binnen de gemeente in al haar facetten. Waar inwoners niet in staat zijn om deel te nemen aan het gemeenschappelijke leven, brengen wij de belemmerende factoren in kaart en proberen deze weg te nemen of te compenseren.

8.1.1 Lidmaatschap van verenigingen 2019

We stimuleren het lidmaatschap van verenigingen. Daartoe voeren we als experiment een 'strippenkaart' in waarmee inwoners die willen uitzoeken wat bij hen past, gratis kennis kunnen maken met verschillende (sport)clubs en verenigingen. Verenigingen worden hier actief bij betrokken.

8.1.2 Samenwerking tussen verschillende sectoren 2022

We willen de sociale cohesie tussen scholen, buitenschoolse opvang, zorg, welzijn, jeugdzorg en gemeenschapshuizen versterken. Dit doen wij door te stimuleren dat er ontmoeting en projecten worden ontwikkeld waarbij er wordt samengewerkt. De gemeente faciliteert dit door regie te voeren op de samenwerking en de prikkel tot samenwerking te verwerken in ons subsidiebeleid.

8.1.3 Gebruik gemeenschapshuizen 2021

Wij willen het gebruik van de gemeenschapshuizen bevorderen. Exploitatie zullen we niet subsidiëren, maar wij zullen wel stimuleren dat gesubsidieerde organisaties gebruik maken van de gemeenschapshuizen. We starten een pilot om gemeentelijke dienstverlening in de gemeenschapshuizen plaats te laten vinden.

8.1.4 Doelgroepen verbinden 2022

Initiatieven die verschillende doelgroepen, waaronder ouderen en jongeren, meer met elkaar verbinden gaan wij ondersteunen. Dit doen wij onder andere door ons subsidiebeleid hierop aan te passen. Ook gaan wij in overleg met bestaande organisaties over mogelijkheden om binnen hun activiteit doelgroepen met elkaar in contact te brengen.

8.1.5 Inloopvoorzieningen ondersteunen 2022

Wij blijven inloopvoorzieningen ondersteunen en helpen om verder te ontwikkelen, zodat ze toegankelijk worden of blijven voor alle inwoners in de kernen.

8.1.6 Seniorvriendelijke gemeente 2020

We stellen een plan van aanpak op om een seniorvriendelijke gemeente te worden en voeren dit plan uit.

8.1.7 VN-verdrag 2020

Wij werken het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een handicap uit en passen dit op onze gemeente toe.

8.1.8 Aandacht voor de jeugd 2021

Binnen onze gemeente is op verschillende terreinen aanbod aanwezig voor jeugd, door bijvoorbeeld jeugdwerk, begeleiding of jeugdzorg. In de komende periode brengen wij het totale aan bod in kaart en inventariseren wij of dit voldoende aansluit bij de behoefte. Dit doen wij door een uitvoeringsplan Jeugd op te stellen, en de hieruit voortkomende actiepunten op te pakken.

8.2 Goede, laagdrempelige en betaalbare ondersteuning bieden

Het is ons doel dat de inwoners van gemeente Mook en Middelaar zoveel mogelijk participeren in de samenleving. Waar mogelijk op eigen kracht of met behulp van het netwerk. Lukt dit niet voldoende, dan zorgen wij voor ondersteuning. We willen dat de ondersteuning aansluit bij de behoeften die leven onder onze inwoners. Wij richten deze zo in dat deze goed, toegankelijk, laagdrempelig en betaalbaar is. Hiervoor is wel structureel meer ambtelijke capaciteit noodzakelijk dan momenteel beschikbaar.

8.2.1 Ondersteuning dicht bij huis 2022

We bevorderen dat ondersteuning dichterbij huis georganiseerd kan worden, bijvoorbeeld door een deel van de dienstverlening in het gemeenschapshuis te organiseren. Ook willen wij in samenspraak met de gezondheidscentra bezien of een deel van hun dienstverlening ook op een locatie in Middelaar aangeboden kan worden.

8.2.2 Vaste gezichten 2022

We bevorderen dat inwoners die ondersteuning ontvangen vaker vaste gezichten zien. Nieuwe initiatieven die meer persoonlijke hulp mogelijk maken zoals lokale "pools" voor hulp in de huishouding en andere experimenten gaan wij stimuleren en ondersteunen.

8.2.3 Bekendheid gemeentelijke voorzieningen 2020

We blijven de bekendheid van de gemeentelijke voorzieningen vergroten. Ook de gemeente als meld- en signaalpunt blijven wij onder de aandacht brengen. Dit doen we door inwoners actief te informeren over waar ze terecht kunnen en de bereikbaarheid te vergroten. Ook gaan wij onderzoeken of het mogelijk is inwoners bij ingrijpende wijzigingen in hun persoonlijke situatie, zoals een scheiding of het verlies van hun baan, informatie te geven over de mogelijkheden tot ondersteuning .

8.2.4 Samenwerking tussen de domeinen 2020

We gaan door met het vergroten van de samenwerking tussen de verschillende domeinen waarop ondersteuning wordt geboden. We zetten één lokale toegang op.

8.2.5 Ketensamenwerking Zorg en veiligheid 2019

We gaan door met de intensivering van de lokale ketensamenwerking op het gebied van Zorg en Veiligheid. Wij willen middels het toevoegen van (tijdelijke) extra capaciteit investeren in het goed uitvoeren van casusregie om zo de multi-complexe vraagstukken die zowel een zorg- als een veiligheidscomponent kennen, samen met onze partners integraal op te kunnen pakken.

8.2.6 Huiselijk geweld en kindermishandeling 2020

We voeren de lokale aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling uit. Eén van de onderdelen vormt extra aandacht voor de begeleiding van complexe scheidingen. Op dit terrein bestaat het voornemen om een pilot met de gemeente Heumen op te pakken.

8.2.7 Financiële zelfredzaamheid 2021

We pakken armoede aan. We stellen een beleidsplan Financiële Zelfredzaamheid & Schuldhulpverlening op en voeren dit uit. Onderdeel van de plannen is het inrichten van een sluitend aanbod aan ondersteuning, inwoners en maatschappelijke partners hierover informeren en een proactieve houding bevorderen om tijdig dreigende armoede te signaleren. Bij schuldenproblemen gaan we vroegtijdig hulp bieden waarbij wij rekening houden met de privacy van het individu.

8.2.8 Kosten ondersteuning 2019

We blijven de mogelijkheden onderzoeken om de kosten van de ondersteuning te verminderen en zo de ondersteuning betaalbaar te houden. In de komende periode kijken wij onder andere kritisch naar het doelgroepenvervoer, hulp bij het huishouden, de jeugdzorg en de inkomensvoorzieningen. De effectiviteit en rechtmatigheid van de ondersteuning mogen daarbij niet worden aangetast.

8.2.9 Preventieve en lichtere zorg 2020

Door meer te richten op preventieve en lichtere zorg en algemene voorzieningen willen wij de ondersteuning verbeteren en de uiteindelijke kosten verminderen. Wij onderzoeken onder andere de mogelijkheden voor lokale, tijdelijke opvang en ondersteuning voor en door ouders ter voorkoming van zwaardere jeugdzorg.

8.2.10 Verwarde personen 2019

Wij stellen lokaal beleid op met betrekking tot verwarde personen en voeren dit uit. Dit met het doel om verwarde personen op een goede manier te kunnen ondersteunen.

8.2.11 Decentralisatie beschermd wonen 2019

We bereiden ons voor op de overgang van de centrumgemeentetaken met betrekking tot beschermd wonen en opvang. Dit met het doel om de huidige cliënten beschermd wonen met ingang van 2019 ambulant te begeleiden en/of lokaal te kunnen huisvesten

8.2.12 Fonds voor oplossingen 2019

In 2019 willen we experimenteren met een 'Fonds voor oplossingen'. In dat fonds wordt een beperkt budget gestort om daarmee direct problemen van burgers op te lossen. Het Sociaal Team is bevoegd dit budget naar eigen inzicht aan te wenden om problemen op te lossen zonder toepassing van wetten, regels of beleid. Het Sociaal Team moet periodiek achteraf de uitgaven, het effect en eventueel rendement verantwoorden.

9 Gezond leven

Wat willen we en wat doen we?

Wij werken aan een energieneutrale gemeente. Dit willen we bereiken in 2030. Een energieneutrale gemeente kan alleen bereikt worden door gezamenlijke inspanning van bewoners, bedrijven, instellingen en de gemeente. Ook regionale samenwerking is noodzakelijk.

Voor ons is duurzaamheid meer dan het besparen van energie en duurzame energieopwekking. Duurzaamheid wordt veelal omschreven aan de hand van de drie P's: Planet, People en Profit. Bij duurzame ontwikkeling is sprake van een evenwicht tussen ecologische (planet), sociale (people) en economische belangen (profit).

Duurzaamheid staat niet op zichzelf, maar maakt integraal onderdeel uit van alle gemeentelijke beleidsterreinen. Bij de totstandkoming van nieuw beleid wordt specifieke aandacht besteed aan duurzaamheid. Ook worden college- en raadsvoorstellen voorzien van een duurzaamheidsparagraaf.

9.1 Energietransitie

Het streven is om in 2030 100% van de benodigde energie voor de gemeente Mook en Middelaar duurzaam op te wekken.

9.1.1 Vertalen van Rijksbeleid naar lokaal maatwerk 2020

Het nationaal klimaat- en energiebeleid dient regionaal en lokaal te worden opgepakt. Dit kan Mook en Middelaar niet alleen, waardoor samenwerking in de regio van groot belang is. Vanuit de Regionale EnergieStrategie (RES) zullen we de komende jaren samen met de regiogemeenten de strategie bepalen voor de duurzame energieopwekking en de aanpak om te komen tot aardgasvrije wijken. Op gemeentelijke niveau gaan we ons beleid beoordelen en eventuele belemmeringen voor de energietransitie daarin wegnemen.

9.1.2 Zonnepanelen grote daken 2020

Wij maken een inventarisatie van alle grote daken in de gemeente die beschikbaar zijn voor zonnepanelen. Het gaat hierbij om daken van bedrijven en instellingen. Er wordt onderzocht welke bedrijven en instellingen interesse hebben om in samenwerking met de gemeente en een eventuele energiecoöperatie een zonnedak te ontwikkelen waarvan ook bewoners gebruik kunnen maken.

9.1.3 Gemeente geeft het goede voorbeeld 2022

Wij willen als gemeente zelf het goede voorbeeld geven als het gaat om duurzaamheid. We gaan hiervoor onze bedrijfsvoering doorlichten en onze inkoop- en aanbestedingen zo duurzaam mogelijk insteken.

9.1.4 Verduurzamen gemeentelijk vastgoed 2022

In 2022 zijn alle daken van gemeentelijke gebouwen die hiervoor geschikt zijn voorzien van zonnepanelen. Het dak van het de gemeentewerf willen we inzetten voor bewoners die geen zonnepanelen op eigen dak kunnen plaatsen.

9.1.5 Duurzaam vervoer gemeentelijke diensten 2019

We stimuleren dat onze medewerkers gebruik maken van de fiets of gebruik maken van andere duurzame vervoersvormen zoals de trein. Ook starten we een pilot met een elektrische auto en elektrische fietsen.

9.2 Circulaire economie

Wij ondersteunen de transitie naar een circulaire economie en samenleving.

9.2.1 Recycling 2022

Wij stimuleren het hergebruik van goederen en het verwerken van afval tot grondstof.

9.2.2 Duurzaam inzamelen en verwerken van afval 2020

Het huidige afvalbeleid en de daaruit voortgekomen contracten zullen worden geëvalueerd. Er wordt een afvalbeleidsplan opgesteld waarbij het verder terugbrengen van het restafval een belangrijk uitgangspunt is, evenals het duurzaam inzamelen van gescheiden afvalstromen en het verwerken van afvalstoffen tot (nieuwe) grondstoffen. Daarnaast speelt de organisatorische vraag of de gemeente Mook en Middelaar het afvalbeleid nog zelfstandig kan blijven uitvoeren. Op basis van dit nieuwe beleid waarin alle opties zijn afgewogen, zal in 2020 de afvalinzameling inclusief de milieustraat Europees worden aanbesteed.

9.3 Klimaatadaptatie

We houden rekening met het veranderende klimaat zoals heftige regenval, hittestress en droogte. Wateroverlast wordt verminderd door het stimuleren van het afkoppelen van hemelwaterafvoer. Bij de inrichting van de openbare ruimte zal mede worden ingezet op het voorkomen van wateroverlast en hittestress.

9.3.1 Uitvoeren van een klimaatstresstest 2019

We voeren een gemeentelijke klimaatstresstest uit en baseren daar onze toekomstige plannen en aanpak op.

9.4 Een gezonde levensstijl stimuleren

We bevorderen een gezonde leefstijl, onder andere door sporten en bewegen te stimuleren

9.4.1 Sport- en beweeglocaties in de openbare ruimte 2022

Wij willen meer sport- en beweeglocaties in de openbare ruimte voor alle generaties in alle kernen realiseren. Dit doen wij op die momenten dat dit gecombineerd kan worden met een geplande aanpassing van de openbare ruimte. We richten locaties in waarbij iedereen op zijn eigen niveau kan sporten en waar verschillende groepen elkaar kunnen ontmoeten. Hierbij maken wij zoveel mogelijk gebruik van de bestaande natuur en openbare ruimte.

9.4.2 Speelvoorziening voor kinderen 2019

Mogelijkheden worden onderzocht voor een speelvoorziening speciaal bedoeld voor kinderen in de leeftijd van 8 tot en met 12 jaar. De invulling van de speelvoorziening en de locatie wordt met behulp van burgerparticipatie vormgegeven. Ook zetten wij de jongerenwerker meer in op gezondheid en bewegen.

9.4.3 Multifunctioneel gebruik van gemeentelijke accommodaties 2022

We stimuleren maatschappelijke partners tot het multifunctioneel gebruik van gemeentelijke accommodaties, zoals sportparken. We willen dat deze ook overdag beschikbaar zijn voor het onderwijs en andere (beweeg)activiteiten. Dit gaan wij faciliteren door de makelaarsrol te vervullen en als onderdeel van ons subsidiebeleid.

9.4.4 Preventieve gezondheidsprojecten 2021

In samenwerking met de GGD, school en verenigingen zetten wij preventieve gezondheidsprojecten op en voeren deze uit. Ook ondersteunen, versterken en voeren wij regionale en landelijke gezondheidscampagnes uit.

9.4.5 Project MOVE 2020

Wij voeren het Project MOVE uit. Dit zorgt voor een basis van waaruit activiteiten worden ondernomen op het gebied van sporten, bewegen en cultuur. De plannen worden in samenwerking met de gemeenschap vormgegeven. Er wordt een verbinding gelegd tussen verschillende sectoren en wij zetten actief in op het creëren van een netwerk. Nieuwe initiatieven worden gesignaleerd en onderzocht.

10 Wonen en bouwen

Wat willen we en wat doen we?

In onze gemeente is er grote vraag naar betaalbare woningen voor verschillende doelgroepen. Naast de opgave om onze woningvoorraad te verduurzamen en de Omgevingswet te implementeren, vormt het realiseren van betaalbare woningen een speerpunt van beleid. We willen hiervoor de juiste conditie creëren en ons voor lopende en komende ontwikkelingen hard maken dit aspect mee te nemen in de realisatie van woningbouw.

10.1 Het realiseren van betaalbare woningen

Het realiseren van betaalbare woningen is belangrijk voor tal van doelgroepen. Niet alleen voor jongeren of ouderen, maar ook voor onze inwoners met een lager inkomen. Binnen onze gemeente zijn er verschillende ontwikkelingen in de maak, waarbij wij ons hard gaan maken bij de ontwikkelaars van deze plannen om betaalbare woningen te realiseren.

10.1.1 De kaders geven om betaalbare woningen te bouwen 2019

Het bouwen van woningen in de huidige tijd is een kostbare aangelegenheid door de toenemende prijzen van bouwmaterialen en de krapte op de arbeidsmarkt. Met het stellen van hoge kwaliteitseisen en welstandsnormen staat het realiseren van betaalbare woningen in onze gemeente onder druk. Wij willen de normen om betaalbare woningen te bouwen in onze gemeente beter afstemmen op deze marktontwikkeling. Ook het ondersteunen in de vorm van het woningrijp maken van de openbare ruimte vormt daarbij een mogelijkheid.

10.1.2 Het realiseren van de prestatieafspraken 2020

Destion vormt als enige woningcorporatie in onze gemeente een belangrijke schakel in het realiseren van sociale woningbouw. Via prestatieafspraken willen wij komen tot het behouden van bestaande sociale huurwoningen en het verder uitbreiden hiervan door nieuwbouwlocaties te realiseren. Destion heeft nog een aantal locaties te realiseren, maar samen zullen we op zoek moeten naar nieuwe locaties voor mogelijke woningbouwontwikkeling.

10.1.3 Het aanpakken van onbenutte bouwtitels 2019

Binnen de gemeente is er een groot aantal onbenutte bouwtitels actief. Vergunde of bestemde woningbouwlocaties die niet worden benut door de eigenaar en/of ontwikkelaar. Hierdoor is de ruimte om nieuwe initiateven of vergunning af te geven marginaal. Wij willen dit gaan aanpakken. We gaan de houders van een bouwtitel bewegen om ofwel woningbouw te gaan realiseren of anders zullen wij overgaan tot het intrekken van de bouwtitel. Deze aanpak moet leiden tot woningbouw of het verruimen van ons woningbouwcontingent om zo andere initiatieven voor betaalbare woningen te kunnen honoreren.

10.2 De gebouwen in de gemeente verduurzamen

10.2.1 Aanpak bestaande woningvoorraad 2020

Wij zetten in op het verduurzamen van de bestaande woningen via drie pijlers:

- *Ondersteuning bewoners*

Wij ondersteunen bewoners bij het verduurzamen van de woning, onder meer via het Loket Duurzaam Wonen Plus. Daarnaast wordt er een project gestart waarmee bewoners een gratis energiescan kunnen aanvragen voor het verduurzamen van hun woning. Verder ondersteunen wij initiatieven zoals het Energiecafé Molenhoek.

- *Energiecoöperatie*

Wij stimuleren de oprichting van een energiecoöperatie. Dit doen wij onder meer door een workshop te organiseren voor geïnteresseerde inwoners.

- *Samenwerking woningcorporatie*

In overleg met Destion wordt onderzocht of er een gezamenlijk project kan worden opgestart om de bestaande woningvoorraad te verduurzamen. Ook worden de woningcorporaties betrokken in het opstellen van een gemeentelijk warmteplan voor aardgasvrije woonwijken.

10.3 De Omgevingswet invoeren

Op het gebied van het ruimtelijk domein staat een ingrijpende operatie voor de deur. Een operatie met een nog grotere impact als de decentralisatie in het sociaal domein. De invoering van de Omgevingswet. Een nieuwe wet waarin talloze verschillende wetten worden ondergebracht onder één wet. Deze Omgevingswet moet het makkelijker maken om veranderingen in de fysieke leefomgeving mogelijk te maken. Deze wet moet ook in onze gemeente worden geïmplementeerd. Niet alleen in technische zin dat er talloze plannen, beleidsdocumenten en kaarten moeten worden aangepast, maar ook in de manier waarop wij met ruimtelijke ordening omgaan. Niet meer de vraag of een ontwikkeling mogelijk is, maar meer de vraag of een ontwikkeling wenselijk is zal leidend worden. Deze andere manier van werken zal van gemeenteraad tot organisatie moeten worden omarmd.

10.3.1 Het implementeren van de Omgevingswet 2021

Het implementatietraject voor de invoering van de Omgevingswet is omvangrijk en raakt alle actoren binnen de gemeente. Het implementatietraject voeren wij in tranches uit. Het traject ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

1. Kennisvergaring en -overdracht
2. Omgevingsvisie ontwikkelen
3. Organisatorische wijzigingen doorvoeren
4. Omgevingsplannen vaststellen

10.3.2 Experimenten met verschillende woonvormen mogelijk maken 2022

Met het oog op de Omgevingswet zijn er mogelijkheden om te experimenten met afwijkende of bijzondere woonvormen. Wij staan open voor plannen die afwijken van het gangbare en wij zullen deze plannen zo goed mogelijk faciliteren door bijvoorbeeld het normenkader aan te passen of gebruik maken van onze afwijkingsbevoegdheden.

11 Planning	2019	2020	2021	2022
2 Besturen				
2.1 Een zichtbare en benaderbare gemeente zijn				
2.1.1 'Avond van de toekomst'				
2.1.2 Gemeentelijke informatie wordt digitaal ontsloten				
2.2 Inwonerparticipatie vergroten				
2.2.1 Beleid- en planvorming via participatie				
2.2.2 Betrokkenheid bij de plannen en besluitvorming vergroten				
3 Beschermen				
3.1 Het naleefgedrag vergroten				
3.1.1 Aanscherping van de handhaving				
3.1.2 Van repressie naar preventie				
3.2 Een veilige gemeente creëren				
3.2.1 Sociale veiligheid organiseren				
3.2.2 Aandacht voor veiligheid in de wijk				
4 Verplaatsen				
4.1 Openbaar vervoer				
4.1.1 In stand houden en uitbreiden vormen van openbaar vervoer				
4.1.2 BrengFlex				

4.2. In stand houden en uitbreiden veiligheid en leefbaarheid				
4.2.1 N271 – Rijksweg				
4.2.2 Trendsportal				
4.2.3 Maatregelprogramma verkeersprojecten				
4.2.4 Spoorviaduct Heumensebaan				
4.2.5 Fietsverbindingen				
4.2.6 Onderhoud bruggen				
4.2.7 Onverharde wegen				
4.2.8 Onderhoud				
4.3 Integraliteit en verkeersveiligheid				
4.3.1 Werken aan een optimale inrichting van openbare ruimte				
5 Werken				
5.1 Creëren van een gunstig vestigingsklimaat				
5.1.1 Sturen op een gezond economisch klimaat				
5.1.2 Aansluiten op glasvezel				
5.1.3 Leegstand voorkomen				
5.1.4 Zorgdragen voor juiste bewegwijzering				
5.2 Participatie (door werk) vergroten				
5.2.1 Ondersteunen bij het vinden en behouden van passend werk				
5.2.2 Stageplekken en werkervaringsplaatsen aanbieden				
5.2.3 Social return meenemen bij aanbestedingen				
5.2.4 Bevorderen van participatie door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt				
5.2.5 De WSW betaalbaar houden				
5.2.6 Meer ruimte voor een alternatieve aanpak bieden				
5.2.7 Sturen op duurzame bedrijvigheid				
5.3 Aandacht aan bedrijfslocaties geven				
5.3.1 Een vitaal Korendal realiseren				
5.3.2 Spoorzone herbestemmen				

6 Leren				
6.1 Het huidige schoolaanbod behouden				
6.1.1. Huisvesting Kandinsky herzien				
6.1.2. Ondersteunen aanwezigheid school in elke kern				
6.1.3. Laaggeletterdheid				
6.2 Kinderen laten kennis maken met kunst, cultuur en natuur				
6.2.1. Cultuureducatie subsidiëren				
6.2.2. Informatie bieden over het aanbod				
6.2.3. Activiteiten stimuleren				
6.3 Kinderen opvang of onderwijs garanderen				
6.3.1. Regionale aanpak ziekteverzuim uitvoeren				
6.3.2 VVE en SMI bieden				
6.3.3 Aanpak passend onderwijs uitvoeren				
7 Recreëren				
7.1 De kwaliteit van onze leefomgeving versterken				
7.1.1 Het openbaar groen renoveren				
7.1.2 Masterplan Plasmolen uitvoeren				
7.1.3 Routestructuren aansluiten				
7.1.4 Hondenbeleid ontwikkelen				
7.1.5 Ontwikkelen van TOP('s)				
7.2 Onze cultuurhistorie en identiteit uitdragen				
7.2.1 Streekhuis faciliteren				
7.2.2 Cultuurhistorie zichtbaar maken door kunst				
7.2.3 Maasheggen in stand houden				
7.2.4 Monumenten in beeld brengen				
7.2.5 Cultuurhistorisch platform				
7.2.6 Toeristisch op de kaart zetten van station Mook-Molenhoek				
7.2.7 Toeristisch aantrekkelijk maken van de Maaskade				

8 Samenleven en zorgen				
8.1 Gemeenschap versterken				
8.1.1. Lidmaatschap van verenigingen				
8.1.2. Samenwerking tussen verschillende sectoren				
8.1.3. Gebruik gemeenschapshuizen				
8.1.4. Doelgroepen verbinden				
8.1.5. Inloopvoorzieningen ondersteunen				
8.1.6. Seniorvriendelijke gemeente				
8.1.7. VN-verdrag				
8.1.8. Aandacht voor de jeugd				
8.2 Goede , laagdrempelige en betaalbare ondersteuning bieden				
8.2.1. Ondersteuning dicht bij huis				
8.2.2. Vaste gezichten				
8.2.3. Bekendheid gemeentelijke voorzieningen				
8.2.4. Samenwerking tussen de domeinen				
8.2.5. Ketensamenwerking Zorg en veiligheid				
8.2.6. Huiselijk geweld en kindermishandeling				
8.2.7. Financiële zelfredzaamheid				
8.2.8. Kosten ondersteuning				
8.2.9. Preventieve en lichtere zorg				
8.2.10. Verwarde personen				
8.2.11. Decentralisatie beschermd wonen				
8.2.12. Fonds voor oplossingen				

9 Gezond leven				
9.1 Energietransitie				
9.1.1 Vertalen van Rijksbeleid naar lokaal maatwerk				
9.1.2 Zonnepanelen grote daken				
9.1.3 Gemeente geeft het goede voorbeeld				
9.1.4 Verduurzamen gemeentelijk vastgoed				
9.1.5 Duurzaam vervoer gemeentelijke diensten				
9.2 Circulaire economie				
9.2.1 Recycling				
9.2.2 Duurzaam inzamelen en verwerken van afval				
9.3 Klimaatadaptatie				
9.3.1 Uitvoeren van een klimaatstresstest				
9.4 Een gezonde levensstijl stimuleren				
9.4.1 Sport- en beweeglocaties in de openbare ruimte				
9.4.2 Speelvoorziening voor kinderen				
9.4.3 Multifunctioneel gebruik van gemeentelijke accommodaties				
9.4.4 Preventieve gezondheidsprojecten				
9.4.5 Project MOVE				
10 Wonen en bouwen				
10.1 Het realiseren van betaalbare woningen				
10.1.1 De kaders geven om betaalbare woningen te bouwen				
10.1.2 Het realiseren van de prestatieafspraken				
10.1.3 Het aanpakken van onbenutte bouwtitels				
10.2 De gebouwen in de gemeente verduurzamen				
10.2.1 Aanpak bestaande woningvoorraad				
10.3 De Omgevingswet invoeren				
10.3.1 Het implementeren van de Omgevingswet				
10.3.2 Experimenten met verschillende woonvormen mogelijk maken				

12 Financieel overzicht

Financieel overzicht		2018	2019		2020		2021		2022	
2	Besturen	Incid.	Incid.	Struct.	Incid.	Struct.	Incid.	Struct.	Incid.	Struct.
	2.1.2 Ambt. capaciteit		€ 75.000	€ 80.000		€ 80.000		€ 80.000		€ 80.000
	2.1.2 Beheer en onderhoud		€ 45.000			€ 45.000		€ 45.000		€ 45.000
	2.2.1 Externe ondersteuning		€ 16.000			€ 16.000		€ 16.000		€ 16.000
	Aanw. Leaseconstructie		€ -136.000							
3	Beschermen									
	3.1.1 Ambt. capaciteit					€ 50.000		€ 50.000		€ 50.000
	3.2.1 Capaciteit Soc. Team	€ 25.000		€ 37.500		€ 37.500		€ 37.500		€ 37.500
	3.2.1 Capaciteit OOV	€ 25.000		€ 37.500		€ 37.500		€ 37.500		€ 37.500
4	Verplaatsen									
	4.1.1 Ambt. capaciteit			€ 36.500		€ 36.500		€ 36.500		€ 36.500
	4.2.3 Ambt. capaciteit		€ 36.500		€ 36.500					
	Aanw. VBR		€ -36.500		€ -36.500					
	4.2.7 inhuur capaciteit		€ 40.000		€ 40.000		€ 40.000			
	t.l.v. budget wegenbeheer		€ -40.000		€ -40.000		€ -40.000			
5	Werken									
	5.1.1 Ambt. capaciteit				€ 10.000					
	5.1.4 Ambt. capaciteit		€ 25.000							
	5.2.4 Ambt. capaciteit		€ 45.000		€ 45.000		€ 45.000			
	Aanw. VBR		€ -70.000		€ -55.000		€ -45.000			
6	Leren									
7	Recreëren									
	7.1.1 Ambt. capaciteit			€ 50.000		€ 50.000		€ 50.000		€ 50.000
	7.1.2 Ambt. capaciteit		€ 15.000							
	7.2.2 Ambt. capaciteit			€ 10.000		€ 10.000		€ 10.000		€ 10.000
	7.2.4 Ambt. capaciteit						€ 25.000			
	Aanw. VBR		€ -15.000				€ -25.000			
8	Samenleven en zorgen									
	8.2 Ambt. Capaciteit			€ 105.000		€ 105.000		€ 105.000		€ 105.000
	8.2.12 Ambt. capaciteit		€ 5.000							
	Aanw. VBR		€ -5.000							
9	Gezond leven									
	9.2.2 Ambt. capaciteit		€ 30.000							
	Aanw. VBR		€ -30.000							
10	Wonen en bouwen									
	10.3.1 Ambt. capaciteit		€ 125.000		€ 125.000		€ 125.000			
	Aanw. VBR		€ -125.000		€ -125.000		€ -125.000			
Aanw. incid. Saldo NJN 2018		€ -50.000								
Str. dekking begroting 2019-2022		€	**€ 0**	**€ 356.500**	**€ 0**	**€ 467.500**	**€ 0**	**€ 467.500**	**€ 0**	**€ 467.500**

Incidentele dekking	€ -50.000	NJN 2018
	€ -693.000	VBR
	€ -136.000	Leaseconstructie
	€ -879.000	**totaal incidentele dekking**

Lijst ingekomen stukken

Raadsvergadering: 13 september 2018
Onderwerp: Ingekomen stukken
Versie : 06-09-2018

Genummerde stukken

Datum	Nummer	Afzender	Onderwerp	in weekmail	V.K.A.	Ter afdoening/ uitvoering B&W	Voor advies naar B&W
04-0702918	5905	Heutink	Aanpassen prodecure bestemmingsplan	in map		x	
28-06-2017	6056	MARN	Jaarrekening MARN 2017	19-07-2018 en map			x
26-06-2018	6058	MARN	Eerste wijz. Begr. 2018 begr. 2019	19-07-2018 en map			x
04-07-2018	6264	Gem. M&M	Ontwerp rivierzone Mook	26-07-2018		x	
juli 2018	6446	ARN	Financieel Jaarverslag 2017	19-07-2018 en map			x
17-07-2018	6565	Raad van State	Bp. Mookerplas e.o. 1e herziening	26-07-2018		x	
13-07-2018	6567	Missing Chapter Foundation	Rapport Armoede door de ogen van Kinderen	26-07-2018		x	
13-06-2018	6468	Gemeente Waalwijk	Motie vreemd aan de orde Kinderpardon	06-09-2018			
25-07-2018	6682	Inwoners gemeente M&M	Petitie 2e supermarkt in Mook en Middelaar	09-08-2018 en in map		x	
01-08-2018	7005	H. van Duuren	Grenssteen	09-08-2018 en in map		x	
07-08-2018	7075	J. Jacobs	Groeiende berg afval langs waterkant van kanaal	09-08-2018		x	
14-08-2018	7129	Mook en Middelaar	Verslag klachtencoördinator Gemeente Mook en Middelaar	23-08-2018 en map	x		
21-08-2018	7401	Min. BiZa	Bezoldigingsbedragen	23-08-2018 en map	x		
31-08-2018	7843	Marian van Dijk en anderen	Petitie 2e supermarkt	6-9-2018		x	
4-09-2018	7871	Eenheid Limburg Regioburgemeester	Motie “Aan de orde van de dag”	6-9-2018	x		

Ongenummerde stukken

Datum	Afzender	Onderwerp	in weekmail	V.K.A.	Ter afdoening/	Voor advies naar

					uitvoering B&W	B&W
07-06-2018	Gem. Simpelveld	Motie proceskosten WOZ bezwaren	23-08-2018	x		
28-06-2018	VNG	Rapporten Vierde VNG-Denktank	19-07-2018 en map	x		
02-07-2018	Prodemos	Deelname aan Dag van de Democratie	12-07-2018	x		
04-07-2017	Gem. Gennep	Risk Factory	12-07-2018	x		
Juli	Dorpskrant Middelaar& Plasmolen	Uitgave juli 2018	12-07-2018	x		
juli	Huis voor de sport	Sport moet vooral leuk worden	12-07-2018	x		
04-07-2018	Klimaatverbond Ned.	Cursusdag Klimaatwarming-ups voor raadsleden	12-07-2018	x		
05-07-2018	Regio Arnhem Nijmegen	Nieuwsbrief	12-07-2018	x		
09-07-2018	Native Consulting	Gemeentelijke ICt en calamiteiten	12-07-2018	x		
09-07-2018	Ned. Ver. Voor Raadsleden	Nieuwsbrief week 28	12-07-2018	x		
juli 2018	GGD Geld. Zuid	Nieuwsbrief juli 2018	12-07-2018	x		
juli	LLTB	Deelsessie symposium Gezondste Tuinbouwregio	12-07-2018	x		
juli	Veiligheidsregio Limb. Nrd	Jaarverslag 2017	12-07-2018		x	
09-07-2018	Ver.Ned. Riviergemeenten	VNR nieuwsbrief juli 2018	12-07-2018	x		
10-07-2018	VNG	Wijziging VNG Model Ver. Naamgeving en nummering	19-07-2018	x		
10-07-2018	Prv. Limburg	onderuitputting BTW-Compensatiefonds ns de meicircul.2018	19-07-2018 en map		x	
13-07-2018	VNG	Bekendmaking waarnemers bestuur en commissies	19-07-2018	x		
juli	Regio Rijk van Nijmegen	Begroting 2019-2022 en bijstelling 2018	19-07-2018		x	
12-07-2018	Billybird	Locatie voor recreatiepark gevraagd	19-07-2018			x
juli	Regio Rijk van Nijmegen	Jaarstukken 2017 Regio Rijk van Nijmegen	19-07-2018		x	
16-07-2018	Ned. Ver. v. Raadsleden	ZomerRaad on tour		x		
juli	Ambulancezorg Nl	Ambulancezorg in kop van Noord-Limburg wordt gewijzigd (persbericht)	19-07-2018		x	
17-07-2018	VNG	Voortgang Klimaatakkoord	19-07-2018	x		
17-07-2018	Gem. Gennep/Gem. M&M	Ambulancepost Gennep	26-07-2018		x	
19-07-2018	Rescoop Limburg	Aanleg zonneparken in Limburg	26-07-2018	x		
19-07-2018	VNG	Ledenbrief woonbeleid	26-07-2018	x		
juli 2018	Duizend duurzame daden	Nieuwsbrief juli 2018	26-07-2018	x		
17-07-2018	VNG	Indexeren/wijziging subsidies/bekostiging welzijn en cultuur 2016-2019	26-07-2018	x		
juli	Gelders Genootschap	Jaarverslag 2017 Mook en Middelaar	26-07-2018	x		
17-07-2018	VNG	Wijzigingen modelverordeningen gem. belastingen	26-07-2018			x
17-07-2018	VNG	Model subsidieregeling gecertificeerde instellingen	26-07-2018			x
juli	Raad van kinderen	Jaarverslag pilot	26-07-2018	x		
juli	VNG	Handelingsperspectief Zorg&Veiligheid	26-07-2018	x		

18-07-2018	Gemeente Cuijk	Persbericht Gunning fietsbrug Cuijk-Mook	26-07-2018		x	
19-07-2018	Rescoop Limburg	Aanleg zonneparken in Limburg	02-08-2018	x		
23-07-2018	Topsport Limburg	wekelijkse nieuwsbrief	26-07-2018	x		
24-07-2018	Loga	Uitwerking cao afspraak gelijke beloning	02-08-2018	x		
24-07-2018	ASD	Jaarverslag ASD 2017	02-08-2018	x		
25-07-2018	VNG	Digitale toegankelijkheid	02-08-2018	x		
25-07-2018	VNG	Aanpassing Model Archiefverordening 2017	02-08-2018			x
26-07-2018	Zorgverzekeraars Ned.	Sluiting ambulancepost Gennep	09-08-2018		x	
27-07-2018	W. Derissen	Politiecapaciteit	02-08-2018		x	
27-07-2018	VNG	Stand van zaken invoering Wnra	02-08-2018	x		
juli	Economic Board	Nieuwsbrief	02-08-2018	x		
30-07-2018	Topsport Limburg	Inside the Rings	02-08-2018	x		
30-07-2018	W. Burgers	Status Middelweg	02-08-2018		x	
31-07-2018	Gelders Genootschap	Beeldspraak juli 2018	02-08-2018	x		
01-08-2018	FNV	Lokale Monitor 1 augustus 2018	09-08-2018	x		
aug.	Regio Venlo	Regionale raadswerkgroepen POL-uitwerkingen	09-08-2018	x		
aug.	Werkbedrijf	Themabijeenkomst statushouders	09-08-2018	x		
07-08-2018	VNG	Wijziging model-APV zomer 2018	09-08-2018			x
09-08-2018	College gemeenteraad M&M, burgemeesters 4 gemeenten	Politiecapaciteit	16-08-2018	x		
09-08-2018	Gemeenteraden Gennep en M&M	Ambulancepost Gennep	16-08-2018	x		
aug	Jeugdfonds Sport	Jaarverslag 2017	16-08-2018	x		
09-08-2018	Regio AN	RegioSafari	16-08-2018	x		
09-08-2018	Gem. M&M	Pilot flexibel openbaar vervoer in Mook en Middelaar	23-08-2018		x	
10-08-2018	VNG	Global Goals Social Impact Challenge	16-08-2018	x		
aug.	Topsport Limburg	Nieuwsbrief 13 augustus 2018	16-08-2018	x		
aug	Ned. Ver. Raadsleden	Nieuwsbrief 20 augustus 2018	23-08-2018	x		
aug	Regio Arnhem Nijmegen	Nieuwsbrief 16 augustus 2018	23-08-2018	x		
21-08-2018	VNG	Ledenbrief openstelling vacatures in College voor Arbeidszaken	23-08-2018	x		
22-08-2018	Regio Arnhem Nijmegen	RegioSafari overziicht 16 augustus 2018	30-08-2018	x		
23-08-2018	Regio Venlo	Regioraadswerkgroep 23 augustus 2018	30-08-2018	x		
23-08-2018	Cie milieueffectrapportage	Nieuwsbrief Opmerkelijk nr. 5	30-08-2018	x		
aug	Gemeente Roermond	Vacature extern lid Rekenkamercommissie Roermond	30-08-2018	x		
24-08-2018	Lokaal FNV	Herinnering brief FNV lokale Monitor	30-08-2018 en map	x		
27-08-2018	Secondant	Vertrouwen in de politie in de Secondant	30-08-2018	x		
27-08-2018	Regio Arnhem Nijmegen	Nieuwsbrief Regio Arnhem Nijmegen	06-09-2018	x		
27-08-2018	Ned. Ver. voor Raadsleden	Nieuwsbrief 35	06-09-2018	x		

27-08-2018	Controle Alt Delete	Vertrouwen in de politie in de Secondant	06-09-2018	x		
28-08-2018	Ned. Ver. Zondagsrust	Aandacht voor zondagswet gevraagd	06-09-2018	x		
29-08-2018	Klimaatverbond Nederland	Cursusdag klimaatwarmng ups	06-09-2018	x		
aug	The Economic Board	Nieuwsbrief	06-09-2018	x		
3-9-2018	RAD	Jaarverslag 2017	06-09-2018		x	
4-9-2018	Pieter Lukkes	Gezichten van het overheidsbeleid JKL V2	06-09-2018	x		
27-8-2018	Agendacommissie MGR	Agenda vergadering 3 september 2018 incl. 9 bijlagen	06-09-2018	x		
31-08-2018	Dorpskrant Plasmolen Middelaar	Krant nr 28	06-09-2018	x		
03-09-2018	Kenniscentrum Sport	Passend besturen	06-09-2018	x		
04-09-2018	Gelders Genootschap	Nieuwsbrief Beeldspraak	06-09-2018	x		
04-09-2018	Nederlandse vereniging voor Raadsleden	Nieuwsbrief 36	06-09-2018	x		
04-09-2018	VNG Raadsleden	Nieuwsbrief	06-09-2018	x		
04-09-2018	VNG	Nieuwsbrief 3 september	06-09-2018	x		
06-09-2018	VNG	Nieuwsbrief 5 september	06-09-2018	x		

Uitnodigingen

Datum evenement	Afzender	Onderwerp	In weekmail:
30-08-2018	VNG e.a	Best. Bijeenkomst Gelderland regionale aanpak klimaatakkoord	15-08-2018
05-08-2018	Regio Arnh. Nijm	Regiosafari	23-08-2018
06-09-2018	Regio Venlo	Eindrapportage ondersteuning Regiovisie Venlo	06-09-2018
07-09-2018	Prv. Limburg	Masterclass Integriteit op 7 sept. 2018 te Maastricht	12-07-2018
20-09-2018	VNG congres	Landelijke werkconferentie Klimaatakkoord	23-08-2018
25-09-2018	VNG	Landelijke werkconferentie Klimaatakkoord	19-07-2018
26-09-2018	Mee Gelderse Poort	Uitnodiging Kennissessie	16-08-2018
27-09-2018	Ecodorpen Netwerk.nl	Symposium “De meerwaarde van ecodorpen”	02-08-2018
Nov. t/m maart	Coöperatie verbindend Leiden	Leergang Verbinden Leiden	19-07-2018
04-10-2018	Green Capital	Voedselkaravaan 4 oktober 2018	16-08-2018
04-10-2018	VNG	Best. Bijeenkomst 24 oktober 2018 Regionale Energiestrategieën Limburg	06-09-2018
19-11-2018	MKB Limburg	MKB-Limburg Jaarsymposium op 19 november 2018	30-08-2018
03-12-2018	VNG	Middag van Zorg en Veiligheid in ’s-Hertogenbosch	16-08-2018
div. data	Waterschap Limburg	Informatiebijeenkomst “Werken aan water”	23-08-2018
Div data sept.	Regio Arnhem Nijmegen	Regiosafari	06-09-2018
31-10-2018	Sien	Uitnodiging regiobijeenkomst	06-09-2018
22-09-2018	Landgoed de Lage Lier	Uitnodiging burendag	06-09-2018
25-09-2018	OCD	Uitnodiging symposium “Duurzaamheid in woord en daad”	06-09-2018

Openbare besluitenlijsten/Mededelingen

Datum	Afzender	Onderwerp	in map
03-07-2018	College van B&W	Openbare besluitenlijst 03-07-2018	19-07-2018
17-07-2018	College van B&W	Openbare besluitenlijst 17-07-2018	23-08-2018
10-07-2018	College van B&W	Openbare besluitenlijst 10-07-2018	16-08-2018
17-07-2018	College van B&W	Openbare besluitenlijst 17-07-2018	23-08-2018
14-08-2018	College van B&W	Openbare besluitenlijst 14-08-2018	23-08-2018
21-08-2018	College van B&W	Openbare besluitenlijst 21-08-2018	06-09-2018
28-08-2018	College van B&W	Openbare besluitenlijst 28-08-2018	06-09-2018

Schriftelijke raadsvragen

Nr.	Datum in	Vragensteller	Onderwerp	Status van afhandeling	Uiterlijke termijn antwoord	Afdoening in B&W of met poho	in weekmail
5792	22-06-2018	PvdA	Parkeerproblemen	beantwoord op 18-06-2018			12-07-2018 en map

Memo's

Datum	Nummer	Onderwerp	Advies	in weekmail
03-07-2018	5795	Begroting IWGM 2019		12-07-2018 en map
07-06-2018	5811	Overdrachtsdocument POL uitwerkingen Noord Limburg		12-07-2018 en map
03-07-2018	5825	Motie gemeenteraad aangaande Hart van Mook		12-07-2018 en map
03-07-2018	5837	Ziensw. Jaarverantw 2017 en begr. 2019 Veiligheidsr. Limburg Noord		12-07-2018 en map
17-07-2018	6367	Voortgang realisatie fietsbrug Cuijk-Mook		26-07-2018 en map
18-07-2018	6804	Regiovisie Bergen, Gennep, Mook en Middelaar		16-08-2018 en map
01-08-2018	7274	Zorg en veiligheid		30-08-2018 en map
09-08-2018		Inzet van rechtsmiddelen tegen beslissing om ambulancepost Gennep te sluiten		23-08-2018 en map
09-08-2018	7157	Stand van zaken Breng Flex		30-08-2018 en map
15-08-2018	7314	Evaluatie vervoersorganisatie Arnhem-Nijmegen (AVAN)		30-08-2018 en map

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer	:	
Documentnummer	:	mm180007311
Raadsvergadering d.d.	:	13-09-2018
Raadscommissie	:	Commissie Samenleving
Commissie d.d.	:	4-09-2018
Programma	:	Economische zaken
Onderwerp	:	Aanleg wandelknooppuntennetwerk
Portefeuillehouder	:	Wethouder C.G.P.M. Peters
Bijlagen	:	1

Samenvatting

De huidige wandelroutes binnen onze gemeente zijn niet meer aantrekkelijk voor wandelaars omdat deze niet aan elkaar en aan routes buiten onze gemeente verbonden zijn. Tevens is onze gemeente op de wandelkaart van Noord-Limburg een witte vlek omdat er geen wandelknooppuntennetwerk is aangelegd. Dit zorgt ervoor dat wandelaars minder snel naar onze gemeente zullen komen. Door het aanleggen van een wandelknooppuntennetwerk zullen meer wandelaars naar onze gemeente komen. Ook onze eigen inwoners kunnen meer verschillende wandelingen maken door het gebruik van de knooppunten. Daarnaast zal de koppeling van het netwerk aan de routenetwerken in omliggende gemeenten zorgen voor langere routes en biedt dit kansen voor zowel onze inwoners als andere wandelaars.

Voorstel om te besluiten

1. In te stemmen met de aanleg van een wandelknooppuntennetwerk door het Routebureau Noord- en Midden-Limburg.
2. In te stemmen met een krediet ad € 50.000, met een jaarlijkse afschrijvingslast van rond € 6.000 voor de komende 10 jaar.
3. In te stemmen met het meenemen van de afschrijvingslasten en dekking in de Programmabegroting 2019.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

In de regio Noord-Limburg wordt op dit moment veel aandacht besteed aan het op orde brengen van de routestructuren. De gemeente Mook en Middelaar is een van de weinige gemeenten waar nog geen wandelknooppuntennetwerk is aangelegd. Hierdoor ontstaat een witte vlek op de wandelkaart. Met name op de kaart van Noord-Limburg valt Mook en Middelaar als gemeente weg. Wanneer wandelaars bijvoorbeeld bij de Diepen in Middelaar de Jansberg op gaan dan stopt de route wanneer men op het grondgebied van Mook en Middelaar komt. Dit maakt dat onze gemeente minder aantrekkelijk is voor wandelaars. Zeker wandelaars die gebruikmaken van het knooppuntennetwerk (dat hetzelfde werkt voor fietsers en ruiters) zullen onze gemeente niet aandoen omdat kaarten en de online tools onze gemeente niet weergeven. De routes die op dit moment zijn uitgezet binnen onze gemeente volstaan niet meer omdat deze niet met elkaar en routes buiten onze gemeente verbonden zijn. Hierdoor zijn de routes weinig flexibel en hierdoor minder aantrekkelijk dan routes in andere gemeenten.

Probleemstelling / centrale vraag (wat willen we bereiken)

Wil de gemeente Mook en Middelaar een wandelknooppuntennetwerk gaan aanleggen en hier budget voor vrijmaken?

Oplossingsrichtingen

Het routebureau Noord- en Midden-Limburg heeft, naar tevredenheid, ook in een aantal andere Noord-Limburgse gemeenten het wandelknooppuntennetwerk aangelegd. Op dit moment zijn zij ook bezig met de voorbereidingen voor het aanleggen van het ruiterroutenetwerk in de regio Bergen, Gennep en Mook en Middelaar. Daarom is een offerte aangevraagd voor het aanleggen van het wandelknooppuntennetwerk. De aanleg van het wandelnetwerk is verdeeld in verschillende fasen: Voorbereidingsfase, ontwerpfase, ontwikkeling digitaal bestek, aanlegfase en ontwikkeling consumentenkaart. Tijdens het gehele proces wordt een werkgroep met daarin o.a. terreineigenaren en inwoners betrokken bij het ontwikkelen van de routes. Het routebureau neemt de coördinatie van het project volledig op zich. Er is wel nauw contact met de gemeente Mook en Middelaar. De beleidsmedewerker toerisme en recreatie onderhoudt deze contacten en is aanwezig bij alle werkgroep sessies. Het definitieve ontwerp wordt uiteindelijk ter goedkeuring voorgelegd aan het college van B&W.

Afweging en conclusie (wat gaan we daarvoor doen)

Geadviseerd wordt om:

1. In te stemmen met de aanleg van een wandelknooppuntennetwerk door het Routebureau Noord- en Midden-Limburg.
2. In te stemmen met een krediet ad € 50.000, met een jaarlijkse afschrijvingslast van rond € 6.000 voor de komende 10 jaar.
3. In te stemmen met het meenemen van de afschrijvingslasten en dekking in de Programmabegroting 2019.

Juridische aspecten

Er zullen afspraken gemaakt moeten worden met terreineigenaren voor het aanleggen van het wandelknooppuntennetwerk en het plaatsen van bewegwijzering.

Duurzaamheidsaspecten

Het plaatsen van de bewegwijzering besteed het Routebureau Noord- en Midden-Limburg uit aan een aannemer. Deze aannemer werkt met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast zal in overleg met het routebureau worden gekeken wat de meest duurzame materialen zijn voor de aanleg van de bewegwijzering. Hierin zijn kosten mede bepalend.

Participatie aspecten

In de werkgroep die wordt samengesteld in de voorbereidingsfase worden geïnteresseerde inwoners betrokken. Zij kunnen meedenken in het ontwerp van de routes en worden gedurende het proces op de hoogte gehouden. Ook worden zij uitgenodigd mee te denken en/of deel te nemen in het onderhoud van de paden wanneer deze zijn gerealiseerd.

Uitvoering / Planning / Communicatie

Het plan is om, na goedkeuring van de raad, te starten met de voorbereidingsfase in November 2018.

Deel 1:

1. Voorbereidingsfase
   2 weken
2. Ontwerpfase
   Ongeveer 18 weken, afhankelijk van het aantal toestemmingen wat aangevraagd dient te worden.
3. Ontwikkeling digitaal bestek
   4 weken

Totaal 24 weken

Deel 2:

1. Aanlegfase
   16 weken
2. Ontwikkelen consumentenkaart
   Wordt gestart gedurende de aanlegfase en neemt dan nog 4 weken extra in.

Totaal 20 weken

Totaal aantal 44 weken voor het aanleggen van het gehele wandelrouteknooppuntennetwerk.

Mook,

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 10
Documentnummer :

Onderwerp : Wandelknooppuntennetwerk

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 21-08-2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 4-09-2018

Besluit:

1. In te stemmen met de aanleg van een wandelknooppuntennetwerk door het Routebureau Noord- en Midden-Limburg.
2. In te stemmen met een krediet ad € 50.000, met een jaarlijkse afschrijvingslast van rond € 6.000 voor de komende 10 jaar.
3. In te stemmen met het meenemen van de afschrijvingslasten en dekking in de Programmabegroting 2019.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 13-09-2018

De raad voornoemd,

De griffier
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer:	13
Documentnummer:	2015/4303
Raadsvergadering d.d.:	10 december 2015
Raadscommissie:	Samenleving
Commissie d.d.:	24 november 2015
Programma:	Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening
Onderwerp:	Beleidsnota Maatschappelijk vastgoed
Portefeuillehouder:	P. Baneke
Bijlagen:	1

Samenvatting

Op 11 december 2014 is door de gemeenteraad de startnotitie maatschappelijk vastgoed vastgesteld. Deze startnotitie vormde het kader om met raadpleging van de maatschappelijke organisaties die in onze gemeente werkzaam zijn een beleidsnota voor het maatschappelijk vastgoed op te stellen. Met dit voorstel bieden wij u het resultaat ervan, de nota 'Maatschappelijk vastgoed: meer met minder' ter vaststelling aan.

Voorstel om te besluiten

Wij stellen u voor om de nota 'Maatschappelijk vastgoed: meer met minder' vast te stellen.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding
Op 11 december 2014 is door de gemeenteraad de startnotitie maatschappelijk vastgoed vastgesteld. Deze startnotitie vormde het kader om met raadpleging van de maatschappelijke organisaties die in onze gemeente werkzaam zijn een beleidsnota voor het maatschappelijk vastgoed op te stellen. Met dit voorstel bieden wij u het resultaat, de nota 'Maatschappelijk vastgoed: meer met minder' ter vaststelling aan.

Probleemstelling / centrale vraag (Wat willen we bereiken)
Kunt u instemmen met de inhoud van deze nota?

Oplossingsrichtingen
Bij het opstellen van de concept-nota 'Maatschappelijk vastgoed: meer met minder' is veel ruimte geboden aan de organisaties die lokaal actief zijn om hierbij inbreng te leveren, zowel mondeling tijdens een aantal bijeenkomsten als ook schriftelijk na het verschijnen van het eerste concept van deze nota. Hiervan wordt in de hoofdstukken 3 respectievelijk 9 verslag gedaan.

De contacten met de maatschappelijke organisaties hebben zeker geen uniform beeld gegeven. Het is echter niet verrassend dat er tussen het algemeen belang en de belangen van de eigenaren van maatschappelijk vastgoed respectievelijk de gebruikers een spanningsveld bestaat.

De nota bevat daarom ook geen kant en klare oplossingen. De gemeente heeft in veel gevallen immers geen of slechts een beperkte zeggenschap over het maatschappelijk vastgoed en kan daarom geen concrete maatregelen afdwingen.

Met deze nota hopen wij vooral het bewustwordingsproces op gang te brengen dat het huidige volume aan maatschappelijk vastgoed te groot is. In het verlengde daarvan dient het besef te groeien, dat deze overcapaciteit feitelijk het eigenlijke doel van dit vastgoed, en derhalve ook van de eigenaren en gebruikers in de weg staat. Ook leegstand kost immers geld, en dat is niet beschikbaar voor inzet in activiteiten of kwaliteitsverbetering.

Wij hebben wel gemeend een aantal ontwikkelrichtingen te moeten aangeven die kansrijk zouden kunnen zijn. Deze zijn gericht op samenwerking en het combineren van maatschappelijke functies in een beperkter aantal accommodaties, al dan niet nieuw te realiseren. Wij hebben dit ruim geformuleerd om vooral ook voldoende kansen te bieden voor alternatieve creatieve ideeën.

Als vertrekpunt hebben wij daarbij wel de onderwijsgebouwen genomen. Ten eerste vervult het onderwijs een centrale rol in het maatschappelijk leven, ten tweede biedt dit ook beheersmatige voordelen. Dit is op zich geen nieuwe gedachte maar borduurt in feite voort op het brede school – idee.

Bij een aantal organisaties hebben wij de verwachting waargenomen dat de nota zou gaan over een totaalvisie op leefbaarheid van de kernen. Daar is deze nota echter niet voor bedoeld. Dit aspect zal plaats moeten krijgen in de strategische toekomstvisie. Wij denken dat het met het oog op deze visie belangrijk is om daaraan voorafgaand met het maatschappelijk vastgoed aan de slag te gaan.

De nota heeft daarom ook een sterk pragmatisch doel. Het verminderen van maatschappelijk vastgoed kan dan uiteindelijk ook ruimte creëren voor nieuwe initiatieven die uit de strategische toekomstvisie voortkomen.

Dat neemt niet weg dat het succes van deze nota in belangrijke mate zal afhangen van de bewustwording bij en uiteindelijk medewerking van primair de eigenaren van het maatschappelijk vastgoed. Zonder deze zullen de geschetste ontwikkelrichtingen nauwelijks van de grond kunnen komen en blijft de rol van de gemeente beperkt tot haar wettelijke taken op het gebied van de onderwijshuisvesting.

Afweging en conclusie (Wat gaan we daarvoor doen)
De nota 'maatschappelijk vastgoed: meer met minder' vormt gelet op het vorenstaande het kader voor het initiëren en begeleiden van een aantal ontwikkelrichtingen. De trajecten die daarbij gevolgd moeten worden zijn intensief en hebben voor een deel ook een hoge urgentie.
Wij stellen u dan ook voor om de nota vast te stellen.

Juridische aspecten
n.v.t.

Uitvoering / Planning / Communicatie
De nota kent een globale planning, die is opgenomen in hoofdstuk 9.

Mook, 3 november 2015

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
Mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 11
Documentnummer :

Onderwerp : Nota "Maatschappelijk vastgoed: Meer met minder"

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 3 november 2015

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 24 november 2015

Besluit:

De Nota "Maatschappelijk vastgoed: Meer met minder" voor kennisgeving aan te nemen

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 13 september 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

bijlage 3
2015/4186

Gemeente Mook en Middelaar

Maatschappelijk vastgoed

Meer met minder

CONCEPT

Versie 27 oktober 2015

Postadres
Postbus 200, 6585 ZK Mook

Bezoekadres
Raadhuisplein 6, Mook

Telefoon
Tel. 024-6969111

E-mail
gemeente@mookenmiddelaar.n

Internet

Inhoud

1. Inleiding 5
2. Het proces 6
3. Nabeschouwing gespreksronde 7
   3.1. Plenaire bijeenkomst 7
   3.2. Bilaterale gesprekken 7
   3.3. Dorpsgesprekken 8
      3.3.1. Mook 8
      3.3.2. Middelaar 9
      3.3.3. Molenhoek 10
4. De tussenstand 11
   4.1. Algemeen 11
   4.2. Hoofdlijnen 11
   4.3. Startnotitie maatschappelijk vastgoed 11
      4.3.1. Volume 12
      4.3.2. Exploitatie en beheer 12
      4.3.3 Subsidiebeleid 12
      4.3.4. Maatschappelijk draagvlak 14
      4.3.5. Hoe verder met de startnotitie 14
5. Doel en missie 16
   5.1. Doel 16
   5.2. Omschrijving maatschappelijk vastgoed 16
   5.3. Missie 16
   5.4. Het maatschappelijk vastgoed in de gemeente Mook en Middelaar: nulsituatie 2015 16
6. Aanvliegroutes 19
   6.1. Rollen en taken 19
   6.2. Primaat op activiteitenaanbod 19
   6.3 De gemeenschapshuizen 21
   6.4. Centrale rol onderwijsgebouwen 22
      6.4.1. Gemeentelijke zorgplicht onderwijshuisvesting 23
      6.4.2. Adalbert-basisschool 24
      6.4.3. De Staaij 24
      6.4.4. De Grote Lier 25
      6.4.5. Kandinsky-college 25
      6.4.6. Bedrijfsvoeringsaspecten 26
7. Wat gaan we doen? 28
   7.1. Algemeen 28
      7.1.1. Afstemming vraag en aanbod 28
      7.1.2. Bedrijfsvoering 28
   7.2. Mook 28
      7.2.1. Adalbert-basisschool 28
      7.2.2. Gemeenschapshuis Mook 29
      7.2.3. Sportpark 'Maasvallei' 31
      7.2.4. Woon-/zorgcomplex Maasstaete 31
      7.2.5. Actiepunten 32

7.3. Middelaar 32
7.3.1. MFC 'De Koppel' 33
7.3.2. Basisschool 'De Staaij' 33
7.3.3. Sportpark 'De Heikant' 34
7.3.4. Tenniscomplex 'De Heikant' 35
7.3.5. Dorpsontwikkelingsplan 35
7.3.6 Actiepunten 35
7.4. Molenhoek 36
7.4.1. Brede school 36
7.4.2. Gemeenschapshuis 'De Wieken' 36
7.4.3. Kandinsky-college 37
7.4.4. RK Kerk Molenhoek 37
7.4.5. Sportpark 'De Lier' 37
7.4.6. Ontwikkelrichtingen 38
7.4.7. Actiepunten 40
8. Reacties op de concept-nota 41
8.1. Algemeen 41
8.2. Kernoverstijgende reacties 42
8.2.1 Lijn83po 42
8.2.2 Beweegcollectief Mook en Middelaar 45
8.2.3 Mook Promotion 46
8.3. Molenhoek 47
8.3.1 De Wieken 47
8.4. Mook 49
8.4.1 Harmonie Erica 49
8.4.2 KBO Mook 51
8.5. Middelaar 52
8.5.1 Stichting Gemeenschapshuis Middelaar 52
8.5.2 Dorpsraad Middelaar 55
8.5.3 S.V. Astrantia 55
8.5.4 Fanfare St. Caecilia 56
8.5.5 Carnavalsvereniging 'De Krölstarte' 58
8.6 Slotbeschouwing 60
9. Samenvatting actiepunten en stappenplan 63
9.1 Algemeen 63
9.2 Mook 63
9.3. Middelaar 64
9.4. Molenhoek 64
Bijlagen 66
Bijlage 1 67
Bijlage 2 71
Bijlage 3 75
Bijlage 4 78
Bijlage 5 81
Bijlage 6 85
Bijlage 7 88
Bijlage 8 93
Bijlage 9 98
Bijlage 10 103

CONCEPT

1. Inleiding

Op 11 december 2014 heeft de gemeenteraad de startnotitie maatschappelijk vastgoed vastgesteld. Deze notitie bevatte een groot aantal uitgangspunten, op basis waarvan de gemeente in discussie wilde gaan met het maatschappelijk veld, te weten de eigenaren en beheerders van maatschappelijk vastgoed, alsmede de verenigingen en andere gebruikers van dit maatschappelijk vastgoed. De uitgangspunten dienden ertoe om de discussie in te kaderen en de gemeentelijke rol te omlijnen, zonder deze in dit stadium al een absoluut karakter te geven.

In de volgende hoofdstukken wordt het gevolgde proces beschreven, alsmede de uitkomsten van de diverse overleggen en de conclusies die wij daaruit getrokken hebben. Op basis daarvan wordt in de verdere hoofdstukken uitgewerkt wat ons de komende tijd te doen staat. Op basis van de reeds in de startnotitie geformuleerde doelstelling en de uitkomsten van de overleggen hebben wij een missie geformuleerd, waaraan wij voor het komende jaar een concreet aantal actiepunten gekoppeld hebben. Hierbij hebben wij rekening gehouden met specifieke lokale omstandigheden.

Wij zien ons daarbij in een spanningsveld geplaatst, waarbij de vraag naar een lange-termijn visie haaks lijkt te staan op de noodzaak van snelle oplossingen in een aantal concrete situaties. Het spanningsveld wordt vergroot door wat enerzijds een visie vanuit het algemeen belang moet worden en anderzijds de autonome posities van organisaties met soms andere of deels afwijkende visies. De relatie van de gemeente met die organisaties is ook niet uniform, maar op verschillende wijze vastgelegd.

Tegen deze achtergrond is een algemeen sausje in de vorm van een uniform beleidsplan geen geschikt instrument om het vraagstuk 'maatschappelijk vastgoed' in beeld te brengen. In de plaats daarvan willen wij doorgaan op de weg van een benadering per kern en het zoeken van maatwerkoplossingen.

Teneinde daarbij de grote lijnen niet uit het oog te verliezen vinden wij het wel noodzakelijk om daarbij nogmaals het gemeentelijk doel te verwoorden en dit te vertalen in een aantal missies, zoals wij die ook uit onze overleggen hebben kunnen distilleren.

Voor de verdere uitwerking is samenwerking met en medewerking door het maatschappelijk veld onontbeerlijk. Zonder zal het doel en de daaraan verbonden missies niet bereikt kunnen worden. Op deze plaats willen wij daarom nogmaals benadrukken dat het van belang is dat organisaties hun eigen belang durven los te laten en met de gemeente naar het algemeen belang durven te kijken. Wij zijn ervan overtuigd, dat dit feitelijk ook in het belang is voor de groepen, die door de individuele organisaties worden vertegenwoordigd.

2. Het proces

De opzet was om de startnotitie in een gezamenlijke bijeenkomst met eigenaren, beheerders, verenigingen/gebruikers te bespreken en vervolgens ook nog bilateraal met een aantal kernpartners, te weten de eigenaren van de diverse accommodaties.

Deze opzet is ook gevolgd, echter naar aanleiding van de reacties tijdens de eerste plenaire bijeenkomst aangevuld met een drietal bijeenkomsten, in elke kern één. Voor de plenaire bijeenkomsten hebben wij daarbij een onafhankelijke voorzitter van de Stichting Spirato ingehuurd. Deze stichting, waarbij wij een lidmaatschap zijn aangegaan, is het steunpunt voor gemeenschapsaccommodaties in Limburg, voortkomend uit de Vereniging voor Kleine Kernen Limburg.

De bijeenkomsten zijn achtereenvolgens gehouden op:

1. 15 januari 2015 Plenaire bijeenkomst in het MFC te Middelaar
2. 3 februari 2015 Bilateraal overleg met Destion
3. 9 februari 2015 Bilateraal overleg met Lijn83po
4. 23 februari 2015 Bilateraal overleg met 'De Wieken'
5. 2 maart 2015 Overleg met R.K.S.V. Eendracht en Stichting Sportpark Maasvallei
6. 10 maart 2015 Overleg met Stichting Gemeenschapshuis Middelaar en Destion (stuurgroep MFC)
7. 2 april 2015 Dorpsbijeenkomst Mook in het gemeenschapshuis te Mook
8. 15 april 2015 Dorpsbijeenkomst Middelaar in het MFC Middelaar
9. 23 april 2015 Dorpsbijeenkomst Molenhoek in gemeenschapshuis 'De Wieken'
10. 16 juli 2015 Overleg gemeente, Destion, Stichting Gemeenschapshuis Middelaar en Dorpsraad Middelaar/Plasmolen

De verslagen van deze gesprekken treft u als bijlage bij deze notitie aan.

Met de Stichting Centrum Mook is geen gesprek gevoerd. Het college van burgemeester en wethouders is al geruime tijd met deze stichting in overleg over de plannen tot renovatie, verbouwing en/of nieuwbouw. De stichting heeft op een gegeven moment aangegeven zich niet betrokken te voelen bij de beleidsvorming op het gebied van maatschappelijk vastgoed. Zij heeft ingezet op samenwerking met een commerciële marktpartij en verwacht op die wijze enerzijds het maatschappelijk doel van het gemeenschapshuis te kunnen waarborgen en anderzijds ook een bedrijfseconomische gezonde en onafhankelijke exploitatie.
De gemeente beperkt zich hier tot een toetsende en toezichthoudende rol met het doel, dat de maatschappelijke functie ook voor de lange termijn gewaarborgd blijft.

3. Nabeschouwing gespreksronde

3.1. Plenaire bijeenkomst

De plenaire bijeenkomst heeft laten zien, dat niet iedereen er een beeld bij heeft welke vraagstukken er op het gebied van maatschappelijk vastgoed op ons afkomen. Kennelijk is er de verwachting en het vertrouwen, dat de gemeenschapshuizen maar ook ander maatschappelijk vastgoed het wel zullen redden en als dat aan de orde is er altijd wel oplossingen zullen komen.

Dat vertrouwen is er echter niet bij iedereen. Organisaties als Destion, Lijn83po en de sportvereniging Eendracht '30 zijn van oordeel dat de maatschappelijke ontwikkelingen consequenties hebben voor de instandhouding van het vastgoed en willen daarin meer de samenwerking en multifunctionaliteit zoeken.

De in de startnotitie geformuleerde uitgangspunten zijn tijdens de bijeenkomst hier en daar als onrealistisch bestempeld. Met name geldt dat voor wat betreft de bezettingsgraad. Op de achtergrond lijkt daarbij mee te spelen, dat er verwachtingen zijn ten aanzien van de bijdrage die de gemeente of zoals in Middelaar Destion aan de instandhouding zal bijdragen.

Tegelijkertijd is er enig verzet tegen een te dominante rol van de gemeente, zeker als het om een eigendomstitel van de gemeente in het maatschappelijk vastgoed gaat. Er wordt een scheidslijn getrokken tussen de (lokale) gemeenschap en de gemeente, waarbij de (lokale) gemeenschap als eigenaar van de accommodatie(s) wordt gezien en de gemeente min of meer een buitenstaander lijkt.

De rol die de gemeente heeft gehad in het realiseren van maatschappelijk vastgoed wordt ten dele gebagatelliseerd of zelfs min of meer ontkend.

Een aantal aanwezigen benadrukt meer de rol van de gemeente ten aanzien van concrete activiteiten respectievelijk doelgroepen en vindt, dat de gemeente zich vooral moet richten op het stimuleren en faciliteren daarvan.

De belangrijkste conclusie van de plenaire bijeenkomst was, dat de gemeente vooral op het niveau van de individuele dorpen moet kijken van welke aard de vraagstukken zijn en naar maatwerkoplossingen moet zoeken.

3.2. Bilaterale gesprekken

De bilaterale gesprekken getuigen feitelijk allemaal van een grote betrokkenheid van de gesprekspartners bij het maatschappelijk leven in de gemeente respectievelijk de afzonderlijke kernen. Het grote volume aan gebouwen, afgezet tegen de demografische ontwikkelingen wordt over het algemeen als een bedreiging gezien voor de scholen, maar ook het MFC, de gemeenschapshuizen en de sportparken.

Tegelijkertijd ziet men ontwikkelpotentieel. Daar moet dan echter wel nog draagvlak voor gecreëerd worden. Wat Middelaar aangaat wordt dit vooral bij de dorpsgemeenschap zelf gezocht. Deze zal kleur moeten bekennen en actief en creatief aan de instandhouding moeten meewerken.

In Mook manifesteert zich dit draagvlak ook nog niet. Het blijkt moeilijk om vrijwilligers te vinden, waarmee ontwikkelingen zoals de verbreding van de functie van het sportpark ingezet zou kunnen worden. De Stichting Centrum Mook kiest duidelijk een autonome positie en manifesteert zich niet als samenwerkingspartner voor de ontwikkeling van gemeenschappelijke plannen.

In Molenhoek ligt dit genuanceerder. Partijen in die kern gaan wel in gesprek, maar bieden vooralsnog geen invalshoeken voor een symbiose. De verwachtingen van partijen voor de toekomst verschillen ook erg van elkaar. Daar waar de school door de daling van het leerlingenaantal met veel leegstand geconfronteerd lijkt te worden, is 'De Wieken' zeer tevreden over het gebruik van het gemeenschapshuis en ook optimistisch over de toekomst. De school wordt in dat verband min of meer als (oneerlijke) concurrentie gezien. De beelden die daarbij bestaan over functies en financieringsstromen zijn niet altijd correct en behoeven mogelijk enige verheldering.

Belangrijkste conclusie van de gesprekken is, dat een aantal organisaties de vraagstukken voor de toekomst onderkent en bereid is om hier creatief in mee te denken, maar dat het van belang is om hier ook het draagvlak voor te creëren en met name partijen aan tafel te krijgen, die hierbij onontbeerlijk zijn.

3.3. Dorpsgesprekken

De drie dorpsgesprekken zijn zeer verschillend van elkaar verlopen. Vooraf is bewust voor een opzet gekozen waarbij het stramien werd doorbroken, dat de gemeente in discussie gaat met het maatschappelijk veld en met name dan de standpunten van de gemeente ter discussie staan.

De bedoeling was dat de aanwezige partijen met elkaar in discussie zouden gaan. Daartoe waren een aantal, op onderdelen per kern verschillende stellingen geformuleerd, zoals die uit de voorafgaande bijeenkomst gedistilleerd konden worden. Deze stellingen waren soms tegengesteld aan elkaar, en in ieder geval bedoeld om een ieder uit te nodigen om daar voor of tegen te zijn, respectievelijk nuanceringen in aan te brengen.

De stellingen zijn in de verslagen, die als bijlage onderdeel uitmaken van deze notitie, expliciet benoemd.

3.3.1. Mook

De eerste bijeenkomst vond plaats in Mook. De opkomst was beperkt en een aantal partijen, dat toch een nadrukkelijke rol heeft binnen het sociale leven in Mook werden gemist. De Stichting Centrum Mook schoof halverwege aan, maar beperkte zich tot de rol van toehoorder.

Los van de lage opkomst was er wel sprake van een goede inhoudelijke discussie. Er werd vrijwel door iedereen onderkend, dat de demografische ontwikkelingen en daarmee samenhangende maatschappelijke ontwikkelingen nieuwe vragen oproepen en om een nieuwe visie vragen.

De focus lag op het gemeenschapshuis, zij het niet zozeer op het gebouw als op de voorziening in het algemeen. De huidige accommodatie wordt v.w.b. het café-gedeelte positief beoordeeld qua uitstraling, de overige ruimten niet. Voor de aanwezigen stond voorop, dat er in het centrum van Mook in ieder geval een inloopvoorziening gehandhaafd zou moeten blijven. Het verplaatsen resp. spreiden van activiteiten over de kernen zou voor bepaalde doelgroepen en verenigingen niet functioneel zijn. Op het gebied van sport en beweging ziet de sportvereniging Eendracht '30 een rol voor zich weggelegd, die men graag wil oppakken.

De afwezigheid van een aantal organisaties is als een gemis ervaren. De instandhouding van een gemeenschapsvoorziening in Mook vergt ook maatschappelijk draagvlak. Hierover bestond daarom tijdens deze avond enige zorg.

3.3.2. Middelaar

De bijeenkomst in Middelaar is goed bezocht maar kende een ander verloop dan waarop was gedoeld. Net als in Mook was het de bedoeling om de aanwezigen met elkaar in discussie te brengen en een beeld te krijgen van hoe er in het dorp wordt aangekeken tegen de toekomst van het maatschappelijk vastgoed in die kern.

De aanwezigen waren het er echter voor het merendeel over eens, dat dit geen goede opzet was omdat de aanwezige bestuurders van verenigingen en andere organisaties onvoldoende voor het dorp Middelaar konden spreken. Een bredere discussie op dorpsniveau werd noodzakelijk geacht. De dorpsraad pakt dit op in de vorm van een tweede dorpsontwikkelingsplan, waarbij alle in het dorp spelende thema's besproken zullen worden. Maatschappelijk vastgoed is daar een onderdeel van.

Er is van gemeentewege en ook door Destion aandacht gevraagd voor de urgentie, omdat de ontwikkelingen betreffende het MFC maar ook de school gelet op de financiële implicaties op de korte en middellange termijn om oplossingen vragen. De voortzetting van de exploitatie van het MFC staat voortdurend onder druk.

Dit signaal is tijdens de bijeenkomst wel opgepakt, maar er is aangegeven dat de resultaten van een tweede dorpsontwikkelingsplan niet eerder dan begin 2016 te verwachten zijn.

Op 16 juli 2015 is in een gesprek tussen gemeente, Destion, de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar en de Dorpsraad Middelaar/Plasmolen opnieuw een poging gedaan om input te krijgen voor een toekomstbeeld voor het maatschappelijk vastgoed in Middelaar. Dit gesprek vond plaats tegen de achtergrond dat door Destion was aangekondigd om de inzet van exploitant 4-events per 1 september 2015 te beëindigen. Dit besluit behelst dat er initiatieven vanuit het dorp nodig zijn om het gebruik van het MFC te waarborgen.

Door zowel de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar en de Dorpsraad Middelaar/Plasmolen is tijdens deze bijeenkomst aangegeven toch te willen wachten op de uitkomsten van het 2e DOP en vooruitlopend daarop geen standpunt over de exploitatie van het MFC te willen nemen.

3.3.3. Molenhoek

Ook de bijeenkomst in Molenhoek is goed bezocht. De opzet van de avond was gelijk aan die van Mook en kende een goed verloop.

De discussie in Molenhoek heeft vooral het spanningsveld tussen belangen van de afzonderlijke accommodaties en een integrale benadering zien. Pluspunt was onherroepelijk, dat hierover een open gesprek plaatsvond en er wel een vruchtbare voedingsbodem lijkt te liggen om belangentegenstellingen te kunnen overbruggen.

Elementen in de discussie die om een goede definiëring en/of duidelijke standpunten vragen zijn:

- maatschappelijk vastgoed: onderlinge relatie en verhoudingen. Concurrentie of samenwerking?
- Exploitatie: wat valt hieronder? Hoe om te gaan met groot onderhoud?
- Prijsniveau: kwaliteit mag best iets kosten, maar commerciële prijzen zijn voor maatschappelijke organisaties een andere uiterste.
- Rol gemeente: in het verlengde daarvan is de rol van de gemeente een belangrijk onderwerp. De invalshoeken hierbij verschillen nogal van elkaar. Waar aan de ene kant wordt bepleit dat de gemeente zich primair op het ondersteunen van activiteiten zou moeten richten wordt aan de andere kant bepleit, dat de gemeente het groot onderhoud bekostigt.

CONCEPT

4. De tussenstand

4.1. Algemeen

De gesprekken hebben nog geen eenduidige richting opgeleverd. De problematiek en de urgentie daarvan wordt ook nog zeer verschillend beleefd. De betrokkenheid van het maatschappelijk veld loopt ook uiteen. Bij de deelnemers aan de gesprekken is de belangstelling zeker aanwezig, maar verkeren zij in verschillende stadia van beeldvorming en verkenning. Er zijn ook organisaties gemist in de discussie.

4.2. Hoofdlijnen

Grote lijnen die de bijeenkomsten hebben opgeleverd zijn (in willekeurige volgorde);

- De noodzaak van een accommodatie voor inloop met name voor ouderen in alle drie de kernen, maar ook voldoende ruimte voor verenigingsactiviteiten;
- Prijzen zijn in relatie tot kwaliteit voor verenigingen niet onbespreekbaar, maar kennen wel een grens;
- Er is vergroting van de betrokkenheid en draagvlak noodzakelijk;
- Het stimuleren en faciliteren van activiteiten die in de gemeenschapshuizen plaatsvinden is een belangrijke rol voor de gemeente;
- Op de korte termijn staat de exploitatie van het MFC in Middelaar onder druk en is een alternatieve vorm van exploitatie noodzakelijk.
- Op de middellange termijn noodzaken de demografische ontwikkelingen tot creatieve oplossingen voor de scholen en sportcomplex 'De Maasvallei'.

Wat de bijeenkomsten nog niet hebben opgeleverd zijn concrete ideeën over hoe het maatschappelijk vastgoed er over pakweg 10 jaar uit moet zien. Dat is in dit stadium misschien ook teveel gevraagd. Dat neemt niet weg dat er tijdens de bijeenkomsten wel een aantal missies zijn meegegeven aan de gemeente:

1. Zorg dat er een voorziening aanwezig blijft in het centrum (onder voorbehoud van Middelaar, waar zich dit uit het DOP zal moeten uitkristalliseren);
2. Leg vooral het accent op het stimuleren en faciliteren van maatschappelijke activiteiten;
3. Draag bij aan het vergroten van de betrokkenheid en het draagvlak.

4.3. Startnotitie maatschappelijk vastgoed

De zojuist genoemde drie punten zijn ook al terug te vinden in de startnotitie maatschappelijk vastgoed. Wij voelen ons daarom ook gesteund met de ingeslagen weg maar beseffen tegelijkertijd, dat er hier en daar nog geplaveid moet worden en hier en daar nog bruggen nodig zijn.

Ten aanzien van de in paragraaf 5 van de startnotitie geformuleerde uitgangspunten hebben de bijeenkomsten namelijk aan het licht gebracht, dat de beleving van de voor ons liggende vraagstukken nog heel verschillend is. Kijkend naar de hoofdpunten trekken wij de hierna volgende conclusies.

4.3.1. Volume

Wij hebben niet de indruk gekregen dat bij iedereen het besef is gerezen dat het huidige volume aan maatschappelijk vastgoed op de lange termijn niet in stand kan worden gehouden. Gelet op de autonomie van de verschillende organisaties is het hanteren van strakke uitgangspunten echter ook geen geëigend middel voor verandering. Van belang is het dat de gemeente daar een eigen oordeel over vormt en in ieder geval een duidelijke lijn formuleert, waarnaar zij wil handelen. De hoofdelementen hierin zijn:

- minimaal een ontmoetingspunt per kern. Dat hoeft dus geen gemeenschapshuis in de huidige vorm en omvang meer te zijn;
- in ieder geval geen vergroting van het volume meer.

Het vertrekpunt daarbij blijft de reeds in de startnotitie getrokken conclusie: het huidige volume aan maatschappelijk vastgoed is te groot. Voor de toekomst heeft dat onherroepelijk financiële en fysieke consequenties.

4.3.2. Exploitatie en beheer

Op grond van de bijeenkomsten kan gesteld worden, dat er vrijwel eensgezindheid over bestaat, dat de gemeente geen rol heeft in de exploitatie en beheer van gemeenschapshuizen of maatschappelijk vastgoed in zijn algemeenheid. Daarbij valt op, dat het plegen van groot onderhoud door velen als een ander element wordt gezien, waarbij de gemeente wel een rol zou kunnen spelen.

Het belangrijkste element van de geformuleerde uitgangspunten kan daarom overeind blijven:
de gemeente heeft en neemt geen rol in de exploitatie van het maatschappelijk vastgoed.

4.3.3 Subsidiebeleid

De in de startnotitie geformuleerde uitgangspunten op het gebied van subsidiebeleid vinden steun bij de deelnemers van de bijeenkomsten. Het gaat dan met name om de volgende beginselen:

- de gemeente subsidieert primair activiteiten;
- de gemeente verleent daarom geen subsidie in de exploitatie;
- voor de gemeente is een faciliterende rol weggelegd. Die zou kunnen bestaan uit (gedeeltelijke) financiering van nieuwbouw, renovatie en/of groot onderhoud.

Uitgangspunten waarop in de overleggen kritisch werd gereageerd waren:

a. het gemeentelijk uitgangspunt met betrekking tot de bezettingsgraad: deze is volgens een aantal personen te hoog gegrepen.
b. het uitgangspunt dat de gemeente een eigendomstitel wenst te hebben in maatschappelijk vastgoed: dit ontmoet veel weerstand omdat dit de autonomie van de eigenaren en exploitanten van het maatschappelijk vastgoed zou aantasten.

Ad a:
Het uitgangspunt, dat voldaan dient te worden aan een bezettingsgraad van 60%, uitgaande van een openstelling van 7 dagen per week gedurende 12 uur per dag, wordt nagenoeg door iedereen als onhaalbaar beschouwd. Er is ook geen andere norm gesteld.

Feitelijk is het stellen van een vaste norm ook niet het belangrijkste vraagstuk. De vraag zal telkens moeten zijn of dat de gerealiseerde bezettingsgraad voldoende is om een exploitatie sluitend te krijgen. Dit is echter ook primair de verantwoordelijkheid van de exploitant. Voor de gemeente ontstaat hier pas een belang op het moment er subsidies worden verstrekt die ten goede komen aan de exploitatie, waartoe wij in dit verband ook de kosten van groot onderhoud en renovatie rekenen. Wij vinden het op dit moment echter niet voor de hand liggen om als gemeente een rol te spelen bij het onderhoud van maatschappelijk vastgoed.

Ad b:
De discussie over de eigendomstitel gaf een merkwaardig beeld te zien over hoe men de relatie tussen gemeente en gemeenschap ervaart. Gemeenschapshuizen en wellicht ook ander maatschappelijk vastgoed is bij herhaling aangeduid als zijnde 'van de gemeenschap' en niet van de gemeente, ook in situaties waarin de gemeente en andere overheden als medefinancier hebben gefungeerd.

Hier ligt een belangrijk aandachtspunt ten aanzien van de beeldvorming. Op deze plaats benadrukken wij dan ook dat de gemeente, met een democratisch gekozen bestuursorgaan, meer dan welke andere organisatie dan ook het belang van de gemeenschap vertegenwoordigt en behartigt. Eigenaren en beheerders van maatschappelijk vastgoed hebben een dergelijk democratisch mandaat niet. Zonder goede randvoorwaarden, waarbij een eigendomstitel of een economisch claimrecht een sterk middel is, is het immers denkbaar zijn dat met publieke middelen gefinancierde accommodaties bijvoorbeeld op de commerciële markt komen. De ontwikkelingen bij het gemeenschapshuis Mook hebben ons recent ook feitelijk met dit risico geconfronteerd. Wij vinden het verzet tegen dit uitgangspunt dan ook niet terecht.

<u>Toekomstige beleidslijn</u>
Vooralsnog zien wij voor de gemeente geen rol weggelegd in de financiering van groot onderhoud. Deze nota beoogt in eerste instantie het stimuleren van maatregelen, die gericht zijn op een toekomstbestendig volume aan maatschappelijk vastgoed.

Dit stimuleren kan bestaan uit het verlenen van een eenmalige subsidie voor maatregelen die passen binnen de beleidslijnen van deze nota. Wij hebben er vertrouwen in, dat dergelijke maatregelen ook leiden tot betere exploitatiemogelijkheden van het maatschappelijk vastgoed.

De Deelsubsidieverordening Leefomgeving biedt op dit moment reeds het wettelijk kader voor dergelijke eenmalige investeringssubsidies (artikel 3b en artikel 6). Deze nota vormt bij de beoordeling van dergelijke aanvragen dan het beleidsmatige toetsingskader, waarbij de verordening ruimte laat voor maatwerk.

Het verkrijgen van een economisch claimrecht in welke vorm dan ook blijft bij het verlenen van een dergelijke subsidie echter wel een uitgangspunt waaraan wij vast blijven houden.

4.3.4. Maatschappelijk draagvlak

Maatschappelijk draagvlak is moeilijk te meten. De kernen hebben daar tijdens de bijeenkomsten een verschillend beeld in gegeven. De beperkte belangstelling in Mook en de terughoudende houding van de Stichting Centrum in Mook bij de consultatie van het maatschappelijk veld in de aanloop naar deze nota, zijn beide ongunstige randvoorwaarden voor een vernieuwend beleid. De betrokkenheid van de belangstellende organisaties was daarentegen wel groot.

Conclusie moet echter zijn, dat het draagvlak verder vergroot moet worden. Niet alleen zijn er kernpartners waarbij dit draagvlak niet aanwezig is, ook onder het lokale verenigingsleven missen wij partijen die van belang zijn voor de vormgeving van het maatschappelijk draagvlak.

De opkomst en de inbreng in Molenhoek hebben ons het vertrouwen gegeven, dat er voldoende betrokkenheid en basis is voor verder constructief overleg. Weliswaar zijn er duidelijke verschillen in inzicht, maar ook de reacties op de concept-nota wekken niet de indruk dat een discussie hierover uit de weg wordt gegaan.

Tijdens de gespreksavond in Middelaar is door de aanwezigen aangegeven, dat men een tweede dorpsontwikkelingsplan wil gaan opstellen. In dat kader wil men ook een visie op het maatschappelijk vastgoed ontwikkelen. Aan de ene kant ondersteunen wij deze wens en invalshoek en zijn zelfs van oordeel, dat dit ook in de andere kernen zou moeten gebeuren. Aan de andere kant mogen wij daarbij niet uit het oog verliezen, dat de tijd en de ontwikkelingen niet stil blijven staan en al op korte termijn om oplossingen vragen.

4.3.5. Hoe verder met de startnotitie

De startnotitie was primair bedoeld om een discussie op gang te brengen. Dat is gelukt. Daarbij is gebleken dat de notitie op een aantal punten wellicht teveel in detail treedt. In de voorgaande paragrafen zijn daarom nogmaals de hoofdelementen benoemd, die in het vervolgtraject voor de gemeente leidend blijven. Samenvattend willen wij ons daarom in het proces focussen op de volgende uitgangspunten:

1. De gemeente streeft naar een adequaat voorzieningenniveau van maatschappelijke huisvesting in elke kern, met minimaal een ontmoetingspunt voor jong en oud.
2. Medewerking aan een uitbreiding van het volume is niet aan de orde.
3. De gemeente richt zich primair op het bevorderen van activiteiten op het gebied van welzijn en zorg.
4. De gemeente verleent geen subsidies in de exploitatie van maatschappelijk vastgoed. Dat sluit niet uit dat eigenaren of beheerders van maatschappelijk vastgoed specifieke activiteiten organiseren, die wel voor een subsidie in aanmerking kunnen komen.

5. De gemeente richt zich primair op het stimuleren van maatregelen die gericht zijn op een toekomstbestendig volume aan maatschappelijk vastgoed. Er zullen daarom geen subsidies worden verleend die betrekking hebben op de exploitatie van maatschappelijk vastgoed. Daartoe worden ook de kosten van groot onderhoud en renovatie gerekend. Dit uitgangspunt geldt niet voor gevallen waar de gemeente op grond van de wet is verplicht om dergelijke middelen te verstrekken.
6. Bij het verlenen van incidentele subsidies geldt te allen tijde de voorwaarde, dat de aanvrager een waarborg dient te verschaffen in de vorm van een economisch claimrecht, in welke vorm dan ook.
7. Voldoende inzet vanuit de lokale samenleving, in de vorm van vrijwilligers die zich vanuit betrokkenheid met de gemeenschap willen inzetten voor bruisende maatschappelijke organisaties.

Deze zeven punten zijn daarmee de basis voor ons beleid met betrekking tot maatschappelijk vastgoed vanaf 2016. De startnotitie komt daarmee te vervallen.

CONCEPT

5. Doel en missie

5.1. Doel

In de startnotitie maatschappelijk vastgoed was als doel geformuleerd:
ten behoeve van ontmoeting van burgers en maatschappelijke, niet commercieel uitvoerbare activiteiten bijdragen aan voldoende en geschikte huisvesting.

Aan dit doel willen wij onverminderd vasthouden.

5.2. Omschrijving maatschappelijk vastgoed

Zoals hierboven reeds is aangegeven is de relatie van de gemeente tot maatschappelijk vastgoed verschillend geregeld. Regelmatig is de vraag gesteld: wat is nu eigenlijk maatschappelijk vastgoed?
In het kader van deze notitie gaan wij daarbij uit van de volgende omschrijving:
Maatschappelijk vastgoed omvat in ieder geval die accommodaties (gebouwen en terreinen) in onze gemeente, die gebruikt worden voor activiteiten op sociaal, cultureel, onderwijs- en educatief of sportief gebied, al dan niet in combinatie met paracommerciële activiteiten, en die op enig moment in de voorbije 40 jaar een bijdrage van enig overheidsorgaan hebben ontvangen, dan wel in de vorm van een geldbedrag dan wel in de vorm van een in geld uit te drukken andere prestatie (bijvoorbeeld door of vanwege de gemeente uitgevoerd onderhoud).

5.3. Missie

In paragraaf 4.2 zijn een drietal missies geformuleerd, zoals die terugkijkend op de overlegronde uit de startnotitie maatschappelijk vastgoed gedistilleerd kunnen worden:

1. Zorg dat er een voorziening aanwezig blijft in het centrum (onder voorbehoud van Middelaar, waar zich dit uit het DOP zal moeten uitkristalliseren);
2. Leg vooral het accent op het stimuleren en faciliteren van maatschappelijke activiteiten;
3. Draag bij aan het vergroten van de betrokkenheid en het draagvlak.

5.4. Het maatschappelijk vastgoed in de gemeente Mook en Middelaar: nulsituatie 2015

De betrokkenheid van de gemeente bij het maatschappelijk vastgoed is op verschillende manieren vorm gegeven. Een belangrijke groep zijn de onderwijsgebouwen. De gemeente heeft een wettelijke zorgtaak voor de onderwijshuisvesting. Zij is daarom ook verantwoordelijk voor voldoende huisvestingscapaciteit in de gemeente, zowel voor het primair als ook voor het voortgezet onderwijs. Nieuwbouw, uitbreiding, vervangende nieuwbouw en de eerste inrichting worden van gemeentewege bekostigd.

De gemeente is ook economisch eigenaar van de gebouwen en kan deze of een deel daarvan ingevolge de wet vorderen dan wel terugvorderen, als deze niet meer voor onderwijs nodig zijn. Andersom kan het bevoegd gezag van een school ook zelf het initiatief nemen om leegstaande delen van een schoolgebouw terug te geven aan de gemeente.
Dat geldt in onze gemeente voor 'De Staaij', de 'Adalbertbasisschool', het Kandinsky-college en, zij het op basis van een overeenkomst met Destion, de Grote Lier.

Bij de gemeenschapshuizen staat de gemeente meer op afstand. In het verleden heeft de gemeente ook hieraan ten behoeve van activiteiten in de bouwsfeer incidenteel subsidie verleend. Het MFC is hiervan het meest recente voorbeeld. Deels zijn de investeringen nog zichtbaar in de gemeentebegroting resp. in de met de gemeenschapshuizen gesloten contracten. Afgezien van de dependance van het gemeenschapshuis Mook aan de Kon. Julianastraat, waarbij de gemeente eigenaar is van de ondergrond, en een terugkooprecht bij faillissement van het MFC, heeft de gemeente geen eigendomstitel op de gemeenschapshuizen.

Van de sportcomplexen is de gemeente eigenaar van sportcomplex 'De Heikant', dat aan de sportvereniging Astrantia wordt verhuurd. Dat geldt niet voor de kantine, waarvoor door de gemeente een recht van opstal is gevestigd. Dat geldt ook voor het tenniscomplex, dat eigendom is van tennisvereniging 'De Heikant' op basis van eveneens een recht van opstal dat door de gemeente is gevestigd.

Op sportcomplex 'de Maasvallei' is een recht van opstal gevestigd ten behoeve van de Stichting Sportpark Maasvallei. Alleen de kantine is nog eigendom van de gemeente en wordt verhuurd aan de R.K.S.V. Eendracht '30.

Overige accommodaties waar de gemeente vanuit een subsidie nog een relatie mee heeft is de R.K. Kerk in Molenhoek, waaraan een subsidie is verleend t.b.v. restauratiewerkzaamheden en het woon-zorgcomplex Maasstaete in Mook, waar een subsidie is verleend ten behoeve van de binnentuin. Daarnaast is op Sportpark 'De Lier' het recreatieveld annex evenemententerrein, dat eigendom van onze gemeente is, nog een punt van aandacht.

Resumerend gaat deze notitie daarom primair over de volgende accommodaties:
1. De Adalbert-basisschool;
2. Het gemeenschapshuis aan de Groesbeekseweg, incl. dependance aan de Kon. Julianastraat;
3. Sportcomplex 'De Maasvallei';
4. Woon-zorgcomplex Maasstaete;
5. het MFC 'De Koppel';
6. basisschool 'De Staaij';
7. Sportpark 'De Heikant';
8. Tenniscomplex 'De Heikant'
9. De Brede school Molenhoek;
10. Gemeenschapshuis 'De Wieken';
11. Het Kandinsky-college;
12. De R.K. Kerk;
13. Sportpark 'De Lier' (recreatieveld/evenemententerrein).

Andere accommodaties zullen binnen het bestek van deze notitie buiten beschouwing blijven, tenzij van de betreffende eigenaren bruikbare initiatieven komen om deze accommodaties bij het gemeentelijk beleid over maatschappelijk vastgoed te betrekken.
De ons bekende vastgoedeigenaren zijn wel in eerste aanleg door ons geïnformeerd en uitgenodigd om over het beleid inzake maatschappelijk vastgoed mee te denken.

CONCEPT

6. Aanvliegroutes

6.1. Rollen en taken

Uit de voorgaande paragraaf blijkt, dat het maatschappelijk vastgoed in onze gemeente ondanks de beperkte omvang wel een grote diversiteit kent. Niet alleen de leeftijd loopt sterk uit elkaar, maar ook de eigendoms- en beheersvormen en de wijze waarop de gemeente daarbij betrokken is.

Deze omstandigheid vergt maatwerk in ieder geval per kern, maar mogelijk zelfs per voorziening. Daarbij willen wij echter niet het grote geheel uit het oog verliezen. Wij stellen daarbij ook vast, dat de gemeente niet zomaar van alles kan afdwingen. De meeste accommodaties zijn in handen van zelfstandige stichtingen en/of verenigingen, die daarom primair zelf oog moeten hebben voor de kansen en bedreigingen in de toekomst.

Voorop staat, dat de instandhouding van accommodaties voor de gemeente niet het eigenlijke doel is. Primair gaat het, zoals dat ook uit de geformuleerde missies voortvloeit, om het bieden van een plek voor ontmoeting en het ontplooien van activiteiten op het gebied van welzijn en gezondheid. Deze opgave vloeit rechtstreeks voort uit de Wet maatschappelijke ondersteuning. Het beleid met betrekking tot maatschappelijk vastgoed is hier dus dienend aan.

Een andere belangrijke wettelijk taak voor de gemeente betreft de zorgplicht voor de huisvesting van het onderwijs. Op dit gebied is met wet- en regelgeving op een hoog detailniveau omschreven , waar deze huisvesting aan dient te voldoen.

Hieraan is ook een bedrijfsmatige component verbonden. Daar waar de gemeente verantwoordelijk is voor de financiering van vastgoed respectievelijk deze verantwoordelijkheid op zich neemt, zal er ook naar de bedrijfsvoering gekeken moeten worden, zowel intern als ook extern. Los van de eigen verantwoordelijkheid van de eigenaren van de gebouwen geldt dit in het bijzonder voor de onderwijsgebouwen, maar kan dit ook van toepassing zijn op andere gebouwen waarbij de gemeente (mede) heeft gefinancierd.

Tenslotte heeft maatschappelijk vastgoed ook invloed op de ruimtelijke kwaliteit. Maatschappelijk vastgoed staat daarbij in de regel niet los van andere ruimtelijke componenten.

6.2. Primaat op activiteitenaanbod

Wij hebben reeds aangegeven dat vanuit de geformuleerde doelstelling en missies de fysieke component van maatschappelijk vastgoed geen doel op zich is. Accommodaties zijn dienend aan de activiteiten, die het welzijn van de bevolking en de leefbaarheid van de dorpen op een hoog peil moeten houden. Daar ligt in eerste instantie een taak en verantwoordelijkheid voor de bewoners en verenigingen zelf. Zij weten immers het beste welke activiteiten er nodig zijn om dit te bereiken.

Daar mogen zij ook zelf iets voor over hebben. Dat kan bestaan uit vrijwilligerswerk, een financiële bijdrage of andere inspanningen.

De activiteiten vormen dan ook de primaire inkomstenbron voor maatschappelijk vastgoed. Door middel van voldoende activiteiten en een passend tarievenbeleid zal getracht moeten worden om een sluitende exploitatie te bewerkstelligen.

In de praktijk knelt daar vaak de schoen. Het activiteitenaanbod is door de jaren heen te krap gebleken om de exploitatie van de gemeenschapshuizen (inclusief groot onderhoud) sluitend te maken. De achterliggende oorzaken kunnen verschillend van aard zijn. Mogelijke oorzaken zijn:

- Er is een te grote discrepantie tussen de feitelijke behoefte aan activiteiten en het beschikbare volume;
- Mogelijk is er wel behoefte aan meer activiteiten, maar zijn de kosten daarvan voor de deelnemers/gebruikers te hoog;
- De behoefte aan activiteiten kan ook niet van de grond komen, omdat de groep die het aangaat zelf niet bij machte is om dit te organiseren;
- Het kan ook zijn dat het aanbod van de gemeenschapshuizen niet aansluit bij de behoefte;
- Deels zijn de exploitatielasten mogelijk ook te hoog omdat de gebouwen deels verouderd zijn.

De gemeentelijke focus ligt op het 2e en 3e punt. Wij willen daar de komende tijd actiever op inzetten.
Daarbij moet worden uitgegaan van reële verwachtingen. Een verwachting die niet gekoesterd mag worden is, dat de gemeente zelf deze activiteiten organiseert. Er zal dus sprake moeten zijn van initiatieven uit de samenleving zelf. Indien deze zich aandienen willen wij bezien hoe wij deze op weg kunnen helpen door middel van advisering, ondersteuning en indien noodzakelijk een (start)subsidie. Het gemeentelijk kernteam, waar inwoners zich kunnen melden met hun hulp- of ondersteuningsvraag, zal bovendien in contacten met organisaties actief de behoefte aan accommodatie monitoren.

Op grond van onze lokale subsidieverordeningen bestaat overigens al de mogelijkheid om tegemoet te komen aan lokale initiatieven. Subsidie is een middel om iets mogelijk te maken waar dat voor de burgers zonder een dergelijke subsidie onmogelijk zou zijn. Daarnaast zal er altijd rekening gehouden moeten worden met een redelijke termijn. Een goed idee kan niet de volgende dag al gehonoreerd worden, maar soms pas in het daaropvolgende kalenderjaar.

Gelet op de huidige bezettingsgraden en de toenemende leegstand op de scholen verwachten wij overigens niet dat hiermee al het maatschappelijk vastgoed 'gevuld' kan worden. Des te meer heeft het onze voorkeur dat maatschappelijke activiteiten ook plaatsvinden in maatschappelijk vastgoed. Binnen ons subsidiebeleid zullen wij hier dan ook op inzetten. Daarnaast is het echter noodzakelijk om ook een passend accommodatiebeleid te voeren.

6.3 De gemeenschapshuizen

Als we het over maatschappelijk vastgoed hebben, wordt vaak in eerste instantie gedacht aan de gemeenschapshuizen. Onze gemeente telt er drie, in elke dorpskern één, en elk voor zich is qua volume ruim opgezet. Vergeleken met de in paragraaf 3.1 van de startnotitie genoemde kengetallen (publicatie van STIPO 'Kennisbank Voorzieningenscan, Van Mensen naar Meters) verkeert onze gemeente daarmee in een 'luxe' positie.
Daar wordt voor landelijke gemeenten gesproken over één gemeenschapshuis per 8000 inwoners, met een totale oppervlakte van ca. 560 m². De ogenschijnlijke luxe zorgt daarom ook al enige tijd voor de nodige hoofdbrekens .

In de contacten en overleggen met het maatschappelijk veld ontmoeten wij vaak kritiek op de keuzes en beslissingen die in het verleden ten aanzien van de gemeenschapshuizen zijn gemaakt en genomen. Wij willen daar in deze notitie niet op terugkijken. Elke keuze en beslissing wordt genomen tegen de achtergrond van een bepaalde actualiteit en het tijdsbeeld op dat moment.
Na verloop van tijd kan daar verandering in optreden en soms leidt dat tot andere inzichten, maar de gevolgen van de gemaakte keuzes en beslissingen kunnen daarmee niet zonder meer ongedaan gemaakt worden.

Wij willen daarom vooral uitgaan van de feitelijke situatie en aan de hand daarvan bezien wat de meest voor de hand liggende keuzes voor dit moment zijn, daarbij een doorkijk makend naar de toekomst.

Daarbij wordt het begrip 'maatschappelijk vastgoed' niet meer beperkt tot de gemeenschapshuizen, maar rekenen wij hiertoe alle accommodaties zoals omschreven in paragraaf 5.4. De positie van de gemeenschapshuizen wordt daardoor ook anders. Zij zijn niet meer per definitie dé accommodatie waarin alle activiteiten van een dorp plaatsvinden, maar één ervan. Gelet op het huidige volume, het bestaande activiteitenaanbod en de bevolkingskrimp komt de instandhouding van een aantal gebouwen nu of op de middellange termijn ter discussie te staan. Dat geldt vooral voor de gebouwen van oudere datum. In hoofdstuk 7 zal hier nader op worden ingegaan.

Dat vergt naar onze mening ook een andere benadering van het besturen en exploiteren van de gemeenschapshuizen. Waar de blik vanuit de historisch-traditionele benadering vooral gericht is op de instandhouding van de eigen accommodatie, zal er in de toekomst vooral behoefte zijn aan een integrale benadering van alle maatschappelijk vastgoed, waarbij op basis van een klantgerichte benadering vooral gekeken wordt hoe en waar activiteiten het beste gefaciliteerd kunnen worden en niet een gebouw koste wat het kost in stand moet worden gehouden.

In onze optiek pleit dat ook voor een verschuiving van de rol en taken van de huidige stichtingen, die de gemeenschapshuizen onder hun hoede hebben. In plaats van vastgoedbeheerders zouden zij een makelaarsfunctie op zich kunnen nemen.

Daarmee bedoelen wij per kern of op termijn zelfs gemeentebreed een stichting, die bemiddelt tussen vraag en aanbod, enerzijds door als loketfunctie voor vraag naar ruimte te fungeren, anderzijds door ook actief de vraag naar activiteiten uit de samenleving te inventariseren en initiatieven daartoe aan te zwengelen en daarmee een aanjaagfunctie te vervullen.

Het dagelijks beheer (exploitatie) van gemeenschapshuizen en mogelijk ander maatschappelijk vastgoed kan daarbij ook in handen zijn van een commerciële exploitant, of eventueel een of meerdere verenigingen.
De besturen van de gemeenschapshuizen zouden zich daarbij kunnen beperken tot de rol van toezichthouder. Voor het planmatig onderhoud van maatschappelijk vastgoed (dus niet alleen de gemeenschapshuizen) pleiten wij, zoals ook al in de startnotitie was aangegeven, voor verdere professionalisering. Besturen van gemeenschapshuizen en andere accommodaties, maar ook de exploitanten, zijn hiermee vaak overbelast..

Dit model lijkt op de constructie zoals die bij het MFC Middelaar is toegepast. Ook al heeft dat tot dusver niet tot een succesvolle exploitatie van het MFC geleid, blijven wij er onverminderd in geloven dat dit model kansrijk is.

Actiepunt:
Met de betrokken organisaties, waartoe wij niet alleen de stichtingen van de gemeenschapshuizen rekenen, maar in ieder geval ook Destion, de Stichting Sportpark 'Maasvallei', de S.V. Astrantia en de schoolbesturen, willen wij daarom in individueel maar ook in gezamenlijk overleg onderzoeken, welke mogelijkheden er voor een dergelijke constructie in de toekomst aanwezig zijn.

6.4. Centrale rol onderwijsgebouwen

In het accommodatiebeleid willen wij een centrale rol geven aan de onderwijsgebouwen. De volgende overwegingen spelen daarbij een rol:

- onderwijshuisvesting is een uitgesproken wettelijke taak voor de gemeente;
- onderwijsgebouwen lenen zich uitstekend voor verbreding (Brede scholen), derhalve het onderbrengen van andere maatschappelijke functies behalve onderwijs. Afgezien van de bedrijfsmatige voordelen die hierdoor behaald kunnen worden, krijgen schoolgebouwen op deze manier ook inhoudelijk een verbindend karakter. Zij vormen het centrale ontmoetingspunt voor jong en oud in een kern;
- multifunctionele (school)gebouwen bieden de beste mogelijkheden om in de toekomst op trends en ontwikkelingen in te spelen.

Door het accent op de onderwijshuisvesting te leggen, willen wij niet voorbij gaan aan de feitelijke, historisch ontstane situatie. Het huidige maatschappelijk vastgoed is het vertrekpunt van waaruit wij per kern een toekomstperspectief willen schetsen. Dit perspectief is vooralsnog niet meer dan een richting, waarbij de stip aan de horizon meer contour zal krijgen naarmate wij deze naderen.

6.4.1. Gemeentelijke zorgplicht onderwijshuisvesting

In de vorige paragraaf hebben de wettelijke zorgplicht voor de onderwijshuisvesting als vertrekpunt voor het fysieke deel van het beleid op het gebied van maatschappelijk vastgoed gekozen. Deze zorgplicht behelst de volgende elementen:

- nieuwbouw;
- vervangende nieuwbouw;
- verplaatsing;
- terrein;
- medegebruik;
- eerste inrichting onderwijs-leerpakket en meubilair.

De gemeente kent ook nog andere structurele vergoedingsstromen m.b.t. de onderwijsvesting, zoals een vergoeding van de WOZ-belasting, de verzekering van de schoolgebouwen en een exploitatievergoeding voor het gymnastiekonderwijs. Deze spelen voor deze notitie echter geen noemenswaardige rol.

In de praktijk komt het er dus op neer, dat de gemeente zorg draagt voor een nieuw gebouw incl. terrein en inrichting op het moment dat de stichting van een nieuwe school noodzakelijk is. Deze situatie zal zich naar verwachting in onze gemeente in lengte van jaren niet voordoen omdat het aantal leerlingen niet toeneemt, maar juist sterk daalt en er sprake is van leegstand.

Een mogelijke situatie die zich zou kunnen voordoen, is dat de stichting van een school met een andere richting gewenst wordt. Behalve dat bij de stichting van een dergelijke school aan een aantal criteria moet worden voldaan, kan ervan worden uitgegaan dat de gemeente in dat geval de huidige leegstand zou kunnen benutten om onderdak aan een nieuwe school te geven.

Dat zijn echter tamelijk theoretische scenario's waarvan het goed is om ze te benoemen, maar die gelet op de actualiteit geen verdere uitwerking behoeven. Anders ligt het met de voorziening 'vervangende nieuwbouw'.
Ook die situatie dient zich niet op de korte termijn aan, maar is wel een element waar in de gemeentelijke bedrijfsvoering rekening mee moet worden gehouden. De 'Brede school' in Molenhoek is daar een goed voorbeeld van. In het verleden was niet geanticipeerd op de financiering van deze vervangende nieuwbouw en de realisatie heeft uiteindelijk plaatsgevonden met incidentele middelen.

Of en wanneer zich voor de andere basisscholen vervangende nieuwbouw aandient, kan op dit moment niet worden ingeschat. De verwachting is, dat deze situatie zich binnen nu en 10 jaar in ieder geval niet zal voordoen. Die verwachting komt voort uit de omstandigheid, dat de basisscholen in Mook en Middelaar nog na 2000 grondig zijn verbouwd en gerenoveerd. Het Kandinsky-college in Molenhoek is gebouwd in 1985.
Dat zou mogelijk rond het 40^{e} jaar tot een renovatie kunnen noodzaken, maar daarover zijn momenteel geen concrete gegevens bekend.

Voor alle schoolgebouwen geldt ook, dat renovatieactiviteiten voor rekening van het schoolbestuur zijn. Uiteindelijk kan dat tot de vraag leiden, of bij een schoolgebouw ook daadwerkelijk met een renovatie kan worden volstaan of dat vervangende nieuwbouw nodig is. Daar zijn geen eenduidige criteria voor, zij het dat het redelijk is om ervan uitgegaan dat de kosten van renovatie in een redelijke verhouding moeten staan tot de optie van vervangende nieuwbouw. Daarbij speelt het wel een rol hoe een schoolbestuur door de jaren heen het gebouw heeft onderhouden. Hier ligt dus een belangrijk spanningsveld, dat op termijn tot discussie kan leiden. Ofschoon deze situaties nog ver weg lijken, is het goed om hier nu over te gaan nadenken met de schoolbesturen afspraken over te maken.

Hieronder zal worden ingegaan op de specifieke situatie per school en kern.

6.4.2. Adalbert-basisschool

De Adalbertbasisschool is gebouwd in 1975. De vleugel aan de zuidzijde, grenzend aan de parkeerplaats van het winkelcentrum dateert van nog eerdere datum en is tussentijds in gebruik geweest als bibliotheek.
In 1990 is de school verbouwd en in 2003 is de zuidelijke vleugel, op dat moment in gebruik als bibliotheek, weer bij de school getrokken. Inmiddels is die vleugel (3 lokalen) alweer bijna drie jaar in gebruik als kindercentrum van KION.
Vanwege een teruglopend aantal kinderen komen daarvan weer 2 lokalen vrij.
Onderzoek naar het huisvesten van andere maatschappelijke functie heeft tot dusver geen resultaat opgeleverd..
Voor het gymnastiekonderwijs maakt de school gebruik van de gymnastiekzaal van het gemeenschapshuis aan de Groesbeekseweg.

Op dit moment dient zich ondanks de leeftijd van het gebouw niet de noodzaak tot renovatie of nieuwbouw aan. Dat heeft vooral te maken met de tussentijdse aanpassingen en verbouwingen. Niet uitgesloten kan worden dat op de middellange termijn, bijvoorbeeld over 15 jaar deze situatie zich wel voor zal doen. Het verdient daarom aanbeveling om in de bedrijfsvoering daarop te anticiperen.

6.4.3. De Staaij

Het gebouw van de Staaij dateert van 1973. Oorspronkelijk was het gebouwd als kleuterschool. De school was in een naastgelegen gebouw gehuisvest. Na de sloop daarvan is het huidige gebouw uitgebreid en tot basisschool bestemd. In 2003 heeft er op grond van de prognoses van toen een verdere uitbreiding met een 5^{e} groepslokaal plaatsgevonden. Daarnaast heeft het gebouw vanaf de oorspronkelijk bouw boventallige ruimten in het souterrain. Voor het gymnastiekonderwijs maakt de school gebruik van de gymnastiekzaal in het MFC. Dat geldt ook voor de groepen 1 en 2, waarvoor in het gebouw van de school geen specifiek speellokaal meer aanwezig is.

Op dit moment dient zich ondanks de leeftijd van het gebouw niet de noodzaak tot renovatie of nieuwbouw aan. Dat heeft vooral te maken met de tussentijdse aanpassingen en verbouwingen. Gelet op het dalende aantal leerlingen is het de vraag of de school zich nog kan blijven handhaven.

Tegen die achtergrond vinden wij het op dit moment niet noodzakelijk om te anticiperen op vervangende nieuwbouw. Het is daarentegen wel van belang om na te denken over een verbetering van de synergie tussen school en MFC. In paragraaf 7.3.2. wordt hierop terug gekomen.

6.4.4. De Grote Lier

Basisschool 'De Grote Lier' is gehuisvest in de in 2012 gerealiseerde Brede school. Het gebouw is op basis van een opstalrecht eigendom van woningcorporatie Destion. Met deze corporatie is een overeenkomst gesloten om het gebouw gedurende 40 jaar voor onder andere het onderwijs te gebruiken. Na die periode zal worden bezien of dit gebruik verlengd wordt of het gebouw (om niet) terug komt naar de gemeente.

Er mag dus van worden uitgegaan dat de onderwijshuisvesting van de basisschool in Molenhoek de eerstkomende 37 jaar geen vraagstuk is. Het gebouw is gefinancierd met aanwending van een reserve. In de begroting komen hiervan dus geen kapitaallasten terug.

Het is niet in te schatten of het gebouw na afloop van de eerste 40 jaar bouwkundig en meer nog qua functionaliteit nog zal voldoen aan de eisen die dan gesteld worden. Evenmin is in te schatten hoe de financieringsstromen voor het onderwijs dan geregeld zijn.

Desalniettemin is het vanuit bedrijfsmatig oogpunt van belang om ook hier strategisch over na te denken.

6.4.5. Kandinsky-college

Het Kandinsky-college aan de Singel in Molenhoek dateert van 1985. In het RPO (Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen) 2012 -2017, dat door de Nijmeegse schoolbesturen na overleg met gemeenten, provincie en overige schoolbesturen is vastgesteld is voor deze nevenvestiging van het Kandinsky-college in Nijmegen een status quo vastgelegd. Er verandert niets. Het gebouw blijft berekend op 240 leerlingen.

De expiratiedatum van dit plan nadert, alsmede het 40^{e} levensjaar van het gebouw. Het verdient daarom aanbeveling om meer zicht te krijgen op de toekomst van het gebouw, zowel bouwkundig als ook qua bestemming.

In de gemeentelijke exploitatie is het gebouw niet terug te vinden. Dat komt omdat het door de Rijksoverheid is bekostigd, maar in het kader van de decentralisatie van de Rijksmiddelen voor het voortgezet onderwijs is het economische claimrecht op de gemeente overgegaan. Dat betekent dat de gemeente weliswaar in wezen een school 'voor niets' heeft gekregen, maar wel verantwoordelijk is voor eventuele toekomstige (vervangende) nieuwbouw of uitbreiding. In beide gevallen dient overigens wel aan een aantal voorwaarden te zijn voldaan.
Het schoolbestuur zal bijvoorbeeld aan de hand van prognoses moeten aantonen, dat de school ook nog gedurende tenminste 15 jaar zal blijven bestaan.

Het gemeentelijk belang bij de instandhouding van de school is beperkt. Van de totale populatie komen ca. 5% uit de eigen gemeente. De oorspronkelijke functie ten tijde van de stichting van het gebouw, toen het nog een streek-mavo was met een significante populatie uit onze eigen gemeente, is niet meer aanwezig.

Nu herbergt de school een vmbo-opleiding voor de sectoren sport en veiligheid. Behalve het getalsmatige aspect maakt de school zich ook maatschappelijk verdienstelijk bij de inzet van leerlingen bij bepaalde evenementen in de gemeente.

Met het oog op een nieuw RPO in 2017 en de gemeentelijke bedrijfsvoering is het van belang om in 2016 tot een nadere beeldvorming te komen over de toekomst van de school, zowel in maatschappelijk als ook in bedrijfsmatig opzicht.

6.4.6. Bedrijfsvoeringsaspecten

Zoals in de vorige paragrafen is aangegeven zijn op dit moment niet alle kapitaallasten structureel in de begroting opgenomen, onder andere omdat investeringen in het verleden waren gedekt door een eenmalige onttrekking uit een reserve. Dat is wettelijk niet meer toegestaan.

Uitgangspunt voor (toekomstige) nieuwbouw van de scholen (en eventueel ander maatschappelijk vastgoed) is dat de kapitaallasten hiervan structureel in de begroting worden opgenomen. Dit is wettelijk verplicht (voor investeringen met economisch nut, hoofdstuk 5 BBV). Tevens is deze methode ook het meest zuiver en het meest inzichtelijk (investeringen leiden tot structurele kapitaallasten).

Het is nog wel mogelijk om de geraamde kapitaallasten te dekken door een jaarlijkse onttrekking uit een reserve. Dekking middels een onttrekking uit een reserve kan slechts incidenteel. Omdat na een x aantal jaren er weer een vervangingsinvestering nodig zal zijn, moet de reserve ook weer op peil gebracht worden om toekomstige kapitaallasten weer te dekken. Hierdoor worden er zowel middelen onttrokken uit de reserve (t.b.v. dekking kapitaallasten huidige investering) als middelen toegevoegd aan de reserve (t.b.v. sparen voor dekking van kapitaallasten van de volgende vervangingsinvestering). Dit brengt dus onnodige extra administratieve handelingen met zich mee, omdat de kapitaallasten zelf ook al in de begroting opgenomen moeten worden.

Hoe kan hiermee in de toekomst worden omgegaan? Er zijn twee manieren waarop de nog niet opgenomen kapitaallasten in de begroting kunnen worden opgenomen:

1. Voor de volledige kapitaallasten op het moment van investeren. Dan moet voor deze extra lasten ook in één keer extra structurele dekking worden gevonden.
2. Een alternatief is om hier langzaam naar toe te groeien, van nu tot het moment van de vervangingsinvestering. Hierdoor wordt jaarlijks al rekening gehouden met de toekomstige structurele lasten. Als deze last eenmaal structureel en volledig in de begroting is opgenomen is er vanaf dat moment dekking voor toekomstige vervangingsinvesteringen.
   De geraamde kapitaallasten die nog niet nodig zijn (omdat er werkelijk nog geen kapitaallasten zijn) kunnen ingezet worden als dekking voor incidentele projecten. Dit kan aan het begin van elk begrotingsjaar geregeld worden.

In 2016 zal ten behoeve van de begroting 2017 daarom per schoolgebouw in beeld gebracht moeten worden, op welke wijze de financiering van deze gebouwen nu en in de toekomst vorm dient te krijgen. Daarbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de verwachte omvang en levensduur van de onderscheidenlijke school.

CONCEPT

7. Wat gaan we doen?

In deze notitie is al aangegeven dat de situaties per kern en ook per object te verschillend zijn om een uniform plan voor maatschappelijk vastgoed op te stellen. In de lijn van wat reeds in de startnotitie is aangegeven maar ook in de overleggen met de maatschappelijke partners zullen wij in de volgende paragrafen in algemene zin, maar vooral per kern en soms per object de acties omschrijven die wij ter hand willen nemen.

7.1. Algemeen

7.1.1. Afstemming vraag en aanbod

Onder verwijzing naar de paragrafen 6.2 en 6.3 willen wij:

1. de vraag naar maatschappelijke huisvesting monitoren door middel van actieve aandacht in contacten met kernpartners en signalen vanuit het kernteam;
2. daar waar een duidelijke vraag aanwezig is met behulp van initiatiefnemers, individueel of via lokale organisaties de activiteiten initiëren en waar nodig faciliteren, mogelijk met subsidies;
3. de dorps- en wijkraden vragen om, eventueel in het kader van het opstellen van een dorpsontwikkelingsplan, de vraag aan aanvullende activiteiten te inventariseren en indien mogelijk nieuwe initiatieven op weg te helpen;
4. met in ieder geval de stichtingen van de gemeenschapshuizen, Destion, de Stichting Sportpark 'Maasvallei', de S.V. Astrantia en de schoolbesturen individueel maar ook gezamenlijk in overleg m.b.t. mogelijkheden voor een ander vastgoedbeheer en het realiseren van een makelaarsfunctie (bemiddeling vraag en aanbod maatschappelijk vastgoed).

7.1.2. Bedrijfsvoering

Ter voorbereiding van de gemeentebegroting 2017 zal een voorstel worden gedaan met betrekking tot de financiering van schoolgebouwen nu en voor (vervangende) nieuwbouw in de toekomst.

7.2. Mook

In Mook vestigen wij onze aandacht op vier accommodaties:

1. De Adalbert-basisschool;
2. Het gemeenschapshuis aan de Groesbeekseweg, incl. dependance aan de Kon. Julianastraat;
3. Sportcomplex 'De Maasvallei';
4. Woon-zorgcomplex Maasstaete.

7.2.1. Adalbert-basisschool

De Adalbert-basisschool dateert van 1975, maar heeft sindsdien nog enkele malen te maken gehad met renovaties en verbouwingen, met name in 2000. Dat heeft ook tot gevolg dat het gebouw economisch nog niet is afgeschreven.

Ook in technisch opzicht voldoet het nog steeds, mede dankzij de ingrepen die door de jaren heen zijn gedaan.

De school heeft wel te maken met krimp. 10 jaar geleden telde de school nog 270 leerlingen, in 2010 waren dat er nog 242, doch slechts vier jaar later op 1 oktober 2014 was het leerlingenaantal gedaald tot 166 en is de neerwaartse lijn nog niet gestopt. Op arbeidsmarktplatform.nl is de prognose voor deze school in 2019/20 nog maar 129 leerlingen. De opheffingsnorm is op dit moment nog 125 leerlingen.

Op basis van een normatieve berekening bedraagt de leegstand momenteel meer dan 600m² ofwel 6 van de 12 klaslokalen (plus verkeersruimten). Daarvan zijn er 4 verhuurd aan KION, dat echter ten gevolge van eveneens een teruglopend aantal kinderen deze ruimten niet meer allemaal gebruikt. De school heeft feitelijk 7 groepen, zodat het aantal lokalen dat niet door de school gebruikt wordt 5 bedraagt. Gelet op de daling van het aantal leerlingen zal er de komende jaren sprake zijn van structurele leegstand.

7.2.2. Gemeenschapshuis Mook

Het gemeenschapshuis is al jarenlang onderwerp van gesprek. In de periode tot 2008 zijn ambitieuze plannen gemaakt voor nieuwbouw met sporthal en een geïntegreerde bibliotheek. Door de economische crisis is de situatie ingrijpend veranderd en is een dergelijk grootschalige aanpak niet reëel meer. Met de Stichting Centrum Mook zijn tot en met 2015 gesprekken gevoerd over een alternatief, maar de ideeën daarover lopen tot dusver te ver uit een om tot een gezamenlijk nieuw plan te komen.

Gelet op de bouwkundige staat van het gemeenschapshuis zijn wij van mening dat dit niet meer voor renovatie in aanmerking komt. Het cafégedeelte is dan nog wel redelijk, maar niet dusdanig dat wij het de moeite waard vinden om dit als basis voor een nieuw plan te kiezen. Wij hebben daarom voor een nieuwe voorziening aan de overkant van de Groesbeekseweg gepleit, in onmiddellijke nabijheid van de school. De voormalige kleuterschool (gebouw Pellus) zou dan gesloopt moeten worden. In onze optiek zou dit voor de lange termijn een aantal grote voordelen met zich mee brengen:

- Bij het opstellen van het programma van eisen kan ook de leegstand in de school betrokken worden. Gelet op de huidige bezetting van het gemeenschapshuis (ca. 30%) zou het nieuw te realiseren volume daarom beduidend minder kunnen zijn dan wat nu aanwezig is en dus ook beter exploiteerbaar zijn;
- Indien op enig moment voor de school vervangende nieuwbouw nodig is kan dit makkelijker geïntegreerd worden met het gemeenschapshuis;
- Qua locatie worden de voorzieningen beter geconcentreerd;
- De locatie naast de school biedt dezelfde voordelen als de huidige locatie: centraal gelegen en ook zichtbaar voor passanten vanaf de Groesbeekseweg (het voormalige Groene Kruis gebouw zal dan gesloopt worden);
- De huidige locatie van het gemeenschapshuis leent zich bovendien beter voor woningbouw en biedt dus meer mogelijkheden om dekking te realiseren voor een nieuwe gemeenschapsvoorziening.

Er zal daarom door de gemeente niet meer geïnvesteerd worden in een accommodatie op de huidige locatie aan de Groesbeekseweg.

De Stichting Centrum Mook ziet echter niets in deze optie. Zij is van oordeel dat de huidige locatie een A-locatie is, en dat dit niet geldt voor de locatie naast de school. Verder wil de stichting vooral ook autonoom blijven en bij voorkeur een verbouwing, renovatie van het huidige gemeenschapshuis zonder gemeentelijke subsidie financieren. Zij is daarvoor in overleg gegaan met een commerciële ondernemer en onderzoekt de mogelijkheden voor een dusdanige samenwerking waarmee de exploitatie van het gemeenschapshuis en het gebruik door de lokale verenigingen gewaarborgd kan blijven.

Op grond van de in 2001 met de gemeente gesloten overeenkomst heeft de stichting de vrijheid om een dergelijke samenwerking aan te gaan. Zij heeft wel de toestemming van de gemeente nodig voor het vervreemden, bezwaren, veranderen of afbreken van het gebouw.
Zolang met de plannen het maatschappelijk gebruik van de voorziening nu en in de toekomst geen gevaar loopt zijn er geen gronden om een dergelijke toestemming te weigeren Binnen de kaders van de overeenkomst is het de rol van onze gemeente om dit te toetsen en te bewaken.

Onze voorkeursoptie kan gelet op het vorenstaande niet gerealiseerd worden. Daarvoor is immers ook de medewerking van de Stichting Centrum Mook nodig. Zolang deze stichting het gemeenschapshuis wil en kan blijven exploiteren zullen wij ook geen initiatieven ontwikkelen voor het realiseren van een nieuwe accommodatie in Mook, behoudens wanneer dit op enig moment op grond van onze wettelijke zorgplicht voor de onderwijshuisvesting noodzakelijk is. Overigens vinden wij het een goede zaak wanneer de stichting in de beoogde opzet slaagt. Wij zijn echter van oordeel dat dit ook en beter op de locatie naast de school gerealiseerd had kunnen worden. Dit had meer mogelijkheden gecreëerd voor een integrale afstemming van beheer en gebruik van de gebouwen. In onze optiek zou hier het algemeen belang beter mee gediend zijn geweest..

Vanuit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteit is wel de noordvleugel van de school die als dependance van het gemeenschapshuis in erfpacht is uitgegeven aan de toenmalige Stichting Gemeenschapshuis Mook, thans Stichting Centrum Mook, een punt van aandacht. Deze dependance (gebouw Pellus/voormalige kinderopvang) staat grotendeels leeg en wordt structureel alleen nog maar op enkele dagdelen gebruikt door de Stichting Jeugd en Jongerenwerk Mook als jeugdhonk.

In het gesprek met de sportvereniging Eendracht is van die zijde de mogelijkheid genoemd, om het jeugdhonk op het sportcomplex te huisvesten. Wij willen deze suggestie graag nader bespreken en onderzoeken. Het jeugdhonk heeft op de huidige locatie door de jaren heen met terugkerende regelmaat tot klachten van buurtbewoners geleid. Ofschoon dit voornamelijk geluidsoverlast betrof, zou dit een aspect zijn wat door verplaatsing naar Eendracht opgelost zou kunnen worden.

Het maakt echter ook de weg vrij om in gesprek te gaan met de Stichting Centrum Mook over voortijdig beëindigen van de erfpachtovereenkomst, die formeel nog doorloopt tot 1 september 2023. Ofschoon er nog geen herbestemming voor die locatie is ligt het dan voor de hand om het gebouw alvast te slopen.

7.2.3. Sportpark 'Maasvallei'

De verplaatsing van het jeugdhonk naar sportpark 'De Maasvallei' biedt naast de reeds genoemde voordelen ook voor de exploitatie van dat sportcomplex weer wat extra lucht. Maar daarboven biedt het ook goede kansen om vorm te geven aan beweegprogramma's voor de jeugd, waaraan door de gemeenteraad bij de vaststelling van het gezondheidsplan prioriteit is toegekend. De locatie is bovendien niet uitsluitend gebonden aan de kern Mook, maar kan dezelfde mogelijkheden bieden voor de Molenhoekse jeugd.

De Stichting Sportpark 'De Maasvallei' en de R.K.S.V. Eendracht hebben het beeld voor ogen om het sportpark structureel open te houden en ook niet verenigingsgebonden activiteiten toe te laten. Men stuit daarbij op het probleem van een tekort aan vrijwilligers en toezicht.
Hoewel dit primair een taak voor de stichting en vereniging zelf is om dit te realiseren willen wij onderzoeken op welke wijze wij hierin mede kunnen faciliteren. Wij denken hierbij aan:

- structureel opnemen van het toezicht in de route van de boa's;
- ondersteunen bij het werven van vrijwilligers d.m.v. de vrijwilligers-vacaturebank.

In beide gevallen zullen stichting en/of vereniging zelf ook inspanningen moeten verrichten. Een permanent toezicht kan immers ook niet door de boa's gerealiseerd worden en voor het werven van vrijwilligers zal men actief ook vacatures moeten aandragen.

Suggesties die door de stichting en de vereniging zelf onderzocht kunnen worden zijn samenwerking met de Stichting Jeugd- en Jongerenwerk en de scholen (incl. Kandinsky).

7.2.4. Woon-/zorgcomplex Maasstaete

Het vierde aandachtspunt in Mook is het woon-/zorgcomplex 'Maasstaete'. Bij de realisatie daarvan heeft de gemeente een subsidie verstrekt van 100.000 gulden als medefinanciering voor de wintertuin. Daaraan is de voorwaarde gekoppeld dat de wintertuin een openbaar karakter zou krijgen.

Hier wordt geen actief beleid op gevoerd. Structureel vindt er elke week koersbal plaats en kunnen inwoners aanschuiven bij de openbare eettafel. Daarnaast zijn er in het verleden incidenteel activiteiten georganiseerd zoals uitvoeringen, maar ook de 'Dag van de Ouderen'. Bekend is, dat het organiseren van activiteiten ook op weerstand stuit bij de bewoners.

Woon-zorg Nederland is in eerste instantie benaderd om mee te praten over de startnotitie maatschappelijk vastgoed, maar ook na telefonisch contact is daar geen respons meer op gekomen. Gelet op het volume aan maatschappelijk vastgoed in onze gemeente en Mook in het bijzonder willen wij aan dit complex geen al te grote prioriteit geven.

Het is evenwel gewenst om de in het verleden gemaakte afspraken in overleg met Woonzorg Nederland nog eens op te frissen en te verkennen, hoe dit in de praktijk opgevuld zou kunnen worden. Het is de taak van Woonzorg Nederland om dit te communiceren met de bewoners.

Het feit dat de wintertuin feitelijk aan de voordeuren grenst van de woningen brengt redelijkerwijs gezien wel beperkingen net zich mee m.b.t. de privacy van de bewoners, met name op het gebied van geluidsoverlast. Het is daarom goed om met Woonzorg Nederland te bespreken welk soort activiteiten in beginsel mogelijk zijn, waarbij met name in de richting van relatief 'ingetogen' activiteiten gedacht moet worden zoals toneel, informatiemarkten, lezingen, tentoonstellingen en vieringen. Het zijn uiteindelijk de organisatoren van activiteiten zelf die dan kiezen voor of het gemeenschapshuis of het woon-zorgcomplex.

7.2.5. Actiepunten

Wat is samenvattend dus onze koers in Mook voor de komende jaren:

1. de mogelijkheid open houden voor het realiseren van een vervangende gemeenschapsvoorziening aan de noordkant van de Adalbert-basisschool. Het initiatief daartoe ligt bij de Stichting Centrum Mook. Gelet op de huidige stand van zaken is dit scenario derhalve niet concreet in beeld. In de plaats daarvan zal dan in overleg met de Stichting Lijn83po een doorkijk gemaakt worden naar de gevolgen/invulling van leegstand in de school.
2. in overleg me Stichting Sportpark Maasvallei, R.K.S.V. Eendracht en Stichting Jeugd- en Jongerenwerk mogelijkheden voor verplaatsing jeugdhonk naar sportpark onderzoeken;
3. In het verlengde daarvan in overleg treden met Stichting Centrum Mook over tussentijdse beëindiging erfpachtovereenkomst dependance Kon. Julianastraat;
4. mogelijkheden tot facilitering openstelling sportpark 'De Maasvallei' onderzoeken;
5. In overleg gaan met Woonzorg Nederland over openbaar gebruik wintertuin woonzorgcomplex 'Maasstaete'.

7.3. Middelaar

Uitgaande van onze omschrijving van maatschappelijk vastgoed spreken we in Middelaar over de volgende accommodaties:

1. het MFC 'De Koppel';
2. basisschool 'De Staaij';
3. Sportpark 'De Heikant';
4. Tenniscomplex 'De Heikant'.

7.3.1. MFC 'De Koppel'

MFC 'De Koppel' is in 2012 in gebruik genomen. De naam van de accommodatie zinspeelt ook op de fysieke koppeling die met de basisschool is gemaakt. De oorspronkelijke opzet, om het MFC en de school tot één accommodatie te laten samensmelten is niet van de grond gekomen. Afgezien van de fysieke koppeling is er sprake van een gescheiden eigendoms- en beheerssituatie en zijn de twee gebouwen zelfs concurrerend aan elkaar. De school herbergt ook maatschappelijke functies, maar maakt zelf op haar beurt ook weer gebruik van het MFC.

In 2012 hebben Destion, de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar, de B.V. 't Dörpshuus en de gemeente een beheersovereenkomst gesloten met als doel om in gezamenlijkheid een succesvol functioneren van deze accommodatie te bevorderen. Gezamenlijk vormden deze partijen een stuurgroep. Op grond van de beheersovereenkomst lag daarbij het primaat qua aanjaagfunctie en toezicht bij de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar.

Nadat in 2014 bleek dat het de B.V. 't Dörpshuus met structurele verliezen kampte, is deze geliquideerd en heeft Destion in overleg met de resterende leden van de stuurgroep een doorstart met een andere exploitant gerealiseerd. Per 1 september 2015 is echter ook deze weer beëindigd omdat hiermee niet het gewenste resultaat werd behaald.

Het MFC zal vooralsnog bilateraal door Destion verhuurd worden aan diverse gebruikers op basis van individuele contracten. Op die wijze zal Destion invulling geven aan haar contractuele verplichtingen, vastgelegd in de samenwerkings-overeenkomst met de gemeente 11 februari 2011.

De inzet blijft gericht om in Middelaar initiatieven van de grond te krijgen, waarbij een of meerdere partijen de exploitatie op basis van meer inzet van vrijwilligers kunnen realiseren. De Dorpsraad Middelaar/Plasmolen en de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar willen de mogelijkheden daartoe in het kader van een 2e dorps-ontwikkelingsplan met alle geledingen van de bevolking nader onderzoeken.

Daar waar de beheersovereenkomst van 2012 door de liquidatie van de B.V. 't Dörpshuus feitelijk al niet meer actueel was, stellen wij vast dat dit ook geldt voor de daarin verankerde rollen van de resterende stuurgroepleden. Wij zullen deze overeenkomst dan ook formeel opzeggen. Daar waar deze overeenkomst elementen bevat, die een langdurige werking tussen gemeente en partijen hebben zullen wij met die partijen die afspraken op andere wijze vorm geven.

7.3.2. Basisschool 'De Staaij'

De school heeft te maken met een teruglopend aantal leerlingen. Op zijn top telde de school in 2006 nog 116 leerlingen. In 2010 waren dat er nog 97, het niveau wat voor Middelaar door de jaren heen het reguliere beeld was. Daarna is het aantal in een hoog tempo gedaald tot 66 in 2014. De opheffingsnorm voor deze school is 49 leerlingen.

Volgens prognoses van arbeidsmarktplatform.nl zal de school in het schooljaar 2016/17 met 48 leerlingen onder deze norm komen en in het schooljaar 2019/20 nog maar 30 leerlingen tellen.

Het gebouw heeft momenteel op basis van een normatieve berekening 500m² overtollig ruimte, het equivalent van ca. 5 groepen. De school beschikt feitelijk over 5 groepslokalen, maar heeft in het schooljaar 2015/16 nog 3 groepen. Het verschil met de normatieve berekening wordt voor een groot deel veroorzaakt door de realisatie van boventallige ruimtes in het verleden, verband houdende met de terreinomstandigheden.Deels worden de boventallige ruimten verhuurd ten behoeve van kinderopvang. De exploitatie van de school zal de komende jaren een extra uitdaging blijven vormen voor de Stichting Lijn83po, waarbij een definitieve sluiting gelet op de prognose van arbeidsmarktplatform.nl als het zwaard van Damocles boven het hoofd hangt.

Wij willen graag in gesprek met de Stichting Lijn83po en Destion om op deze ontwikkelingen te kunnen anticiperen, onder andere door een betere Symbiose tussen school en MFC tot stand te brengen en ideeën op te doen met betrekking tot het vraagstuk van toekomstige leegstand. Ons doel daarbij is in beginsel om zolang dat getalsmatig en kwalitatief mogelijk is een onderwijsvoorziening in Middelaar te handhaven.

7.3.3. Sportpark 'De Heikant'

Het sportpark 'De Heikant' wordt gehuurd door de sportvereniging Astrantia. Van de ca. 300 leden zijn ruim de helft spelend: 112 binnen de voetbalafdeling en 38 op korfbal. Binnen beide takken van sport is samenwerking gezocht met verenigingen in de regio, te weten de voetbalvereniging uit Milsbeek en de korfbalvereniging O.N.A. uit Overasselt. De vraag die zich voordoet of nu dan wel in de nabije toekomst de omvang van sportpark 'De Heikant' nog in verhouding staat tot het gebruik.

Voor de leefbaarheid van Middelaar vinden wij het voortbestaan van deze sportvoorziening van belang. Wij stellen echter ook vast dat de huuropbrengsten van het sportpark niet opwegen tegen de lasten. Hierin zal naar een evenwicht gezocht moeten worden dat enerzijds bedrijfsmatig verantwoord is en tevens recht doet aan het maatschappelijk belang. Een afslanking van het complex behoort daarbij tot de mogelijkheden. Er zou zelfs een win – win situatie kunnen ontstaan door opheffing van het sportpark en het realiseren van een vervangende voorziening (ook voor de tennisvereniging) dichtbij het MFC. Voor de kantinefunctie, alsmede de kleedkamers zou dan gebruik gemaakt kunnen worden van het MFC.

Daarbij dient ook onderzocht te worden hoe moet worden omgegaan met de vrijkomende gronden van het sportpark. Een alternatieve bestemming voor bijvoorbeeld woningbouw of recreatie ligt niet zomaar voor de hand.

7.3.4. Tenniscomplex 'De Heikant'

Het tenniscomplex op hetzelfde sportpark is geprivatiseerd. Op zichzelf staand zijn er geen ontwikkelingen die hier de aandacht vragen, behalve indien op grond van ontwikkelingen voortkomend uit paragraaf 7.3.3 daar aanleiding toe is.

7.3.5. Dorpsontwikkelingsplan

De gemeente vindt de aanwezigheid van de genoemde accommodaties van groot belang voor de leefbaarheid van het dorp Middelaar. Tegelijkertijd vinden wij dat dit belang ook door de lokale samenleving zelf erkend moet worden en dat er aantoonbare initiatieven zijn waaruit dit blijkt. Het dorp kent een aantal groepen dat met activiteiten uitwijkt naar particuliere adressen. Wij vinden dat een zorgelijk signaal. Tijdens de dorpsbijeenkomst in Middelaar werd het ook niet voor onmogelijk gehouden dat het dorp niet langer achter de noodzaak van het MFC zou staan.

Wij zien het primair als een taak van Destion (MFC) en de Stichting Lijn83po (school) om, in samenwerking met de Dorpsraad dan wel de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar, de eigen kracht van het dorp Middelaar te mobiliseren en de randvoorwaarden voor de instandhouding van deze voorzieningen te realiseren. Wij realiseren ons dat de schaal van het dorp Middelaar en de demografische ontwikkelingen dit niet tot een eenvoudige opgave maakt.

De Dorpsraad Middelaar/Plasmolen heeft aangegeven een tweede dorpsontwikkelingsplan op te willen stellen. Het tijdspad dat men daarbij voor ogen heeft zal niet voor begin 2016 zijn afgerond. Wij constateren dat dit voornemen wringt met de actuele urgentie die zich met name ten aanzien van de problematiek van het MFC manifesteert.

In dat verband vinden wij het noodzakelijk om expliciet aan te geven dat de gemeente niet bereid is om ter overbrugging van deze periode financieel tegemoet te komen in de tekorten van de accommodatie. De signalen die wij tijdens de overleggen ontvangen hebben , geven daar ook geen aanleiding toe. Wij bespeuren op dit moment nog onvoldoende draagvlak om de schouders onder het MFC te zetten. Het vraagstuk manifesteert zich al enige tijd en wij zijn daarom van oordeel dat al eerder initiatieven genomen hadden kunnen worden om naar oplossingen te zoeken. Wij willen daarbij niet onvermeld laten dat in onze optiek Destion wel inspanningen daartoe heeft laten zien.

Wij bepleiten dan ook dat de Dorpsraad Middelaar/Plasmolen en de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar prioriteit geven aan dit vraagstuk.

7.3.6 Actiepunten

Gelet op de voorgaande paragrafen zullen wij het volgende doen:

1. actief meedenken over creatieve ruimtelijke oplossingen. Het lijkt ons daarbij gewenst om op basis van feitelijke activiteiten en de demografische ontwikkelingen (prognose) de ruimtebehoefte voor Middelaar opnieuw te ijken en op basis daarvan een nieuw ruimteplan op te stellen.

Afhankelijk van de uitkomst is een mogelijke denkrichting het herbestemmen van de huidige school resp. het terrein daarvan en het onderwijs onder te brengen in het MFC;
2. in overleg treden met de gebruikers van sportpark 'De Heikant' over inkrimping van het huidige sportpark respectievelijk verplaatsing naar een andere locatie, en samenwerking met andere verenigingen uit de gemeente. Inzet van een eventuele opbrengst van de vrijkomende gronden voor optimalisering resp. verplaatsing sportvelden is daarbij uiteraard bespreekbaar;
3. de beheersovereenkomst van 2012 zal worden opgezegd en de afspraken zullen op een andere wijze worden ingevuld.

7.4. Molenhoek

In Molenhoek spreken we over 5 accommodaties te weten:
1. De Brede school;
2. Gemeenschapshuis 'De Wieken';
3. Het Kandinsky-college;
4. De R.K. Kerk;
5. Sportpark 'De Lier'.

7.4.1. Brede school

De brede school is in 2012 opgeleverd en bedoeld om primair de school en het kindercentrum te huisvesten met daarnaast de mogelijkheid voor andere (semi)educatieve activiteiten zoals de schoolbibliotheek. Daarnaast is inpandig een nieuwe gymnastiekzaal gerealiseerd voor de beoefening van sport door de school en verenigingen of particuliere gebruikers.

School en kindercentrum hebben als gevolg van de demografische ontwikkelingen te maken met een terugloop van het aantal kinderen en derhalve leegstand. Tien jaar geleden telde de school nog 370 leerlingen en bevond zich in een stijgende lijn. In 2010 was het aantal leerlingen 383, maar is inmiddels in 2014 gezakt tot 347. De prognose van arbeidsmarktplatform.nl voor 2019/20 is 233 leerlingen. Op basis van een normatieve berekening is de leegstand van de school momenteel 550 m² Dat is dus meer dan 5 lokalen. In de praktijk telt de school 14 groepen. Bij de bouw van de school is rekening gehouden met ruimte voor 17 groepen. Gelet op de leerlingenprognose zal er de komende jaren sprake zijn van structurele leegstand. Het is van belang om deze nauwkeuriger in beeld te krijgen en zullen hiertoe met de Stichting Lijn83po in overleg gaan.

7.4.2. Gemeenschapshuis 'De Wieken'

Tegenover de school aan de Esdoornlaan ligt gemeenschapshuis 'De Wieken'. Dit gebouw dateert van 1979 en is sindsdien nog enkele malen aangepast/verbouwd. Het gemeenschapshuis kent een bezettingsgraad van 30% en kan daarmee het gebouw afdoende exploiteren. Het is niet helemaal duidelijk geworden of dit ook voor het groot onderhoud geldt. Wij hebben op dat punt onze twijfels, maar op dit moment ontbreekt het inzicht in de staat van onderhoud. De stichting beschikt niet over een onderhoudsplan.

Het bestuur van 'De Wieken' rekent er op dat het groot onderhoud desnoods met externe financiering het hoofd geboden kan worden. De gebruikers lijken over het algemeen tevreden over het gebouw en de uitstraling. Qua functionaliteit kent het gebouw een beperking m.b.t. het souterrain dat uitsluitend per trap bereikbaar is en dus niet geschikt voor minder validen.

7.4.3. Kandinsky-college

Het Kandinsky-college in Molenhoek is een vmbo-opleiding voor Veiligheid en Sport. Enkele jaren terug was er sprake van dat deze opleiding naar Nijmegen zou worden overgebracht, maar dat is niet doorgegaan.

In het RPO (Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen) 2012 -2017, dat door de Nijmeegse schoolbesturen na overleg met gemeenten, provincie en overige schoolbesturen is vastgesteld, is voor de nevenvestiging in Molenhoek een status quo vastgelegd. Het gebouw blijft berekend op 240 leerlingen. In de praktijk was het aantal leerlingen op de laatste teldatum (1 oktober 2014) 251.

Vanwege het accent op sport en veiligheid huurt het Kandinsky-college velden op sportcomplex 'De Maasvallei'. In de onmiddellijke nabijheid van de school is ook sportpark 'De Lier' gelegen. Het openbare gedeelte heeft de functie en karakter van een recreatieveld – evenemententerrein en wordt als zodanig onderhouden, minder intensief dus als een sportveld dat geschikt moet zijn voor sportactiviteiten van de school.

De rol van de gemeente ten aanzien van de school is vastgelegd in de Wet op het voortgezet onderwijs en de Verordening voorzieningen huisvesting gemeente Mook en Middelaar.
Op grond van die regelgeving heeft de gemeente momenteel geen opgaven ten aanzien van deze school behalve een bijdrage in de huur van een sportveld, de verzekering van het gebouw en de vergoeding van de ozb. Aan de andere kant biedt de school momenteel ook geen mogelijkheden voor maatschappelijk gebruik uitgezonderd de verhuur van de sportzaal in de avonduren.

7.4.4. RK Kerk Molenhoek

De R.K. Kerk wordt behalve voor kerkdiensten ook gebruikt voor culturele activiteiten, in de regel georganiseerd door de Stichting Culturele Activiteiten Molenhoek (CAM). De bijruimten kunnen worden verhuurd als vergaderruimten, maar zijn daar feitelijk qua energievoorziening en comfort niet op ingericht. Door de gemeente is in 2006 een subsidie verleend ad € 50.000 voor de restauratie. Aan die subsidie zijn geen nadere voorwaarden verbonden.

7.4.5. Sportpark 'De Lier'

Het sportpark 'De Lier' is grotendeels in particuliere handen voor commercieel gebruik. Op het sportpark is een grasveld bestemd tot evenemententerrein. Qua inrichting kan het ook gebruikt worden voor sporten, maar wordt op dit moment low-profile onderhouden (maaien) overeenkomstig de huidige functie.

7.4.6. Ontwikkelrichtingen

Onze primaire aandacht gaat uit naar de Brede school. Ofschoon Destion ten aanzien van dit gebouw risicodrager is en derhalve ook de kosten van leegstand voor zijn rekening neemt, vinden wij het in het belang van de leefbaarheid van het dorp en de school, dat het schoolgebouw optimaal gebruikt wordt.

In de aanloopfase naar de bouw is ook de Stichting Gemeenschapshuis 'De Wieken' bij de plannen betrokken om te bezien, of de functies daarvan ook in de Brede school gerealiseerd zouden kunnen worden. Uiteindelijk is er echter voor gekozen om het gemeenschapshuis niet in het programma van eisen mee te nemen.

Gelet op de leegstand die gaat ontstaan, dient zich mogelijk alsnog de mogelijkheid aan om de functies van het gemeenschapshuis onder te brengen. In onze optiek zou dat een aantal voordelen met zich mee kunnen brengen:

- Aanpassen volume aan de feitelijke behoefte (hogere bezettingsgraad) en daardoor een stevigere exploitatie;
- Modernere uitstraling gebouw;
- Bij elkaar brengen van functies en meer multifunctioneel gebruik van ruimten;
- Geen leegstand in twee gebouwen.

De Stichting Gemeenschapshuis 'De Wieken' is van oordeel dat in het schoolgebouw geen maatschappelijke activiteiten thuis horen en beschouwt het verhuren van schoollokalen voor dergelijke doeleinden dan ook als onjuist. De Brede school wordt momenteel meer gezien als een concurrent dan als samenwerkingspartner.

Wij willen hierover graag verder in gesprek gaan met 'De Wieken'. Daarbij moet duidelijk zijn dat het gemeenschapshuis in de toekomst geen verwachtingen meer mag koesteren ten aanzien van bijdragen van de gemeente in bijvoorbeeld groot onderhoud. Wij geven in Molenhoek het primaat aan de Brede school. De instandhouding van de school is een wettelijke taak voor de gemeente en daarvan afgeleid geven wij ook voorrang aan de instandhouding van dit gebouw. Nu er binnen de school leegstand ontstaat en ook het gemeenschapshuis een te beperkte bezetting kent, ligt het niet voor de hand om ons op de instandhouding van ook het gemeenschapshuis te richten.

Dat laat onverlet dat wij de activiteiten die in het gemeenschapshuis plaatsvinden van groot belang vinden voor de leefbaarheid van het dorp. Wij respecteren ook de keuze van 'De Wieken' om de komende jaren hier ook een 'tehuis' voor te bieden, maar plaatsen hier de kanttekening bij dat wij het aantrekken van gelijksoortige activiteiten in de Brede school door Destion niet zullen ontmoedigen. De keuze ligt uiteindelijk bij de gebruiker.

Overigens herbergt het naast elkaar voortbestaan van de Brede school en het gemeenschapshuis ook een risico. Bij de Brede school kan langdurige leegstand leiden tot de noodzaak tot het herbestemmen van een deel van het gebouw voor bijvoorbeeld wonen.

Wij zijn daar geen voorstander van. In dat geval zullen wel waarborgen ingebouwd moeten worden dat een veranderde functie bij behoefte weer terug gebracht kan worden tot de oorspronkelijke schoolfunctie.

Het risico voor de Wieken blijft het groot onderhoud. De gemeente ziet hierin geen rol voor zichzelf en het aangaan van leningen zal op termijn alleen de exploitatie verder verzwaren. Het voortbestaan van de Wieken kan daarmee gevaar lopen. Een herbestemming van een deel van de school kan daarbij ook uitwijkmogelijkheden blokkeren.

Het behoeft daarom geen betoog dat wij graag initiatieven van de Stichting Gemeenschapshuis 'De Wieken' en Destion zouden zien om in gezamenlijkheid de mogelijkheden te verkennen voor het integreren van het gemeenschapshuis in de school en de gronden van het huidige gemeenschapshuis voor andere doeleinden in te zetten. Overigens is het niet ondenkbaar dat uit een dergelijk initiatief ook nog andere mogelijkheden/alternatieven voor het gemeenschapshuis voortvloeien. Wij willen daarbij in eerste instantie een beroep doen op de creativiteit van de betrokken organisaties.

Hierbij zou mogelijk ook de R.K. Kerk een rol kunnen spelen. Van gemeentewege willen wij hier op dit moment echter niet actief op inzetten. Gelet op de aanwezigheid van de Brede school en het gemeenschapshuis is er weinig reden om de kerk als plek voor maatschappelijke activiteiten te afficheren.
Als locatie voor tentoonstellingen en muzikale uitvoeringen is het een prima aanvulling op de twee andere accommodaties, maar in onze ogen ook niet meer dan dat.
Het verder uitbouwen van een maatschappelijk functie zou ten koste van de andere accommodaties gaan en bovendien naar verwachting grote investeringen vergen. Overigens is ook niet gebleken dat het kerkbestuur ambities in die richting heeft.

Het sportpark 'De Lier' tenslotte heeft buiten de functie van evenemententerrein alleen een recreatief doel. Hoewel het terrein als evenemententerrein is aangewezen, wordt hiervan nauwelijks gebruik gemaakt. Dit hoofdzakelijk in relatie tot de conditie van het sportveld dat na evenementen altijd zodanig herstel vraagt om de recreatiefunctie te behouden, dat het een nauwelijks aantrekkelijk evenemententerrein vormt. Het aantal evenementen dat hier gehouden wordt, is nihil. Voor sport wordt het veld feitelijk te weinig onderhouden en is het risico op blessures groot. De aantrekkelijkheid van de velden schuilt er in, dat het gratis is. Het is daarom te overwegen om de gebruiksmogelijkheden van dit terrein te vergroten door het veld een andere bestemming te geven. Het is een mogelijkheid om dit terrein te verkopen aan een private partij. Voorwaarde voor de verkoop is dat er een goed plan onder ligt dat bij voorkeur aansluit bij het bestaand sportpark. Voor recreatieve sportbeoefening kent Molenhoek nog voldoende andere plekken (Kloostertuin, Meulenveld en Stiftstraat) en voor lokale evenementen (Molenhoekdag) wordt het Meulenveld gebruikt.

Verder heeft Eendracht '30 al de bereidheid uitgesproken om het sportpark tegen een geringe vergoeding open te willen stellen voor recreatief gebruik. Dit sportpark is voor beide kernen uitstekend bereikbaar. Ten aanzien van het wegvallen van het evenemententerrein wordt opgemerkt dat er in Molenhoek ook het Meulenveld beschikbaar is als evenementenlocatie en in Mook het Raadhuisplein.

7.4.7. Actiepunten

De speerpunten voor Molenhoek op een rijtje zijn in onze optiek:

1. oriëntatie op mogelijke integratie Brede school en Wieken op basis van herbestemming terrein 'De Wieken';
2. heroverweging gebruik en bestemming recreatieveld sportpark 'De Lier';
3. Kandinsky: in overleg treden met Scholengroep Nijmegen ter oriëntatie op periode na 2017.

CONCEPT

8. Reacties op de concept-nota

8.1. Algemeen

Begin september hebben wij op grote schaal de organisaties in onze gemeente uitgenodigd om te reageren op de concept-nota 'maatschappelijk vastgoed: meer met minder'. Er zijn in totaal 11 reacties ontvangen te weten van:

- Stichting Lijn83po
- Beweegcollectief Mook en Middelaar
- Stichting Mook Promotion
- Stichting Gemeenschapshuis 'De Wieken'
- Harmonie Erica
- Katholieke Bond van Ouderen afd. Mook
- Stichting Gemeenschapshuis Middelaar
- Stichting Dorpsraad Middelaar;
- Sportvereniging Astrantia
- Fanfare St. Caecilia
- Carnavalsvereniging 'De Krölstarte'

Na verstrijken van de reactiedatum is van de Dorpsraad Molenhoek per mail de mededeling gedaan, dat men kan instemmen met de nota en daarom geen reactie heeft ingezonden. Door Destion is mondeling eenzelfde mededeling gedaan. De reacties zijn als bijlage 11 t/m 22 aan deze nota toegevoegd.

Wij zullen in dit hoofdstuk ingaan op de individuele reactie, gesorteerd per kern, beginnend met de organisaties die in alle drie de kernen actief zijn. Onze reactie zal zich beperken tot de hoofdlijnen, dus mogelijk dat specifieke elementen uit een reactie buiten beschouwing worden gelaten. Opmerkingen over onduidelijkheden of onjuistheden in de tekst zijn, indien van toepassing, in de nota verwerkt.

In enkele reacties wordt terug gegrepen naar historische achtergronden, soms uit onvrede met in het verleden genomen besluiten en/of maatregelen. In het verlengde van wat wij reeds in paragraaf 6.3 hebben aangegeven zullen wij daar alleen op ingaan indien dit bijdraagt tot ontwikkelen van een visie voor de toekomst. Voor het overige heeft deze nota als vertrekpunt de situatie zoals die nu feitelijk is, daarbij vooruitkijkend naar trends en ontwikkelingen zoals die zich aftekenen.

Aan het eind van dit hoofdstuk wordt in een slotparagraaf een algemene conclusie op basis van de reacties geformuleerd.

CONCEPT

8.2. Kernoverstijgende reacties

8.2.1 Lijn83po

Algemeen
De stichting Lijn83po reageert primair positief op de nota. Zelfmanagement, geen bijdragen aan exploitatie aan onderhoud en één ontmoetingsplek per kern zijn de kernpunten die Lijn83po uit de nota haalt en vat daarmee de strekking aardig samen.

Lijn83po ziet hierin gelijktijdig ook een beperking en mist de totale context van het gemeentebeleid waarbinnen deze nota geplaatst moet worden. Volgens Lijn83po gaat de nota heel veel over wat de gemeente niet (meer) gaat doen, maar mist zij een visie op krachtige kernen en de regierol van de gemeente daarbij.

Wij begrijpen deze reactie, maar zoals Lijn83po zelf terecht opmerkt gaat de nota over maatschappelijk vastgoed. Dat dit een rol speelt bij het vormen van krachtige kernen is juist. Voor de visievorming daarover loopt echter een ander traject. De gemeente heeft recent een start gemaakt met het voorbereiden van een toekomstvisie. Daarbij is ook nadrukkelijk aan de orde geweest of het onderwerp 'maatschappelijk vastgoed' niet daarin geïntegreerd zou moeten worden. Wij hebben ervoor gekozen om daar niet op te wachten. De reden daarvoor is, dat het volgens ons evident is dat er op het gebied van 'maatschappelijk vastgoed' iets dient te gebeuren. Het huidige volume aan maatschappelijk vastgoed is te omvangrijk. De vraagstukken die dit met zich meebrengt belemmeren in onze optiek juist de visievorming over waar het werkelijk om gaat. In plaats van te praten over de leefbaarheid van onze gemeente, de activiteiten en de voorzieningen die daarbij horen, gaat de discussie teveel over 'de stenen'. Deze nota heeft dan ook tot doel om klare wijn te schenken. Misschien dat het daardoor lijkt dat er veel gesproken wordt over wat de gemeente niet (meer) doet, maar de nota biedt ook aanknopingspunten voor andere, creatieve oplossingen. Wij delen niet de mening van Lijn83po, dat de gemeente te weinig regie pakt, maar mogelijk moeten wij dit nog sterker tot uitdrukking brengen. Wij willen deze rol in ieder geval terdege oppakken. Wij kunnen er echter niet omheen dat in de meeste gevallen het maatschappelijk veld zelf eerst aan zet is. De wil om te veranderen, om de oude stellingen te verlaten zal noodzakelijk zijn om andere oplossingen dichterbij te brengen. De gemeente is niet in de positie om dit af te dwingen maar hoopt uiteindelijk de betrokken partijen wel te kunnen overtuigen. Deze nota is daartoe de eerste aanzet.

De opmerkingen van Lijn83po ten aanzien van de ambitie van de gemeente zien wij in dat licht ook als gevolg van een verkeerd verwachtingenpatroon ten opzichte van deze nota. Daarbij neigt Lijn83po elementen uit de nota een negatievere strekking te geven dan dat zij feitelijk hebben. Dat de scholen ons tot last zouden zijn, staat in schril contrast wat wij met deze nota tot uitdrukking hebben willen brengen. Het centraal stellen van de onderwijsgebouwen beoogt juist een versterking van de scholen in onze gemeente. Dat het soms lijkt dat bedrijfseconomische belangen de boventoon voeren, kunnen wij ons nog voorstellen. Maar deze bedrijfseconomische aspecten zijn uiteindelijk wel van enorm belang voor het onderwijs zelf. Geld dat aan

leegstand besteed moet worden kan immers niet uitgegeven worden aan maatschappelijke en onderwijsdoelen.

Als voorbeeld voor het ontbreken van een positieve grondhouding van de gemeente noemt Lijn83po de vermelding in de nota, dat het Kandinsky-college in Molenhoek slechts 5% leerlingen uit onze gemeente herbergt. Het gaat hier echter om een weergave van een feitelijk gegeven. Daar knopen wij inderdaad ook de conclusie aan, dat het gemeentelijk belang m.b.t. deze school beperkt is, niet meer en niet minder. Daar kan natuurlijk verschillend over gedacht worden, maar deze conclusie wordt op zich niet door Lijn83po bestreden.

Wij willen hierbij niet onvermeld laten, dat de Scholengroep Nijmegen door de jaren heen ook onzekerheid heeft laten bestaan over het voortbestaan van deze onderwijsvoorziening. Tegen die achtergrond willen wij op basis van reële verwachtingen met de Scholengroep Nijmegen in overleg gaan over de toekomst van deze school na 2017. Daarbij kan de nadruk ook komen liggen op de maatschappelijke functies die de school ook nu al vervult.

Kleine scholen beleid
Lijn83po geeft aan graag partner te willen zijn in het ontwikkelen van krachtige kernen. Men verwijst hiervoor naar onlangs vastgesteld beleid, zoals verwoord in de nota 'Krimp in balans voor Lijn83', waaruit een stuk wordt geciteerd. Wij zijn benieuwd naar deze nota, waarvan wij bij het opstellen van onze nota 'maatschappelijk vastgoed: meer met minder' nog geen gebruik hebben kunnen maken.

Tekstvoorstellen
Lijn83po doet in de reactie een aantal tekstvoorstellen.

- Hoofdstuk 5, paragraatf 5.2: aangepast
- Hoofdstuk 5, paragraaf 5.4: aangepast
- Hoofdstuk 6, paragraaf 6.1:
  Wij hebben de primaire verantwoordelijkheid van de eigenaren van maatschappelijk vastgoed, dus ook de scholen, ten aanzien van bedrijfsvoering expliciet benadrukt. Dat laat onverlet dat de gemeente als economisch eigenaar van onderwijsgebouwen niet helemaal buiten deze bedrijfsvoering staat. Als economisch eigenaar mag de gemeente ervan uitgaan dat schoolbesturen de gebouwen als een goed huisvader beheren en onderhouden en kan zij een bestuur ook daarop aanspreken als dat niet zo is. De gemeente heeft ook een risico bij leegstand, indien dit leidt tot afstoten van een schoolgebouw door het schoolbestuur.
- Hoofdstuk 6, paragraaf 6.4:
  In de concept-nota is gesproken over de centrale rol van scholen. Dit heeft mogelijk de indruk gewekt dat daarmee de scholen als instituut werden bedoeld, terwijl dit hoofdstuk betrekking heeft op de onderwijsgebouwen sec. Wij hebben de terminologie dan ook veranderd. Voor het overige benadrukt deze paragraaf ook de wettelijke verantwoordelijkheden van de gemeente op dit gebied en worden er geen taken naar de scholen geschoven, die daar niet thuis horen. Wel wordt ook de maatschappelijk functie van de school benadrukt, het verbindende karakter dat zij als centraal ontmoetingspunt voor jong en oud in een kern kunnen vormen.

Gelet op de in de reactie van Lijn83po omschreven ambitie lijkt ons dat niet met elkaar in strijd te zijn.

- Hoofdstuk 7: Lijn83po herkent zich niet in de mate waarop leegstand wordt verondersteld. De cijfers worden echter ook niet weerlegd. Wij zijn uitgegaan van een normatieve berekening, die natuurlijk niet parallel hoeft te lopen met het feitelijk gebruik. Wij willen graag met Lijn83po onderzoeken, of er is uitgegaan van de juiste determinanten en de leegstand zo nauwkeurig mogelijk in beeld brengen.
- Hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.3. en hoofdstuk 7, paragraaf 7.3.2
  Lijn83po geeft aan dat de tekst in deze paragrafen waar die zinspeelt op een mogelijke opheffing van basisschool 'De Staaij' niet relevant en prematuur zijn. Dat verbaast ons aangezien de feitelijke ontwikkelingen en cijfers, die wij in de nieuwe versie van de nota nog aangevuld hebben hier toch duidelijk op wijzen. Deze ontwikkelingen zijn wel degelijk relevant voor de gemeente, en wel om de volgende reden:
  1. de gemeente heeft tot doel om het onderwijs in alle kernen te behouden. Dat zal niet altijd koste wat kost mogelijk zijn, maar wij willen toch tijdig het initiatief nemen indien zich bedreigende factoren voordoen;
  2. bij leegstand zal de gemeente als economisch eigenaar ook verantwoordelijk worden voor de toekomstige exploitatie en het gebruik van het gebouw;
  3. het speelt ook een rol in de gemeentelijke bedrijfsvoering bij de bepaling in welke mate er rekening moet worden gehouden met eventuele nieuwbouw in de toekomst.

  Wij hebben hier dus onze eigen verantwoordelijkheid in en zijn van oordeel, dat deze ontwikkelingen niet buiten de nota kunnen blijven. Wel hebben het actiepunt op een andere wijze geformuleerd om enerzijds beter tot uitdrukking te brengen dat wij ons willen richten op het behoud van primair onderwijs in Middelaar, en anderzijds ook ruimte te laten voor meer dan één denkrichting. In deze definitieve versie van deze nota zijn aanvullende cijfers opgenomen die er op duiden, dat het leerlingenaantal in het schooljaar 2016/17 onder de opheffingsnorm komt. Er is dus spoed geboden om met Lijn83po hierover tot concrete afspraken te komen.

Tot slot:
Lijn83po heeft kritisch gereageerd. Wat ons daarbij opvalt, is dat de gemeente enerzijds een positieve grondhouding en gebrek aan regie verweten wordt, maar dat op een van de punten waar daar juist nadrukkelijk sprake van is Lijn83po een behoudende, min of meer ontkennende houding aanneemt. Wij doelen daarbij op de situatie van de Staaij. Wij hopen dat wij in in deze alsnog duidelijk hebben kunnen maken, dat de daling van het leerlingenaantal een urgent vraagstuk voor de korte termijn is.

Ten aanzien van de denkrichtingen die wij voor Mook en Molenhoek geformuleerd hebben, lezen wij geen enkele reactie, terwijl deze toch ook de ambitie van Lijn83po zouden moeten raken.

Wat wij hier vooral uit concluderen is, dat elkaars motieven en doelen kennelijk over en weer onvoldoende helder zijn en het belangrijk is om een intensieve dialoog aan te gaan, primair over basisschool de Staaij, maar voor de iets langere termijn ook de Adalbertschool en tenslotte ook de Grote Lier. Daarbij hebben wij ook de indruk

gekregen dat de ambities van Lijn83po en onze gemeente feitelijk niet zo ver uit elkaar liggen.

8.2.2 Beweegcollectief Mook en Middelaar

Het Beweegcollectief benadrukt het belang van sportvoorzieningen in elke kern. De doelgroep van deze vereniging bestaat uit voornamelijk mensen boven de 60 jaar, waarbij de deelname aan bewegingsactiviteiten vaak afhangt van de afstand. De combinatie met mogelijkheden tot het gezamenlijk koffie-/theedrinken is daarbij ook een belangrijk aspect.

Op dit moment zijn deze voorzieningen in elke kern aanwezig, maar het Beweegcollectief maakt zich zorgen over de continuïteit ervan. Men mist daar in de concept-nota concrete uitspraken over.

Wij delen de opvatting van het Beweegcollectief, dat bewegingsactiviteiten voor ouderen erg belangrijk zijn. Ons streven is dan ook, om de faciliteiten hiervoor in elke kern te behouden al dan niet in de huidige vorm.

Dat de nota geen concrete uitspraken doet over de handhaafbaarheid van de huidige accommodaties is slechts ten dele waar. De nota spreekt zich immers uit over het volume in zijn totaliteit, en is ook duidelijk ten aanzien van de gemeentelijke inbreng ten aanzien van de huidige situaties wel of niet verwacht kan worden. Een van de belangrijkste uitgangspunten in de nota is, dat elke kern een eigen ontmoetingspunt dient te hebben.

Het is ook waar, dat deze uitgangspunten niet concreter worden uitgewerkt. De nota schetst in onze ogen ook voldoende, waarom dat zo is. Belangrijkste aspect is dat de gemeente zelf niet alle maatschappelijk vastgoed in eigendom heeft. Zij kan daarom ook slechts beperkt invloed uitoefenen op het gebruik ervan, alsmede de handhaafbaarheid. In de nota worden een aantal denk-/ontwikkelrichtingen geschetst. Pas bij de uitwerking daarvan, en daarbij is de medewerking van de eigenaren van maatschappelijk vastgoed een absolute voorwaarde, kan een concreter programma van eisen ingekleurd worden.

Met 4 gym-/sportzalen is onze gemeente overigens goed bedeeld. Bij een uitwerking van de geschetste denkrichtingen is het daarom ook zeker niet ondenkbeeldig dat er ook op dat front een vermindering noodzakelijk zou zijn. De vraag is dan, op welke andere wijze de beweegactiviteiten voor ouderen gefaciliteerd zouden kunnen worden. Daar kunnen wij nu niet op vooruitlopen omdat dat pas aan de orde op het moment dat er oude panden afgestoten worden en daarvoor vervangende voorzieningen gerealiseerd moeten worden. Dat vereist maatwerk op basis van een concrete behoeftepeiling. Zonder afbreuk te doen aan het belang van beweegactiviteiten: de hoeveelheid en de inrichting van sportvoorzieningen zal altijd in een redelijk verhouding moeten staan tot het feitelijk gebruik.

8.2.3 Mook Promotion

De Stichting Mook Promotion heeft tot doel het organiseren van (terugkerende) evenementen en het ondersteunen van promotionele waarden in de gemeente. Vanuit dat doel hecht de stichting aan het beschikbaar houden van het maatschappelijk vastgoed in deze gemeente.

Zij vindt in dat opzicht de nota te weinig concreet en mist de nodige houvast. Zij constateert ook dat veel maatschappelijk vastgoed zich aan de invloedsfeer van de gemeente onttrekt, omdat de gemeente daar geen eigenaar van is. De stichting vindt wel dat de gemeente een dusdanig klimaat moet scheppen zodat het maatschappelijk vastgoed kan gedijen en voor de burgers beschikbaar blijft.

Het inzetten op een vervangende voorziening voor het gemeenschapshuis in Mook aan de noordzijde van de Adalbert-basisschool vindt men vanuit financieel oogpunt onbegrijpelijk en ook voorbarig, nu de Stichting Centrum Mook mogelijkheden ziet om het huidige gebouw aan de eisen van de tijd aan te passen en door te exploiteren.

De leegstand in de scholen ziet men als een landelijke ontwikkeling, die volgens de stichting in Mook versterkt wordt door een gebrek aan starterswoningen.

Wij begrijpen dat de Stichting Mook Promotion net als anderen concrete plannen of iets dergelijks hadden willen zien. De stichting geeft feitelijk zelf al de reden waarom dat niet mogelijk is. De gemeente is immers geen eigenaar van al die accommodaties, hetgeen overigens niet betekent dat zij zich altijd buiten haar invloedsfeer bevinden. Op basis van in het verleden gestelde subsidievoorwaarden en/of gesloten overeenkomst heeft de gemeente in bepaalde gevallen enige zeggenschap.

Wij zijn het ook niet helemaal eens met Mook Promotion. De nota geeft wel degelijk een aantal concrete denk- en ontwikkelrichtingen aan. Die kunnen dan wel nog niet vertaald worden in het benoemen van concrete vierkante meters en soorten ruimten, maar bieden daarom juist kans om binnen een dergelijk traject rekening te houden met concrete behoeften en wensen en dus maatwerk te leveren.

Dat zal er wat ons betreft niet toe leiden dat het maatschappelijk vastgoed in onze gemeente in de huidige omvang en staat gehandhaafd blijft. Gelet op het huidige gebruik is dat namelijk ook niet nodig. En juist om het maatschappelijk vastgoed te laten gedijen, is deze nota geschreven. Wij zijn er namelijk van overtuigd dat een vermindering van de kwantiteit de kwaliteit een belangrijke impuls zou kunnen krijgen. Vandaar ook de ondertitel 'Meer met minder'.

Het realiseren van een vervangende voorziening in Mook zou daar één van de mogelijke projecten bij kunnen zijn. Door inbreng van het huidige gebouw respectievelijk de ondergrond, alsmede een provinciale subsidie van enkele tonnen was de financiering hiervan niet bij voorbaat onhaalbaar geweest. De inzet van leegkomende schoollokalen had bovendien het benodigde volume kunnen beperken.

Een dergelijke oplossing is niet meer actueel omdat de Stichting Centrum Mook hierin een ander beleid voert en een ander plan ten uitvoer wil brengen. Indien men daarin slaagt, dan is in ieder geval de beschikbaarheid van maatschappelijk vastgoed in Mook voldoende gewaarborgd. Het zal het schoolbestuur en mogelijk in het verlengde daarvan ook de gemeente voor de uitdaging stellen om het vraagstuk van leegstand op de school op te lossen. De afname van het aantal leerlingen is inderdaad een landelijke trend. Het valt buiten het bestek van deze nota om in te gaan op een relatie met het aanbod aan starterswoningen.

8.3. Molenhoek

8.3.1 De Wieken

De reactie van de Wieken zullen wij gelet op de opzet hieronder per paragraaf behandelen.

Inleiding
Voor alle duidelijkheid merken wij op, dat de startnotitie 'Onderweg naar morgen' nog niet is ingetrokken. De nota 'Maatschappelijk vastgoed: meer met minder' zal feitelijk in de plaats hiervan treden. Daarvoor is echter eerst vaststelling nodig.

Bezettingsgraad
De Wieken stelt met overtuiging dat men op basis van de huidige bezettingsgraad in de gelegenheid is om voldoende te reserveren voor groot onderhoud. In de concept-nota hebben wij door het loslaten van de gestelde norm de verantwoordelijkheid hiervoor ook bij de eigenaren en exploitanten van het maatschappelijk vastgoed willen laten.
Dat neemt niet weg dat wij de overtuiging van de Wieken niet delen. Het feit dat in de overleggen werd gesuggereerd dat men eventueel hiervoor zou gaan lenen of een beroep zou willen doen op de gemeente staat ook in contrast met die overtuiging. Ook de cijfers die wij bij tijd en wijle hebben mogen inzien sterkt ons er niet in, dat de Wieken deze opgave aankan. De Wieken beschikt echter niet over een onderhoudsplan, waardoor dit ook niet getoetst kan worden.

Beeldvorming
Deze paragraaf laat in zekere zin al zien waar de schoen wringt. Wij twijfelen er niet aan dat de benoeming van bestuursleden en de besluiten binnen het bestuur democratisch plaatsvindt, maar het begrip 'democratisch' heeft hier toch wel een heel ander gehalte dan binnen het openbaar bestuur. Het betreft immers louter en alleen besluitvorming die de stichting aangaan, terwijl de gemeente het algemeen belang van de hele gemeente dient te behartigen en daartoe het mandaat heeft door middel van verkiezingen waaraan elke inwoner boven de 18 jaar kan deelnemen. In het ideale geval zouden de belangen van gemeente en gemeenschapshuis gelijk moeten zijn. Wij zien het in ieder geval als een taak om zoveel mogelijk op een lijn te komen. Het vaststellen van deze nota zal dit waarschijnlijk niet direct tot gevolg hebben, maar hopelijk toch de aanzet vormen voor een verdere discussie hierover.

Primaat op activiteitenaanbod
Op de relatie tussen bezettingsgraad, exploitatie en onderhoud zijn wij hierboven reeds ingegaan. De Wieken noemt ons oordeel hierover subjectief. Zoals gezegd baseren wij ons hierbij ook op uitspraken van De Wieken zelf. De suggestie dat men mogelijk geld gaat lenen voor onderhoud stelt ons in dat verband niet gerust. Niet voor niets eindigt elke reclame van financieringsinstellingen met de mededeling 'Lenen kost geld'. Het is echter waar dat wij onze aanname ook niet met harde cijfers kunnen staven. Daarvoor ontbreken ons ook de gegevens. Wij bepleiten daarom dat de Wieken een professioneel onderhoudsplan laat opstellen, niet alleen om een eind aan deze discussie te maken, maar ook een reëel perspectief op de instandhouding van de Wieken te krijgen.

Dat wij een voorschot nemen op toekomstige leegstand in de scholen willen wij niet ontkennen. Ook niet dat wij daarbij een bedrijfseconomisch belang hebben. Volgens ons wordt dat in de nota ook onomwonden uit de doeken gedaan. Wat wij nog beter willen benadrukken is, dat dit niet per definitie betekent dat gemeenschapshuizen in een school geïntergreerd zouden moeten worden. Andersom is eveneens denkbaar, afhankelijk van de lokale situatie. In Molenhoek tendeert dat toch meer naar onderbrengen van functies van de Wieken in de school. Wij willen echter ook niet binnen het bestek van de nota een definitieve invulling hieraan geven. Het enige dat wij willen bepleiten dat Destion, Lijn83po en de Wieken zoeken naar een vorm van symbiose, die de instandhouding van maatschappelijke voorzieningen en school in de kern Molenhoek voor de toekomst het beste kan waarborgen. De gemeente biedt daarbij aan om de regie te voeren.

Gemeenschapshuizen
Ons geloof in de Middelaarse constructie heeft niet zozeer te maken met feiten en cijfers, die dit inderdaad lijken tegen te spreken. Het gaat er om, dat in een dergelijke constructie professioneel beheer gewaarborgd kan blijven en tegelijkertijd sturing op de maatschappelijke invulling van deze huisvesting door een stichting, die dit vrij van allerlei financiële en beheerstechnische beslommeringen kan doen. Dat vergt echter een geheel andere invulling van de rol van de diverse stichtingsbesturen.

De Brede school
Zoals in de aanhef al vermeld zullen wij niet ingaan op het hoe en waarom van in het verleden genomen beslissingen. Het is bekend dat de Wieken aanvankelijk bij de plannen voor de Brede school was betrokken en later niet meer. Er kan lang gediscussieerd worden over de vraag of dat al dan niet terecht was, en of dit al dan niet tot een beter resultaat had geleid. Wij kunnen hierop alleen maar zeggen: de kans biedt zich alsnog. Als indertijd het programma van eisen in de Brede school geïntegreerd had kunnen worden, waarom nu dan niet?

Feit is, dat louter alleen al vanwege demografische ontwikkelingen het leerlingenaantal zal blijven dalen. In de nieuwe versie van de nota zijn hier nog aanvullende cijfers over opgenomen. De invloed van leerlingen die elders naar school gaan is nooit exact te voorspellen. Overigens is het percentage leerlingen op school uit de eigen kern de laatste drie jaren vrij stabiel gebleven, waarbij in het schooljaar 2014-2015 met 91,5% verder wordt doorgezet.

Daar mag de school tevreden over zijn. Er zijn immers altijd kinderen die naar het speciaal onderwijs gaan of waarvan de ouders een keuze maken voor andere onderwijsvormen in de gemeente Heumen. De gevraagde terugblik die door de Wieken wordt gevraagd zullen wij niet meer maken. Wij willen die vragen echter wel voor de toekomst gaan beantwoorden.

Ten aanzien van een herbestemming van leegstand van de school koersen wij primair op andere maatschappelijke voorzieningen. Het overhevelen van functies van de Wieken naar de school is daarbij een optie. Voor alle duidelijkheid merken wij op, dat wij dit op geen enkele wijze dwingend willen opleggen. Dat kunnen wij niet eens. Het is ook niet ons doel om een competitie in het leven te roepen. Dat wij expliciet vermelden, dat wij acquisitie van Destion niet zullen ontmoedigen heeft ermee te maken dat wij in het overleg met de Wieken het verwachtingspatroon bespeurden, dat de gemeente dit actief zou gaan verhinderen. Ook dat willen en kunnen wij niet.

Mocht er een competitie tussen Wieken en de Brede school ontstaan, dan niet omdat wij deze bevorderen, maar omdat ook hier dan gewoon 'de markt' zijn werk doet. Met deze nota trachten wij juist deze situatie voor te zijn en doen wij niet voor niets een oproep om met elkaar in overleg te gaan om tot een gezonde symbiose te komen.

Tot slot
De reactie van de Wieken toont geloof in eigen kracht en eigen kunnen. Ook al delen wij dit geloof niet in deze mate, het heeft wel ons respect. Het belangrijkste verschil in inzicht met de Wieken is, dat men zich in onze optiek teveel focust op de instandhouding van het gebouw. Wij zouden graag willen bevorderen dat men zich focust op de instandhouding van de voorziening, en daartoe de krachten bundelt met andere partners in het maatschappelijk veld.

8.4. Mook

8.4.1 Harmonie Erica

De Harmonie mist in de nota duidelijkheid over de richting, waar de gemeente naartoe wil, en vindt de stappen die daarin worden genoemd te weinig concreet.

Gedurende het proces van de totstandkoming van deze nota is ons duidelijk geworden, dat wij dit in de kern tot één wezenlijk aspect terug te brengen is: er is in onze gemeente overcapaciteit aan maatschappelijk vastgoed. Met deze constateringen groeit ook het besef dat deze overcapaciteit belemmerend werkt op het maatschappelijk leven binnen onze gemeente. De functie van het maatschappelijk vastgoed, het stimuleren van activiteiten daarbinnen wordt te vaak ondergesneeuwd door het vraagstuk van de instandhouding. De middelen die hiermee gemoeid gaan, en dat zijn niet uitsluitend gemeentelijke middelen, zijn niet inzetbaar voor andere doeleinden. Dat kunnen overigens ook weer fysieke doeleinden zijn, zoals de verbeteringen die de Harmonie noemt. Kwaliteit komt dan in de plaats van kwantiteit.

En dat is wat wij met 'meer met minder' bedoelen: minder volume, maar in de plaats daarvan meer kwaliteit en mogelijkheden voor nieuwe activiteiten.

Het klopt dat de nota weinig concrete doelen kent en ook geen vast tijdpad. De redenen daarvoor staan al in de inleiding vermeld. Het merendeel van het maatschappelijk vastgoed is geen eigendom van de gemeente. De gemeente is daarom bij het realiseren van de doelen en het tempo sterk afhankelijk van de betrokken organisaties. Dat geldt andersom echter ook. Maatschappelijk vastgoed is immers vaak afhankelijk van overheidsbijdragen en in dat opzicht bestaat er ook een verwachtingspatroon ten aanzien van de gemeente. De nota heeft dan ook tot doel om duidelijk te maken welke verwachtingen er wel en welke niet gekoesterd mogen worden. Omdat de gemeente niet achterover wil leunen, hebben wij daarbij ook een aantal richtingen aangegeven, min of meer ook bij wijze van uitnodigingen aan de eigenaren van maatschappelijk vastgoed. Daar is vooraf geen einddoel in de zin van concrete projecten met een vast financieel kader aan te koppelen. Wij willen er ook geen misverstand over laten bestaan dat voor wat betreft de financiële inbreng wij primair de vermindering van het volume ook zouden willen inzetten voor nieuwe projecten. De mate waarin dat mogelijk is kan niet ingeschat worden. Het zal ook afhangen van de ontvangst van deze nota door het maatschappelijk veld. Een enkel lokaal project zal minder mogelijkheden bieden, dan wanneer er een gemeentebreed uitvoeringsplan opgesteld kan worden.

Harmonie Erica gaat verder in de reactie uitgebreid in op het gemeenschapshuis in Mook, min of meer de thuishaven van de vereniging. Uit de reactie blijkt een grote mate van tevredenheid en ook het vertrouwen, dat de plannen van de Stichting Centrum Mook voor de toekomst ook voldoen aan de wensen van de Harmonie. Een positief signaal en ook goed voor de gemeente om te weten, dat de behoefte van een belangrijke vereniging zoals Harmonie Erica gewaarborgd is.

Deze nota heeft echter een breder spectrum en gaat over de belangen van alle verenigingen en overige maatschappelijke organisaties die in de gemeente actief zijn. Een combinatie met de school zou in onze ogen mogelijk meer kansen bieden, maar ook wij gaan er van uit dat hiervoor op dit moment geen basis aanwezig is. Het zou in onze ogen overigens niet vanzelfsprekend hoeven zijn, dat in dat geval de vervangende voorziening voor de Harmonie per definitie in Mook gerealiseerd zou moeten worden. Als gemeente zullen wij, dat zal afdoende uit de nota blijken, ook bovenlokaal moeten kijken. Wij beseffen daarbij dat de Harmonie een sterke lokale verankering heeft maar tekenen daar gelijktijdig bij aan dat deze zich toch over twee kernen uitstrekt, namelijk Mook en Molenhoek.

In de plannen van de Stichting Centrum Mook is de gemeente geen directe partij, behoudens het bewaken van de maatschappelijke functie daarin en het nakomen van de in het verleden gesloten overeenkomst tussen de gemeente en de Stichting Gemeenschapshuis Mook. De stichting vraagt dat ook niet en de gemeente staat hier ook niet meer open voor. Gelet op het in deze nota geformuleerde beleid zoeken wij primair naar combinatiemogelijkheden met de onderwijsgebouwen. Er dient rekening mee te worden gehouden dat op de scholen leegstand ontstaat en de gemeente op enig moment daarvan ook voor een deel de lasten moet dragen.

Het verdraagt zich daar niet mee om investeringen te doen in ander maatschappelijk vastgoed, tenzij bepaalde functies niet combineerbaar met het onderwijs of onderwijsgebouwen zijn.

Het vorenstaande behelst dat de Stichting Centrum Mook voor de Harmonie Erica de aanspreekpartner is voor wat betreft fysieke voorzieningen in de huisvesting. De rol van de gemeente beperkt zich daarbij tot het bewaken van de maatschappelijke functie.

8.4.2 KBO Mook

De KBO benadrukt het belang van fysieke ontmoetingsvoorzieningen in het eigen dorp. Gelijktijdig geeft men daarbij aan dat de KBO in staat is om deze te 'bemensen'. Verder wordt in de reactie beschreven welke activiteiten er nu al plaatsvinden en van welke locaties daarbij gebruikt wordt gemaakt. Daarbij wordt ook ingegaan op de beperkingen van deze ruimten. Het betreft dan vooral de huurprijzen, de aanwezige faciliteiten en openingstijden.

De KBO zou bij voorkeur een ontmoetingsruimte met een vrije inloop gerealiseerd zien, als het ware een eigen clubhuis voor de KBO. Men mist in onze nota dienaangaande een duidelijke visie en het antwoord op de vraag hoe op termijn vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd kunnen worden.

Wij hebben de indruk dat de inzet van onze nota en de wensen van de KBO Mook niet zo heel ver uit elkaar lopen, maar dat het verwachtingspatroon van de KBO ten aanzien van deze nota en ook de toekomstige uitkomsten te hoog is.

Een belangrijk uitgangspunt in deze nota is immers, dat er in elke kern een ontmoetingsplek dient te zijn voor jong en oud. Daarin schuilt mogelijk voor de KBO ook een beperking. Het gaat dan immers niet om in feite voor de KBO of ouderen gereserveerde ruimte, een clubhuis zoals men het noemt, maar een algemenere voorziening. Een dergelijke wens van de KBO zien wij ook niet als haalbaar, zeker niet met de kanttekeningen die men heeft ten aanzien van de hoge huren. Het realiseren van exclusieve ruimten voor specifieke doeleinden zal het vraagstuk van overcapaciteit aan maatschappelijk vastgoed niet oplossen maar eerder doen toenemen.

Uit de reactie van de KBO Mook krijgen wij ook de indruk dat men op zich al heel goed terecht kan met de activiteiten. Feitelijk maakt men gebruik van een viertal locaties. Mogelijk schuilt daarin ook het probleem, namelijk dat geen van deze locaties kennelijk in alle opzichten aan de behoefte kan voldoen.

De gemeente is niet in de gelegenheid om dit in deze fase te bewerkstelligen. De verwachting dat deze nota daar een oplossing in zou bieden is ook te hoog gegrepen. Zoals wij in de inleiding al hebben aangegeven is het maatschappelijk vastgoed voor het merendeel eigendom van particuliere stichtingen met een eigen beleid en bedrijfsvoering. Ons doel is om met deze stichtingen op basis van de in deze nota geformuleerde denk-/ontwikkelrichtingen in gesprek te komen om vraag en aanbod meer tot elkaar te brengen. Dat kan de gemeente niet eenzijdig oplossen.

Het is niet waarschijnlijk dat in Mook de Stichting Centrum Mook en de gemeente hierin gezamenlijk gaan optrekken. De Stichting Centrum Mook kiest hierin duidelijk voor een eigen beleid, dat niet aansluit bij wat onze gemeente voor ogen staat. Dat betekent ook dat de gebruikers zoals de KBO Mook vooralsnog met deze stichting, resp. de exploitanten van de andere accommodaties waar men gebruik van maakt in gesprek moet, om de eigen wensen gerealiseerd te krijgen. De gemeente is niet voornemens om naast de al aanwezige voorzieningen nieuwe/andere voorzieningen te realiseren.

Mocht deze situatie zich in de toekomst wijzigen, dan zullen wij de gebruikers hier uiteraard bij betrekken. Wij delen hierbij het principe 'de klant is koning' maar tekenen daarbij ook aan dat het begrip 'klant' ook een zekere draagkracht verondersteld. Wat de inzet in menskracht betreft hoeven wij ons volgens de KBO Mook geen zorgen te maken. Wij willen echter ook niet onvermeld laten dat de exploitatie van maatschappelijk vastgoed een bepaalde prijs vergt, wil de instandhouding gewaarborgd kunnen blijven.

Wat de wintertuin in het complex 'Maasstaete' aangaat is al aangekondigd dat wij met Woonzorg Nederland in gesprek willen over het gebruik hiervan. Dat geldt niet voor het complex 'Ten Hove'. Hiervoor is indertijd niet bedongen dat dit een openbaar karakter zou moeten krijgen, zodat wij deze accommodatie ook niet als maatschappelijk vastgoed aanmerken.

De vragen rondom het 'kernteam' trekken wij ons aan. In de nota is dit inmiddels nader toegelicht. Het mag duidelijk zijn dat wij uit de vraag van de KBO ook afleiden, dat aan het bestaan en de samenstelling meer inhoud gegeven dient te worden.

8.5. Middelaar

8.5.1 Stichting Gemeenschapshuis Middelaar

De Stichting Gemeenschapshuis Middelaar stelt zich kritisch op ten opzichte van de nota en lijkt nagenoeg lijnrecht te staan tegenover de conclusies die de gemeente trekt en de koers die zij vaart. De toon die de stichting daarbij kiest, baant niet direct de weg voor een open dialoog.

Tegengestelde visies vragen om een poging om naar zoveel mogelijk gemeenschappelijke elementen te zoeken en draagvlak te creëren voor een gezamenlijke koers. De beeldvorming die de stichting daarbij creëert ten aanzien van het standpunt en de koers van de gemeente doet geen recht aan de feitelijke intenties en doet soms ook afbreuk aan de feitelijke achtergronden.

Illustratief is de zin: 'Als gemeente heeft U naar de mening van SGM namelijk nauwelijks of niet geïnvesteerd in de Koppel, Destion heeft in de Koppel geïnvesteerd in ruil voor grondposities.'

Wij vinden deze nota niet de plek om met elkaar in discussie te gaan over het procesverloop en detailkwesties uit het verleden, tenzij dit bijdraagt aan een beter begrip en een betere visievorming. De geciteerde zin dwingt ons echter wel om de feitelijke onjuistheid daarvan aan te tonen.

De stichtingskosten van het MFC hebben € 1.745.000 bedragen, waarvan de gemeente meer dan 1 miljoen voor haar rekening heeft genomen. Dat hiervoor grondopbrengsten als dekkingsmiddel zijn gebruikt, doet in het geheel niet ter zake. Dit gegeven is overigens voor een ieder transparant in de betreffende besluitvormingsstukken te lezen geweest en moet zeker bij de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar bekend zijn, ook op een groter detailniveau.

Daar waar de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar door deze zin mogelijk de indruk wekt, dat de gemeente haar verantwoordelijkheid niet zou nemen, beschouwen wij dit als weerlegd. Dat de gemeente om andere redenen dan vanuit haar verantwoordelijkheidsbesef haast wil maken met deze nota, zoals de SGM lijkt te willen suggereren, ontkennen wij met klem. In de plaats daarvan willen wij nogmaals de urgentie van deze nota benadrukken.

Het MFC kampt al vanaf de opening met een verliesgevende exploitatie. In juli 2012 heeft het bestuur van de SGM de gemeente hiervan voor het eerst op de hoogte gesteld. Omdat dit, ondanks enkele ingrepen van de SGM in de exploitatie een structureel karakter bleek te hebben, is dit in de maanden daarna terecht door de SGM binnen de stuurgroep op tafel gebracht. Uiteindelijk is daarbij de conclusie getrokken, dat de B.V. 't Dörpshuus geliquideerd diende te worden. Woningcorporatie Destion heeft vervolgens een doorstart gemaakt met een andere exploitant, hetgeen echter ook niet het gewenste resultaat heeft behaald. Om die reden is per september 2015 overgestapt naar een low-profile exploitatie, dat wil zeggen rechtstreekse verhuur van ruimten door Destion zonder tussenkomst van een beheerder/exploitant.

In de praktijk betekent dit, dat Destion sinds 2012 de verliezen van het MFC voor zijn rekening neemt. Door Destion is daarbij gesproken over een bedrag ad € 30.000 per jaar. De SGM spreekt ook nu de verwachting uit dat Destion en/of de gemeente het beheer van het MFC weer in ere herstellen en dit blijven bekostigen tot het tijdstip dat het 2^{e} Dorpsontwikkelingsplan is afgerond. De stelling van SGM, dat het daarbij 'om een zeer beperkt bedrag per jaar' gaat, delen wij niet. Ervan afgezien dat wij voor de gemeente geen rol zien weggelegd in het financieren van de exploitatie van het MFC is een bedrag ad € 30.000 per jaar substantieel, ook al zou het slechts de helft zijn.

Het is op deze plaats van belang om stil te staan bij de rol van de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar. Op grond van de in 2012 gesloten overeenkomst was het de taak van de stichting om in nauw overleg en samenwerking met de B.V. 't Dörpshuus een succesvolle exploitatie van het MFC te realiseren. De rol van de stichting was daarbij met name die van toezichthouder op de b.v. en aanjager van activiteiten.

Het is inmiddels duidelijk, dat de stichting en voormalige b.v. hier niet in geslaagd zijn. Hier willen wij uitdrukkelijk geen waardeoordeel aan hechten.

Gebleken is immers ook dat verwachtingen die voorafgaande aan de bouw omtrent de bezetting bij betrokken partijen leefden uiteindelijk niet zijn uitgekomen. De Stichting Gemeenschapshuis Middelaar heeft juist gehandeld door hierover contact te zoeken met de gemeente en Destion. Dit vloeit voort uit de beheersovereenkomst, op grond waarvan zij gezamenlijk een stuurgroep vormen.

Met de liquidatie van B.V. 't Dörpshuus is de primaire functie van de SGM, zoals die afgeleid kan worden uit de beheersovereenkomst voor een groot deel komen te vervallen. Wij kunnen ons voorstellen dat de SGM een aanjaagfunctie blijft houden en ook een belangrijke rol kan hebben bij het zoeken naar een ander exploitatiemodel. In onze beleving doet de SGM dat niet. Feitelijk heeft de SGM van begin af aan alleen een beroep gedaan op Destion en de gemeente om de tekorten in de exploitatie te financieren, ook nu in haar reactie.

Daarin biedt men wel aan om in het kader van een 2e DOP te onderzoeken of een ander exploitatiemodel dan 'low-profile' haalbaar is. De rol die de SGM daarmee aanneemt is meer die van een werkgroep van de Dorpsraad dan onderdeel van de stuurgroep MFC. De primaire verantwoordelijkheid van de SGM betreft immers het MFC en niet de ontwikkeling van een DOP. Dat daar een relatie tussen bestaat, willen wij niet ontkennen maar in onze optiek heeft de problematiek van het MFC niet alleen een hogere urgentie en derhalve voorrang op het DOP, naar onze mening is de ontwikkeling van een gezond exploitatiemodel voor het MFC ook belangrijke input voor een 2e Dorpsontwikkelingsplan. In ieder geval kan het ook los van of gelijklopend met het DOP lopen.

Door de problematiek van het MFC aan het 2e DOP te hangen en derhalve een onderzoek naar adequate oplossingen uit te stellen, legt de SGM niet alleen de rekening bij Destion neer (wat in de optiek van de SGM ook de gemeente zou kunnen zijn), maar vult zijn feitelijk ook haar primaire rol niet in.

Maar het is niet dit aspect, waarom wij vasthouden aan opzegging van de beheersovereenkomst. Die keuze komt louter en alleen al voort uit de omstandigheid, dat deze door het wegvallen van de b.v. feitelijk niet meer van toepassing is. Het zou denkbaar zijn om op andere wijze vorm te geven aan hernieuwde afspraken in de geest van de beheersovereenkomst.

De positie die de SGM op dit moment kiest, ervaart de gemeente als een equivalent van de dorpsraad. De meerwaarde die dit zou kunnen hebben is niet zichtbaar. In onze optiek zou de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar dan ook opnieuw moeten beantwoorden, wat haar primaire taken zijn en welke rol zijn speelt binnen het krachtenveld in Middelaar. Zoals wij in paragraaf 6.3 hebben aangegeven , denken wij daarbij primair aan een aanjaag- en makelaarsfunctie. Op basis van een dergelijke invulling willen wij graag tot nieuwe afspraken met de SGM komen.

8.5.2 Dorpsraad Middelaar

De dorpsraad geeft in zijn reactie het eerder ingenomen standpunt weer, namelijk dat men geen reactie op de nota kan geven zonder de input van de inwoners van het dorp zelf. Men wil deze input verkrijgen uit een 2e Dorpsontwikkelingsplan.

De Dorpsraad geeft correct weer dat het opstellen van de nota 'maatschappelijk vastgoed' daar niet op kan wachten. Wij herkennen ons echter niet in de afspraak, dat de bevindingen uit het 2e DOP via een extra raadsbesluit alsnog toegevoegd zou kunnen worden aan de definitieve nota 'Maatschappelijk vastgoed: meer met minder'.

Wij willen en kunnen in de nota geen voorbehoud maken m.b.t. de uitkomst van het 2e DOP, ook niet op de relatie met of effecten op (de nota) maatschappelijk vastgoed. Deze uitkomst zal tezijnertijd op zijn merites beschouwd worden, ook op het onderdeel maatschappelijk vastgoed. Of dit al dan niet effecten heeft op ons beleid op dit onderdeel vastgoed zal alsdan worden bezien.

8.5.3 S.V. Astrantia

De S.V. Astrantia heeft zorgen over de procedure, vooral omdat de nota veronderstellingen en conclusies bevat die volgens de sportvereniging niet correct zijn. Gebleken is dat inderdaad niet alle informatie bij de concept-nota is betrokken en in ieder geval de aanname met betrekking tot het ledenaantal niet correct was. Dit is sinds enkele jaren stabiel (ca. 300), waarbij wij wel de kanttekening maken dat het aantal actieve leden significant minder is.

Overigens weerspiegelt de reactie van Astrantia een veelbelovende opstelling. Een verkenning van alternatieve mogelijkheden stuit wel op bedenkingen, maar wordt niet bij voorbaat uitgesloten. De gemeente kan zich deze bedenkingen ook voorstellen en wil zeker geen absolute ontwikkelrichting opdringen, maar de vereniging vooral uitnodigen tot een eerste verkenning.

Astrantia mist in onze nota een visie op het belang van sportbeoefening. Dat begrijpen wij, maar deze nota is daar niet voor bedoeld. Het zou te ver gaan om in het kader van 'maatschappelijk vastgoed' ook alle beleidsterreinen waarmee dit raakvlakken heeft nader te belichten. Dat neemt niet weg dat wij de doelstellingen van Astrantia op het gebied van sport, welzijn en de leefbaarheid van Middelaar onderschrijven. Wij willen daarbij niet onvermeld laten dat wij de samenwerking met andere verenigingen een logische stap vinden. Vanuit onze optiek zou een samenwerking met verenigingen uit de eigen gemeente echter de voorkeur hebben, niet in de laatste plaats omdat dit tot een efficiënter gebruik van de accommodaties binnen deze gemeente zou kunnen leiden.

De rol van de gemeente op het gebied van sport en bewegen is primair faciliterend. Het initiatief voor nieuwe activiteiten zal vanuit de burgers en/of de verenigingen zelf moeten komen. De gemeente is niet de partij die dit opzet en organiseert.

De nota maatschappelijk vastgoed belicht één aspect van onze faciliterende taak, namelijk de accommodaties. Het kernprobleem daarbij is dat onze gemeente op dit moment op dit gebied overgefaciliteerd is. Deze nota heeft dan ook primair tot doel om hier verandering in te brengen. Overcapaciteit kost geld waar geen maatschappelijk baten meer tegenover staan. Aan de andere kant ontbreken vaak de middelen om gewenst beleid tot uitvoering te brengen. Deze nota is dus ook bedoeld om deze disbalans op termijn op te heffen.

Het onderhoud van het sportpark, en dat geldt ook voor andere accommodaties heeft daar een rechtstreekse relatie mee. Dat neemt niet weg dat de vereniging terecht vraagt om duidelijkheid over wat men voor de huur van de gemeente terug mag verwachten. Parallel aan deze nota is de gemeente bezig om een onderhoudsplan op te stellen.

Op grond van het aantal actieve leden en de bezetting van de sportvelden is daarbij wel van belang om te kijken naar de huidige omvang van het sportcomplex. Het is niet nodig om de procedure tot vaststelling van de nota daarop te laten wachten. Zoals reeds in de concept-versie was aangegeven, is het overleg met Astrantia over de toekomst van het sportpark een van de actiepunten..

Op grond van de reactie van Astrantia hebben wij de denkrichting m.b.t. het sportcomplex en een eventuele relatie tot het MFC anders geformuleerd. In wezen behelst deze op dit moment alleen een eerste aanzet voor een gezamenlijke verkenning naar alternatieve mogelijkheden. Deze verkenning willen wij na vaststelling van de nota met Astrantia ter hand nemen. Op dat moment zal er ook meer inzicht bestaan over de onderhoudskosten.

Ons doel is om de omvang van de accommodatie in overeenstemming te brengen met de feitelijke behoefte, waarbij mogelijkheden tot een efficiëntere benutting, maar ook samenwerking met het MFC en zelfs een verplaatsing onderzoeksrichtingen zijn. Wij zijn in dat verband ook benieuwd naar de ideeën die Astrantia zelf al heeft geïnventariseerd.

Zoals ook op andere plekken in deze nota is aangegeven, wachten wij daarbij niet op het Dorpsontwikkelingsplan. Dat lijkt ons niet nodig en mogelijk kan een gezamenlijke verkenning met Astrantia juist input zijn voor een 2^{e} DOP.

Deze nota beoogt tenslotte dus niet om een voorschot te nemen op een specifieke uitkomst. De verkenning kan ook tot resultaat hebben, dat het sportpark moet blijven waar en zoals het nu is.

8.5.4 Fanfare St. Caecilia

Algemeen

De Fanfare begint haar reactie met veel waardering voor MFC 'De Koppel'. Voor de vereniging voldoet deze voorziening kennelijk uitermate goed aan de wensen en behoeften van de vereniging. De vereniging benadrukt ook het belang van de vereniging voor de cohesie en leefbaarheid van Middelaar en in het verlengde daarvan het belang van 'De Koppel'.

Wij kunnen dit alleen maar beamen.

Inzet verenigingen en inwoners
In de concept-nota constateert de vereniging een aantal potentiële bedreigingen die de belangen van de vereniging zouden kunnen schaden. De vereniging is van oordeel, dat het beroep dat op inwoners van Middelaar gedaan wordt in de sfeer van vrijwilligerswerk voor verenigingen en dergelijke de grens overschrijdt van wat redelijk verwacht mag worden. De Fanfare acht zich goed in staat om verenigingsgebonden werkzaamheden zelfstandig te verrichten. Waar het echter verenigingsoverstijgende werkzaamheden betreffende het MFC betreft pleit men voor een de aanstelling van een coördinator door Destion en/of gemeente.
Zonder deze suggestie volledig terzijde te leggen, zijn hiervoor op dit moment niet de mogelijkheden en middelen aanwezig. In feite zou dit een extra kostenpost betekenen bovenop de huidige tekorten van het MFC. Zoals ook elders in deze nota wordt aangegeven, brengt de huidige situatie een inzet van personeel en middelen met zich mee, die ten koste gaat van een inzet op zaken die er feitelijk toe doen. Dat heeft in belangrijke mate te maken met overcapaciteit, en deze nota zet er dan ook primair op in om deze terug te brengen.

Overigens geldt dit niet alleen voor de gemeente, maar ook voor andere organisaties en niet op de laatste plaats de actieve inwoners van Middelaar. De discussie rondom het maatschappelijk vastgoed en de visievorming vereist veel aandacht en inzet. Het zou een mooi resultaat zijn, wanneer deze inzet tezijnertijd ingebracht kan worden voor bijvoorbeeld het MFC. Ons oog richt zich daarbij onder andere op de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar en mogelijk ook de Dorpsraad, die op termijn mogelijk de focus kunnen verleggen. Of dit voldoende is, zal moeten blijken. Indien de noodzaak aangetoond kan worden en er voldoende middelen vrijgespeeld kunnen worden is de suggestie van de Fanfare zeker het overdenken waard. De kans daartoe zou nog vergroot kunnen worden indien gemeentebreed aan de door ons bedoelde makelaars- en aanjaagfunctie vorm gegeven zou kunnen worden.

Beheersovereenkomst
De Fanfare refereert ook aan de met haar gesloten overeenkomst inzake het gebruik van het MFC. De gemeente staat op basis daarvan sinds 2012 gedurende 10 jaar garant voor de huur van ruimte in het MFC. Omdat de gemeente deze afspraken ook in de beheersovereenkomst met Destion en de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar heeft vastgelegd, maakt men bezwaar tegen de opzegging hiervan.

Op dit punt kunnen wij de Fanfare geruststellen. De gemeente zal zich aan deze afspraak houden. Het beëindigen van de beheersovereenkomst doet daar niets aan af. De elementen daarin die ook doorwerken na het beëindigen zullen op andere wijze vastgelegd worden. Het gebruik van de ruimte door Caecilia mag daarbij niet in het geding komen.

Herbestemming
De vereniging vraagt zich af of het niet beter is om ten aanzien van de herbestemming van de school de ontwikkelingen van het leerlingenaantal af te wachten.

Wij stellen vast dat de daling van het aantal leerlingen ons in alle kernen in feite heeft verrast. Deels komt dit, omdat er al lange tijd geen nieuwe prognoses waren opgesteld, maar in de praktijk kunnen ook deze niet altijd dergelijke tendensen nauwkeurig voorspellen. Hier hebben wij onze les uit getrokken. Wij willen niet wachten tot het zover is, maar tijdig op dergelijke scenario's anticiperen. In de definitieve versie van deze nota zijn cijfers opgenomen die aanleiding zijn om op zeer korte termijn met Lijn83po hierover concrete actiepunten te formuleren.

Het herbestemmen van het hele schoolgebouw is daarbij mogelijk een te eenzijdig scenario. Wij willen toch vooral mogelijkheden onderzoeken om op enigerlei wijze het onderwijs in Middelaar te behouden. Maar het onderzoeken van herbestemmingmogelijkheden, al dan niet gedeeltelijk is zeker niet overbodig, aangezien het schoolgebouw ook nu al niet volledig benut wordt.

Hier is dus maatwerk nodig waarbij voor ons voorop staat, dat bestaande voorzieningen in het MFC resp. het schoolgebouw ondergebracht kunnen blijven worden. Dat geldt dus ook voor de Fanfare.

8.5.5 Carnavalsvereniging 'De Krölstarte'

De carnavalsvereniging reageert met veel instemming op de uitgangspunten van de nota en de lijn die daarin gevolgd wordt. Zij is daarbij van mening dat in Middelaar ook voortvarend met de problematiek rondom het MFC moet worden omgegaan. Wij begrijpen uit de reactie, dat ook de carnavalsvereniging daarbij niet op een 2e DOP wil wachten.

De vereniging benadrukt voorts het belang van verenigingen die de cohesie binnen het dorp bevorderen, waarbij men de schutterij, de fanfare en de carnavalsvereniging noemt. In het verlengde daarvan geeft men ook aan, dat niet verwacht kan worden dat de lasten van onder andere het MFC helemaal ten laste van de gebruikers gebracht kunnen worden. Dat de gemeente maatschappelijk vastgoed wil ondersteunen door subsidies van activiteiten die daarbinnen plaatsvinden, wordt door de vereniging onderschreven. Gelijktijdig wordt daarbij aangetekend, dat hierbij dan ook een ruimer subsidiebeleid hoort waaruit met name de waardering voor het vrijwilligerswerk zou moeten blijken.

Dat geldt, zo blijkt uit het vervolg van de reactie ook voor de carnavalsactiviteiten. Het behouden van cultureel erfgoed en het versterken van de cohesie binnen de gemeenschap door middel van het organiseren van dit volksfeest beschouwt de vereniging als belangrijke doelen. Met de inzet van veel vrijwilligers slaagt men er in om dit evenement zonder enig winstoogmerk jaarlijks te organiseren. Het is volgens de vereniging echter niet haalbaar om ook de kosten van groot onderhoud op dit soort activiteiten door te belasten en ziet op dat punt een rol voor de gemeente weggelegd. De carnavalsvereniging wil graag met de gemeente in gesprek om hier een goede modus voor te vinden.

In het probleem dat de carnavalsvereniging hier aansnijdt zien wij twee invalshoeken. Primair wordt de vraag opgeroepen of de gemeente de organisatie van een volksfeest zoals het carnaval financieel wil ondersteunen, waarbij dan concreet aan

een deel van de huisvestingslasten (component onderhoud) zou moeten worden gedacht.

Zonder te willen tornen aan het belang van dit volksfeest voor de sociale cohesie ligt het accent bij deze activiteit op 'feest', met bovendien een sterke commerciële component. Het houden van een feest dient primair vanuit de samenleving zelf gedragen te worden. Het houden van (volks)feesten is goed voor het welvaren van mensen en gemeenschappen, maar wij zijn van mening dat de overheid hier geen taak in heeft.

Het andere element dat in het betoog van de vereniging naar boven komt is de belastbaarheid van vrijwilligers. Wat kan er redelijkerwijs van vrijwilligers verwacht worden, in het bijzonder ten aanzien van de instandhouding van een voorziening zoals het MFC? Deze vraag is niet zonder meer te beantwoorden, maar wordt in het kader van behoud van leefbaarheid van een dorp terecht aan de orde gesteld. In de overleggen is met name door Destion enkele keren aangegeven, dat het er op lijkt dat Middelaar inderdaad te klein is om als dorp het MFC geheel zelfstandig op de been te kunnen houden.

Waar schuilt dan precies het probleem? Het MFC is volledig gefinancierd door de gemeente, Destion en andere overheidsgelden. Deze investeringen worden niet in de huur doorbelast. Hierin zijn derhalve alleen de exploitatielasten van het gebouw doorberekend. Daarnaast zal de uitbater ook personele kosten moeten kunnen terugverdienen.

Dit komt onder druk te staan zodra het aantal activiteiten te laag is om voldoende huur te genereren, het aantal bezoekers van de activiteiten respectievelijk het aantal consumpties te beperkt is om voldoende inkomsten te genereren.

Dit heeft in Middelaar al tot de situatie geleid, dat de inzet van een commerciële exploitant niet langer haalbaar is en derhalve een groter beroep op vrijwilligers gedaan moet worden.

Dat er een relatie ligt tussen de omvang van een dorp, het aantal activiteiten en het potentieel aan vrijwilligers is evident. Of dit in de situatie van Middelaar betekent dat hierdoor inderdaad onvoldoende basis is voor een zelfstandige instandhouding van het MFC vinden wij nog onvoldoende helder gemaakt.

Zoals ook eerder door ons is aangegeven is het draagvlak binnen de lokale samenleving essentieel voor de instandhouding van maatschappelijk vastgoed. Dit is in Middelaar voor een deel ook zeker aanwezig, maar er zijn ook signalen dat hierin verbetering te behalen valt. Wij hebben tijdens de overleggen met Middelaarse organisaties in ieder geval het gevoel van urgentie gemist. Van Destion en/of de gemeente wordt veelal verwacht dat zij als vangnet dienen, zonder dat daarbij echter uitzicht geboden wordt op een vergroting van het draagvlak binnen het dorp en toekomstige oplossingen.

Wij vinden dat hier een taak ligt voor de organisaties en inwoners van Middelaar, om daadkracht en solidariteit te laten zien. De gemeente vindt de leefbaarheid van Middelaar belangrijk als de gemeenschap van Middelaar dat ook vindt en dit zichtbaar maakt. Binnen een dergelijk klimaat is een extra inspanning van de gemeente in het MFC ook niet onbespreekbaar, waarbij uiteraard een verkenning van de in deze nota gedane ontwikkelrichtingen een eerste stap dient te vormen.

8.6 Slotbeschouwing

De reacties hebben bij ons het besef over het belang van deze nota versterkt. Het is ook duidelijk, dat deze nota vooral ertoe dient om een ijkpunt te omschrijven op basis waarvan concretere plannen ontwikkeld kunnen worden.

Uit een aantal reacties blijkt ook dat sommige organisaties er meer van verwacht hadden. Het gaat dan met name om een bredere visie omtrent welzijn, zorg, onderwijs en leefbaarheid in zijn algemeenheid. In onze reactie daarop hebben wij al duidelijk proberen te maken dat deze nota daar niet voor bedoeld is. Zij moet primair een aanzet geven om het maatschappelijk vastgoed voor alle betrokken partijen weer beheersbaar te maken resp. te houden.

Zoals eerder is geconstateerd is, is het volume op dit moment te groot en zijn een aantal accommodaties ook verouderd. Een visie op leefbaarheid zal dat niet veranderen. Uit sommige reacties spreekt de verwachting dat de gemeente het activiteitenaanbod dusdanig kan stimuleren en faciliteren dat daarmee ook het vastgoedprobleem wordt opgelost. Dat is geen reëel perspectief.

In het kader van onze (nieuwe) taken op het gebied van welzijn en zorg zullen er inderdaad nieuwe activiteiten kunnen ontstaan of verschuivingen plaatsvinden, maar dat zal zeker niet tot een explosieve groei leiden. Gelet op de demografische ontwikkelingen zal het in sommige gevallen zelfs moeilijk zijn om activiteiten en voorzieningen te blijven behouden. Dit is een dynamisch gebeuren, dat ook permanent onze aandacht vraagt.

Het maatschappelijk vastgoed staat daar niet los van, maar vormt op dit moment aan de aanbodkant geen probleem. Althans niet in de zin dat er een gebrek aan ruimten is. Overcapaciteit betekent namelijk ook dat iedereen aan dezelfde klanten trekt, dat er onderlinge concurrentie is, dat iedereen vooral bezig is om de eigen broek op te houden en geen samenwerking tot stand komt. De aandacht richt zich vooral op de 'stenen' en niet datgene waarvoor die 'stenen' bedoeld zijn, namelijk de activiteiten. En bij maatschappelijk vastgoed wordt dan ook naar de gemeente gekeken: wat kan zij doen om vooral toch deze 'stenen' op elkaar te houden.

Dit verwachtingspatroon maakt deze nota zo belangrijk. Als gemeente willen wij daarin duidelijk maken waar wij het accent leggen. Dat wij niet aan alle verwachtingen ten aanzien van maatschappelijk vastgoed kunnen en willen voldoen. Maar wij willen wel de regie voeren in het proces om het maatschappelijk vastgoed op een lijn te brengen met de feitelijke behoefte. En met deze nota willen wij de betrokken organisaties vooral ook uitnodigen en uitdagen om hierin mee te gaan.

Dat is ook een reden waarom deze nota nog niet zo concreet is als sommigen mogelijk hadden gehoopt. Het succes van deze nota zal mede afhangen van de eigenaren van het maatschappelijk vastgoed in onze gemeente. Inzetten op louter het behoud van de bestaande accommodatie is ons inziens een heilloze weg. Het is belangrijk, dat de betrokken organisaties hun accommodatie niet langer zien als een te verdedigen vesting, maar als een voorziening die mogelijk ook op andere wijze vorm kan krijgen. In de huidige omvang dreigt het maatschappelijk vastgoed een blok aan het been te worden. In stand houden van accommodaties die onvoldoende gebruikt/verhuurd worden, betekent investeren in iets waar geen baten tegenover staan, niet in financiële en ook niet in maatschappelijke zin. De financiële belasting kan er zelfs toe leiden dat de ruimte ontbreekt voor nieuwe maatschappelijke initiatieven. Dat geldt ook voor de gemeente, zeker op het moment dat zij verantwoordelijk wordt voor de exploitatie van leegstaande delen van een school.

Het is daarom nodig dat organisaties gaan samenwerken en elkaar gaan versterken. Daar schuilt overigens niet alleen een bedrijfseconomische filosofie achter, maar ook ons idee over leefbaarheid. Daar waar samengewerkt wordt, vinden er ook meer ontmoetingen plaats, worden netwerken groter en ook het onderlinge saamhorigheidsgevoel. In praktische zin kan het meerwaarde opleveren doordat de taken van vrijwilligers enerzijds beter gebundeld en anderzijds daardoor ook beter en minder belastend verdeeld kunnen worden.

Deze leefbaarheidsgedachte zal primair op dorpsniveau nog meer vorm moeten krijgen, maar in sommige gevallen ook kernoverstijgend. Daarin passen geen oude sentimenten die ertoe leiden dat organisaties van verschillende dorpen elkaar mijden. Zoals uit de nota blijkt zouden wij het een enorme vooruitgang vinden, als er voor het maatschappelijk vastgoed één overkoepelende organisatie een makelaarsfunctie zou kunnen gaan vervullen.

Kijkend naar de reacties van gebruikers valt vooral op, dat zij graag optimaal gefaciliteerd worden en liefst tegen een zo laag mogelijke prijs. Dat is een begrijpelijke invalshoek en past ook in een marktgericht denken. Wij hebben hier ook geen moeite mee zolang hierbij ook een reëel beeld van de 'markt' voor ogen staat.

Maatschappelijk vastgoed heeft het kenmerk, dat het in de regel met subsidies tot stand is gekomen van of de gemeente, of andere overheidsinstanties of fondsen. Dat betekent dat de investeringslasten niet aan de gebruikers doorbelast hoeven te worden. Daar schuilt dus het belangrijkste voordeel voor de gebruikers.

Een gebouw moet echter ook onderhouden en beheerd worden, en als men het belangrijk vindt dat iemand het kopje koffie inschenkt of het glas bier, dan zal daar ook iets tegenover moeten staan. In deze nota hebben wij er geen misverstand over willen laten bestaan, dat de gemeente op deze onderdelen geen (financiële) verplichtingen wil aangaan. Dat betekent, dat gebruikers dit op de een of andere manier zelf moeten opbrengen door middel van een financiële inspanning op basis van kostprijs en/of inzet van vrijwilligers. Het hoeft geen betoog dat ook in dit verband een capaciteitsreductie van belang is, omdat bij leegstand de kosten daarvan ook op de nog aanwezige gebruikers verhaald dreigen te worden.

Wij zien als gemeente geen aanleiding om van dit principe af te wijken. Onze gemeente kent een gemiddeld hoog inkomensniveau, en ook geen specifieke achterstandsbuurten of –groepen waarvoor in het accommodatiebeleid maatwerk geleverd zou moeten worden. Dat neemt niet weg dat onze gemeente op andere wijze aandacht heeft voor de minima in deze gemeente en daar ook beleid voor zal opstellen. Dat valt echter buiten het bestek van deze nota.

Deze nota heeft dus geen kant en klare oplossingen, maar biedt wel ontwikkelrichtingen. Binnen deze richtingen hebben wij ruimte willen laten voor creatieve ideeën vanuit het maatschappelijk veld. Deze creativiteit zal zich moeten richten op een goede afstemming van vraag en aanbod, de mogelijkheden van gezamenlijk en multifunctioneel gebruik en tenslotte het verzilveren van bestaande overcapaciteit ten behoeve van nieuwe voorzieningen dan wel optimalisering van bestaande accommodaties die nodig blijven. Daar waar in de ingekomen reacties bepaalde ontwikkelrichtingen als financieel onhaalbaar zijn aangemerkt, willen wij toch de uitdaging aangaan om dit met de betrokken partijen te onderzoeken. Een extra financiële inspanning van de gemeente sluiten wij daarbij niet uit, maar vooruitlopend op een uitwerking heeft het geen zin om dit te kwantificeren.

Waar deze nota schijnbaar bij sommigen de indruk heeft gewekt dat wij vooral benoemen wat de gemeente niet (meer) doet, schuilt er toch veel ambitie in. Ondanks de scepsis in een aantal reacties bespeuren wij ook veel bereidheid om met de gemeente dit proces in te gaan. Dit zal voor velen, en mogelijk ook voor ons als gemeente nog een behoorlijke omschakeling in denken betekenen. Soms moet men daarbij eerst iets afbreken voordat er weer iets kan worden opgebouwd. Wij zeggen het hierbij nog maar eens duidelijk: wij denken hierbij niet alleen aan 'stenen'.

CONCEPT

9. Samenvatting actiepunten en stappenplan

9.1 Algemeen

1. Monitoren van de vraag door middel van actieve aandacht in contacten met kernpartners en signalen vanuit het kernteam;

   Planning: permanent

2. daar waar een duidelijke vraag aanwezig is met behulp van initiatiefnemers, individueel of via lokale organisaties de activiteiten initiëren en waar nodig faciliteren. Dat kan bestaan uit subsidies.
   Planning: op aanvraag

3. De dorps- en wijkraden willen wij vragen om, eventueel in het kader van het opstellen van een dorpsontwikkelingsplan, de vraag aan aanvullende activiteiten te inventariseren en indien mogelijk nieuwe initiatieven op weg te helpen.

   Planning: overleg voorjaar 2016

4. met in ieder geval de stichtingen van de gemeenschapshuizen, Destion, de Stichting Sportpark 'Maasvallei', de S.V. Astrantia en de schoolbesturen individueel maar ook gezamenlijk in overleg m.b.t. mogelijkheden voor een ander vastgoedbeheer en het realiseren van een makelaarsfunctie (bemiddeling vraag en aanbod maatschappelijk vastgoed).

   Planning: 2^{e} helft 2016

5. ten behoeve van de begroting 2017 (kadernota) strategisch plan ontwikkelen m.b.t. toekomstige financiering onderwijshuisvesting, rekening houdend met verwachte omvang en levensduur van de onderscheidenlijke school.

   Planning: voorstel bij kadernota 2017

9.2 Mook

1. mogelijkheid open houden voor een vervangende gemeenschapsvoorziening aan de noordkant van de Adalbert-basisschool. Het initiatief daarvoor ligt bij de Stichting Centrum Mook. Parallel daaraan in overleg met Lijn83po leegstandsontwikkeling op de school verkennen.

   Planning: 1e helft 2016

2. in overleg met Stichting Sportpark Maasvallei, R.K.S.V. Eendracht en Stichting Jeugd- en Jongerenwerk mogelijkheden voor verplaatsing jeugdhonk naar sportpark onderzoeken.

   Planning: 1e helft 2016

3. In het verlengde daarvan in overleg treden met Stichting Centrum Mook over tussentijdse beëindiging erfpachtovereenkomst dependance Kon. Julianastraat.

   Planning: 1e helft 2016

4. mogelijkheden tot facilitering openstelling sportpark 'De Maasvallei' onderzoeken.

   Planning: 2e helft 2016

5. In overleg gaan met Woonzorg Nederland over openbaar gebruik wintertuin woonzorgcomplex 'Maasstaete'.

   Planning: 2e kwartaal 2016

9.3. Middelaar

1. herijken ruimtebehoefte Middelaar en opstellen accommodatieplan

   Planning: oriënterende gesprekken met Destion, Lijn83po en Astrantia 1e helft 2016

2. meedenken over inkrimping van het huidige sportpark respectievelijk verplaatsing naar een andere locatie op voorwaarde dat vereniging en Dorpsraad daartoe het draagvlak onderzoeken;

   Planning: 1e helft 2016

3. opzeggen beheersovereenkomst 2012 met Stichting Gemeenschapshuis Middelaar en Destion en waar nodig op onderdelen vervangende afspraken maken

   Planning: 1e kwartaal 2016

9.4. Molenhoek

1. oriëntatie op integratie Brede school en Wieken op basis van herbestemming terrein 'De Wieken'

   Planning: 2e helft 2016

CONCEPT

2. heroverweging gebruik en bestemming recreatieveld sportpark 'De Lier'

   Planning: 2e helft 2016

3. Kandinsky: oriëntatie op periode na 2017

   Planning: 2e kwartaal 2016

CONCEPT

Bijlagen

CONCEPT

Bijlage 1

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W, gemeenteraad, deelnemers bijeenkomst
Van: G. Berens
Afdeling: Samenleving
Doc.nr:
Datum: 20 januari 2015
Vergadering: 15 januari 2015
Aanwezig: Zie aanwezigheidslijst
Afwezig: Zie aanwezigheidslijst
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Discussiebijeenkomst maatschappelijk vastgoed

---

1. Opening

Wethouder Baneke opent de bijeenkomst. Hij is blij met de verrassende opkomst. De avond is bedoeld om met elkaar van gedachten te wisselen over de toekomst van het maatschappelijk vastgoed in de gemeente aan de hand van de startnotitie, die door de gemeenteraad is vastgesteld. Daarin zijn veel uitgangspunten geformuleerd om een kader te geven voor de gemeentelijke positie. Een belangrijke leidraad, maar niet in beton gegoten. De gemeente hoort daarom graag de meningen daarover. De aanwezigen worden dan ook uitgenodigd om een bijdrage te leveren aan het uitwerken van een toekomstvisie voor het maatschappelijk vastgoed.

2. Inleiding

Dhr. Thijs Rutten van de Stichting Spirato stelt zich voor. Hij zal deze avond leiden. De Stichting Spirato is een door de provincie gesubsidieerde organisatie, die tot doel heeft de ondersteuning en advisering ten behoeve van de leefbaarheid in kleine kernen. Dhr. Rutten is adviseur bij deze stichting. In het verleden is hij directeur geweest van een scholenstichting in het primair onderwijs en op dit moment voorzitter van een gemeenschapshuis in Beringe.

3. Presentatie

Dhr. Gerold Berens houdt een presentatie m.b.t. de inhoud en achtergronden van de startnotitie maatschappelijk vastgoed (zie hand-out).

4. Plenaire discussie

Aan het begin van de discussie worden vanuit de aanwezigen een aantal vragen gesteld en opmerkingen gemaakt:

- Waarom is de startnotitie geschreven? Wat is nu eigenlijk het probleem? De startnotitie benoemt dit niet duidelijk?

CONCEPT

- Alle kernen hebben een verschillend karakter. Daar kan geen uniforme aanpak op worden losgelaten.
- Wat is maatschappelijk vastgoed? Het feitelijk toch alleen om de gemeenschapshuizen? De overige voorzieningen zijn toch niet het probleem?
- De startnotitie zegt bijna niets over de sportparken en scholen.
- Het gemeenschapshuis Mook neemt niet deel aan discussie. Wat is daar de reden van?
- Een aantal uitgangspunten van de startnotitie zijn tegenstrijdig aan elkaar. De gemeente wil een eigendomstitel, maar de dorpen moeten eigenlijk eigenaar worden.
- Sommige uitgangspunten zijn ook niet realistisch of gebaseerd op onjuiste veronderstellingen. Een bezettingsgraad van 60% gedurende 7 dagen per week en openingstijden van 12 uur per dag is niet haalbaar. De consumptieprijzen zijn nu al marktconform.
- In Middelaar heeft de gemeente zich van een jarenlange exploitatie verzekerd door middel van een contract van Destion. Dan is het daar toch geregeld?
- De moeilijkheden van het MFC zijn deels ook te verklaren vanuit de economische crisis. Er is ruimte om te bouwen maar door de crisis kan deze niet benut worden. Dat heeft zijn weerslag op de maatschappelijke voorzieningen.
- Waarom moet Mook voorrang krijgen bij het realiseren van nieuwe voorzieningen?
- Er leven veel ideeën voor het gebruik van de gemeenschapshuizen. Die moeten alleen gefaciliteerd worden. Welke mogelijkheden biedt de Wet maatschappelijke ondersteuning (wmo).
- De startnotitie lijkt geschreven om subsidies voor maatschappelijk vastgoed te stroomlijnen.

Wethouder Baneke geeft aan dat de notitie geschreven is, omdat de nog geldende beleidsnotitie uit 2001 feitelijk helemaal geen ruimte biedt om iets voor de gemeenschapshuizen of ander maatschappelijk vastgoed te doen. Dat is in de jaren sindsdien ook gebleken. De gemeente heeft een aantal keren toch geïnvesteerd in de gemeenschapshuizen. In Mook loopt de discussie nog. In de structuurvisie Mook en Molenhoek heeft de gemeenteraad de kern Mook een voorrangspositie gegeven voor de realisatie van maatschappelijk voorzieningen. De afwezigheid van het Mookse bestuur in de discussie is een eigen keuze. Het zal betekenen, dat hun mening niet zal kunnen worden meegenomen in de uiteindelijke toekomstvisie.

Het is mogelijk dat de uitgangspunten soms met elkaar lijken te wringen of als te absoluut worden ervaren. Zij zijn door de raad vastgesteld en daarmee wel de leidraad voor de discussie. Wanneer er signalen komen dat de gemeente het verkeerd ziet dan is dit de gelegenheid om dit te laten blijken. De startnotitie is immers bedoeld om aan de hand daarvan een discussie te voeren. Deze moet uiteindelijk tot een breed gedragen en werkbare visie leiden. Daarbij is mogelijk maatwerk per kern nodig. De gemeente wil daarbij niets liever dan dat de lokale samenleving het heft in handen neemt. De eigendomstitel die verlangd wordt moet gezien worden als een garantstelling voor de gemeente. Als er subsidie wordt verleend, dan wil de gemeente ook garanties hebben dat het maatschappelijk doel

op langere termijn overeind blijft. Daar kan op verschillende wijze vorm aan gegeven worden.

Wethouder Peters vult aan dat het in ieder geval duidelijk is dat het maatschappelijk vastgoed niet meer lang in stand kan worden gehouden zoals het nu is. De discussie zal daarom minder moeten gaan om geld maar over creatieve mogelijkheden om tot een goed voorzieningenniveau te komen.

Gespreksleider Thijs Rutten geeft aan dat dit ook elders een bekend beeld is. In eerste instantie gaat de discussie vaak over de 'stenen', het behoud van de eigen voorziening. Dat niveau moeten we ontstijgen. Het is nodig om te inventariseren wat nodig is. Welke activiteiten zijn er of willen we ontwikkelen, en wat is daarvoor nodig. De discussie zal zich daarom niet moeten richten op specifieke situaties maar op relevante maatschappelijke ontwikkelingen. Op de vraag aan de aanwezigen of de urgentie daartoe ook wordt gedeeld wordt overwegend bevestigend gereageerd. Hij nodigt de aanwezigen uit om daar ideeën voor aan te reiken.

Dhr. Toon van den Hanenberg (Lijn 83 Primair Onderwijs)
Lijn 83 exploiteert de drie scholen in de gemeente. Momenteel loopt het aantal leerlingen sterk terug. Dat plaatst het bestuur voor uitdagingen. Aan de ene kant wil men de scholen ten behoeve van de leefbaarheid in alle kernen in stand houden, aan de andere kant dient men daarbij rekening te houden met de kwaliteit van het onderwijs en ook de exploitatie. Dat kan een spanningsveld oproepen. Op dit moment vraagt met name Middelaar om oplossingen voor de toekomst. Lijn 83 wil dit in overleg met de ouders en de gemeente samen oppakken.

Ton Broekmans (RKSV Eendracht '30)
De voetbalvereniging beseft dat het belangrijk wordt om niet alleen naar het eigen belang te kijken maar de verbinding met anderen te zoeken. Het ledenaantal loopt langzaam terug en de vereniging krijgt de exploitatie nog maar moeilijk rond. Men kijkt daarom rond naar andere partners voor het gebruik van de accommodatie, bijvoorbeeld een fitnesscentrum of fysiotherapeut. De vraag aan de gemeente is om hierin met name faciliterend te zijn in de sfeer van benodigde toestemmingen en dergelijke.

Peter Leenders (namens diverse verenigingen)
Het belang van de verenigingen is dat er voldoende en kwalitatief goede ruimten zijn, waarin men de activiteiten kan uitvoeren. Vanuit die invalshoek wil men ook graag meedenken over wat er nodig is.

Paul Sutmuller (Gemeenschapshuis De Wieken)
De Wieken luistert vooral goed naar de gebruikers. Zij geven immers aan wat zij nodig hebben en daar zal het gemeenschapshuis het van moeten hebben. Het lijkt hem echter goed om per kern te inventariseren tegen welke knelpunten met aan loopt, en deze dan naast elkaar te leggen. Op basis daarvan kan dan een plan opgesteld worden.

Wim Wijnhofen (Stichting Gemeenschapshuis Middelaar)
De bedoeling van de gemeente is niet goed uit de startnotitie gekomen. Men pleit er ook voor om in gezamenlijkheid de knelpunten te inventariseren.

Henri Geurts (Koninklijke Horeca afd. Maas en Niers)
De KHN mist in de notitie de mogelijkheden die de horeca biedt. Ook de horeca heeft een maatschappelijke functie. Zij kunnen ruimte bieden voor velerlei activiteiten en het is daarom belangrijk dat zij bij de discussie betrokken worden.

Ilse de Bokx (Destion)
Vanavond lijkt de wil en creativiteit aanwezig te zijn om de geschetste problemen het hoofd te bieden. Zij roept op om kritisch te zijn op zichzelf dat hier nu ook daadwerkelijk uiting aan wordt gegeven.

Diversen
De startnotitie lijkt de geesten er warm voor te moeten maken dat er gebouwen afgestoten moeten worden of dat de dorpen het allemaal zelf moeten doen. Wat is de rol van de gemeente? Het gaat meer dan alleen om vastgoed. Op het gebied van de zorg komt de samenleving voor grote uitdagingen te staan. Het is van belang dat de gemeente niet alleen de regie over het vastgoed neemt, maar over de voorzieningen in algemene zin.
Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor preventieve activiteiten. Het aantal inwoners boven de 60 jaar loopt op tot boven de 50%. Het is daarom belangrijk om in ieder geval de faciliteiten te behouden, die hun in de gelegenheid te stellen om deel te nemen aan activiteiten, onder andere bewegingsactiviteiten.
De gemeente heeft vanuit haar verantwoordelijkheid op het gebied van de wmo een belangrijke rol in het initiëren en stimuleren van activiteiten.
Belangrijk voor de leefbaarheid is ook, dat er voldoende en betaalbare woningen voor jongeren worden gebouwd zodat zij niet uit de gemeente wegtrekken.

5. Slotwoord
Wethouder Baneke trekt de conclusie dat er intensiever op gesprekken met diverse partners ingezet zal moeten worden dan in de planning per startnotitie was voorzien, maar dat er tevens een verantwoordelijkheid ligt voor de gemeente om beleid te formuleren voor de ondersteuning van maatschappelijk vastgoed. Hij denkt dan in eerste instantie aan bijeenkomsten per kern, waarbij de nadruk vooral zal liggen op de toekomst en welke behoefte aan maatschappelijk vastgoed daaraan gekoppeld moet worden. De planning zal daarom opnieuw bekeken worden. De betrokken organisaties zullen hierover worden ingelicht.

Hij sluit de avond af met een dankwoord voor de aanwezigheid en de inbreng.

Bijlage 2

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W
Van: Gerold Berens
Afdeling: Samenleving
Doc.nr:
Datum: 4 februari 2015
Vergadering: 3 februari 2015
Aanwezig: Dhr. W. Pothoff, mevr. I. de Bokx (Destion); dhr. P. Baneke, dhr. G.J. Wienhoven, dhr. B. Tolkamp, dhr. G. Berens (gemeente)
Afwezig: --
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Startnotitie maatschappelijk vastgoed

Gemeente:
Op 15 januari jl. heeft een eerste plenaire discussiebijeenkomst plaatsgevonden over de startnotitie maatschappelijk vastgoed. Daarbij was ook Destion vertegenwoordigd. In de planning was opgenomen dat volgend op de plenaire bijeenkomst bilaterale bijeenkomsten met de stakeholders in de gemeente gesprekken zouden gaan plaatsvinden. Als eigenaar van het MFC in Middelaar en de Brede school in Molenhoek hoort Destion daar ook bij.

Hoe ziet Destion zijn rol op het gebied van het maatschappelijk vastgoed binnen de gemeente nu en in de toekomst?

Destion:
Bekeken per kern is het MFC in Middelaar de belangrijkste voorziening. De naastgelegen school heeft het moeilijk en gelet op het dalende aantal leerlingen wordt zij in haar bestaan bedreigd. Als de school dicht gaat dan is het MFC het enige dat het dorp nog heeft. Het MFC is succesvol. De aanwezigheid van Dichterbij is hiervoor belangrijk. Dichterbij zorgt voor veel inloop en een goede dynamiek.

Dat neemt niet weg dat het dorp te klein is om de exploitatie volledig sluitend te krijgen. Zuiver zakelijk gezien is het MFC voor Destion een onevenwichtige investering. Destion zal echter doen wat men belooft heeft en voor een exploitatie van het MFC blijven zorgen. Daarvoor heeft men 4events in de arm genomen. Er wordt naar creatieve oplossingen gezocht om de dynamiek in het dorp te blijven behouden. Er speelt echter een aantal onzekerheden. Ook voor Dichterbij is het MFC geen vanzelfsprekende keuze meer, omdat de cliënten van elders komen.
Destion en 4events kijken met Dichterbij, maar ook met INTOS naar mogelijkheden om het MFC anders te organiseren, zodat participatie ook voor deze organisaties aantrekkelijk blijft.

CONCEPT

Met de huisartsen zijn in het kader van de realisatie al contacten geweest. Zij zijn wel geïnteresseerd maar willen gelijktijdig wel een garantie dat er voldoende clientèle aanwezig zal zijn. Die kan natuurlijk niemand geven. Aan de andere kant zal er ook voor beperkte spreekuren ruimte min of meer permanent voor de huisartsen ingericht moeten worden, en daar staat een huurprijs tegenover.

Vanuit het dorp komen geen nieuwe initiatieven. De kleinschaligheid beperkt ook de ontwikkelingsmogelijkheden. Met de inzet van 4events legt Destion op dit moment dus ook bij op de exploitatie. Dat zal men niet blijven doen. Destion heeft daarbij de huur al scherp gehouden. De onderhoudscomponent is zo minimaal mogelijk gehouden. De verzekeringen en de OZB wegen daarentegen zwaar door.

De algemene houding vanuit de lokale gemeenschap lijkt te zijn, dat de gemeente maar subsidie moet geven. Destion en 4events zullen de komende tijd blijven onderzoeken waar nog exploitatiemogelijkheden liggen om bijvoorbeeld meer evenementen te organiseren.

Voor de toekomst ziet men het MFC met name van grote waarde voor de doelgroep ouderen. Zeker in Middelaar is dat de belangrijkste doelgroep. Men is ook benieuwd wat er voortvloeit uit de decentralisatie van taken naar de gemeente. Aan de gemeente wordt dan ook gevraagd om te kijken welke mogelijkheden de Wmo biedt om activiteiten in het MFC te organiseren.

In het uiterste geval zal men naar een minimum-scenario moeten overschakelen. Het beheer zal dan aan het dorp resp. verenigingen moeten worden over gelaten. De dynamiek zal dan verdwijnen. Het gebruik zal zich voornamelijk afspelen in de avonduren.

Gemeente:
De gemeente wil hier actief in mee blijven denken. De afgelopen jaren gebeurde dit binnen de hiervoor ingerichte stuurgroep, waarin naast Destion en de gemeente ook de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar en de b.v. 't Dörpshuus zitting hadden. Hiervoor was een beheersovereenkomst afgesloten. Met de liquidatie van de b.v. is de situatie gewijzigd en is de overeenkomst niet meer actueel. De rol van de Stichting Gemeenschapshuis is onduidelijk geworden.

Als het om de leefbaarheid van Middelaar gaat, en daar gaat het bij het MFC om, dan is ook de Dorspraad Middelaar een belangrijke gesprekspartner. De vraag is, of de Stichting Gemeenschapshuis dan nog een meerwaarde heeft. De gemeente wil dit graag gezamenlijk met Destion met de Stichting Gemeenschapshuis bespreken.

Destion:
Voor Destion kan de Stichting Gemeenschapshuis nog wel een functie hebben als vertegenwoordiging van de gebruikers. Er zal dan wel naar de bemensing gekeken moeten worden.

In Molenhoek heeft de Brede school de potentie om uit te groeien tot een MFC. Het aantal kinderen neemt af en dat zal de komende jaren tot leegstand leiden bij zowel

de school als ook bij KION. Het zou in theorie mogelijk zijn om een gedeelte om te bouwen tot woningen, maar een maatschappelijke bestemming heeft toch de voorkeur. De gemeente kan beter een visie ontwikkelen voor het gemeenschapshuis 'De Wieken'. Waarschijnlijk kunnen alle activiteiten van de Wieken in de Brede school worden ondergebracht. Er zullen uiteraard wel aanpassingen nodig zijn.

Gemeente:
In dat geval zou voor de Wieken een andere bestemming gezocht kunnen worden.

In Mook heeft Destion geen accommodatie. Heeft men wel een visie op deze kern?

Destion:
In Mook heeft enige tijd het plan geleefd om de Poort van Limburg om te bouwen tot een cultureel multifunctioneel centrum. De gemeente heeft er uiteindelijk voor gekozen om met het huidige gemeenschapshuis verder te gaan. Destion heeft dit idee daarom ook los gelaten en focust zich op de realisatie van projecten De Mortel en Kerkstraat..

Men ziet echter wel ontwikkelpotentieel in Mook. Op dit moment heeft Destion een overeenkomst met een ontwikkelaar die een discountsupermarkt wil realiseren op de locatie van de Poort. Het verzoek hiervoor ligt op dit moment bij het college van B&W. Ondanks enige weerstand in het dorp is Destion ervan overtuigd dat de komst van een discountsupermarkt het huidige winkelcentrum eerder zal versterken dan bedreigen.

Gemeente:
Is Destion überhaupt nog in beeld voor een rol bij nieuw te ontwikkelen maatschappelijk vastgoed?

Destion:
Men sluit dat zeker niet uit. Destion is niet commercieel ingesteld. De Herzieningswet geeft nog wel ruimte om aan MFC-achtige ontwikkelingen te blijven doen. Mook biedt daarvoor goede kansen.

Gemeente:
De gemeente wil in Mook de ruimtelijke kwaliteit een nieuwe impuls geven. Zij is al enige tijd in gesprek met de Stichting Centrum Mook, die het gemeenschapshuis in Mook in eigendom heeft en beheert. Het huidige gebouw is in slechte staat. De gemeente vraagt zich af of een investering in het huidige gebouw de moeite waard is. . De gemeente is eerder voorstander van het realiseren van een beperkter volume naast de school en ook ruimten binnen de school in te zetten voor maatschappelijke doeleinden. De Stichting Centrum Mook is daar vooralsnog echter niet enthousiast over.

Destion:
Als de plannen op het terrein van de Poort van Limburg rond komen, dan krijgt men nieuwe investeringsruimte. Dat zou mogelijkheden bieden voor het gebied tussen

school en gemeenschapshuis en de hoek bij de rotonde. Het is jammer dat Mook veel last heeft van veel particuliere belangen, die deze ontwikkelingen in de weg kunnen staan. Het is van belang dat de gemeente een begin maakt om de sneeuwbal aan het rollen te krijgen.

Afspraak:
Als eerstvolgende stap zal een gezamenlijk gesprek belegd worden met de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar.

CONCEPT

Bijlage 3

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W; Lijn 83
Van: G. Berens
Afdeling: Samenleving
Doc.nr:
Datum: 10 februari 2015
Vergadering: 9 februari 2015
Aanwezig: Dhr. T. van den Hanenberg (Lijn 83 po); dhr. P. Baneke, mevr. K. Peters, dhr. G.J. Wienhoven; dhr. B. Tolkamp, dhr. G. Berens (gemeente)
Afwezig: n.v.t.
Notulist: Gerold Berens
Onderwerp: Startnotitie maatschappelijk vastgoed

Gemeente:
Op 11 december 2014 heeft de gemeenteraad de startnotitie maatschappelijk vastgoed vastgesteld. Op 15 januari 2015 is deze in een plenaire bijeenkomst in Middelaar gepresenteerd en besproken. Bij die bijeenkomst was ook de stichiting Lijn 83 aanwezig. Conform planning vinden nu vervolggesprekken plaats met een aantal kernpartners. Lijn 83 is daar als eigenaar/gebruiker van de scholen in de gemeente een van. Hoe kijkt Lijn 83 tegen de ontwikkelingen aan, met name tegen de achtergrond van de krimp op de scholen.

Lijn 83:
Met een werkgroep van alle directeuren van de stichting Lijn 83 po zal overleg plaatsvinden over de gevolgen van de krimp. De stichting heeft tot doel om alle scholen open te houden, maar kan dit niet in alle situaties alleen. Het aantal van 50 leerlingen is daarbij wel een ondergrens.

De ervaring leert dat op plaatsen waar kleine scholen succesvol open blijven heel concrete afspraken gemaakt zijn met ouders en de wijk. Het gaat dan veelal om actieve participatie bij het organiseren van allerlei activiteiten, zoals Kerstvieringen, jaarafsluitingen en vakantieweken.

In Middelaar daalt het leerlingenaantal rond 2017-2018 naar een kritiek aantal. Men heeft nu 4 niveaus in één groep geplaatst. Door de inzet van de juiste leerkrachten hiervoor, alsmede een klasse-assistent kan men de kwaliteit van het onderwijs voldoende borgen. Belangrijk is ook een evenwichtige leeftijdsopbouw in een groep,

CONCEPT

Samen met de ouders en de wijk zal gekeken worden op welke wijze men de instandhouding ook de komende jaren kan borgen. Indien daar onverhoopt te weinig respons op komt, dan zal dit niet meer lukken.

Ook met de gemeente en Destion wil men graag samen zoeken naar een goede invulling van leegstaande lokalen. Lijn 83 werkt ook aan de realisatie van Integrale Kindercentra (IKC) van 0 – 12 jaar, maar dat is nog een moeizaam traject. Dat heeft ook te maken met verschillende regelgeving. Kinderopvang is een commerciële activiteit, die daarom ook door een andere rechtspersoon moet worden uitgevoerd. Men heeft daarin een actieve partner in de vorm van de kinderopvangorganisatie Spring, die ook werkt aan de hand van pedagogisch-inhoudelijke programma's. Spring is echter niet meer actief in de gemeente Mook en Middelaar. In Middelaar wordt kinderopvang aangeboden door de stichting 'Varkentje lief'.

Daarnaast werkt Lijn 83 samen met de Stichting Doejemee (combinatiefunctionarissen) die activiteiten complementair aan het bewegingsonderwijs organiseren.
Ook bij de andere twee scholen is er sprake van een sterke daling. Molenhoek heeft momenteel 347 leerlingen, maar de prognose voor 2018 is 233. In Mook daalt het aantal leerlingen naar 140 in dat jaar.

Gemeente:
Welke opties biedt dat voor de toekomst. Is het realistisch om in Middelaar in te zetten op behoud, of kan er niet beter gezocht worden naar een nette afbouw.

In Mook is de gemeente in overleg met het gemeenschapshuis. Daarbij gaan de gedachten uit om een nieuwe voorziening te creëren dichtbij de school en op die manier ook functies te combineren.

Ook in Molenhoek zal leegstand ontstaan. Primair is het de verantwoordelijkheid van Destion om dit op te vangen, maar de gemeente wil hier actief in meedenken. Is het denkbaar om de leerlingen uit Mook ook in Molenhoek naar school te laten gaan?

Zijn er mogelijkheden om de scholen aantrekkelijker te maken door het aanbieden van specifieke onderwijsvormen?

Lijn 83:
Dit zijn de kwesties waar de werkgroep kleine scholen zich over zal buigen. Een breder gebruik van schoolgebouwen is een ontwikkeling waarover men zeker met de gemeente en Destion aan tafel wil. Het gaat daarbij primair om activiteiten die bij een school passen. Dat neemt niet weg, dat het voor de scholen zelf maar ook de beoogde gebruikers wennen zal zijn. Er moeten goede praktische afspraken gemaakt worden om een 'georganiseerd vertrouwen' te creëren. Het onderbrengen van Mookse leerlingen in Molenhoek is reken technisch mogelijk, maar de vraag is of het ook gewenst is. Daarbij moet ook gedacht worden aan de infrastructurele randvoorwaarden, zoals een veilige thuis-schoolroute.

Op basis van de huidige stand van zaken is een sluiting van de Staaij op dit moment een reëel vooruitzicht. Mook wordt niet direct met opheffing bedreigd. De school zal

dalen naar ongeveer 6 groepen, maar er liggen ook kansen voor een integraal kindcentrum (IKC). De krimp in Molenhoek zou kunnen worden opgevangen door het onderbrengen van andere voorzieningen in het schoolgebouw.

Het aanbieden van andere onderwijsvormen wordt op dit moment niet in de discussie meegenomen. Lijn 83 biedt al gedifferentieerd onderwijs en heeft goede teams staan. De basisondersteuning aan leerlingen (gedrag, dyslexie, dyscalculie) is binnen de eigen stichting geborgd.

Afspraak:
Lijn 83 zal de visie op kleine scholen nader gaan uitwerken. Daarvoor wordt een tijdspad uitgestippeld. Dit zal zo snel mogelijk ter informatie aan de gemeente worden gestuurd, evenals een tabel met de door Lijn 83 opgestelde leerlingenprognoses. Aan de hand van de uitgewerkte visie zal in overleg met de gemeente en Destion naar de toekomst van de gebouwen gekeken worden.

CONCEPT

Bijlage 4

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W; Stichting Gemeenschapshuis 'De Wieken'
Van: G. Berens
Afdeling: Samenleving
Doc.nr:
Vergadering: 23 februari 2015
Aanwezig: Dhr. P. Sutmuller, mevr. A. Mattheij, dhr. M. Havekes, dhr. J. Hax (de Wieken); Dhr. P. Baneke, dhr. G.J. Wienhoven, dhr. G. Berens (gemeente)
Afwezig:
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Startnotitie maatschappelijk vastgoed

Gemeente:
De gemeenteraad heeft in december 2014 de startnotitie 'maatschappelijk vastgoed' voorgesteld. Die notitie is een eerste stap in een herbezinning op het maatschappelijke vastgoed in de gemeente en de wijze waarop de gemeente deze wil faciliteren.
Op 15 januari jl. is de startnotitie met belangstellende organisaties besproken. De Wieken was daar ook onder. In de planning was reeds voorzien in bilaterale gesprekken met een aantal kernpartners, waartoe ook de Wieken behoort. Daarna zullen er op suggestie van de aanwezigen tijdens de bijeenkomst van 15 januari jl. nog gesprekken per dorp plaatsvinden.

Dit overleg heeft tot doel om te weten te komen hoe de Wieken tegen de toekomst aan kijkt. Welke ontwikkelingen zijn er? Welke kansen ziet men? Welke bedreigingen?

Wieken:
Gemeenschapshuis de Wieken heeft tot doel om een voorziening van en voor de gemeenschap te zijn. Daarom zitten de grotere, vaste gebruikers ook in het algemeen bestuur, dat ca. 2 jaar bij elkaar komt. Daarnaast is er een dagelijks bestuur, dat iedere maand vergadert.

Het gemeenschapshuis is alleen open als er activiteiten zijn. Dat geldt dus ook voor de horeca, die niet zelfstandig open gaat. Er is bewust niet gekozen voor een commerciële kroeg, maar voor een paracommerciële variant. Binnen die kaders opereert de Wieken wel zo commercieel mogelijk.

De exploitatie van de Wieken is gezond. Men doet het goed. De bar draait positief en recent is ook de carnaval weer goed verlopen.

CONCEPT

Gemeente:
De ervaring leert, dat het voor de gemeenschapshuizen moeilijk is om voldoende te reserveren voor het groot onderhoud. In de regel zijn de onderhoudsvoorzieningen te gering om de echte grote onderhoudswerkzaamheden te bekostigen. Alleen in Middelaar is dit nu geborgd, doordat in de huur van Destion de onderhoudscomponent al verdisconteerd is op basis van een onderhoudsplan. Dat neemt niet weg dat er nu een spanningsveld is tussen de huur en de opbrengsten uit exploitatie

Wieken:
Tot dusver is men er in geslaagd om het onderhoud te financieren. Er is op dit moment wel een wensenlijst van wat er nog moet gebeuren, maar een onderhoudsplan is er nog niet. Dat wil men wel gaan doen. In het geval er een nieuwe dak nodig zou zijn, dan zou men daar nu onvoldoende middelen voor hebben. In dat geval zal men naar de bank moeten of, zoals in het verleden ook is gebeurd, andere fondsen aanboren. Er zijn ook voorbeelden, waarin de gemeente een deel van het groot onderhoud financiert.

Gemeente:
Het is in ieder geval van belang om in de exploitatie rekening te houden met deze component. Het afsluiten van leningen is geen structurele oplossingen.

Wieken:
De laatste lening dateert van ongeveer 15 jaar geleden. In dat opzicht verwacht men niet dat men vaak ergens anders aan moet kloppen Op dit moment ziet men bij de bar zelfs een stijgende lijn. De Wieken vindt ook niet, dat men recht heeft op middelen van de gemeente. Men bepleit echter wel dat de gemeente activiteiten stimuleert en faciliteert. Men staat er open voor om gemeentelijke activiteiten te faciliteren, zoals vergaderingen en spreekuren, maar ook wmo-activiteiten. Door als gemeente deze activiteiten te subsidiëren, zeker als het om financieel zwakkere gebruikers gaat, steunt men ook het gemeenschapshuis.

Op dit moment ziet men bij diverse gebruikers teruglopende leden- en deelnemersaantallen. Desalniettemin is men niet huiverig voor de toekomst, ook niet door de vergrijzing. Daar waar de leden van bijvoorbeeld DTS teruglopen ziet men juist onder ouderen een groeiende deelname. De bridgeavonden zijn goed bezet en men heeft maar liefst vier biljartclubs. Soms zijn er echter ook ideeën/initiatieven die vastlopen op een tekort aan financiële middelen.

Het is de Wieken daarbij een doorn in het oog, dat er ook in de brede school andere activiteiten dan onderwijs en kinderopvang plaatsvinden. Wat sport betreft kan men zich daar helemaal in vinden, daar is de gymnastiekzaal immers voor bedoeld, maar dat geldt niet voor andere zaken. Die horen in het gemeenschapshuis en de gemeente zou dat eigenlijk ook niet moeten toestaan. De Wieken beschouwt dat als oneerlijke concurrentie, omdat de school met forse overheidssubsidie is neergezet.

Gemeente:
De gemeente kan daar niets aan doen. Het is ook maar de vraag of zij dat zou willen. Zij kijkt toch genuanceerder naar deze situatie. Wanneer in een school leegstand ontstaat, dan wordt dat als vanzelf maatschappelijk vastgoed.

Wieken:
De Wieken zal zich hier toch tegen verzetten en zo nodig hiermee naar de gemeenteraad stappen. Deze situatie staat ook haaks op het uitgangspunt, dat een gemeenschapshuis gedurende 7 dagen per week 12 uur per dag een bezettingsgraad van 60% dient te hebben. Dat is ook los van de brede school een onhaalbare eis. Men ziet wel nieuwe groepen komen, maar dit percentage ligt buiten bereik.

De Wieken kan zich ook niet vinden in het uitgangspunt, dat de gemeente een eigendomstitel wenst te hebben. Het gemeenschapshuis is van de gemeenschap, en een dergelijk uitgangspunt valt daarom niet in goede aarde.

Gemeente:
Dit uitgangspunt heeft louter tot doel om waarborgen te creëren, dat in het geval de gemeente accommodaties mee financiert deze ook voor maatschappelijk gebruik bestemd blijven.

Hoe kijkt de Wieken tegen een samenwerking met de andere gemeenschapshuizen aan? Als voorbeeld wordt het gezamenlijk inkopen genoemd.

Wieken:
De opzet van de drie gemeenschapshuizen is op dit moment geheel verschillend. Het MFC Middelaar brengt op dit moment niet de revenuen op die men had verwacht. In Mook kiest men voor een heel andere invalshoek dan de Wieken. Men ziet daarom op dit moment geen raakvlakken voor een samenwerking. De Wieken kijkt optimistisch de toekomst in. Dat neemt niet weg dat men met de tijd mee moet. Het gemeenschapshuis zal er ongetwijfeld over een aantal jaren nog zijn, maar met andere gebruikers die ook andere eisen aan een gemeenschapshuis stellen.

Gemeente:
Er is een goed beeld ontstaan van de toekomstvisie van de Wieken. Er zullen nog meer gesprekken plaatsvinden en de Wieken zal vanzelfsprekend ook betrokken worden bij de vervolgbijeenkomst op kernniveau.

Bijlage 5

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W
Van: G. Berens
Afdeling: Samenleving
Doc.nr:
Vergadering: 2 maart 2015
Aanwezig: Dhr. A. Cocu (Stichting Sportpark Maasvallei); dhr. T. Broekmans, dhr. F. Thomassen (R.K.S.V. Eendracht); dhr. P. Baneke, mevr. K. Peters, dhr. G. Berens (gemeente)
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Startnotitie maatschappelijk vastgoed

Gemeente:
Op 15 januari jl. heeft een eerste plenaire discussieavond plaatsgevonden over de door de raad vastgestelde startnotitie maatschappelijk vastgoed. Conform de daarin opgenomen planning vinden op dit moment overleggen plaats met de kernpartners uit de gemeente. Als eigenaar resp. gebruiker van het sportpark de 'Maasvallei' zijn de Stichting Sportparkt 'De Maasvallei' en de R.K.S.V. Eendracht daar twee van. Na deze gesprekken zullen er, zoals tijdens de aftrapbijeenkomst is gesuggereerd, nog bijeenkomsten per dorp plaatsvinden.

In dit gesprek zou de gemeente graag willen horen, welke rol de stichting en de vereniging voor zich in de toekomst zien weggelegd. Het gaat daarbij om meer dan alleen maar de stenen, dus vooral ook over de maatschappelijke rol. Hoe zou die er over 10 jaar uit moeten zien?

Eendracht/Maasvallei:
De tendens is, dat teamsporten een terugloop kennen. Dat is ook bij Eendracht zo, vooral bij de senioren. Het aantal teams is de afgelopen jaren gehalveerd tot 4 of 5. De toeloop van jeugdleden is constant gebleven, maar het dalende geboortecijfer zal toch binnen afzienbare tijd ook bij de vereniging voelbaar worden.

Er wordt dan ook nagedacht hoe men hierop kan inspelen door b.v. ook ruimte te bieden voor individuele sporten. Men is er al in geslaagd om bootcamp-activiteiten naar het sportpark te halen, en ook een groep mountain-bikers. Op die manier wil men langzaam toegroeien naar een allround-sportpark. Het kunstgrasveld biedt veel mogelijkheden voor multifunctioneel gebruik. Maar er zullen meer partners gevonden moeten worden, anders ontstaat er toch een probleem.

De exploitatie staat nu al zwaar onder druk, Met name het onderhoud van de velden, maar ook sportmaterialen en kleding zijn grote kostenposten.

CONCEPT

De inkoop voor de kantine is fors duurder geworden en ligt ca. 30% hoger dan een aantal jaren geleden. De prijzen kunnen hier niet evenredig aan worden aangepast. Met € 1,95 voor een glas bier zit men al op horeca-niveau. Daar waar de kosten toenemen loopt het bestedingspatroon van de leden/gebruikers duidelijk terug. Een niet onbelangrijke kostenpost is ook de gemeentelijk WOZ-belasting. Een bedrag ad € 2.500 is voor de vereniging een forse uitgave.

Aan de ene kant zet men dus in op kostenbeheersing aan de andere kant is men zoekende naar activiteiten die inkomsten kunnen genereren.

Gemeente:
Worden op dit moment nog alle drie de velden gebruikt? Zijn er ook al samenwerkingsmogelijkheden met andere verenigingen onderzocht op b.v. het gebied van inkoop? Of is er wel eens nagedacht over het aangaan van een samenwerking met een professionele exploitant?

Eendracht/Maasvallei:
De velden worden nog allemaal gebruikt. Het merendeel van de wedstrijden vindt plaats op zaterdag, en dan heeft men ze nog allemaal nodig. Het laat zich niet aanzien, dat men op korte termijn een veld zou kunnen afstoten. Men heeft ook nog geprobeerd om diverse recreantenteams die nu b.v. op sportpark de 'Lier' voetballen bij de vereniging te halen. Die zien daar echter geen meerwaarde. Een contributie van € 75 per jaar weegt voor hen niet op tegen de voordelen van een sportpark.

Het sportpark zou zich ook lenen om in de toekomst andere verenigingen te herbergen, ook voor andere sporten. Eendracht staat ook open voor een samenwerking met Astrantis. Het is echter niet te verwachten dat Astrantia ooit deze stap zal nemen. Middelaar is dan toch meer gericht op Milsbeek. En een tennisvereniging als 'De Wiekslag' heeft gelet op het naburige sportcentrum een ligging, die men niet graag zal opgeven.

Aan gezamenlijk aanbesteden/inkopen met andere verenigingen valt niet te verdienen. Onderzoek heeft uitgewezen, dat Eendracht met de inkoop het laagste zit in de regio. Het inschakelen van een professionele uitbater voor de kantine stuit op beperkingen ingevolge de Drank- en Horecawet.

Een probleem is ook, dat er op zich wel genoeg ideeën leven, maar dat het gewoonweg aan mankracht ontbreekt om deze uit te werken laat staan uit te voeren. Een voorbeeld daarvoor is bijvoorbeeld het organiseren van activiteiten tijdens de Vierdaagse, met mogelijk zelfs een Vierdaagsecamping. Regelgeving en daaraan gekoppelde vergunningen werpen hierin echter belemmeringen op. Het herstel van de velden zou bovendien meer kosten dan het verhuren oplevert.

Hoe kijkt de gemeente hier tegenaan. Ziet zij mogelijkheden om hierin tegemoet te komen of initiatieven te ontplooien?

Gemeente:
Vereniging en stichting zouden dan eerst moeten uitwerken, waar zij precies aan denken en wat zij daarvoor nodig hebben. Aan de hand daarvan kan onderzocht worden hoe zich dit verhoudt tot regelgeving.

Wat betreft het ontplooien van initiatieven ligt de bal primair bij de verenigingen zelf. De gemeente kan stimuleren en faciliteren, maar zal, zoals dat momenteel in vrijwel alle publieke sectoren het geval is, eerst kijken wat het maatschappelijk veld zelf kan.

De gemeente is momenteel wel bezig om te onderzoeken of er een skatepark aangelegd kan worden, alsmede een voetbalkooi. Dit hoeft niet per definitie bij elkaar te zijn. De vraag naar een skatepark komt al jaren met enige regelmaat terug, zowel in Mook als ook in Molenhoek. De gemeente wil dit daarom ook tussen deze twee kernen in realiseren. In eerste instantie waren 2 locaties in beeld, te weten bij het parkeerterrein van het station en de groenstrook tussen het hoofdveld van Eendracht en de Bovensteweg. Maar vanuit het oogpunt van een verbreding van de functie van het sportpark 'De Maasvallei' zou het ook op het sportpark kunnen. De realisatie van dergelijke voorzieningen brengt ook wel extra eisen met zich mee, met name op het gebied van toegankelijkheid.

Eendracht/Maasvallei:
Men staat zeker open voor dergelijke initiatieven. De poort van het sportpark zou veel vaker open moeten. Een knelpunt is dan evenwel het toezicht. De realisatie van een soort Cruyff-court zou in ieder geval uitstekend passen en voor de vereniging veel meerwaarde hebben. Met een skatepark ligt dat minder voor de hand. Het zal de vereniging geen extra revenuën brengen, maar wel extra inzet van vrijwilligers vragen. Ook de aansprakelijkheid is een belangrijk aandachtspunt. Voorgesteld wordt om dit te koppelen aan de realisatie van de fietstunnel onder het spoor door. Een andere mogelijke voorziening voor het sportpark zou het jeugdhonk 'Pellus' kunnen zijn.

Gemeente:
De tunnel zal op z'n vroegst eind 2017 klaar zijn. Nu zijn er echte concrete vragen van jongeren. Die doelgroep zal er over twee jaar niet meer zijn, terwijl zij nu als vliegwiel kunnen dienen om een skatepark tot een succes te maken. Ervan afgezien dat de omvang van de belangstelling en de realisatiemogelijkheden nog in beeld gebracht moeten worden, is het wel van belang om hiermee nu aan de slag te gaan. De gemeente is daarbij op zoek naar partners die daarin een rol kunnen spelen door b.v. het beheer op zich te nemen, subsidies kunnen aanvragen e.d. Eendracht is daar een van, maar ook de dorpsraden en het jeugd- en jongerenwerk.

Eendracht/Maasvallei:
Een dergelijk plan voor de korte termijn wringt met de visie die de club voor de lange termijn wil ontwikkelen. Men voelt zich daar enigszins mee onder druk gezet.

Gemeente:
Men is zich ervan bewust dat dit kan wringen. De vraag van de jongeren is echter een concreet gegeven. De vereniging is hierin tot niets verplicht.

Voorgesteld wordt, om binnen de vereniging te bespreken of men hier voor de vereniging en het sportpark kansen in ziet en of men mogelijkheden ziet om hier een rol in te spelen. Binnen enkele weken zal de gemeente hierop terugkomen. Een onderwerp daarbij kan zijn, of en op welke wijze eventueel full-time beheer voor het sportpark gerealiseerd zou kunnen worden.

Eendracht/Maasvallei:
Een vraag tot slot is hoe het ervoor staat met de besluitvorming over het gebouw.

Gemeente:
Dat zal worden nagevraagd. Bekend is, dat het wel op de rol staat.

CONCEPT

Bijlage 6

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W
Van: G. Berens
Afdeling: Samenleving
Doc.nr:
Vergadering: 10 maart 2015
Aanwezig: dhr. W. Wijnhofen, dhr. M. van Haren, dhr. H. Korsten (MFC Middelaar); dhr. W. Pothoff (Destion); dhr. P. Baneke, dhr. G. Berens (gemeente)
Afwezig:
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Startnotitie maatschappelijk vastgoed/MFC

Gemeente:
Op 15 januari jl. heeft een plenaire discussiebijeenkomst plaatsgevonden over de startnotitie 'maatschappelijk vastgoed'. Daarna is de gemeente in gesprek gegaan met een aantal kernpartners binnen de gemeente. Destion en de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar behoren daar gelet op hun verbondenheid met het MFC Middelaar ook toe. Ook de gemeente voelt een verantwoordelijkheid ten aanzien van het MFC en wil daarom van de aanwezigen graag horen hoe zij op dit moment tegen het functioneren van het MFC aankijken.

SGM:
Is dit overleg bedoeld als stuurgroepoverleg, of gaat het meer algemeen over de notitie.

Gemeente:
Het is beide. In de onderhavige situatie zijn deze aspecten moeilijk te scheiden, en dat hoeft ook niet. Tijdens de bijeenkomst op 15 januari leek het er op, dat het dorp nogal makkelijk aankeek tegen de situatie en vond dat Destion het maar moest opknappen. Destion verdient daar meer waardering in. Men houdt het MFC nu op de been en dat gebeurt niet alleen vanuit een contractuele verplichting.

SGM:
Men heeft dit niet zo ervaren. De waardering voor Destion. Destion neemt nu feitelijk het verlies op zich, waar de stichting en de b.v. zich op stuk liepen. Over de aanpak van 4events is men erg tevreden. Sinds de overname is er in de activiteiten niets veranderd, wel de wijze van beheer. Maar het draait goed. Vooral het eetpunt kent een grote belangstelling. Dat neemt niet weg dat evenementen nauwelijks winstgevend te maken zijn. De verenigingen draaien al met veel vrijwilligers.

CONCEPT

Maar in een dorp als Middelaar zijn de bezoekersaantallen niet op een dusdanig peil te krijgen, dat men er iets extra's aan overhoudt.

Destion:
Dat neemt niet weg dat het MFC maatschappelijk gezien erg succesvol is. Nergens bruist het zo van activiteit als in Middelaar. Maar het dorp is te klein om de lasten van het gebouw te kunnen dragen. Het onderhoud en de energielasten kunnen niet terug verdiend worden. Probleem daarbij is ook, dat bij de nieuwbouw installatietechnische keuzes zijn gemaakt, die misschien op een eenvoudigere manier hadden kunnen worden gerealiseerd, maar dan ook minder aan energiekosten met zich mee hadden gebracht.
Met 4events wordt momenteel naar nieuwe exploitatiemogelijkheden gekeken. Er is onduidelijkheid over de toekomst van Dichterbij in het MFC. Binnen twee weken zal daar opheldering over komen.

Gemeente:
Op het gebied van energieverbruik biedt de provincie op dit moment de mogelijkheid voor goedkope leningen, waarmee besparende maatregelen kunnen worden getroffen. De gemeente is bereid om hier met Destion de juiste wegen in te vinden. Destion onderzoekt momenteel al deze mogelijkheden voor al haar MFC's en brede scholen.

Kijkend naar de rol van de SGM: hoe kijkt men daar tegenaan nu zij geen actieve rol meer heeft ten aanzien van het beheer van het MFC?

SGM:
De SGM ziet zich als intermediair tussen gebruikers/bevolking en het MFC. Met de dorpsraad is er over gesproken, om deze rol ook bij de dorpsraad neer te leggen, maar de dorpsraad wil geen rol in de stuurgroep en vindt het beter als de SGM dit verder blijft doen. Wanneer de dorpsraad signalen vanuit de bevolking krijgt, dan sluist men die door aan de SGM. De SGM blijft hierin dus het aanspreekpunt voor gemeente en Destion.

De juridische en financiële liquidatie van b.v. 't Dörpshuus is op dit moment volledig afgewikkeld.

Gemeente:
Daarmee is ook de onderlinge beheersovereenkomst niet meer actueel. Deze zal nog aangepast moeten worden.

Destion:
Dit kan het beste nog even geparkeerd worden tot het moment, dat duidelijk is hoe de exploitatie definitief geregeld zal worden. Op dat moment zal ook het dorp opnieuw geïnformeerd moeten worden. Ondertussen worden er wel enkele bouwkundige aanpassingen gedaan om de functionaliteit van het gebouw nog te verbeteren.

Gemeente:
Hoe wordt er voor de langere termijn naar de ontwikkelingen van het MFC aangekeken. Hoe kijkt men tegen een mogelijke sluiting van de school aan?

SGM:
Het dorp groeit niet meer, dus er zal ook niet wezenlijk veel veranderen. De samenstelling van het dorp verandert wel. Er komt minder jeugd en meer ouderen, maar vooralsnog is men daar niet pessimistisch over. Men ziet toch dat zich ook weer af en toe jonge gezinnen vestigen, en het aanbod van goedkope vrijstaande woningen kan misschien nog wat aantrekkingskracht uitoefenen. Mocht de school het niet redden, dan is het dorp voor deze groep echter minder interessant.

Destion:
De ontwikkelingen bij de school zijn niet te beïnvloeden. Als er te weinig leerlingen zijn, dan is sluiting onontkoombaar. Bij het MFC zijn die beïnvloedingsmogelijkheden er wel. Daarvoor moet het belang van het MFC goed onderkend worden. Voor Middelaar is dit de laatste voorziening. Zonder het MFC is Middelaar geen dorp meer. Er zal daarom ingespeeld moeten worden op een andere bevolkingssamenstelling. In dat verband is het belangrijk, wat er vanuit de wmo georganiseerd kan worden.

Gemeente:
Dit is voor de gemeente een punt van aandacht. De zorg die de gemeente inkoopt is vaak echter heel specialistisch en vergt specifieke begeleiding. Dit kan daarom niet zonder meer op elke locatie plaatsvinden.

Samenvattend kan geconcludeerd worden, dat het activiteitenaanbod ongeveer gelijk zal blijven, en dat er vanuit het dorp geen groei meer gerealiseerd kan worden.

CONCEPT

Bijlage 7

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W
Van: G. Berens
Afdeling: Samenleving
Doc. nr.:
Vergadering: 2 april 2015
Aanwezig: Dhr. S. van Oudheusden (KBO); dhr. H. Geurts (Koninklijke Horeca afd. Maas en Niers); dhr. T. Broekmans (R.K.S.V. Eendracht '30); dhr. K. Knipscheer (Dorpsoverleg Mook); mevr. M. Schoenmakers (Vluchtelingenhulp); mevr. I. de Bokx (Destion); dhr. H. Büchner (Stichting Centrum Mook) vanaf 20.00 uur; dhr. P. Leenders (Harmonie Erica; Mook Promotion; Beweegcollectief); dhr. C. Visscher (Zangkoor); dhr. P. ten Haaf (Spirato); dhr. P. Baneke (wethouder gemeente); dhr. G.J. Wienhoven (wethouder gemeente); mevr. K. Peters (wethouder gemeente); dhr. G. Berens (medewerker gemeente).
Afgemeld: Dhr. R. Meeussen (Herberg 't Zwaantje), Erik Meeussen (Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Mook), dhr. T. van den Hanenberg (Stichting Lijn83po), mevr. B. van Swieten (Wijkraad 'De Bisselt')
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Gespreksavond Mook maatschappelijk vastgoed

Opening:
Wethouder Baneke heet allen welkom. Hij schetst het proces tot nu toe:

- vaststelling startnotitie maatschappelijk vastgoed door de gemeenteraad op 11 december 2014;
- plenaire gespreksavond op 15 januari 2015;
- bilaterale gesprekken met kernpartners (Destion, Lijn83, Eendracht, gemeenschapshuizen) in januari t/m maart.

Tijdens de gespreksavond op 15 januari jl. is de suggestie gedaan om gespreksavonden per kern te houden. De gemeente vond dit een goed idee en wil deze avonden, in aanvulling op de bilaterale gesprekken gebruiken om een beeld te krijgen van wat er in de gemeenschap leeft ten aanzien van het maatschappelijk vastgoed. De avonden zijn bedoeld om een doorkijk te maken waar lokale samenleving gedurende pakweg de komende 10 jaar naartoe wil.

De gemeente heeft de Stichting Spirato gevraagd om het voorzitterschap van deze avond in te vullen. Daarvoor is dhr. Ten Haaf aanwezig.

2. Inleiding Spirato
De heer ten Haaf stelt zich voor. Hij komt in de plaats van dhr. Rutten, die de plenaire avond heeft geleid en i.v.m. vakantie niet bij alle dorpsgesprekken aanwezig kon zijn. Dhr. Ten Haaf is van oorsprong afkomstig uit Plasmolen.

Hij heeft een horeca-achtergrond, met name in het facilitaire gedeelte, en heeft ook zelf als zelfstandig ondernemer een MFC beheerd. Inmiddels is hij betrokken geweest bij diverse soortgelijke processen in de provincie. Als adviseur van Spirato kent hij de situatie in de provincie Limburg erg goed. Duidelijk is, dat er zichtbaar complete wijzigingen binnen het speelveld van het maatschappelijk vastgoed plaatsvinden, waarbij wel sprake is van grote regionale verschillen. Vooral in het zuidelijk gedeelte van Limburg vindt men nog veel traditioneel vormgegeven dorpshuizen, waar besturen moeite hebben om in de ontwikkelingen mee te gaan.

Het is de bedoeling dat deze avond de aanwezigen in groepen met elkaar in discussie gaan en aan de hand van een aantal stellingen aangeven, wat zij van het maatschappelijk vastgoed vinden en in welke richting zich dit zou moeten ontwikkelingen. Aan het eind van de groepsdiscussie zullen de resultaten plenair gepresenteerd worden.

De heer ten Haaf geeft voor de discussie een drietal opdrachten mee:
- probeer in een tijdsbestek van 10 jaar vooruit te denken;
- doe een poging om jezelf de spiegel voor te houden. Doe ik nu de goede dingen of moet het misschien toch anders;
- ga uit van het gegeven dat het hebben van vastgoed geen doel op zich is, maar slechts een middel.

3. Bespreking stellingen

Na de discussie in twee groepen worden de conclusies plenair besproken. De belangrijkste opmerkingen worden per stelling weergegeven.

Stelling 1: 't Moks cafe is een gezellige, ouderwetse dorpsvoorziening. Vooral laten staan!

De huidige caféruimte is mooi opgeknapt en heeft een gezellige uitstraling. De rest staat er slecht bij en is aan vervanging toe, zoals de gymnastiekzaal, de oefenruimtes voor diverse muzieklessen resp. verenigingen. De vergaderruimtes en ontmoetingsruimtes buiten het café zijn ook niet meer van deze tijd.

Mook heeft wel een dergelijke voorziening nodig. De locatie dient ook centraal in het dorp te liggen, dus de huidige plek is op zich prima. Met name een ontmoetingsruimte voor ouderen, waar bijvoorbeeld een eettafel en dagverzorging gerealiseerd kan worden, is van belang.

De vraag is of de functies die het gemeenschapshuis nu heeft ook over 10 jaar nog bestaan en ruimte vragen. Geconstateerd wordt, dat veel organisaties waarvoor maatschappelijk vastgoed van belang is zich jammer genoeg niet in deze discussie laten zien. Zo krijgt men geen volledig beeld.

Samengevat kan echter worden vastgesteld dat een maatschappelijke voorziening in de dorpskern ook over 10 jaar nog nodig zal zijn. De vorm waarin is een tweede.

Stelling 2: Mook is toe aan iets nieuws!

Er is een enorme demografische verandering op komst, met een grote mate van vergrijzing. Dit vraagt adequate oplossingen op het gebied van zorg en welzijn. Nieuwe gebouwen zijn daarbij niet per definitie de oplossing. Het doen van een investering is één, het vervolgens kunnen exploiteren is vaak een moeilijkere opgave.

Een belangrijk aspect bij het zoeken naar oplossingen is de nabijheid van voorzieningen. Ouderen zijn minder mobiel en vervoerskosten zijn vaak een struikelblok. Aan de andere kant kan een andere wijze van organiseren, het bundelen van activiteiten e.d. tot meer efficiency en minder ruimtebehoefte leiden. Daarbij dient de vraag beantwoord te worden hoe kerngebonden activiteiten zijn.

Vernieuwing kan ook bestaan uit de wijze van beheer. Op dit moment ervaart men het gemeenschapshuis in Mook nog als te gesloten. Mogelijk heeft dat te maken met de inzet van betaalde krachten. Net als verenigingen zal ook het gemeenschapshuis meer gebruik moeten maken van vrijwilligers en daarbij een goede balans zoeken tussen een commercieel en paracommercieel gedeelte.

Bij Eendracht treft men een dergelijke constructie aan. Op werkdagen staan daar vrijwilligers achter de bar. Maar ook daar is men er nog niet. Het teruglopend ledenaantal noodzaakt ertoe om de blik te verbreden.

Stelling 3: De activiteiten van het gemeenschapshuis kunnen makkelijk verdeeld worden over Eendracht, Maasstaete en de school.

Op het gebied van de ouderenzorg biedt ook het woon-/zorgcomplex Maasstaete mogelijkheden, maar de bewonerscommissie houdt daar ook veel initiatieven tegen. Het gebruik van de school voor de muziekvereniging stuit ook op praktische bezwaren.

Eendracht zou op zich het sportpark veel multifunctioneler willen maken en overdag de poorten willen openen. Dat stuit vooralsnog op het gebrek aan toezicht.

In zijn algemeenheid is de conclusie, dat het belangrijk is dat activiteiten niet willekeurig gespreid kunnen worden. Dat hangt uiteindelijk wel af van de aard van de activiteit.

Een knelpunt dat zich vaak voor doet is de combinatie van sport en muziek/cultuur in één zaal.. Zalen die voor beiderlei gebruik worden gebouwd voldoen uiteindelijk aan de eisen van geen van de twee.
Dit is een bekend dilemma. Het perspectief van verenigingen is daarbij in de regel een ideale situatie. In kleine kernen is dat echter moeilijk te realiseren. De spreiding van voorzieningen over meer kernen kan daarbij een uitkomst bieden.

Stelling 4: Het is best mogelijk om met activiteiten uit te wijken naar Molenhoek of Middelaar.

Bij het opstellen van een programma van eisen leert de ervaring, dat dit vaak invulling krijgt vanuit piekmomenten. Er moet dus voor gewaakt worden om dit te laten afhangen van incidentele, grote evenementen.

Voor veel verenigingen zou het verplaatsen van de activiteiten naar een andere kern vermoedelijk de doodsteek zijn. De binding met het dorp gaat dan verloren en leden haken af. Voor incidentele, grotere evenementen (zoals een muziekuitvoering) hoeft dit niet bezwaarlijk te zijn. Ook voorzieningen/activiteiten (wmo) moeten in het dorp gehouden worden. Voor zorgvoorzieningen is dat niet dwingend.

Stelling 5: De gebruikers moeten er wat voor over hebben om 't Môks cafe overeind te houden.

Een belangrijk uitgangspunt bij het realiseren van maatschappelijk vastgoed is, dat er van begin af aan over de exploitatie moet worden nagedacht. Daarvoor is draagvlak onder de samenleving/gebruikers nodig. Dit draagvlak hoeft niet alleen uit geld te bestaan, maar een visie, eigen inzet en feitelijk gebruik zijn daarbij even belangrijke elementen. Draagvlak is niet vrijblijvend maar vereist ook een handtekening!

In dat verband vinden een aantal aanwezigen het teleurstellend, dat er belangrijke verenigingen in het dorp zijn die zich bij deze discussie niet laten zien.

Het 'spelen' met consumptieprijzen is in ieder geval niet zonder risico's. Nijmegen kent het voorbeeld dat bij een verhoging van de consumptieprijzen sommige gebruikers hun eigen flessen meebrachten.

Stelling 6: Als we het volle pond moeten betalen kunnen we net zo goed ergens anders naartoe.

De verenigingen hebben al niet veel keus. In Mook wordt momenteel tussen de € 30 en € 50 per uur betaald voor de huur van de zaal. Commerciële prijzen zouden het onbetaalbaar maken.

Een prijs dient wel in verhouding te staan tot de kwaliteit. Eendracht heeft de ervaring opgedaan dat de leden voor een kwaliteitsverhoging (kunstgras) ook een hogere contributie willen betalen.

De consumptieprijzen zijn al op niveau. Voor de verenigingen zelf zijn deze ook niet zo relevant, omdat ieder individu dit persoonlijk betaalt.

Stelling 7: De gemeente moet zich veel meer met de gemeenschapshuizen bemoeien

De gemeente heeft een faciliterende rol voor maatschappelijke voorzieningen. Zij hebben en beheren zelf geen vastgoed en zou zich daarom ook niet met de dagelijkse gang van zaken bezig moeten houden.

Het is van belang dat de gemeente in de dorpen stimuleert. De vastgoedeigenaren zijn verplicht om het vastgoed als goed huisvader te beheren.
Als de gemeente in het vastgoed heeft geïnvesteerd, dan mag zij daar ook iets van vinden. In die zin heeft zij een toezichthoudende rol. Zij vertegenwoordigt immers het algemeen belang van de hele gemeenschap.

4. Samenvattende conclusie
De focus van deze avond lag bij de accommodatie (gemeenschapshuis) in Mook. Het is duidelijk, dat iedereen pleit voor handhaving van een dergelijke voorziening in het centrum van Mook. Qua omvang, vorm enz. zijn er veranderingen mogelijk en verbeteringen noodzakelijk. De afwezigheid van een aantal organisaties wordt als een gemis ervaren. Het getuigt niet van een draagvlak, dat wel dringend nodig is.

4. Slotwoord
Wethouder Baneke sluit de avond af met een woord van dank. Er volgen nog 2 gespreksavonden in Middelaar en in Molenhoek. Van de bijeenkomsten wordt een verslag gemaakt en aan de aanwezigen toegezonden.

CONCEPT

Bijlage 8

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W
Van: G. Berens
Afdeling: Samenleving
Doc.nr.:
Vergadering: 15 april 2015
Aanwezig: Dhr. H. Korsten, dhr. M. van Haren, dhr. W. Wijnhofen (Stichting Gemeenschapshuis Middelaar); dhr. P. Lenders (Beweegcollectief); dhr. N. Kamps (Astrantia); mevr. C. vander Laan, dhr. C. Braks (Dorpsraad Middelaar); dhr. C. Grol, dhr. W. Wienhofen (KBO Middelaar); dhr. J. Cremers; dhr. T. Maassen (4events); dhr. W. Pothoff (Destion); dhr. P van Uffelen (Fanfare St. Caecilia); G. Theunissen; dhr. P. ten Haaf (Spirato); mevr. K. Peters, dhr. P. Baneke, dhr. G. Berens (gemeente)
Verhinderd: Dhr. T. v.d. Hanenberg (Lijn83); dhr. J. Wittenaar (Dichterbij), mevr. M. van Gemert (Kinderdagverblijf Varkentje Lief)
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Gespreksavond Middelaar maatschappelijk vastgoed

---

1 Opening:
Wethouder Baneke heet allen welkom. Op 15 januari 2015 is in het MFC een startbijeenkomst geweest, waarop de startnotitie maatschappelijk vastgoed is besproken. Naar aanleiding van die startbijeenkomst is op verzoek van diverse aanwezigen besloten om het onderwerp ook op dorpsniveau te bespreken.
In Mook is dit op 2 april 2015 gebeurd en volgende week sluit Molenhoek de rij.

Het doel van deze dorpsbijeenkomsten is om een beeld te krijgen welke ontwikkeling het dorp voor de komende tien jaar voor ogen staat wat betreft het maatschappelijk vastgoed.

De gemeente heeft de Stichting Spirato gevraagd om het voorzitterschap van deze avond in te vullen. Daarvoor is dhr. Ten Haaf aanwezig.

2. Inleiding Spirato
De heer ten Haaf stelt zich voor. Hij komt in de plaats van dhr. Rutten, die de plenaire avond heeft geleid en i.v.m. vakantie niet bij alle dorpsgesprekken aanwezig kon zijn.

Dhr. Ten Haaf is van oorsprong afkomstig uit Plasmolen. Daar woont hij al 32 jaar niet meer, maar hij is nog wel op de hoogte van het gebeuren in Middelaar en Plasmolen. Zijn achtergrond is de horeca-branch, facilitair management, en nu is hij als adviseur verbonden aan Spirato.

Spirato werkt over de hele provincie. Daar zijn op het gebied van maatschappelijk vastgoed grote verschillen te zien. Vooral in het zuidelijke gedeelte vindt men nog veel parochiehuis-achtige accommodaties.
Daar hebben de gemeenten ook te maken met een ander soort gesprekspartner dan in het noordelijk deel van Limburg, waar toch meer ontwikkeling op gang is gekomen en grootschaligere accommodaties zijn gerealiseerd.

Duidelijk is wel, dat maatschappelijk vastgoed bij alle gemeente op de agenda staat. Het is goed dat gemeenten en dorpen daarover met elkaar in discussie gaan omdat er onherroepelijk veranderingen aankomen. Het zal niet meer worden zoals vroeger en ook niet blijven zoals nu. Het probleem is daarbij niet van de gemeente, of van de gemeenschapshuizen, maar van allemaal.

Tijdens de bijeenkomst op 15 januari lag de focus vooral op de startnotitie maatschappelijk vastgoed die door de gemeenteraad is vastgesteld. Daar zijn veel meningen over geventileerd. Maar de focus moet niet op de notitie liggen, maar op de discussie die de gemeente met deze notitie wil aanzwengelen. Door deze dorpsgesprekken te voeren, kunnen de problemen van onderaf verkend worden en kan ook rekening worden gehouden met de diversiteit van de verschillende dorpen. Het is de bedoeling dat de aanwezigen vanavond in groepen met elkaar in discussie gaan en aan de hand van een aantal stellingen aangeven, wat zij van het maatschappelijk vastgoed vinden en in welke richting zich dit zou moeten ontwikkelingen. Aan het eind van de groepsdiscussie zullen de resultaten plenair gepresenteerd worden.

3. Bespreking stellingen

Diversen:
Vanuit de aanwezigen wordt kritiek geuit op de aanpak van deze avond en de geformuleerde stellingen in het bijzonder:

- De stellingen hebben uitsluitend betrekking op het MFC. Er is ook nog ander maatschappelijk vastgoed.
- De ontwikkeling van het dorp Middelaar gaat niet alleen over maatschappelijk vastgoed maar alle facetten van leefbaarheid. De discussie moet integraal gevoerd worden.
- Voor deze avond zijn alleen bestuurders van verenigingen en stichtingen uitgenodigd. Daarmee wordt onvoldoende draagvlak gecreëerd. Het hele dorp moet bij de ontwikkelingen betrokken worden.

Gemeente:
Wethouder Baneke deelt deze opvatting niet. Op die manier zou de gemeente iets moeten doen wat de taak van de aanwezige bestuurders is, namelijk bij hun leden polsen wat er allemaal leeft. De geformuleerde stellingen hebben louter en alleen tot doel om prikkels te vormen voor de discussie. Daarbij kunnen ook uitstapjes naar andere accommodaties/onderwerpen gemaakt worden. De gemeente behandelt de uitkomsten daarvan niet als bindende uitspraken, maar gebruikt deze voor de verdere meningsvorming en input voor verder beleid. Wanneer dit op schrift staat, zal het opnieuw worden terug gekoppeld.

Dorpsraad/Astrantia
Er spelen meer problemen dan alleen maar het maatschappelijk vastgoed. Dit moet bottom-up worden opgepakt. De dorpsraad is al in gesprek met de gemeente over het ontwikkelen van een nieuw dorpsontwikkelingsplan. Men was in de veronderstelling, dat deze avond daar ook over zou gaan en dat ook de burgers van Middelaar uitgenodigd zouden worden.

Het doel van de gemeente en de aanwezigen is hetzelfde, maar de gemeente loopt een stap voor. Er is al teveel ingekaderd. Men zal eerst terug moeten naar de volle breedte van de plaatselijke bevolking.

Spirato:
De verwachten lopen kennelijk uit elkaar. De vertegenwoordigers van de verenigingen geven aan:

- De gemeente stelt niet de goede vragen;
- Het proces wordt niet bottom-up aangepakt;
- Er is niet voor de juiste vertegenwoordiging van het dorp gekozen.

Hij vraagt zich af, hoe ver de aanwezige bestuurders zijn met het raadplegen van hun eigen achterban. Is hier sinds de plenaire bijeenkomst al iets mee gebeurd? Wie zou er vanavond aan tafel gezeten moeten hebben?

Diversen:
De ontwikkelingen binnen het dorp zijn op verschillende fronten onderwerp van gesprek, maar de discussie is zeker nog niet afgerond. Daarvoor is ook een meer gestructureerde aanpak nodig en ook meer tijd.

Het vergt ook een bewustwordingsproces bij de bevolking. Wat betekent de krimp? Welke voorzieningen wil men in stand houden en op welke manier?

Destion:
De woningbouwcorporatie heeft ervaring elders met dit soort dorpsontwikkelingsplannen. Het is daarbij altijd lastig om de discussie met een grote groep te bespreken. Vaak monden de discussies uit in het opstellen van een wensenlijst waarbij de haalbaarheid uit het oog wordt verloren.

Door de discussie breed te voeren, moeten er in de regel veel terugkoppelingsmomenten plaatsvinden. Dat kost in de regel veel avonden.

Spirato
De vraag is wie het dorp in de discussie kan vertegenwoordigen. Moet iedere burger erbij betrokken worden of kan dit via de besturen van de diverse organisaties. En wie moet dat doen? Is de verwachting dat de gemeente alle burgers/leden van verenigingen gaat benaderen, of doen dit de besturen en is het de bedoeling dat de gemeente op een signaal wacht, wanneer men aan tafel kan?

Gemeente
Het thema maatschappelijk vastgoed heeft ook een tijdsfactor. De school heeft te maken met krimp, waardoor de instandhouding gevaar loopt. Het MFC kampt van begin af aan met exploitatieproblemen. Het voeren van een brede discussie over leefbaarheid betekent dat concrete oplossingen op deze punten langer op zich zullen laten wachten. Het betekent ook dat er maatschappelijke partners zijn, die hiervan al die tijd de rekening zullen moeten blijven betalen.

Dat pleit voor het parallel laten lopen van een breed dorpsontwikkelingesplan en de discussie rondom maatschappelijk vastgoed. De fysieke factor hiervan, de gebouwen, is hier een element van.

Destion
De woningbouwcorporatie heeft in 2014 € 30.000 verlies op het MFC geleden. In 2015 tekent zich ook weer een dergelijk scenario af. Men heeft toegezegd om de huidige exploitatie in ieder geval tot de zomervakantie voort te zetten. Als er geen uitzicht is op een verbetering van de situatie zal men zich moeten beraden op andere maatregelen. Destion blijft daarbij onverminderd garant staan voor het instandhouden van een gemeenschapsvoorziening, maar de vorm waarin kan wel anders worden, meer low-profile. Dat is niet het voorkeursscenario van Destion. Het MFC verdient een kans omdat het maatschappelijk gezien goed draait, maar er moet wel iets gebeuren. Een dorpsontwikkelingsplan is een prima zaak, maar de situatie van het MFC vraagt toch enige urgentie.

Dorpsraad
Voor de instandhouding van het MFC is een brede raadpleging van de bevolking onontbeerlijk. In het meest ongunstige geval kan dat ertoe leiden, dat men er geen energie meer in wil steken en de stekker er uit trekt. Een dergelijk schrikeffect kan aan de andere kant ook de katalysator voor nieuwe ideeën en initiatieven zijn. Zonder dit bewustwordingsproces komt er geen goed plan tot stand.

De dorpsraad gaat dit proces niet alleen aanpakken. Men zal daarvoor een professioneel bureau in de arm nemen, die structuur geeft aan dit proces. Binnenkort is er een afspraak bij de gemeente om te bekijken of de gemeente dit mee wil bekostigen.

Gemeente:
Welke opdracht krijgt dit bureau van de dorpsraad? Welke kaders krijgt het mee? Heeft de dorpsraad ook nagedacht hoe dit opgepakt moet worden als de gemeente dit niet of niet geheel wil resp. kan bekostigen?

Dorpsraad:
Het bureau moet inzoomen op de knelpunten/vraagstukken die er nu leven, zoals onder andere:

- De exploitatieproblemen van het MFC;
- De leegloop van de school;
- De omvang van het sportpark van Astrantia.

Over deze onderwerpen zal de mening van de bewoners gepolst moeten worden.

Indien de gemeente geen financiële bijdrage aan het nieuwe DOP levert, dan zal men de middelen op andere wijze moeten opbrengen.

Spirato:
Er is een spanningsveld tussen de urgentie die op het thema MFC ligt en de wens om een nieuw DOP op te starten. Welke termijn denkt men voor een nieuw DOP nodig te hebben.

Dorpsraad:
Dat hangt mede af van de besprekingen met de gemeente. Als het vlot kan worden opgestart dan moet er op 1 januari 2015 wel duidelijkheid zijn over welke kant men in Middelaar op wil.

Gemeente:
De planning is om dit jaar een beleidsnotitie voor het maatschappelijk vastgoed op te stellen. Indien er gewacht wordt op een nieuw DOP is dat niet haalbaar. De vraag is ook of het vraagstuk zo lang uitstel duldt. Het college zal zich daarom beraden over het verdere proces en de te hanteren termijnen.

4. Samenvattende conclusie
De aanwezige bestuurders van de Middelaarse verenigingen zijn van oordeel dat de discussie over maatschappelijk vastgoed breder getrokken moet worden. Er moet een nieuw dorpsontwikkelingsplan worden opgesteld, waarbinnen het thema 'maatschappelijk vastgoed' dan wordt meegenomen. Dit DOP moet tot stand komen in overleg met alle inwoners van het dorp. De bestuurders hebben onvoldoende mandaat om daar zonder brede ruggespraak invulling aan te geven. Voor dit proces is een tijdsbestek nodig tot 1 januari 2015.

Aan de zijde van de gemeente en Destion wordt vastgesteld dat dit proces op gespannen voet staat met de urgentie die het thema 'maatschappelijk vastgoed' en in het bijzonder de problematiek rondom het MFC vraagt. Destion zal binnen afzienbare termijn besluiten moeten nemen over de verdere exploitatie van het MFC en de gemeente zal zich nader beraden over het verdere proces van totstandkoming van een nota maatschappelijk vastgoed.

In relatie tot de ontwikkelingen in Middelaar staat een afspraak met de Dorpsraad Middelaar op het programma waarbij gesproken zal worden over de plannen voor een nieuw DOP en de rol van de gemeente daarbij.

Bijlage 9

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W
Van: G. Berens
Afdeling: Samenleving
Doc.nr.:
Vergadering: 23 april 2015
Aanwezig: Dhr. W. Creemers (KBO); dhr. H. Keukens, dhr. A. van Aernsbergen (DTS); mevr. I. de Bokx (Destion); mevr. I. Verbeet (KION); dhr. A. Vogels (Stichting CAM); mevr. v.d. Ven (Kandinsky-college); dhr. P. Sutmuller, mevr. A. Mattheij, dhr. M. Havekes (Wieken); dhr. T. Broekmans (Eendracht); dhr. P. Leenders, mevr. M. Sc hijf (Beweegcollectief); mevr. J. Jansen, dhr. L. Loman (dorpsraad Molenhoek), dhr. W. Thoonen (Parochie MMM), dhr. F. Jongen (gemeenteraadslid); dhr. P. Baneke, mevr. K. Peters, dhr. G.J. Wienhoven, dhr. G. Berens (gemeente), dhr. P. ten Haaf (Stichting Spirato).
Afgemeld: --
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Gespreksavond Molenhoek maatschappelijk vastgoed

Opening:
Wethouder Baneke heet allen welkom. Op 15 januari jl. heeft een eerste gespreksavond met betrekking tot het thema maatschappelijk vastgoed plaatsgevonden. Toen is afgesproken om het thema nader per kern uit te diepen. Deze avond is dan ook bedoeld om met elkaar nader te definiëren hoe zich de komende 10 jaar het maatschappelijk vastgoed moet ontwikkelen.

In Mook en Middelaar hebben de gespreksavonden al plaatsgevonden. De rol van de gemeente op deze avonden is primair die van toehoorder. Zij wil vooral luisteren naar wat er onder de diverse geledingen in de dorpen leeft en dat gebruiken als input voor de te schrijven beleidsnotitie.

De gemeente heeft de Stichting Spirato gevraagd om het voorzitterschap van deze avonden in te vullen. Daarvoor is dhr. Ten Haaf aanwezig.

2. Inleiding Spirato
De heer ten Haaf is adviseur bij de Stichting Spirato. Deze stichting komt voort uit de Vereniging voor Kleine Kernen Limburg (VVKL). Omdat de ontwikkelingen rondom maatschappelijk vastgoed daarin zo'n grote omvang aannamen, heeft men daarvoor een afzonderlijke stichting opgericht. Spirato telt inmiddels 70 leden, waarvoor men een ondersteunende en adviserende rol vervult. Daarvoor heeft men een aantal regio-adviseurs in dienst. Dhr. Ten Haaf bedient de regio Noord-Limburg, maar springt ook elders wel eens bij.

Deze gespreksavond is de laatste in een serie van drie dorpsbijeenkomsten. De verwachting was, dat het misschien veel van hetzelfde zou worden, maar het verloop van de eerste twee avonden was toch compleet anders. Tijdens de startbijeenkomst op 15 januari jl. richtte de discussie zich vooral op de startnotitie van de gemeente en werd primair daarop gereageerd. Daarom is besloten om de drie dorpsavonden te organiseren om te kijken welke ideeën er bij de diverse maatschappelijke geledingen in de kern bestaan over de toekomst van het maatschappelijk vastgoed.

De focus ligt daarbij al snel op de gemeenschapshuizen, maar er mag niet uit het oog verloren worden dat er meer is. Soortgelijke discussies worden momenteel in de hele provincie gevoerd, maar ook nergens hetzelfde omdat de constructies erg van elkaar verschillen. In het zuiden vindt men nog veel gemeenschapshuizen 'oude stijl', terwijl in Noord-Limburg veel nieuwe ontwikkelingen te constateren zijn. De bouw van multifunctionele centra, fusies van sportverenigingen, privatiseringen enz.

Gemeenten en maatschappelijke organisaties weten elkaar in Noord-Limburg ook beter te vinden, Wat wel overal opvalt, is dat er meer vastgoed aanwezig is dan wat noodzakelijk is. Er zijn veel vierkante meters die niet benut worden. Dat zijn omstandigheden die soms creatieve ontwikkelingen mogelijk maken, maar soms kan men er ook gewoonweg niets mee. Uiteindelijk is het dus een kwestie van lokaal maatwerk.

Voor deze avond zijn een aantal stellingen geformuleerd. Zij zijn een aanzet voor discussie. De focus neigt al gauw op de gemeenschapshuizen te komen liggen, maar het is de bedoeling dat de stellingen toch ruimer worden benaderd en ook naar ander vastgoed wordt gekeken. De discussie vindt in kleine groepen plaats. Na ca. een half uur zullen de resultaten plenair besproken worden.

De heer ten Haaf geeft voor de discussie een drietal aandachtspunten mee:
- probeer in een tijdsbestek van 10 jaar vooruit te denken;
- doe een poging om jezelf de spiegel voor te houden. Doe ik nu de goede dingen of moet het misschien toch anders;
- ga uit van het gegeven dat het hebben van vastgoed geen doel op zich is, maar slechts een middel.

3. Bespreking stellingen

Stelling 1: 'De Wieken is een gezellige, ouderwetse dorpsvoorziening. Niets aan doen!
De Wieken moet meegaan met de tijd. Hoe dat er over 10 jaar uitziet hangt er ook van af, hoe de kern Molenhoek er dan uitziet. Het is daarom moeilijk om zolang vooruit te kijken. Het is meer van belang om continu goed naar de gebruikers te blijven luisteren.

De relatie tussen Wieken en ander maatschappelijk vastgoed wordt aangestipt. Ook daar staat de tijd niet stil en moet men inspelen op toekomstige ontwikkelingen. Kerken lopen leeg, de school heeft te maken met krimp. Zij zullen ook kijken naar andere gebruiks-/verhuurmogelijkheden.

Deze situatie wordt door het gemeenschapshuis niet als eerlijk ervaren. Scholen zijn niet te vergelijken met een gemeenschapshuis. Zij worden door de overheid fors gefinancierd en dat zorgt voor een onevenwichtige positie ten opzichte van gemeenschapshuizen.

Conclusie: de ontwikkelingen noodzaken ertoe om voor alle maatschappelijk vastgoed vooruit te kijken. Belangen kunnen uit elkaar lopen. Het is daarom van belang om met elkaar de discussie aan te gaan.

Stelling 2: De activiteiten van de Wieken kunnen net zo goed plaatsvinden in de Brede school, de kerk of bij een van de sportparken
Ten aanzien van deze stelling worden de volgende punten naar voren gebracht:

- Je kunt activiteiten niet altijd zomaar verplaatsen. Roosters en andere praktische problemen verzetten zich daartegen;
- Andere ruimte moet ook gelijkwaardig zijn.
- Teveel spreiding kan ertoe leiden, dat er op alle plekken exploitatieproblemen ontstaan. Overal een beetje is uiteindelijk overal niets.
- Scholen hoeven niet op de exploitatie te letten, gemeenschapshuizen wel.
- Gebruikers zoeken uiteindelijk zelf de ruimte die het beste bij hun past.

Conclusie: net als bij stelling 1 is het belangrijk om een kijkje bij de 'buren' te nemen en te hopen dat dat andersom ook gebeurt. Men moet zich daarbij kritische vragen durven stellen. Is het bij wijze van voorbeeld nodig om in elke kern een gymzaal te hebben, of zijn hier ook andere praktische oplossingen mogelijk?

Stelling 3: Het is best mogelijk om met activiteiten uit te wijken naar Mook of Middelaar.
Ten aanzien van deze stelling worden vooral beperkingen gezien m.b.t. activiteiten die in de lokale gemeenschap zijn geworteld, of die zijn bedoeld voor doelgroepen met een beperkte mobiliteit.

De vraag is wat daarnaast voor activiteiten plaatsvinden. Er moet dus goed naar de doelgroep gekeken worden en ook ingespeeld worden op de denkwijze van de komende generaties. Zijn deze nog op dezelfde wijze gebonden aan de eigen kern?

De Wieken kent nu ook al groepen met deelnemers uit de regio.

Stelling 4: De gebruikers moeten er wat voor over hebben om de Wieken overeind te houden.
In Molenhoek maken de gebruikers deel uit van het Algemeen Bestuur van het gemeenschapshuis. De betrokkenheid is zeker aanwezig, dat laat ook deze avond zien.

Er mag verwacht worden dat zij zich ook in het dagelijks gebeuren inzetten, bijvoorbeeld door vrijwilligers. Maar ook aan draagkracht zit een grens.

Stelling 5: Als we het volle pond moeten betalen kunnen we net zo goed ergens anders naartoe.
De prijs is niet het belangrijkste aspect. Het gemeenschapshuis is het ontmoetingspunt voor het dorp en daarmee de centrale plek voor het sociale leven in de kern.

Over de consumptieprijzen doet niemand moeilijk. Deze zijn al op horecaniveau en iedereen bepaalt uiteindelijk zelf hoe veel hij dan wil uitgeven.

Commerciële huurprijzen zouden het voor verenigingen wel onbetaalbaar maken. De verhouding tussen prijs en kwaliteit is uiteraard wel belangrijk. Maldensteijn in Malden is een goed voorbeeld van hoe het niet moet. Met uurprijzen van € 80 per uur haken verenigingen daar af. In de Wieken kan men voor € 25 - € 50 per dagdeel terecht.

De gemeente kan in de toekomst misschien beter de activiteiten subsidiëren dan het vastgoed zelf. Dan betaalt men immers voor gebruik en niet voor lege ruimten. De gemeente kan ook een voorbeeldfunctie vervullen door zelf zoveel mogelijk gebruik te maken van de gemeenschapshuizen.

Stelling 6: De gemeente moet niet met de gemeenschapshuizen bemoeien
In de discussie komen verschillende zienswijzen naar voren.

De primaire verantwoordelijkheid van de gemeente betreft het welzijn in de gemeente. Het is haar taak om dit te faciliteren. Dat houdt niet per definitie in dat zij gemeenschapshuizen of ander vastgoed financiert. Het is ook niet uitgesloten. Maar als men het doet, dan is zij ook medeverantwoordelijk. In ieder geval mag zij dan ook eisen stellen.

De eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar/exploitant wordt over het algemeen belangrijk gevonden. De gemeente moet dit ook vrij laten, niet teveel sturen.

Er is een discussie over het maken van een onderscheid tussen exploitatie en (groot) onderhoud. De exploitant wordt verantwoordelijk gehouden voor de exploitatie. Die kent twee hoofdelementen: de horecaopbrengsten en de huur. Daarmee moet hij de dagelijkse kosten kunnen bestrijden. De gemeente zou voor het groot onderhoud zorg kunnen/moeten dragen.

Maar: moet groot onderhoud ook niet uit de exploitatie? Als woningeigenaar ben is men daar ook zelf verantwoordelijk voor en moet men ervoor reserveren. Een ander geluid is, dat gemeenschapshuizen van ons allemaal zijn: we betalen er toch ook al belasting voor. Om diezelfde reden wordt ook bepleit, om deze kosten niet op de hele gemeenschap te verhalen, maar op de gebruikers.

Groot onderhoud is wel het knelpunt bij de gemeenschapshuizen. Als het niet uit de exploitatie gehaald moet worden en de gemeente niet financiert, dan moet men lenen.

Het belang van de gemeente ligt bij de leefbaarheid. Die kan men ook op andere manier stimuleren dan door de financiering van gemeenschapshuizen. Dit kan door activiteiten te initiëren, vooral op het gebied van ouderen en sport, en hier subsidie aan te verlenen.

Samenvattend: ten aanzien van de dagelijkse kosten (exploitatie) is er geen discussie over, dat dit door de exploitanten van maatschappelijk vastgoed zelf gedragen moet worden. Op het gebied van groot onderhoud moet een goede afweging gemaakt worden tussen verantwoordelijkheid exploitant en gemeenschapsbelang.

4. Slotwoord en sluiting

De discussie heeft veel zinnige aandachtspunten opgeleverd. Deze liggen niet allemaal op een lijn. Dat maakt het belangrijk dat ook eigenaren/exploitanten hierover verder met elkaar in gesprek te gaan.

De dorpsgesprekken zijn na vanavond afgerond. De gemeente heeft nog geen beeld hoe het verdere traject er uit zal zien. Met name de kern Middelaar wil nog een verdere verdiepingsslag maken. Dat kan vertraging opleveren op de eerder opgestelde planning.

In eerste instantie zullen de resultaten van alle gesprekken in een afzonderlijk document verwerkt worden. Het uiteindelijke doel is een nieuwe beleidsnotitie, maar het traject daar naartoe moet nog een keer onder de loep worden genomen.

CONCEPT

Bijlage 10

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 MOOK
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: B en W; deelnemers overleg
Van: Wethouder P. Baneke
Afdeling:
Doc.nr:
Datum: 20 juli 2015
Vergadering: 16 juli 2015
Aanwezig: Dhr. H. Korsten, dhr. W. Wijnhofen (Stichting Gemeenschapshuis Middelaar); Dhr. J. Hendriks, dhr. C. Braks, mevr. C. v.d. Laan (Dorpsraad Middelaar/Plasmolen); Dhr. W. Pothoff (Destion); dhr. P. Baneke, dhr. T. Peters-Sengers, dhr. G. Berens (gemeente Mook en Middelaar)
Afwezig: n.v.t.
Notulist: G. Berens
Onderwerp: Maatschappelijk vastgoed

Gemeente:
De afgelopen maanden zijn gesprekken gevoerd over de toekomst van het maatschappelijk vastgoed in de gemeente, eerst plenair, daarnaast met individuele organisaties en tenslotte per kern. Het doel is om te komen tot een toekomstbeeld van het maatschappelijk vastgoed, met ruimte voor maatwerk per kern. Momenteel wordt gewerkt aan de rapportage en beschrijving hiervan.

Tijdens de gespreksavond in Middelaar is er geen input geleverd vanuit Middelaar. Reden daarvoor is, dat de vertegenwoordigde organisaties hebben aangegeven eerst een nieuw Dorpsontwikkelingsplan (DOP) te willen opstellen, om een optimale draagkracht te bewerkstelligen en alle lokale maatschappelijke vastgoed in de discussie te betrekken.

De visievorming met betrekking tot maatschappelijk vastgoed kan hier echter niet op wachten, hetgeen in Middelaar door de actualiteit nog eens bevestigd wordt. De dorpsraad en de Stichting Gemeenschapshuis zijn daarom uitgenodigd om te bezien, of resp. op welke wijze het onderwerp 'maatschappelijk vastgoed' vooruitlopend aan het DOP onder de loep genomen kan worden.

Dorpsraad Middelaar/Plasmolen:
De dorpsraad heeft hier gemengde gevoelens over. Redenen hiervoor zijn de in het verleden gemaakte ervaringen bij de planvorming rond het MFC. De bedenkingen van de dorpsraad ten aanzien van de fysieke vormgeving resp. inrichting en de exploitatie van het MFC werden destijds niet door de gemeente gedeeld. Door de gemeente is toegezegd om vijf jaar garant te staan voor de exploitatie. Hiervan is geen verslaglegging gedaan en deze toezegging is en wordt niet gestand gedaan. Men voelt zich dan ook niet erg serieus genomen.

CONCEPT

Om haar eigen specifieke identiteit te behouden is de Dorpsraad ook niet ingegaan op het verzoek van de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar, om haar rol ten aanzien van het MFC over te nemen.

Een tweede element is, dat de toekomst van het maatschappelijk vastgoed van onderop moet komen en derhalve breed in het dorp gevoerd moet worden. Het past dan niet om vooraf als Dorpsraad een standpunt in te nemen.

Stichting Gemeenschapshuis Middelaar:
Men vraagt zich af waarom men voor dit gesprek is uitgenodigd. Tijdens de gespreksavond in Middelaar heeft de stichting al een standpunt ingenomen. Waarom zou dat gewijzigd moeten zijn?

Gemeente:
De dorpsraad en de Stichting Gemeenschapshuis zijn uitgenodigd om nogmaals de kans te bieden voor input ten behoeve van de nota maatschappelijk vastgoed. Zonder de input is de gemeente genoodzaakt om uitsluitend op basis van eigen inzicht invulling te geven aan het toekomstbeeld voor Middelaar. Uitstel is gelet op de actualiteit ook geen optie.

De indruk bestond ook, dat de bereidheid voor een gesprek hierover bij alle partijen aanwezig was. De afspraak is immers ook door een ieder geaccepteerd. Bovendien hebben de dorpsraad en de Stichting Gemeenschapshuis na afloop van de bijeenkomst met Destion op 8 juli 2015, waarop is aangekondigd dat met de inzet van 4events in het MFC gestopt zal worden, ook onmiddellijk collega-wethouder Peters tijdens haar spreekuur in de 'Koppel' hierover benaderd.

Destion:
Dhr. Pothoff stelt vast, dat het MFC te maken heeft met een aantal erfenissen. In de planfase is door de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar een begroting opgesteld, waar gemeente en Destion vertrouwen in hadden. Er mag van worden uitgegaan, dat men daar ook goede redenen voor had. De realiteit valt helaas tegen, en ook het experiment met een andere wijze van exploitatie is niet gelukt.

De uitwerking van de fysieke vormgeving en inrichting van het gebouw heeft plaatsgevonden in een brede werkgroep. Hij vraagt zich af waar nu in Middelaar de wrevel zich op richt.
Gaat het om het gebouw zelf? Of doet de gemeente te weinig voor het gebouw? Of wil men meer invloed?

Gemeenschapshuis/Dorpsraad:
Men vindt dat er toch onvoldoende inspraak is geweest. De (toekomstige) gebruikers zijn op een gegeven moment te veel buiten gesloten. Dat heeft geleid tot een ongelukkige situering van het winkeltje ten koste van een caféruimte, en een eveneens ongelukkige combinatie van feest- en sportzaal, die voor beide doeleinden niet adequaat is.

Gevolg is, dat sommige organisaties/clubjes elders hun activiteiten houden. Zij voelen het MFC niet als iets van henzelf.

Het dorp zal nu moeten benoemen wat men veranderd wil zien. Dorpsraad en Stichting GemeenschapshuisMiddelaar kunnen dat niet zonder meer zelf benoemen. Daar kan ook uitkomen, dat men het MFC deels of helemaal niet meer ziet zitten.

Het besef zal eerst weer moeten groeien, dat men zelf de armen uit de mouwen moet steken. Daar heeft men ook vertrouwen in, mits het proces van onderop wordt gestart.

Destion:
Het oorspronkelijke concept zal wel verlaten moeten worden. Het is prima dat activiteiten zoals biljart weer in het MFC plaatsvinden, maar het is bedrijfsmatig niet haalbaar om daarvoor iemand achter de bar te zetten. Er moet dus nagedacht worden over andere oplossingen.

Het contract met 4-events eindigt nu per 1 september as. Destion maakt bilaterale afspraken met gebruikers, bijvoorbeeld in de vorm van sleutelcontracten. Voor losse evenementen is het MFC te huur. Desgewenst kan daarbij ondersteuning van 4-events worden ingehuurd.
Destion draagt zorg voor onderhoud en schoonmaak.

De huur van Dichterbij staat op losse schroeven. De deelname aan het MFC is indertijd aangegaan op voorwaarde, dat Destion de dienstverlening op het oude niveau kon houden. Nu dat niet meer het geval is zal de huurovereenkomst vermoedelijk worden opgezegd.

Dorpsraad:
Het besluit van Destion wordt als erg rigoureus ervaren. Iedereen wordt voor een voldongen feit geplaatst. Waarom is er vooraf geen overleg gevoerd met de stakeholders? Zijn er nog mogelijkheden om hier iets aan te doen? De gemeente zou bijvoorbeeld veel meer wmo-activiteiten naar Middelaar kunnen brengen.

Gemeente:
De maatregel van Destion is feitelijk al een jaar geleden aangekondigd en tussentijds tijdens overleggen binnen de stuurgroep, maar ook daarbuiten, herhaald. Het kan dus niet als een verrassing komen.

De vraag die men aan de dorpsraad en het gemeenschapshuis zou willen stellen is, of men geen mogelijkheid ziet om met een 20-tal vrijwilligers het MFC in de avonduren open te houden. De verenigingen zouden toch een rooster moeten kunnen maken om dit in gezamenlijkheid te regelen.

De verwachtingen die men ten aanzien van de wmo heeft, moeten getemperd worden. Intern is dat bij de gemeente aan de orde geweest. Maar de activiteiten die nu onder andere bij instellingen plaatsvinden kunnen daar niet zomaar weggehaald worden. Dat heeft veel te maken met kwaliteitseisen, waaronder de inzet van gekwalificeerd personeel.

Destion:
Dhr. Pothoff herinnert er aan dat Destion de inventaris heeft veilig gesteld en geprobeerd om met een andere vorm van exploitatie het MFC toch kostendekkend te krijgen. Al die tijd is over de ontwikkelingen gecommuniceerd en diverse keren al een waarschuwing afgegeven. Dat neemt niet weg dat Destion open blijft staan voor nieuwe alternatieven uit het dorp.

Stichting Gemeenschapshuis:
Op dit moment is in Middelaar niet de drive aanwezig om samen het MFC overeind te houden. Dat moet weer groeien. De aangekondigde sluiting is in dat verband een slechte zet. Men pleit er daarom voor om nog even door te gaan met 4-events totdat het DOP klaar is. Het gaat dan om de periode tot januari 2016. Is er geen mogelijkheid dat de gemeente hierin tijdelijk financieel bijspringt?

Gemeente:
Daar kan op dit moment geen antwoord op gegeven worden. De komende jaren komt de gemeente wel al structureel € 200.000 te kort. Wethouder Baneke zal dit in de collegevergadering van 21 juli bespreken.

CONCEPT

Rijksweg 145, 6585 AD Mook
06 499 60 317
info@mookpromotion.nl
www.mookpromotion.nl
Bank:NL48 RABO 0131 6143 20
K.v.K. nr. 09171553
BTW nr. 818029663

Aan het College van Burgemeester en
Wethouders van de gemeente Mook en
Middelaar
Raadhuisplein 6
6585 AT Mook

GEMEENTE MOOK C.A.
Afdeling Postbus
SC/GB
0 8 OKT 2015
Nummer 2015/3925
Bijl. Blz.

Datum: 7 oktober 2015
Onderwerp: Conceptnota "Maatschappelijk vastgoed 'meer met minder'"
Ons kenmerk: MP 20150018

Geacht College,

Met veel interesse hebben wij uw conceptnota "Maatschappelijk vastgoed" gelezen.

Onze Stichting stelt zich ten doel om mensen op interactieve wijze kennis te laten maken met de gemeente Mook en Middelaar, door middel van het organiseren van (jaarlijks terugkerende) evenementen in de gemeente Mook en Middelaar, alsmede het ondersteunen van promotionele activiteiten in deze gemeente, waaronder ook zal zijn begrepen het ondersteunen van lokale verenigingen voorzover hun activiteiten dienstbaar kunnen zijn aan het doel van de stichting, en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.

Vanuit deze doelstelling vinden wij het dan ook vanzelfsprekend dat het maatschappelijk vastgoed in onze gemeente beschikbaar blijft voor de verenigingen en stichtingen binnen onze gemeente.
Wij willen daarbij benadrukken dat het niet alleen in het belang van de verenigingen en stichtingen is maar dat het hier ook gaat om het belang van alle inwoners van onze gemeente. Immers het beschikbaar hebben en houden van accommodaties waar onze burgers hun activiteiten en bijeenkomsten kunnen organiseren en waar men met zijn medeburgers in contact kan komen is van bijzonder belang om de leefbaarheid in de kernen te waarborgen en zo mogelijk te verbeteren.

Daarom betreuren wij het dat de nota in die zin niet veel concreter is en daarom weinig houvast biedt.

De gemeenschapshuizen binnen onze gemeente onttrekken zich in die zin aan de invloedssfeer van de gemeente omdat zij zowel financieel als beheersmatig zelfstandig zijn. Ook de gebouwen zijn niet in het bezit van de gemeente.
Voor de scholen geldt in principe hetzelfde.
Voor de sportaccommodaties geldt in principe een ander regime omdat de gemeente

daar of eigendomsrechten heeft, dan wel via subsidies haar invloed kan doen gelden.

Wij zijn wel van mening dat de gemeente een dusdanig klimaat moet scheppen dat ons maatschappelijk vastgoed kan gedijen en voor de burgers van onze gemeente beschikbaar blijft.

Graag blijven wij met U in gesprek bij de verdere uitwerking van de nota.
U maakt in de nota gewag van een kernteam, waarvan wij noch de samenstelling noch de doelstelling kunnen achterhalen.
Mocht het zo zijn dat daar ook een afspiegeling van de gebruikers in plaats kan nemen houden wij ons gaarne beschikbaar.

Ten aanzien van het actiepunt 8.2.1. begrijpen wij niet echt de inzet van de gemeente. Inzetten op een nieuwe vervangende voorziening in Mook lijkt ons mede gezien de financiële positie van de gemeente onbegrijpelijk. Te meer daar de huidige Stichting voldoende initiatieven toont om op de huidige locatie te investeren en het gebouw aan de eisen van de tijd aan te passen. Het komt ons voor dat het initiatief van de gemeente voorbarig is en geen prioriteit heeft.

Leegstand in de scholen is enerzijds een landelijke ontwikkeling maar ook het gevolg van een tekort aan starterswoningen (zowel huur als koop) binnen onze gemeente. Met lede ogen zien wij dan ook jonge mensen uit onze gemeente vertrekken. Juist de jongere gezinnen dienen een waarborg te zijn voor de continuïteit van de scholen. De afgelopen tientallen jaren hebben dan ook een wisselend leerlingenaantal op onze scholen te zien gegeven.

Met vriendelijke groeten,

Namens het Bestuur van Mook Promotion

P(eter) H.J.A. Leenders, penningmeester
Rijksweg 145
6585 AD Mook
024 696 1662
06 499 60 317
phja.leenders@xs4all.nl

Secretariaat
Lindeboom 106
6585 BV Mook
kbomook@gmail.com

KBO Mook
Oog voor Senioren

Aan het College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Mook en Middelaar.
Raadhuisplein 6
6585 AP Mook

GEMEENTE MOOK EN M.
Afdeling Planning
SI/GB
Ingekomen d.d. 08 OKT 2015
Nummer 2015/13924
Gebergen

Behandeld door. P. Leenders
Ons kenmerk: PL-20150015
Onderwerp: Concept-nota maatschappelijk vastgoed "meer met minder"
Mook, 6 oktober 2015

Geacht College,

Met interesse hebben wij uw nota gelezen. Uiteraard gaat onze interesse vanwege onze doelgroep voornamelijk uit naar de locaties binnen de kern Mook. Ouderen willen hun voorzieningen liefst zo dicht mogelijk bij hun woning hebben, enerzijds omdat zij vaak moeilijk ter been zijn en anderzijds omdat zij zeer gehecht zijn aan hun naaste omgeving. Een kerkdorp verder is dan meestal al een "brug te ver".
In veel beleidsstukken van de gemeente komt naar voren dat zij aandacht willen schenken aan de ouderen. Ouderen dienen een ontmoetingsplek te kunnen hebben waar zij elkaar ongestoord en ongedwongen kunnen ontmoeten, omdat anders de vereenzaming op de loer ligt. Dit zou heel goed te bereiken zijn door de KBO-Mook letterlijk ruimte te bieden om activiteiten (voor ouderen) te kunnen organiseren. Een vrije inloop zou daar enorm bij kunnen ondersteunen. Er gebeurt nu al veel zoals koffiedrinken, koersbal, bingo eettafel etc. al dan niet in samenwerking met de Algemene Hulpdienst.
Veel van deze activiteiten vinden plaats in de wintertuin van het Woon-/zorgcomplex Maasstaete en in de recreatieruimte van "ten Hove" , dat is in de directe nabijheid van veel ouderen.
Daarnaast organiseren wij activiteiten in de twee overgebleven accommodaties in de kern Mook te weten het Gemeenschapshuis "Centrum Mook" en in herberg-restaurant 't Zwaantje. Nadeel van deze twee locaties is dat aan alles wat wij daar organiseren een behoorlijk prijskaartje hangt. Er is daar geen sprake van vrije inloop en consumpties zijn uitsluitend verkrijgbaar tegen commerciële prijzen.
Activiteiten waar veel behoefte aan is zoals:

- Computer/tablet- instructie en hulp,
- Ontmoetingsbijeenkomsten verlies, eenzaamheid,
- Bezinningsbijeenkomsten

Secretariaat
Lindeboom 106
6585 BV Mook
kbomook@gmail.com

- Kaarten, biljarten etc.
- Repaircafé? 1x per maand/ 14 dagen
- Inloopmogelijkheid,

Een plek waar men zonder speciale aanleiding terecht kan en waar altijd iemand aanwezig is. (Vrijwilligers om dit te organiseren zijn er wel.)

De thans in de gemeente aanwezige locaties zoals genoemd in uw nota vastgoed (de locatie Ten Hove ontbreekt overigens in uw opsomming) voldoen op een aantal aspecten niet aan onze wensen.
De belangrijkste (naast kosten etc.) is wel het feit dat wij Als KBO-Mook vooral behoefte hebben aan een eigen ruimte (clublokaal), die voor onze laagdrempelig is en waar activiteiten kunnen plaats vinden zonder dat een hoge huur en idem consumpties juist weer een drempel opwerpen.
Beschouwen we de voorhanden zijnde locaties:

1. Centrum Mook:
   Er is altijd zaalhuur verschuldigd en consumpties zijn duur. Geen eigen ruimte (opslag materialen, computers e.d.) beschikbaar.
2. WoZoCo
   Beheerder ontbreekt, er zijn nauwelijks voorzieningen voorhanden.
   Bewoners hebben inspraak op gebruik binnentuin dus niet alles is er mogelijk. Afstand tot kern Mook.
   Onduidelijkheid bestaat over gebruik en mogelijkheden.
3. Ten Hove
   Er vinden nu activiteiten plaats (bingo) maar onduidelijk is in hoeverre er plaats en ruimte is voor uitbreiding van activiteiten. Ook hier hebben uiteraard de bewoners inspraak op het gebruik.
4. 't Zwaantje
   Buiten de kern gelegen, waardoor vaak vervoer moet worden geregeld.
   Uitsluitend commercieel

Concluderend komen wij tot de conclusie dat wij behoefte hebben aan een eigen ruimte, wat op dit moment in geen van de accommodaties beschikbaar is, tenzij tegen hoge huurprijzen die wij ons niet kunnen veroorloven.
De bemensing van een eigen ruimte is volgens onze inschatting geen probleem. Er is onder onze leden voldoende animo om als gastheer/-vrouw op te treden en volgens rooster aanwezig te zijn. Ook wij constateren dat er in verschillende gebouwen leegstand is (Adalbertschool en Pellus), wellicht mooie ruimtes om geschikt te maken voor onze doelstellingen.

Wij missen in de huidige nota een duidelijke visie op de toekomst en een

Secretariaat
Lindeboom 106
6585 BV Mook
kbomook@gmail.com

antwoord op de vraag hoe wij in de nabije toekomst vraag en aanbod aan elkaar gekoppeld krijgen. In de nota wordt op een aantal plaatsen gewag gemaakt van een kernteam. Er wordt echter nergens uitgelegd wat daaronder verstaan moet worden. Is dat een puur ambtelijke groep, een team per kerkdorp en hebben gebruikers daar soms ook een vertegenwoordiging in? Het lijkt ons dat gebruikers toch minstens een zware stem in het geheel zouden moeten hebben, indachtig het principe " De klant is koning".
Duidelijk is voor ons dat, voor de leefbaarheid van de kernen, er behoefte is en blijft aan voorzieningen, waar mensen elkaar kunnen blijven ontmoeten en met elkaar kunnen recreëren.
Gezien het hoge percentage ouderen in onze gemeenschap is dit een must om op de loer liggende vereenzaming van onze bevolking tegen te gaan.
Wij willen immers allemaal een vitale gemeenschap waar het goed toeven is en waar onderlinge saamhorigheid als een groot goed wordt beschouwd.
Hoe langer mensen ook actief kunnen worden betrokken bij activiteiten die voor en namens hen worden georganiseerd blijven we een actieve gemeenschap. Een gemeenschap die oog heeft voor elkaar en afhankelijkheid zo lang mogelijk op een afstand houdt.

Met vriendelijke groeten,

Peter Leenders, voorzitter

Peter H.J.A. Leenders
Rijksweg 145
6585 AD Mook
☎ 024 6961662
0649960317
phja.leenders@xs4all.nl

Secretariaat en correspondentie
Rijksweg 145
6585AD Mook
☎ 024-6961662
Mail: mail@harmonie-erica.nl

Harmonie 1895 Erica Mook

Aan het College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Mook en Middelaar
Raadhuisplein 6
6585 AT Mook

GEMEENTE MOOK C.A.
Afdeling SL/GB. Planning
Ingekomen
d.d. 09 OKT. 2015
Nummer 2015/3963
Opbergen O Paraaf .....

Steller, P.Leenders,
Telefoonnummer, 024-6961662
Uw brief dd: 10 september 2015
Uw kenmerk: Gerold Berens
Ons kenmerk: PL 20150016

Datum
8 oktober 2015

Onderwerp: Concept-nota maatschappelijk vastgoed "meer met minder"

Geacht College,

Met bijzondere interesse hebben wij uw nota gelezen.
Wij begrijpen de subtitel "meer met minder" echter niet zo goed, is dat alleen financieel of ook voor wat betreft locaties of een combinatie van een en ander.
Het komt ook verder in het rapport niet duidelijk tot uiting. Er is niet echt een duidelijke conclusie alleen actiepunten en een stappenplan waarbij niet echt concreet staat aangegeven wat nu de verwachte resultaten dienen te zijn.

Als vaste gebruiker van de grote zaal van het Gemeenschapshuis in Mook en regelmatige gebruiker van de twee andere Gemeenschapshuizen "de Wieken" en "de Koppel" alsmede van de binnentuin van het woon-zorgcomplex "Maasstaete" zijn wij natuurlijk zeer geïnteresseerd in de ontwikkelingen van de door ons gebruikte locaties.
Wij gebruiken standaard voor onze repetities van zowel het Harmonie-orkest als het leerlingenorkest de grote zaal van het Gemeenschapshuis "Centrum Mook".
Deze zaal is qua afmetingen net voldoende voor ons aantal muzikanten alsmede voor de geluidsbelasting van ons orkest. Kleinere zalen gaan of galmen of weerkaatsen het geluid te veel waardoor de muzikanten een verkeerde geluidsbeleving krijgen. Dat is ook de reden dat wij als orkest niet meer het podium in de zaal gebruiken, want wij passen daar eenvoudigweg niet op.
Ook hebben wij een omvangrijke opslag in het Gemeenschapshuis "Centrum Mook" in gebruik. Daar ligt ons archief, onze kledingvoorraad, ons muziekarchief alsmede verschillende instrumenten. De grote instrumenten zoals onze pauken zijn in een apart zaaltje opgeborgen.
Het moge duidelijk zijn dat wij om als Harmonie te kunnen blijven voortbestaan, op de manier die ons voor ogen staat qua kwaliteit alsmede het speelplezier voor onze leden, dat wij hoge eisen stellen aan de locatie waar wij repeteren en ook optreden.
Daarom hechten wij aan de huidige zaal.

Secretariaat en correspondentie
Rijksweg 145
6585AD Mook
☎ 024-6961662
Mail: mail@harmonie-erica.nl

Vervolgvel 1

In de voorbije jaren bij de planning van het " nieuwe Gemeenschapshuis aan de Groesbeekseweg" (wat helaas niet is doorgegaan) zijn onze eisen dan ook verregaand meegenomen in het programma van eisen van die nieuwbouw.
Wij gaan er van uit dat (wat wij niet verwachten) het Gemeenschapshuis zoals U aangeeft verplaatst zou worden naar de Koningin Julianastraat dat wij er in ieder geval qua zaal en podium op vooruit zouden gaan. Kleiner dan op de huidige locatie is in ieder geval voor ons onbespreekbaar.

In de plannen zoals die nu door de Stichting Centrum Mook worden ontwikkeld kunnen wij ons vinden. Met het huidige bestuur hebben wij een goede samenwerking en vinden wij ook een gewillig oor voor onze plannen en verwachtingen.
Het lijkt ons daarom opportuun om de ontwikkelingen rondom "Centrum Mook" af te wachten voor er ook voor ons onomkeerbare stappen worden gezet.

De huidige directie is zich zeer terdege bewust van haar maatschappelijke verantwoordelijkheid in deze en wij hebben vooralsnog geen reden om aan te nemen dat dit bij de nieuwe beheerder anders zou zijn. Hetgeen wij vernemen over de wijze van exploitatie van "'t Trefpunt" in Milsbeek laat ook geen ruimte voor een andere verwachting.
Wij verwachten daarom nog vele jaren tot volle tevredenheid op de huidige locatie te kunnen blijven repeteren en optreden.

Voor een grootse verbetering qua afmetingen, akoestiek etc. staan wij natuurlijk altijd open.

Wij vertrouwen er op dat de Gemeenteraad en uw College een verstandig besluit nemen, wat recht doet aan de toekomst van onze Harmonie. Mede gezien in de langjarige traditie van onze Harmonie (sinds 1895) ,het belang van de leefbaarheid van onze gemeente en de muzikale ontwikkeling die wij aan de jeugd van onze gemeente bieden hopen wij nog vele jaren zowel in kwaliteit als in kwantiteit een belangrijke bijdrage aan de cultuurbeleving in onze gemeente te kunnen leveren..

Met vriendelijke groeten,

Namens het Bestuur van Harmonie Erica,

Ing P.H.J.A. Leenders, voorzitter

GEMEENTE MOOK C.A.
Afdeling SL / G.B. Planning
Ingekomen d.d. 07 OKT. 2015
Nummer 2015/3889
Opbergen O Paraaf .....

" De Wieken "
Esdoornlaan 5 - 6584 BD - Molenhoek

brief is per e-mail en per post ontvangen.

Aan het college van burgemeester en wethouders
van Mook en Middelaar

Molenhoek, 5 oktober 2015

Betreft: Reactie Gemeenschapshuis De Wieken op de nota "Meer met minder ".

Geacht college,

Bij deze de gevraagde reactie op bovengenoemde nota.

Met vriendelijke groet,
Namens het stichtingsbestuur van gemeenschapshuis De Wieken

Paul Sutmuller
Voorzitter

Bijlage: reactie (4 pagina's)

GEMEENTE MOOK C.A.
Afdeling SL / G.B Planning
Ingekomen d.d. 07 OKT. 2015
Nummer 2015/3889
Opbergen O Paraaf .....

" De Wieken "
Esdoornlaan 5 - 6584 BD - Molenhoek

Aan het college van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Mook en Middelaar

Betreft: ons antwoord op de concept-nota
Maatschappelijk vastgoed " Meer met minder "

Molenhoek, 5 oktober 2015

Van: Stichtingsbestuur Gemeenschapshuis De Wieken

Geacht college,

Inleiding:
Op 11 december 2014 heeft de gemeenteraad de startnotitie maatschappelijk vastgoed vastgesteld. Deze notitie kreeg de titel: **" Onderweg naar morgen ".**
Alhoewel deze startnotitie om moverende redenen uiteindelijk is ingetrokken, wil het Stichtingsbestuur toch wijzen op een aantal aandachtspunten in deze notitie.

Bezettingsgraad:
Uitgangspunt van de opsteller van de notitie is een bezettingsgraad van 60% op basis van openingstijden van 12 uur per dag gedurende 7 dagen in de week. Het is de opsteller gebleken dat dit als onhaalbaar wordt beschouwd. De opsteller stelt dan uiteindelijk ook de vraag dat de gerealiseerde bezettingsgraad voldoende moet zijn om een exploitatie sluitend te krijgen. Het Stichtingsbestuur merkt op dat bij De Wieken het antwoord op deze vraag met een groot geschreven JA kan worden beantwoord. Door een jaarlijks sluitende exploitatie is De Wieken in staat gebleken een substantieel bedrag voor groot onderhoud "te reserveren". Op dit punt komen wij later terug.

Beeldvorming:
In de startnotitie stelt de opsteller dat de gemeente, meer dan welke organisatie dan ook, het belang van de gemeenschap vertegenwoordigt en behartigt. Daarbij opgemerkt dat eigenaren en beheerders van maatschappelijk vastgoed een dergelijk democratisch mandaat niet bezitten. Opgemerkt dat het Algemeen Bestuur van De Wieken, democratisch gekozen, het Dagelijks Bestuur van De Wieken dat democratische mandaat gegeven hebben. Het is zelfs zo, dat De Wieken deze democratie in haar statuten heeft vastgelegd in overleg en in samenspraak met het democratische gekozen gemeentebestuur. De gemeente maakte destijds deel uit van dit bestuur en heeft zich later, mede vanwege de voor eenieder zichtbare goede voortgang, hieruit op eigen initiatief teruggetrokken.

Concept-nota: " Meer met minder "
Met betrekking tot het gestelde in deze nota wil het Stichtingsbestuur zich hoofdzakelijk beperken tot de geschetste situatie in Molenhoek en in het bijzonder tot de aandachtspunten Brede school en Gemeenschapshuis De Wieken. Daarbij betrokken de ontwikkelrichtingen en actiepunten.

Primaat op activiteitenaanbod:
Bij dit primaat stelt de opsteller van de nota dat de activiteiten de primaire inkomstenbron voor maatschappelijk vastgoed dient te vormen. Er wordt tevens gesteld dat het activiteiten aanbod door de jaren heen te krap is gebleken om de exploitatie van de gemeenschapshuizen (incl. groot onderhoud) sluitend te maken. Deze "veronderstelling" van de opsteller wordt nergens gestaafd en komt vrij subjectief over.
De opsteller noemt een aantal (5) punten die daarvoor de mogelijke oorzaken kunnen zijn. De gemeente wil de komende tijd actiever inzetten op een tweetal beschreven punten.
Wij willen opmerken dat de afgelopen jaren De Wieken op alle punten positief heeft gescoord. Hier legt overigens de opsteller voor een eerste maal een correlatie tussen bezettingsgraden gemeenschapshuizen en de toenemende leegstand op scholen en stelt daarbij dat de voorkeur uitgaat naar het plaatsvinden van maatschappelijke activiteiten in maatschappelijk vastgoed.
De opsteller van de concept-nota spreekt hier nog geen voorkeur uit voor een keuze van maatschappelijk vastgoed, maar die voorkeur wordt bij het lezen van de volgende pagina's meer en meer zichtbaar. De vraag hierbij is of de opsteller hier geen voorschot neemt op een invulling van de leegstand op scholen, welke mogelijk geheel voor rekening van de gemeente komt. Is het niet zo dat jaren geleden tijdens diverse besprekingen over het al dan niet bouwen van een nieuwe Brede school al vanuit Uw raad is gewezen op de spoedig aanwezige leegstand. En was het niet zo dat toen de bouw juist gereed was, er al een leegstand was?

Gemeenschapshuizen:
Gesproken wordt over een verschuiving van rol en taken van stichtingen die gemeenschapshuizen onder hun hoede hebben. Verwezen wordt naar de constructie die bij het MFC in Middelaar is toegepast. De opsteller blijft er onverminderd in geloven dat dit model kansrijk is en tot een succesvolle exploitatie kan leiden.
Onze vraag is op welke cijfers en vermoedens een dergelijke aanname is gebaseerd.
Wij geloven in onze constructie en zijn van mening dat deze gekozen constructie zelfs een MFC in Middelaar enige soelaas zou bieden.

Centrale rol scholen:
In deze paragraaf maakt de opsteller van de nota een duidelijke keuze. In het accommodatiebeleid geeft hij een centrale rol aan de scholen. Gesteld wordt dat in het belang van de leefbaarheid van het dorp en de school het schoolgebouw optimaal gebruikt zou moeten worden. Dat het belang van de gemeenschap hierbij gebaat is, wordt nergens door de opsteller gestaafd. Hij gaat hierbij voorbij aan het belang van een gemeenschapshuis voor de leefbaarheid van een dorp. De keuze van de opsteller had zonder verdere motivering net zo goed voor het gemeenschapshuis kunnen zijn. Er zijn voorbeelden van een vitale gemeenschap zonder een school maar met een goed functionerend gemeenschapshuis.
Zinvol om op dit punt en dit moment de situatie van de Brede school onder de aandacht te brengen.

De Brede school.
Tijdens de aanloopfase naar de bouw van deze school is het stichtingsbestuur van De Wieken nadrukkelijk, mede op uw initiatief, bij de plannen betrokken. Doel was om te bezien of functies en activiteiten ook in de Brede school geïntegreerd konden worden. Het bestuur heeft

intensief mee vergaderd om te komen tot een programma van eisen.
Sinds het startconvenant (juni 2007) is er door Destion aan Bouwaccent een opdracht gegeven om te komen tot een soort programma van eisen . Deelnemers aan het overleg waren o.a. KION, Biblioplus en De Wieken.
In augustus 2008 ligt er een programma van eisen en de regie ligt bij de gemeente.
Een notitie in februari 2009 geeft aan dat programma niet haalbaar is en men gaat verder met de school, KION en eventueel de bibliotheek.
De overlegpartner De Wieken is, ondanks haar deelname aan de vele goede gezamenlijke overleggen en ingebrachte bijdragen, plotseling zonder enige uitleg uit het verdere overleg geweerd.
Onze vraag is op basis van welke argumenten de activiteiten in De Wieken niet meer in aanmerking kwamen voor een eventuele integratie in de Brede school.

Al bij de aanvang van de bouw was er voor velen al sprake van een te groot volume van het gebouw. Gesproken werd, ook door de politiek, van "Bouwen voor leegstand ".
Als wij kijken naar een aantal cijfers dan zien wij het volgende:

2005 De "oude school" telt 370 leerlingen en zou in een stijgende lijn zitten.

2010 Twee jaar voor de oplevering van het nieuwe gebouw telt de "oude school" 383 leerlingen. In vijf jaar een stijgende lijn van 13 leerlingen.

2014 In dat jaar blijkt het aantal leerlingen gezakt te zijn tot 347 leerlingen

2015 Leegstand in oppervlakte van 550 m2

Graag zouden wij m.b.t tot bovenstaande enkele vragen willen stellen:

1: *Is er een antwoord op de vraag voor welk aantal leerlingen de Brede school indertijd werd gebouwd*
2: *Is er inzicht in het aantal leerlingen dat de afgelopen jaren door ouders / verzorgers van deze school zijn gehaald en geplaatst op scholen in de omgeving*
3: *Is er inzicht hoeveel potentiële leerlingen er niet op deze school zijn ingeschreven*
4: *Zijn er redenen bekend voor de antwoorden op de vragen bij 2 en 3*
5: *Ligt het primaat voor het tegengaan van vertrek ingeschreven leerlingen en de werving van nieuwe leerlingen niet bij het schoolbestuur*

Bij de bouw van de Brede school is indertijd rekening gehouden met een eventuele leegstand op de bovenverdieping. Hiervoor zouden te realiseren appartementen een oplossing bieden.
6: *Waarom stelt de opsteller van deze nota dat de gemeente af zou moeten zien van een geplande herbestemming van het gebouw zoals boven omschreven*
7: *Welke waarborgen zijn aanwezig dat een veranderende functie bij behoefte weer terug gebracht kan worden tot de oorspronkelijke schoolfunctie*

In de concept-nota wordt gesteld dat de gemeente n.b. Destion zeker niet zal ontmoedigen bij acquisitie m.b.t. het aantrekken van gelijksoortige activiteiten in de Brede school. Activi-

teiten die grootschalig en tot volledige tevredenheid van de gebruikers nu plaatsvinden in De Wieken.
Is de gemeente zich bewust dat dit regelrecht aanzet tot een competitie tussen De Wieken en Destion, n.b. de eigenaar van het schoolpand ?
Is de gemeente zich ervan bewust dat dit aanzet tot spanningen tussen voornoemde partijen?
Het bestuur van De Wieken stelt dat groot onderhoud geen enkel risico inhoudt voor een verdere en gunstige exploitatie. Ook een eventuele lening op de kapitaalmarkt hoeft hiervoor geen enkel bezwaar te zijn.
Het bestuur ziet op dit moment, net zoals juist U dat zelf zag in de opstartfase van de bouw van de Brede school (zie hierboven) geen enkele reden om, nu het wellicht de gemeente beter uitkomt, ineens het gemeenschapshuis wel te integreren in de Brede school en vindt dat de gronden en opstal van het huidige gemeenschapshuis om diverse redenen niet in aanmerking komen voor een bestemmingswijziging.

Geacht college,
U vroeg ons om te reageren op de nota "Meer met minder".
Bij deze hebben wij van de gelegenheid gebruik gemaakt en zien met belangstelling uw reactie tegemoet.
Wij zullen een afschrift van onze reactie sturen aan de fracties in de gemeenteraad.

Met vriendelijke groeten,
Namens het bestuur van de stichting Gemeenschapshuis De Wieken,

Paul Sutmuller
voorzitter

Aan het College van Burgemeester en Wethouders

Aan de leden van de Raad

van de gemeente Mook en Middelaar

Postbus 200 , 6585ZK Mook

GEMEENTE MOOK C.A.
Afdeling SL / GB Planning
Ingekomen d.d. 08 OKT 2015
Nummer 2015/13930
Opgegeven Bijlage

Middelaar, 6 oktober 2015

Geacht College,

Onderstaand de reactie van Stichting Gemeenschapshuis Middelaar op de nota Maatschappelijk Vastgoed Meer met Minder

Of moet het zijn- met de blik op de Koppel- Meer met (nog) Minder ???

3.1 Plenaire bijeenkomst.

SGM heeft deze bijeenkomst bezocht en concludeert een totaal andere visie dan door U weergegeven. Bijna alle betrokkenen zagen wel degelijk de noodzaak in tot nadere beschouwing van maatschappelijk vastgoed in het licht van toekomstige maatschappelijke ontwikkelingen. Alleen wethouder Baneke wilde aan zijn tijdsplanning vasthouden als weergegeven in de startnotitie – met daarin voor Middelaar enkel aandacht voor de Koppel en niet meer dan 6 regels tekst voor ander maatschappelijk vastgoed (school/voetbal)- terwijl de algemene opinie was:

Geef als gemeente de randvoorwaarden aan en laat elke kern bottom up werken aan een door de lokale gemeenschap gedragen toekomst visie (DOP) zonder verwachtingen te wekken.

"Waar heeft de lokale gemeenschap behoefte aan naar de toekomst in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen en WAAR WIL DIE LOKALE GEMEENSCHAP HAAR STEENTJE AAN BIJDRAGEN".

Het huidige voorzieningenniveau sluit zeer waarschijnlijk niet meer aan bij toekomstige behoeften, de gemeente kan op termijn de financiële bijdrage niet langer op het huidige niveau handhaven(als ze het al doet vwb de Koppel ???) en ook de lokale gemeenschap zal vwb ondersteuning (hetzij met inzet van vrijwilligers hetzij in financiële zin) keuzes moeten maken.

Wethouder Baneke onderkende niet de lokale bereidwilligheid, paste namelijk niet in zijn (college)strategie/tijdsplanning en gooide ten einde raad de startnotitie aan de kant met de woorden "daar gaat onze planning".

Goed luisteren is blijkbaar een moeilijk vak maar hier was sprake van een gemiste kans en nog erger .... Ook in het vervolgtraject bleef hij vasthouden aan zijn strategie.

3.3.2. Dorpsgesprek Middelaar

Het rapport vermeldt een goede opkomst, echter –naar onze mening- buiten wat gebruikers van de Koppel was enkel de Dorpsraad en de voetbalclub Astrantia vertegenwoordigd.

De gemeente was met een grote afvaardiging aanwezig en ook Destion als eigenaar /exploitant van de Koppel. Tot verrassing van de aanwezigen gingen de door de gemeente aangedragen stellingen enkel over de Koppel.

De aanwezigen spraken zich uit voor het opstellen/actualiseren van een dorpsontwikkelingsplan (DOP) waarbij maatschappelijk vastgoed slechts een – edoch niet onbelangrijk- item is en maatschappelijk vastgoed niet enkel de Koppel is, al deed de startnotitie dat wel vermoeden.
De wethouders constateerden een spanningsveld tussen de urgentie die – naar hun mening- blijkbaar op het thema de Koppel ligt en het opstellen van een dorpsontwikkelingsplan .
De totstandkoming van de nota Maatschappelijk Vastgoed kon geen uitstel dulden, die moest en zou er komen in 2015. En in Middelaar kent de gemeente nauwelijks ander Maatschappelijk Vastgoed dan de Koppel en de school, o ja ....dat is de school waarvan de gemeente nu aangeeft ""moeten we die behouden of zoeken naar een nette afbouw""???????????
Destion gaf aan dat zij flinke verliezen lijden op de exploitatie van de Koppel, en uitkeken naar een low- profile exploitatie model maar gaven – ter geruststelling- wel aan garant te blijven voor het in stand houden van deze gemeenschapsvoorziening.
Naar onze mening geheel in de lijn van de (privatiserings)overeenkomsten die met betrekking tot dit punt door de gemeente en Destion zijn gesloten, ook al verdient de mogelijkheid in deze overeenkomst om uit te wijken naar een "low-profile exploitatie" geen schoonheidsprijs. Instandhouding gedurende 25 jaar is de afspraak in deze overeenkomst , in voor en tegenspoed.

Op 16 juli 2015 deed de gemeente wederom een poging om input te krijgen op maatschappelijk vastgoed, of zoals de heer Baneke verwoordde "" feitelijk input op de exploitatie van de Koppel. SGM en Dorpsraad hielden vast aan een 2de DOP , hebben geen standpunt over de exploitatie van de Koppel zonder dorpsraadpleging in het kader van de DOP. De wethouder was bezorgd over het feit of de gemeente in de toekomst wel middelen zou hebben om een DOP te bekostigen. (Naar recent is gebleken heeft de gemeente voor een geheel andere werkwijze gekozen en is het maar de vraag of er ooit middelen/werkwijzen komen die aansluiting vinden bij een Middelaars draagvlak).

7. Wat gaan we doen.
7.3.1.
Dorpsraad en SGM zijn bereid om in het kader van een 2de DOP te onderzoeken of een ander exploitatie model dan "low-profile" haalbaar is. In de tussentijd zou naar de mening van SGM de gemeente een exploitatie zoals Destion en 4Events hadden opgezet financieel met enige bijdrage moeten ondersteunen. Het gaat per slot om een zeer beperkt bedrag per jaar, het voorkomt volstrekt onaanvaardbare risicovolle situaties zoals thans in de low-profile opzet. De gemeente attenderen we hier nogmaals op: U als gemeente bent terdege op de hoogte gesteld en neemt toch geen enkele maatregel. Juridisch zult U wellicht niet aangesproken kunnen worden maar moreel gezien wel waar het gaat om de belangen van uw inwoners.

Het mogelijk opzeggen van de beheersovereenkomst verbaast ons ten zeerste- uw medewerker dhr. Berens bracht dit in een van de bijeenkomsten al eens eerder naar voren- hem en wethouder Baneke is toen verduidelijkt dat dit een o.i onzinnig idee/wens van gemeentezijde is-, SGM zal zich zo nodig juridisch verweren.
Aan de gemeente met name ook aan dhr. Baneke is diverse malen verduidelijkt dat de stuurgroep – zeker in het huidige exploitatiemodel- gehandhaafd dient te blijven.
SGM heeft dit in samenspraak met de Dorpsraad verduidelijkt.
Het feit dat een andere exploitant (bijv. 4 Events of in de huidige situatie Destion zelve) in de plaats is getreden van de eerste huurder Dorpshuis BV is geen reden om de stuurgroep op te heffen. De exploitant , wie het ook zijn moge, is namelijk geen lid van de stuurgroep.

Bovendien vereist de huidige low- profile exploitatievorm juist extra aandacht ter bewaking van de oorspronkelijke , correct omschreven doelstellingen, die naar onze mening ook niet veranderd zijn.
SGM is gerechtigd op basis van deze overeenkomst om het beheer en de exploitatie te evalueren en hierop te sturen, en is gerechtigd om eens per jaar daartoe een stuurgroep overleg te plannen.
Kort na 14 oktober 2015, na een overleg met gebruikers over de bestaande exploitatiewijze, zullen wij partijen daartoe onmiddellijk uitnodigen en kunt u als gemeente uw voornemen tot opheffing stuurgroep, als dat nog van toepassing is, ook formeel in het juiste gremium aan de orde stellen

7.3.5. Dorpsontwikkelingsplan

In het rapport wordt aangegeven dat'' Het dorp kent een aantal groepen, die met activiteiten uitwijken naar particuliere adressen"". De gemeente vindt dat zorgelijk. Wij vragen ons af waaruit blijkt die zorg tot nu toe? Zeker niet uit uw handhavingsbeleid en het verstrekken van vergunningen.

De gemeente is niet bereid ter overbrugging enige bijdrage voor de korte termijn te verstrekken, met als motivatie: ""de signalen die wij vanuit het dorp ontvangen zouden, geven daartoe geen aanleiding"". Wij begrijpen niet wat samenstellers met deze opmerking bedoelen.

Tevens merken wij nogmaals op dat wij tijdig met de gemeente en Destion gesproken hebben (zelfs met meerdere colleges) over deze problematiek maar er kwam nimmer enige medewerking zelfs geen reactie. Geen ondersteuning, geen bijdrage, wel hoge aanslagen WOZ .

Met Destion (ook de gemeente zat bij dat stuurgroep overleg) spraken we over een overname van het gebouw door de lokale gemeenschap. Volgens Destion bespreekbaar maar eerstvolgende bijeenkomst vloog de vraagprijs met tonnen omhoog.

Ook vermindering van de exorbitante huur die aan Destion betaald moet worden, gebaseerd op onderhoudslasten en door de gemeente destijds is goedgekeurd, was niet bespreekbaar.

Wellicht kunt U ook verduidelijken in het licht van de huidige low-profile exploitatie uw prachtige zinsnede"" Wij willen daarbij niet onvermeld laten dat in onze optiek Destion deze inspanningen wel laat zien"" . SGM is zeer benieuwd.

8.3 Middelaar

SGM zal met betrekking tot punt 3. zelf wel actie ondernemen, dat zal zeker eerder zijn dan het 1ste kwartaal van 2016.

De Bijlagen.

SGM wil en kan niet oordelen over de verslagen van bijeenkomsten waarbij SGM niet betrokken was. De verslagen van de gesprekken, waarbij SGM wel betrokken was, vinden wij van nul en generlei waarde. Er is geen enkele moeite gedaan om er een waarheidsgetrouw verslag van te maken, eenzijdige penvoering om eigen rol op te smukken.

Tot slot.

De gemeente heeft in elke bijeenkomst aangegeven dat zij in ruime mate geïnvesteerd heeft in de Koppel, herhaaldelijk hebben wij gevraagd om opheldering. Leg dit onze gemeenschap eens uit.

Als gemeente heeft U naar de mening van SGM namelijk nauwelijks of niet geïnvesteerd in de Koppel, Destion heeft in de Koppel geïnvesteerd in ruil voor grondposities.

Of Destion daar gelukkig mee is valt te betwijfelen maar is geen zaak waar nu de gemeenschap Middelaar voor moet bloeden.

Het was, is en blijft een keuze van Destion en de gemeente hebben we over deze transactie nooit horen klagen. Voor eenieder begrijpelijk overigens.

Destion zit met een exploitatie probleem bij de Koppel, het kost ze geld zegt men maar ook dat is een keuze geweest van Destion. Wie zich brandt moet....

De gemeente heeft op haar manier een MFC laten realiseren in Middelaar, kost ze geen geld naar onze mening, heeft een risicoloos privatiseringscontract met Destion maar lijkt – om haar moverende redenen- al geruime tijd op zoek te zijn om op een of ander wijze Destion te compenseren

De gemeenschap Middelaar heeft een MFC, geschikt voor sommige doeleinden, voor andere absoluut niet, waarvan alle A-locaties in het gebouw zijn verhuurd aan derden ten gunste van de huurprijs naar Destion.

Derhalve volstrekt logisch in onze visie om de gemeenschap Middelaar in het kader van een brede maatschappelijke discussie (DOP) te laten nadenken over dit onderdeel van Maatschappelijk Vastgoed nl. de Koppel (waarom is dit object met als eigenaar Destion eigenlijk wel Maatschappelijk vastgoed???): Wat willen en kunnen we er mee en laat dat vervolgens duidelijk doorklinken naar de eigenaar.

Leg als Gemeente Mook en Middelaar de randvoorwaarden vast waaraan een Dop dient te voldoen, laat U in de planning op belangrijke momenten informeren, geef aan waar en hoe het proces dient te worden bijgesteld en...

Wees faciliterend, behulpzaam, ondersteunend en creëer vooral geen prominente rol voor U zelve.

Naar onze mening bereikt U in Middelaar op die wijze niets en is het beter om het geld te schenken aan een goed doel.

Stichting gemeenschapshuis Middelaar,

W.Wijnhofen , voorzitter

BEWEEGCOLLECTIEF MOOK EN MIDDELAAR
Rijksweg 145, 6585 AD Mook
024-696 1662
beweeg-menm@xs4all.nl
Bank: NL76 RABO 013 87 50 882
K.V.K. nr. 55522432

GEMEENTE MOOK E.A.
Afdeling SI/GB
Ingekomen d.d. 08 OKT 2015
Nummer 2015/3923
Opvolgen

Aan: Gemeente Mook en Middelaar
t.a.v. College van Burgemeester en Wethouders
Postbus 200
6585 ZK Mook

Uw kenmerk	:
Uw brief van	: 10-09-2015
Ons kenmerk	: PL-20150017
Behandeld door	: P.Leenders
Datum	: 7-10-2015
Onderwerp	: Conceptnota "Maatschappelijk vastgoed 'meer met minder'"

Geacht College,

Met veel interesse hebben wij de genoemde conceptnota gelezen. Wij zijn gebruiker van vele locaties binnen onze gemeente. Zowel de drie gemeenschapshuizen, de binnentuin van het woonzorgcomplex "Maasstaete", het Kandinskycollege, Het Lierdal en de natuurterreinen binnen onze gemeente worden bij onze activiteiten gebruikt.
Onze leden veelal boven de 60 jaar willen wij graag aan het sporten krijgen en houden en dat betekent vooral dat zoiets in de directe nabijheid van de woning dient te geschieden. Het sporten is een groepsactiviteit, waarbij de onderlinge binding zowel als het sociale element een belangrijk doel van onze vereniging is. Daarom organiseren wij onze activiteiten het liefst zo dicht mogelijk bij de woonomgeving van onze leden. Ouderen willen ook zo dicht mogelijk bij huis aan activiteiten deelnemen. Daarom is het voor ons ook van belang dat de sportmogelijkheden gespreid in de drie kernen kunnen plaatsvinden. Onze ervaring leert ons ook dat men liefst niet naar een ander kerkdorp gaat om te sporten. Ook het sociale aspect is onderdeel van onze activiteiten, daarom is het koffie/theedrinken een vast onderdeel van onze activiteiten.
Daarom hebben wij ook alle gespreksavonden met veel interesse gevolgd.

Wij betreuren het dat uw nota in die zin weinig houvast voor de toekomst biedt.
Concrete uitspraken over de handhaafbaarheid van de sportaccommodaties in de gemeenschapshuizen staan niet in uw nota.
U begrijpt dat wij ons ook zorgen maken over de continuïteit van met name "de Koppel" en de gymzaal in het Gemeenschapshuis "Centrum Mook".
Ook de betaalbaarheid van deze voorzieningen is voor ons een bron van zorg.
Dankzij een subsidie van ZonMw zijn wij er in geslaagd een grote impuls aan het sporten voor ouderen te geven. Het zou uitermate betreurenswaardig zijn indien daar door beschikbaarheid van accommodaties en/of prijsstelling een abrupt einde aan zou komen.

BEWEEGCOLLECTIEF MOOK EN MIDDELAAR
Rijksweg 145, 6585 AD Mook

Het is aantoonbaar gebleken dat sporten voor ouderen een positieve invloed heeft op zowel het brein als het lichaam van ouderen, waardoor zij in staat zijn om langer zelfstandig thuis te kunnen blijven wonen. Is dat nu juist niet de bedoeling van het huidige ouderenbeleid en het standpunt van de regering! Dit voorkomt hogere uitgaven voor WMO en zorg.
Juist afgelopen jaar zijn wij voor de ouderen (75+) begonnen met de cursus functioneel trainen, die met name hier op is gericht.

U zult begrijpen dat wij de ontwikkelingen met grote aandacht en zorg zullen blijven volgen te meer daar de nota niet voldoende handvatten geeft om voor ons een duidelijk toekomstgericht beleid op te maken.
In die zin vinden wij de nota nog te veel vrijblijvend en onvoldoende concreet.

Graag zijn wij bereid een en ander toe te lichten.

Wij vertrouwen er op, dat de Gemeenteraad en uw College er, indachtig eerder geformuleerd beleid ten aanzien van ouderen, alles aan doen om het sporten voor ouderen in onze gemeente te waarborgen.
Immers een gezonde en vitale gemeente is voor ons allemaal van evident belang.

Met vriendelijke groeten,

Namens het Beweegcollectief Mook en Middelaar,

Ing. P.H.J.A. Leenders, voorzitter

Stip inboeken

Ton Peters-Sengers

Van: Cor Braks <c.j.braks@agroweb.nl>
Verzonden: vrijdag 9 oktober 2015 20:10
Aan: Ton Peters-Sengers
Onderwerp: reactie op conceptnota maatschappelijk vastgoed "meer met minder "
Bijlagen: 2015 def enitieve reactie op concept nota Maatschappelijk Vastgoed 'meer met minder' .docx

Dag ton

Hierbij in bijlage de reactie van de dorpsraad op conceptnota maatschappelijk vastgoed "meer met minder "

Wil jij er zorg voor dragen dat deze reactie bij het College B en W komt en bij de raadsfracties .

Vriendelijk dank namens dorpsraad Middelaar en Plasmolen ,

ad interim secretaris Cor Braks

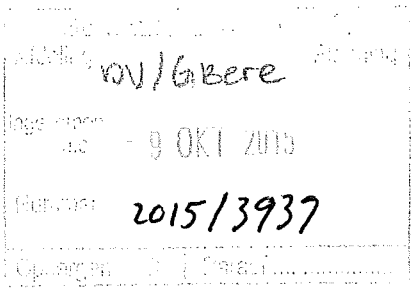

9 oktober 2015

Geachte college Burgemeester en Wethouders van Mook en Middelaar en de raadsfracties

Naar aanleiding van de concept nota maatschappelijk vastgoed "meer met minder" willen we het volgende onder de aandacht brengen.

Zoals eerder aangegeven zijn wij vanuit de dorpsraad Middelaar en Plasmolen van mening dat wij geen standpunt kunnen innemen over het maatschappelijk vastgoed in ons dorp, zonder de input vanuit het dorp zelf. Deze input denken wij het beste te kunnen verkrijgen met een 2e DOP. Tijdens de bespreking met de gemeente op 16 juli j.l. gaf de gemeente aan dat zij met de nota maatschappelijk vastgoed "meer met minder" niet kunnen wachten op de uitkomst van deze 2e DOP, maar dat een eerste aanzet tot deze nota in gang gezet moest worden. Beide projecten (het opstellen van de nota en de 2e DOP) zouden naast elkaar gaan lopen waarbij, zoals wij hebben begrepen, de bevindingen die uit de 2e DOP komen, via een extra raadsbesluit nog toegevoegd kunnen worden in de definitieve nota maatschappelijk vastgoed "meer met minder". Wij zouden dat graag bevestigd willen hebben in definitieve nota, dat die besluitvorming nog komt over Middelaar en Plasmolen.

Op dit moment vinden wij het als dorpsraad Middelaar en Plasmolen onmogelijk om, zonder de input van het dorp zelf, inhoudelijk in te gaan op de concept nota maatschappelijk vastgoed "meer met minder".

In afwachting van uw reactie,
Met vriendelijke groet,

Ad interim voorzitter Sjaak Hendriks

op 9-10-2015 reeds per e-mail ontvangen.

FANFARE ST. CAECILIA

MIDDELAAR

Gemeente Mook C.A.
Afdeling SL/GB. Inkomning
Ingekomen d.d. 13 OKT 2015
Nummer 2015/3935
Opbergen o Paraaf

Het College van Burgemeester en wethouders
van de gemeente Mook en Middelaar
Postbus 200
6585 ZK MOOK

Middelaar, 8 oktober 2015
Betreft: Reactie op conceptnota Maatschappelijk vastgoed 'Meer met minder'

Geacht college,

Met uw brief van 10 september j.l. nodigt u de fanfare uit om te reageren op bovengenoemde conceptnota. De fanfare dankt u voor de uitnodiging.

Het belang van onze vereniging is gelegen in MFC De Koppel, een schitterende voorziening die voldoet aan de wensen en behoeften van de fanfare

In de conceptnota Maatschappelijk vastgoed 'meer met minder' krijgt het MFC de nodige aandacht. De fanfare moet echter helaas constateren dat daarin suggesties worden gewekt en of wegen worden ingeslagen die de belangen van de fanfare potentieel schaden. Wij brengen daarom het volgende onder uw aandacht.

- Cultuur, vereniging en leefbaarheid.

De fanfare viert volgend jaar haar honderdjarig bestaan. De Koppel is de thuisbasis van de vereniging St. Caecilia, bestaande uit het fanfareorkest en seniorenorkest Divers. Beide orkesten beschikken in het MFC over een repetitie- en opslagruimte. De grote zaal is als concertzaal speciaal met akoestische voorzieningen ingericht. Ook de muzieklessen worden in het MFC gegeven. Kortom het MFC is voor een vereniging als de fanfare onmisbaar.

Dat de fanfare nog altijd één van de grote cultuurdragers is binnen Middelaar, blijkt uit de grote belangstelling, meer dan honderd bezoekers tijdens het kermisconcert op 20 september jl. Een sfeervol concert waar veel waardering voor werd geuit, zoals uw wethouder P. Baneke tot ons genoegen zelf heeft kunnen constateren.
Dergelijke concerten dragen bij aan de contacten tussen de bewoners van het dorp en daarmee de leefbaarheid. Het moge duidelijk zijn dat het MFC hierin een centrale rol vervult.

Opgericht: 1919 Secretariaat: Bouwsteeg 21 6587 AW Middelaar. Telefoon: 024 - 6961960
Rabobank Malden: rek.nr.: 131618288 website: www.fanfaremiddelaar.nl e-mail: fanfare@fanfaremiddelaar.nl

FANFARE ST. CAECILIA

- Vereniging, exploitatie en vrijwilligers

In uw nota maatschappelijk vastgoed geeft u aan dat exploitatie en beheer van het MFC geen taak is van de gemeente maar door de gemeenschap invulling zou moeten krijgen. U nuanceert dit in paragraaf 4.3.2 tot alleen de exploitatie. Dit impliceert dat hiervoor marktpartijen of de gemeenschap zelf aan zet zijn. Het vertrek van de marktpartij 4Events betekent dat het nu op de gemeenschap aankomt.

De exploitatie van het MFC kent een aantal gebruikersafhankelijke en –onafhankelijke elementen. Uw college doet een beroep op de gebruikers van het MFC om de exploitatie mogelijk te maken. Daar heeft de fanfare begrip voor, het bestuur zal zich dan ook inspannen die zaken te regelen die direct van en voor de fanfare zijn. Echter de boven de vereniging uitstijgende zaken zullen ook opgepakt en geregeld moeten worden. Wij verzoeken daartoe om een inbreng van de gemeente en Destion.
De inzet van leden van de fanfare als vrijwilligers op dit onderdeel gaat op dit moment te ver gelet op het veelvuldige beroep dat op hen wordt gedaan voor de leefbaarheid van Middelaar. Het relatief grote beroep dat op de inwoners van ons dorp wordt gedaan, overschrijdt de grens van wat redelijk verwacht mag worden.
Wij dringen er bij uw college op aan om Destion een coördinerend medewerker te laten aanstellen die de gebruikersafhankelijke en de verenigingsoverstijgende zaken, coördineert en uitvoert.

- Vereniging en contract MFC

De fanfare had in het gemeenschapshuis zijn thuisbasis. Door de sloop en nieuwbouw heeft de fanfare die moeten verlaten. Vanaf de opening van het MFC heeft de fanfare daarom een huurovereenkomst voor onbepaalde tijd voor de repetitie- en opslagruimte. Hieraan gekoppeld is een overeenkomst voor de duur van 10 jaar tussen de fanfare en de gemeente voor betaling van de huur voor de repetitieruimte in het MFC. De kosten van deze huur worden jaarlijks door de gemeente op de aan de fanfare toegekende subsidie ingehouden en afgedragen aan Destion.

Het bestuur van de fanfare maakt daarom bezwaar tegen het voornemen van de gemeente tot beëindiging van de beheersovereenkomst van de gemeente met Destion en de SGM, punt 7.3.6 punt 3. Hierin is namelijk onder meer geregeld dat de gemeente en Destion garant staan voor de naleving van de overeenkomst tussen de fanfare en de gemeente. De verplichtingen die de gemeente richting de fanfare heeft dreigen daarmee teniet te worden gedaan. De fanfare heeft een 10 jarige overeenkomst met de gemeente die in 2012 is ingegaan en wij rekenen erop dat die wordt nageleefd, en dat die naleving gewaarborgd blijft.

Opgericht: 1919 Secretariaat: Bouwsteeg 21 6587 AW Middelaar. Telefoon: 024 - 6961960
Rabobank Malden: rek.nr.: 131618288 website: www.fanfaremiddelaar.nl e-mail: fanfare@fanfaremiddelaar.nl

FANFARE ST. CAECILIA

- Herbestemmen

In uw nota Maatschappelijk vastgoed vermeldt u de optie het herbestemmen van de school en bijbehorende terreinen en het onderwijs onder te brengen in het MFC. In de eerste plaats gaan wij er van uit dat de belangen van de fanfare hierbij niet worden geschaad. Tevens vragen wij ons af, gelet op de opmerking in de nota over het (sterk) afnemende leerlingaantal en de verwachtingen van Lijn83, of dit geen geldverspilling is. Hier waren de ontwikkelingen rondom het leerlingenaantal af te wachten.

Met vriendelijke groet,

De secretaris,

H.C.M. Thoonen-Giesbers

De voorzitter,

J.J.T. Cremers

Gemeente Mook

Van: Jan Cremers <j.cremers55@upcmail.nl>
Verzonden: vrijdag 9 oktober 2015 8:50
Aan: Gemeente Mook
CC: fanfare@fanfaremiddelaar.nl
Onderwerp: Reactie op concept-nota Maatschappelijk vastgoed 'Meer met minder'
Bijlagen: Brief BW Maatschap.vastgoed.docx

Geacht college,

In verband met de reactietermijn sturen wij u nu per e-mail onze reactie toe op de concept-nota Maatschappelijk vastgoed 'Meer met minder'.
Begin volgende week ontvangt u per post de getekende versie.

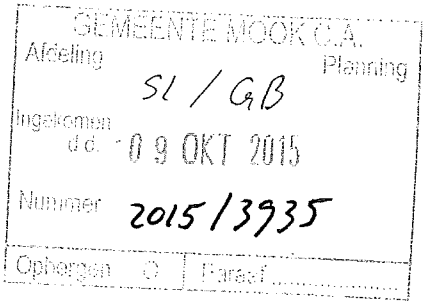

Met vriendelijke groet,

Jan Cremers, voorz. fanfare.

FANFARE ST. CAECILIA

MIDDELAAR

Het College van Burgemeester en wethouders
van de gemeente Mook en Middelaar
Postbus 200
6585 ZK MOOK

Middelaar, 8 oktober 2015
Betreft: Reactie op conceptnota Maatschappelijk vastgoed 'Meer met minder'

Geacht college,

Met uw brief van 10 september j.l. nodigt u de fanfare uit om te reageren op bovengenoemde conceptnota. De fanfare dankt u voor de uitnodiging.

Het belang van onze vereniging is gelegen in MFC De Koppel, een schitterende voorziening die voldoet aan de wensen en behoeften van de fanfare

In de conceptnota Maatschappelijk vastgoed 'meer met minder' krijgt het MFC de nodige aandacht. De fanfare moet echter helaas constateren dat daarin suggesties worden gewekt en of wegen worden ingeslagen die de belangen van de fanfare potentieel schaden. Wij brengen daarom het volgende onder uw aandacht.

- Cultuur, vereniging en leefbaarheid.

De fanfare viert volgend jaar haar honderdjarig bestaan. De Koppel is de thuisbasis van de vereniging St. Caecilia, bestaande uit het fanfareorkest en seniorenorkest Divers. Beide orkesten beschikken in het MFC over een repetitie- en opslagruimte. De grote zaal is als concertzaal speciaal met akoestische voorzieningen ingericht. Ook de muzieklessen worden in het MFC gegeven. Kortom het MFC is voor een vereniging als de fanfare onmisbaar.

Dat de fanfare nog altijd één van de grote cultuurdragers is binnen Middelaar, blijkt uit de grote belangstelling, meer dan honderd bezoekers tijdens het kermisconcert op 20 september jl. Een sfeervol concert waar veel waardering voor werd geuit, zoals uw wethouder P. Baneke tot ons genoegen zelf heeft kunnen constateren.
Dergelijke concerten dragen bij aan de contacten tussen de bewoners van het dorp en daarmee de leefbaarheid. Het moge duidelijk zijn dat het MFC hierin een centrale rol vervult.

FANFARE ST. CAECILIA

MIDDELAAR

- Vereniging, exploitatie en vrijwilligers

In uw nota maatschappelijk vastgoed geeft u aan dat exploitatie en beheer van het MFC geen taak is van de gemeente maar door de gemeenschap invulling zou moeten krijgen. U nuanceert dit in paragraaf 4.3.2 tot alleen de exploitatie. Dit impliceert dat hiervoor marktpartijen of de gemeenschap zelf aan zet zijn. Het vertrek van de marktpartij 4Events betekent dat het nu op de gemeenschap aankomt.

De exploitatie van het MFC kent een aantal gebruikersafhankelijke en –onafhankelijke elementen. Uw college doet een beroep op de gebruikers van het MFC om de exploitatie mogelijk te maken. Daar heeft de fanfare begrip voor, het bestuur zal zich dan ook inspannen die zaken te regelen die direct van en voor de fanfare zijn. Echter de boven de vereniging uitstijgende zaken zullen ook opgepakt en geregeld moeten worden. Wij verzoeken daartoe om een inbreng van de gemeente en Destion.
De inzet van leden van de fanfare als vrijwilligers op dit onderdeel gaat op dit moment te ver gelet op het veelvuldige beroep dat op hen wordt gedaan voor de leefbaarheid van Middelaar. Het relatief grote beroep dat op de inwoners van ons dorp wordt gedaan, overschrijdt de grens van wat redelijk verwacht mag worden.
Wij dringen er bij uw college op aan om Destion een coördinerend medewerker te laten aanstellen die de gebruikersafhankelijke en de verenigingsoverstijgende zaken, coördineert en uitvoert.

- Vereniging en contract MFC

De fanfare had in het gemeenschapshuis zijn thuisbasis. Door de sloop en nieuwbouw heeft de fanfare die moeten verlaten. Vanaf de opening van het MFC heeft de fanfare daarom een huurovereenkomst voor onbepaalde tijd voor de repetitie- en opslagruimte. Hieraan gekoppeld is een overeenkomst voor de duur van 10 jaar tussen de fanfare en de gemeente voor betaling van de huur voor de repetitieruimte in het MFC. De kosten van deze huur worden jaarlijks door de gemeente op de aan de fanfare toegekende subsidie ingehouden en afgedragen aan Destion.

Het bestuur van de fanfare maakt daarom bezwaar tegen het voornemen van de gemeente tot beëindiging van de beheersovereenkomst van de gemeente met Destion en de SGM, punt 7.3.6 punt 3. Hierin is namelijk onder meer geregeld dat de gemeente en Destion garant staan voor de naleving van de overeenkomst tussen de fanfare en de gemeente. De verplichtingen die de gemeente richting de fanfare heeft dreigen daarmee teniet te worden gedaan. De fanfare heeft een 10 jarige overeenkomst met de gemeente die in 2012 is ingegaan en wij rekenen erop dat die wordt nageleefd, en dat die naleving gewaarborgd blijft.

Opgericht: 1919 Secretariaat: Bouwsteeg 21 6587 AW Middelaar. Telefoon: 024 - 6961960
Rabobank Malden: rek.nr.: 131618288 website: www.fanfaremiddelaar.nl e-mail: fanfare@fanfaremiddelaar.nl

FANFARE ST. CAECILIA

MIDDELAAR

- Herbestemmen

In uw nota Maatschappelijk vastgoed vermeldt u de optie het herbestemmen van de school en bijbehorende terreinen en het onderwijs onder te brengen in het MFC. In de eerste plaats gaan wij er van uit dat de belangen van de fanfare hierbij niet worden geschaad. Tevens vragen wij ons af, gelet op de opmerking in de nota over het (sterk) afnemende leerlingaantal en de verwachtingen van Lijn83, of dit geen geldverspilling is. Hier waren de ontwikkelingen rondom het leerlingenaantal af te wachten.

Met vriendelijke groet,

De secretaris, De voorzitter,

H.C.M. Thoonen-Giesbers J.J.T. Cremers

Opgericht: 1919 Secretariaat: Bouwsteeg 21 6587 AW Middelaar. Telefoon: 024 - 6961960
Rabobank Malden: rek.nr.: 131618288 website: www.fanfaremiddelaar.nl e-mail: fanfare@fanfaremiddelaar.nl

ASTRANTIA S.V.
Opgericht: 18 mei 1928
www.astrantia.nl

Secretariaat:
D.Derks
Elzenstraat 6
6587AE Middelaar
secretaris.astrantia@gmail.com

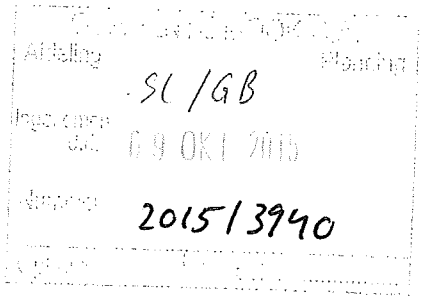

Gemeente Mook en Middelaar
t.a.v. Burgemeester en Wethouders
Postbus 200
6585 ZK Mook

Middelaar, 9 oktober 2015.

Betreft: reactie Astrantia SV betreffende 'concept maatschappelijk vastgoed'.
Versie, 27 augustus 2015.

Geachte College,
Geachte Raad,

Naar aanleiding van het 'concept maatschappelijk vastgoed (CMV)' willen wij, Astrantia SV, graag als volgt inhoudelijk reageren.

Algemeen:
- Astrantia SV wordt nadrukkelijk genoemd in het CMV als zijnde gebruikers van het sportpark 'de Heikant. Het verbaast ons dan dat er alvorens met Astrantia SV te overleggen er onder punt 7.3.3. een aantal concept conclusies worden geformuleerd. Zoals onder punt 7.3.6(2) als actiepunt wordt gesteld, dat er nog met de gebruikers in overleg moet worden getreden.
Wij wijzen er u ook met klem op dat een aantal conclusies zoals die in het CMV vermeld worden voorbarig zijn en feitelijk niet op juistheden berust zijn.

Zoals in het begeleidend schrijven vermeld staat, is het college voornemens om op 10 december deze nota ter vaststelling aan de raad aan te bieden. Wij hebben onze vraagtekens of de zorgvuldigheid in relatie tot het tijdpad in het nog op te starten overleg wel voldoende is.
Wij verwijzen hier ook naar zoals onder punt 3.3.2. staat vermeld dat het overleg in Middelaar een ander verloop kende dan waarop was gedoeld. De Dorpsraad heeft aangegeven eerst een tweede dorpontwikkelingsplan te willen ontwikkelen. Maatschappelijk vastgoed is daar een onderdeel van.
Vraag: Kunt u ons in het licht van bovenstaande infomeren welke termijn wij voor overleg in acht kunnen nemen?

ASTRANTIA S.V.
Opgericht: 18 mei 1928
www.astrantia.nl

Secretariaat:
D.Derks
Elzenstraat 6
6587AE Middelaar
secretaris.astrantia@gmail.com

Inhoudelijk:
7.3.3
Er wordt gesteld dat de vereniging kampt met een terugloop van het aantal leden. Wij stellen met klem dat dit een onjuistheid is.
Zoals in januari 2015 per mail bevestigd schommelt ons ledenaantal de afgelopen jaren rond de 300 leden en vanaf 2012 is er zelfs **geen** terugloop van het aantal leden. Voor het lopende seizoen hebben wij ook weer naar rato meer leden. Tevens hebben wij in maart 2015 op vraag van de gemeente een inventarisatie gemaakt van de 'behoefte velden/kleedkamers voetbal & korfbal'. Deze inventarisatie onderschrijft bovengenoemde gegevens en geeft zelfs aan dat het huidig aantal kleedkamers aan de te beperkte kant is.
Ook staat vermeld dat Astrantia SV in verband met teruglopend aantal leden samenwerkt met andere verenigingen. Gezien ook bovenstaande willen we deze stelling graag nuanceren.
De samenwerking met SV Milsbeek(voetbal) en ONA(korfbal) is mede tot stand gekomen om juist op het vlak van sportieve ontwikkeling in de algemene zin van het woord een ieder op passende wijze te enthousiasmeren om bewegingssport aan te bieden.

De huidige samenwerking onder het credo 'als je niet kunt delen, kun je ook niet vermenigvuldigen' bewijst dat Astrantia SV met een specifiek sportief en sociaal karakter een aantrekkingskracht uitoefent. Het licht stijgende ledenaantal onderschrijft dit.
Astrantia SV maakt al jarenlang gebruik van sportaccommodaties in andere gemeenten waaronder sporthal Heuvelland in Groesbeek en sporthal De Passelegt in Overasselt) omdat in onze gemeente geen sporthal aanwezig is die aan de eisen van de korfbalbond KNKV voldoet.

Op middellange termijn is het niet duidelijk of wij nog gebruik kunnen blijven maken van deze accommodaties uit de andere gemeenten. In veel gemeenten hebben verenigingen uit de eigen gemeente voorrang bij de toewijzing van de aanvragen. In Overasselt kunnen we gebruik maken van deze voorkeurspositie dankzij de samenwerking met ONA. Een samenwerking gaat hier dus in de basis veel verder mee dan het in het concept vermelde uitgangspunt.

Het verplaatsen van de sportaccommodatie richting de Koppel zoals in het CMV staat is geen vanzelfsprekendheid. Afgezien van de praktische bezwaren hebben wij ons ook aan voorwaarden van de sportbonden KNVB en KNKV te houden.

Zoals u ook gesteld in uw missie(5.3.2) stimuleert en faciliteert Astrantia SV juist op deze wijze met veel inzet maatschappelijke, sociale en sportieve activiteiten. Het gaat ons daarom aan het hart dat in het CMV het belang van sportbeoefening onderbelicht blijft. Deze onderbelichting staat haaks op vele landelijke (sport)nota's. Hierin wordt juist gesteld dat sport met name voor de jeugd maar ook zeker voor ouderen een absolute noodzaak is voor een brede volksgezondheid alsmede het sociaal belang. Ook hierin verwijzen wij naar de samenwerking die wij als Astrantia SV met andere verenigingen hebben om sportbeoefening zo breed mogelijk te stimuleren en te faciliteren.

Het belang van sport in Middelaar. Sportbeoefening is voor grote groepen in de samenleving een zinvolle en vooral leuke actieve (zelf sporten) en soms ook passieve (toeschouwer) tijdbesteding. Door middel van sport kan men echter ook werken aan bijvoorbeeld de verbetering van de eigen gezondheid en fitheid en aan het opbouwen en onderhouden van sociale contacten. Ook het vrijwilligerswerk geeft velen voldoening. Het gelegenheid bieden sport te beoefenen is al decennia lang een taak van de lokale overheid. Het gaat daarbij vooral om het zorgen voor het optimaal gebruik van betaalbare accommodaties. Daarnaast moeten burgers die nog niet sporten en bewegen actief gestimuleerd worden om dat vooral wél te gaan doen. Astrantia SV stelt ook dat sportbeoefening bijdraagt aan sociale activering en de sociale infrastructuur van Middelaar, de gezondheid en het welzijn van de inwoners, de plaatselijke economie, de kernpromotie en het leefklimaat. Genoeg redenen om vast te kunnen stellen dat sport gemeentelijke bemoeienis legitimeert, ondanks het feit dat het geen wettelijke taak is.

ASTRANTIA S.V.
Opgericht: 18 mei 1928
www.astrantia.nl

Secretariaat:
D.Derks
Elzenstraat 6
6587AE Middelaar
secretaris.astrantia@gmail.com

Ook wordt in het CMV gesteld dat de lasten niet meer opwegen dan de baten betreffende onderhoud. Astrantia SV is hierin van mening dat het onderhoud de laatste jaren achterstallig kan worden genoemd in verband met niet uitgevoerde werkzaamheden welke normaliter door de gemeente worden uitgevoerd. Op herhaaldelijke verzoeken van Astrantia om openheid te krijgen wat we voor de betaalde huur mogen verwachten, is tot op heden niet gereageerd. Deze openheid is voor Astrantia van belang om hiaten in het onderhoud te kunnen opvangen met een groep vrijwilligers.
Met het oplopen van het achterstallig onderhoud is het momenteel kort door de bocht om te stellen dat de baten niet opwegen ten opzichte van de lasten.

Temeer wij onze zijnde vereniging de verantwoordelijkheid willen nemen, zowel naar gemeente als de Middelaarse samenleving, zouden wij op korte termijn zeer graag met u om tafel gaan.
Enerzijds om dit concept verder te bespreken maar vooral ook om concrete gedachten uit te wisselen hoe de gemeente en Astrantia SV gezamenlijk tot een verantwoorde situatie kunnen komen.
Astrantia SV heeft daarvoor al inventarisatie van ideeën gemaakt en wil deze ideeën graag voorleggen.

Verwachtende u hiermee correct en naar behoren te hebben geïnformeerd. Wij zien graag uit naar constructieve gesprekken.

Met vriendelijke groet
Astrantia SV

Norbert Kamps
Voorzitter

Gemeente Mook

Van: Norbert Kamps <kampsnorbert74@gmail.com>
Verzonden: vrijdag 9 oktober 2015 12:23
Aan: Gemeente Mook
CC: Astrantia Sportvereniging
Onderwerp: Concept maatschappelijk vastgoed
Bijlagen: reactie op concept maatschappelijk vastgoed.doc

Categorieën: Inboeken

GEMEENTE MOOK C.A.
Afdeling Planning
SI / GB
Ingekomen d.d. 09 OKT 2015
Nummer 2015/3940
Opbergen O Paraaf .....

Geachte College
Geachte Raad,

Bijgaand sturen wij onze reactie betreffende het concept maatschappelijk vastgoed.

Mocht u vragen hebben dan vernemen wij deze graag.

--
Met vriendelijke groet
Astrantia SV

Norbert Kamps
Voorzitter

Gemeente Mook en Middelaar
t.a.v. Burgemeester en Wethouders
Postbus 200
6585 ZK Mook

Middelaar, 9 oktober 2015.

Betreft: reactie Astrantia SV betreffende 'concept maatschappelijk vastgoed'.
Versie, 27 augustus 2015.

Geachte College,
Geachte Raad,

Naar aanleiding van het 'concept maatschappelijk vastgoed (CMV)' willen wij, Astrantia SV, graag als volgt inhoudelijk reageren.

Algemeen:
- Astrantia SV wordt nadrukkelijk genoemd in het CMV als zijnde gebruikers van het sportpark 'de Heikant. Het verbaast ons dan dat er alvorens met Astrantia SV te overleggen er onder punt 7.3.3. een aantal concept conclusies worden geformuleerd. Zoals onder punt 7.3.6(2) als actiepunt wordt gesteld, dat er nog met de gebruikers in overleg moet worden getreden.
Wij wijzen er u ook met klem op dat een aantal conclusies zoals die in het CMV vermeld worden voorbarig zijn en feitelijk niet op juistheden berust zijn.

Zoals in het begeleidend schrijven vermeld staat, is het college voornemens om op 10 december deze nota ter vaststelling aan de raad aan te bieden. Wij hebben onze vraagtekens of de zorgvuldigheid in relatie tot het tijdpad in het nog op te starten overleg wel voldoende is.
Wij verwijzen hier ook naar zoals onder punt 3.3.2. staat vermeld dat het overleg in Middelaar een ander verloop kende dan waarop was gedoeld. De Dorpsraad heeft aangegeven eerst een tweede dorpontwikkelingsplan te willen ontwikkelen. Maatschappelijk vastgoed is daar een onderdeel van.
Vraag: Kunt u ons in het licht van bovenstaande infomeren welke termijn wij voor overleg in acht kunnen nemen?

Inhoudelijk:
7.3.3
Er wordt gesteld dat de vereniging kampt met een terugloop van het aantal leden. Wij stellen met klem dat dit een onjuistheid is.
Zoals in januari 2015 per mail bevestigd schommelt ons ledenaantal de afgelopen jaren rond de 300 leden en vanaf 2012 is er zelfs **geen** terugloop van het aantal leden. Voor het lopende seizoen hebben wij ook weer naar rato meer leden. Tevens hebben wij in maart 2015 op vraag van de gemeente een inventarisatie gemaakt van de 'behoefte velden/kleedkamers voetbal & korfbal'. Deze inventarisatie onderschrijft bovengenoemde gegevens en geeft zelfs aan dat het huidig aantal kleedkamers aan de te beperkte kant is.
Ook staat vermeld dat Astrantia SV in verband met teruglopend aantal leden samenwerkt met andere verenigingen. Gezien ook bovenstaande willen we deze stelling graag nuanceren.
De samenwerking met SV Milsbeek(voetbal) en ONA(korfbal) is mede tot stand gekomen om juist op het vlak van sportieve ontwikkeling in de algemene zin van het woord een ieder op passende wijze te enthousiasmeren om bewegingssport aan te bieden.

Inhoudelijk(vervolg):
7.3.3
De huidige samenwerking onder het credo 'als je niet kunt delen, kun je ook niet vermenigvuldigen' bewijst dat Astrantia SV met een specifiek sportief en sociaal karakter een aantrekkingskracht uitoefent. Het licht stijgende ledenaantal onderschrijft dit.
Astrantia SV maakt al jarenlang gebruik van sportaccommodaties in andere gemeenten waaronder sporthal Heuvelland in Groesbeek en sporthal De Passelegt in Overasselt) omdat in onze gemeente geen sporthal aanwezig is die aan de eisen van de korfbalbond KNKV voldoet.

Op middellange termijn is het niet duidelijk of wij nog gebruik kunnen blijven maken van deze accommodaties uit de andere gemeenten. In veel gemeenten hebben verenigingen uit de eigen gemeente voorrang bij de toewijzing van de aanvragen. In Overasselt kunnen we gebruik maken van deze voorkeurspositie dankzij de samenwerking met ONA. Een samenwerking gaat hier dus in de basis veel verder mee dan het in het concept vermelde uitgangspunt.

Het verplaatsen van de sportaccommodatie richting de Koppel zoals in het CMV staat is geen vanzelfsprekendheid. Afgezien van de praktische bezwaren hebben wij ons ook aan voorwaarden van de sportbonden KNVB en KNKV te houden.

Zoals u ook gesteld in uw missie(5.3.2) stimuleert en faciliteert Astrantia SV juist op deze wijze met veel inzet maatschappelijke, sociale en sportieve activiteiten. Het gaat ons daarom aan het hart dat in het CMV het belang van sportbeoefening onderbelicht blijft. Deze onderbelichting staat haaks op vele landelijke (sport)nota's. Hierin wordt juist gesteld dat sport met name voor de jeugd maar ook zeker voor ouderen een absolute noodzaak is voor een brede volksgezondheid alsmede het sociaal belang. Ook hierin verwijzen wij naar de samenwerking die wij als Astrantia SV met andere verenigingen hebben om sportbeoefening zo breed mogelijk te stimuleren en te faciliteren.

Het belang van sport in Middelaar. Sportbeoefening is voor grote groepen in de samenleving een zinvolle en vooral leuke actieve (zelf sporten) en soms ook passieve (toeschouwer) tijdbesteding. Door middel van sport kan men echter ook werken aan bijvoorbeeld de verbetering van de eigen gezondheid en fitheid en aan het opbouwen en onderhouden van sociale contacten. Ook het vrijwilligerswerk geeft velen voldoening. Het gelegenheid bieden sport te beoefenen is al decennia lang een taak van de lokale overheid. Het gaat daarbij vooral om het zorgen voor het optimaal gebruik van betaalbare accommodaties. Daarnaast moeten burgers die nog niet sporten en bewegen actief gestimuleerd worden om dat vooral wél te gaan doen. Astrantia SV stelt ook dat sportbeoefening bijdraagt aan sociale activering en de sociale infrastructuur van Middelaar, de gezondheid en het welzijn van de inwoners, de plaatselijke economie, de kernpromotie en het leefklimaat. Genoeg redenen om vast te kunnen stellen dat sport gemeentelijke bemoeienis legitimeert, ondanks het feit dat het geen wettelijke taak is.

Ook wordt in het CMV gesteld dat de lasten niet meer opwegen dan de baten betreffende onderhoud. Astrantia SV is hierin van mening dat het onderhoud de laatste jaren achterstallig kan worden genoemd in verband met niet uitgevoerde werkzaamheden welke normaliter door de gemeente worden uitgevoerd. Op herhaaldelijke verzoeken van Astrantia om openheid te krijgen wat we voor de betaalde huur mogen verwachten, is tot op heden niet gereageerd. Deze openheid is voor Astrantia van belang om hiaten in het onderhoud te kunnen opvangen met een groep vrijwilligers.
Met het oplopen van het achterstallig onderhoud is het momenteel kort door de bocht om te stellen dat de baten niet opwegen ten opzichte van de lasten.

Temeer wij onze zijnde als vereniging de verantwoordelijkheid willen nemen, zowel naar gemeente als de Middelaarse samenleving, zouden wij op korte termijn zeer graag met u om tafel gaan.
Enerzijds om dit concept verder te bespreken maar vooral ook om concrete gedachten uit te wisselen hoe de gemeente en Astrantia SV gezamenlijk tot een verantwoorde situatie kunnen komen.
Astrantia SV heeft daarvoor al inventarisatie van ideeën gemaakt en wil deze ideeën graag voorleggen.

Verwachtende u hiermee correct en naar behoren te hebben geïnformeerd. Wij zien graag uit naar constructieve gesprekken.

Met vriendelijke groet
Astrantia SV

Norbert Kamps
Voorzitter

Aan de gemeente Mook en Middelaar
T.a.v. de Burgemeester, dhr. Mr. drs. W. Gradisen
En de secretaris, J.M.G. Smits-de Kinkelder
p/a Postbus 200
6585 ZK Mook

Gennep, 8 oktober 2015
Betreft: reactie conceptnota maatschappelijk vastgoed
Kenmerk: 1510.01/TvdH/pkl

Geachte burgemeester, secretaris,

Graag maken wij vanuit Stichting Lijn 83 primair onderwijs gebruik van uw uitnodiging om te reageren op uw conceptnota maatschappelijk vastgoed 'Meer met minder'.
Als directeuren van de 3 basisscholen binnen uw gemeente en als voorzitter College van Bestuur van Lijn 83 hebben we goed notie genomen van de inhoud van de conceptnota en bijgaand treft u onze reactie aan.

De reactie bestaat uit twee onderdelen: een algemene reactie en een wat meer specifieke reactie per hoofdstuk en per school.

<u>De algemene reactie.</u>
We hadden vragen bij de verspreiding van de conceptnota. Niet iedereen heeft de conceptnota ontvangen, de ene school wel en de andere niet. Ook kregen wij vragen van andere partijen om via ons de conceptnota te kunnen ontvangen. Daarvoor hebben wij ze naar de afzender, de gemeente verwezen.

In onze reactie beperken wij ons tot dat wat de conceptnota zegt over scholen in de gemeente en laten wij het aan andere partijen om vanuit hun verantwoordelijkheid te reageren.
We willen graag beginnen met een compliment te maken: de gemeente neemt t.a.v. het accommodatiebeleid duidelijk stelling en een duidelijke positie in. Zelfmanagement, geen bijdragen aan exploitatie en onderhoud en één ontmoetingsplek per kern zijn heldere uitgangspunten.

Ondanks dat we ons realiseren dat deze conceptnota over accommodaties gaat, zit in deze duidelijke stellingname ook de beperking.
De conceptnota is doorspekt met uitspraken over wat de gemeente allemaal niet (meer) gaat doen in het accommodatiebeleid. Door deze eenzijdige benadering valt de totale context van het gemeentebeleid waarin deze conceptnota geplaatst moet worden weg, namelijk welke regierol speelt de gemeente wel of wil de gemeente spelen als het gaat om bijdragen aan ontwikkeling van krachtige kernen? Inbreng en betrokkenheid van bewoners van kernen is daarbij onontbeerlijk, maar ook de visie vanuit de gemeente als het gaat om betekenis geven aan termen als participatie, betrokkenheid en samenwerking.

Omdat de gemeente in deze conceptnota die context en de eigen regierol daarin niet aangeeft, spreekt er weinig positieve ambitie uit de conceptnota en lijkt het op sommige momenten in de conceptnota erop dat andere partijen, waaronder scholen, een rol wordt toebedeeld die zij niet kunnen en niet willen nemen.
Door het ontbreken van die positieve grondhouding wordt eerder gelezen alsof de scholen een last zijn voor de gemeente i.p.v. een partner in de ontwikkeling van krachtige kernen. Met name de opmerking over de 5% leerlingen van het Kandinsky (pag. 24) spreekt in dit opzicht boekdelen.

Alsof scholen niet voor maatschappelijke binding zorgen door allerlei activiteiten vanuit school te organiseren, voor directe werkgelegenheid zorg voor de medewerkers op school en voor indirecte werkgelegenheid voor aannemers, toeleveranciers, horeca en winkeliers.
Tot zover onze algemene opmerkingen over de conceptnota. Nu onze eigen visie.

Stichting Lijn 83 wil graag partner zijn in het ontwikkelen van krachtige kernen, dit is ook verwoord in ons onlangs vastgestelde beleid ten aanzien van kleine scholen.
Ter verduidelijking en onderbouwing staat dat als volgt verwoord:
(citaat uit "Krimp in balans voor Lijn 83").

1 Voorwoord.
Vrijwel alle maatschappelijke sectoren worden de komende jaren geconfronteerd met de gevolgen van de bevolkingsdaling. We zien bijvoorbeeld een grote terugloop in peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Vervolgens krimp in het onderwijs. Het primair onderwijs is daarbinnen de eerste sector waar de krimpproblematiek zich manifesteert. Dalende leerlingenaantallen leiden tot krimpende budgetten, dalende werkgelegenheid, kleinere scholen, leegstand van lokalen of zelfs opheffing van scholen. Was de krimpproblematiek in eerste instantie een regionaal fenomeen, sinds kort spreidt de problematiek zich als een olievlek uit over ons land. Het is voor schoolbesturen een stevige opgave om binnen een bekostigingsstelsel dat is ingericht in tijden van groei, de klappen van krimp op te vangen. Scholen krimpen qua omvang en op enig moment is er sprake van 'kleine scholen'.
Kleine scholen staan in principe voor dezelfde opdracht als alle andere scholen: goed onderwijs leveren dat tegemoet komt aan de basisbehoeften van leerlingen: veiligheid, waardering en uitdagingen om te leren. Een school - klein of groot- levert kwaliteit als de kinderen die dingen leren die maatschappelijk noodzakelijk zijn en die de kinderen willen en kunnen leren. Kleine en grote scholen staan voor andersoortige organisatorische, personele en onderwijsinhoudelijke vraagstukken om dit te realiseren. Grotere scholen zijn in staat noodzakelijke werkzaamheden over meer mensen te verspreiden, maar kennen weer meer afstemmingsvraagstukken. Op kleine scholen zijn de lijnen kort, kent iedereen elkaar en zijn er meer mogelijkheden voor individuele aandacht en elkaar te helpen, ook de leerlingen onderling.

Op enig moment komt wel de vraag naar kwaliteit en organiseerbaarheid van het onderwijs op de kleine school aan de orde als het aantal leerlingen in de nabije toekomst krimpt en het leerlingenaantal op de school wel erg klein wordt. Deze notitie verschaft een antwoord op de vraag wanneer dit moment zich aandient voor een kleine school. Om vervolgens te beschrijven wat Lijn 83 gaat doen om samen met partijen, de gemeenten, dorps- of wijkraden, leerkrachten en ouders, een proces in te gaan richten waarin alle partijen vanaf het begin af aan betrokken zijn bij de vraagstukken die het instandhouden van kleine scholen met zich meebrengt, tot op het moment waarop duidelijk wordt dat –ondanks alle inspanningen- het voor de kwaliteit van onderwijs aan de kinderen niet langer verantwoord is om de school open te houden. Dan gaan deze partijen op zoek naar het beste alternatief en afspraken over hoe daar te komen.
Het sluiten van een school is een ingrijpende gebeurtenis die diep kan ingrijpen in de sociale structuren van een dorp of wijk. Daarom is de visie van Lijn 83 om scholen zo lang als dit kwalitatief verantwoord en organisatorisch mogelijk is, open te houden.
Lijn 83 wil een bijdrage leveren om de leefbaarheid, met name via het onderwijs en samenwerking met alle kindvoorzieningen in de wijken/dorpen te helpen ondersteunen en wil graag daarover tijdig met elkaar in gesprek. Welke afspraken er dan gemaakt kunnen worden, staat verwoord in het "Convenant en monitor kleine scholen Lijn 83". Dit convenant vormt daarmee een intentieverklaring voor partijen om samen verantwoordelijk te zijn voor de leefbaarheid en de inzet op behoud van de scholen in de kleine kernen van de gemeenten.
Hiervoor wordt een optimale inspanning van alle partijen gevraagd.
Toon van den Hanenberg.
Mei 2015.
Uit: 'Krimp in balans voor Lijn 83'.

Einde citaat. Binnenkort zullen de beleidsnotitie en het daaruit voortvloeiend convenant met de gemeentes besproken worden.

<u>Opmerking per hoofdstuk/ school.</u>
Hfst.5, par.5.2.
Het begrip 'educatief' is erg breed. Voorstel is om over onderwijs- en educatief gebied te spreken.

Hfst.5, par.5.4.
De gemeente kan niet alleen gebouwen terugvorderen, het bestuur van Lijn 83 kan ook de gemeente verzoeken gebouwen terug te nemen. Lijn 83 doet dat pas als zij zelf vanwege onderwijskundige redenen de gebouwen of lokalen binnen gebouwen niet meer nodig heeft of niet langer kan exploiteren.

Hfst. 6, par 6.1.
De opmerking in Hfst 6. par 6.1, 4e alinea, over de verantwoordelijkheid van de gemeente tav. de bedrijfsvoering van schoolgebouwen past dan ook niet in de opvatting van Lijn 83 zoals verwoord in de opmerking nav. hfst. 5. Het is in eerste instantie het schoolbestuur dat verantwoordelijk is voor deze bedrijfsvoering en de exploitatie.

Hfst. 6, par.6.4.
Zoals nu de centrale rol voor de scholen omschreven wordt in deze paragraaf, kunnen en willen wij die niet op ons nemen als scholen en als schoolbestuur. Onze primaire opdracht is het verzorgen van kwalitatief goed onderwijs voor de kinderen van Mook en Middelaar, niet het spelen van een centrale rol in de uitvoering van accommodatiebeleid van een gemeente. We zijn samenwerkingspartner, geen regievoerder op dit onderwerp. Die rol is voorbehouden aan de gemeente.

Hfst. 6, par. 6.4.3.
Een aantal keren wordt in de conceptnota gezinspeeld op het voorbestaan van de Staaij. Dat zijn in de context van deze conceptnota en zeker in de context van deze paragraaf, geen relevante opmerkingen, want het gaat over de staat waarin het gebouw verkeerd. Aangezien we over het voorbestaan van de school nog niet formeel met partijen (ouders, gemeente, medewerkers) in gesprek zijn in de context van krachtige kernen en de rol van partijen daarin, waaronder de school, verzoeken wij u de zin 'gelet op het dalend...t/m handhaven' (pag. 23) te schrappen. In dit stadium leiden dit soort niet ter zake doende, bijna terloopse opmerkingen, alleen maar tot misverstanden en tot de verkeerde discussies. Ook de opmerkingen over de opheffingsnorm op pag. 32 en 'het zwaard van Damocles' zijn premature en niet ter zake doende opmerkingen op dit moment en in deze conceptnota. Voorstel is om op een ordentelijke manier met elkaar over een dergelijk complex onderwerp in gesprek te gaan in plaats van suggestieve opmerkingen in conceptnota's te moeten lezen. Verzoek deze opmerkingen te schrappen.

Hfst. 7: de scholen herkennen zich niet in de mate waarin leegstand wordt verondersteld: 600m2 Mook (Adalbert) oftewel 6 lokalen (pag. 27), 500 m2 in Middelaar (de Staaij, pag.32) en 550 m2 in Molenhoek (de Grote Lier, pag. 34).

Hfst 7, par. 7.3.2.
De in deze paragraaf genoemde mogelijke denkrichting voor het onderbrengen van het onderwijs in het gemeenschapshuis is volstrekt prematuur en zal op zeer veel praktisch en financiële problemen stuiten, ook vanwege het feit dat voormalig SKOMeN mede financier is van een deel van de school. Advies is deze zin te schrappen. Er is nog nooit met welke partij dan ook over deze of een andere mogelijke denkrichting gesproken.
Par. 7.3.5, Pag. 33 bovenaan: Lijn 83 ziet het absoluut niet als een **taak** (ook niet met anderen) om de eigen kracht van het dorp Middelaar te mobiliseren etc. Goed onderwijs, dat is onze taak. Bij al het andere de gemeenschap betreffende willen we een rol als samenwerkingspartner een rol spelen.

We missen in deze paragraaf wel heel sterk de verantwoordelijkheid en betrokkenheid van de gemeente.

Tot zover onze reactie op de conceptnota maatschappelijk vastgoed 'Meer met minder'.
Mede namens de directeuren van de drie scholen in uw gemeente,
Lisette Frietman, directeur de Grote Lier
Judith Sliedregt, directeur de Adalbert
Heleen Tonn, directeur de Staaij

Met vriendelijke groet,

Toon van den Hanenberg,
College van Bestuur

Deze brief is op 8 oktober per post en per email verstuurd aan de gemeente Mook en Middelaar.

CARNAVALS VERENIGING DE KRÖLSTARTE

Opgericht 31 januari 1956
Bankrelatie:
Rabobank nr. 13.16.55.280

K.v.K. V.165519

GEMEENTE MOOK EN MIDDELAAR
Afdeling Planning
Ingekomen d.d. 07 OKT 2015
Nummer 2015/3914
Bijlage(n) Paraaf

College van burgemeester en wethouders
van Mook en Middelaar
Postbus 200
6585 ZK Mook

Betreft: Conceptnota Maatschappelijk vastgoed

Middelaar, 5.10.2015

Geacht College,

Graag gaan wij in op uw verzoek bij brief van 10.9.2015 om te reageren op de conceptnotitie 'Maatschappelijk vastgoed – Meer met minder' van 27 augustus 2015.
Onze reactie is enerzijds meer algemeen van karakter en anderzijds meer specifiek geënt op de wijze waarop wij als carnavalsvereniging gebruik maken van het MFC in Middelaar.

Wij hebben waargenomen dat de bijeenkomst over het gemeentelijk vastgoed in Middelaar leidde tot de conclusie dat men de discussie hierover pas definitief wilde voeren op basis van de uitkomsten van een tweede dorpsontwikkelingsplan. Wij steunen de gedachte dat overheidsbeleid het meeste draagvlak heeft als het van onderop tot stand wordt gebracht maar we zien ook het risico van het verloren gaan van kostbare tijd. We denken dat ook in Middelaar voortvarend met de ontstane problematiek van een niet langer mogelijke sluitende exploitatie van het MFC moet worden omgegaan. Met of zonder DOP 2 is het zaak het MFC voor Middelaar te behouden.

De zeven in de conceptnotitie genoemde beleidsuitgangspunten kunnen aan die doelstelling zeker een bijdrage leveren. We onderschrijven het belang van een adequaat voorzieningenniveau van maatschappelijke huisvesting in elke kern met minimaal een ontmoetingspunt voor jong en oud en we denken ook dat uitbreiding van het volume niet aan de orde is. Zorg en welzijn worden terecht gekozen als centrale speerpunten van het beleid maar we hebben de indruk dat deze sectoren daarbij eerder in beperkte dan in ruime zin worden beschouwd. Het welzijn van de inwoners van onze gemeente wordt namelijk ook bevorderd door activiteiten die in een beperkte definitie van welzijn wellicht geen al te grote rol spelen maar die bij een wat meer inclusieve benadering wel degelijk van belang zijn. We denken daarbij aan sociale cohesiebevorderende activiteiten in verenigingsverband zoals die te vinden zijn bij verenigingen als de schutterij, de fanfare en de carnavalsvereniging. Het zou kortzichtig zijn dergelijke activiteiten in de beschouwingen niet mee te nemen. Met een verwijzing naar de (uiteraard anders bedoelde) ondertitel van de notitie geldt hier dat er door de inzet van vrijwilligerswerk meer bereikt wordt dan alleen met subsidie van de

Gemeente of andere instanties mogelijk zou zijn. De bijdrage van dergelijke verenigingen en hun vrijwilligers aan het welzijn van de burgers zou door de Gemeente moeten worden gekoesterd en gefaciliteerd – de beschikbaarheid en het onderhoud van adequate behuizing is daarbij een eerste vereiste. Wie dat anders ziet, en de instandhouding van bijvoorbeeld het MFC in Middelaar helemaal ten laste van de gebruikers wil laten komen, levert op termijn onvermijdelijk een bijdrage aan kapitaalsvernietiging. Dat de Gemeente niet anders dan door subsidies voor activiteiten wil bijdragen aan de exploitatie van maatschappelijk vastgoed (inclusief groot onderhoud en renovatie) is begrijpelijk maar het vergt wel een ruimere opvatting van voor subsidie in aanmerking komende activiteiten. Dat er vanuit de samenleving een bijdrage moet worden geleverd aan de instandhouding van maatschappelijk vastgoed in de vorm van vrijwilligerswerk is duidelijk en dat zal ook niemand ontkennen maar aan het onmogelijke is niemand gehouden. Vrijwilligerswerk drukt enkel de kosten, het genereert geen inkomsten. Het staat bovendien onder druk omdat steeds dezelfde mensen uit een kleiner wordende groep gevraagd wordt als vrijwilliger actief te zijn

Meer specifiek t.a.v. de door ons georganiseerde carnavalactiviteiten merken wij op dat deze weliswaar een structureel karakter hebben en in het verleden ook een belangrijke inkomstenbron zijn geweest voor de exploitatie van eerst het Gemeenschapshuis en daarna het MFC door de Stichting Gemeenschapshuis Middelaar maar dat zij door hun in de tijd begrensde en beperkte karaker geen bijdrage leveren aan een hoge bezettingsgraad van het MFC. Er is met de carnaval als het ware sprake van piekbelasting in de vorm van een beperkt aantal in een beperkte tijd afgewerkte maar wel goed bezochte activiteiten. Deze activiteiten worden in belangrijke mate mogelijk gemaakt door vrijwilligerswerk.

Het carnaval als evenement en Carnavalsvereniging De Krölstarte maken deel uit van het cultureel erfgoed van Middelaar (en dat geldt in gelijke mate overigens ook voor de schutterij, de fanfare en de kermis). Enkele jaren geleden hebben wij in een brief aan de Gemeente betoogd dat carnaval een belangrijke rol speelt in het welzijn van de mensen in Middelaar. Het is een feest voor jong en oud, arm en rijk, ziek en gezond en het draagt bij aan de versterking van de sociale cohesie die zeker in een kleine, vergrijzende dorpskern onder druk staat. In die zin dragen wij bij aan wat ook in de notitie van belang wordt geacht: de bevordering van welzijn en leefbaarheid door activiteiten voor de hele bevolking.

We hebben als vereniging in de afgelopen jaren laten zien dat we in staat zijn het carnaval onder zeer uiteenlopende omstandigheden te kunnen organiseren: in het Gemeenschaphuis, in Café Kiste Trui, in een eigen feesttent en in het MFC. De beste plek voor de carnaval vinden wij het MFC. We pleiten daarom met kracht voor het behoud van deze voorziening. En we zijn bereid net als voorheen het carnaval met grote inzet van de vereniging en haar vrijwilligers te organiseren. In het MFC hebben we daartoe al succesvol samengewerkt met de Stichting Gemeenschapshuis en 4Events en in het seizoen 2015-2016 doen we dat op basis van duidelijke afspraken over kosten en baten direct met Destion. Op deze wijze kunnen wij, zij het in een beperkte periode en op beperkte schaal, een bijdrage leveren aan de exploitatie van de Koppel. We achten het echter niet goed denkbaar dat een dergelijke exploitatie met gebruikmaking van vrijwilligerswerk zodanig kan zijn dat daarin ook de kosten van groot onderhoud en renovatie kunnen worden opgebracht. Daarvoor zien wij ook in de nieuwe situatie een rol weggelegd voor de Gemeente. Wij vinden het van belang dat de Gemeente de gebouwelijke voorwaarden schept om volksfeesten zonder winstoogmerk mogelijk te maken.

Graag zijn wij bereid met de Gemeente nader te overleggen over de vraag hoe op basis van het nieuw op te stellen accommodatieplan en na opzegging van de beheersovereenkomst met Destion het carnaval in Middelaar in het MFC kan worden gecontinueerd met behoud van de sociale functie die dit primair door vrijwilligers gerunde volksfeest heeft. Nu betaalt de carnavalsvereniging een met Destion overeengekomen bedrag voor huur en gebruik van faciliteiten en is het verder aan de vereniging een sluitende begroting voor het carnaval te realiseren. Dat is alleen mogelijk door de

inzet van vele vrijwilligers. Als die maatschappelijke inzet, die toch al onder druk staat doordat in een kleine gemeenschap als Middelaar het vrijwilligerswerk vaak op dezelfde schouders rust, ook nog zou worden belast met een kostenpost onderhoud komt het carnaval als volksfeest in gevaar.

Wij hopen dat de Gemeente in het bovenstaande aanknopingspunten vindt voor een bijstelling van haar notitie Maatschappelijk vastgoed op een zodanige manier dat de voorwaarden worden geschapen voor het betaalbare behoud van activiteiten die tot het cultureel erfgoed van onze gemeente behoren en een belangrijke bijdrage leveren aan het welzijn van de inwoners.

Met vriendelijke groeten,

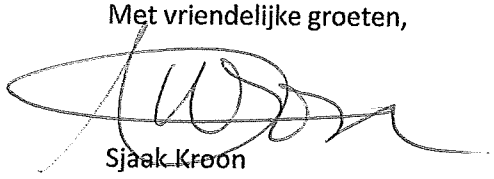

Sjaak Kroon
voorzitter CV De Krölstarte

AGENDAPUNT NUMMER 13

Amendement

Gemeente Mook en Middelaar

De raad van de gemeente Mook en Middelaar in vergadering bijeen op 10 december 2015

Gehoord de beraadslaging over *Nota maatschappelijk vastgoed*

Overwegende dat:

- De gemeenteraad het proces om te komen tot een strategische toekomstvisie is gestart;
- De stuurgroep in het voorjaar de startnotitie ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorlegt;
- De dorpsraad Middelaar inmiddels gestart is met het proces om te komen tot een dorpsontwikkelingsplan;
- Het maatschappelijk vastgoed ook een rol speelt in deze visie;
- Het vaststellen van deze nota op dit moment de beleidsvrijheid voor de toekomstvisie inperkt;
- De toekomstvisie wellicht nog aanleiding zal geven deze nota aan te passen, danwel aan te vullen;
- De urgentie om deze nota op dit moment vast te stellen ontbreekt.

BESLUIT:
het ontwerp raadsbesluit als volgt te wijzigen:

1. Op het moment dat de strategische toekomstvisie ter besluitvorming wordt aangeboden, ook de nota 'Maatschappelijk vastgoed: meer met minder' ter besluitvorming aan te bieden;
2. Dat de wethouder in het kader van de eerder vastgestelde doelstelling de gesprekken met betrokkenen kan blijven voeren.

Naam en ondertekening:

Ger Mulders, fractievoorzitter DGP

Aldus vastgesteld in de vergadering van 10 december 2015

De raad voornoemd,

De voorzitter, De griffier, plv.

☒ Aangenomen ☐ Verworpen

Stemverhouding:
Tegen: 0
Voor: 12

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer	:	
Documentnummer	:	mmi800 5169
Raadsvergadering d.d.	:	13 september 2018
Raadscommissie	:	Commissie Grondgebied
Commissie d.d.	:	5 september 2018
Programma	:	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
Onderwerp	:	MIRT-onderzoek Lob van Gennep
Portefeuillehouder	:	Wethouder G.J.M. Wienhoven
Bijlagen	:	MIRT-onderzoeksrapport, Inspiratieatlas Lob van Gennep

Samenvatting

In 2017 is besloten een MIRT-onderzoek uit te voeren naar de Lob van Gennep. Dit gebied maakt thans onderdeel uit van het rivierbed van de Maas en kan instromen bij extreem hoog water. Het MIRT-onderzoek heeft vooral als doel om duidelijkheid te krijgen over de opgaven wat betreft hoogwaterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit in het gebied en daar buiten. In het MIRT-onderzoek zijn een aantal denkrichtingen nader uitgewerkt. Het onderzoek heeft echter niet als doel om een besluit te nemen over een mogelijk oplossing. Het MIRT-onderzoek geeft voldoende handvatten om een volgende stap te zetten in het MIRT-proces, in de vorm van een MIRT-verkenning. Daarbij wordt voorgesteld om financieel bij te dragen aan het MIRT-proces. Er wordt niet gevraagd om nu al middelen beschikbaar te stellen of te reserveren om gemeentelijke meekoppelkansen te realiseren.

Voorstel om te besluiten

1. Kennis te nemen van het MIRT-onderzoeksrapport Lob van Gennep.
2. Op basis van het MIRT-onderzoeksrapport vast te stellen dat er kansrijke denkrichtingen zijn voor de inrichting van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied, waarmee waterveiligheid in het gebied verbetert en tegelijkertijd ruimtelijke meekoppelkansen voor Mook en Middelaar zijn te realiseren.
3. Commitment uit te spreken over het vervolgen van het MIRT-proces, waarbij u aangeeft in principe bereid te zijn om financieel bij te dragen aan verder uit te werken gemeentelijke meekoppelkansen.
4. Ter dekking van de kosten van het MIRT-proces in de periode 2019-2023 jaarlijks een bedrag ter beschikking te stellen van € 7.800 onder de voorwaarde dat deze kosten verrekend worden met de gemeentelijke bijdrage voor de realisatie van gemeentelijke meekoppelkansen.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

In 2017 hebben de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep, Boxmeer en Cuijk, waterschappen Limburg, Rivierenland en Aa en Maas, Rijkswaterstaat, het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de provincies Limburg, Gelderland en Noord-Brabant besloten om een MIRT-onderzoek uit te voeren naar de Lob van Gennep.

De Lob van Gennep is het gebied tussen Mook en Ven-Zelderheide dat aan de noordkant wordt begrensd door de stuwwal en aan de zuidkant door de dijken van de Niers en de Maas (zie figuur 1). Het gebied is onderdeel van het rivierbed van de Maas, maar wordt tegelijkertijd beschermd door dijken. De Lob van Gennep heeft een waterbergende functie. Dit houdt in dat het gebied kan instromen bij extreem hoog water om water in het gebied tijdelijk te bergen. Dit heeft een waterstandsverlagend effect stroomafwaarts. De piek in de waterafvoer wordt 'geparkeerd' om overstroming in stroomafwaarts gelegen gebieden te voorkomen. Het waterstandsverlagend effect is dusdanig groot, dat de Lob van Gennep als waterbergend gebied van groot belang is voor de hoogwaterveiligheid in de stroomafwaarts gelegen gebieden.

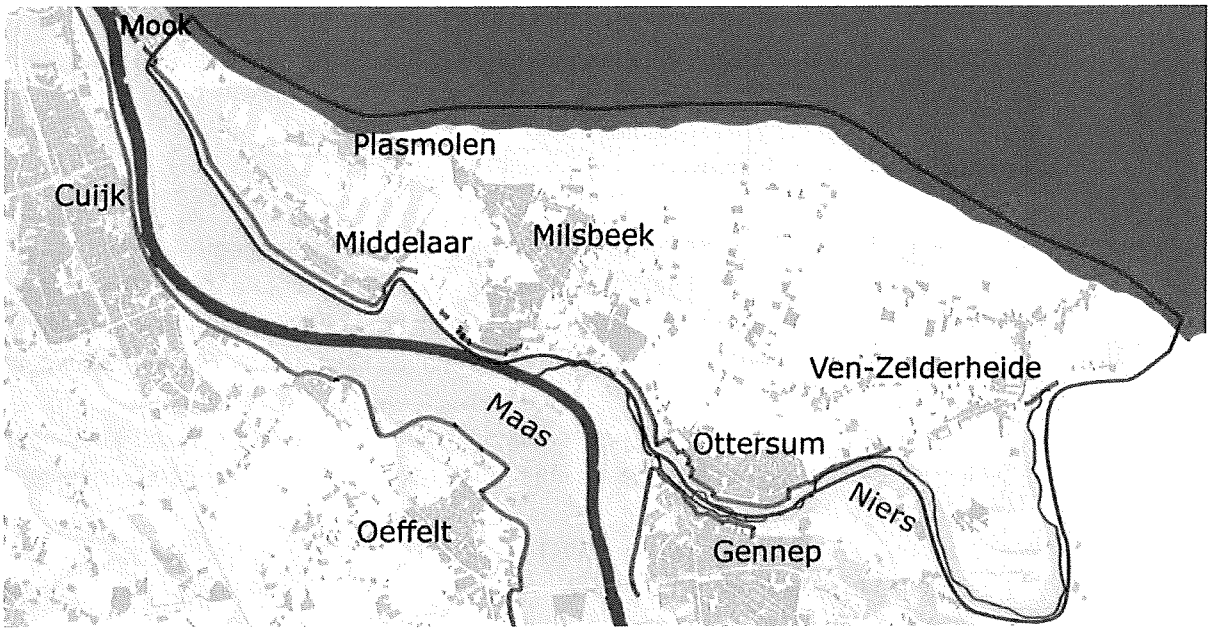

Figuur 1: Lob van Gennep

In de Lob van Gennep spelen een aantal vraagstukken die in het MIRT-onderzoek aan bod zijn gekomen. Het eerste vraagstuk is de hoogwaterbescherming van de Lob van Gennep zelf: op welke wijze is de hoogwaterbescherming in het gebied te verbeteren? Zo voldoen niet alle dijken in het gebied aan de nieuwe wettelijke norm. Het tweede vraagstuk is de werking van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied: hoe is de waterberging te verbeteren?. Daarbij is ook gekeken naar het effect van de Lob van Gennep op de hoogwaterveiligheid in stroomafwaarts gelegen gebieden. Het derde aspect betreft de ruimtelijke ontwikkeling in het gebied. Als er ingrepen in het gebied nodig zijn vanwege hoogwaterveiligheid, dan biedt dat kansen om de ruimtelijke kwaliteit in het gebied te versterken. Bijvoorbeeld op het gebied van natuur, landschap, recreatie en toerisme. Denk hierbij

bijvoorbeeld aan het realiseren van nieuwe fiets- en voetpaden over dijken en tussen stuwwal, Maas en Niers waarmee recreatieve voorzieningen, cultuur-historische waarden en natuurgebieden met elkaar zijn te verbinden.

Het belangrijkste doel van het MIRT-proces is te komen tot duidelijkheid over de status van het gebied in het kader van de hoogwaterbescherming van gebieden aan de Maas. En daarmee ook duidelijkheid over de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden in de Lob van Gennep, als over de waterstandsdaling waarmee stroomafwaarts van de Lob van Gennep aan de Bedijkte Maas rekening kan worden gehouden.

Probleemstelling / centrale vraag (wat willen we bereiken)

1. Bent u bereid om commitment uit te spreken over het te volgen MIRT-proces voor de Lob van Gennep?
2. Bent u bereid om financieel bij te dragen aan het te doorlopen MIRT-proces?
3. Bent u bereid om financieel bij te dragen aan (tijdens het MIRT-proces) verder uit te werken gemeentelijke meekoppelkansen in de Lob van Gennep?

Oplossingsrichtingen

Waar staat MIRT voor?
MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Het MIRT richt zich op investeringen van de Rijksoverheid in nationale en regionale projecten. Voor MIRT-projecten is een werkwijze vastgesteld. De eerste stap in een MIRT-proces is de onderzoeksfase. Dit is vooral een ambtelijk-bestuurlijke fase, waarbij onderzocht wordt welke mogelijkheden er zijn. Daarbij wordt geen besluit genomen over de gewenste oplossing. Daarom wordt in het MIRT-onderzoeksrapport Lob van Gennep niet gesproken over oplossingsrichtingen, maar over denkrichtingen. Het is vooral bedoeld om kennis te verkrijgen en deze kennis met elkaar te delen. Aan het einde van deze fase wordt besloten of het wenselijk en haalbaar is om een vervolgstap te zetten in het MIRT-proces.

Het MIRT-proces bestaat uit verschillende stappen. De volgende stap in het MIRT-proces is het uitvoeren van een MIRT-verkenning. In een verkenning wordt toegewerkt naar een voorkeursbeslissing. In de verkenning vindt ook actieve gebiedsparticipatie plaats met omwonenden en andere belanghebbenden in het gebied. Na de verkenningsfase komt de planuitwerkingsfase. In deze fase wordt toegewerkt naar de projectbeslissing: een projectplan Waterwet en een bestemmingsplan. Tenslotte wordt het project uitgevoerd.

MIRT-onderzoeksrapport
De hoofddoelen voor het MIRT-onderzoek zijn in het MIRT-onderzoeksrapport als volgt gedefinieerd:

De grote opgave in dit gebied is om onderstaande drie doelen met elkaar te verbinden en te verenigen. Door deze doelen te verbinden ontstaat synergie en ruimte voor oplossingen, die meerdere belangen dienen. Dit MIRT-onderzoek richt zich op de vraag hoe deze doelen te verbinden zijn.

- ***Het verbeteren van de hoogwaterbescherming in de Lob van Gennep**, door de inrichting van het rivierbed aan te passen inclusief het versterken van dijken;*

- ***Het versterken van de ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep**, door een bijzonder landschap met hoge ruimtelijke kwaliteit en de wens tot meer recreatie en toerisme, en het creëren van voorwaarden voor verdere of toekomstige gebiedsontwikkeling in en rondom het gebied. Die gebiedsontwikkeling omvat aantrekkelijk wonen en werken (bedrijvigheid) in en rondom het gebied;*
- ***Het verbeteren van de waterberging voor hoogwaterbescherming en ruimtelijke kwaliteit in stroomafwaarts gelegen gebieden**, door de inrichting van het rivierbed van de Lob van Gennep zo aan te passen dat ingeval van extreem hoogwater waterberging in het rivierbed verbetert en daarmee zorgt voor waterstandsdaling stroomafwaarts. Dit leidt tot het verminderen van dijkverhogingen aan de Bedijkte Maas over meer dan 100 km rivier (circa 200 km dijken).*

Het bovenstaande heeft geresulteerd in drie denkrichtingen:
- **wettelijke normdijken**, waarbij de dijken rondom de Lob van Gennep de wettelijke hoogte krijgen en het gebied niet als retentiegebied wordt ingericht;
- **dubbele dijken**, waarbij een beperkt deel van de Lob van Gennep wordt ingericht als retentiegebied en de kernen worden beschermd door wettelijke normdijken;
- **verbindende dijken**, waarbij het gehele Lob van Gennep wordt ingericht als retentiegebied.

Bovenstaande denkrichtingen in het MIRT-onderzoek zijn bedoeld om een concreet doch indicatief beeld te geven van mogelijke oplossingen. Ze zijn niet te beschouwen als ontwerpen. Pas in een vervolg, gedurende een MIRT-Verkenning, worden alternatieve oplossingen ontwikkeld op basis van de inbreng en oogst van een uitgebreide gebiedsparticipatie. Met de kennis en inbreng uit het gebied zijn concrete meekoppelkansen mee te nemen in de te ontwikkelen alternatieven.

Urgentie

Uit het MIRT-onderzoek komt ook naar voren, dat sprake is van urgentie om het MIRT-proces te vervolgen. Ten eerste zit de Lob van Gennep 'op slot' wat betreft ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden. Elke bouwactiviteit in het gebied dient op grond van de Waterwet gecompenseerd te worden. Ten tweede voldoen de huidige dijken in de Lob van Gennep niet aan de nieuwe veiligheidsnormen. Ten derde dienen zich stroomafwaarts grote dijkversterkingen aan. De Lob van Gennep heeft invloed op de uiteindelijke hoogte van deze dijkvakken. De kosten die door de Lob van Gennep bespaard worden op deze dijktrajecten kunnen worden ingezet bij de inrichting van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied. Gezien de gesignaleerde urgentie is uitgegaan van een realisatie op relatief korte termijn: de periode 2024-2026. De MIRT-verkennings- en planvormingsfase neemt samen ongeveer 5 jaar in beslag (2019-2023).

Vervolgproces

Het MIRT-onderzoek toont aan dat waterveiligheid en gebiedsontwikkeling in de Lob van Gennep prima hand in hand kunnen gaan. Er zijn drie denkbare oplossingen uitgewerkt in het MIRT-onderzoek. Daaruit blijken haalbare oplossingen mogelijk die antwoord geven op de opgaven van zowel waterveiligheid als ruimtelijke kwaliteit. Zowel in als stroomafwaarts van het gebied Lob van Gennep. Om deze reden ziet de stuurgroep Lob van Gennep goede aanknopingspunten om het MIRT-proces te vervolgen. Overeenkomstig de spelregels van het MIRT kan dat echter pas als er ook zicht is op de financiële dekking. Aan alle partijen die betrokken zijn geweest bij het MIRT-onderzoek is gevraagd of zij bereid zijn om financieel bij te dragen. Daarbij is gekeken naar ieders specifieke rol.

De gemeente Mook en Middelaar is gevraagd of zij mee wil betalen aan het realiseren van gemeentelijke meekoppelkansen op het gebied van recreatie, toerisme, natuur, landschap en cultuur. De gemeente Mook en Middelaar is niet verzocht om mee te betalen aan het realiseren van hoogwaterveiligheid.

In het MIRT-onderzoeksrapport zijn een aantal meekoppelkansen voor Gennep en Mook en Middelaar in beeld gebracht. Tijdens de MIRT-verkenning is gebiedsparticipatie een belangrijk onderdeel. Deze gebiedsparticipatie kan leiden tot nieuwe of andere meekoppelkansen of bijstelling van meekoppelkansen die in het MIRT-onderzoek zijn beschreven. Het gaat om de volgende meekoppelkansen:

- nieuwe voet- en fietspaden tussen de stuwwal en de Maas (circa 7,6 km);
- het aanleggen van fietspaden op de dijken (circa 15 km);
- het inrichten van 4 verblijfsplekken;
- het op 2 plekken zichtbaar maken (bijvoorbeeld bij Middelaar) van de Circumvallatielinie, een verdedigingslinie uit de 80-jarige oorlog rondom het Genneper Huis.

Verder is het de bedoeling dat met het project Lob van Gennep dijkversterking in het gebied plaatsvindt met gebiedseigen dijken, die ruimtelijk worden ingepast. In de denkrichting 'Verbindende dijken' wordt de mogelijkheid geschetst om in Middelaar een nieuw gezicht naar de Maas te geven door de dijk geleidelijk te laten aflopen richting het dorp. Ook de dijk aan de oostzijde van Mook wordt ruimtelijk ingepast in de betreffende denkrichting.

De hierboven genoemde meekoppelkansen gelden voor de gehele Lob van Gennep. Een deel van de meekoppelkansen, zoals het aanleggen van de fietspanden op de dijken, kunnen deels gefinancierd worden uit de bijdrage voor de realisatie van de dijken. De projectorganisatie heeft ingeschat dat de kosten voor alle meekoppelkansen circa € 2,5 miljoen bedragen. Daarbij is aan de gemeenten Gennep en Mook en Middelaar en aan de provincie Limburg gevraagd of zij dit willen financieren. Voor de gemeente Mook en Middelaar gaat het dan om een bedrag van circa € 300.000. De totale scope van het project is circa € 161 miljoen. Het grootste deel bestaat uit een bijdrage van Rijk, provincies en waterschappen.

Commitment

Wij vragen u niet om € 300.000 ter beschikking te stellen of te reserveren voor het realiseren van gemeentelijke meekoppelkansen in de Lob van Gennep. Dat hoeft ook niet, omdat in het MIRT-proces nog uitgekristalliseerd moet worden welke gemeentelijke meekoppelkansen daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd. Onderdeel van dit MIRT-proces is gebiedsparticipatie met bewoners en andere belanghebbenden in het gebied. Uit dit gebiedsproces kan naar voren komen dat er andere gemeentelijke meekoppelkansen zijn, dan die in het MIRT-onderzoek zijn beschreven. Daarnaast wordt in het MIRT-proces ook duidelijker wat de kosten zijn van de gemeentelijke meekoppelkansen en de wijze waarop deze kunnen worden gefinancierd.

De deelnemende partijen in het MIRT-proces vinden het belangrijk dat alle partijen commitment uitspreken over het vervolg van het MIRT-proces. Daarbij is het ook van belang dat er voldoende middelen beschikbaar zijn om het MIRT-proces te doorlopen, de zogenaamde plankosten. Zo heeft de gemeente Mook en Middelaar € 5.000 meebetaald aan het MIRT-onderzoek (en de andere partijen

tezamen € 250.000). Aan de gemeenten Mook en Middelaar en Gennep is gevraagd om naar rato bij te dragen aan de plankosten.

Uit ervaring met andere MIRT-processen is de verwachting dat de plankosten voor het nog te doorlopen MIRT-proces ongeveer 13% bedragen van de totale kosten. Daarbij is voor onze gemeente het bedrag van € 300.000 aan gemeentelijke meekoppelkansen als uitgangspunt genomen. Voor de gemeente komt de bijdrage aan de plankosten dan neer op € 39.000 over 5 jaar in de periode 2019-2023 (13% van € 300.000). De kosten hiervoor kunnen vooralsnog worden gedekt uit bestaand budget. Deze bijdrage in de plankosten wordt uiteindelijk verrekend met het bedrag dat de gemeente bijdraagt aan de realisatie van de gemeentelijke meekoppelkansen.

Afweging en conclusie (wat gaan we daarvoor doen)

Op grond van het bovenstaande wordt voorgesteld om:

1. kennis te nemen van het MIRT-onderzoeksrapport Lob van Gennep;
2. op basis van het MIRT-onderzoeksrapport vast te stellen dat er kansrijke denkrichtingen zijn voor de inrichting van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied, waarmee waterveiligheid in het gebied verbetert en tegelijkertijd ruimtelijke meekoppelkansen voor Mook en Middelaar zijn te realiseren;
3. commitment uit te spreken over het vervolgen van het MIRT-proces, waarbij u aangeeft in principe bereid te zijn om financieel bij te dragen aan verder uit te werken gemeentelijke meekoppelkansen;
4. ter dekking van de kosten van het MIRT-proces in de periode 2019-2023 jaarlijks een bedrag ter beschikking te stellen van € 7.800 onder de voorwaarde dat deze kosten verrekend worden met de gemeentelijke bijdrage voor de realisatie van gemeentelijke meekoppelkansen.

Juridische aspecten

De ruimtelijke planbesluiten worden voor het project Lob van Gennep genomen in de planuitwerkingsfase. Denk daarbij aan een projectplan Waterwet, structuurvisie, bestemmingsplan of een vergelijkbaar plan. Bevoegdheden ten behoeve van bepaalde besluiten in de MIRT-verkenningsfase en MIRT-planuitwerkingsfase blijven belegd conform de (dan) geldende wet- en regelgeving bij betrokken partijen als gemeenten, waterschap, provincie, Rijkswaterstaat en Rijk.

In het vervolgproces beslist de gemeenteraad onder andere welke gemeentelijke meekoppelkansen zij wenst te realiseren en welke financiële bijdrage zij hieraan gaat leveren. Dit volgt in een afzonderlijk Raadsvoorstel in een later stadium in de MIRT-verkenning.

Uitvoering / Planning / Communicatie

De projectorganisatie wordt geïnformeerd over uw besluit. De volgende stap in het proces is het nemen van een startbeslissing voor de MIRT-verkenning door de Minister van Infrastructuur en Waterstaat tijdens het Bestuurlijk Overleg MIRT in dit najaar. Dit markeert de start van de MIRT-verkenning.

Mook 3 juli 2018,

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 12
Documentnummer :

Onderwerp : MIRT-onderzoek Lob van Gennep

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 3 juli 2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 5 september 2018

Besluit:

1. Kennis te nemen van het MIRT-onderzoeksrapport Lob van Gennep.
2. Op basis van het MIRT-onderzoeksrapport vast te stellen dat er kansrijke denkrichtingen zijn voor de inrichting van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied, waarmee waterveiligheid in het gebied verbetert en tegelijkertijd ruimtelijke meekoppelkansen voor Mook en Middelaar zijn te realiseren.
3. Commitment uit te spreken over het vervolgen van het MIRT-proces, waarbij de raad op basis van financiële onderbouwde raadsvoorstellen in de toekomst kan besluiten bij te dragen aan verder uit te werken gemeentelijke meekoppelkansen.
4. Ter dekking van de kosten van het MIRT-proces in de periode 2019-2023 jaarlijks een bedrag ter beschikking te stellen van € 7.800 onder de voorwaarde dat deze kosten verrekend worden met de gemeentelijke bijdrage voor de realisatie van gemeentelijke meekoppelkansen.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 13 september 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

LOB VAN GENNEP

MIRT-ONDERZOEK

Colofon

Het MIRT-onderzoek Lob van Gennep is een resultaat van de samenwerking van Rijk en betrokken provincies, waterschappen en gemeenten.

Auteurs: Keesjan van den Herik, John Lucassen, Geert de Vries, Flore Bijker, Erik Tempels en Bart van Bussel

Versie: 1.0 (mei 2018)

Fotovermelding: eigen foto's, tenzij anders vermeld
Gebruik van foto's toegestaan onder vermelding van: MIRT-onderzoek Lob van Gennep (2018)

Positie van dit document

Dit document bevat de weergave van het MIRT-onderzoek Lob van Gennep en is een resultaat van de samenwerking van Rijk en betrokken provincies, waterschappen en gemeenten. Doel van dit MIRT-onderzoek is dat betrokken overheden bestuurlijk afwegen om wel of geen vervolg te geven aan dit onderzoek, en zo ja op welke wijze dan, bijvoorbeeld in de vorm van een MIRT-verkenning. Doelgroep van dit document is om die reden de betrokken bestuurders en hun ambtelijk voorbereiders.

Een MIRT-onderzoek is niet bedoeld om een oplossing of oplossingsrichting te kiezen, maar vooral om te onderzoeken of partijen het wenselijk en haalbaar achten een vervolgstap te zetten. Pas in de volgende fase, de MIRT-verkenning, werken betrokken partijen toe naar een voorkeursbeslissing. De voorkeursbeslissing omvat een voorkeursalternatief en een bestuursovereenkomst voor het vervolg (inclusief afspraken over financiën: wie betaalt welk deel van de kosten van het project). In een verkenning zal gebiedsparticipatie een belangrijke pijler zijn, zodat ideeën, meekoppelkansen of hetgeen bewoners bezig houdt, meegenomen kunnen worden bij de uitwerking van mogelijke alternatieven.

LOB VAN GENNEP

MIRT-ONDERZOEK
MEI 2018
DEFINITIEF 1.0

Voet van de stuwwal nabij De Diepen

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1. Inleiding - Hand in hand aan de slag met gebiedsontwikkeling en waterveiligheid **9**

Hoofdstuk 2. Waterveiligheidsopgave **17**

Hoofdstuk 3. Opgave ruimtelijke kwaliteit **25**

Hoofdstuk 4. Leidende principes voor ruimtelijke kwaliteit **43**

Hoofdstuk 5. Denkrichtingen **59**
Denkrichting Wettelijke normdijken (zonder inrichting als waterbergingsgebied) 61
Denkrichting Dubbele dijken (klein waterbergingsgebied) 65
Denkrichting Verbindende dijken (groot waterbergingsgebied) 71
Vergelijking van denkrichtingen 77

Hoofdstuk 6. Vervolg: Lob van Gennep is een kansrijk ruimtelijk te versterken waterbergingsgebied **81**

Toponiemen **85**

Bijlage: Inspiratie-atlas Lob van Gennep

Centraal gelegen landbouwgebied in de Lob van Gennep

Hoofdstuk 1

Dijk nabij de sluis Mookerplas

INLEIDING - HAND IN HAND AAN DE SLAG MET GEBIEDSONTWIKKELING EN WATERVEILIGHEID

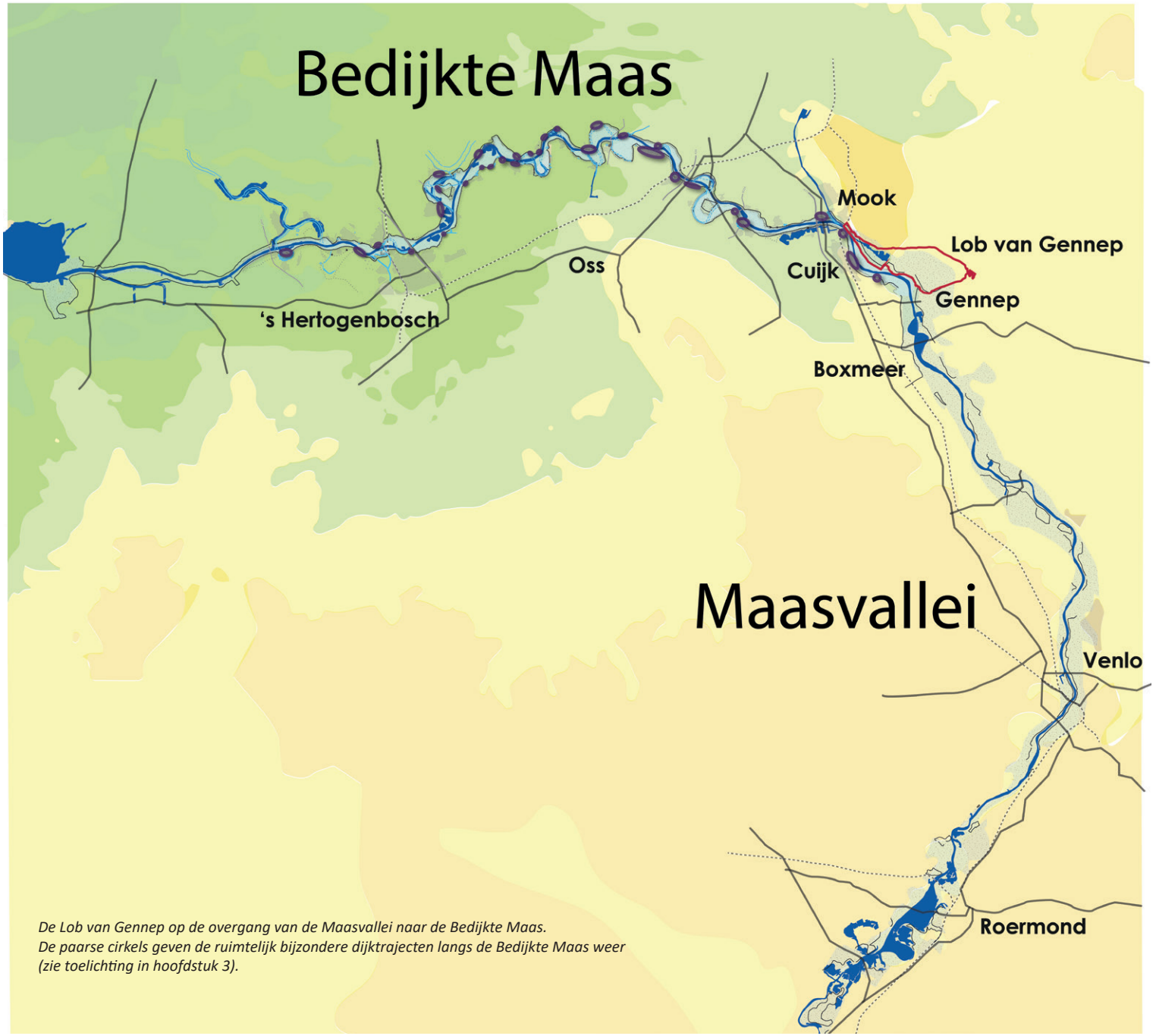

De Lob van Gennep op de overgang van de Maasvallei naar de Bedijkte Maas.
De paarse cirkels geven de ruimtelijk bijzondere dijktrajecten langs de Bedijkte Maas weer (zie toelichting in hoofdstuk 3).

1.1 AANLEIDING VOOR MIRT-ONDERZOEK LOB VAN GENNEP IS MEERVOUDIG

De Lob van Gennep is een uitgestrekt gebied tussen Mook en Gennep in de overgang van de Limburgse Maasvallei naar de Brabantse en Gelderse Bedijkte Maas. Het is een gebied met grote en vele landschappelijke kwaliteiten; de stuwwal, het unieke Niersdal, de Maaskemp, de Mookerplas en het Genneperhuis zijn enkele van de pareltjes. In de historie van het gebied is een bijzondere situatie gegroeid: het gebied is volwaardig onderdeel van het rivierbed en tegelijkertijd is sprake van dijken die het gebied beschermen tegen hoogwater in de Maas.

Onduidelijkheid voor bewoners en bedrijven
Het gebied van de Lob van Gennep behoort van oudsher tot het rivierbed, omdat het van nature laag ligt. Tijdens extreem hoog water stroomt dit gebied van oorsprong gedeeltelijk onder. Na de hoogwaters van 1993 en 1995 is het gebied “tijdelijk” beschermd met nooddijken. Deze nooddijken zijn later in het kader van de Maaswerken versterkt en in 2005 in de Waterwet opgenomen als primaire kering. Deze dijken en de wettelijke normen hebben niets veranderd aan de wettelijke status in de Beleidslijn Grote Rivieren, waarin het gebied is geduid als onderdeel van het rivierbed. Nog steeds is het gebied achter de dijken in de Waterwet ‘domein van de rivier’.

Dat houdt in dat het gebied bij extreem hoogwater kan overstromen. Het betekent ook dat er beperkingen gelden voor activiteiten die de waterbergende capaciteit van dit gebied inperken. Het is hierdoor niet zomaar mogelijk een bouwwerk te realiseren in dit gebied; voor ruimtelijke ontwikkelingen gelden voorwaarden die zijn beschreven in de Beleidslijn en-regels grote rivieren. Deze dubbele status van het gebied als volwaardig onderdeel van het rivierbed dat tegelijkertijd hoogwaterbescherming geniet achter dijken, leidt tot onbegrip, onzekerheid en onduidelijkheid voor bewoners en bedrijven in het gebied. Met de aanpak van de Lob van Gennep is het wenselijk te komen tot duidelijkheid over de status van het gebied in het kader van de hoogwaterbescherming.

Waterberging behouden met het oog op hoogwaterbescherming en ruimtelijke kwaliteit
Omdat de Lob van Gennep onderdeel van het rivierbed is, die vanwege haar natuurlijke lage ligging voor een flinke waterstandsdaling zorgt, is de Lob van Gennep al jaren aangewezen als een belangrijk waterbergingsgebied.[1] Dit houdt in dat het gebied instroomt om waterstanden in geval van extreem hoogwater te verlagen door er tijdelijk water te bergen. Een piek in het hoogwater wordt als het ware ‘geparkeerd’ om overstroming in stroomafwaarts gelegen gebieden te voorkomen. Als het kritische hoogwater voorbij is, kan het gebied weer leeglopen. Door deze waterberging daalt de waterstand in de Maas stroomafwaarts van de Lob van Gennep aanzienlijk en is daarmee van groot belang voor stroomafwaarts gelegen dijktrajecten, zowel op het gebied van hoogwaterbescherming als op het gebied van ruimtelijke kwaliteit.

Nieuwe normen aanleiding voor dijkversterking
In de Lob van Gennep liggen de kernen Middelaar, Plasmolen, Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide en staan solitaire woningen en bedrijven. Dit gebied wordt door dijken en hoge gronden beschermd. De dijken om de Lob van Gennep, dijktraject 54-1, voldoen niet aan de nieuwe wettelijke norm. Dit is aanleiding voor een dijkversterking om de bedrijven en burgers beter te beschermen. De gekozen hoogte en ligging van dijktracés zijn niet echter alleen van groot belang voor hoogwaterbescherming van het gebied maar zijn ook in hoge mate bepalend voor de werking van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied.

Ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep versterken en uitbouwen
De grote landschappelijke aantrekkingskracht en belangrijke natuurwaarden vormen een bron voor toerisme en recreatie en zijn daarmee een cruciale pijler van de regionale economie. Ruimtelijke ingrepen, waaronder dijkversterking, vragen in dit bijzondere landschap een zorgvuldig ontwerp met belevings-, gebruiks- en toekomstwaarde. Door de waterveiligheidsopgave en de ruimtelijke kwaliteitsopgave in samenhang te onderzoeken ontstaan kansen om ruimtelijke kwaliteit te versterken een uit te bouwen. Door deze kansen integraal mee te nemen of mee te koppelen ontstaat meerwaarde voor het landschap en het toeristisch recreatieve product van Gennep en Mook en Middelaar.

[1] Zie ook de toelichting over de historisch gegroeide situatie in het kader op bladzijde 18 en in de ‘Inspiratie-atlas Lob van Gennep’. In de Beleidsregels grote rivieren is het gebied geduid als onderdeel van het (waterbergend) rivierbed. In de Voorkeursstrategie voor Deltaprogramma 2015 is de Lob van Gennep opgenomen als waterbergingsgebied, zoals deze eerder in 2002/2004 geduid was in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg-aanvulling Zandmaas.

Lange Termijn Ambitie Rivieren
(Deltaprogramma Maas en Bestuurlijk Platform Rijn)
Rijk en regio werken samen in het Deltaprogramma Maas, het Bestuurlijk Platform Rijn en het Directeuren Overleg Ambitie Rivieren om de Lange Termijn Ambitie Rivieren vorm te geven. Hiermee geven ze invulling aan eerdere besluiten van Rijk en regio, zoals vastgelegd in onder andere het Nationaal Waterplan, om waterveiligheid in het rivierengebied te borgen door een krachtig samenspel van dijkversterking en rivierverruiming.

Voor dijkversterking is een pakket aan maatregelen bekend en zijn middelen gereserveerd via het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Hiermee moeten alle keringen in Nederland in 2050 aan de nieuwe norm voldoen. Voor rivierverruiming ontbreekt zo'n pakket en zijn nog geen structurele middelen gereserveerd. Met de Lange Termijn Ambitie Rivieren wordt toegewerkt naar:

- Pakket rivierverruiming 2021-2050 voor zowel de Maas als de Rijntakken, en in samenhang met het Hoogwater-beschermingsprogramma,
- Bestuursovereenkomst tussen Rijk en regio, met daarin afspraken over een beoogde waterstandslijn (in overeenstemming met het pakket rivierverruiming), de governance (sturing, verantwoording, spelregels en adaptiviteit) en de financiering van het pakket rivierverruiming.

MIRT en MIRT-fasering
MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Het MIRT richt zich op investeringen van de Rijksoverheid in nationale en regionale projecten. In de MIRT werkwijze worden nationale water en ruimtelijk-economische opgaven gecombineerd met gebiedsgerichte en regionale ambities en opgaven. Pijlers onder het MIRT zijn dan ook: een brede blik, maatwerk en samenwerken met partners.

Het MIRT is een bijlage bij de Begroting van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, die jaarlijks op Prinsjesdag aan de Tweede Kamer wordt aangeboden. Het is een belangrijk instrument om de beschikbare financiële rijksmiddelen binnen het ruimtelijk fysieke domein transparant, afgestemd en inhoudelijk samenhangend te besteden. Daarnaast geeft het vorm aan de samenhang en samenwerking binnen het Rijk en tussen Rijk en regio.

Het MIRT onderscheidt verschillende fasen:

- onderzoek,
- verkenning,
- planuitwerking en
- realisatie.

In een verkenning wordt toegewerkt naar een voorkeursbeslissing. Bij die voorkeursbeslissing maken betrokken bestuurlijke partijen een keuze voor een voorkeursalternatief, waarmee zij de scope van het project bepalen. Tevens maken zij hierbij afspraken over financiën: wie betaalt welk deel van de kosten van het project.

In de planuitwerkingsfase wordt toegewerkt naar de projectbeslissing. Voor het onderhavige project betekent dit volgens de huidige wet- en regelgeving een Projectplan Waterwet en een Bestemmingsplan. Dit verandert na de invoering van de Omgevingswet. De realisatiefase en beheerfase spreken voor zich.

De verkenning start na een startbeslissing. Dit vindt plaats aan de hand van een Startbeslissingsdocument dat Rijk en regio beiden ondertekenen en naar de Tweede Kamer, Staten, Raden en Algemeen besturen sturen. De verkenning bestaat vervolgens uit vier fasen:

- Startfase: plan van aanpak, participatieplan en notitie reikwijdte en detailniveau, beoordelingskader,
- Analytische fase: notitie kansrijke alternatieven en via zeef 1 van X naar 3 kansrijke alternatieven,
- Beoordelingsfase: planMER, beslisinformatie beoordelingskader, via zeef 2 van 3 kansrijke alternatieven naar het voorkeursalternatief, ontwerp- Structuurvisie (inclusief voorkeursalternatief) en concept bestuursovereenkomst,
- Besluitvormingsfase: ter inzage legging, vaststelling Structuurvisie en ondertekening bestuursovereenkomst.

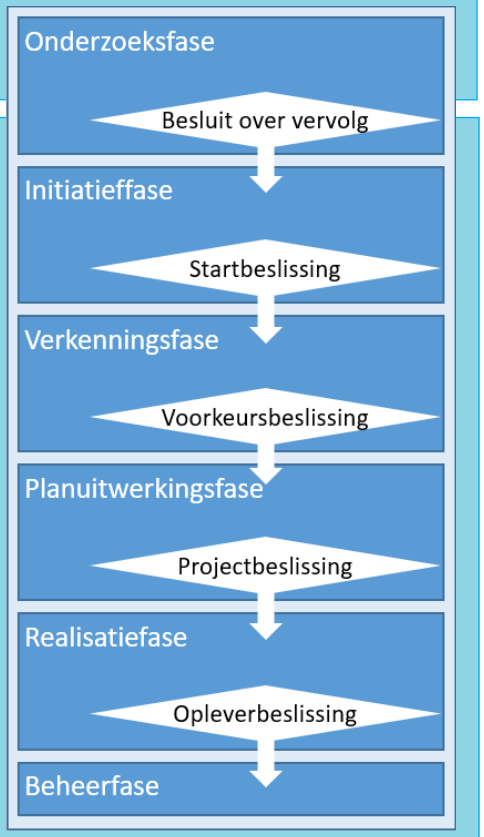

Belangrijkste onderzoeksvragen voor MIRT-onderzoek

- Wat is de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van het gebied? Wat zijn urgenties en kansen in het gebied en hoe zijn deze te verbinden met de wateropgave?
- Wat is de omvang van het rivierbed en de waterstandsdaling van de Lob van Gennep op stroomafwaarts gelegen dijktrajecten?
- Wat zijn mogelijkheden voor bescherming tegen hoogwater?

1.2 DOEL MIRT-ONDERZOEK IS OPLOSSINGSRICHTINGEN IN KAART TE BRENGEN EN VERVOLG AF TE WEGEN

De hiervoor beschreven situatie was aanleiding voor bestuurlijke partijen om een MIRT-onderzoek te starten. In dit MIRT-onderzoek zijn verschillende oplossingsrichtingen onderzocht, zonder dat in deze fase een besluit over een oplossing nodig is. Doel is om als rijk en regio gezamenlijk een besluit te nemen over een vervolg op het MIRT-onderzoek: wel of geen vervolg en zo ja hoe dan, bijvoorbeeld in de vorm van een MIRT-verkenning. Het MIRT-onderzoek geeft inzicht in de opgaven en de betrokken stakeholders. De resultaten uit het MIRT-onderzoek dienen tevens als input voor het werk- en besluitvormingsproces voor de Lange Termijn Ambitie Rivieren, die onder meer leidt tot een Adaptieve uitvoeringsstrategie Maas. Zie ook de toelichting in het kader op de linker pagina.

Doel van een MIRT-onderzoek is niet om een definitieve oplossingsrichting te kiezen, maar vooral om te onderzoeken of partijen het wenselijk en haalbaar achten een vervolgstap te zetten. Pas in de volgende fase, de verkenning, zal tot keuzes leiden, die uiteindelijk uitmonden in een voorkeursbeslissing. De voorkeursbeslissing omvat een voorkeursalternatief en een bestuursovereenkomst voor het vervolg. Zie ook de toelichting in het kader op de linker pagina. Omdat we in deze MIRT-onderzoeksfase nog geen keuzes maken, spreken we in het vervolg van dit document niet meer over oplossingsrichtingen maar over denkrichtingen.

Verbinden van doelen: hand in hand aan de slag met gebiedsontwikkeling en waterveiligheid
De grote opgave in dit gebied is om onderstaande drie doelen met elkaar te verbinden en te verenigen. Door deze doelen te verbinden ontstaat synergie en ruimte voor oplossingen, die meerdere belangen dienen. Dit MIRT-onderzoek richt zich op de vraag hoe deze doelen te verbinden zijn.

- **Het verbeteren van de hoogwaterbescherming in de Lob van Gennep,** door de inrichting van het rivierbed aan te passen inclusief het versterken van dijken;
- **Het versterken van de ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep,** door een bijzonder landschap met hoge ruimtelijke kwaliteit en de wens tot meer recreatie en toerisme, en het creëren van voorwaarden voor verdere of toekomstige gebiedsontwikkeling in en rondom het gebied. Die gebiedsontwikkeling omvat aantrekkelijk wonen en werken (bedrijvigheid) in en rondom het gebied, waaronder een vitale vrije tijdseconomie;
- **Het verbeteren van de waterberging voor hoogwaterbescherming en ruimtelijke kwaliteit in stroomafwaarts gelegen gebieden,** door de inrichting van het rivierbed van de Lob van Gennep zo aan te passen dat ingeval van extreem hoogwater waterberging in het rivierbed verbetert en daarmee zorgt voor waterstandsdaling stroomafwaarts. Dit leidt tot het verminderen van dijkverhogingen aan de Bedijkte Maas over meer dan 100 km rivier (circa 200 km dijken). En leidt tot het vermijden en beperken van ingrepen aan ruimtelijk bijzondere dijktrajecten en daarmee het behouden van landschap en cultuur-historische waarden aan de Bedijkte Maas.

Wanneer het na het MIRT-onderzoek, een verkenning en een planuitwerking komt tot een uiteindelijke aanpassing van de inrichting van de Lob van Gennep als rivierbed met daar omheen liggende dijken, levert dit de maatschappelijk en bestuurlijk gewenste **duidelijkheid** op over de status van het gebied in het kader van de hoogwaterbescherming van gebieden aan de Maas.[2] En daarmee ook duidelijkheid over de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden in de Lob van Gennep, als over de waterstandsdaling waarmee stroomafwaarts van de Lob van Gennep aan de Bedijkte Maas rekening kan worden gehouden.

[2] Of en wat deze status betekent voor bijvoorbeeld de financiële aansprakelijkheid ingeval de Lob van Gennep wordt ingezet als waterbergingsgebied/retentiegebied, is een onderzoeksvraag die in een vervolgfase meegenomen wordt.

Joint fact finding en samenwerking

Met deskundigen van betrokken gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk is in een open en constructieve sfeer gezamenlijk onderzoek gedaan naar de opgaven, de achterliggende problematiek en de mogelijke oplossingsrichtingen. Hierbij was over en weer oog en oor voor zowel de opgaven op het gebied van waterveiligheid als op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en ontwikkeling.

Tijdens dit MIRT-onderzoek blijken grote kansen voor synergie aanwezig, en onderkennen partijen ook dat de Lob van Gennep naar haar aard grote effecten heeft in een groot gebied (tot aan de Biesbosch) als ook in het gebied zelf. Dit maakt dat besluitvorming over de Lob van Gennep veel mensen raakt, en dat alleen een open en gelijkwaardige samenwerking tussen betrokken partners leidt tot de door allen gewenste verbetering van waterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit.

Zicht op de Maas vanaf de Mookerheide

Samenwerking van vele partijen onderstreept het belang
Met deze doelen zijn vele belangen van vele partijen gediend. Er spelen veel vragen en onduidelijkheden. Alle betrokken partijen onderkennen dat het van groot belang is om gezamenlijk te zoeken naar de antwoorden. En ze onderkennen dat het van groot belang is om tot duidelijkheid te komen voor de inwoners en betrokkenen in het gebied van de Lob van Gennep, als ook voor betrokkenen in stroomafwaarts gelegen gebieden.

Het belang van dit MIRT-onderzoek wordt door alle partijen onderschreven. Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten doen allemaal mee. Dit MIRT-onderzoek wordt benut om alle relevante feiten op tafel te krijgen en daarmee een breed gedragen perspectief op de problematiek én op de ontwikkelkansen te verkrijgen.

1.3 LEESWIJZER

Dit MIRT-onderzoeksrapport beschrijft de opgaven, zowel op het gebied van waterveiligheid als op het gebied van ruimtelijke kwaliteit – zowel in als stroomafwaarts van de Lob van Gennep. Daarnaast beschrijft het MIRT-onderzoek denkrichtingen voor mogelijke oplossingen en laat daarbij de effecten zien.

Het volgende hoofdstuk gaat in op de waterveiligheidsopgave, in en stroomafwaarts van de Lob van Gennep, en de betekenis van de Lob van Gennep voor de Maas als geheel. Ook wordt uitgelegd hoe waterberging werkt, zowel qua instroom als uitstroom. Hoofdstuk 3 beschrijft de ruimtelijke kwaliteit en opgaven. Niet alleen voor de Lob van Gennep, maar ook voor de Maas als geheel en haar plaats in nationale en internationale ruimtelijke verbindingen. Hierbij komen autonome ontwikkelingen, knelpunten en kansen aan bod.

In hoofdstuk 4 zijn de leidende principes samengevat, die als handvat dienen voor de ontwikkelde denkrichtingen van de mogelijke oplossingen. Deze leidende principes duiden wat op het gebied van ruimtelijke kwaliteit is na te streven, gegeven de waterveiligheidsopgave en de ruimtelijke kwaliteiten en opgaven van het gebied. Hoofdstuk 5 beschrijft elke denkrichting in haar kracht en maakt inzichtelijk wat de effecten hiervan zijn. Het sluit af met een onderlinge vergelijking van de drie denkrichtingen. Tot slot geeft hoofdstuk 6 aan op welke wijze de betrokken bestuurlijke partijen een vervolg wensen te geven aan dit MIRT-onderzoek.

Naast dit MIRT-onderzoeksrapport is de ‘Inspiratie-atlas voor de Lob van Gennep’ opgesteld. Dit document geeft aanvullende achtergrondinformatie, foto’s, kaartmateriaal en ruimtelijke analyses.

Hoofdstuk 2

Hoogwater in Ottersum in 1926

WATERVEILIGHEIDSOPGAVE

Hoogwater nabij Gennep in 2002

Historisch gegroeide situatie leidt tot spagaat van rivierbed achter dijken

De Zandmaas is een voor Nederland uniek riviertraject. Anders dan laaglandrivieren in de rest van Nederland wordt de Zandmaas begrensd door natuurlijke hoogten die zorgden voor bescherming tegen hoog water. De rivier stond niet voor niets bekend als de 'onbedijkte Maas'. Omdat in de periode van 1926 tot 1993 extreme hoogwaters uitbleven, raakten her en der ook lagere delen van het Maasdal bebouwd.

De schade die tijdens de hoogwaters van 1993 en 1995 optrad was aanzienlijk. Er vielen, net zoals in het verleden, geen slachtoffers, maar besloten werd om de rivier met (150 km) noodkades te bedijken. Deze dijken voorkomen grosso modo inundatie bij waterstanden die (in 1996) statistisch gezien eens in de 50 jaar optraden. Naast nooddijken werden de Beleidsregels Grote Rivieren van kracht om bouwen in het winterbed van de rivier aan banden te leggen.

In 1997 startte het programma Maaswerken om door middel van ruimte voor de rivier de Maasvallei beter te beveiligen tegen hoog water. In de Noordelijke Maasvallei zijn uiteindelijk weinig ruimtelijke maatregelen tot stand gekomen. Door in 2008 bij Roermond, Venlo en Gennep (incl. Middelaar) verhoogde dijken te realiseren kon uiteindelijk maar net aan de doelstelling worden voldaan om 70% van de Limburgse bevolking in 2008 te beschermen.

Noch de nooddijken, noch de verhoogde dijken veranderden overigens iets aan de status van winterbed van de rivier. Binnendijks gelegen gebieden behoren tot de dag van vandaag tot het winterbed van de rivier. Daarmee gelden de regels die normaal gesproken van toepassing zijn op uiterwaarden in Limburg ook voor binnendijks gebied. De dijkringen worden zelfs geacht te overstromen wanneer de Maas-waterstanden verder stijgen dan de kruinhoogte van de dijken; een unicum in Nederland. Rivierkundig gezien is deze keuze goed verdedigbaar; zonder zicht op een oplossing voor de wateropgave voor de Maas is het onverstandig alle ruimte voor het winterbed definitief van de rivier af te sluiten.

Desondanks worden de oorspronkelijke noodkades in 2005 in de wet opgenomen als primaire kering en ontstaan wettelijke dijkringen. Deze dijken worden geacht te worden versterkt naar een wettelijk beschermingsniveau zoals vastgelegd in de toenmalige Wet op de waterkering. Inmiddels is deze wet opgenomen in de Waterwet en geldt per 1 januari 2017 de nieuwe normering, waarmee ter plaatse van Gennep en Mook een wettelijk beschermingsniveau geldt van 1:300 overstromingskans.

In 2014 wordt mede vanwege de verwachte klimaatverandering en daarmee samenhangende hogere rivierafvoeren het kabinetsbesluit Deltabeslissingen genomen. De Deltabeslissingen zijn gebaseerd op voorkeursstrategieën die Rijk en regio voor elke riviertak hadden opgesteld. Voor het rivierengebied is gekozen voor een krachtig samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming. Deze strategie is door het kabinet overgenomen in de tussentijdse wijziging van het eerste Nationaal Waterplan 2009-2015 en vervolgens in het Nationaal Waterplan 2016-2021.

Zoals hiervoor is toegelicht, geldt momenteel de benadering dat de dijken in de Limburgse Maasvallei bij maatgevende hoogwaterafvoeren overstroombaar moeten zijn, omdat de gebieden achter de dijken bijdragen aan de afvoer en berging van Maaswater. In het Nationaal Waterplan is voor de Limburgse Maasvallei aangegeven, dat met het toegroeien naar de situatie dat alle keringen in 2050 gaan voldoen aan de nieuwe normering, deze benadering zal komen te vervallen. Hierbij is voor 30 dijkringgebieden in de Maasvallei aangetoond dat ze geen belangrijke bijdrage leveren en voor twaalf dijkringgebieden dat ze een substantiële bijdrage leveren aan de afvoer of berging van hoogwater. Voor deze twaalf gebieden is dan ook aangegeven ze te behouden voor het rivierbed. Dit betekent voor zeven gebieden behoud van rivierbed door dijkteruglegging en voor vijf gebieden behoud van rivierbed voor waterberging. De Lob van Gennep is een van die vijf gebieden waar rivierbed behouden blijft voor waterberging. Bij de waterbergingsgebieden zal rivierbed blijven bestaan achter de dijken.

Zie de Inspiratie-atlas voor de volledige historie van hoogwaterbescherming in de Zandmaas.

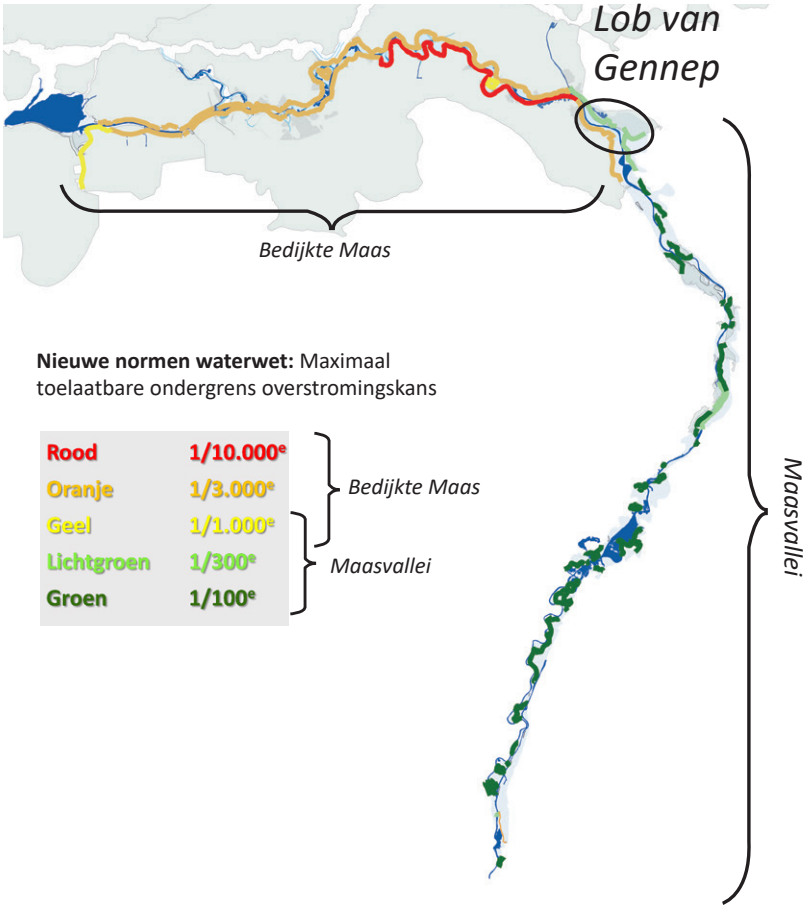

Nieuwe normen waterwet: Maximaal toelaatbare ondergrens overstromingskans

Rood	1/10.000e	Bedijkte Maas
Oranje	1/3.000e	
Geel	1/1.000e	Maasvallei
Lichtgroen	1/300e	
Groen	1/100e	

2.1 WAAROM DE LOB VAN GENNEP BEHOUDEN ALS WATERBERGINGSGEBIED?

De Lob van Gennep is van origine onderdeel van het rivierbed van de Maas en ingeval van extreem hoogwater vindt waterberging in het gebied plaats. Dit gebied is om die reden omgeven met regels, zoals vastgelegd in de Beleidsregels grote rivieren, zodat ruimte voor waterberging in het rivierbed behouden blijft.

De Lob van Gennep is van groot belang: het zorgt in geval van extreem hoog water voor de grootste bijdrage aan het behouden van lagere waterstanden voor de gehele Bedijkte Maas. Uit het onderzoek voor Deltaprogramma Rivieren "Verbeteren systeemwerking Maas" (Rijkswaterstaat, maart 2016) blijkt dat sprake is van een flinke waterstandsverhoging als gevolg van het loslaten van de overstroombaarheidseis van keringen in de Maasvallei. Uit dat onderzoek blijkt in geval van extreem hoogwater twaalf gebieden achter Limburgse dijktrajecten een belangrijke bijdrage te leveren aan de afvoer en berging van Maaswater. De Lob van Gennep is een van die twaalf gebieden. Uit dat onderzoek blijkt ook dat de Lob van Gennep circa 85% bijdraagt aan de waterstandsdaling in de Bedijkte Maas. Terwijl de bijdrage daaraan van vier andere waterbergingsmaatregelen in de Maasvallei tezamen slechts 15% bedraagt. Samenvattend is te stellen dat de Lob van Gennep een belangrijke schakel vormt in de gehele Maas, die van groot belang is voor de waterstanden stroomafwaarts in de Bedijkte Maas tot aan de Biesbosch en om die reden een gebied is om te behouden voor het rivierbed. Hoofdstuk 5 toont de effecten op waterstanden stroomafwaarts en stroomopwaarts van de Lob van Gennep voor de drie in dit MIRT-onderzoek uitgewerkte denkrichtingen.

Rijk en regio hebben gekozen voor een krachtig samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming om de waterveiligheid te borgen. Dit is in het Nationaal Waterplan vastgelegd. Het geheel van dijkversterkingen en rivierverruimingen dient in samenhang en voor de gehele Maas te zorgen dat uiteindelijk in 2050 alle dijktrajecten voldoen aan de nieuwe normen voor waterveiligheid. Waarom is in die context dan behoud van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied nodig? De redenen hiervoor zijn:

- Met de Lob van Gennep blijft rivierbed behouden, zoals is afgesproken tussen Rijk en regio bij de totstandkoming van de Deltabeslissingen in 2014 en is vastgelegd in het Nationaal Waterplan[3]: met de inzet van de Lob van Gennep blijft rivierbed behouden, zodat de waterstandsverhoging als gevolg van het loslaten van de overstroombaarheidseis aan keringen in de Maasvallei wordt gemitigeerd. Het niet meer laten instromen van de Lob van Gennep zou tot een waterstandsverhoging leiden tot meer dan 100 km stroomafwaarts van Gennep.
- De Lob van Gennep zorgt stroomafwaarts voor een waterstandsdaling langs de gehele Bedijkte Maas:
  dit leidt tot het vermijden of beperken van ingrepen aan ruimtelijk bijzondere dijktrajecten en daarmee tot het borgen van landschappelijke en ruimtelijke kwaliteiten aan de Bedijkte Maas. In hoofdstuk 3 komt het hoe en waarom van de bijzondere dijktrajecten nader aan de orde;
  de waterstandsdaling leidt tot minder dijkverhogingen en daarmee tot minder dijkversterkingskosten.

[3] Zie ook de brief aan de Tweede Kamer ter voorbereiding op het Wetgevingsoverleg Water op 27 november 2017 (brief d.d. 20 november 2017 met kenmerk IenM/BSK- 2017/282617).

2.2 NIEUWE NORMEN VOOR WATERVEILIGHEID

Het aantal Nederlanders dat woont in overstroombaar gebied is fors toegenomen en de economische waarde in deze gebieden is sterk gestegen. Daarbij is sprake van klimaatverandering. Om die redenen zijn sinds 1 januari 2017 nieuwe normen voor waterveiligheid van toepassing, die de eerdere normen vervangen. Uitgangspunt is dat iedere Nederlander hetzelfde basisbeschermingsniveau krijgt. Plaatsen waar veel slachtoffers kunnen vallen of grote economische schade kan ontstaan en plaatsen met vitale infrastructuur, krijgen extra bescherming. Met deze nieuwe normen blijft Nederland zich beschermen tegen overstromingen en kan de samenleving en economie floreren.

De figuur op pagina 18 geeft voor de Maas aan wat de nieuwe normen zijn, uitgedrukt in maximaal toelaatbare ondergrens van de overstromingskans. Voor de Bedijkte Maas in de provincies Gelderland en Noord-Brabant kent deze een spreiding tussen de 1:10.000 en de 1:1.000, en voor de Maasvallei een spreiding tussen de 1:1.000 en 1:100. Dit verschil hangt samen met het gegeven dat bij een overstroming langs de Bedijkte Maas sprake is van grotere aantallen slachtoffers en grotere economische schades. Voor de Lob van Gennep geldt als nieuwe norm een 1:300 maximaal toelaatbare ondergrens voor de overstromingskans. Deze nieuwe norm voor de dijken rondom de Lob van Gennep vormt aanleiding voor een versterking van deze dijken.

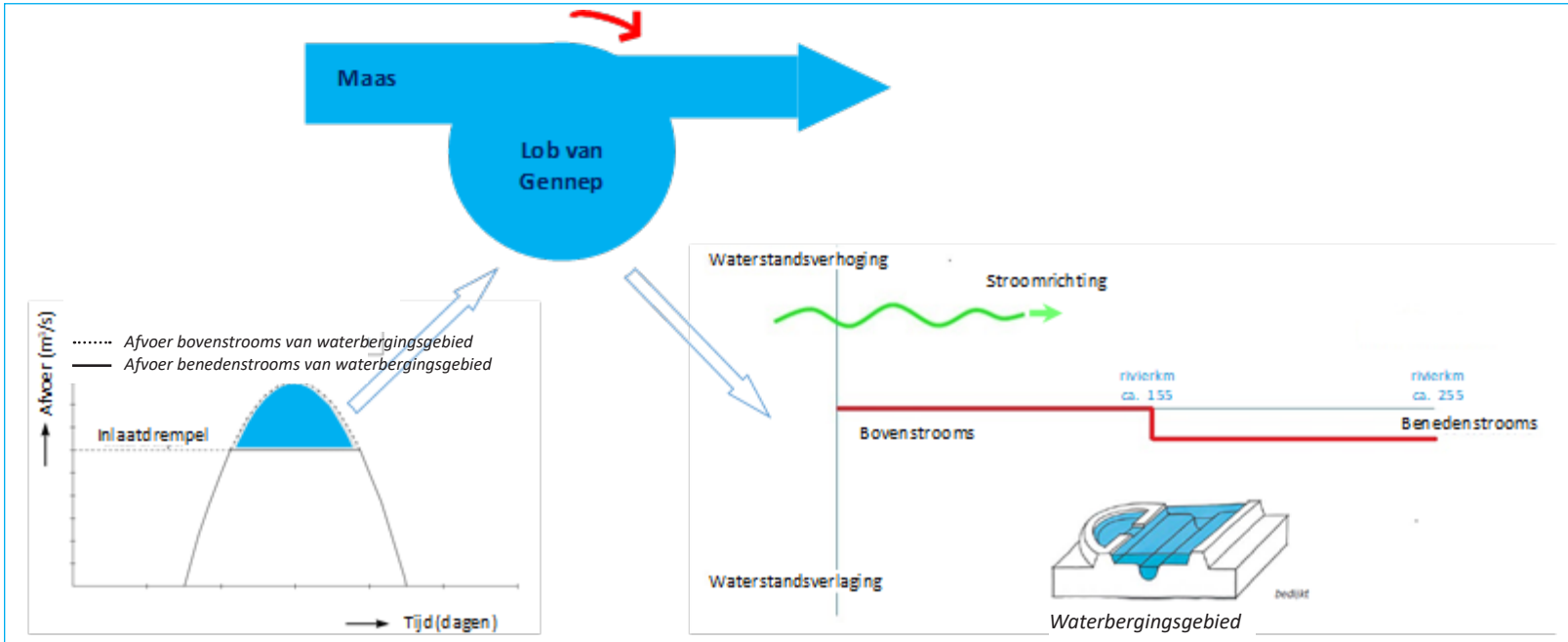

Werking waterberging in de Lob van Gennep

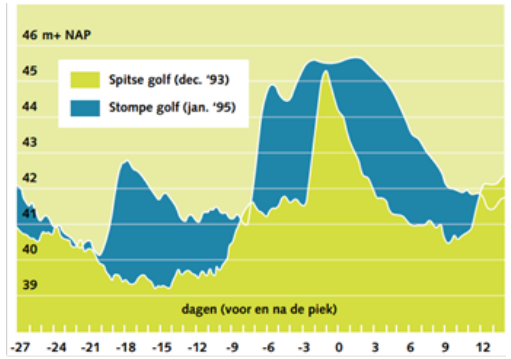

Opbouw van afvoergolf bij hoogwaters in 1993 en 1995

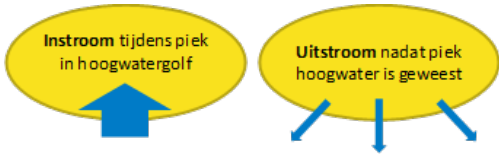

Snelle instroom, trage uitstroom van waterbergingsgebied

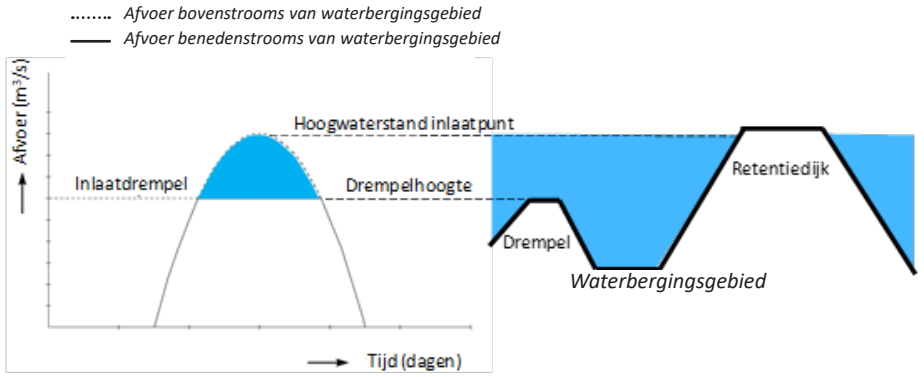

Waterstand in waterbergingsgebied

2.3 HOE WERKT WATERBERGING?

Het idee van waterberging is om de top van een hoogwatergolf af te vangen, zodat stroomafwaarts lagere waterstanden optreden. Een hoogwatergolf bouwt zich op, bereikt zijn maximum en bouwt dan weer af. Dit is verbeeld in de figuur “Werking waterberging in de Lob van Gennep” op de linker pagina. Vanzelfsprekend treedt de hoogste waterstand op tijdens de top van de afvoergolf. Het idee is om het blauwe deel van de hoogwatergolf af te vangen in een (op dat moment nog) leeg waterbergingsgebied naast de Maas. Zo ontstaat stroomafwaarts van het waterbergingsgebied een waterstandsdaling ten opzichte van de situatie zonder waterberging. De waterstandsdaling treedt bij hoogwater alleen op ingeval het waterbergingsgebied instroomt en werkt stroomafwaarts door op de gehele rivier.[4]

Hoe snel en hoe lang een waterbergingsgebied volloopt en hoe lang het duurt voordat het gebied ook weer is leeggelopen, hangt af van de hoogwatergolf en de wijze van in- en uitstroom in het gebied. Elk hoogwater is namelijk anders qua opbouw, duur en hoogte. Zo was bijvoorbeeld de hoogwatergolf van 1993 spits van aard terwijl die van 1995 stomp van aard was (zie figuur op de linker pagina; Opbouw van afvoergolven bij hoogwaters in 1993 en 1995). Naar verwachting loopt een waterbergingsgebied in enkele dagen vol en in enkele weken weer leeg. Dit is uiteraard ook afhankelijk van de grootte van het waterbergingsgebied, de grootte en vorm van de instroomvoorziening (de plek waar het water het waterbergingsgebied instroomt) en de grootte en vorm van de uitstroomvoorzieningen.

Belangrijke factoren voor de werking van waterberging zijn:
- Het volume van het waterbergingsgebied (oppervlakte van het gebied, met andere woorden de tracés van de keringen om het waterbergingsgebied, de diepte van en het hoogteverloop in het waterbergingsgebied en de hoogte van de retentiedijken),
- De instroomvoorziening (regelbare instroomvoorziening of vaste drempel, de dimensionering van instroomhoogte en –breedte).

Voor een goede werking van de waterberging is het noodzakelijk het water in het waterbergingsgebied vast te houden en niet kan terugstromen naar de Maas. Op het moment dat water zou terugstromen naar de Maas neemt stroomafwaarts de afvoer en daarmee ook de hoogwaterstanden weer toe. Dit wordt voorkomen door rondom het waterbergingsgebied voldoende hoge keringen aan te leggen, die juist voldoende zijn om de top van de beoogde af te vangen hoogwatergolf nog te kunnen keren. Dit betekent met andere woorden ook dat het waterbergingsgebied op het juiste moment moet instromen om de beoogde hoogwatergolf af te kunnen vangen. Als het waterbergingsgebied te vroeg instroomt is het gebied al vol, voordat de top van de beoogde hoogwatergolf ter plaatse is.

Ten tijde van hoogwater stroomt het water in de Maas, omdat in het rivierbed sprake is van verhang. Maar in het waterbergingsgebied is (behoudens het moment van instroom of uitstroom) geen sprake van stroming; daar is sprake van stilstaand water. De waterstand in het waterbergingsgebied is hierdoor gelijk aan de waterstand bij het instroompunt (zie figuur “Waterstand in het waterbergingsgebied” op de linker pagina). Dit betekent dat de waterstanden in het meest stroomafwaarts gelegen punt binnen het waterbergingsgebied gelijk zijn aan het stroomopwaarts gelegen instroompunt.

[4] Merk op dat inzet van waterbergingsgebieden leidt tot waterstandsverlaging stroomafwaarts van de ingreep. Inzet van andere rivierverruimingsmaatregelen leidt tot waterstandsdaling stroomopwaarts van de ingreep.

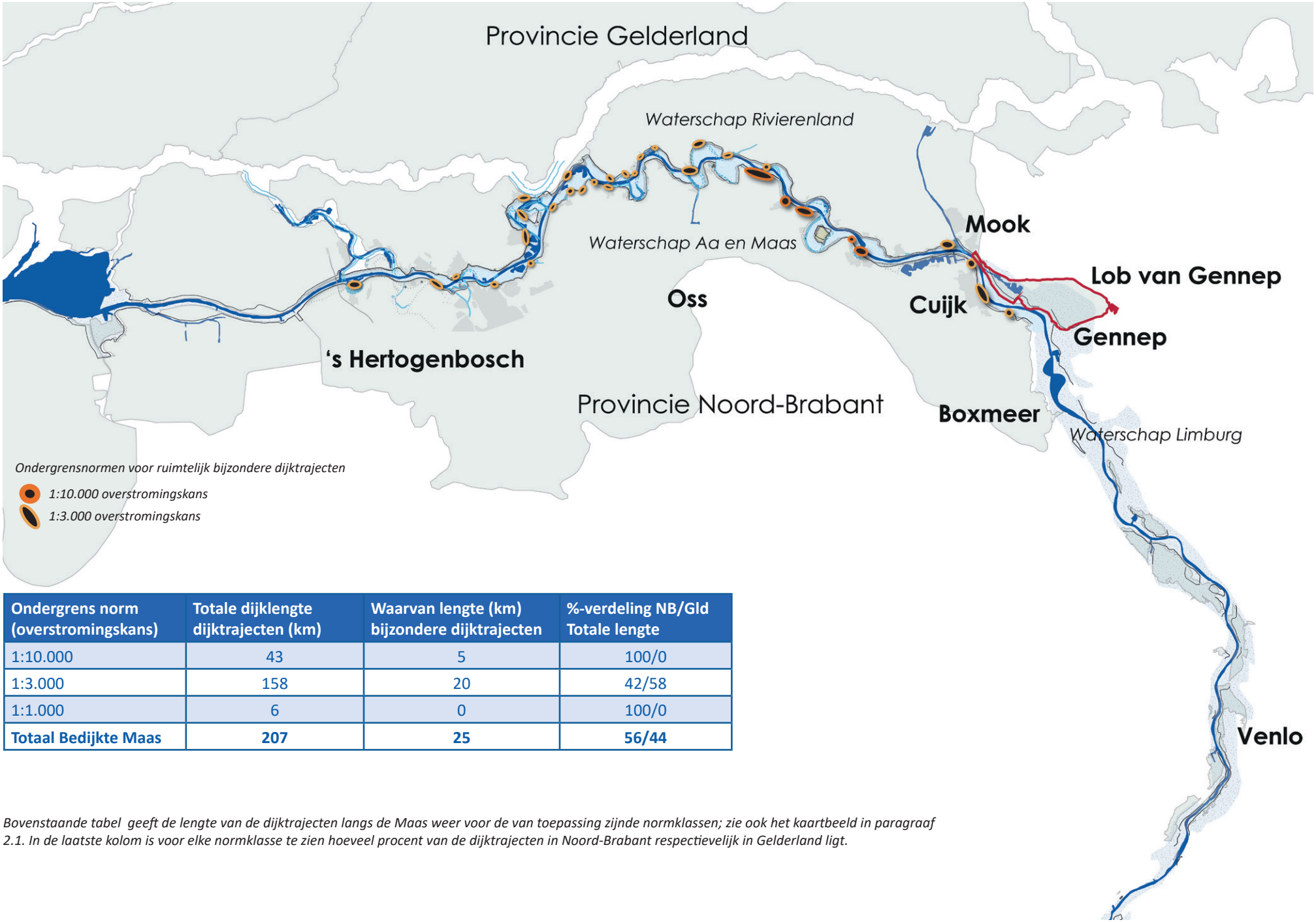

Ondergrens norm (overstromingskans)	Totale dijklengte dijktrajecten (km)	Waarvan lengte (km) bijzondere dijktrajecten	%-verdeling NB/Gld Totale lengte
1:10.000	43	5	100/0
1:3.000	158	20	42/58
1:1.000	6	0	100/0
Totaal Bedijkte Maas	**207**	**25**	**56/44**

Bovenstaande tabel geeft de lengte van de dijktrajecten langs de Maas weer voor de van toepassing zijnde normklassen; zie ook het kaartbeeld in paragraaf 2.1. In de laatste kolom is voor elke normklasse te zien hoeveel procent van de dijktrajecten in Noord-Brabant respectievelijk in Gelderland ligt.

2.4 VOOR WELKE KERINGEN VAN DE BEDIJKTE MAAS WERKT DE LOB VAN GENNEP ALS WATERBERGINGSGEBIED?

In voorgaande paragrafen is uitgelegd dat inzet van een waterbergingsgebied bedoeld is voor waterstandsdaling stroomafwaarts, dat wil zeggen in de Bedijkte Maas. Hiermee zijn dijkverhogingen aan de Bedijkte Maas te vermijden dan wel te beperken. Alle dijken in de Bedijkte Maas hebben baat bij deze waterstandsdaling in geval van extreem hoogwater. Maar bij het ontwerpen van dijken speelt de hoogte van de ondergrensnorm mee om deze aan de nieuwe norm te laten voldoen. Hoe strenger de norm, hoe hoger de ontwerpafvoer (en daarmee waterstand) waar tegen de dijk nog juist bestand moet zijn.

De spreiding in de ondergrensnormen van keringen in de Bedijkte Maas (zie paragraaf 2.1) leidt tot de vraag voor welke keringen (met welke ondergrensnorm) het waterbergingsgebied dan beoogd is? Een keuze hierover is pas aan de orde tijdens de verkenningsfase. Maar om de waterstandseffecten van verschillende denkrichtingen met elkaar te vergelijken is voor dit MIRT-onderzoek een werkhypothese nodig.

De samenwerkingspartners kiezen ervoor om in dit MIRT-onderzoek uit te gaan van de werkhypothese dat inzet van het waterbergingsgebied Lob van Gennep er op gericht is om de dijkverhogingsopgave van de Bedijkte Maas te beperken voor de keringen met een ondergrensnorm van 1:3000 overstromingskans. De tabel op de linker pagina toont namelijk aan dat de meeste kilometers keringen (158 km) baat hebben bij het waterbergingsgebied, waarvan 20 km ruimtelijk bijzondere dijktrajecten. Deze ruimtelijke bijzondere dijktrajecten (de omcirkelde locaties op de kaart) zijn trajecten, waarbij dijkverhoging ruimtelijk lastig is in te passen en erg duur is. Zie ook de toelichting in hoofdstuk 3 op de opgave voor ruimtelijke kwaliteit in de Bedijkte Maas.

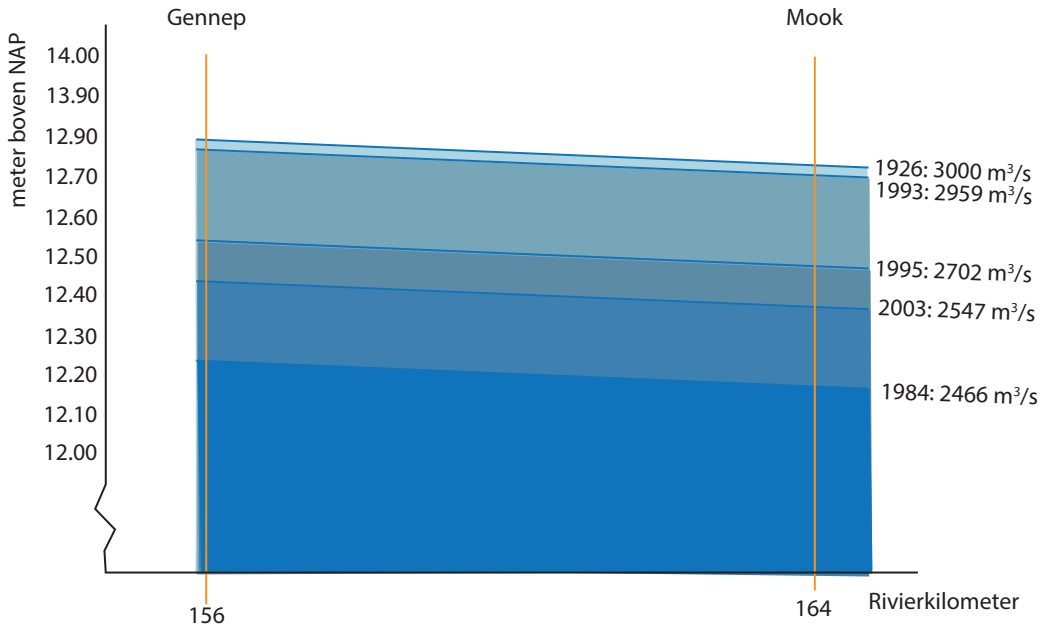

Historisch opgetreden en gemeten afvoervolumes (m^3/s) en waterstanden (meter boven N.A.P.) tussen Gennep en Mook, vanaf 1900

De top van welke afvoergolf is te parkeren in de Lob van Gennep?
De keringen in de Bedijkte Maas met een ondergrensnorm van 1:3000 overstromingskans hebben baat bij de Lob van Gennep. Deze keringen hebben geen of minder verhoging nodig, wanneer de top van een afvoergolf van circa 5.000 m^3/s wordt geparkeerd in de Lob van Gennep. Dit betreft de afvoergolf in 2075 en waarbij rekening is gehouden met klimaatveranderingen. Dit is een afvoergolf met een kleine kans van optreden. Om dit in perspectief te plaatsen toont de figuur links de historisch opgetreden en gemeten afvoervolumes (m^3/s).

Hoofdstuk 3

Zicht op het Genneperhuis vanaf de Bloemstraat

OPGAVE RUIMTELIJKE KWALITEIT

De Lob van Gennep ligt op de overgang van de Maasvallei naar de Bedijkte Maas. Vele unieke kenmerken verwijzen nog naar de bijzondere ontstaansgeschiedenis en rijke historie. De Lob van Gennep herbergt een grote variatie aan landschappen en cultuurhistorie. We vinden er op een steenworp afstand van elkaar de stuwwal, de Maas, de Niers, Koningsven, Mookerplas, rivierduinen en een ongekende reeks historische plekken en gebouwen. Dit maakt de Lob van Gennep tot een gebied met een grote attractiewaarde voor toerist, recreant en bewoner.

Dit hoofdstuk gaat in op de opgave voor de ruimtelijke kwaliteit en op de potentie om als ‘etalage’ en toegangspoort te gaan fungeren voor de Maasvallei. Omdat de waterveiligheidsopgave voor de Lob van Gennep invloed heeft op de ruimtelijke kwaliteit van de Bedijkte Maas, beschrijft paragraaf 3.3 de opgave voor ruimtelijke kwaliteit van de Bedijkte Maas.

De stuwwal en de route onderaan de stuwwal geven een 'on-nederlands' beeld - een unieke kwaliteit van het gebied

De Tielebeek met natuurlijke oevers en begeleidende beplanting wordt breed gewaardeerd

Kleinschalige rivierduinen met glooiend relief, markante bomen, onverharde wegen en verassende doorzichten

Restanten van Maasheggen in open landschap, bij Mook

De N271, de Napoleons-route, heeft een monumentale laanstructuur en is de centrale ontsluitingsroute en de entree naar het Maasdal

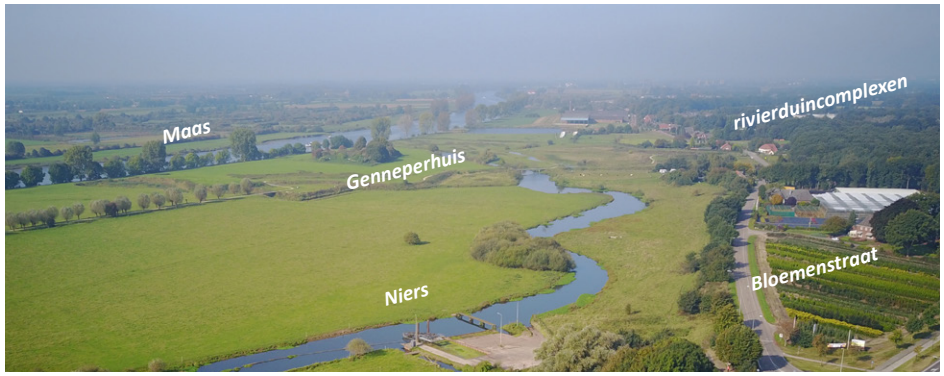

De Bloemenstraat (rechts) als grens/steilrand en waterkering tussen de Maasvallei, het Niersdal en de beboste rivierduincomplexen. Het Genneperhuis is één van de vele cultuurhistorische elementent in het gebied en wordt druk bezocht

De Maas met karakteristieke bakenbomen. De Lob van Gennep ligt op de overgang van de Maasvallei naar de Bedijkte Maas

Niersdal, met de Niers als dynamische rivier, begeleidende beplanting en hoge natuurwaarden

3.1 BIJZONDERE ONTSTAANSGESCHIEDENIS, UNIEK LANDSCHAP

De Lob van Gennep ligt aan de voet van een grote stuwwal die na de grote ijstijd, 200.000 jaar geleden, is achtergebleven. Het tot 100 meter hoge heuvelachtige landschap is een grote eindmorene van een gletsjer die bestaat uit zand en stenen, die door het landijs werden aangevoerd. Datzelfde landijs verdreef destijds de Rijn uit haar bedding en leidde de Rijn onder andere via het dal van de Niers naar de Maas. Rijn, Maas en Niers vormden in die perioden snelstromende grindrivieren. Het smeltende ijs zorgde voor aanzienlijke smeltwaterstromen. Deze snelstromende grindrivieren lieten een **vlechtend geulenpatroon in de ondergrond v**an de Lob achter en vormde tot wel 20 meter dikke grindpakketten. De Maas stroomde onderlangs de stuwwal en vormde daarmee de nog steeds steile, abrupte en daardoor markante overgang tussen het heuvelige landschap en de huidige Maasvallei.

Indicatie van locatie onderstaande doorsnede; zie voor toponiemenkaart p. 85

Door de toenemende temperaturen kregen zowel de Maas als de oude Rijnloop in het huidige Niersdal een meanderend karakter. De Niers trok zich terug in één meanderende loop en oude geulen verlandden. Het vlechtende geulenpatroon veranderde deels in veen en verdween onder een laag sediment. De verlandende geulen, inclusief de Niers, hadden veelvuldig te kampen met problemen met de waterafvoer. Door de Niers in één hoofdloop te concentreren werd getracht deze problemen op te lossen. Zijlopen werden afgekoppeld. Een voorbeeld hiervan is de historische artificiële dam waar het buurtschap Dam haar naam aan ontleent. Deze en andere dammen liggen dwars op een zogenaamde **crevasse-opening**; een lager deel in de oeverwal waardoor het water haar weg vond naar het achterland. Ditzelfde gebeurde bij de Maas. Ook de huidige Bloemenstraat vormde zo'n markante crevasse waardoor het achtergelegen Achterbroek bij hoogwater kon volstromen.

De landschappelijk fraaie met kwel gevoede oude Rijngeulen met de steilranden in de buitenbochten zijn desondanks tot op de dag van vandaag herkenbaar. Het oorspronkelijke karakter is echter drastisch veranderd door de aanleg van rationele waterlopen die het gebied ontwateren. Dit markeert het ontstaan van het (niet natuurlijke) ontwaterings- en bekenstelsel van de Schraveltse beek, Spiekerbeek en de Aaldonkse beek.

De kale eindmorene van 200.000 jaar geleden raakte na de ijstijd met bos begroeid en vormde een uitgestrekt heuvelachtig bosgebied; het huidige **Reichswald** en het bosgebied rond de **Jansberg** zijn daar een restant van. Het Duitse bosgebied is bekend om zijn everzwijnen en edelherten, het Nederlandse deel is beroemd en geliefd door onder meer de **Mookerheide**.

Langs de Maas ontstond een gordel van opgewaaide rivierduinen, de **Maasduinen**. Deze duingordel vormt een langgerekt en gevarieerd natuurgebied van duinen, vennen en bossen van Nijmegen tot Roermond. De grote hoeveelheid kwelwater die aan de voet van de stuwwal uittreedt, de oude geulen en de rivierduinen die de afvoer van water blokkeerden leidden tot de vorming van een groot moeras aan de voet van de stuwwal; **het Koningsven** lopende van Plasmolen tot aan Ven- Zelderheide. Dit moerasgebied herbergde ooit een grote variatie aan plantensoorten. In 1935 is het Koningsven, net als vochtige laagten in de oude rijnlopen, ontwaterd en ontgonnen.

De Lob van Gennep kan een waardevolle schakel vormen tussen de droge natuurgebieden en de riviernatuur (bron: Ark natuurontwikkeling)

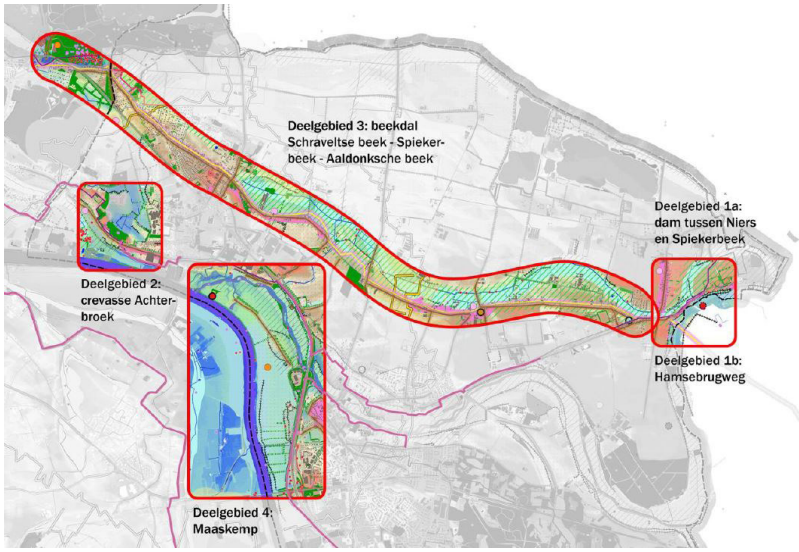

Nul-meting kwetsbare gebiedswaarden (bron: DLA/gemeente Gennep)

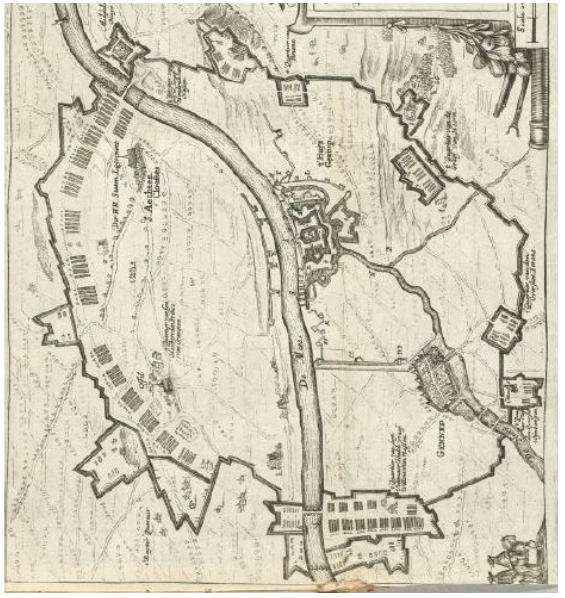

Projectie Circumvallatielinie met in het hart het Genneperhuis

De Maasweerden vormden van oudsher extensief begraasd grasland. Natuurlijke veekeringen in de vorm van **Maasheggen** waren hier beeldbepalend. Langs de Maas zijn ze door intensieve landbouw goeddeels verdwenen, maar nabij Mook en langs de Niers zijn nog karakteristieke heggen en hagen te vinden, evenals oorspronkelijke beboste flanken, zoals in de **Zeldersche Driessen.**

In breder perspectief vormt de Lob van Gennep een **schakel tussen twee belangrijke natuuraders in ons land**; enerzijds de **'droge' natuurader** van de Ardennen tot de Oostvaardersplassen op de oostflank van de Maas, anderzijds de **'natte' natuurader** die de Maas vormt tot en met en voorbij de Biesbosch. Belangrijk is dat de Lob een functie vervult in het verbinden van droge natuurgebieden met de riviernatuur. Dergelijke verbindingen, en de mogelijkheden om ze te ontwikkelingen, zijn schaars. De ecologische resultaten en de bijbehorende recreatief toeristische attractiewaarde van dergelijke verbindingen is groot.

3.2 RIJKE HISTORIE EN (VERBORGEN) ERFGOED

Door de geomorfologische ontstaansgeschiedenis heeft het gebied van oudsher een strategische ligging en zijn er veel aantrekkelijke landschappen ontstaan. De Lob van Gennep herbergt daarmee veel markante elementen uit het verleden die onlosmakelijk verbonden zijn met de ontstaansgeschiedenis. Elementen die te maken hebben met de strategische ligging zoals overblijfselen van versterkte burchten (**Genneperhuis, Middelaarshuis**), gevechtslinies (**Circumvallatielinie** uit 1600, linie bij Milsbeek uit WO II) en de plaatsjes Gennep en Mook. Gennep vormt een karakteristiek **vestingstadje** tussen Niers en Maas. Mook, direct gelegen aan de Maas, heeft honderden jaren een belangrijke functie als overlaadplaats van goederen gehad. Een beeldbepalend relict uit dit verleden vormt het **schipperskerkje** aan de Maas. Op het Nederlandse deel van de stuwwal ontspringen diverse **beken en bronnen**. Het bijzondere hoogteverschil maakte dit een uitstekende plek voor een watermolen. **Plasmolen** ontleent er haar naam aan.

Veel erfgoed is ook gerelateerd aan dicht bij elkaar gelegen fraaie landschappen en daarin gelegen landschapselementen en structuren. Dicht bij elkaar liggen kloosters, kapellen, romeinse resten, grafheuvels en landgoederen. Mook en Plasmolen, gelegen aan de voet van de stuwwal, waren lommerrijke plaatsen waar zich in de 19e eeuw veel kunstenaars verzamelden vanwege de magnifieke omgeving.

Enkele markante landschappelijke elementen en structuren in het gebied zijn te zien als landschappelijk erfgoed. Deze ruimtelijke elementen en structuren zijn voor de Lob van Gennep nader in beeld gebracht in een separaat onderzoek van DLA+ in opdracht van de gemeente Gennep. Hierin zijn zogenaamde ruimtelijk kwetsbare deelgebieden benoemd, waaronder het beekdal van de Schraveltse beek – Spiekerbeek - Aaldonksche beek (een restant van een stroomgeul van de Rijn), een artificiële dam op een natuurlijke overloop tussen de Niers en het restant van de stroomgeul van de Rijn.

Dit zijn nog maar enkele highlights uit het roemrijke verleden. De unieke samenloop van landschap en historie vormt een onuitputtelijke bron van verhalen. DLA+ onderscheidt vier verhaallijnen die in dit gebied samenkomen en tot leven kunnen komen. Ze zijn beschreven in de Inspiratie-atlas:

- Het agrohistorische landschap van de vroege nederzettingen tot nu,
- Het strategische landschap van veldslagen en militaire vestingen,
- Het sacrale landschap met bijzondere plekken en sporen van Keltische, Germaanse, Romeinse en christelijke origine,
- Het landschap van de riviernering; sporen en verhalen over de handel over en langs de Maas.

De **N271** doorkruist het gebied. De N271 is een oude Napoleonsweg (eind 18e eeuw) waaraan veel kernen liggen en vormt dé noord-zuidroute en entree naar de Maasvallei. Het is een markante en monumentale verbindingsroute door het gebied, dankzij de eeuwenoude laanbeplanting. De regio kan aan deze route haar kracht tonen door de (verborgen) gebiedskwaliteiten zichtbaar en herkenbaar te maken en de ruimtelijke kwaliteit te verhogen. In dit licht wordt ook wel gesproken over de N271 als 'etalage van de regio'.

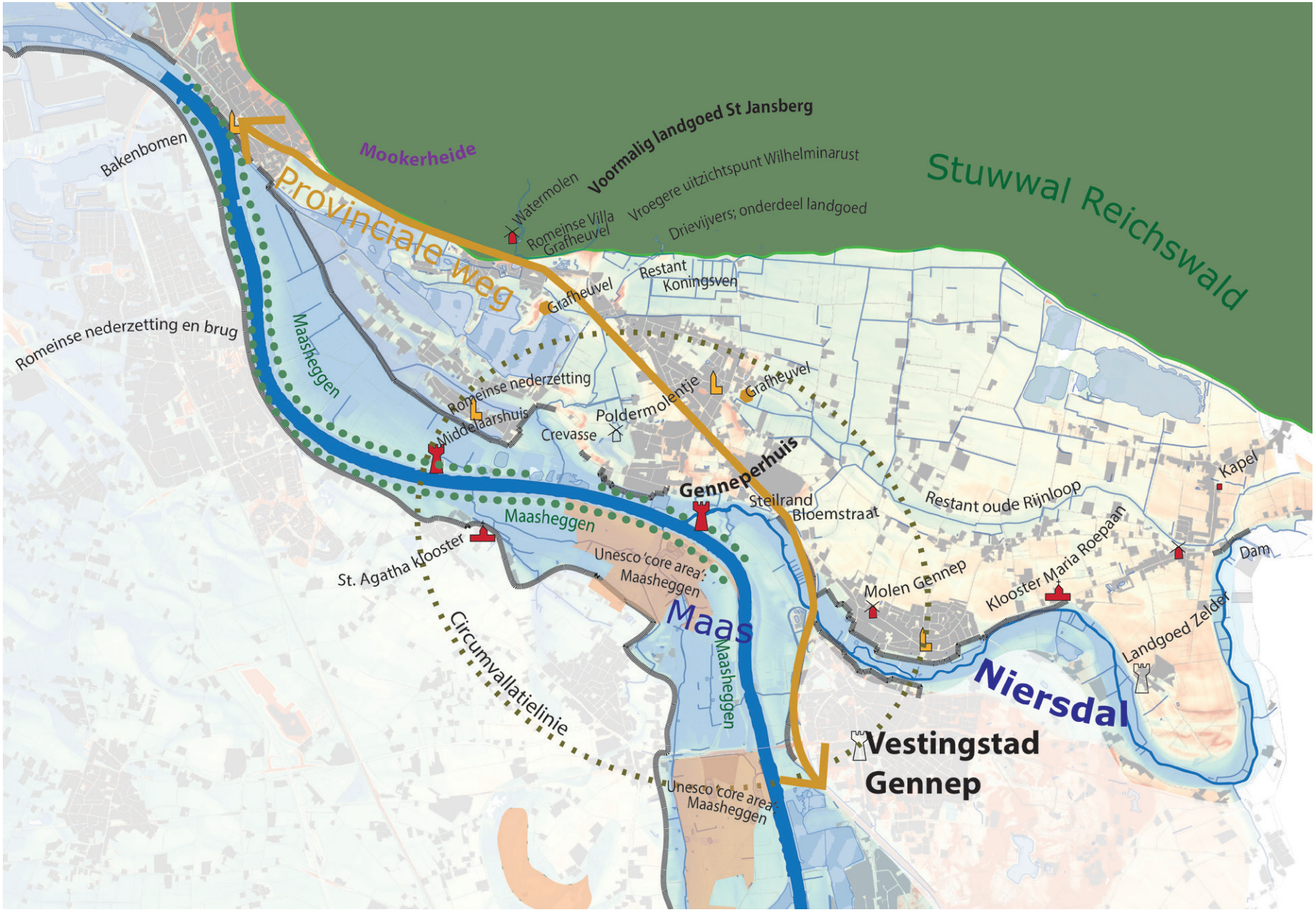

Aanwezige waarden en kwaliteiten in de Lob van Gennep

3.3 BIJZONDERE DIJKTRAJECTEN LANGS DE BEDIJKTE MAAS

Zoals in hoofdstuk 2 is beschreven, zorgt de inzet van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied stroomafwaarts voor het beperken of vermijden van ingrepen aan bijzondere en kwetsbare dijktrajecten. Deze bijzondere dijken langs de Bedijkte Maas hebben een hoge ruimtelijke en cultuurhistorische kwaliteit, met een sterke eigen identiteit en landschappelijke samenhang. Hier liggen pareltjes van historische vestingstadjes, cultuurhistorisch erfgoed en dijkdorpen. Een groot aantal dorpen is ontstaan op hogere oeverwallen en stroomruggen. Omdat de dijkverhoging nog niet zo ver is doorgevoerd als langs de Rijntakken, is dit nog steeds herkenbaar in het landschap. De dorpen en nederzettingen hebben op veel plekken nog steeds een sterke relatie met de rivier. Dit vormt een bijzondere, dragende kwaliteit van het gebied. Er zijn daarmee veel 'bijzondere dijktrajecten' bij de Bedijkte Maas die ruimtelijk kwetsbaar zijn voor dijkversterking, en met name dijkverhoging. Het betreft in totaal circa 25 km die gelegen is in provincies Gelderland en Noord-Brabant.

De Lob van Gennep speelt dus een belangrijke rol voor de waterveiligheid én voor de ruimtelijke kwaliteit van deze stroomafwaarts gelegen bijzondere dijktrajecten aan de Bedijkte Maas. De Lob van Gennep vermijdt of beperkt dijkverhogingen, waarmee ruimtelijk en landschappelijk bijzondere dijkvakken herkenbaar en beleefbaar blijven. Daarvoor is een Maasbrede, samenhangende en integrale aanpak essentieel, aangezien voor ⅓ deel van deze bijzondere dijktrajecten geen of zeer beperkte ruimte is om de dijk te verhogen. Voor ruim de helft van de onderzochte dijktrajecten is een verhoging van max. 25 cm mogelijk. Zoals in hoofdstuk 2 is beschreven, beperkt de Lob van Gennep voor in totaal 20 km bijzondere dijktrajecten de hoogteopgave. Het gaat onder andere om dijktrajecten bij Heusden, Lith, Hedel, Kerkdriel, Rossum, Moordhuizen, Alphen en Maasbommel.

Een traject is ruimtelijk kwetsbaar voor een dijkverhoging als:

- Er bebouwing is aan weerszijden van de dijk én het wenselijk is om deze vanwege bepaalde waarde(n) of functie(s), te behouden;
- Er bebouwing is aan één zijde van de dijk en het wenselijk is deze te behouden én verhoging van de dijk leidt tot wezenlijke aantasting van (uit)zicht, belevingswaarde, een waardevol ensemble, en dergelijke;
- Verhoging leidt tot wezenlijke aantasting van cultuurhistorische en/ of landschappelijk waardevolle elementen, tot wezenlijke aantasting van het huidige woon- en leefmilieu of tot wezenlijke aantasting van (maatschappelijke, recreatieve) functies, waarvan het wenselijk is deze te behouden.

Bijzonder en kwetsbaar dijktraject Kerkdriel. Aan twee zijden van de dijk staan karakteristieke historische panden.

Bijzonder en kwetsbaar dijktraject Maasbommel. Een bijzonder silhouet van knotlinden en historische bebouwing aan de dijk.

Programma versterking vrijetijdseconomie
Gemeente Gennep hecht grote waarde aan de versterking van de lokale vrijetijdseconomie. Om die versterking tot stand te brengen heeft de gemeente Gennep het programma Versterking vrijetijdseconomie in het leven geroepen. Het programma is gebaseerd op datgene waarop de gemeente Gennep zich van andere gemeenten onderscheidt. Daarbij gaat het om de geweldige rijkdom en variatie wat betreft natuur en landschap én de rijke cultuurhistorie; een en ander in combinatie met de toeristisch-recreatieve potentie daarvan. Het programma bevat vele tientallen projecten die geografisch verdeeld zijn over vijf gebieden, die qua ligging samenhangen (zie bijgevoegde kaart):

- Genneperhuis en Maasdal
- Koningsven/ De Diepen en Beekdalen
- Niersdal
- Van Stuwwal naar Stuifduinen
- Stadskern en Cultureel erfgoed

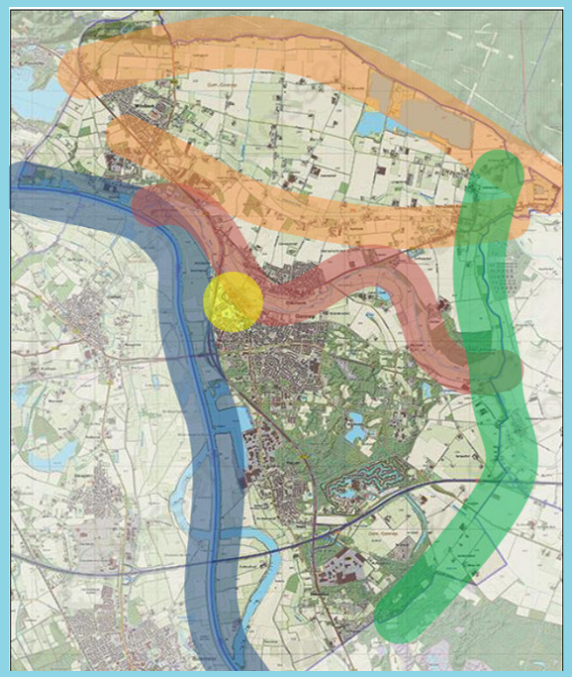

De geografische ligging van met elkaar samenhangende projecten in en rondom Gennep

Uit het figuur linksonder wordt duidelijk dat een groot deel van de ambities op het terrein van de vrijetijdseconomie betrekking hebben op het geografische gebied Lob van Gennep. De gemeenteraad vindt ´de Lob´ toeristisch-recreatief, en dus economisch, van eminent belang voor de gemeente Gennep. Een groot deel van de projecten die in het programma zijn opgenomen hangt direct of indirect samen de maatregelen die voortvloeien uit dijkversterkingsmaatregelen en/of inrichting van het waterbergingsgebied (zie hoofdstuk 5: denkrichtingen). Het gaat daarbij om de volgende deelprojecten:

Versterking van natuur en landschap
- Realisering natuurgebied Koningsven/ De Diepen
- Herinrichting oorspronkelijke vlechtende beekdalensysteem Aaldonksebeek (en andere)
- Ecologische en toeristische verbindingen Reichswald/ uiterwaarden Maas en Niers (vb Kroonbeek en Tielebeek)
- Ecologische en toeristische verbinding van de stuwwal met (nationaal park) De Maasduinen

Versterking van de fiets- en wandel-infrastructuur
- Wandelpad langs het (in te richten) beekdalensysteem
- Iconische wandel- en fietspaden in het totale gebied met verwijzing naar de waterbergingsfunctie van het gebied
- Aanleg fiets/wandelpad in het Niersdal met aansluiting bij De Dam in Ven-Zelderheide in combinatie met natuurontwikkeling
- Aanleg fiets/wandelpaden over dijken langs de Niers

Versterking van cultuurhistorie
- Herkenbaar maken circumvallatielinie die de Lob op diverse plaatsen doorsnijdt
- Herontwikkeling terrein voormalige steenfabriek in Milsbeek (Bloemenstraat)

Overige
- Iconische inlaat Lob van Gennep bij de Nijmeegseweg/N271 (i.c.m. expo waterveiligheid en verbeteren ecologische en landschappelijke relatie tussen weerzijden van de N271)
- Vormgeving van de N271 als toeristische boulevard (vgl. Strategische Regiovisie Maasduinen)
- Uitkijktorens op het gebied en in het gebied (mogelijk ook bij de inlaat van de Lob)

3.4 NAAR EEN VITALE VRIJETIJDSECONOMIE EN TOEGANGSPOORT VAN HET MAASDAL

De kernambitie voor ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep luidt: **Behouden, versterken en verbinden van unieke landschappelijke kwaliteiten en cultuurhistorische erfgoed in de Lob van Gennep als onmisbare basis voor een vitale vrijetijdseconomie.**

Daarbij moet vrijetijdseconomie ruim worden opgevat als 'alles wat mensen doen als ze niet werken'. Ook de impact van vrijetijdseconomie moet breed worden beschouwd. Het gaat om meer bezoekers die langer blijven, en dus om meer bestedingen en meer banen binnen de vrijetijdssector zelf. Maar voor andere sectoren zoals de agrarische sector, cultuursector of natuur kan de vrijetijdseconomie als etalage dienen. Ook het vestigingsklimaat is gebaat bij een vitale vrijetijdseconomie. Direct, doordat een mooi landschap en goede voorzieningen de woonomgeving aantrekkelijk maken. Maar ook indirect, doordat bezoekers bijdragen aan de instandhouding van voorzieningen en helpen de leefbaarheid in kleine kernen in stand te houden.

De gemeente Gennep heeft een programma opgezet ter versterking van de lokale vrijetijdseconomie. Zie het kader op de linker pagina. Ook de gemeente Mook en Middelaar heeft tal van voorzieningen zoals Mookerplas, Mookerheide, Plasmolen, Jansberg, Pieterpad en fietsroutes. De samenhang tussen en het geheel van authenticiteit, kwaliteit en aanbod van voorzieningen in en rond de Lob van Gennep is te versterken.

Gennep en Mook als toegangspoort van het Maasdal

Het Maas- en Niersdal met tal van bijzondere attracties start in de Lob van Gennep. Het is een uitdagend gebied om te bewegen, recreëren en te verblijven. Helemaal als de landschappelijke en historische waarden en potenties van het gebied ten volle worden benut. Daar waar de N271 nu nog deels als ruimtelijke barrière fungeert kan deze route straks samen met de Lob als ‘etalage’ en recreatieve en toeristische toegangspoort van het Maasdal en Maasduinen gaan fungeren.

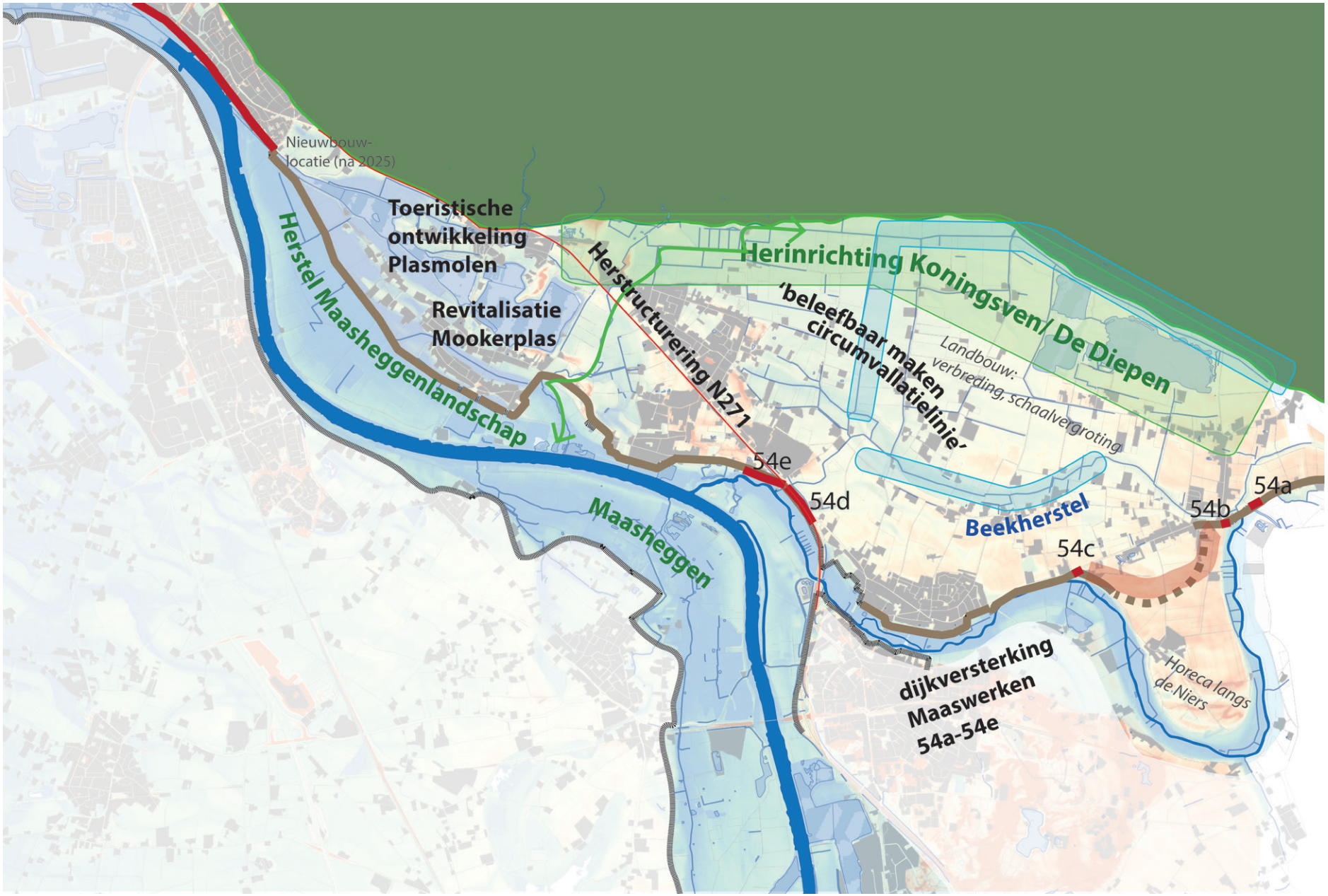

Autonome ontwikkelingen

3.5 AUTONOME ONTWIKKELINGEN

Los van het MIRT-onderzoek Lob van Gennep zijn een aantal ontwikkelingen voorzien met ruimtelijke impact. Deze kunnen met de opgave worden verbonden en in die combinatie meerwaarde opleveren, maar zullen ook eigenstandig doorgang vinden wanneer dit MIRT-onderzoek Lob van Gennep geen vervolg kent.

- **De dijken** in het gebied zullen, met behoud van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied, worden versterkt en verhoogd; van de oude normen naar nieuwe normen met 1:300 overstromingskans als maximaal toelaatbare ondergrens (voor 2050). We beschrijven in hoofdstuk 5 de consequenties van de denkrichting waarbij de dijken versterkt en verhoogd zouden verhoogd ingeval het gebied niet als waterbergingsgebied behouden zou blijven.
- **Het Koningsven** als natuurgebied komt deels terug; door een project dat is ontwikkeld door Natuurmonumenten en Teunesen Zand en Grint B.V. ontstaat in aansluiting op en in samenhang met de huidige zandwinlocatie in het gebied een nieuw moeras aan de voet van de stuwwal (start 2018).
- **De beken** worden heringericht met het oog op het vergroten van de robuustheid van het watersysteem; waterberging en ecologisch beekherstel zijn onderdeel van de aanpak, die in ieder geval ook is gericht op verbetering van waterafvoer bij overvloedige regenval. De Tielebeek, Kroonbeek, Schraveltse beek, Spiekerbeek en Aaldonkse beek worden allen heringericht.
- **De N271** is aan de oostzijde van de Maas de belangrijkste verbinding tussen Nijmegen, de Maasdorpen en Venlo (en verder). De N271 haakt direct aan op de A77 ter hoogte van Heijen. Deze provinciale weg wordt de komende jaren op het deeltraject Bergen-Gennep en het deeltraject Milsbeek-Mook heringericht door de provincie Limburg.
- **Landbouw** Ook hier spelen net als elders enerzijds schaalvergroting (voor een enkel boerenbedrijf), anderzijds verbreding en bedrijfsbeëindiging.
- **Beperkingen** Door de onduidelijke status van het gebied (rivierbed-waterbergingsgebied, te beschermen gebied tegen hoogwater) zijn bouwactiviteiten in de Lob van Gennep alleen toegestaan met compensatie van kubieke meters bergingsgebied die verloren gaan door deze ‘rode’ ontwikkelingen. Dit vraagt dat initiatiefnemers aanzienlijke oppervlaktes (landbouw-) grond verlagen en dit is kostbaar. In de praktijk vormt dit een belemmering voor uitbreiding van met name agrarische bedrijven.
- **Nieuwe concessies?** Voor de lange termijn spelen mogelijk nog uitgebreidere ontgrindingen. Teunesen Zand en Grint B.V. bezit een aanzienlijke oppervlakte van de agrarische grond in de Lob van Gennep.
- **Landschap en cultuurhistorie** Diverse ontwikkelingen zoals terugbrengen Maasheggen in de weerden bij Mook en Gennep, herkenbaar maken Circumvallatielinie, ontwikkelen Genneperhuis en huize Middelaar.
- **Toerisme** De gemeente Mook en Middelaar werkt aan verdere ontwikkeling van Plasmolen als toeristische hotspot.
- **Zoekgebied nieuwbouw als uitloop van Nijmegen** In de gemeente Mook en Middelaar is uitbreiding van woningbouw voorzien aan de Cuijksesteeg.

Met het oog op de ambities en de (autonome) ontwikkelingen in de Lob van Gennep spelen er een aantal knelpunten die, afhankelijk van het vervolg op dit MIRT-onderzoek, kunnen worden aangepakt.

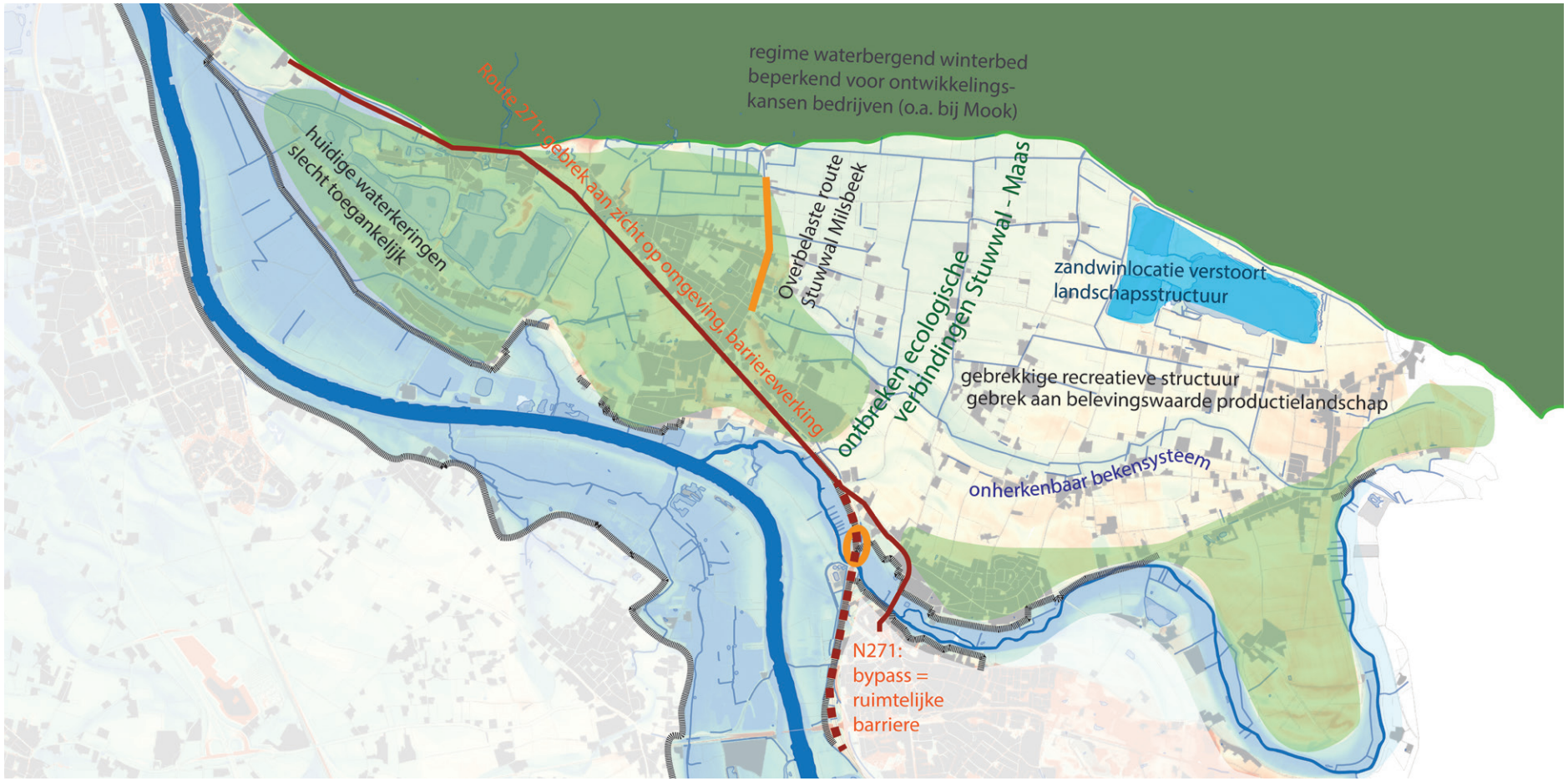

In het oog springende knelpunten in de Lob van Gennep

De diep gelegen Maas is maar op een paar plekken te bereiken

Nieuwe dijken (1996) sluiten kernen ruimtelijk af van de Maas (Middelaar, Gennep) en van de Niers (Ottersum)

Agrarisch gebied in het hart van de Lob van Gennep; grootschalige inrichting zonder recreatieve voorzieningen; het restant van de voormalige Rijnloop is niet beleefbaar

3.6 AANPAK KNELPUNTEN

De unieke samenloop van landschappen en historie ligt in de Lob van Gennep op een steenworp afstand van elkaar. Veel economische en ruimtelijke ontwikkelingen in Gennep en omstreken hebben de afgelopen decennia een dominant stempel gedrukt op de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving. Als gevolg hiervan zijn de bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische parels die dit gebied kent onbedoeld op de achtergrond geraakt en is de belevingswaarde van het gebied afgenomen. Ambitie is om deze knelpunten op te heffen.

In het oog springende knelpunten zijn:

- **Een barrièrewerking van de N271,** die met de bypass bij Gennep (1977) de oorspronkelijke samenhang van Gennep met de Maasvallei en het Genneperhuis doorbreekt. De weg levert geen bijdrage aan de beleving van Gennep, het Niersdal en de uiterwaarden aan de Maas
- **Een overgedimensioneerde N271**, op het deel ten zuiden van Milsbeek die met haar maat en schaal (inclusief kunstwerken, bermen en beplanting) heeft geanticipeerd op de komst van een snelweg en daar ook naar is vormgegeven, daar waar nu alleen sprake is van een provinciale weg. (Inmiddels is de A73 als autosnelweg in de nabijheid aanwezig.) Consequentie is dat de weg een grotere footprint heeft dan nodig en dat bijvoorbeeld het gebruik voor recreatief verkeer ontbreekt.
- **Geen ruimtelijk ingepaste Maas- en Niersdijken,** die zonder meerwaarde te bieden en zonder andere functies te dienen na de hoogwaters in 1993 en 1995 zijn geïntroduceerd in een gebied dat van oorsprong geen bedijking kent. Een logische verbetering van de recreatieve routestructuur door (fiets-) verbindingen over de dijken is achterwege gebleven.
- **Verbroken verbond**; historisch Gennep en Ottersum zijn door de waterkeringen van de Maas en de Niers geïsoleerd. Middelaar is door de nieuwe dijk gescheiden van haar markante Maasweerden met Maasheggen en het Middelaarshuis. De huidige dijken bieden geen fundament of katalyserende werking voor toekomstige ontwikkelingen.
- **Maas en Niers bijna niet bereikbaar**; slechts op enkele plekken zijn beide rivieren daadwerkelijk te bereiken. Doorgaande recreatieve routes langs beide rivieren ontbreken.
- **Marginale en technische beekprofielen**; die zonder recreatieve, ecologische en waterhuishoudkundige (afvoeren én bergen) meerwaarde zijn gereduceerd tot afvoergoten.
- **Kaalslag in het intensieve agrarische gebied**; in het hart van de Lob van Gennep en in de Maasweerden is kwalitatief veel verloren gegaan aan oorspronkelijkheid: reliëf, percelering, waterlopen en vegetatie (waaronder het oorspronkelijke heggenlandschap) zijn als gevolg van landbouwkundige optimalisatie veranderd in een grootschalig productielandschap.
- **Het nagenoeg ontbreken van recreatieve voorzieningen**; In het hart van de Lob en langs de Maas en de Niers ontbreekt het aan recreatieve uitspanningen en voorzieningen. De behoefte is echter groot; bij mooi weer is het theehuisje bij het Genneperhuis overvol. Daarnaast is aanwezige concentratie van recreatieve voorzieningen rond de Mookerplas onvoldoende toekomstbestendig, terwijl dit gebied ook in de toekomst aantrekkelijk moet blijven voor recreanten en toeristen.

In het gebied liggen restanten van economieen uit het verleden, zoals de reeds gesloten Steenfabriek bij Milsbeek

Tussen Mook en Middelaar liggen nieuwe dijken; recreatief mede-gebruik wordt niet gestimuleerd (hekken aanwezig en fietspaden ontbreken)

De rondweg bij Gennep (1977) heeft een breed profiel en fungeert als ruimtelijke, recreatieve en ecologische barrière

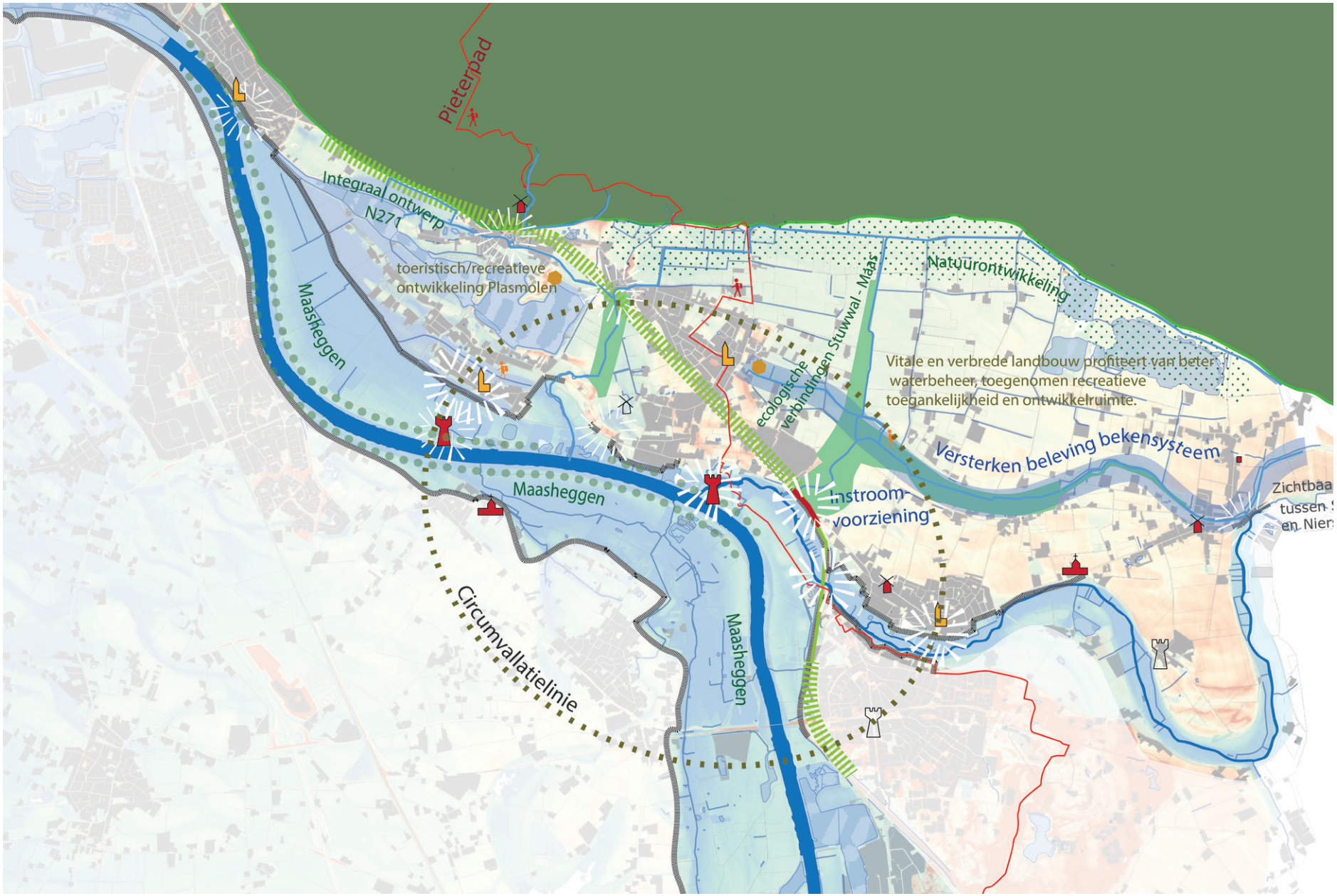

Kansen voor ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep

3.7 KANSEN VOOR KWALITEIT: VERBINDEN!

De landschappelijke en cultuurhistorische geschiedenis leggen de basis voor een bijzonder en gevarieerd toeristisch recreatief aanbod in de Lob van Gennep. De door de gemeenten nagestreefde toeristisch recreatieve ontwikkeling is, naast deze landschappelijke en cultuurhistorische parels, afhankelijk van landschappelijke samenhang en toeristische voorzieningen die complementair zijn aan deze kwaliteiten. Exclusiviteit, authenticiteit en belevingswaarde zijn in de huidige markt de belangrijkste succesfactoren voor toeristisch recreatieve ontwikkelingen. De kwaliteiten van het landschap en van de bebouwde omgeving én het verhaal dat een gebied te vertellen heeft spelen een belangrijke rol in dit 'totaalaanbod'.

De ambitie is om de autonome ontwikkelingen, met oog voor hun economische functie, een bijdrage te laten leveren aan de toeristisch recreatieve aantrekkingskracht van de Lob van Gennep als geheel. Dit vormt een programma dat uiteindelijk op de langere termijn leidt tot meer samenhang in het gebied en tot een grotere toeristische attractiewaarde. Delen van zo'n programma zijn te versnellen, doordat ze direct samenhangen met de wateropgave in de Lob van Gennep. **De belangrijkste kansen liggen in het verbinden van de bestaande kwaliteiten en het verbinden van de autonome ontwikkelingen met maatregelen die de wateropgave met zich mee brengt.** Als dat op de juiste manier gebeurt ontstaan grote kansen voor ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid in het gebied.

De belangrijkste kansen zijn:

- Een zorgvuldig en **ruimtelijk ingepaste dijkversterking** met specifieke aandacht voor belevings-, gebruiks- en toekomstwaarde. Onder andere door het versterken van het bestaande reliëf bij terrasranden en stuifduinen en door fietsroutes op dijken.
- (Het weer) **verbinden** van Gennep, Middelaar, Milsbeek en Ottersum **met de Maas en de Niers** door rondom de dijk ontwikkelingen mogelijk te maken die contact met of een gezicht naar de Maas opleveren. Van woningbouw tot mini-camping, van horeca tot strandje: de verbinding met het water is een garantie voor meerwaarde.
- Het verbeteren van de **toegankelijkheid van de Maas** door het verbinden van fiets- en wandelroutes van en naar de rivier en het realiseren van kleine verblijfsplekken en strandjes aan de oevers.
- Het **verbinden van de grote natuurgebieden** van de Maasduinen en de stuwwal met natuur op de Maasoevers. Hierdoor ontstaat een groot en gevarieerd natuurgebied met een ongekende soortenrijkdom. De corridors die voor flora en fauna nodig zijn, zijn dezelfde die bruikbaar zijn voor recreant en toerist.
- Het patroon van **verborgen geulen benutten** als onderlegger voor een natuurlijke beekloop die fungeert als recreatieve verbinding, bergingsgebied voor overvloedige regenval, afvoer en ecologische corridor door het intensieve agrarische hart van de Lob van Gennep.
- **Verbinden van het erfgoed** dat nu verspreid, geïsoleerd of zelfs onherkenbaar in het gebied aanwezig is en de basis leggen voor de ontwikkeling van een netwerk van fiets- en wandelroutes, attracties en horeca.
- Het in het **landschap herkenbaar** maken van het roemrijke verleden en daarmee de bijzondere verhalen over landschap en cultuurhistorie tastbaar en beleefbaar maken, waaronder de voormalige Circumvallatielinie die zowel bij Middelaar als Ottersum de waterkering kruist, de crevasse bij Milsbeek, de dam bij Ven-Zelderheide en de watermolen en Romeinse villa bij Plasmolen. Zie de Inspiratie-atlas Lob van Gennep.
- Komen tot een **integraal en multifunctioneel ontwerp** dat een aangepaste N271, een opgewaardeerde waterkering en eventuele waterstaatkundige instroomvoorzienig met elkaar verbindt, om zo naast hoogwaterbescherming en verkeersafwikkeling (doorgaand, landbouw en recreatief verkeer) tevens meerwaarde te bieden op het gebied van recreatieve en ecologische verbindingen in het plangebied.
- **Herstel van karakteristieke Maasheggen** langs de Maas en deze weerden weer deel uit laten maken van een groter netwerk van routes, attracties en horeca.
- Met het benutten van bovenstaande kansen kan de **Lob van Gennep en de N271** daadwerkelijk **fungeren als ‘etalage’ en toegangspoort** van het Maasdal.

Een 'verborgen geul' in de Lob van Gennep, met links een steilrandje

Door te werken aan sterke economische dragers (ecologie, cultuurhistorie, recreatie, toerisme, duurzame landbouw) en bestaande barrières op te heffen voegen we waarde toe en maken de Lob klimaat- en toekomstbestendig. Door oog te hebben voor bestaande belangen (waaronder verkeersafwikkeling voor transportbedrijven, verbeterde waterhuishouding voor de landbouw, economische ontwikkelingsruimte voor bedrijvigheid in waterbergend rivierbed voor alle bedrijven en een aantrekkelijk woon- en leefklimaat) zijn deze kansen te benutten zonder de mogelijkheden van de huidige gebruikers in te perken.

Het verbeteren van de waterberging én de hoogwaterbescherming van de Lob van Gennep levert een robuust watersysteem op nationale schaal op, met bovenregionale positieve effecten voor gebieden aan de Bedijkte Maas (tot ver stroomafwaarts, tot aan de Biesbosch). Dankzij deze ontwikkelingen worden ruimtelijk bijzondere dijktrajecten in Noord-Brabant en Gelderland ontzien en gaat de Lob van Gennep als schakel fungeren in het verbinden van grote (inter)nationale natuurgebieden. Daar waar dit tot grotere impact voor de Lob van Gennep leidt, is een bijdrage aan deze kansen vanuit het MIRT spoor aan de ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep legitiem.

Borging van de ambitie in de MIRT aanpak door gebruik van leidende principes

Belangrijk is dat in het vervolg van de Lob van Gennep in de denkrichtingen, ontwerpen en maatregelen wordt bijgedragen aan de drietrap 'behouden, versterken, verbinden'. Om die reden is de ambitie vertaald in een aantal leidende principes die als toetssteen fungeren bij een eventuele verdere uitwerking. Hoofdstuk 4 geeft een toelichting op deze leidende principes.

Hoofdstuk 4

Monding van de Niers in de Maas

LEIDENDE PRINCIPES VOOR RUIMTELIJKE KWALITEIT

De waterveiligheidssopgave resulteert in forse ruimtelijke ingrepen in dit bijzondere landschap. Daarom vraagt de opgave om een zorgvuldig ontwerp waarbij gedeelde gebruiks-, belevings- en toekomstwaarden essentieel zijn. Het behouden, versterken of toevoegen van nieuwe kwaliteiten draagt bij aan draagvlak en trots van bewoners en ondernemers. Maar zover is het nog niet: de totstandkoming van meerwaarde op het gebied van ruimtelijke kwaliteit vergt gezien de opgave in de Lob van Gennep een grote inspanning en eensgezindheid van alle betrokkenen.

Leidende principes *zijn daarbij belangrijk, omdat deze beschrijven wélke ruimtelijke kwaliteiten onderdeel zijn van een dijkversterking en een waterbergingsgebied en wat er op het gebied van ruimtelijke kwaliteit nagestreefd wordt. Leidende principes bieden daarmee houvast voor de vervolgfasen en zorgen voor inhoudelijke continuïteit en consistentie in projecten waar in verschillende fasen langjarig en door wisselende teams aan wordt gewerkt.*

Bij de dijkversterkingen en rivierverruimingen in de Noordelijke Maasvallei is voor de borging en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit het document 'Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei, Visie en leidende principes' vastgesteld. Het is vastgesteld door een stuurgroep met daarin vertegenwoordigers van Rijk, provincie Limburg, waterschap Limburg en betrokken gemeenten. Hoewel de gemeenten Gennep en Mook en Middelaar geen deel van uitmaken van het hoogwaterbeschermingsprogramma Noordelijke Maasvallei biedt het inhoudelijk veel houvast en richting voor het borgen van ruimtelijke kwaliteit bij de dijkversterkingsopgave in de Lob van Gennep. Dit kwaliteitskader is echter nog niet specifiek genoeg wat betreft ruimtelijke kwaliteitsprincipes bij de totstandkoming van een waterbergingsgebied of een bredere gebiedsontwikkeling. Ook is het sowieso gebruikelijk om deze algemene principes voor elke dijkversterking locatie-specifiek te maken voor het gebied tussen Gennep en Mook. Beide redenen vragen in de Lob van Gennep om aanvullende leidende principes voor de ruimtelijke kwaliteit.

Dit hoofdstuk beschrijft kort de leidende principes voor de Noordelijke Maasvallei en geeft daarbij specifieke aandachtspunten voor de Lob van Gennep. Verder wordt verwezen naar het betreffende document Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei, Visie en leidende principes (Waterschap Limburg, november 2017). De vijf principes zijn aangevuld met drie principes die specifiek gelden voor de Lob van Gennep.

Vijf leidende principes voor dijkversterkingen en rivierverruimingen in de Noordelijke Maasvallei:

1. Landschap leidend
2. Vanzelfsprekende dijken
3. Contact met de Maas
4. Welkom op de dijk!
5. Fundament en katalysator voor ontwikkeling

Drie aanvullende specifieke leidende principes voor de Lob van Gennep:

6. Maatregelen versterken het landschap als drager voor toerisme en recreatie
7. Maatregelen verbinden en versterken erfgoed
8. Maatregelen dragen bij aan betere ecologische verbindingen tussen Maas, Niers en stuwwal

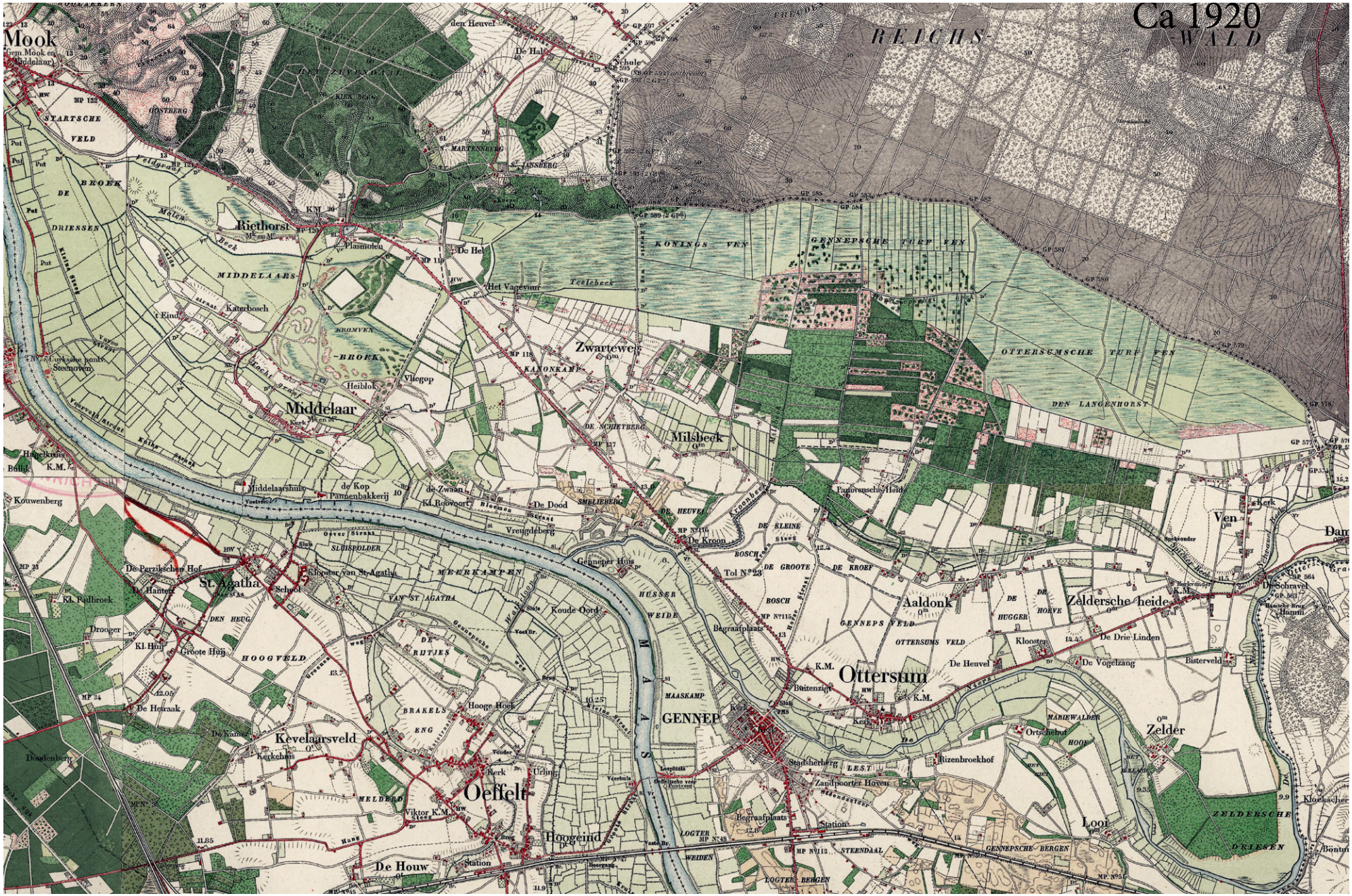

Kaartbeeld 1926. bron: topotijdreis.nl

LEIDEND PRINCIPE 1. LANDSCHAP LEIDEND

Dijken zijn hét kenmerk van het Nederlandse rivierengebied, maar niet van de Limburgse Maasvallei. In de afgelopen eeuwen zijn elders in Nederland dijktracés samen met het omliggende landschap geëvolueerd tot karakteristiek landschapselement. De door vlak land slingerende dijktracés passen niet in de reliëfrijke Maasvallei. Waterkeringen doorkruisen hier hooggelegen bossen, terrasranden, oude rivierlopen en beekdalen en hebben dus een permanent variërend onderliggend reliëf en liggen in een steeds wisselend decor. Dit gebied vraagt specifieke oplossingen voor specifieke plekken. Hoogwaterbescherming krijgt daarom in dit bijzondere gebied een andere gedaante. Er is sprake van een unieke ontwerpopgave; in het rivierengebied bepalen dijken het landschap, in de Maasvallei bepaalt het landschap de dijken.

De tracés van de nieuwe waterkeringen bouwen voort op de karakteristieke eigenschappen van het (terrassen)landschap en versterken karakteristieke dorps- en stadsfronten. De nieuwe keringen behouden of versterken de kernkwaliteiten van het gebied waarin zij liggen, vormen daarin een nieuwe vanzelfsprekende laag en leiden tot een leesbaar landschap. Daar waar zichtbare dijken of waterkeringen ontstaan, worden consistente keuzes gemaakt door voor vergelijkbare situaties steeds vergelijkbare oplossingen te kiezen.

Met het kiezen van de tracés wordt op zorgvuldige wijze omgegaan met bestaande structuren en reliëf. De nieuwe keringen respecteren oude geulen en laagten. Ze versterken de samenhang in beekdalen, verbeteren beekmondingen en respecteren karakteristieke terrasranden. Tracés van waterkeringen nemen niet meer ruimte van het rivierbed af dan nodig is voor een goede inpassing.

Bij de tracékeuze worden de ruimtelijk consequenties van ‘bijkomende’ zaken zoals klei-inkassingen, piping bermen en de inpassing van aanvullende voorzieningen zoals bijvoorbeeld poorten, afrastering en opstelplaatsen voor mobiele pompen betrokken. De ligging en vormgeving van deze pipingmaatregelen en voorzieningen worden als onderdeel van de ontwerpopgave vroegtijdig in hun ruimtelijke consequenties doordacht en meegewogen.

De nieuwe dijken en dijktracés respecteren of versterken erfgoed zoals monumenten en cultuurhistorische ensembles, waardevolle groenstructuren en karakteristieke solitaire bomen. De nieuwe dijken zijn ingetogen ter plaatse van (monumentale) dorps- en stadsfronten of vormen een verrijking voor het aanzicht en de belevingswaarde ervan. De nieuwe dijken kenmerken zich door een vitale in plaats van museale inbedding van cultuurhistorische ensembles zoals (water)molens, kastelen en bomenlanen. Daar waar behoud van bestaande waarden tot gekunstelde oplossingen leidt wordt ingezet op de ontwikkeling van nieuwe kwaliteiten.

Het voorheen onbedijkte landschap biedt met haar natuurlijke reliëf bij uitstek kansen voor innovatieve technieken en oplossingen die zowel waterveiligheid als ruimtelijke kwaliteit dienen. Waar deze oplossingen beter aansluiten bij de bestaande kernkwaliteiten of bijvoorbeeld tot minder ruimtegebruik leiden, dienen deze oplossingen als volwaardig alternatief te worden beschouwd.

LEIDEND PRINCIPE 2. VANZELFSPREKENDE DIJKEN

In de Maasvallei bepaalt het landschap niet alleen de ligging van de kering maar ook het gekozen dijkprofiel. Dijken krijgen daartoe in de Maasvallei verschillende verschijningsvormen. Zij 'verkleuren' met het onderliggende landschap. Een dijktraject bestaat als gevolg daarvan indien nodig uit verschillende dijktypen met elk een eigen profiel. Overgangen van het ene dijktype naar het andere liggen op landschappelijk logische plekken. Dit leidt tot de introductie van typische Maasdaldijken.

Omdat dijken in dit landschap geen solitaire landschapselementen zijn maar de tracés volledig verweven zijn met andere functies en zelfs gebouwen, is sprake van ingetogen dijken (inclusief piping maatregelen) die zich voegen naar het onderliggend gebruik. Dijken staan ander gebruik toe zonder aan de waterkerende functie af te doen door bijvoorbeeld verholen keringen, steilranddijken en hoge grond aan te leggen. Daardoor blijven agrarisch gebruik of natuurfuncties overeind en wordt het onbruikbare deel van een dijk tot een minimum beperkt. Bijkomend voordeel, naast economische, ecologische en landschappelijke meerwaarde, zijn de aanzienlijke kostenvoordelen op het gebied van waterhuishouding, landbouw en pipingmaatregelen. In dorps- en stadsfronten maakt de waterkering, ook in de huidige situatie, vanzelfsprekend onderdeel uit van de bebouwde leefomgeving zonder als zodanig herkenbaar te zijn.

Wanneer multifunctioneel gebruik niet aan de orde is wordt gestreefd naar minimaal ruimtebeslag. Dit geldt voor de footprint van de nieuwe dijken, waarbij ook de impact van de (piping) bermen mee in beschouwing wordt genomen. Het geldt tevens voor de tracékeuze; onnodige doorsnijdingen die leiden tot percelen met onduidelijke functies en onduidelijk beheer worden voorkomen. Er wordt met dijkaanleg aangesloten bij andere functies zoals bestaande wegen of er wordt een combinatie gezocht met nieuwe wegen en paden op logische plekken.

Omdat waterkeringen bepalend gaan zijn voor het aanzicht van stadsfronten, dorpen en buitengebieden is de materialisering van grote invloed op de ruimtelijke kwaliteit. Naast de karakteristieke dijkprofielen zijn dus ook de gebruikte materialen in hoge mate bepalend voor een geslaagde inpassing van de nieuwe waterkering in zijn omgeving. Daarom wordt gekozen voor materialen die aansluiten bij de omgeving. Te denken is aan beton en staal in industriële gebieden, natuursteen of gebakken materiaal in stedelijke gebieden, metselwerk in karakteristieke dorpen, bloemrijke dijken in het buitengebied en met stroomdalsoorten begroeide, erodeerbare steilranddijken in natuurgebieden.

Specifiek voor de Lob van Gennep:

- Benodigde maatregelen voor het waterbergingsgebied zijn door vormgeving en inrichting leesbaar en passend in het landschap;
- Gebiedsspecifieke dijken voor de Lob van Gennep als invulling van de noodzakelijke dijkverhoging: de klassieke dijk, de steilranddijk en de hoge gronddijk (zie kader aan het eind van dit hoofdstuk).

Maak gebruik van het natuurlijk reliëf in de Maasvallei (Heukelom). Bron: Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei, Visie en leidende principes (Waterschap Limburg, november 2017).

LEIDEND PRINCIPE 3. CONTACT MET DE MAAS

De Maas is door de ingesneden ligging niet altijd goed zichtbaar vanuit de omgeving. De plekken waar de rivier wel te zien is zijn daarom zeer waardevol, veel bezocht en te koesteren. De (historische) kernen en strategisch waardevolle plekken in de Maasvallei hadden van oudsher een sterke visuele relatie met de Maas. Nog altijd zijn dit pleisterplaatsen waar bewoners en toeristen zich verzamelen om van de Maas te genieten. Bestaande en nieuwe publieke plekken zoals bijvoorbeeld dorpsfronten, caféterrassen, veerstoepjes en kastelen, spelen een grote rol in de identiteit van het gebied. Deze publieke pleisterplaatsen houden of krijgen een heldere zichtrelatie met de rivier.

De Maasoevers zijn lang niet overal bereikbaar en toegankelijk. Plekken waar bewoners of bezoekers bij de rivier kunnen komen en op een strandje of pleisterplaats kunnen neerstrijken zijn schaars en geliefd. Met de tracékeuze en met de inpassing van de waterkeringen worden deze bijzondere pleisterplaatsen niet opgeheven, onbereikbaar gemaakt of zodanig van karakter veranderd dat de belevingswaarde of gebruikswaarde afneemt. Kansen om deze plekken een kwaliteitsverbetering te geven en nieuwe plekken te creëren worden met deze dijkversterking benut.

Het wonen met uitzicht op de Maas is waardevol. Bij aanleg van de noodkades zijn op vele plekken daarom demontabele of andere maatwerkconstructies toegepast om het uitzicht vanuit woningen te behouden. Waar de maat en schaal van de noodkades deze oplossingen nog toestonden wordt dat met deze dijkversterking ingewikkelder. Bij afwegingen en dilemma's tussen individueel en gezamenlijk belang prevaleert het gezamenlijk belang. Individuele bewoners kunnen daarmee hun uitzicht op de Maas verliezen maar op het niveau van een dorp of een gemeenschap blijven pleisterplaatsen, strandjes of andere publieke plekken met uitzicht op de Maas behouden.

Specifiek voor de Lob van Gennep:

- Maak de Maas van verstopt naar bereikbaar en zichtbaar; maak ontwikkeling van nieuwe plekken met deze kwaliteiten mogelijk
- Verbindt Middelaar weer zichtbaar met de Maas en Middelaarshuis;
- Behoud blijvende zichtrelaties met de Maas in Milsbeek (zoals bij de Bloemenstraat, steenfabriek).

Terrassen aan de Maas, van Michelin-sterrenrestaurant tot theehuisje, zijn onmisbaar onderdeel van de belevingswaarde van de Maasvallei. Bron: Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei, Visie en leidende principes (Waterschap Limburg, november 2017).

LEIDEND PRINCIPE 4. WELKOM OP DE DIJK!

Veruit het grootste deel van de tijd is een waterkering niet in gebruik voor waterveiligheid. De waterkeringen zijn, juist in de Maasvallei, zeer nauw verweven met tal van functies en met het omliggende landschap. In plaats van een barrière te vormen tussen de Maas en het achterland is de dijk juist een verbindende schakel. Voor zowel mens als natuur. Zoals overal langs Nederlandse rivieren vormen straks ook in Limburg dijken een toegankelijk en verbindend lint op alle niveaus; van dorpspromenade tot schakel in de internationale Maasfietsroute.

De belevingswaarde die (nieuwe) keringen aan het landschap kunnen toevoegen staat centraal. Dit geldt zowel voor het panorama dat gebruikers op de dijk kunnen ervaren als voor de recreatieve verbindingen die dijken kunnen bieden. Recreatief medegebruik van de dijk is uitgangspunt daar waar dit tot een verrijking voor de toeristische routestructuur of belevingswaarde leidt. Bij de keuze voor dijktracés en -typen worden deze kansen integraal meegenomen door er de benodigde ruimte voor te bieden.

Dijken worden in het hoogwaterbeschermingsprogramma Noordelijke Maasvallei gezien als onderdeel van de publieke ruimte en daarvoor ontworpen, ingericht en beheerd. Toegankelijk voor jong en oud. Voor bewoner en toerist. Voor ondernemer en natuurliefhebber. Mogelijkheden voor medegebruik worden benut, initiatieven daartoe worden omarmd. Bij afwegingen en dilemma's tussen individueel en gezamenlijk belang prevaleert het gezamenlijk belang.

In het Nederlandse rivierengebied bestaat een lange traditie van medegebruik van de dijk, zoals hier langs de IJssel. Bron: Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei, Visie en leidende principes (Waterschap Limburg, november 2017).

LEIDEND PRINCIPE 5. FUNDAMENT EN KATALYSATOR VOOR ONTWIKKELING

De introductie van waterkeringen is een ingrijpende opgave die veel (toekomstige) functies raakt. De opgave gaat verder dan het inpassen van een kering op het beoogde tracé. Bij de keuze voor de tracés wordt rekening gehouden met de ruimere omgeving en toekomstige ontwikkelingen. Niet alleen dienen de tracés ook bij toekomstige dijkversterkingen logisch te blijven, de tracés dienen ook toekomstige ontwikkelingen (blijvend) mogelijk te maken en een stap verder te brengen.

Ongeacht het schaalniveau verdient elke plek een tracé en een kering die aanpalende ruimte perspectief bieden om in de jaren (of decennia) erna uit te groeien tot iets mooiers. Ook als de dijkversterking alleen de eerste steen legt, dient deze wel op de juiste manier gelegd te worden.

Deze dijkversterking vormt een katalysator voor natuur- en landschapsontwikkeling, beekherstel, stedenbouwkundige ambities of bij het herstel van ‘fouten’ uit het verleden. Ook vormt deze dijkversterking een katalysator voor toeristisch-recreatieve initiatieven die met de dijk en dijktracés samenhangen. Daarom wordt met deze dijkversterking bijgedragen aan of minimaal geanticipeerd op (op termijn) kansrijke ruimtelijke initiatieven. Hierbij wordt een ruimere tijdhorizon gehanteerd en niet verwacht dat ontwikkelingen in het tempo van deze dijkversterking kunnen worden gefinancierd of gerealiseerd.

Naast ‘ontwikkelen’ is ook ‘opruimen’ onderdeel van dit principe. Wat overblijft moet van zichzelf meerwaarde of functie hebben. Daar waar achterblijvende keringen of onderdelen daarvan ruimtelijke kwaliteit ‘in de weg’ zitten, worden deze verwijderd.

Specifiek voor de Lob van Gennep:

- Maak werk met werk. Benut verruiming van de beken voor betere afwatering, kleiwinning voor dijkversterking, toeristische route en bergingsgebied voor regionaal water;
- Benut dijken in het licht van verbetering van het vestigingsklimaat: wonen op de dijk onderzoeken zoals mogelijk bij de nieuwbouwplannen bij Mook, zeker in combinatie met hoge grondoplossingen;
    - Behandel de continue dijk als ‘as van ontwikkeling’. De dijk is een lineaire verbindingsas én hechtingsas die unieke kansen biedt voor realiseren en ontsluiten van onder meer: woonbuurten aan de dijk met zicht op het water;
    - een systeem van onderling verbonden gastvrije historische rivierdorpskernen;
    - kunst- en andere toeristische themaroutes;
    - pleisterplaatsen bij historische ankerpunten en te verkennen hotspots;
    - toegankelijke nieuwe natuurgebieden;
    - ecologisch rivierdal en/of beekdalherstel;
    - nieuwe landgoederen;
    - natuurcampings;
    - revitaliseringsopgaven zoals de oude steenfabriek bij Milsbeek;
- Biedt kansen en ruimte voor strategische initiatieven met een integrale aanpak gericht op duurzame waardecreatie en een vitaal platteland.

Het kleiwingebied in Well uit 1995. Kleiwinning ten behoeve van de dijkaanleg kan grote ecologische en landschappelijke meerwaarde opleveren en kan bijdragen aan rivierverruiming. Bron: Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei, Visie en leidende principes (Waterschap Limburg, november 2017).

Het theehuisje Milsbeek gelegen nabij het Gennéperhuis is één van de weinige recreatieve uitspanningen in het gebied, buiten de horecaconcentratie in Plasmolen

LEIDEND PRINCIPE 6. MAATREGELEN VERSTERKEN HET NATUURLIJKE EN HISTORISCHE ERFGOED

Het behouden, versterken en verbinden van het unieke landschappelijke en cultuurhistorische erfgoed in de Lob van Gennep staat centraal bij deze opgave. Het versterken en verbinden van landschapen cultuurhistorie vormt een belangrijke impuls die nodig is voor een vitale vrijetijdseconomie. Uitgangspunt is om met de maatregelen een vanzelfsprekend nieuw hoofdstuk toe te voegen aan het 'verhaal' dat dit gebied reeds zelf vertelt; aansluitend op haar natuurlijke gegevenheden en verrijkend voor haar roemruchte verleden.

Specifiek voor de Lob van Gennep:

- Vorm een toeristische natuurcorridor door het hart van de Lob van Gennep in samenhang met revitalisering van het beeksysteem;
- Maak het waterbergingsgebied door vormgeving en inrichting leesbaar;
- Maak benodigde ingrepen passend in het landschap en kies daarbij voor natuurlijke oplossingen voor technische problemen;
- Vorm beken om van technische afwateringen naar meervoudig functionele landschapselementen door het onderliggende reliëf te benutten en toeristische, ecologische en dubbele waterhuishoudkundige functie (vasthouden én afvoeren) te bieden;
- Maak dankbaar gebruik van andere lineaire landschapsdragers zoals de zoom van de stuwwal, de markante oude geulen en rivierdalen en behandel ze vergelijkbaar met de dijk als ’assen van ontwikkeling’;
- Vorm de N271 om als landschapsroute/boulevard van de Maasvallei en benut de mogelijkheden die dit project biedt om te komen tot een transformatie van de N271 naar een passende maat en schaal en een passende vormgeving.

Genneperhuis omstreeks 1600

LEIDEND PRINCIPE 7. MAATREGELEN VERSTERKEN DE BELEVINGSWAARDE

Het natuurlijke en historische erfgoed in de Lob van Gennep vormt in zijn totaliteit een bijzonder aanbod met een hoge attractiewaarde. Veel van dit erfgoed is niet zichtbaar, niet beleefbaar of ligt geïsoleerd van andere historische parels. Mede met het oog op de toeristisch recreatieve aantrekkelijkheid van de Lob van Gennep loont het om het erfgoed zichtbaarder en meer beleefbaar te maken en zijn er uitgelezen kansen om mét de maatregelen die nodig zijn voor de wateropgave de nu solitair gelegen attracties met elkaar te verbinden.

Voorbeeldproject Genneperhuis
Illustratief voor de effecten die deze principes kunnen hebben is de herontwikkeling van het Genneperhuis. Deze historisch unieke plek lag onbereikbaar en overwoe¬-kerd in ontoegankelijke agrarisch ingericht gebied. Door dit gebied te transfor¬meren naar een vrij toegankelijk gebied met fiets- en wandelroutes ontstonden aantrekke-lijke routes en 'stepping stones' voor bezoekers. Het Genneperhuis is een attractie op zich maar door een bruggetje over de Niers aan te leggen ontstond bijvoorbeeld ook een landschappelijk aantrekkelijke verbinding tussen Milsbeek en Gennep. Het gebied en de doorgaande routes zijn sinds aanleg intensief in gebruik. Dit vormde weer de start voor een charmante horecagelegenheid in een oud bakhuisje aan de Bloemenstraat van Milsbeek. Het zijn uiteindelijk deze logisch met elkaar samenhan-gende kwalitatief hoogwaardige kleinschalige routestructuren, historische plekken en horecagelegenheden die met elkaar een netwerk vormen wat het de moeite waard maakt voor toerist en recreant om graag, eerder en vaker naar Gennep en omgeving te komen.

Specifiek voor de Lob van Gennep:

- Maak verborgen geulen uit het Rijnsysteem weer zichtbaar in combinatie met beekherstel, waterberging, uitwatering en/of kleiwinning ten behoeve van dijkaanleg;
- Benut maatregelen voor meervoudig gebruik; landbouwkundig, toeristisch en/of als natuurcorridor;
- Laat een eventuele instroomvoorziening bijdragen aan het verhaal van de streek en aan de belevingswaarde van het gebied door ze een iconisch karakter te geven en meerdere functies te laten vervullen;
- Breng met de maatregelen het leven door de tijd met (hoog) water in dit gebied herkenbaar en begrijpelijk voor het publiek in beeld;
- Benut bij Ottersum de kruising tussen waterkeringen en de Circumvallatielinie om Ottersum een verblijfsplek aan de Niers te geven;
- Verbindt Gennep weer zichtbaar met de Maas door een integrale aanpak van de N271;
- Respecteer de waterstaatkundige en militaire historie en maakt deze beleefbaar;
- Realiseer in samenhang met de waterkering een recreatieve verbinding tussen cultuurhistorisch erfgoed zoals het voormalige Middelaarshuis, het Genneperhuis, het Niersdal, Vestingstad Gennep, Klooster Maria Roepaen en Landgoed Zelder;
- Maak historische plekken en objecten zichtbaar en beleefbaar waaronder de voormalige Circumvallatielinie die zowel bij Middelaar als Ottersum de waterkering kruist, de crevasse bij Milsbeek en de dam bij Ven Zelderheide.

De recreatief en natuurlijk ingerichte Tielebeek

LEIDEND PRINCIPE 8. MAATREGELEN DRAGEN BIJ AAN BETERE ECOLOGISCHE VERBINDINGEN TUSSEN MAAS, NIERS EN STUWWAL

De variatie in landschappen in de Lob van Gennep is bijzonder. Een bijna on-Nederlands stuwwallandschap, het Niersdal, het Maasdal, met Maasheggen en rivierduinen zorgen niet alleen voor landschappelijke aantrekkingskracht maar herbergen ook een unieke hoeveelheid verschillende dier- en plantensoorten. Deze ecologische rijkdom wordt nog extra versterkt doordat de stuwwal in verbinding staat met een grote en robuuste ecologische ruggengraat door Nederland (van zuid Limburg tot de Oostvaardersplassen). Tevens biedt het aangrenzende Duitse Reichswald een keur aan grote soorten zoals everzwijn en edelhert die in Nederland maar op weinig plekken voorkomen. De steeds natuurlijker wordende Maasvallei herbergt een geheel eigen ecologische rijkdom. De variatie in landschappen en de daarbij behorende ecologische variatie zijn gebaat bij goede ecologische verbindingen tussen Maas en stuwwal. Deze verbindingen, waarlangs soorten zich goed kunnen verplaatsen, zijn even zeldzaam als waardevol. In de meeste gevallen zijn deze uitstekend te combineren met gewenste toeristisch recreatieve verbindingen.

Specifiek voor de Lob van Gennep:

- Benut de eventuele inlaat voor een waterbergingsgebied als ecologische verbinding in combinatie met een recreatieve corridor;
- Stoel waterafvoer en-berging op de natuurlijke karakteristieken van het watersysteem en streef naar ecologische diverse en rijke biotopen.

MOGELIJKE DIJKTYPEN BIJ DE ONDERZOCHTE TRACÉS

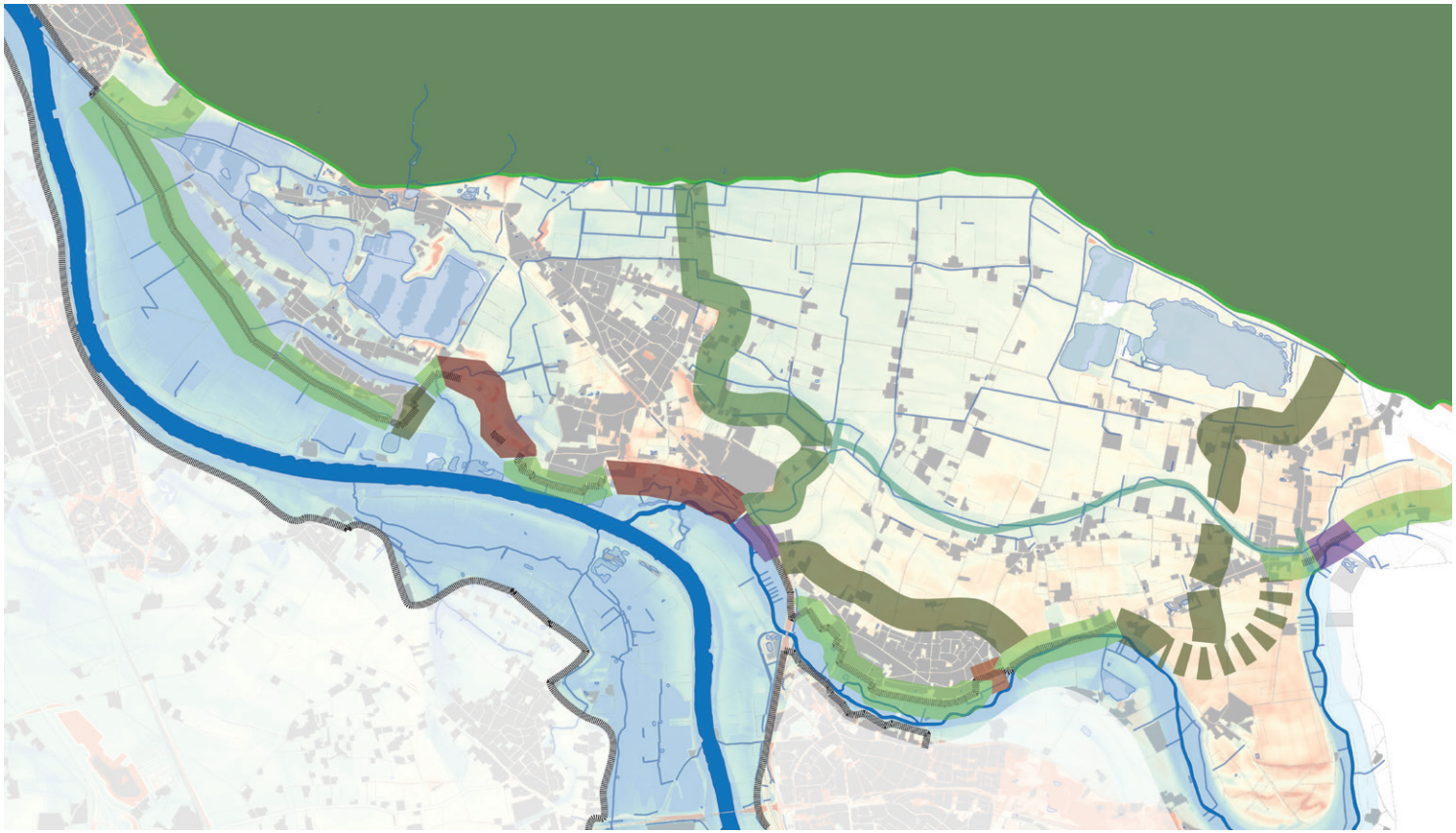

Klassieke dijk (multifunctioneel gebruik mogelijk)

Steilranddijk

Hoge grond dijk (multifunctionele retentiedijk)

Hoge grond dijk (agrarische retentiedijk)

Waterstaatkundige special

Mogelijke dijktypen bij Lob van Gennep

Om denkrichtingen in dit MIRT-onderzoek uit te werken zijn de leidende principes toegepast voor de Lob van Gennep. Dit resulteert in principe-typologieën voor een aantal gebiedseigen dijken, die in elke denkrichting op verschillende onderdelen van het tracé zijn toe te passen. Hiermee is elke denkrichting in haar kracht en in samenhang met het gebied uitgewerkt. Hieronder zijn deze typologieën kort toegelicht. Deze onderstaande dijktypen zijn bedoeld om een beeld te geven van de mogelijke uitwerkingen; ze zijn niet bedoeld als ontwerp of eindoplossing. Uiteindelijke ontwerpen komen immers pas tot stand in een verkennings- en planuitwerkingsfase.

Klassieke dijk (multifunctioneel gebruik mogelijk)

Deze dijk loopt relatief dicht langs de Maas en volgt het verloop van de rivier. De dijk ligt niet op een natuurlijke reliëfovergang. Dit type komt voort uit de kades van 1996 en komt voor tussen Mook en Middelaar en langs het Niersdal. De hoogte van de kering varieert voor elke denkrichting. Verdere kenmerken:

- Een dijk met een kruinbreedte van 4,5 m en taludhellingen van 1:3;
- Buitendijkse kleiinkassing/voorlandverbetering ter voorkoming van piping.

Een Klassieke dijk is door het aanbrengen van overhoogte op de taludhellingen ook om te vormen tot een multifunctionele dijk. Zo'n typologie is mogelijk bruikbaar in combinatie met woningbouw bij Mook.

Steilranddijk

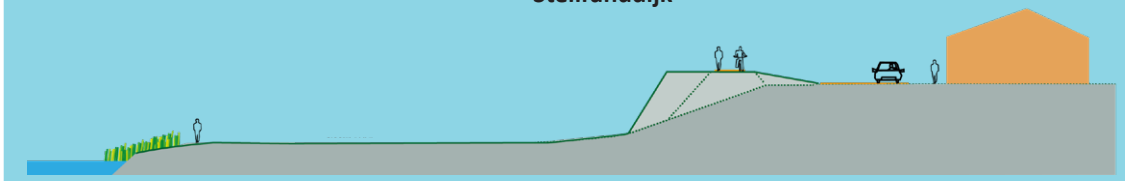

Deze waterkering ligt op een natuurlijke reliëfovergang (steilrand) van hoog naar laag. Dit kan de rand zijn van een rivierduincomplex of hoge rug langs de Maas. De kering zet de aanwezige hoogteverschillen verder aan. De kering volgt de aanwezige hoogtelijnen, niet de verkaveling, en houdt bij voorkeur afstand tot aanwezige bebouwing. Dit type komt voor bij Middelaar, Milsbeek en Ven-Zelderheide. De hoogte van de kering varieert voor elke denkrichting.

Hoge grond dijk (multifunctionele retentiedijk)

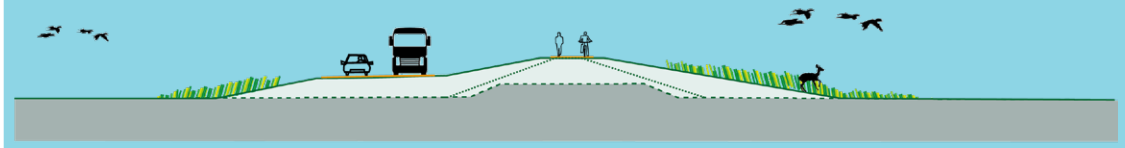

Dit type wordt voor delen van het tracé toegepast als retentiedijk bij de denkrichting Dubbele dijken (nabij Milsbeek). Gesitueerd tegen bestaande rivierduinen. Veelal hebben deze dijken ten opzichte van de klassieke dijk een grondaanvulling aan de binnenzijde en/of buitenzijde. Omdat de kern als dijk wordt ontworpen, worden er geen nadere eisen aan de grond gesteld waarmee de grondaanvullingen worden uitgevoerd. Het gebruik is multifunctioneel, omdat de kering voor 99% van de tijd geen waterkerende functie vervult; voor zowel recreatie, ecologie of landbouw is er ruimte.

Hoge grond dijk (agrarische retentiedijk)

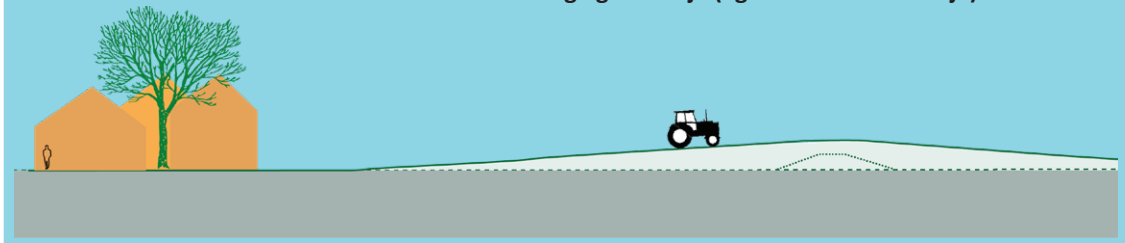

Verholen keringen op hoge grond, waarbij het agrarisch gebruik of natuurfuncties overeind blijft en het onbruikbare deel van een dijk tot een minimum beperkt blijft. Gelegen bij Ottersum (noordzijde), Zelderse Driessen en Ven-Zelderheide.
Verdere kenmerken:

- 80 cm overhoogte bovenop berekende ontwerphoogte
- Bovenbreedte minimaal 10 m
- Taluds minimaal 1:20 bij akkerland en 1:8 bij grasland, in verband met landbouwkundige bewerking en om de kering ruimtelijk op te laten gaan in de omgeving.

Hoofdstuk 5

ZIcht op Ottersum, Gennep en de omleiding van de N271 uit 1977

DENKRICHTINGEN

Drie denkrichtingen als mogelijke oplossing voor de Lob van Gennep
In dit MIRT-onderzoek zijn drie denkrichtingen voor de Lob van Gennep ontwikkeld. In deze denkrichtingen zijn de doelen zoals genoemd in paragraaf 1.2 met elkaar in verbinding:

- het verbeteren van de hoogwaterbescherming in de Lob van Gennep,
- het versterken van de ruimtelijke- en gebiedskwaliteiten en economische ontwikkelingen in de Lob van Gennep, en
- het verbeteren van de waterberging in de Lob van Gennep voor hoogwaterbescherming en ruimtelijke kwaliteit in stroomafwaarts gelegen gebieden, waaronder de bijzondere dijktrajecten.

De denkrichtingen zijn te zien als mogelijke ontwikkelingsperspectieven voor het gebied. Zo ontstaat aan de Maas een waterveilig, aantrekkelijk en economisch vitaal gebied passend bij het karakter en de ambities van de betrokken partijen, zowel in als stroomafwaarts van de Lob van Gennep. Gebiedsontwikkeling en waterveiligheid gaan hand in hand. Daarbij is het specifieke karakter van het gebied samen met de waterveiligheidsopgave het startpunt voor de ontwikkelde denkrichtingen. En zijn vervolgens de leidende principes uit hoofdstuk 4 toegepast. Gezien de aard en ligging van de huidige dijken heeft een deel van de ruimtelijke kwaliteitsambities het karakter van een meekoppelkans. Waar dijkversterking raakt aan meekoppelkansen, nemen we deze mee, waarbij we uitgaan van cofinanciering door belanghebbende partijen (bijvoorbeeld provincies en/of gemeenten).

Dit hoofdstuk werkt elke denkrichting in haar kracht uit en laat zien wat de effecten zijn. De drie denkrichtingen zijn:

- **Wettelijke normdijken** (zonder inrichting als waterbergingsgebied),
- **Dubbele dijken** (klein waterbergingsgebied),
- **Verbindende dijken** (groot waterbergingsgebied).

Merk op: alle drie de denkrichtingen omvatten maatregelen, die nodig zijn *nadat* in 2018 de laatste onderdelen van dijktraject 54-1 zijn aangepakt in het kader van Maaswerken. Dit betreft de afronding van de zogenaamde Prioritaire dijken uit de Bestuursovereenkomst Sluitstukkaden (2010).

Tot slot merken we nogmaals op dat de ontwikkelde denkrichtingen in dit MIRT-onderzoek bedoeld zijn om een concreet doch indicatief beeld te geven van een mogelijke oplossingen; ze zijn niet te beschouwen als ontwerpen! Pas in een vervolg, gedurende een MIRT-Verkenning, worden alternatieve oplossingen ontwikkeld, die zullen leunen op de inbreng en oogst van een uitgebreide gebiedsparticipatie.

DENKRICHTING: WETTELIJKE NORM DIJKEN

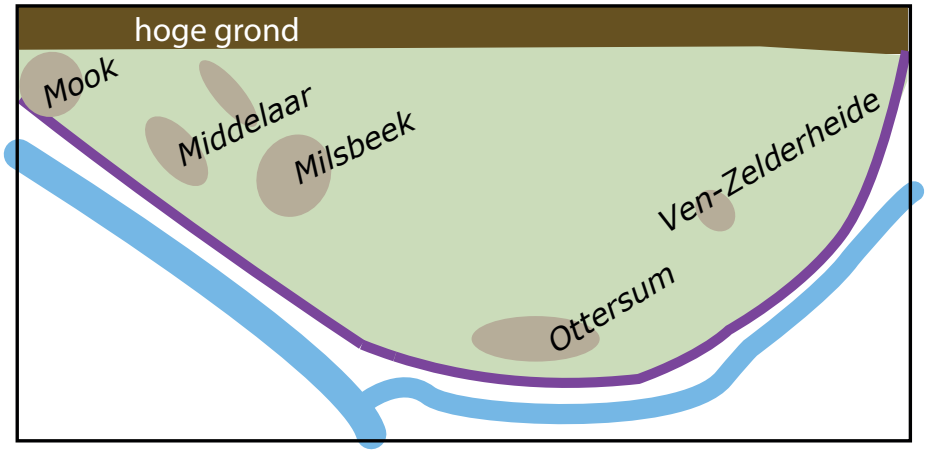

In deze denkrichting wordt de Lob van Gennep beschermd door dijken die voldoen aan de wettelijke norm (paarse lijn).

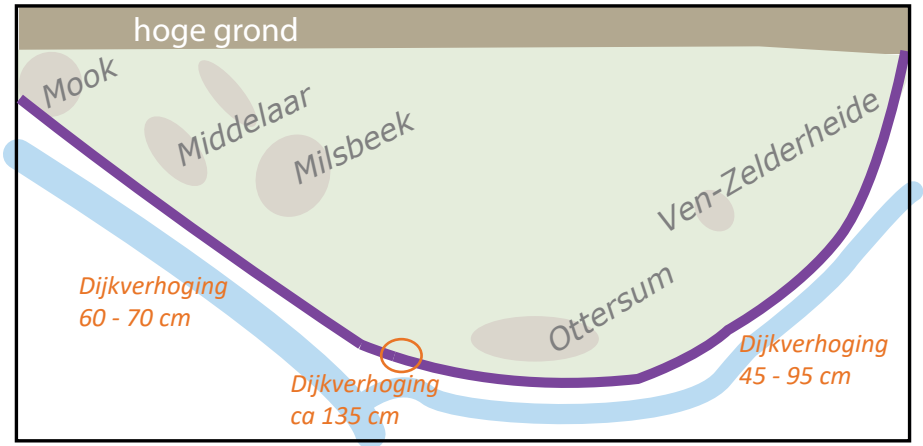

Dijkverhoging ten opzichte van de huidige situatie.

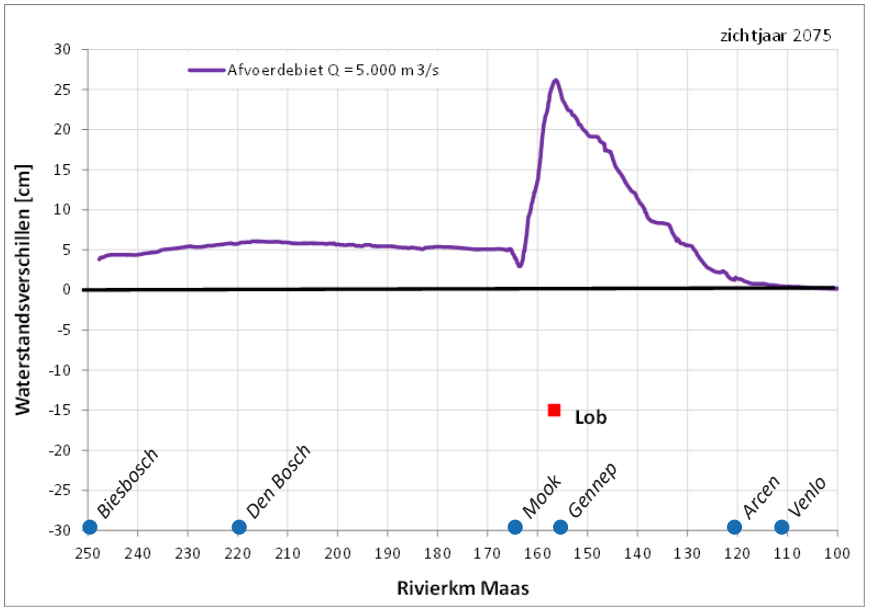

Waterstandseffecten Wettelijke normdijken t.o.v. huidige situatie

Bij de wettelijke normdijken is sprake van een waterstandsstijging, omdat dijken rondom de Lob van Gennep op normhoogte worden gebracht. Het gebied stroom niet meer in, waardoor stroomafwaarts sprake is van hogere waterstanden. En omdat het rivierbed met deze ingreep kleiner wordt, leidt dit eveneens tot flink hogere waterstanden stroomopwaarts (tot voorbij Arcen).

5.1 DENKRICHTING WETTELIJKE NORMDIJKEN (ZONDER INRICHTING ALS WATERBERGINGSGEBIED)

Bescherming in het gebied conform wettelijke norm
De dijkversterking bestaat uit het op hoogte en sterkte brengen van de bestaande dijken van dijktraject 54-1 conform de nieuwe norm (maximaal toelaatbare ondergrens van 1:300 overstromingskans). Om de aansluiting van keringen op de hoge gronden te borgen, zijn dijktracés verlengd. De huidige aanwezige verlaging in de N271 juist ten noorden van Gennep nabij de Bloemenstraat wordt hierbij eveneens op wettelijke hoogte gebracht.

Waterveiligheid in de Lob van Gennep conform de wettelijke norm, maar ook averechts effect op waterveiligheid stroomopwaarts in de Maasvallei en stroomafwaarts in de Bedijkte Maas
Dijktraject 54-1- de Lob van Gennep krijgt met deze ingreep het wettelijke beschermingsniveau. Maar met het opheffen van de aanwezige verlaging in de kering, werkt het gebied niet meer als waterberging, zoals vastgelegd in de Beleidsregels grote rivieren.

Het gebied stroomt niet meer in om de voor de Bedijkte Maas relevante hoogwatergolf af te toppen. Overstroming van dijken vindt plaats bij een afvoer in 2075 tussen ca. 5.000 m^3/s en 5.500 m^3/s, die statistisch gezien jaarlijks met kans kleiner dan 1:17.000 kan optreden. In de huidige situatie (bij een afvoer in 2075 van ca. 3.900 m^3/s) bedraagt die kans jaarlijks 1:200. Dit betekent dat er geen sprake meer is van een waterstandsdaling stroomafwaarts van de Lob van Gennep.

Sterker nog, met deze ingreep is sprake van een waterstandsstijging ten opzichte van de huidige situatie. Circa 5 cm waterstandsstijging stroomafwaarts van de Lob van Gennep in de gehele Bedijkte Maas en zelfs circa 27 cm stroomopwaarts in de Maasvallei (aflopend naar 0 cm tot circa 50 rivierkilometers stroomopwaarts tot voorbij Arcen). Dit betekent per saldo een afname van de waterveiligheid in een groot deel van de Maas, zowel stroomaf- als stroomopwaarts.

Dijkverhogingen
Ten opzichte van de huidige dijken is sprake van een verhoging variërend van 45 tot 95 cm voor het tracé vanaf de in de huidige situatie aanwezige verlaging tot aan de stuwwal; en een verhoging van circa 60 tot 70 cm voor het tracé vanaf de in de huidige situatie aanwezige verlaging tot aan Mook (nabij de sluis). Ter plaatse van de aanwezige verlaging is een verhoging van circa 135 cm nodig.

DENKRICHTING: WETTELIJKE NORM DIJKEN

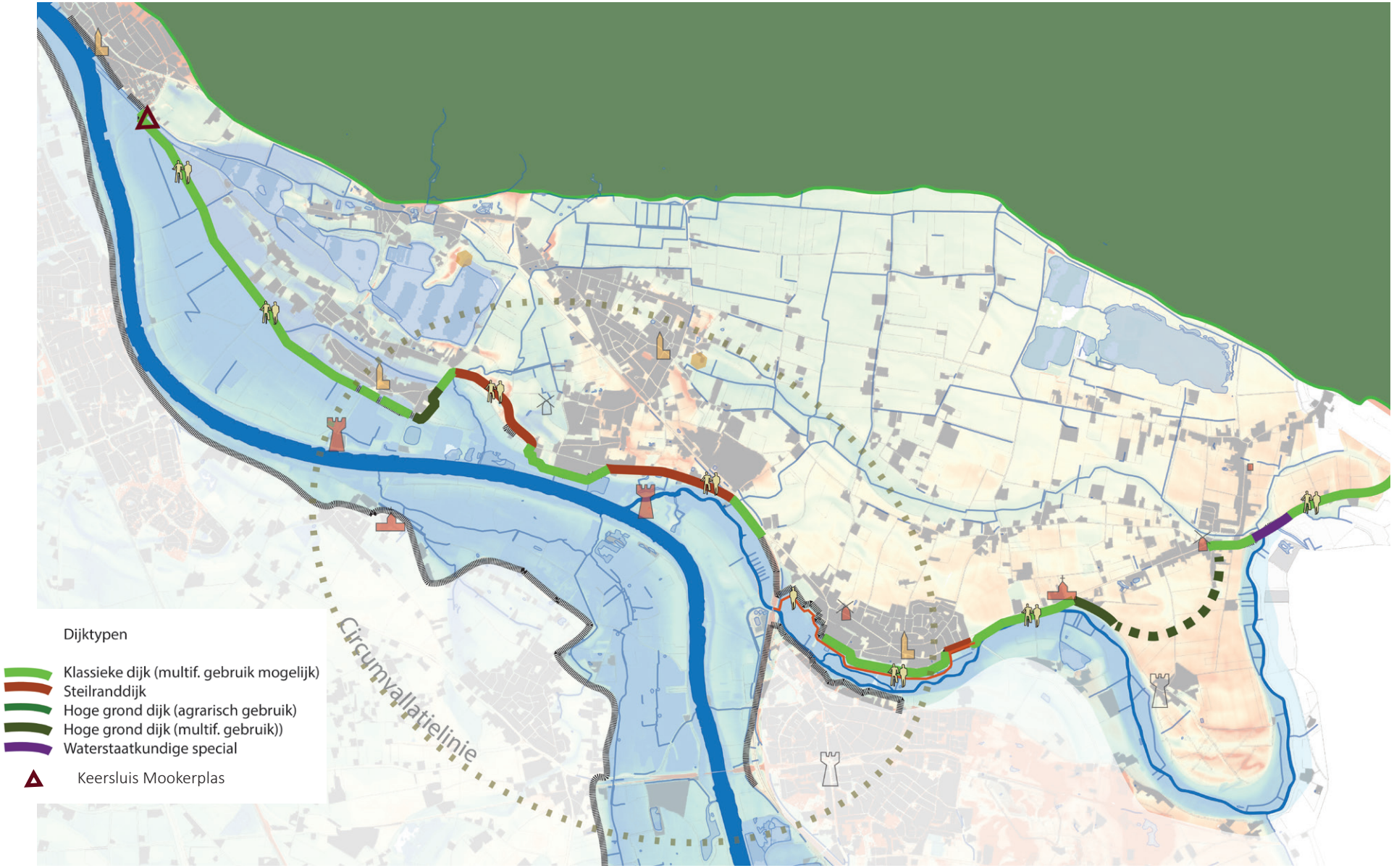

Ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep verbetert deels
Voor het verhogen van deze keringen zijn met het oog op een goede ruimtelijke inpassing de leidende principes van kracht zoals beschreven in hoofdstuk 4. Mits goed toegepast betekent dit een verbetering ten opzichte van de huidige dijken. Gezien de aard en ligging van de huidige dijken zullen de meeste ruimtelijke kwaliteitsambities het karakter van een meekoppelkans hebben.

Ruimtelijke kansen, al dan niet of deels met medebekostiging door betrokken partijen, die in deze denkrichting een rol kunnen spelen zijn:
- Verbeteren van de huidige dijkprofielen naar vanzelfsprekende gebiedseigen dijken,
- Versterken van het landschap en verbinden van historisch erfgoed door het benutten van de dijken als recreatieve routes,
- Verbinden van dorpskernen met de Maas, zoals Middelaar.

Een aantal andere voor de ruimtelijke kwaliteit belangrijke ontwikkelingen zullen autonoom doorgang vinden. Voorbeelden hiervan zijn de herinrichting van de N271 bij Gennep, Milsbeek en Mook (vanuit Provincie Limburg), het Programma Beekherstel (vanuit Waterschap Limburg) en de realisatie van het Koningsven (door Teunesen Zand en Grint B.V. en Natuurmonumenten).

Of sprake kan zijn van een integrale ontwerpopgave is niet op voorhand aan te geven. De kans dat de verschillende deelopgaven een sectorale scope krijgen is aanzienlijk. Dat betekent dat het programma Beekherstel zich vooral richt op een snelle afwatering van het gebied en de herinrichting van de N271 zich zal richten naar de normen van 'duurzaam veilig' en minder op het oplossen van integrale gebiedskwaliteit en multifunctionaliteit.

Onzekerheid en perspectief in de Lob van Gennep
Met deze denkrichting functioneert de Lob van Gennep niet als waterbergingsgebied, maar blijft de volledige Lob van Gennep behoren tot het juridische rivierbed conform de Beleidslijn grote rivieren. Daarmee zijn economische ontwikkelingen gebonden aan de beleidslijn en vergunningplichtig. In de praktijk betekent dat dat voor (bouw-)activiteiten die ten koste gaan van het bergend volume van de Lob van Gennep compensatie moet worden geboden in de vorm van een vergroting van minimaal het vergelijkbare volume. Dit wordt doorgaans ingevuld door maaiveldverlaging. Ondernemers met uitbreidingsplannen zullen dus moeten beschikken over percelen en middelen om in deze compensatie te voorzien. In de praktijk blijkt dit voor met name agrarische ondernemers een belemmering voor verdere groei.

DENKRICHTING: DUBBELE DIJKEN

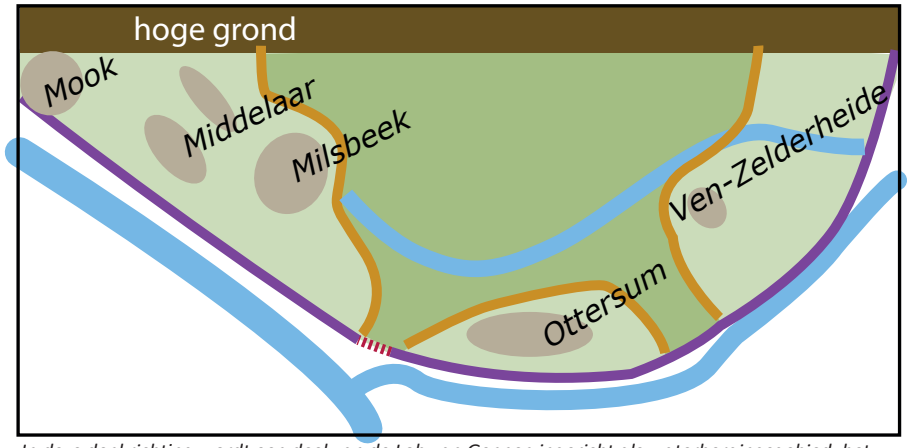

In deze denkrichting wordt een deel van de Lob van Gennep ingericht als waterbergingsgebied: het donkergroene gedeelte. Hieromheen liggen retentiedijken (oranje). De omliggende delen waarin de aanwezige kernen zich bevinden worden beschermd door wettelijke normdijken (paars). Bij een bepaalde waterstand stroomt door de inlaat (rood) het water het waterbergingsgebied in.

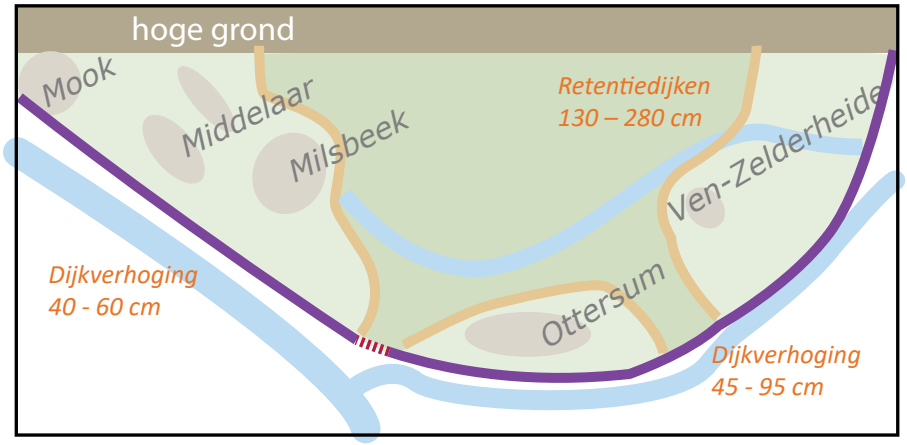

Dijkverhoging ten opzichte van de huidige situatie.

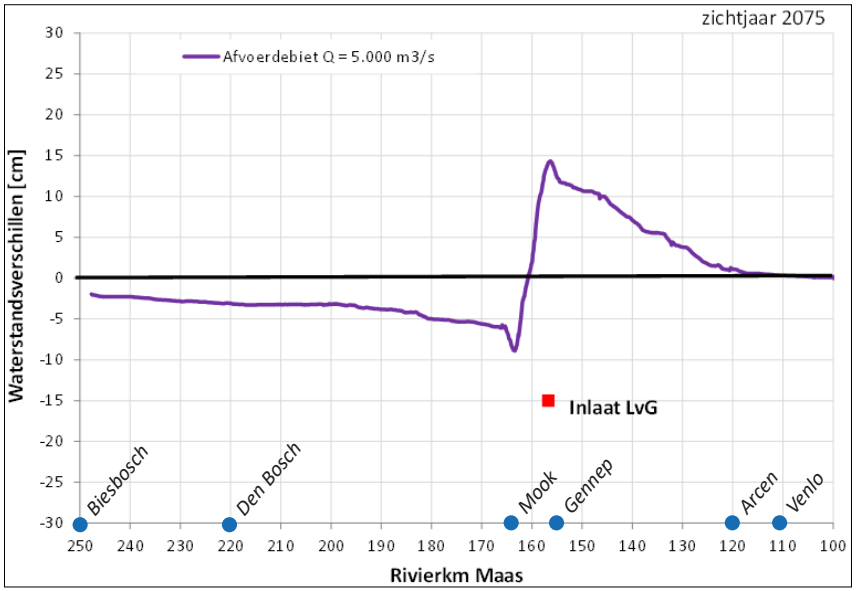

Waterstandseffecten Dubbele dijken t.o.v. huidige situatie

Stroomafwaarts van de Lob van Gennep is sprake van lagere waterstanden, omdat de Lob van Gennep wordt ingezet als waterbergingsgebied. Omdat het waterbergingsgebied in deze denkrichting Dubbele dijken kleiner is dan bij de denkrichting Verbindende dijken is sprake van geringere waterstandsdaling. Stroomopwaarts is sprake van hogere waterstanden, omdat de hoogte van de instroomdrempel bij deze denkrichting hoger ligt dan de aanwezige verlaging in de dijk in de huidige situatie (nadat waterschap Limburg in 2018 de Sluitstukkades in het kader van Maaswerken in 2018 heeft gerealiseerd). Door de hogere instroomdrempel stroomt de Lob later in dan in de huidige situatie en is hierdoor tot het moment van instroom sprake van afname van het rivierbed.

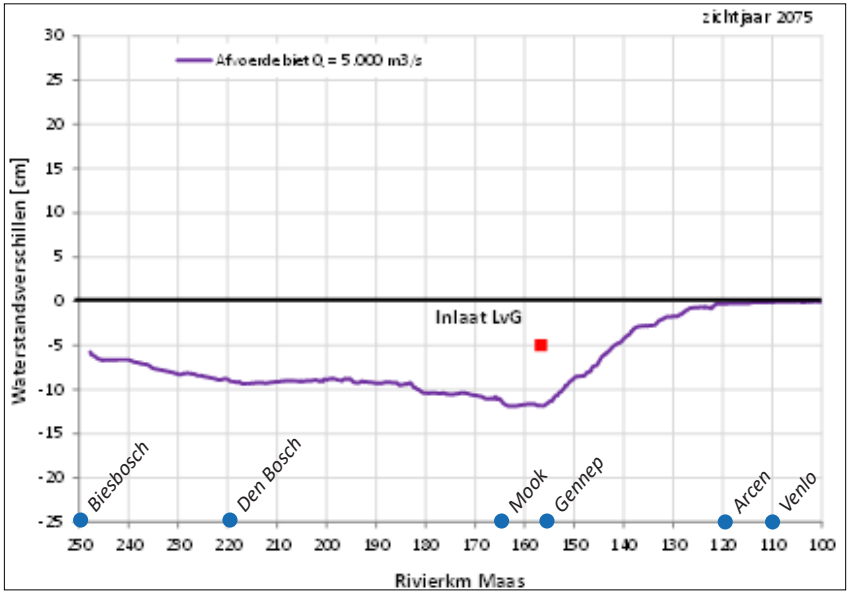

Waterstandseffecten Dubbele dijken t.o.v. Wettelijke normdijken

Merk op dat deze denkrichting Dubbele dijken wel een waterstandsdaling laat zien, wanneer deze wordt vergeleken ten opzichte van de denkrichting Wettelijke normdijken, zoals beschreven in paragraaf 5.1. In dat geval is sprake van een waterstandsdaling van circa 12 cm (aflopend naar 7 cm nabij de Biesbosch; en aflopend naar 0 cm tot circa 40 km stroomopwaarts bij Arcen). In de grafiek is geduid wat stroomaf- en opwaarts de waterstandsdaling is ingeval de Lob van Gennep is ingericht als klein waterbergingsgebied. In deze grafiek is de waterstandsdaling vergeleken met de denkrichting Wettelijke normdijken. Er is sprake van waterstandsdaling, omdat de werking als waterbergingsgebied is geduid ten opzichte van de situatie dat dijktraject 54-1 dijken zou krijgen overeenkomstig de nieuwe wettelijke normen.

5.2 DENKRICHTING DUBBELE DIJKEN (KLEIN WATERBERGINGSGEBIED)

De denkrichting ‘Dubbele dijken’, met een klein waterbergingsgebied in het midden van de Lob, gaat uit van het beschermen van het totale gebied (overeenkomstig het tracé van dijktraject 54-1) conform de wettelijke norm. In het hart van de Lob van Gennep wordt een waterbergingsgebied ingericht dat middels een vaste drempel instroomt bij extreem hoogwater van een bepaalde afvoer en het water vast houdt tijdens die extreme hoge afvoeren van de Maas. Er komt dus als het ware een dubbele dijkring. De buitenste dijk beschermt het gebied tot de wettelijke norm, de binnenste dijkring beschermt de achterkant van de kernen én vormt een compartiment waar het water via een instroomdrempel bij extreem hoog water kan instromen. De binnenste dijkring functioneert als waterbergingsgebied, waarin water wordt vastgehouden tot de hoogwaterpiek voorbij is.

Daarna stroomt het waterbergingsgebied weer leeg via een aantal uitstroomvoorzieningen; door verlaging van het maaiveld in het restant van de Rijnloop (Schraveltse, Spieker- en Aaldonkse beek), samen met een brede uitstroomvoorziening van de Kroonbeek, en een grotere duiker voor de Tielebeek onder de N271 incl. een verlaging van maaiveld vanaf de Tielebeek naar de Mookerplas. Bij de dijkversterking van de huidige dijken en de realisatie van de nieuwe retentiedijken zijn op nagenoeg de gehele tracélengte voorlandverbetering tegen piping en stabiliteitsmaatregelen nodig.

Bescherming in het gebied verbetert ten opzichte van de huidige situatie

In deze denkrichting wordt de Lob van Gennep verdeeld in twee zones; de binnenste zone is ingericht met het oog op hoogwaterbescherming én waterberging. De retentiedijken die dit gebied omringen zijn ongeveer even hoog als de dijken die volgens de wettelijke norm worden aangelegd. De buitenste zone van het gebied, met daarin de kernen van Plasmolen, Middelaar, Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide, wordt aan de Maas- en Nierszijde beschermd door een kering die is aangelegd conform de wettelijke normering. Aan de 'achterkant' wordt deze zone beschermd door de kering die het waterbergingsgebied begrenst.

De mate van bescherming in het waterbergingsgebied wordt niet alleen bepaald door de hoogte en sterkte van de retentiedijken, maar ook door de hoogte van de instroomdrempel. Het is immers deze verlaagde instroomdrempel in de dijk, die bepalend is voor het moment waarop de binnenste zone (het waterbergingsgebied) inundeert. De hoogte van deze drempel is zowel bepalend voor de bescherming van het achterliggende gebied als voor de bescherming van het stroomafwaarts gelegen gebied. Om de functie te kunnen vervullen als waterbergingsgebied is een drempel wenselijk van 13,65m + NAP bij oplevering en 13,85m + NAP in 2075, rekening houdend met klimaatverandering. In de huidige situatie is ter plaatse een verlaging aanwezig op een hoogte van 13,45m + NAP.

Het waterbergingsgebied bij de denkrichting Dubbele dijken stroomt later en minder vaak in (bij een afvoer in 2075 van ca. 4.200 m^3/s, die statistisch gezien jaarlijks met een kans van 1:400 kan optreden) dan in de huidige situatie (bij een afvoer in 2075 van ca. 3.900 m^3/s, die statistisch gezien jaarlijks met een kans van 1:200 kan optreden). Het beschermingsniveau in de denkrichting Dubbele dijken is dus hoger dan het beschermingsniveau in de huidige situatie. Merk op dat instroom van de Lob van Gennep ongeveer of net iets eerder plaatsvindt ten opzichte van de instroom of overstroming van dijktrajecten elders in de Maasvallei die keringen hebben met een beschermingsniveau van 1:100 overstromingskans (ondergrens). Er is ingeval van inzet van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied sprake van een situatie waarbij in geheel Limburg een evacuatie aanstaande of gaande is, omdat 38 van de 42 dijktrajecten in de Limburgse Maasvallei dijken hebben met een beschermingsniveau van 1:100 overstromingskans.

Waterstandsdaling voor stroomafwaarts gelegen gebieden is gering, en waterstandsstijging voor stroomopwaarts gelegen gebieden

De waterberging van de Lob van Gennep zorgt bij deze denkrichting voor een waterstandsdaling van circa 8 cm (aflopend naar 2 cm nabij de Biesbosch) ten opzichte van de huidige situatie. Stroomopwaarts van de Lob van Gennep is sprake van een waterstandsstijging van circa 14 cm (aflopend tot 0 cm tot circa 40 km stroomopwaarts bij Arcen). Het waterbergingsgebied vangt daarmee beperkt de piekafvoer af voor de Bedijkte Maas en heeft daarmee een licht positief effect op 27 bijzondere dijktrajecten (circa 20 km).

DENKRICHTING: DUBBELE DIJKEN

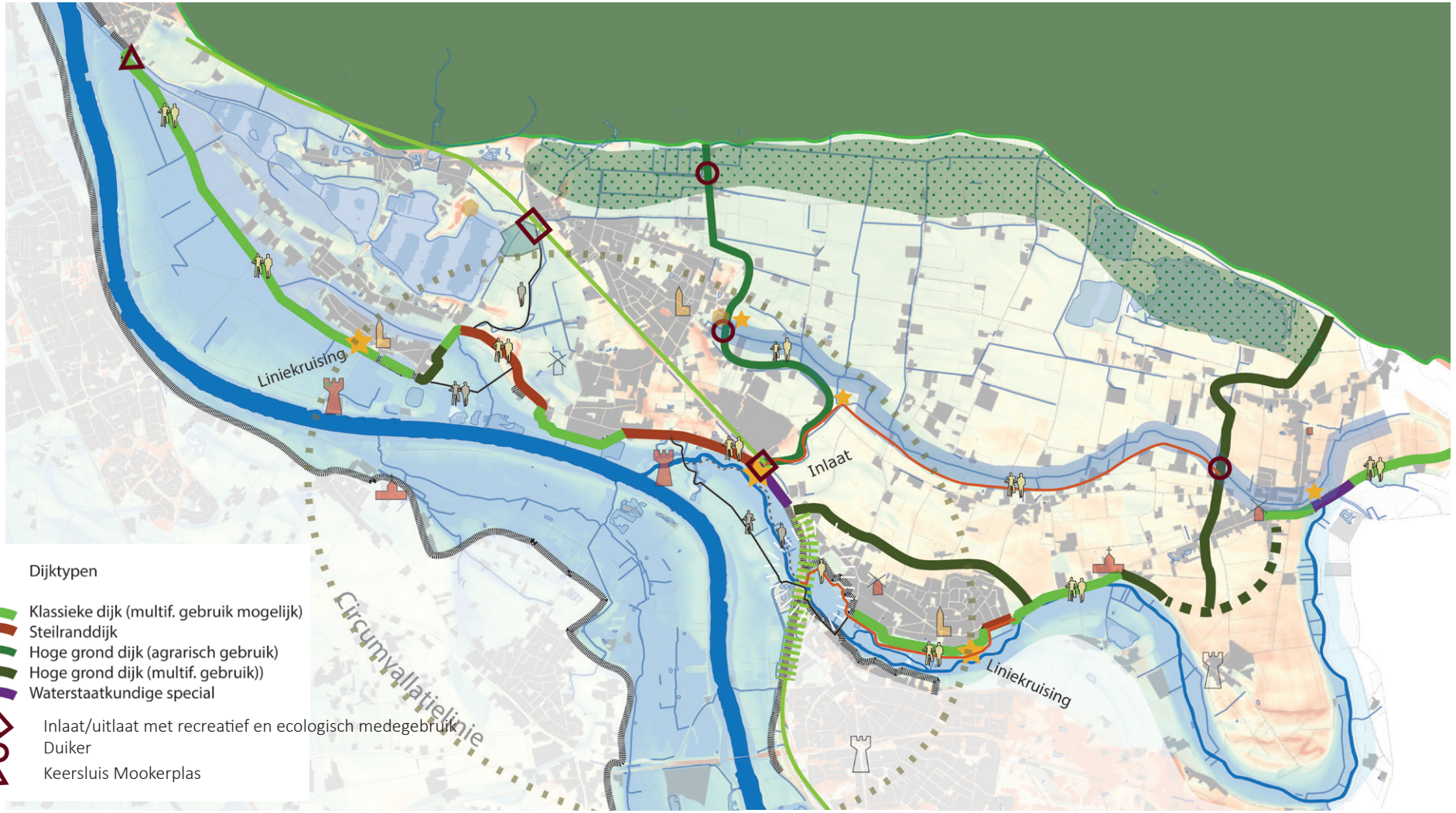

Dijktypen

- Klassieke dijk (multif. gebruik mogelijk)
- Steilranddijk
- Hoge grond dijk (agrarisch gebruik)
- Hoge grond dijk (multif. gebruik))
- Waterstaatkundige special

- Inlaat/uitlaat met recreatief en ecologisch medegebruik
- Duiker
- Keersluis Mookerplas

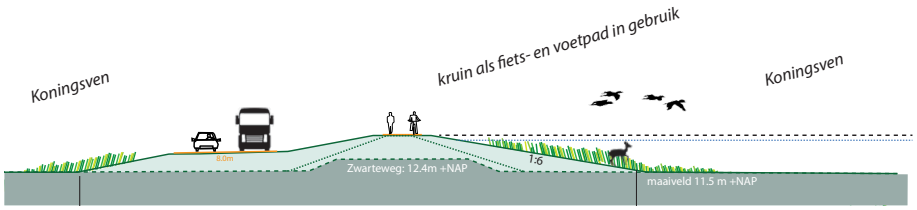

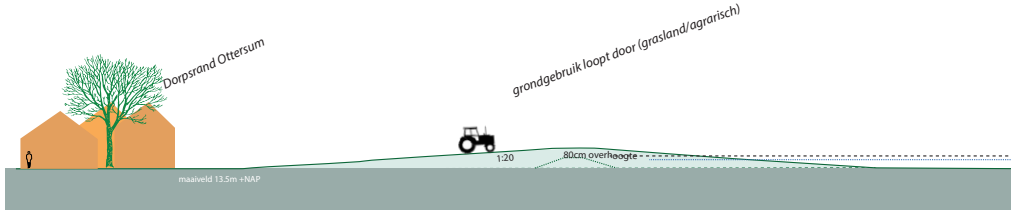

Dijkverhogingen
Voor het tracé van het huidige dijktraject 54-1 geldt dat ten opzichte van de huidige dijken sprake is van een verhoging variërend van 45 tot 95 cm voor het tracé vanaf het instroompunt tot aan de stuwwal; dit is gelijk aan de verhoging die nodig is voor de wettelijke normdijken. En geldt dat sprake is van verhoging van circa 40 tot 60 cm voor het tracé vanaf het instroompunt tot aan Mook (nabij de sluis in de Mookerplas). De nieuwe retentiedijken hebben een hoogte, afhankelijk van de locatie, van 130 tot 280 cm ten opzichte van het huidige maaiveld. Deze hoogtes hangen samen met het gegeven dat ter plaatse sprake is van een verlaging in het landschap.

Ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep verbetert deels en is met extra inspanning te borgen
Voor het verhogen van de keringen zijn met het oog op een goede ruimtelijke inpassing de leidende principes van kracht zoals beschreven in hoofdstuk 4. De belangrijkste ruimtelijke impact van deze denkrichting wordt daarbij gevormd door de introductie van twee dijkringen en bijbehorende tracés; het wettelijk reeds bestaande tracé van de huidige dijken en het nieuwe tracé van de retentiedijken. Deze denkrichting introduceert namelijk naast het wettelijk te versterken bestaande tracé een tweede dijkring in het gebied. Dit omdijkte gebied fungeert als een separaat compartiment waar Maaswater in de toekomst bij hogere piekafvoeren kan instromen via een instroomdrempel waar dit water tijdelijk kan worden vastgehouden. Deze dijken hebben enerzijds een beschermende functie voor de dorpen Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide, maar hebben ook een waterbergingsfunctie, omdat ze het water bij extreme piekafvoer op de Maas vast dienen te houden in het midden van de Lob van Gennep.

Retentiedijken deels ruimtelijk inpasbaar onder voorwaarden
De nieuwe retentiedijken raken veel functies en belangen. Inpassing ervan vormt een integrale ontwerpopgave waarin de samenhang tussen de retentiedijken en de dorpskernen, recreatieve verbindingen en aangrenzende ruimtelijke projecten in samenhang moet worden bezien en opgelost. Complicerend is namelijk dat de retentiedijken komen te liggen op een tracé waar voorheen geen bedijking aan de orde was en, nog belangrijker voor ruimtelijke kwaliteit, op een tracé dat geen relatie met de Maas of de Niers heeft.

De mogelijkheden om dijken op een natuurlijke en vanzelfsprekende manier toe te passen, in de vorm van hoge gronddijken (een multifunctionele retentiedijk of een agrarische retentiedijk) zijn deels aanwezig bij Milsbeek en Ven-Zelderheide. Voor de overige tracé is een vanzelfsprekende inpassing beperkt, omdat het onderliggend reliëf hier geen logische en ook geen natuurlijke aangrijpingspunten voor biedt. Op een aantal plekken is het mogelijk om zogenaamde hoge grond dijken (met agrarisch medegebruik) aan te leggen (Noordzijde Ottersum) waarmee onlogische, niet leesbare dijken kunnen worden vermeden en het onderliggend gebruik overeind blijft. Keerzijde is dat deze hoge gronddijken 80 cm hoger moeten worden aangelegd en dit mogelijk op niet alle locaties een logische inpassing oplevert.

De gebruikswaarde van het gebied neemt af omdat de footprint van het extra dijktracé in het landelijk gebied aanmerkelijk is. Met hoge gronddijken zullen percelen worden doorsneden, al is dit deels op te lossen met een extra overhoogte van 80 cm, omdat daarmee het agrarisch gebruik kan worden doorgezet. De multifunctionele hoge grond dijken kunnen toegankelijk gemaakt worden voor wandelaars en fietsers. Daarmee ontstaat een extra recreatieve verbinding door het hart van de Lob van Gennep. Ook wordt hier, mits van een juiste dimensie, een smalle ecologische corridor mogelijk van de Stuwwal naar de Maas.

Ruimtelijke kansen, al dan niet of deels met medebekostiging door betrokken partijen, die in deze denkrichting een rol kunnen spelen zijn:
- Verbeteren van dijkprofielen naar vanzelfsprekende gebiedseigen dijken,
- Versterken van het landschap en verbinden van historisch erfgoed door het benutten van de dijken als recreatieve routes,
- Aanvullend op het Genneperhuis ontstaan nieuwe verblijfplekken op markante landschappelijke en historische locaties; de Dam (Niers/Spiekerbeek), kruising Kroonbeek- Schraveltse beek (restant Rijnstrang), oostflank Milsbeek (gekoppeld aan te verleggen Pieterpad),
- Inrichten van de instroomdrempel als markant element,
- Benutten retentiedijken als functionele, recreatieve en ecologische verbinding,
- Verbinden van dorpskernen met de Maas, zoals Middelaar,
- Ontwikkelen erfgoed: zichtbaar maken voormalige Circumvallatielinie. Deze linie dient als inspiratie om zowel bij de dijk van Middelaar als Ottersum, alsmede bij de nieuwe retentiedijken onderdelen weer zichtbaar te maken. Nader te onderzoeken bij een eventuele MIRT-verkenning.

Referentie voor instroomdrempel is bijvoorbeeld de hoogwaterdrempel van de nevengeul bij Nijmegen-Lent. Foto: Rutger Hollander

Visualisatie van een hoge grond dijk met multifunctioneel landgebruik.

Voor de eerder genoemde en voor de ruimtelijke kwaliteit belangrijke ontwikkelingen geldt eveneens dat deze autonoom doorgang zullen vinden. Voorbeelden hiervan zijn de herinrichting van de N271 bij Gennep, Milsbeek en Mook (vanuit Provincie Limburg), het Programma Beekherstel (vanuit Waterschap Limburg) en de realisatie van het Koningsven (door Teunesen Zand en Grint B.V. en Natuurmonumenten). Met deze denkrichting ligt een integrale ontwerpopgave van drempel en provinciale weg voor de hand. Daarmee ontstaan kansen voor de realisatie van een markante plek ter hoogte van de inlaat. Belangrijke toe te voegen kwaliteiten zijn: versmallen en benutten van de weg voor uitzicht op het Niersdal en het realiseren van ecologische en recreatieve verbindingen bij de inlaat en het in/uitlaatwerk bij de Kroonbeek en de Tielebeek die de huidige barrièrewerking van de N271 doorbreken.

Onzekerheid en perspectief in de Lob van Gennep

Aan de onzekere status van de Lob van Gennep komt een einde. De binnenste zone van de Lob van Gennep wordt waterbergingsgebied, dat is omringd door retentiedijken. En de volledige Lob van Gennep, dus beide zones, blijven behoren tot het juridische rivierbed. Daarmee zijn economische ontwikkelingen gebonden aan de Beleidslijn grote rivieren en vergunningplichtig. In de praktijk betekent dat dat voor (bouw-) activiteiten die ten koste gaan van het bergend volume van de Lob van Gennep compensatie moet worden geboden in de vorm van een vergroting van minimaal het vergelijkbare volume. Dit wordt doorgaans ingevuld door maaiveldverlaging. Ondernemers met uitbreidingsplannen zullen dus moeten beschikken over percelen en middelen om in deze compensatie te voorzien. In de praktijk blijkt dit voor met name agrarische ondernemers een belemmering voor verdere groei.

DENKRICHTING: VERBINDENDE DIJKEN

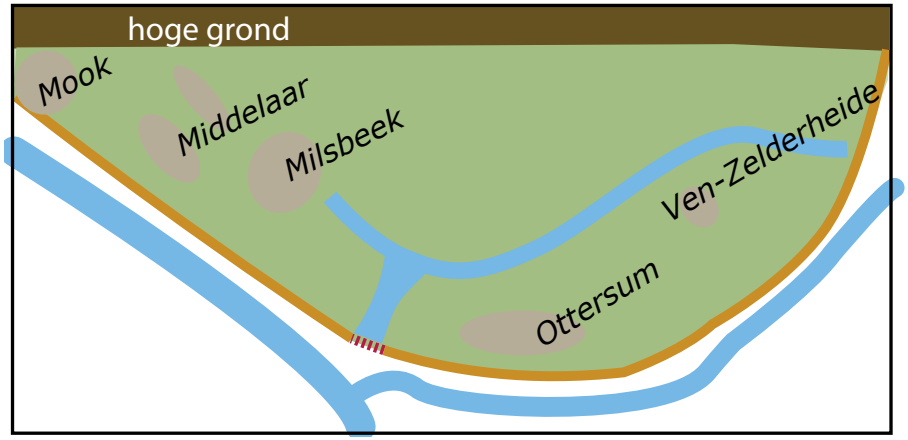

In deze denkrichting blijft de Lob van Gennep in zijn geheel waterbergingsgebied en wordt beschermd door retentiedijken (oranje). Bij een bepaalde waterstand stroomt door de inlaat (rood) het water het waterbergingsgebied in.

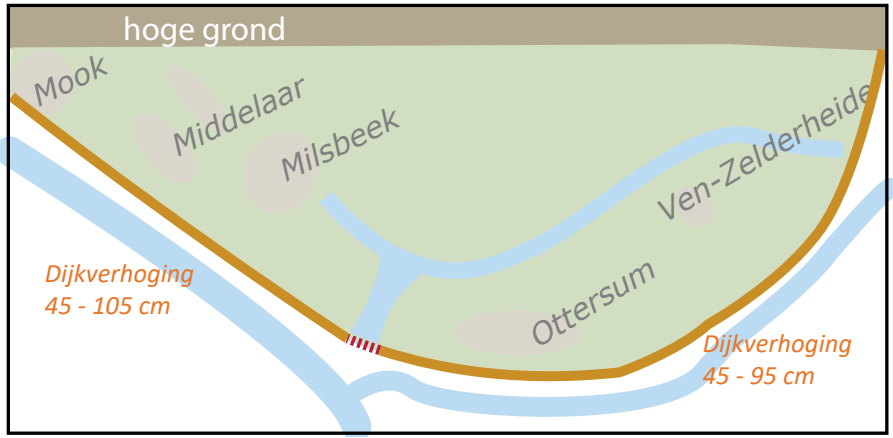

Dijkverhoging ten opzichte van de huidige situatie.

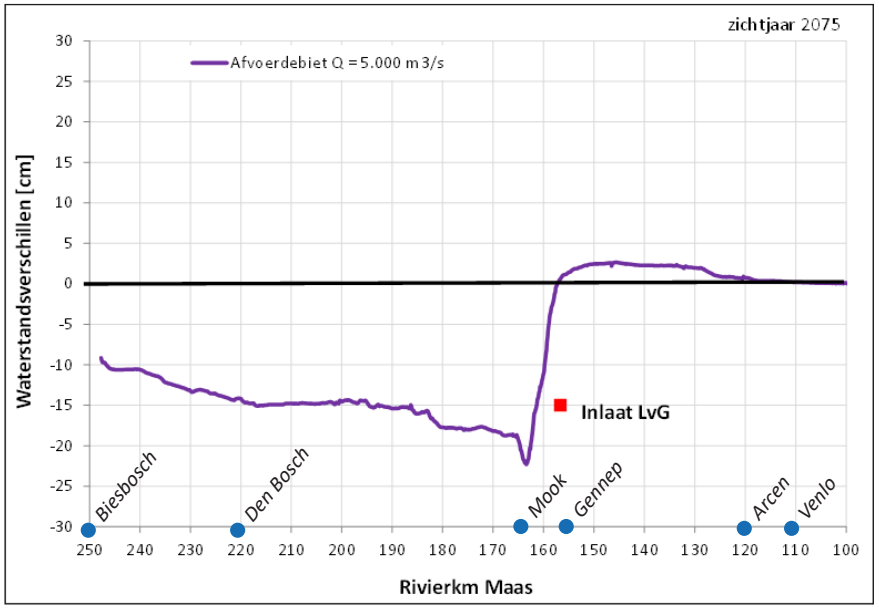

Waterstandseffecten Verbindende dijken t.o.v. huidige situatie

Stroomafwaarts van de Lob van Gennep is sprake van lagere waterstanden, omdat de Lob van Gennep wordt ingezet als waterbergingsgebied. Omdat het waterbergingsgebied in deze denkrichting Verbindende dijken groter is dan bij de denkrichting Dubbele dijken is sprake van een flink grotere waterstandsdaling. Stroomopwaarts lijkt in de grafiek sprake van gering hogere waterstanden. Hierbij wordt opgemerkt dat in een vervolgfase op het MIRT-onderzoek een nadere uitwerking van deze denkrichting mogelijk is, waardoor de stroomopwaarts nog minder of geen sprake zal zijn van hogere waterstanden.

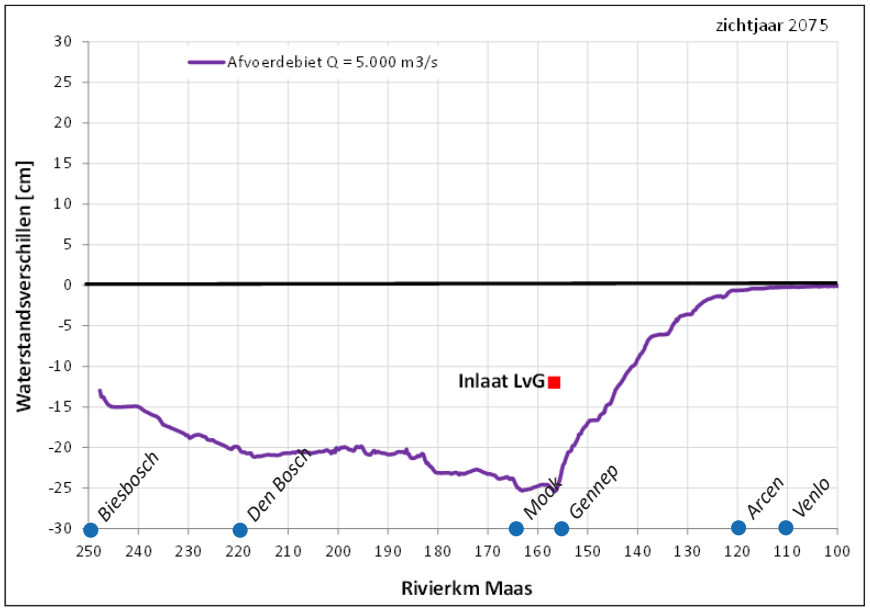

Waterstandseffecten Verbindende dijken t.o.v. Wettelijke normdijken

Merk op dat deze denkrichting Verbindende dijken een nog grotere waterstandsdaling laat zien, wanneer deze wordt vergeleken ten opzichte van de denkrichting Wettelijke normdijken, zoals beschreven in paragraaf 5.1. In dat geval is sprake van een waterstandsdaling van circa 26 cm (aflopend naar 15 cm nabij de Biesbosch; en aflopend naar 0 cm tot circa 40 km stroomopwaarts bij Arcen). In de grafiek is geduid wat stroomaf- en opwaarts de waterstandsdaling is ingeval de Lob van Gennep is ingericht als groot waterbergingsgebied. In deze grafiek is de waterstandsdaling vergeleken met de denkrichting Wettelijke normdijken. Er is sprake van waterstandsdaling, omdat de werking als waterbergingsgebied is geduid ten opzichte van de situatie dat dijktraject 54-1 dijken zou krijgen overeenkomstig de nieuwe wettelijke normen. De waterstandsdaling is door het grote waterbergingsgebied fors groter ten opzichte van de denkrichting Dubbele dijken, waarbij sprake is van een klein waterbergingsgebied.

5.3 DENKRICHTING VERBINDENDE DIJKEN (GROOT WATERBERGINGSGEBIED)

Deze denkrichting verenigt de beschermende functie en de waterbergingsfunctie in één dijktracé. Een regelbare instroomvoorziening (bijv. een concept à la Veessen-Wapenveld, zie de toelichting op pagina 74) voorziet zowel in verbetering van de hoogwaterbescherming als in een adequate instroom op het moment dat waterberging eenmaal aan de orde is. Gezien de omvang van het waterbergingsgebied zijn op het tracé vanaf de instroomvoorziening tot aan Mook hogere dijken nodig. Het idee is een normaalsituatie waarbij sprake is van een doorgaande/openverbinding bij de instroomvoorziening. In hoogwatersituaties worden schuiven geplaatst, welke 'open vallen' voor de voor Bedijkte Maas relevante afvoergolf. Voor een goede instroom is ter plaatse van de instroomvoorziening een verlaging van het maaiveld nodig.

Daarna stroomt het waterbergingsgebied weer leeg via een aantal uitstroomvoorzieningen. Dit vindt plaats via de instroomvoorziening, en de daar doorheen lopende Kroonbeek. Tevens is voor een vlotte uitstroom verlaging van het maaiveld in het restant van de Rijnloop nodig (Schraveltse, Spieker- en Aaldonkse beek). Daarnaast is een grotere duiker voor de Tielebeek onder de N271 nodig incl. een verlaging van maaiveld vanaf de Tielebeek naar de Mookerplas. Bij de dijkversterking van de huidige dijken is op nagenoeg de gehele tracélengte voorlandverbetering tegen piping en stabiliteitsmaatregelen nodig.

Zowel de dijktracés als de inrichtingsmaatregelen kunnen meerwaarde bieden als verbindende schakel tussen een aantal belangrijke waarden, functies en bezienswaardigheden.

Bescherming in het gebied verbetert ten opzichte van de huidige situatie

De denkrichting 'Verbindende dijken' gaat uit van het beschermen van het totale gebied met één dijk die tevens zorgt voor het vasthouden van water bij een extreme piekafvoer. De hoogte van de dijken wordt stroomafwaarts van het instroompunt bepaald door wat nodig is om het water vast te houden; de benodigde waterbergingsfunctie. Deze waterbergingsfunctie vraagt stroomafwaarts om hogere dijken dan wettelijke normdijken. Stroomopwaarts van het instroompunt tot aan de stuwwal zijn de dijkverhogingen gelijk aan de dijkverhogingen bij de wettelijke normdijken.

Voor de bescherming van het gebied is echter niet alleen de sterkte en hoogte van de dijken bepalend, maar ook het moment van instromen van het gebied. Met de regelbare instroomvoorziening is er beduidend minder vaak een instroommoment dan de instroom die in de huidige situatie kan optreden bij hoogwater. Het waterbergingsgebied bij de denkrichting Verbindende dijken stroomt later en minder vaak in (bij een afvoer in 2075 van ca. 5.000 m^3/s, die statistisch gezien jaarlijks met een kans van 1:17:000 kan optreden) dan in de huidige situatie (bij een afvoer in 2075 van ca. 3.900 m^3/s, die statistisch gezien jaarlijks met een kans van 1:200 kan optreden"). Het beschermingsniveau in de denkrichting Verbindende dijken is hoger dan het beschermingsniveau in de huidige situatie, en is vergeleken met de denkrichting Dubbele dijken eveneens hoger.

Merk op dat instroom van de Lob van Gennep bij deze denkrichting plaatsvindt, terwijl overstroming van dijken elders in de Maasvallei met een beschermingsniveau van 1:100 overstromingskans (ondergrens) al heeft plaatsgevonden. 38 van de 42 dijktrajecten in de Limburgse Maasvallei hebben een beschermingsniveau van 1:100 overstromingskans. Bij die dijktrajecten is sprake van overstroming bij een afvoer van circa 4.600 m^3/s. In geval van inzet van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied is er sprake van een situatie waarbij in geheel Limburg een evacuatie heeft plaatsgevonden.

Flinke waterstandsdaling voor stroomafwaarts gelegen gebieden

Omdat de volledige Lob van Gennep bij extreme afvoeren fungeert als waterbergingsgebied is de waterstandsdaling aanzienlijk. De waterstandsdaling van de Lob van Gennep bedraagt in deze denkrichting circa 23 cm (aflopen naar 10 cm nabij de Biesbosch) ten opzichte van de huidige situatie. Stroomopwaarts is sprake van een geringe waterstandsstijging van ca 2 cm (aflopend naar 0 cm op 40 km stroomopwaarts bij Arcen). Het waterbergingsgebied vangt daarmee de piekafvoer af voor de Bedijkte Maas. Het heeft daarmee een flink positief effect op 27 bijzondere dijktrajecten over een totale lengte van circa 20 km. De 158 km keringen aan de Bedijkte Maas met een 1:3.000 overstromingskans (ondergrensnorm) hebben hierdoor 23 cm (aflopend naar 10 cm nabij de Biesbosch) minder dijkverhoging nodig.[5]

[5] *Ook de 25 km keringen aan de Bedijkte Maas met een 1:10.000 ondergrensnorm profiteren overigens van een waterstandsdaling van ca. 15 cm.*

DENKRICHTING: VERBINDENDE DIJKEN

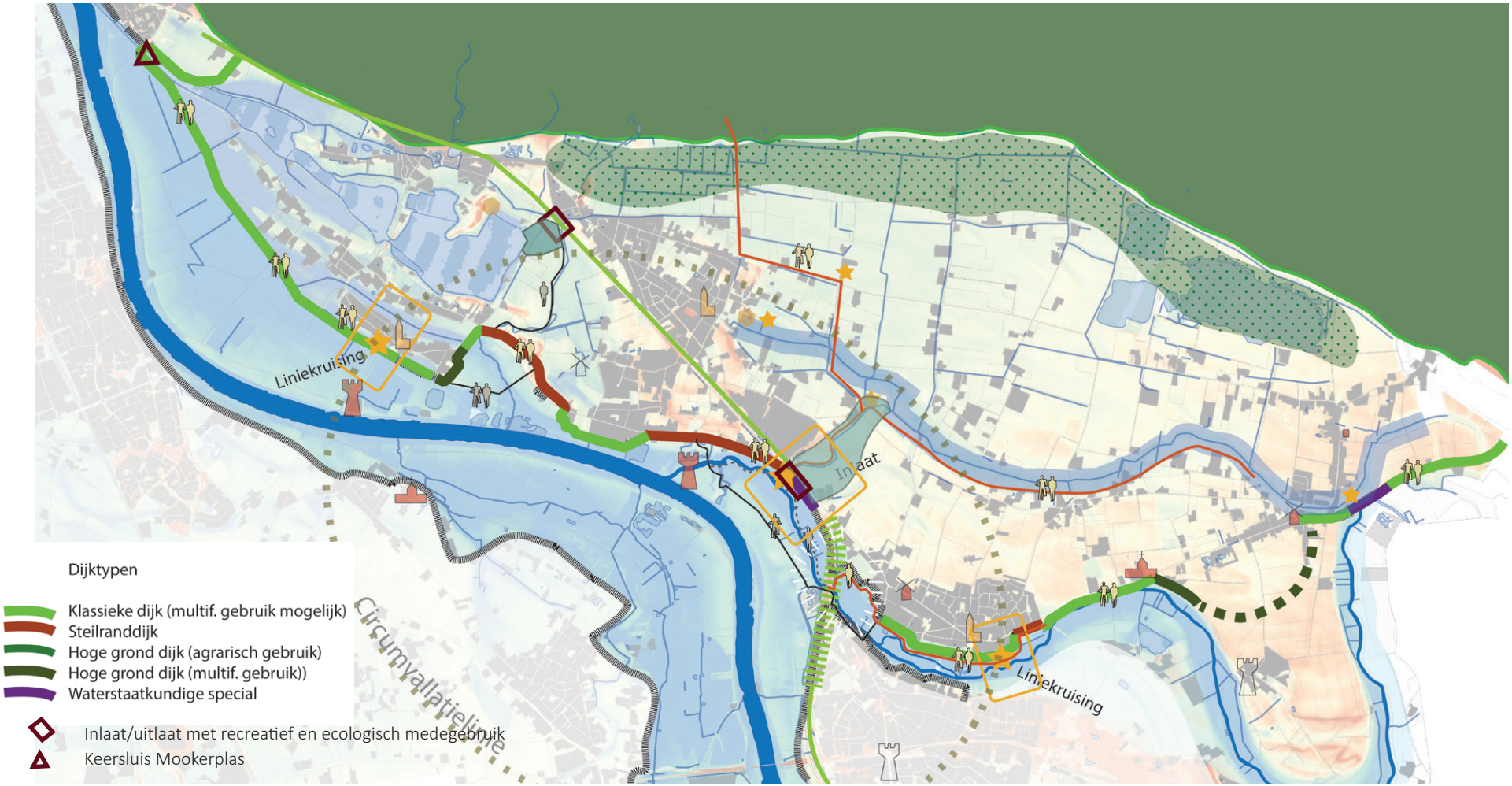

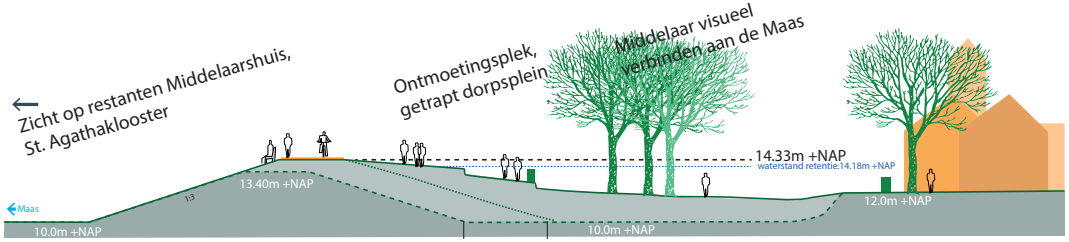

Ontwikkelen nieuw gezicht van Middelaar naar de Maas

Dijkverhogingen
Voor het tracé van het huidige dijktraject 54-1 geldt dat er sprake is van een dijkverhoging variërend van 45 tot 95 cm voor het tracé vanaf het instroompunt tot aan de stuwwal; dit is gelijk aan de verhoging die nodig is voor de wettelijke normdijken. Tevens is er sprake van een dijkverhoging van circa 45 tot 105 cm voor het tracé vanaf het instroompunt tot aan Mook (nabij de sluis in de Mookerplas).

Ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep krijgt grote impuls, ruimtelijke kansen direct verbonden met de maatregelen voor waterveiligheid
De hogere dijken raken meer functies en belangen. Voor het verhogen van de keringen zijn met het oog op een goede ruimtelijke inpassing de leidende principes van kracht zoals beschreven in hoofdstuk 4. Inpassing ervan vormt een integrale ontwerpopgave waarin de samenhang tussen de retentiedijken en de dorpskernen, recreatieve verbindingen en aangrenzende ruimtelijke projecten in samenhang zijn verbonden en opgelost. Onderdelen van dit **integrale ontwerp** zijn:

- Stelsel van beken in oude stroomgeulen van de Rijn benutten voor verbeterde in- en uitstroom van het waterbergingsgebied. Deze bredere natte zones kunnen goed worden gecombineerd met een goede waterafvoer bij intensieve regenval, het bieden van een buffer voor droge periodes en het ecologisch en recreatief verbinden van Stuwwal en Maasdal. Leidend hierbij zijn de 'verborgen' geulenpatronen van het onderliggende Rijnstelsel.
- De combinatie van het optimaliseren van de instroom met een aantrekkelijk ingerichte zone die de natuurlijke verbinding vormt tussen stuwwal, Maas en Niersdal. Deze ingreep is niet alleen nodig vanuit hydraulisch oogpunt, maar geeft invulling aan een nu ontbrekende recreatieve en ecologische verbinding tussen de Maas en de stuwwal en Niersdal.
- Een 'iconische' instroomvoorziening; projecten als Veessen-Wapenveld, Ruimte voor de Waal- Nijmegen en Ooijen-Wanssum laten zien dat goed ontworpen kunstwerken een belangrijke rol kunnen spelen in de beleving van een gebied. Deze instroomvoorziening kan de N271 versterken als ‘groene boulevard' en vormt daarnaast een welkome recreatieve en ecologisch verbinding.
- De combinatie met de herinrichting N271: met deze denkrichting is een integrale ontwerpopgave van de instroomvoorziening, provinciale weg en verbinding tussen Maas- en Niersdal noodzakelijk waarbij versmalling van het wegprofiel, zicht op de omgeving (waaronder de Maas) en nieuwe recreatieve routes belangrijke onderdelen zijn.
- Dorpskernen mét een gezicht naar de rivier. De dorpskernen van Middelaar en Ottersum weer verbinden met de Maas en Niers. Middelaar ligt nu verborgen achter een dijk en de zichtrelatie tussen het Middelaarshuis en het St Agathklooster is verbroken. Met het aanpakken van de dijk op deze plek ligt een mogelijkheid om de kerk en het plein direct aan de dijk te verbinden.
- Door de dijken te benutten als recreatieve verbinding ontstaat een directe verbinding tussen cultuurhistorisch erfgoed zoals het voormalige Middelaarshuis, het Genneperhuis, het Niersdal, Vestingstad Gennep, Klooster Maria Roepan en Landgoed Zelder.
- Aanvullend op de recreatieve route naar het Genneperhuis ontstaan nieuwe routes tussen en verblijfplekken op markante landschappelijke en historische locaties; dorpsfront Middelaar, Ottersum/Niersdal, de Dam (Niers/Spiekerbeek), kruising Kroonbeek- Schraveltse beek (restant Rijnstrang), oostflank Milsbeek. De nieuwe route langs de oostkant van Milsbeek is tevens aantrekkelijk voor het Pieterpad dat nu door de dorpskern loopt.
- Ontwikkelen erfgoed: zichtbaar maken voormalige Circumvallatielinie. Deze linie dient als inspiratie om zowel bij de dijk van Middelaar als Ottersum onderdelen weer zichtbaar te maken. Nader te onderzoeken bij een eventuele MIRT-verkenning.

De in denkrichting 1 en 2 genoemde meekoppelkansen, al dan niet of deels met medebekostiging van betrokken partijen, maken in deze denkrichting meer en logischer deel uit van de integrale opgave:
- Verbeteren van dijkprofielen naar vanzelfsprekende gebiedseigen dijken,
- Versterken van het landschap en verbinden van historisch erfgoed door het benutten van de dijken als recreatieve routes,
- Inrichten van de instroomvoorziening als markant element,
- Benutten retentiedijken als functionele, recreatieve en ecologische verbinding,
- Woningbouwlocatie ten zuidoosten van Mook, leven op en aan de dijk.

Een veiliger gebied door een regelbare instroomvoorziening
Omdat in de denkrichting Verbindende dijken de gehele Lob van Gennep als waterbergingsgebied functioneert, zoals dat heden ten dage ook mogelijk is, gaat het om een grote hoeveelheid Maaswater die hier in extreme situaties wordt vastgehouden. Om deze hoeveelheid Maaswater gecontroleerd en bijtijds het gebied in te laten stromen is een instroomvoorziening nodig met een grote doorsnede voor instromend water. Zonder deze doorsnede gaat tijdens het passeren van de voor de Bedijkte Maas beoogde af te toppen afvoergolf te weinig Maaswater het waterbergingsgebied in en stroomt teveel Maaswater stroomafwaarts. Hierdoor wordt de waterberging of het waterbergingsgebied niet ten volle benut.

Een grote doorsnede vereist een lage instroomdrempel. Een lage instroomdrempel zou echter betekenen dat het gebied al bij lagere Maasafvoeren en-waterstanden instroomt. Zo zou de Lob van Gennep door de waterbergingsfunctie van het gebied een lagere waterveiligheid krijgen (eerder en vaker instromen) dan de huidige situatie. Om dit te voorkomen is een regelbare instroomvoorziening onderdeel van deze denkrichting: een constructie met 'kleppen' op een lage instroomdrempel, waarbij de kleppen gesloten blijven.

Uitgangspunt is dat de instroomvoorziening gesloten blijft tot de voor de Bedijkte Maas beoogde af te toppen afvoergolf zich voordoet. Dit is een afvoergolf van circa 5.000 m^3/s, die een erg kleine kans van optreden heeft: statistisch gezien jaarlijkse met kans van circa 1:17.000. Pas bij deze afvoer gaat de instroomvoorziening open en stroom het gebied in. Met een dergelijke instroomvoorziening en werkwijze stroom het gebied veel minder en veel later in, dan in de huidige situatie mogelijk is: statistisch gezien jaarlijks met een kans van circa 1:200.

Bijkomend voordeel van een regelbare instroomvoorziening is dat deze in de normaalsituatie (gedurende de meeste tijd) kan fungeren als recreatieve en ecologische verbinding onder de N271 door, die tevens de Kroonbeek omvat. Hiermee ontstaat een nieuwe verbinding tussen de Stuwwal en de Maas.

Merk overigens op dat de Lob van Gennep in deze denkrichting als waterbergingsgebied functioneert bij een afvoer van circa 5.000 m^3/s. Veel dijktrajecten in de Maasvallei (38 van de 42) hebben een ondergrensnorm van 1:100 overstromingskans. Bij deze 38 dijktrajecten is sprake van overstroming bij een afvoer van circa 4.200 tot 4.600 m^3/s. Dit betekent dat in de veiligheidsregio's in Limburg al sprake is van grootschalige evacuatie in verband met (dreigend) hoogwater, voordat de Lob van Gennep als waterbergingsgebied gaat functioneren.

Referentie voor instroomvoorziening (inlaatwerk) is bijvoorbeeld een constructie à la Veessen-Wapenveld. (Bron: Ruimte voor de Rivier 2017)

Onzekerheid en perspectief in de Lob van Gennep
Aan de onzekere status van de Lob van Gennep komt een einde. Het gebied blijft de huidige status als waterbergingsgebied behouden. Het volledige gebied zal formeel juridisch onderdeel van het rivierbed blijven. Daarmee zijn economische ontwikkelingen gebonden aan de Beleidslijn grote rivieren en vergunningplichtig. In de praktijk betekent dat dat voor (bouw-)activiteiten die ten koste gaan van het bergend volume van de Lob van Gennep compensatie moet worden geboden in de vorm van een vergroting van minimaal het vergelijkbare volume. Dit wordt doorgaans ingevuld door maaiveldverlaging.

Door de verlagingen die gepaard gaan met de optimalisatie van de instroom en de verlaging die wordt uitgevoerd in een zone rondom de beken ontstaat 'overruimte'. Deze overruimte kan aan economische ontwikkelingen in het gebied ten goede komen, doordat compensatie voor economische ontwikkelingen uit het project worden geleverd. Een goed voorbeeld van een de wijze waarop dit geregeld kan worden is de 'regeling ontwikkelingsruimte' die in het project Ooijen Wanssum van kracht is.

Denkrichtingen	*Huidige situatie*	*Denkrichting Wettelijke normdijken*	*Denkrichting Dubbele dijken*	*Denkrichting Verbindende dijken*
Instroomvoorziening	*Geen instroomvoorziening; wel verlaging aanwezig bij N271 nabij Bloemenstraat tracélengte 325 m*	*Geen instroomvoorziening – alle keringen op nieuwe norm*	*Vaste instroomdrempel (tracélengte ca. 325m) à la Lateraalkanaal-west of drempel bij nevengeul Nijmegen-Lent*	*Regelbare instroomvoorziening (tracélengte ca. 100 m) à la Veessen-Wapenveld*
Maaiveldverlaging t.b.v. functioneren in- en uitstroom	*Geen*	*Geen*	*T.b.v. uitstroom: oostzijde Mookerplas en verlaging restant Rijnloop (Schraveltse, Spieker- en Aaldonkse beek)*	*- T.b.v. instroom: achter instroomvoorziening* *- T.b.v. uitstroom: oostzijde Mookerplas en verlaging restant Rijnloop (Schraveltse, Spieker- en Aaldonkse beek)*
Hoogwaterbescherming	*Oude norm*	***Veiliger dan huidige situatie**: 1:300 overstromingskans als maximaal toelaatbare ondergrens*	*- In waterbergingsgebied: **veiliger dan huidige situatie*** *- In gebieden tussen Maas/ Niers en waterbergingsgebied: **veiliger dan huidige situatie***	***Veiliger dan huidige situatie***
Afvoergolf in 2075 waarbij instroom in de Lob van Gennep optreedt en de kans daarop*	*Afvoergolf van ca. 3.900 m³/s, die statistisch gezien jaarlijks met een kans van 1:200 kan optreden*	*Afvoergolf tussen de ca. 5.000 en 5.500 m³/s, die statistisch gezien jaarlijks met een kans van kleiner dan 1:17.000 kan optreden*	*Afvoergolf van ca. 4.200 m³/s, die statistisch gezien jaarlijks met een kans van 1:400 kan optreden*	*Afvoergolf van ca. 5.000 m³/s, die statistisch gezien jaarlijks met een kans van 1:17.000 kan optreden*
*Werking als waterberging: **waterstandseffecten** stroom af- en opwaarts ten opzichte van huidige situatie*	*0 cm*	*- Stroomafwaarts: waterstand**stijging** ca. 5 cm* *- Stroomopwaarts: waterstands**stijging** ca. 21 cm (aflopend naar 0 cm tot 50 km voorbij Arcen)*	*- Stroomafwaarts: water-stands**daling** ca. 9 cm (aflopend naar 2 cm nabij Biesbosch)* *- Stroomopwaarts: water-stands**stijging** ca. 14 cm (aflopend naar 0 cm tot 40 km bij Arcen)* *- Merk op: ca. 12 cm waterstands**daling** stroomaf- en opwaarts t.o.v. denkrichting Wettelijke normdijken*	*- Stroomafwaarts: waterstands**daling** ca. 23 cm (aflopend naar 11 cm nabij Biesbosch)* *- Stroomopwaarts: waterstands**stijging** ca. 2 cm (aflopend naar 0 cm tot 40 km bij Arcen)* *- Merk op: ca. 26 cm waterstands**daling** stroomaf- en opwaarts t.o.v. denkrichting Wettelijke normdijk*
*Invloed op **bijzondere dijktrajecten Bedijkte Maas***	*0 km*	***Negatieve** invloed op 25 km (32 locaties)*	***Positieve** invloed op 20 km (27 locaties), zie de hiervoor genoemde waterstandsdaling*	***Meest positieve** invloed op 20 km (27 locaties), zie de hiervoor genoemde waterstandsdaling*
***Dijkverhoging** (gemiddeld)*	*Na Sluitstukkaden (2018) geen dijkverhoging*	*- Op tracé v.a. verlaging die in huidige situatie aanwezig is tot stuwwal: ca. 45 tot 95 cm t.o.v. huidige situatie.* *- Op tracé v.a. verlaging die in huidige situatie aanwezig is tot Mook: ca. 60 tot 70 cm t.o.v. huidige situatie, en ter plaatse van de aanwezige verlaging ca. 135 cm*	*- Op tracé v.a. instroomvoorziening tot stuwwal: ongeveer gelijk aan Wettelijke normdijken, ca. 45 tot 95 cm t.o.v. huidige situatie* *- Op tracé instroomvoorziening tot Mook: ca. 40 tot 50 cm t.o.v. huidige situatie* *- En: toevoeging nieuwe retentiedijken ca. 130 tot 280 cm t.o.v. aanwezige maaiveld*	*- Op tracé v.a. instroomvoorziening tot stuwwal: ongeveer gelijk aan Wettelijke normdijken, ca. 45 tot 95 cm t.o.v. huidige situatie* *- Op tracé v.a. instroomvoorziening tot Mook: ca. 45 tot 105 cm t.o.v. huidige situatie*

** Merk op dat 38 van de 42 dijktrajecten in de Limburgse Maasvallei een ondergrensnorm hebben van 1:100 overstromingskans. Deze dijktrajecten overstromen in 2075 bij een afvoergolf tussen de 4.200 en 4.600 m³/s. In een groot deel van de Maasvallei is dan sprake van inundatie; de veiligheidsregio's hebben die gebieden dan reeds geëvacueerd.*

5.4 VERGELIJKING VAN DENKRICHTINGEN

Hieronder zijn de drie denkrichtingen met elkaar en ten opzichte van de huidige situatie vergeleken op de aspecten waterveiligheid, ruimtelijke kwaliteit en kosten.

Vergelijking op het aspect waterveiligheid
De tabel op de linker pagina vergelijkt de drie denkrichtingen op het aspect waterveiligheid ten opzichte van de huidige situatie.

Vergelijking op het aspect kosten
Onderstaande tabel geeft de geraamde kosten weer voor de drie denkrichtingen. De kostenraming zijn opgesteld overeenkomstig de spelregels van het MIRT en hebben de vereiste betrouwbaarheid[6]. Bedragen zijn in prijspeil 1 januari 2018. Kostenbepalende elementen in elke denkrichting zijn hieronder kort beschreven.

Denkrichting Wettelijke normdijken:
ca. 15,6 km dijkversterking, incl. piping-maatregelen, aanpassing Keersluis Mookerplas, enige grondverwerving en inkomstenderving landbouwopbrengsten.

Denkrichting Dubbel dijken (met klein waterbergingsgebied):
ca. 13,8 km dijkversterking plus 9,8 km nieuwe retentiedijk, beiden incl. piping-maatregelen, aanpassing Keersluis Mookerplas, ca. 4,5 km verlaging maaiveld restant Rijnstrang (Schraveltse, Spieker- en Aaldonkse beek) voor uitstroom, 325m vaste instroomdrempel (à la Lateraal kanaal West of Nijmegen), meerdere uitstroomvoorzieningen, extra fiets- en voetpaden, zichtbaar maken Circumvallatielinie en verblijfsplaatsen, meeste grondverwerving en inkomstenderving landbouwopbrengsten.

Denkrichting Verbindende dijken (groot waterbergingsgebied):
ca. 15,5 km dijkversterking plus 0,8 km nieuwe retentiedijk, incl. piping-maatregelen, aanpassing Keersluis Mookerplas, ca. 4,5 km verlaging maaiveld restant Rijnstrang (Schraveltse, Spieker- en Aaldonkse beek) voor uitstroom plus 0,9 km verlaging maaiveld achter instroomvoorziening voor instroom, 100m instroomvoorziening (à la Veessen-Wapenveld), enige uitstroomvoorzieningen, extra fiets- en voetpaden, zichtbaar maken Circumvallatielinie en verblijfsplaatsen, grondverwerving en inkomstenderving landbouwopbrengsten

NB Afgravingen (verlaging maaiveld) in de denkrichtingen Verbindende dijken en Dubbele dijken levert grond op, die direct is te gebruiken in het werk voor de dijkversterkingen elders in de Lob van Gennep. Dit beperkt de kosten voor de dijkversterking of nieuwe retentiedijken.

[6] Kostenramingen hebben een variatiecoëfficiënt van minder dan 30% met een betrouwbaarheidsinterval van 70%.

Kosten (€ x mln)	*Denkrichting Wettelijke normdijken*	*Denkrichting Dubbele dijken*	*Denkrichting Verbindende dijken*
Totaal excl. BTW	*96*	*150*	*129*
BTW	*19*	*29*	*25*
Totaal incl. BTW	*115*	*178*	*155*
Verschil t.o.v. Wettelijke normdijken		*63*	*40*

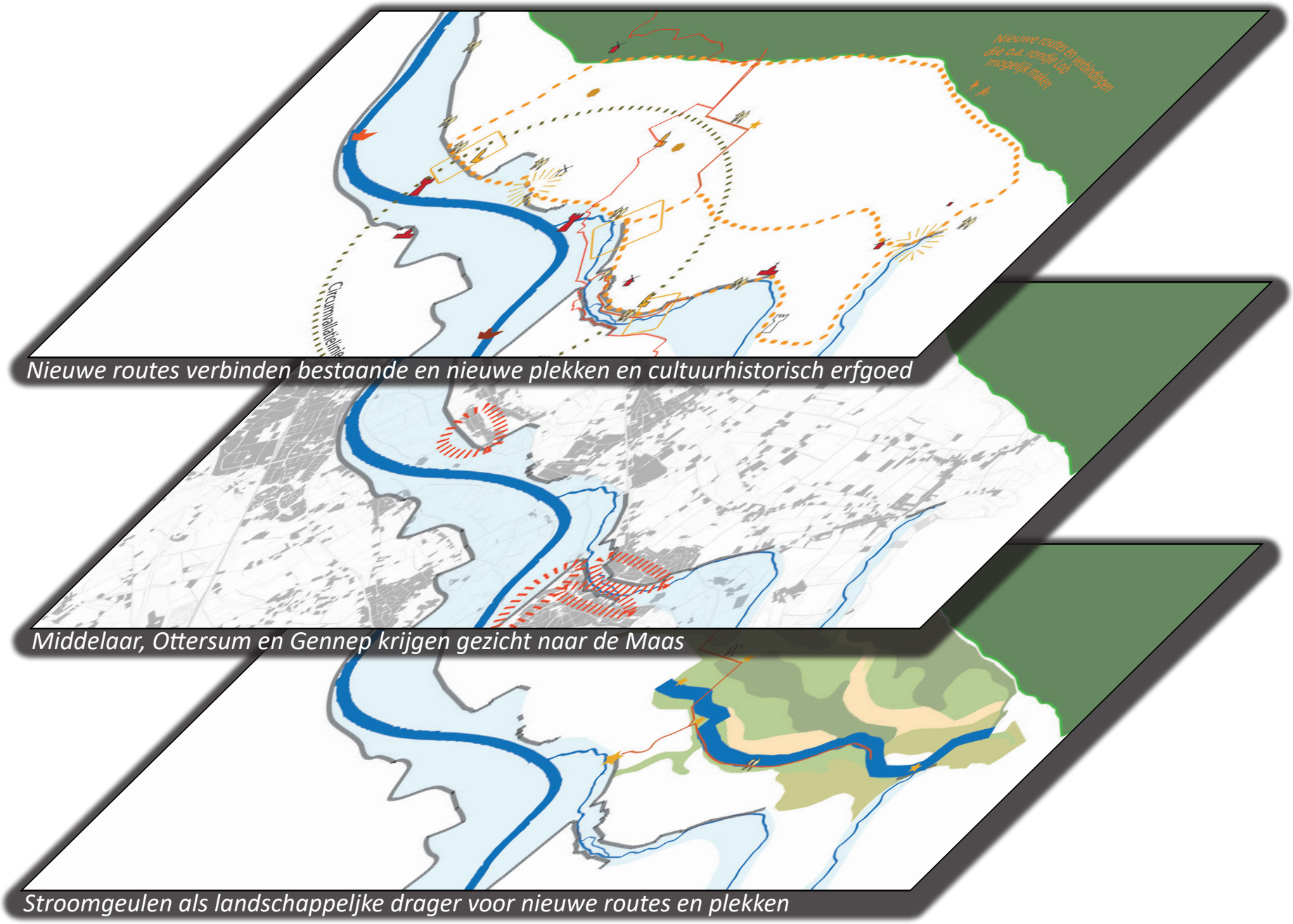
Nieuwe routes en verbindingen die o.a. ronde Lob mogelijk maken
Nieuwe routes verbinden bestaande en nieuwe plekken en cultuurhistorisch erfgoed
Middelaar, Ottersum en Gennep krijgen gezicht naar de Maas
Stroomgeulen als landschappeljke drager voor nieuwe routes en plekken

Vergelijking op het aspect ruimtelijke kwaliteit

Denkrichting Wettelijke normdijken

- Bij het versterken van de dijken hebben de meeste ruimtelijke kansen en ambities, gezien de aard en ligging, het karakter van een meekoppelkans.
- Autonome ontwikkelingen vinden los van elkaar plaats; en integrale scope ligt niet voor de hand.
- Verbetering van huidige dijk naar gebiedseigen dijken en dijken benutten als recreatieve routes.

Denkrichting Dubbele dijken

- Complicerend is dat de nieuwe retentiedijken geen relatie met de Niers en Maas hebben. En ondanks keuze uit gebiedsspecifieke dijken is niet overal een logische inpassing mogelijk;
- Autonome ontwikkelingen vinden los van elkaar plaats, maar integrale scope ligt wel voor de hand vanwege tracering- Nieuwe routes tussen Maas/Niers en stuwwal mogelijk;
- Nieuwe drempel en uitstroomvoorzieningen bieden kansen op nieuwe routes en plekken;
- Verbetering van huidige dijk naar gebiedseigen dijken en dijken benutten als recreatieve routes.

Denkrichting Verbindende dijken

- Verenigt beschermende functie en waterbergingsfunctie in één dijktracé;
- Regelbare instroomvoorziening is kans voor iconisch object;
- Verbetering van huidige dijk naar gebiedseigen dijken en dijken benutten als recreatieve routes;
- Optimalisatie instroom en uitstroom, inclusief bijbehorende kunstwerken bieden veel kansen om veel functies en belangen te versterken en uit te bouwen;
- Integrale gebiedsopgave voor de Lob is hier vanzelfsprekend. Onderdelen van de integrale gebiedsopgave zijn:
    - Optimale en flexibele instroom fungeert tevens als recreatieve en ecologische verbinding tussen stuwwal en Maas;
    - Stelsel van beken in oude stroomgeul benutten voor verbeterde in- en uitstroom waterbergingsgebied, ecologische en recreatieve verbinding;
    - Erfgoed zichtbaar maken op en verbinden met dijken (Circumvallatielinie).

Hoofdstuk 6

Deelnemers Stuurgroep Lob van Gennep voor het MIRT-onderzoek: Rein Dupont (waterschap Limburg), Daan Prevoo (provincie Limburg), Bart van Bussel (project Lob van Gennep), Mattie Busch (ministerie Infrastructuur en Waterstaat), Jeu Verstraaten (gemeente Boxmeer), Jan Welles (gemeente Gennep), Lambert Verheijen (waterschap Aa en Maas), Geertjan Wienhoven (gemeente Mook en Middelaar), Pierre Verbraak (Rijkswaterstaat, niet op foto), Johan van den Hout (provincie Brabant, niet op foto), Josan Meijers (provincie Gelderland, niet op foto), Goos den Hartogh (Waterschap Rivierenland, niet op foto), Gerard Stoffels (gemeente Cuijk, niet op foto).

Onderzoeksvragen voor vervolg

Tijdens dit MIRT-onderzoek is inzicht verkregen in een aantal belangrijke effecten op het gebied van waterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit. Ook is geconstateerd dat in dit stadium een aantal onderzoeksvragen nog niet aan bod zijn gekomen. De samenwerkingspartners bevelen om die reden aan om in geval van een besluit tot een vervolg de volgende aspecten mee te nemen in die vervolgfase:

- Financiële aansprakelijkheid/ schaderegeling ingeval van inzet als waterbergingsgebied;
- Calamiteitenregeling;
- Grensoverschrijdende samenwerking;
- Blijvend borgen samenhang met andere projecten aan de Maas (zoals Deltaprogramma Maas/Lange Termijn Ambitie Rivieren, Hoogwaterbeschermingsprogramma Noordelijke Maasvallei, MIRT-verkenningen Oeffelt en Ravenstein-Lith);
- Blijvend borgen van de samenhang in het ‘bredere’ gebied in en rondom de Lob van Gennep (inclusief toekomstige gebiedsontwikkelingen waaronder rood, groen en blauw, en inclusief de overzijde van de Maas).

VERVOLG: LOB VAN GENNEP IS KANSRIJK RUIMTELIJK TE VERSTERKEN WATERBERGINGSGEBIED

Het MIRT-onderzoek toont aan dat **waterveiligheid en gebiedsontwikkeling in de Lob van Gennep prima hand in hand kunnen gaan.** Er zijn drie denkbare oplossingen uitgewerkt in het MIRT-onderzoek. Daaruit blijken haalbare oplossingen mogelijk die antwoord geven op de opgaven van zowel waterveiligheid als ruimtelijke kwaliteit, zowel in als stroomafwaarts van het gebied Lob van Gennep. De Stuurgroep Lob van Gennep met vertegenwoordigers van Rijk en regio neemt, overeenkomstig de bedoeling van een MIRT-onderzoek, geen besluit voor of over een bepaalde een denkrichting. Wel constateert de Stuurgroep dat zij op grond van de inzichten uit dit MIRT-onderzoek positief is over de *denkrichting Verbindende dijken*.

De Stuurgroep Lob van Gennep adviseert (na inbreng in het Deltaprogramma Maas van de resultaten uit het MIRT-onderzoek in het werk- en besluitvormingsproces over de lange termijn rivierambities) de Lob van Gennep voor het Bestuurlijk Overleg- MIRT in najaar 2018 voor te dragen voor **start van een MIRT-verkenning.** De start van een verkenning kan leiden tot de al zo lang gewenste *duidelijkheid* voor alle betrokkenen en met name de bewoners en bedrijven in het gebied.

De Lob van Gennep is momenteel al onderdeel van het rivierbed en bergt bij hoogwater al veel water, waardoor waterstanden in de Bedijkte Maas verlagen. De denkrichting Verbindende dijken levert het gebied in en rondom de Lob van Gennep veel op als ook stroomafwaarts gelegen gebieden aan de Bedijkte Maas.

Met de denkrichting Verbindende dijken is sprake van:

- *verbetering van waterveiligheid*, zowel in als stroomafwaarts van de Lob van Gennep,
- versterking en uitbouw van de *ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep*, ontstaan voorwaarden voor verdere uitbouw van recreatie, toerisme, cultuur-historische waarden en natuur, waarmee ruimtelijk-economische ontwikkeling in het gebied zelf en het omliggende gebied een impuls krijg,
- bijdrage aan behoud van *ruimtelijke kwaliteit in stroomafwaarts* gelegen ruimtelijk bijzondere dijktrajecten (behouden van landschap en cultuurhistorische waarden) aan de Bedijkte Maas en een bijdrage aan een *afname van de dijkverhogingsopgave* aan de Bedijkte Maas.

Er is bestuurlijk draagvlak om de Lob van Gennep de inrichting als *waterbergingsgebied* te verbeteren, inclusief de benodigde dijkversterkingen. Om die reden adviseert de Stuurgroep Lob van Gennep om de Lob van Gennep als waterbergingsgebied mee te nemen in (elk alternatief voor) de Lange Termijn Ambitie Rivieren (adaptieve uitvoeringsstrategie Maas).

De ontwikkeling van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied levert in de denkrichting Verbindende dijken een *waterstandsdaling op van 23 cm* die direct positief effect heeft op de afgekeurde *urgente dijkversterkingen* aan de Bedijkte Maas (het traject Ravenstein-Lith en Cuijk-Ravenstein) en de daaropvolgende dijkversterkingen in de Bedijkte Maas (zoals Boxmeer-Cuijk). De waterstandsdaling werkt ca. 100 km door tot aan de Biesbosch (ca. 200 km dijken).

De N271 met vrijliggend fietspad, in de buurt van de Mookerplas

Zicht op financiën
Om een MIRT-verkenning te kunnen starten is overeenkomstig de spelregels van het MIRT zicht op financiën nodig. Onderstaande (nog in te voegen) tabel geeft een indicatie van de mogelijke financiële bijdrage van verschillende partijen. Pas aan het eind van een verkenning nemen partijen een voorkeursbeslissing. Dit omvat een keuze voor een voorkeursalternatief en definitieve afspraken over wie welk deel betaald.

Dit is pas aan het eind van de verkenning, omdat het doel van de verkenning immers is te komen tot een slimme, duurzame en klimaatbestendige oplossing. Dit doen samenwerkingspartijen door in de verkenning de opgaven breed te onderzoeken, de doelstelling en probleemanalyse te concretiseren en een inzichtelijke afweging te maken tussen alternatieve oplossingen. Gebiedsparticipatie is een belangrijk onderdeel in de verkenning, zodat meekoppelkansen zijn te bepalen en de inbreng uit de participatie is te benutten bij de gezamenlijk uitwerking van alternatieve oplossingen.

Hier nog in te voegen tabel met zicht op financiën, met een beeld van de gedachte indicatieve financiële bijdrage van verschillende betrokken partijen. *Dit is resultaat van behandeling de Stuurgroep Lob van Gennep en de aansluitende behandeling medio 2018 in ieders College, Raad, Staten en Dagelijks en Algemeen bestuur.* Een Startbeslissingsdocument voor een MIRT-verkenning bevat het uiteindelijke overzicht van 'zicht op financiën', zoals dat bij aanvang van de verkenning bekend is.

De tabel geeft het zicht op financiën. Vanuit Waterschap Limburg en het Hoogwaterbeschermingsprogramma is een bijdrage voorzien, die gelijk is aan de kosten voor de aanpak van de dijkversterking (circa € 115 mln.). Daarnaast is sprake van circa € 10 mln. vermeden kosten voor het afgekeurde traject Ravenstein-Lith, die is in te zetten voor dit project Lob van Gennep. De resterende financiële bijdragen zijn in beeld bij Rijk, provincies Limburg, Noord-Brabant, Gelderland en gemeenten Gennep en Mook en Middelaar; deze bedragen te samen circa €30 mln.

Samenwerking en participatie zijn voorwaarden voor succesvol vervolg
Tot slot spreken alle leden van de Stuurgroep hun vertrouwen uit in het vervolg. De Stuurgroep erkent dat het vraagstuk over de inrichting van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied naar haar aard een maatschappelijk, bestuurlijk en inhoudelijk complex vraagstuk is. En zij is van mening, getuige de open en constructieve houding in dit MIRT-onderzoek, dat alleen door **samen te werken** passende oplossingen mogelijk zijn voor de waterveiligheids-en ruimtelijke kwaliteitsopgaven. Alleen door samen op te trekken en ruimte te houden voor ieders belangen zijn stappen vooruit mogelijk.

Waterschap Limburg is bereid het trekkerschap voor de MIRT-verkenning op zich te nemen, en gaat hierbij uit van voortzetting van de samenwerking met Rijk, provincies en betrokken gemeenten. De exacte governance voor een MIRT-verkenning wordt uitgewerkt in een MIRT-startbeslissingsdocument. Onderdeel van deze verkenningsfase is ook een uitgebreide **consultatie van, dialoog en participatie met belanghebbenden**, waaronder bewoners van het gebied. Alleen door een vroegtijdig en open gesprek met belanghebbenden is het mogelijk passende oplossingen te ontwikkelen.

Gedacht wordt aan **start verkenning in 2019**. Er wordt rekening gehouden met een doorlooptijd van ca. vijf jaar voor verkenning en planuitwerking tezamen, zodat realisatie mogelijk is in de periode 2024-2026.

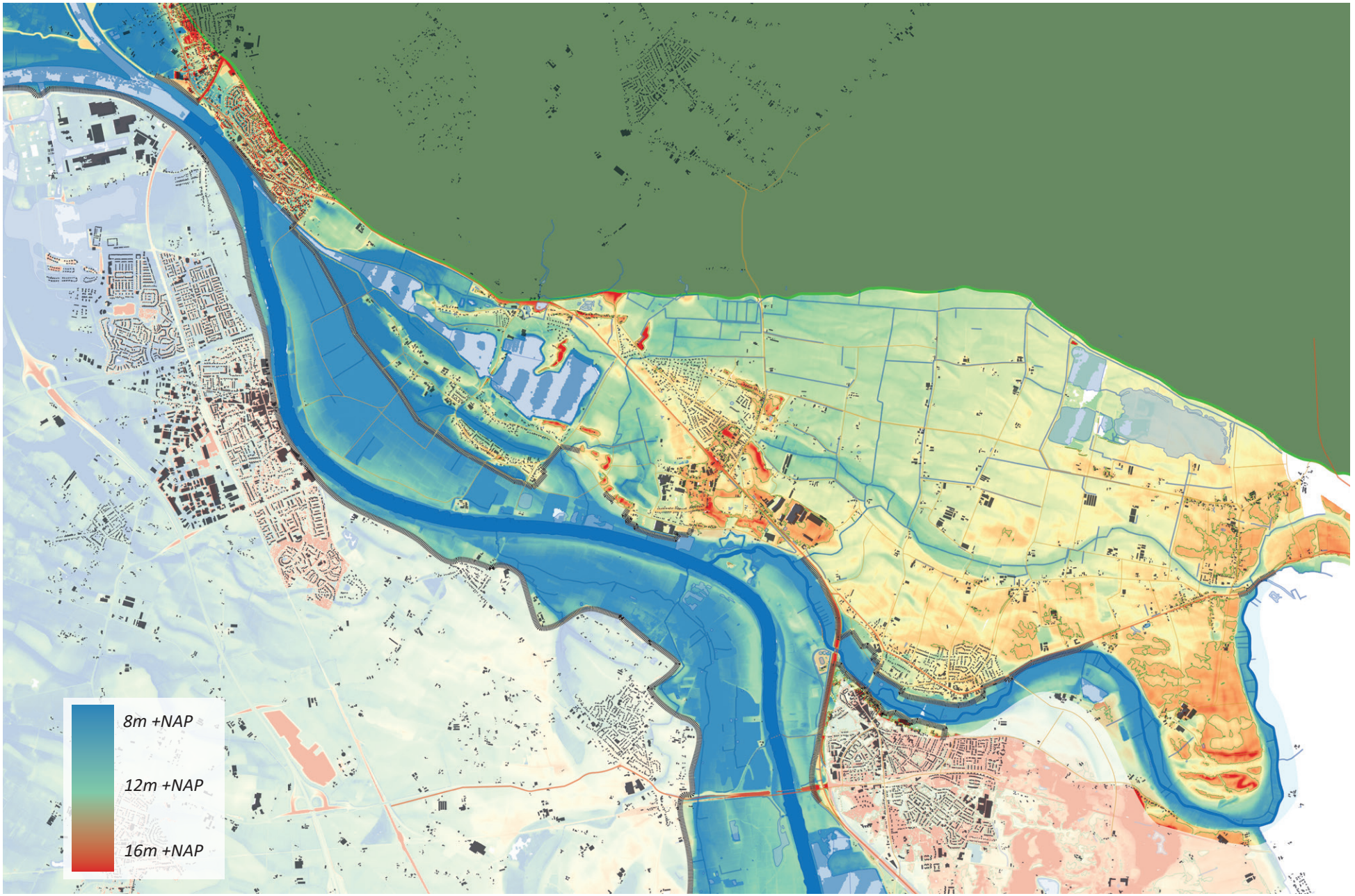

HOOGTEKAART LOB VAN GENNEP

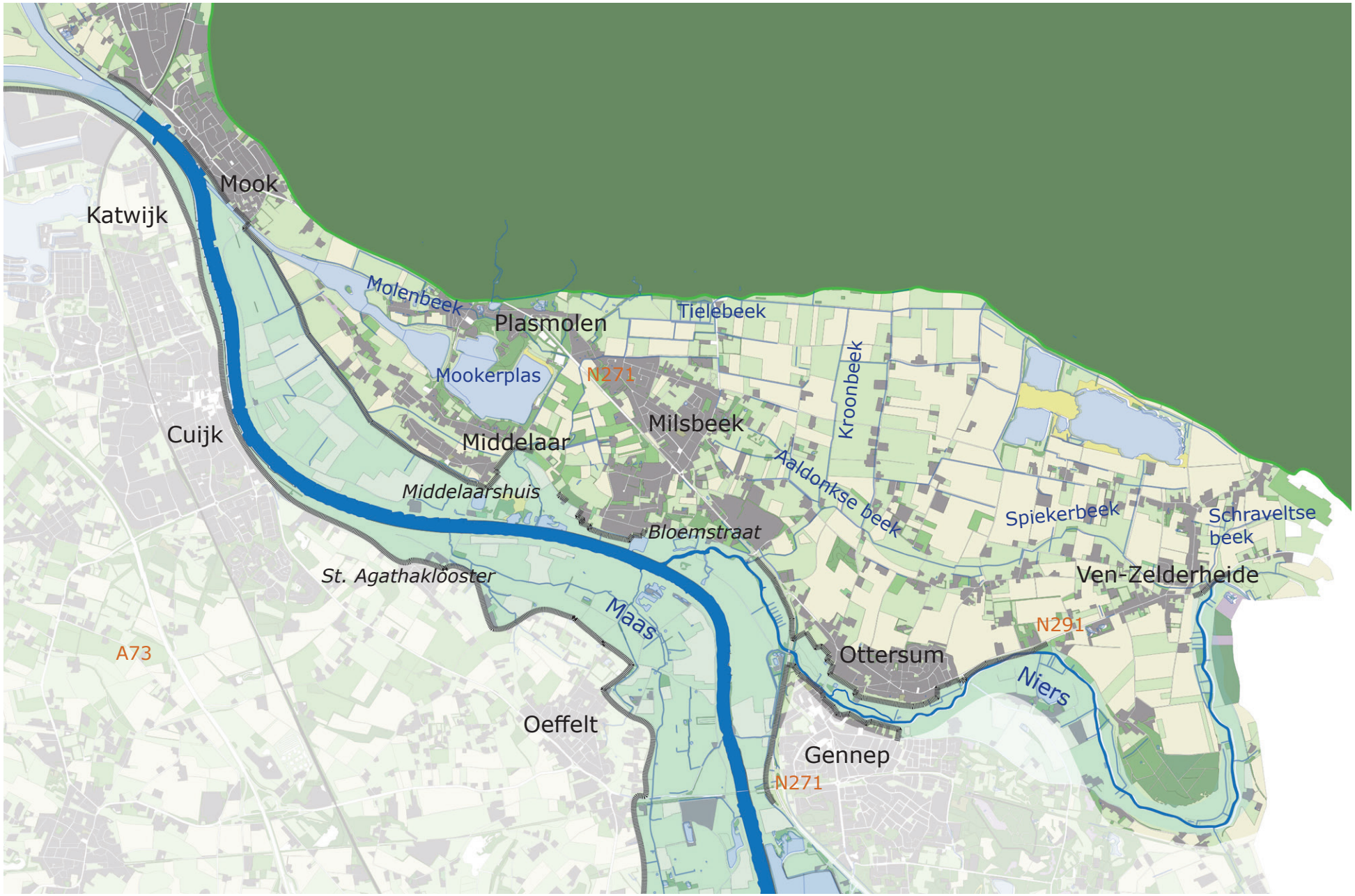

TOPONIEMENKAART

LOB VAN GENNEP

Inspiratie-atlas MIRT-onderzoek

Colofon

Het MIRT-onderzoek Lob van Gennep is een resultaat van de samenwerking van Rijk en betrokken provincies, waterschappen en gemeenten.

Auteurs: Keesjan van den Herik, John Lucassen, Geert de Vries, Flore Bijker, Erik Tempels en Bart van Bussel

Versie: 1.0 (mei 2018)

Fotovermelding: eigen foto’s, tenzij anders vermeld
Gebruik van foto’s toegestaan onder vermelding van MIRT-onderzoek Lob van Gennep (2018)

Positie van dit document

Dit document is een bijlage bij het MIRT-onderzoeksrapport. Dit document geeft aanvullende achtergrondinformatie, foto’s, kaartmateriaal en ruimtelijke analyses.

Het MIRT-onderzoek Lob van Gennep en is een resultaat van de samenwerking van Rijk en betrokken provincies, waterschappen en gemeenten. Doel van dit MIRT-onderzoek is dat betrokken overheden bestuurlijk afwegen om wel of geen vervolg te geven aan dit onderzoek, en zo ja op welke wijze dan, bijvoorbeeld in de vorm van een MIRT-verkenning. Doelgroep van dit document is om die reden de betrokken bestuurders en hun ambtelijk voorbereiders.

Een MIRT-onderzoek is niet bedoeld om een oplossing of oplossingsrichting te kiezen, maar vooral om te onderzoeken of partijen het wenselijk en haalbaar achten een vervolgstap te zetten. Pas in de volgende fase, de MIRT-verkenning, werken betrokken partijen toe naar een voorkeursbeslissing. De voorkeursbeslissing omvat een voorkeursalternatief en een bestuursovereenkomst voor het vervolg (inclusief afspraken over financiën: wie betaalt welk deel van de kosten van het project). In een verkenning zal gebiedsparticipatie een belangrijke pijler zijn, zodat ideeën, meekoppelkansen of hetgeen bewoners bezig houdt, meegenomen kunnen worden bij de uitwerking van mogelijke alternatieven.

LOB VAN GENNEP

INSPIRATIE-ATLAS
MIRT-ONDERZOEK
MEI 2018
DEFINITIEF 1.0

INHOUDSOPGAVE

A: Inventarisatie waterveiligheid en gebiedskwaliteiten **7**

1. Positionering Lob van Gennep in breder perspectief 8
2. Leren van de historie 14
3. Waterveiligheid 22
4. Inventarisatie bouwstenen voor karakteristieke thema's in het gebied 27

B: Knelpunten, autonome ontwikkelingen, kansen **41**

5. Kernkwaliteiten en waarden 42
6. Knelpunten 43
7. Autonome ontwikkelingen 44
8. Kansenkaart 45

C: Denkrichtingen **49**

9. Denkrichting: Wettelijke norm dijken 52
10. Denkrichting: Dubbele dijken 54
11. Denkrichting: Verbindende dijken 58

A

INVENTARISATIE
WATERVEILIGHEID EN GEBIEDSKWALITEITEN

A 1A. POSITIONERING LOB VAN GENNEP IN BREDER PERSPECTIEF

WATERBERGING/ RETENTIE EN ANDERE RIVIERVERRUIMINGEN ELDERS IN NEDERLAND

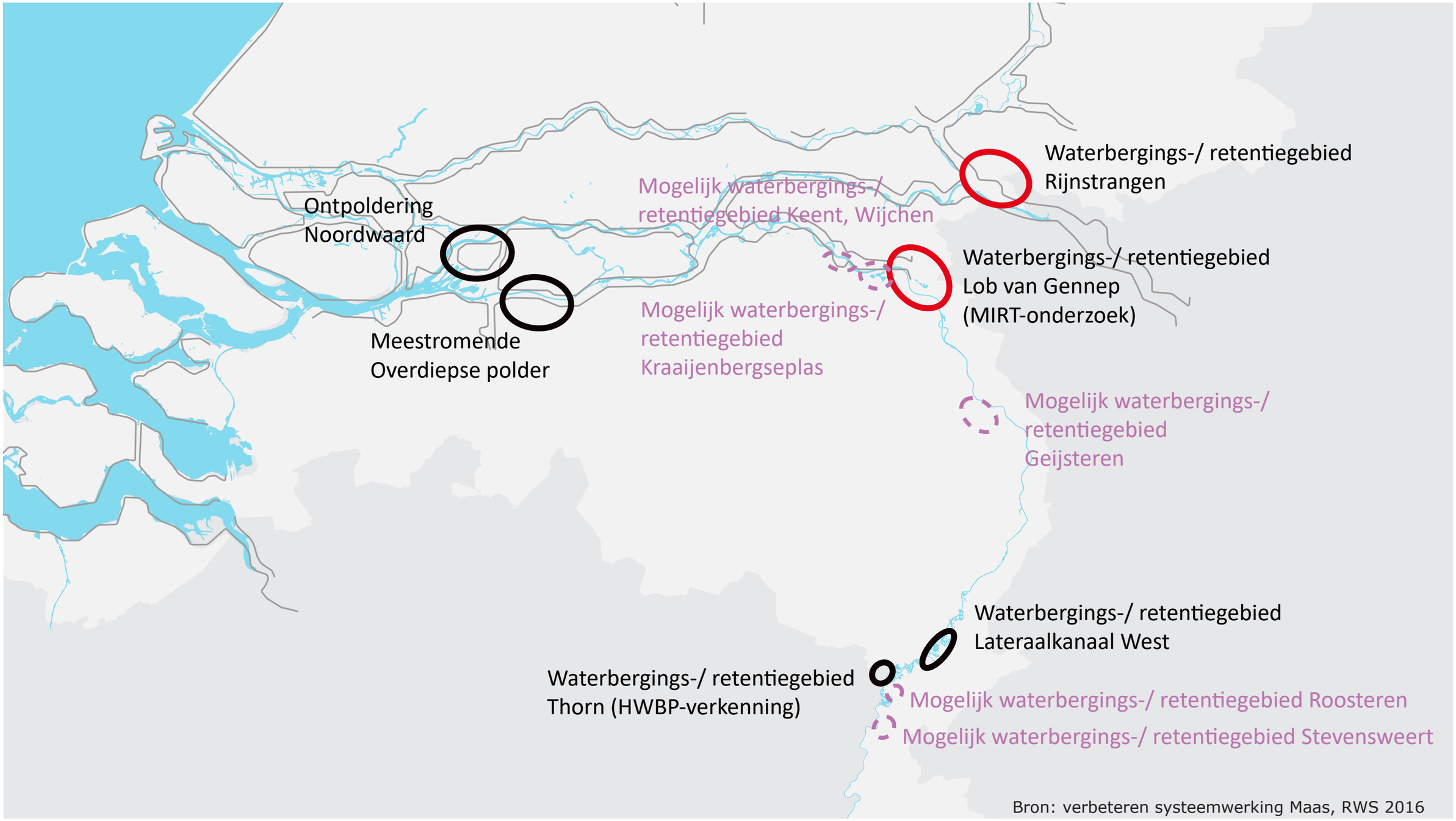

Lob van Gennep is één van de twee grotere waterbergings-/retentiegebieden in Nederland. Er is een grote potentie om de dijkopgave benedenstrooms te verkleinen, waarmee belangrijke ruimtelijke en landschappelijke waarden behouden kunnen worden.

1B. POSITIONERING LOB VAN GENNEP IN BREDER PERSPECTIEF

A

DE MAAS IS EEN STEPPING STONE/ CRUCIAAL ONDERDEEL VAN GROTE NATUURSTRUCTUREN

De Lob van Gennep kan een verbinding vormen tussen de bosrijke robuuste verbindingszone (Oostvaardersplassen, Ardennen, Biesbosch en Maasplassen) en het Maasdal waar tal van natuurgebieden aan zijn gelegen en die een belangrijke natte natuurcorridor vormt.

Realisatie van robuuste verbindingen tussen gebieden is van groot belang om migratie van planten en dieren mogelijk te maken. Zo moet bijvoorbeeld het edelhert vanuit het Reichswald ook het Koningsven kunnen bereiken en vormen de Kroonbeek en Tielebeek voor allerlei waterorganismen een belangrijke verbinding tussen de Maas en de voet van het Reichswald.

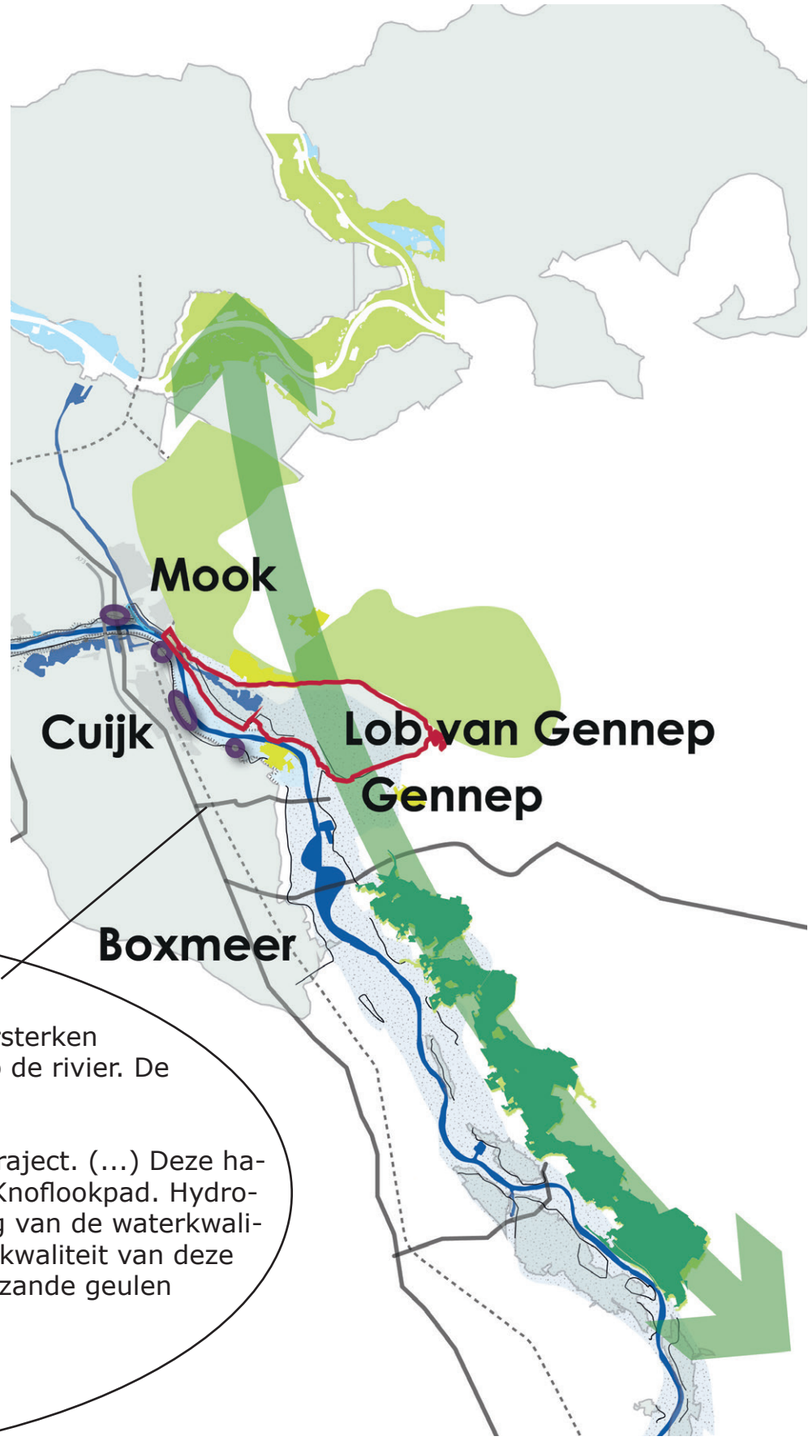

De Lob van Gennep kan een waardevolle schakel vormen tussen de droge natuurgebieden en de riviernatuur.
(bron: Ark natuurontwikkeling)

Natuurverkenning grote rivieren:
De natuurambitie ligt hier ('zandmaas') in het versterken van samenhang tussen de natuurelementen dwars op de rivier. De beekdalen kunnen daarin de verbindende schakels zijn.

Restgeulen met grondwaterkwel zijn kenmerkend voor dit traject. (...) Deze habitatcombinatie is zeer geschikt voor amfibiesoorten als de Knoflookpad. Hydrologische maatregelen om kwel te bevorderen en verbetering van de waterkwaliteit door beperking van de landbouwinvloed zijn nodig om kwaliteit van deze habitats te waarborgen. Lokaal kunnen dichtgeslibde/verzande geulen worden afgegraven om kwelsituaties te herstellen.

A

1C. POSITIONERING LOB VAN GENNEP IN BREDER PERSPECTIEF

LANGS DE BEDIJKTE MAAS ZIJN BIJZONDERE DIJKTRAJECTEN GELEGEN

Gekleurde cirkels betreffen ruimtelijk bijzondere dijktrajecten: aanpassing van primaire keringen tast ruimtelijke kwaliteiten aan en is daarmee lastig en duur.

Ondergrensnormen voor ruimtelijk bijzondere dijktrajecten (zie ook pagina 22 voor ondergrens-normen dijktrajecten aan de Maas):

1:10.000 overstromingskans

1:3.000 overstromingskans

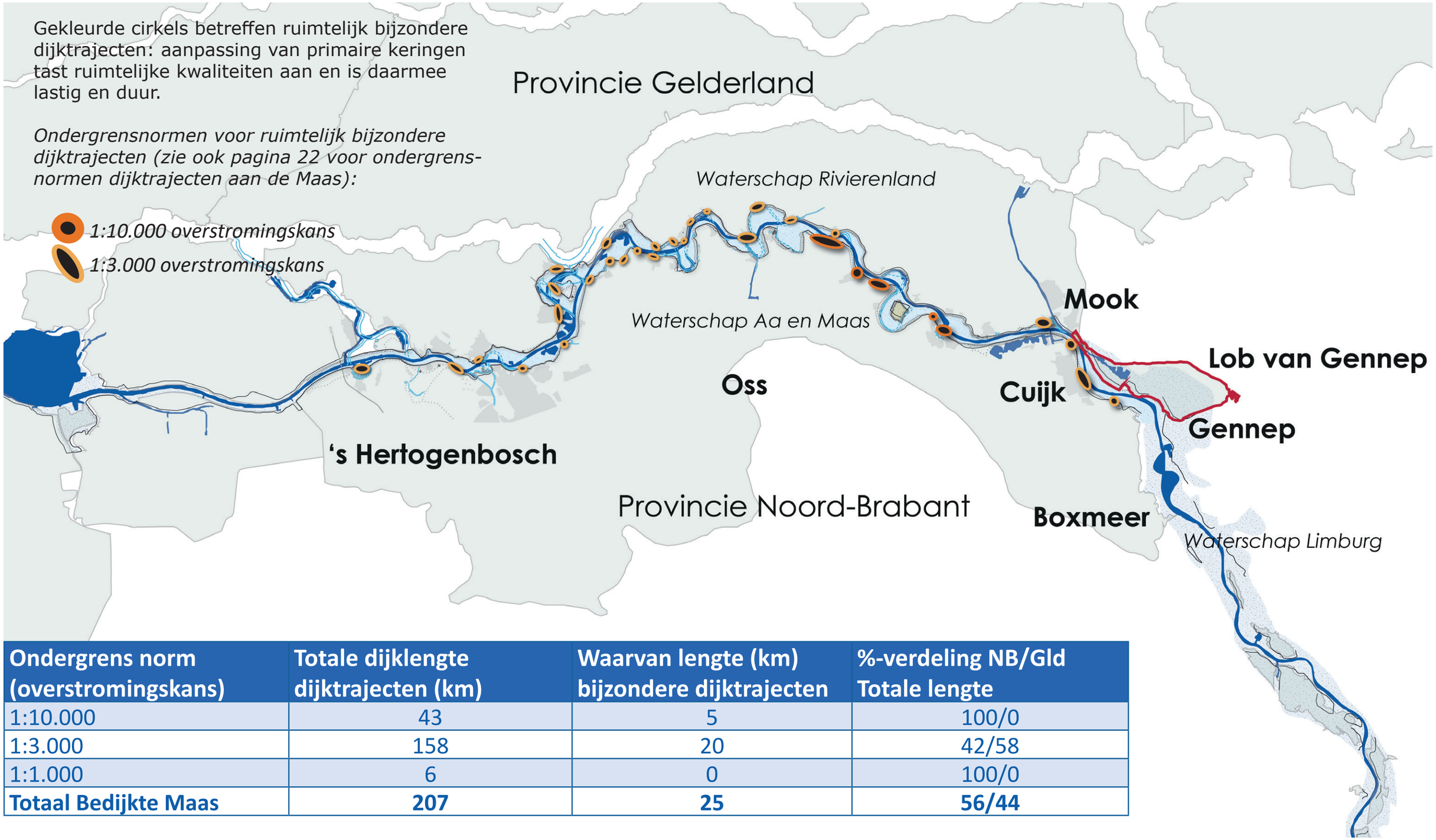

Ondergrens norm (overstromingskans)	Totale dijklengte dijktrajecten (km)	Waarvan lengte (km) bijzondere dijktrajecten	%-verdeling NB/Gld Totale lengte
1:10.000	43	5	100/0
1:3.000	158	20	42/58
1:1.000	6	0	100/0
Totaal Bedijkte Maas	**207**	**25**	**56/44**

1C. POSITIONERING LOB VAN GENNEP IN BREDER PERSPECTIEF

A

LANGS DE BEDIJKTE MAAS ZIJN RUIMTELIJK BIJZONDERE DIJKTRAJECTEN GELEGEN

Zoals in hoofdstuk 2 van het MIRT-onderzoeksrapport is beschreven, zorgt de inzet van de Lob van Gennep als waterbergingsgebied stroomafwaarts voor het beperken of vermijden van ingrepen aan bijzondere en kwetsbare dijktrajecten. Deze bijzondere dijken langs de Bedijkte Maas hebben een hoge ruimtelijke en cultuurhistorische kwaliteit, met een sterke eigen identiteit en landschappelijke samenhang. Hier liggen pareltjes van historische vestingstadjes, cultuurhistorisch erfgoed en dijkdorpen. Een groot aantal dorpen is ontstaan op hogere oeverwallen en stroomruggen. Omdat de dijkverhoging nog niet zo ver is doorgevoerd als langs de Rijntakken, is dit nog steeds herkenbaar in het landschap. De dorpen en nederzettingen hebben op veel plekken nog steeds een sterke relatie met de rivier. Dit vormt een bijzondere, dragende kwaliteit van het gebied. Er zijn daarmee veel 'bijzondere dijktrajecten' bij de Bedijkte Maas die ruimtelijk kwetsbaar zijn voor dijkversterking, en met name dijkverhoging. Het betreft in totaal circa 25 km die gelegen is in provincies Gelderland en Noord-Brabant.

De Lob van Gennep speelt dus een belangrijke rol voor de waterveiligheid én voor de ruimtelijke kwaliteit van deze stroomafwaarts gelegen bijzondere dijktrajecten aan de Bedijkte Maas. De Lob van Gennep vermijdt of beperkt dijkverhogingen, waarmee ruimtelijk en landschappelijk bijzondere dijkvakken herkenbaar en beleefbaar blijven. Daarvoor is een Maasbrede, samenhangende en integrale aanpak essentieel, aangezien voor ⅓ deel van deze bijzondere dijktrajecten geen of zeer beperkte ruimte is om de dijk te verhogen. Voor ruim de helft van de onderzochte dijktrajecten is een verhoging van max. 25 cm mogelijk. Zoals in hoofdstuk 2 van het MIRT-onderzoeksrapport is beschreven, beperkt de Lob van Gennep voor in totaal 20 km bijzondere dijktrajecten de hoogteopgave. En profiteren ook de ruimtelijk bijzondere dijktrajecten met een ondergrensnorm van 1:10.000 overstromingskans van een waterstandsdaling als gevolg van waterberging in de Lob van Gennep. Het gaat onder andere om dijktrajecten bij Heusden, Lith, Hedel, Kerkdriel, Rossum, Moordhuizen, Alphen en Maasbommel.

Een traject is ruimtelijk kwetsbaar voor een verhoging als:

- Er bebouwing is aan weerszijden van de dijk én het wenselijk is om deze vanwege bepaalde waarde(n) of functie(s), te behouden;
- Er bebouwing is aan één zijde van de dijk en het wenselijk is deze te behouden én verhoging van de dijk leidt tot wezenlijke aantasting van (uit)zicht, belevingswaarde, een waardevol ensemble, en dergelijke;
- Verhoging leidt tot wezenlijke aantasting van cultuurhistorische en/of landschappelijk waardevolle elementen, tot wezenlijke aantasting van het huidige woon- en leefmilieu of tot wezenlijke aantasting van (maatschappelijke, recreatieve) functies, waarvan het wenselijk is deze te behouden.

Bijzonder en kwetsbaar dijktraject Kerkdriel. Aan twee zijden van de dijk staan karakteristieke historische panden.

Bijzonder en kwetsbaar dijktraject Maasbommel. Een bijzonder silhouet van knotlinden en historische bebouwing aan de dijk.

Bron: Bijzondere Dijktrajecten van de Bedijkte Maas, 2016

A

1D. POSITIONERING LOB VAN GENNEP IN BREDER PERSPECTIEF

DE MAAS IN VOGELVLUCHT

De Maas ontspringt in Noord-Frankrijk, op 490 meter boven zeeniveau. 935 kilometer verderop, in Zuid-Holland komt de Maas in zee uit. De Maas krijgt het meeste water in de Belgische Ardennen van belangrijke zijrivieren als de Viroin, de Lesse en de Ourthe. Als de Maas Nederland binnenstroomt heeft de rivier nog 300 kilometer te gaan. In Limburg is de Maas eerst grensrivier tussen België en Nederland, de Grensmaas. Vervolgens stroomt de Maas tussen vele grindgaten, de Maasplassen. Daarna wordt het Maasdal smaller en zet de rivier geen grind meer af, maar zand en klei en zijn we aangeland bij de Zandmaas. De Zandmaas is gestuwd. Na uitgebreide studie en grootschalige ingrepen werd de rivier begin vorige eeuw permanent bevaarbaar gemaakt. Ten behoeve van de scheepvaart is de Zandmaas sindsdien steeds meer aan banden gelegd. De bochten werden uit de rivier gehaald en er werd op alle oevers breuksteen aangebracht. Daarnaast intensiveerde de landbouw op de oevers en verdwenen ondermeer de karakteristieke stroomdalflora, de Maasheggen en rivierstrandjes.

Bedijkte Maas
De Bedijkte Maas is van oorsprong een traag stromende laaglandrivier, met zandeilanden en grote meanderbogen. Langs de Meanderende Maas zijn in de middeleeuwen stadjes tot bloei gekomen, waaronder Ravenstein, Batenburg en Megen. Tot het eind van de 19e eeuw, toen de Maas en de Waal nog niet gescheiden waren, werd de afvoer van de Maas vaak sterk gestremd. Daardoor liep het peil in de winter hoog op en stond het winterbed vaak onder water. De uiterwaarden slibden hoog op door deze regelmatige overstromingen, waardoor de Maas zelf verscholen ligt. De uiterwaarden liggen door de opslibbing hoger dan de omringende open landelijke gebieden, waar de bodem door inklinking juist is gedaald. Bij de kanalisatie van de Maas in de jaren ’30 van de twintigste eeuw zijn de kenmerkende grote bochten, de meanders, in dit deel van de Maas afgesneden van de hoofdstroom en een deel ervan werd gedempt met materiaal dat vrij kwam uit de nieuwe rivierloop. De rivier werd verkort van 56.5 kilometer tot 37.4 km tussen Grave en Den Bosch.

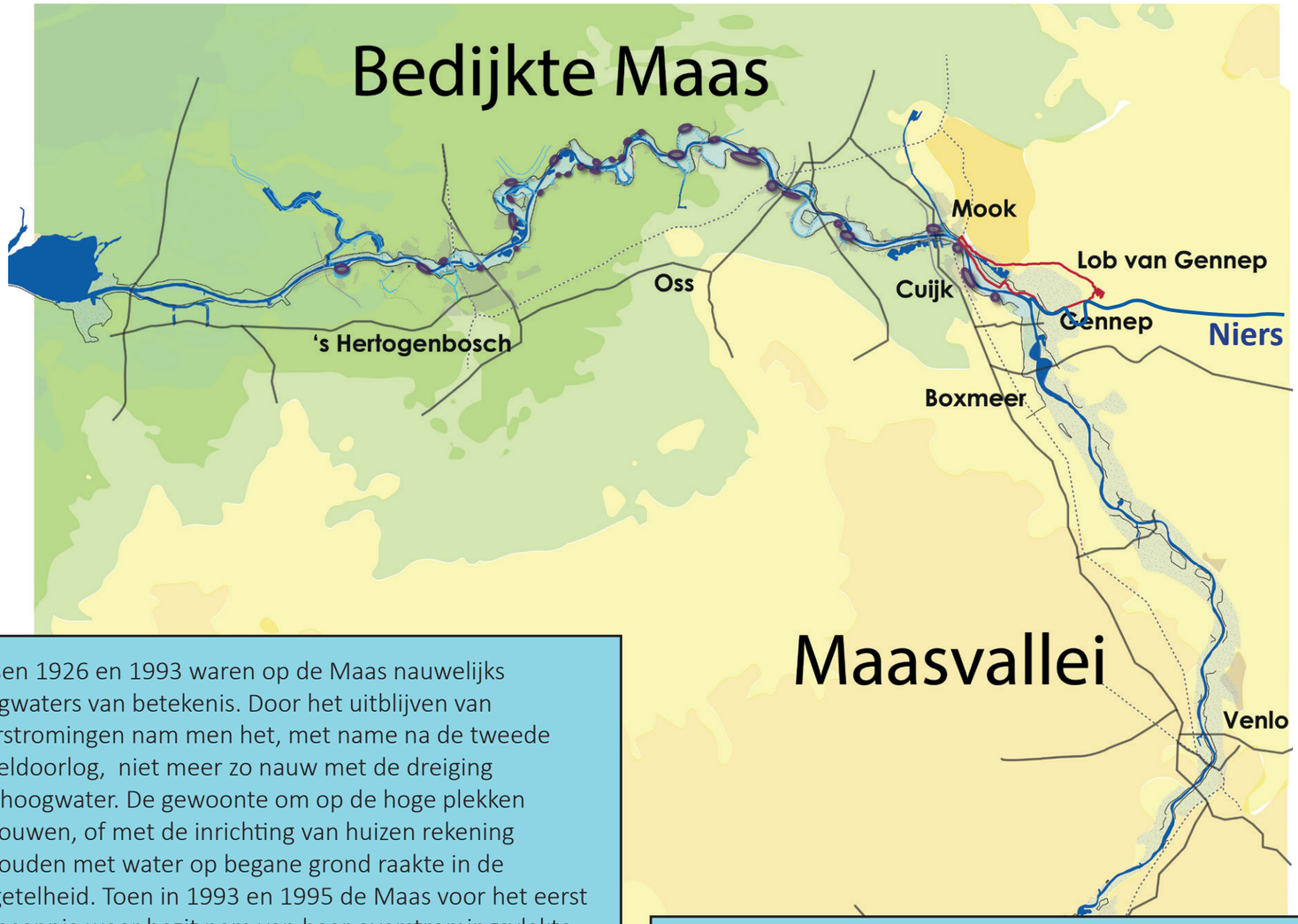

Tussen 1926 en 1993 waren op de Maas nauwelijks hoogwaters van betekenis. Door het uitblijven van overstromingen nam men het, met name na de tweede wereldoorlog, niet meer zo nauw met de dreiging van hoogwater. De gewoonte om op de hoge plekken te bouwen, of met de inrichting van huizen rekening te houden met water op begane grond raakte in de vergetelheid. Toen in 1993 en 1995 de Maas voor het eerst in decennia weer bezit nam van haar overstromingsvlakte ontstond dan ook grote schade. Sindsdien werken overheden gezamenlijk aan het verbeteren van de veiligheid met dijkversterking en het verruimen van de capaciteit van de Maas door ruimte voor de rivier te bieden. Klimaatverandering en bijbehorende hoge rivierafvoeren nopen tot ingrijpende maatregelen. Bij overhaaste en onzorgvuldige planvorming vormen deze maatregelen de volgende degradatie van het Maasdal. Beide typen maatregelen bieden echter, mits goed doordacht en juist uitgevoerd, kansen om de rivier en haar oevers juist een kwaliteitsimpuls te geven.

De Niers in vogelvlucht
Het riviertje de Niers is 117 km lang en stroomt maar 9 km op Nederlands grondgebied. De bron ligt bij Kuckum (bij de stad Erkelenz) op 73 meter hoogte. De monding ligt bij Gennep op 9 m +NAP. Het totale hoogteverschil dat het water overbrugd is 64 meter; gemiddeld zo’n 60 cm per km in de bovenloop en bij de monding nog zo’n 25 tot 30 cm per km. De Niers stroomt ongeveer 2 km per uur. In totaal 24 waterzuiveringsstations voeden de Niers jaarlijks met 83 miljoen kubieke meter gezuiverd afvalwater. In de zomer is dat het grootste deel van het water.

1E. AFBAKENING PLANGEBIED

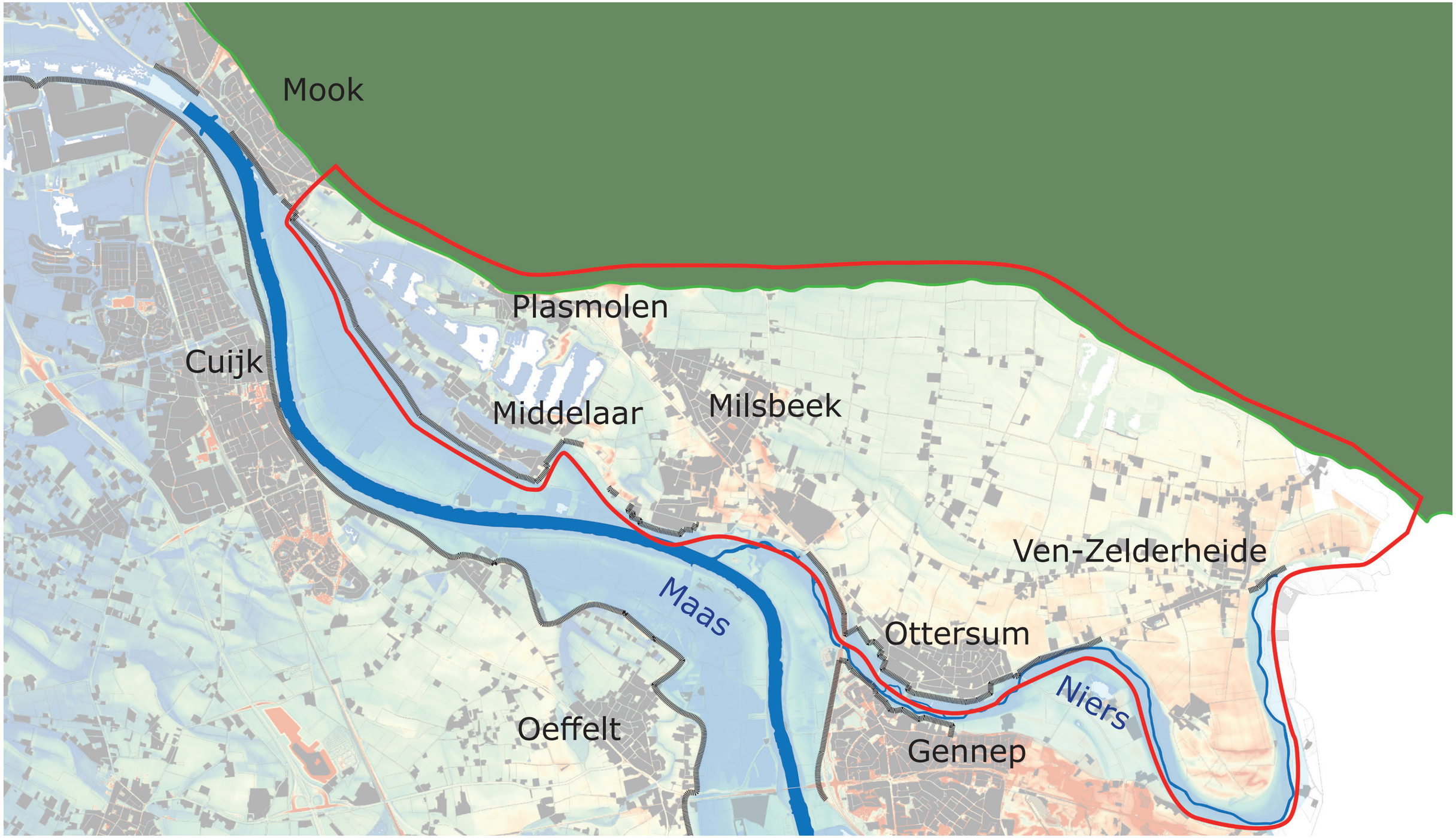

De rode lijn geeft de afbakening van het plangebied weer.
Het onderzoeksgebied en de onderwerpen/effecten waar naar gekeken wordt is ruimer. De omvang van dat ruimere onderzoeksgebied verschilt per thema of aspect. Denk aan de cultuurhistorie, waarbij ook de overzijde in beschouwing wordt genomen; of de effecten op de waterstand, waarbij de gehele Maas vanaf Venlo tot aan de Biesbosch in beschouwing wordt genomen.

2A. LEREN VAN DE HISTORIE: GEBIED IN DE PERIFERIE MET RUIMTELIJKE DYNAMIEK

2B. LEREN VAN DE HISTORIE: GEOMORFOLOGIE

A

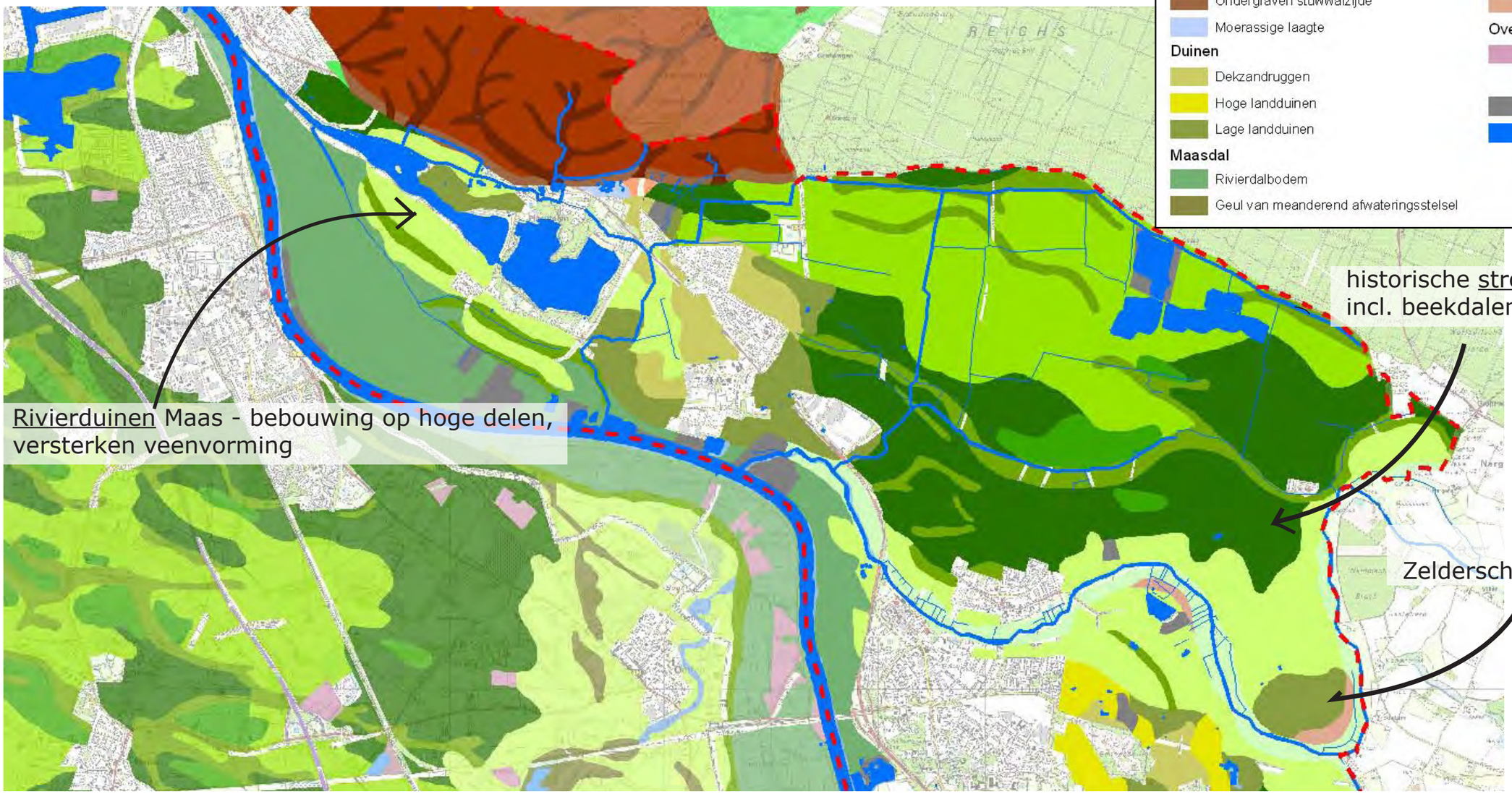

Bron: Geo Dataportaal,Provincie Limburg, 2008

- Tijdens laatste ijstijd (Weichselien) vormden Rijn en Maas één systeem van vlechtende rivieren. De 'oer-rijn' stroomde ooit ten zuiden van de stuwwal; stroomgeulen hiervan zijn nog in de ondergrond aanwezig. De Niers en de Aaldonkse beek liggen deels in deze oude stroomgeulen.
- Milsbeek en Middelaar liggen op zandruggen (opwaaiend zand uit droge rivierbodems). Zeldersche Driessen is nog een los rivierduin.
- Na opstuiven van de rivierduinen werd de waterafvoer deels afgebroken; in deze periode is het laagveengebied Koningsven ontstaan.
- In het hart van de Lob van Gennep verlandt het Rijnsysteem, de oude Rijnlopen verstoppen en groeien dicht. Een lange periode blijft het gebied een soort doorstroommoeras. Zie p. 27 voor een uitgebreidere beschrijving van het ontstaan van het gebied.

2C. LEREN VAN DE HISTORIE: REIS DOOR DE TIJD > CA 1860

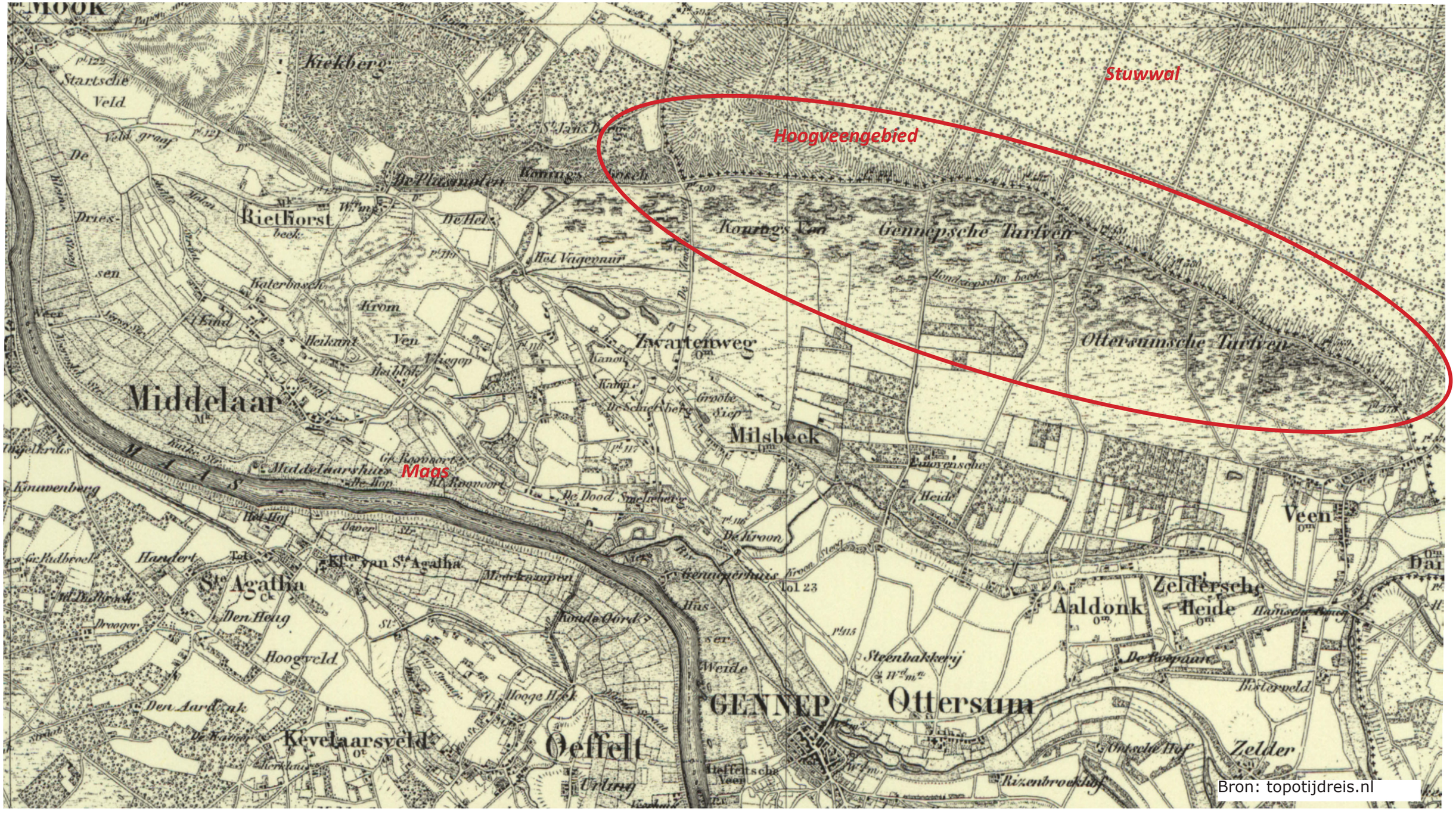

Uitgestrekt hoogveengebied aan de voet van het Reichswald, gevoed door kwelwater uit de stuwwal.

2D. LEREN VAN DE HISTORIE: REIS DOOR DE TIJD > CA 1920

A

Op deze kaart zijn de hogere, vruchtbare gronden herkenbaar aan de ontginningsstructuur: de rivierduinen langs de Maas en de Niers. De natte gronden in het Maasdal en het Niersdal werden vooral gebruikt als permanente graslanden. De percelen werden van elkaar gescheiden door heggen, die naast het tegenhouden van vee ook het vruchtbare slib van de rivieren opvingen. Eind 19e eeuw onstaat toerisme en recreatie rond Hotel de Plasmolen, aan de rand van de stuwwal.

2E. LEREN VAN DE HISTORIE: REIS DOOR DE TIJD > CA 1940

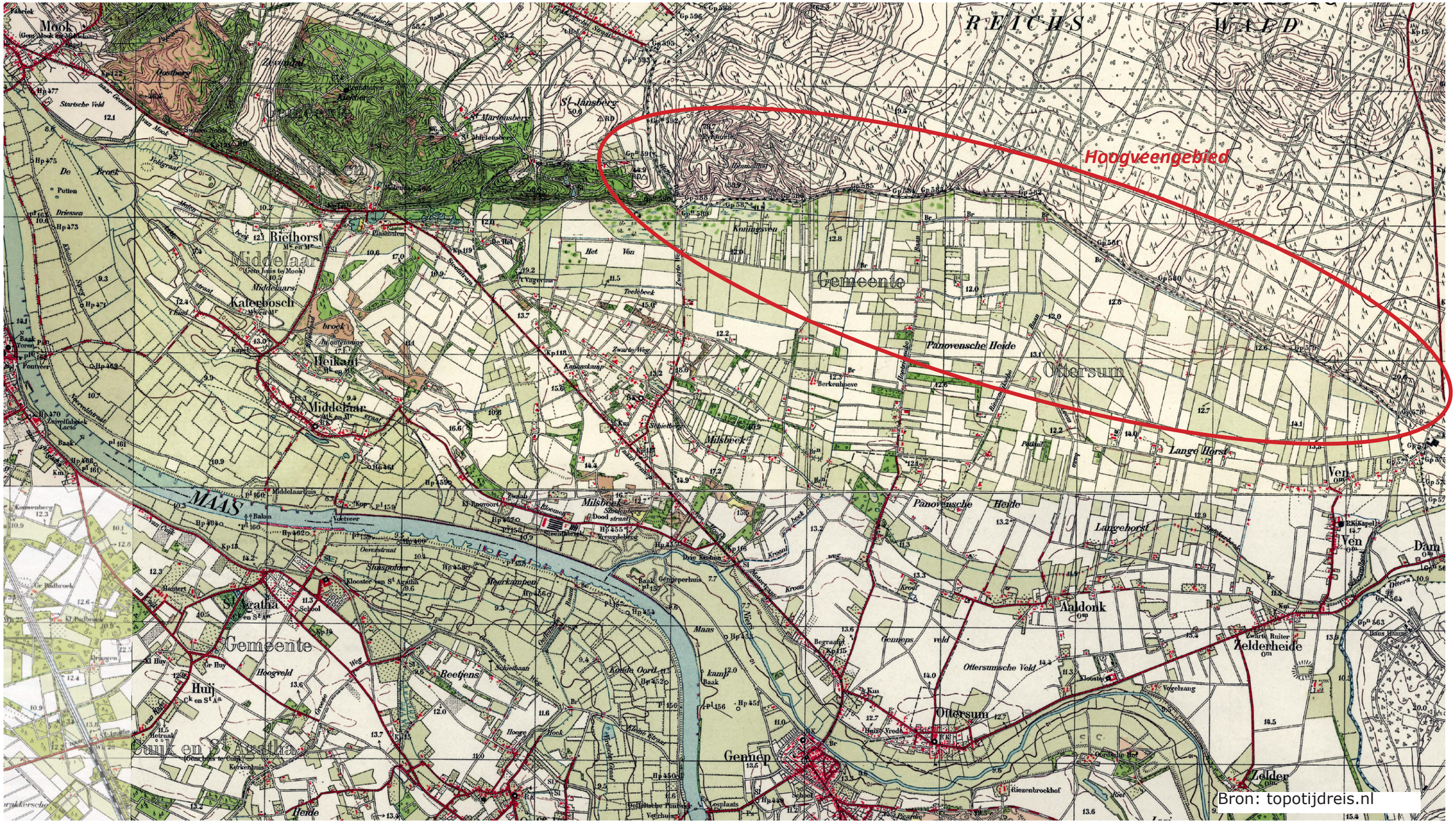

Hoogveengebied is in cultuur gebracht ten behoeve van de landbouw.

2F. LEREN VAN DE HISTORIE: REIS DOOR DE TIJD > CA 1965

A

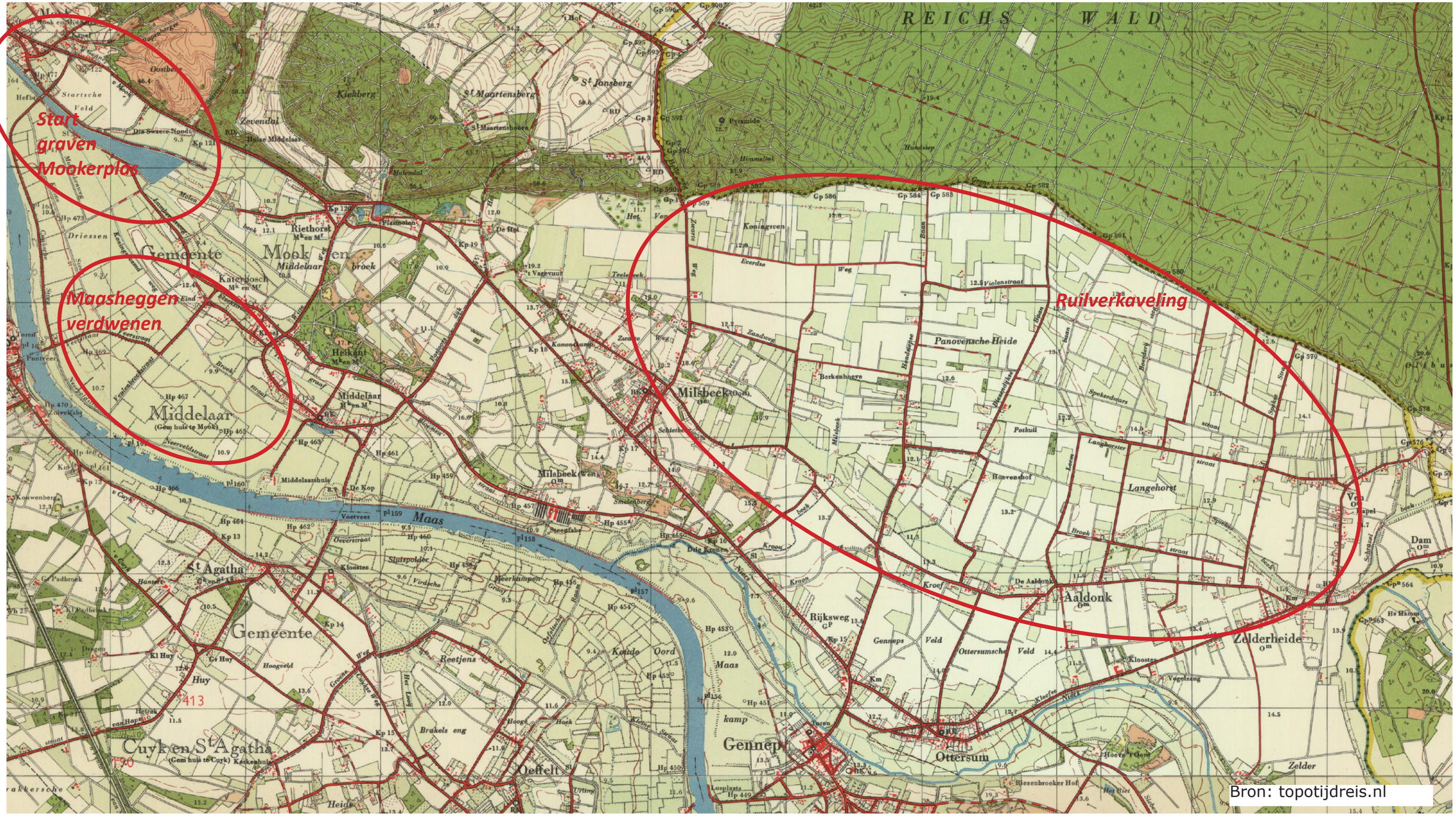

Start met graven Mookerplas. Na de oorlog heeft ruilverkaveling plaatsgevonden in het hart van de Lob van Gennep. Maasheggen zijn deels verdwenen.

2G. LEREN VAN DE HISTORIE: REIS DOOR DE TIJD > CA 1990

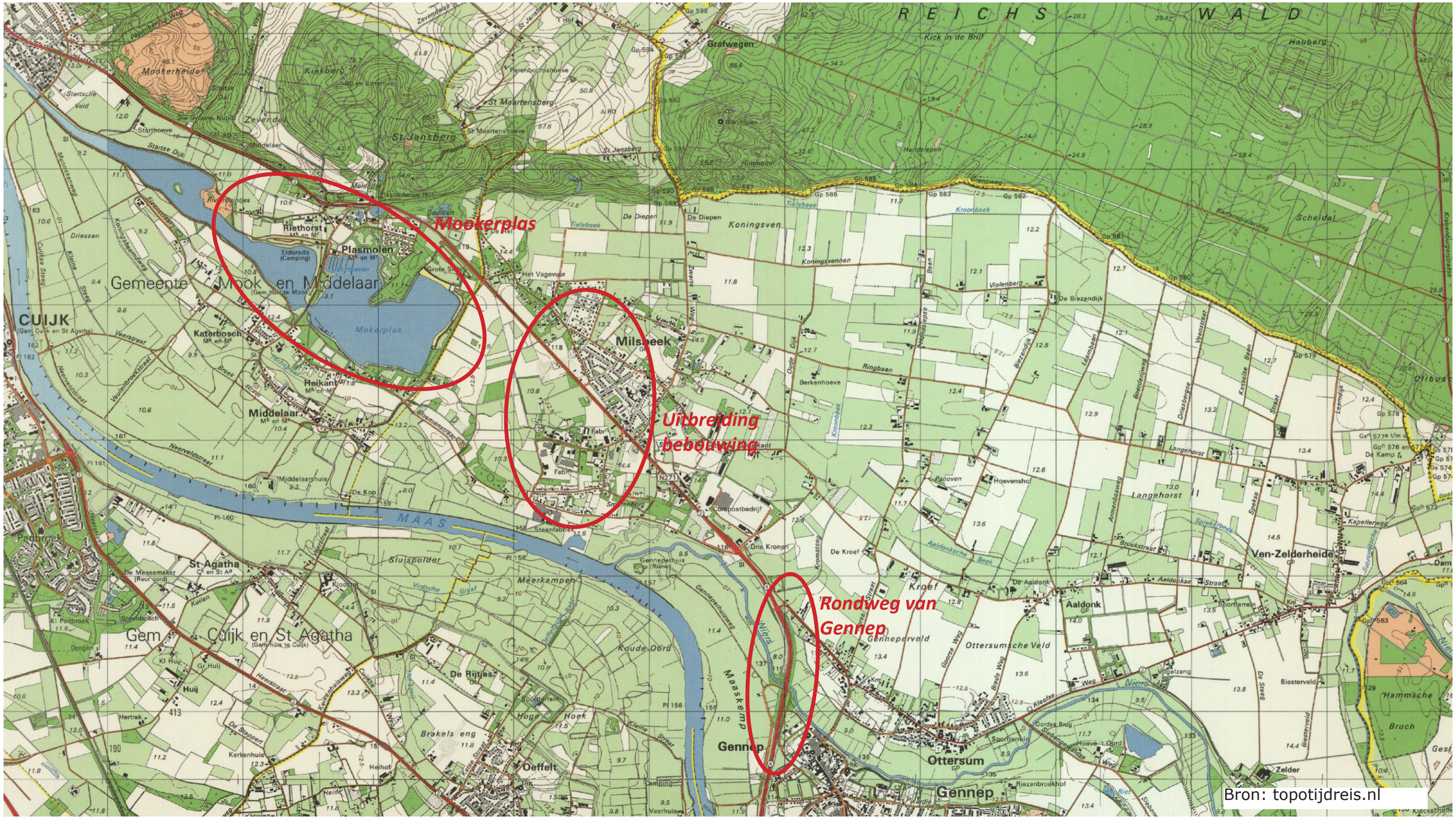

De Mookerplas (locatie van een rivierduin) is uitgegraven ten behoeve van de zandwinning. Maasheggen verdwijnen uit de uiterwaarden. Rond Gennep is de rondweg aangelegd (1977). Plasmolen groeit tot een kern gericht op recreatie en toerisme. In de rest van het gebied (o.a. Milsbeek) neemt de bebouwing toe.

2H. LEREN VAN DE HISTORIE: REIS DOOR DE TIJD > CA 2015

A

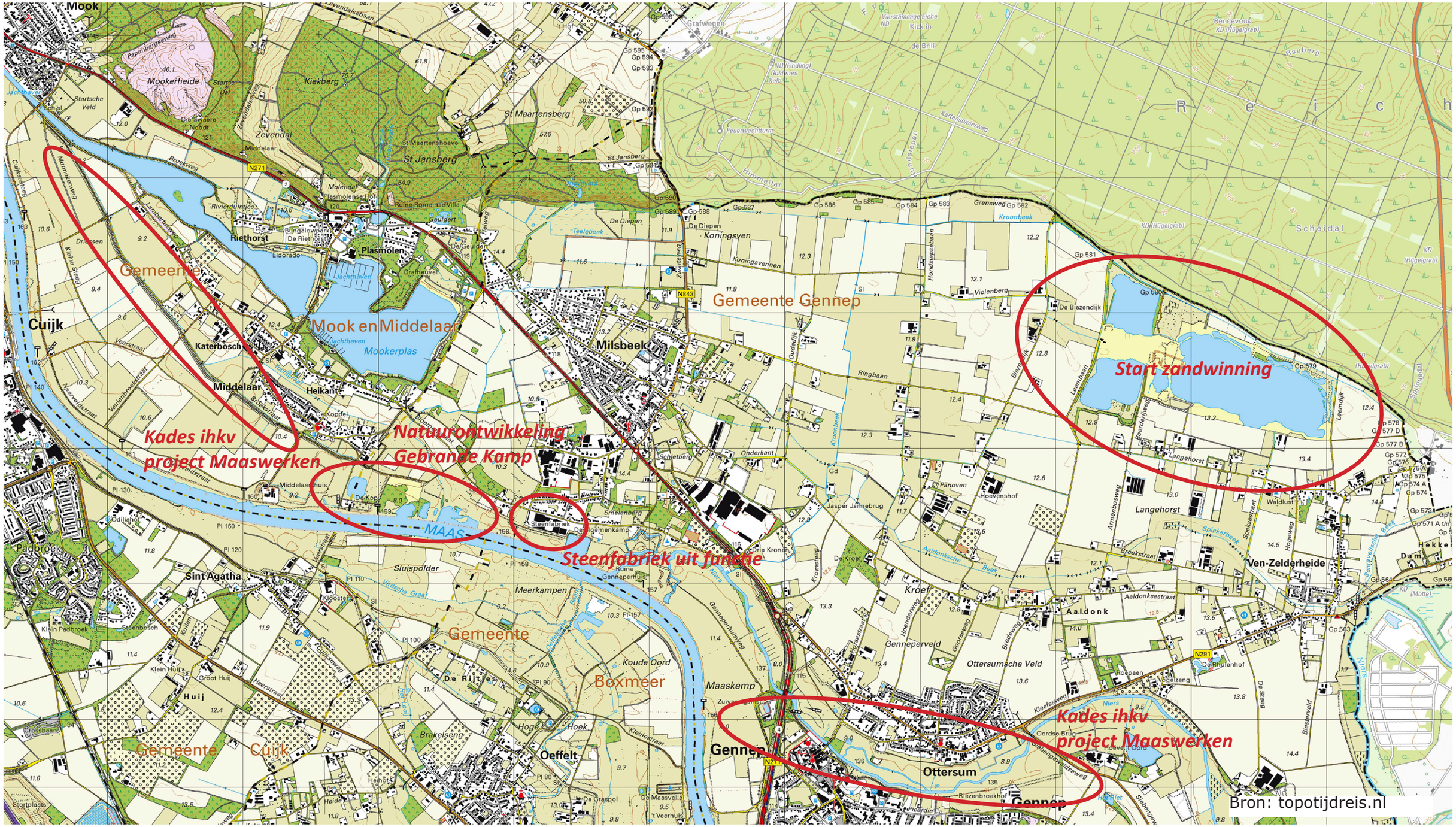

In 1996 worden kades in het kader van project Maaswerken aangelegd. Start zandwinning aan de voet van de stuwwal, steenfabriek uit functie, natuurontwikkeling aan de monding van de Tielebeek (gebrande kamp).

3A. WATERVEILIGHEID LANGS DE MAAS

NORMEN DIJKTRAJECTEN (ONDERGRENZEN) LANGS DE MAAS

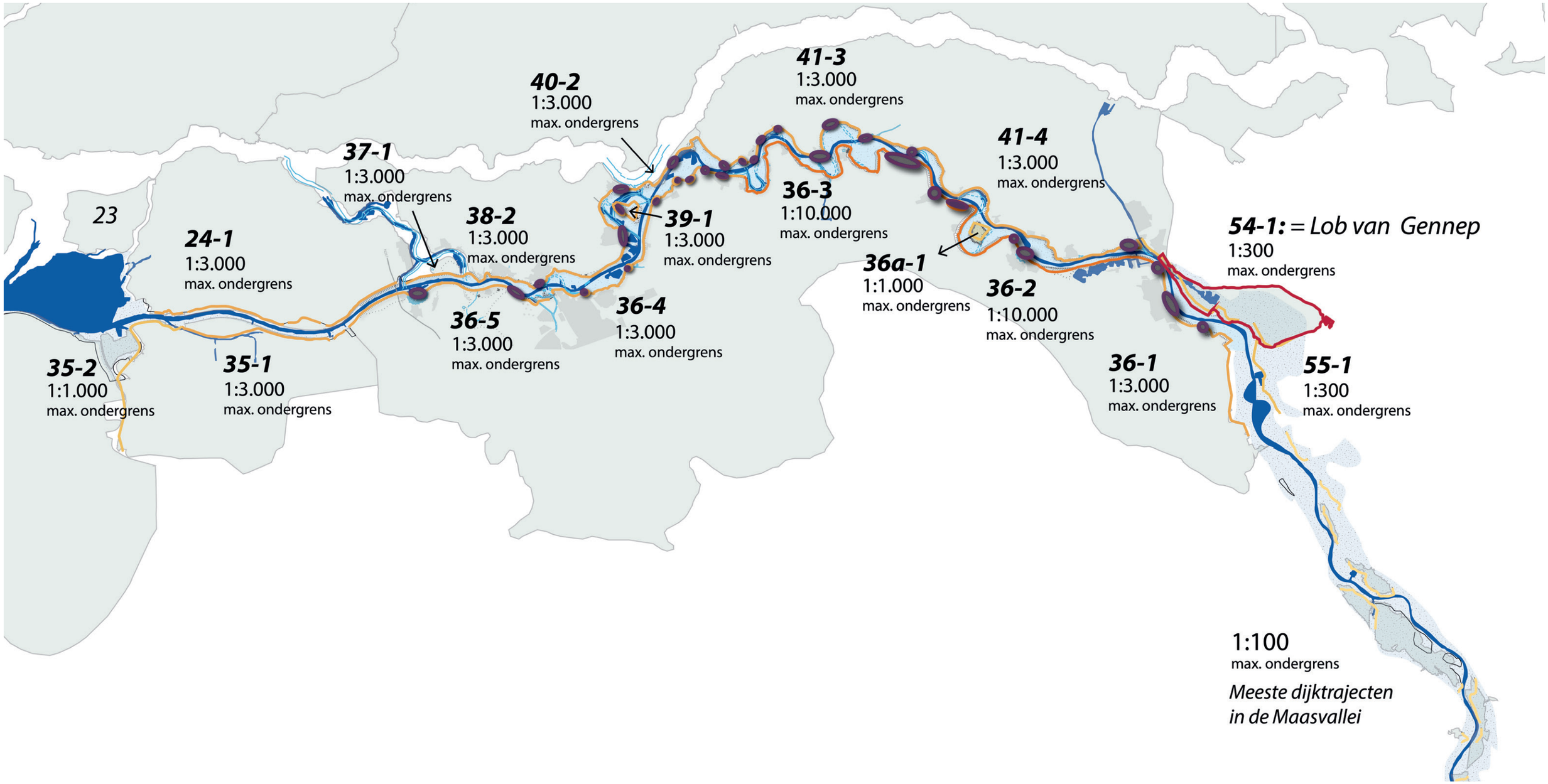

De kaart geeft de normen voor dijktrajecten langs de Maas weer uitgedrukt in de maximaal toelaatbare ondergrenzen van de overstromingskans. Bron: Waterwet, 2017.
(De kaart op blz. 10 geeft de normen weer die van toepassing zijn voor de ruimtelijk bijzondere dijktrajecten langs de Bedijkte Maas.)

3B. WATERVEILIGHEID LANGS DE MAAS

STATUS LOB VAN GENNEP VANUIT BELEIDSLIJN GROTE RIVIEREN

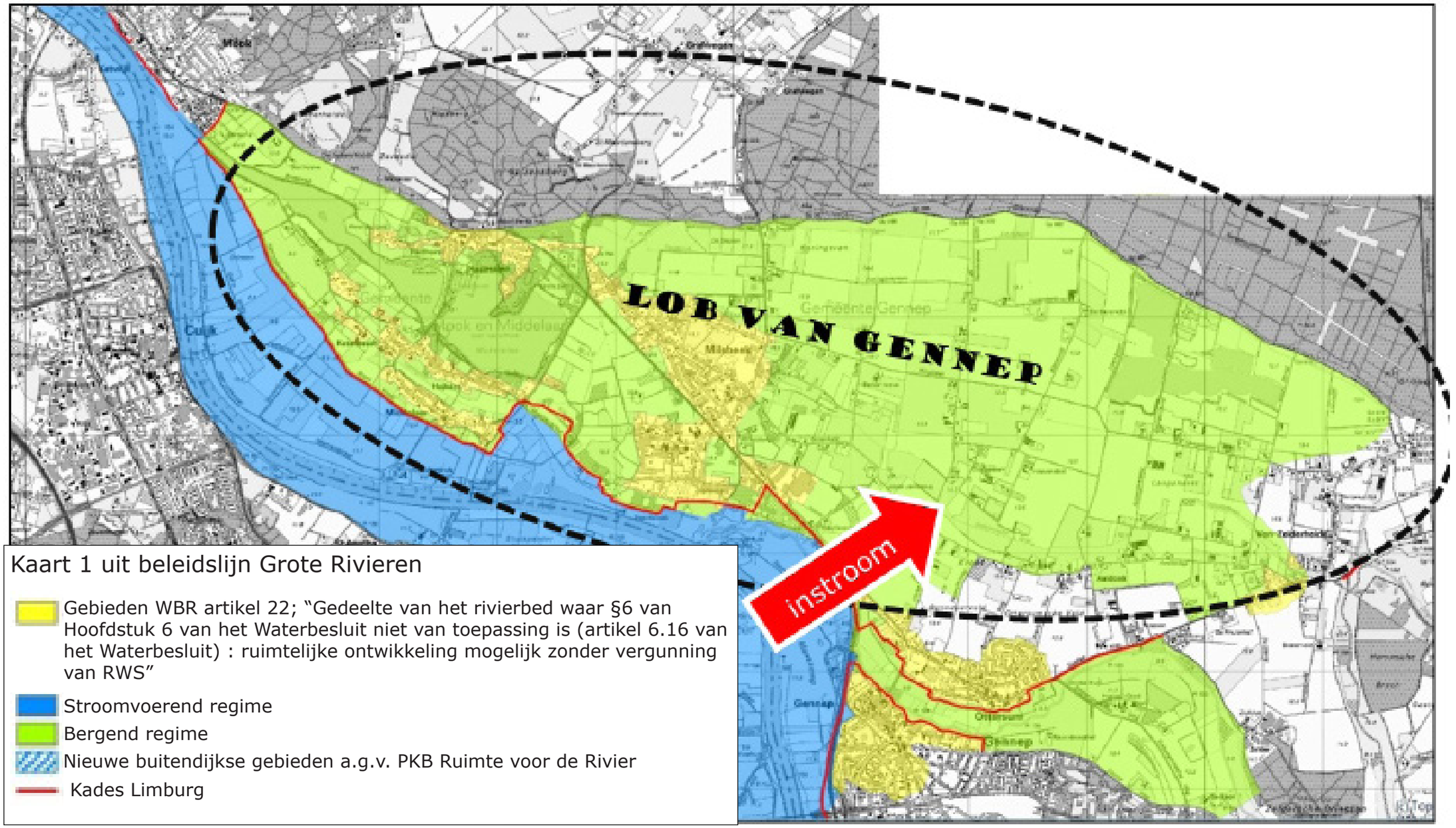

Bron: Beleidslijn Grote Rivieren

De bijzondere situatie in de Lob van Gennep in beeld gebracht: het groene vlak is bergend rivierbed van de Maas. Aan de andere kant is er achter de primaire kering (rode lijnen) sprake van hoogwaterbescherming met 1:300^{e} overstromingskans (ondergrensnorm). Zie p. 24 voor verdere beschrijving van deze situatie.

A

3C. HISTORISCH GEGROEIDE BIJZONDERE SITUATIE LEIDT TOT SPAGAAT VAN RIVIERBED MAAS ACHTER EEN PRIMAIRE KERING

- De Zandmaas is een voor Nederland uniek riviertraject. Anders dan laaglandrivieren in de rest van Nederland wordt de Zandmaas begrensd door natuurlijke hoogten. Daar waar de rivier kan stromen en daar waar hoogwater niet komt, is daarmee, meer dan in de rest van het land, een natuurlijk gegeven.
- Met de regelmatige inundatie door de Maas is eeuwenlang rekening gehouden met de bouw van woningen en boerderijen. Door op hoogte te bouwen waren dijken niet nodig. Tot 20 jaar geleden heette de Zandmaas de onbedijkte Maas.
- Omdat er in de periode van 1926 tot 1993 geen substantiële hoogwaters zijn opgetreden is de grens tussen rivierbed en ‘hoog en droog’ vervaagd en is langzaam maar zeker steeds meer in het rivierbed gebouwd.
- Aan de hoogwatervrije periode van de Maas kwam een eind met de hoogwaters van 1993 en 1995. In het rivierbed gebouwde huizen, boerderijen en bedrijven kregen te maken met inundatie en aanzienlijke schade.
- In afwachting van duurzame oplossingen werd in 1995 besloten dat op de korte termijn noodkades nodig waren ter voorkoming van meer schade op de korte termijn. Met een noodwet (Deltawet Grote Rivieren) is in 1996 zo’n 150 km noodkades aangelegd en veranderde de onbedijkte Maas in een bekade rivier.
- Bij de uitvoering van de Deltawet Grote Rivieren is nooit besloten om het door kades beschermde gebied aan het rivierbed te onttrekken. De Deltawet Grote Rivieren-kades voorkomen inundaties van de bekade gebieden tot waterstanden die (in 1996) statistisch gezien eens in de 50 jaar optraden.
- Bij hogere waterstanden moe(s)ten de achtergelegen gebieden alsnog mee-stromen of als bergingsgebied fungeren. Dit om de risico’s in stroomafwaarts gelegen gebieden, waar (vanwege laaggelegen bedijkte polders) levensbedreigende risico’s spelen, niet te vergroten.
- Om die reden zijn in de Maasvallei gebieden die achter een Deltawet Grote Rivieren-kade liggen tot op heden in de Beleidsregels Grote rivieren behouden als stroom-voerend (mee-stromend) rivierbed of bergend rivierbed en wordt streng toegezien op en geldt een vergunningplicht voor zaken die deze stroom-voerende of bergende functie beperken. Dit betekent dat behoudens de aanwezige dorpskernen geen nieuwe bouwwerken zijn toegestaan, dan wel onder bepaalde strenge voorwaarden.
- Om te komen tot duurzame oplossingen is het programma Maaswerken vanaf 1997 gestart. Daar was aanvankelijk de ambitie om hoogwaterbescherming te realiseren door middel van ruimtelijke maatregelen en alleen waar nodig en als sluitstuk, dijken aan te leggen. Voortschrijdend inzicht en herziening van de opgave leidde in de Zandmaas tot een uiteindelijk veel geringer aantal ruimtelijke maatregelen en het versterken van de kades naar 1:250e overschrijdingskans (oude norm) in Roermond, Venlo, Gennep (incl. Middelaar). Hiermee werd 70% van de Limburgse bevolking al in 2008 beschermd.
- Tegelijkertijd krijgen de oorspronkelijke noodkades een steeds definitievere status: in 2002 krijgen de noodkades in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) een permanente status.
- In 2005 zijn de noodkades in de Wet op de Waterkering opgenomen als primaire kering. Deze primaire keringen en de daarvoor geldende normen worden in 2009 overgenomen in de Waterwet; de kaden in Limburg met aanwijzing van bijbehorende dijkringen zijn onder de werking van de wet gebracht.
  Voor dijkring 54 geldt een beschermingsniveau van 1:250e overschrijdingskans (oude norm).
- In 2010 wordt de Bestuursovereenkomst sluitstukkades / prioritaire dijkversterkingen ondertekend door het Rijk en de voorganger van het huidige Waterschap Limburg. Hiermee wordt onder andere besloten tot versterking van dijkring 54.
- Het project Maaswerken had de opdracht om het gebied op een dusdanige wijze in te laten stromen dat de veiligheid in de Bedijkte Maas gewaarborgd werd bij afvoeren tussen 1:250 en 1:1250. De Maaswerken heeft uiteindelijk besloten om geen aanvullende maatregelen uit te voeren aan de instroomopening (traject 54d). Daarmee wordt de huidige situatie voorlopig gehandhaafd.
- In 2014 wordt, mede vanwege de verwachte effecten van klimaatverandering en daarmee samenhangende hogere rivierafvoeren in de toekomst, het kabinetsbesluit Deltabeslissingen genomen. De deltabeslissingen zijn gebaseerd op voorkeursstrategieën die Rijk en regio voor elke riviertak hadden opgesteld. In deze strategieën is de balans gezocht tussen het bieden van bescherming (dijkversterking) en het realiseren van ruimte voor de rivier. Deze strategie is door het kabinet overgenomen in de tussentijdse wijziging van het eerste Nationaal Waterplan 2009-2015 en vervolgens in het Nationaal Waterplan 2016-2021.

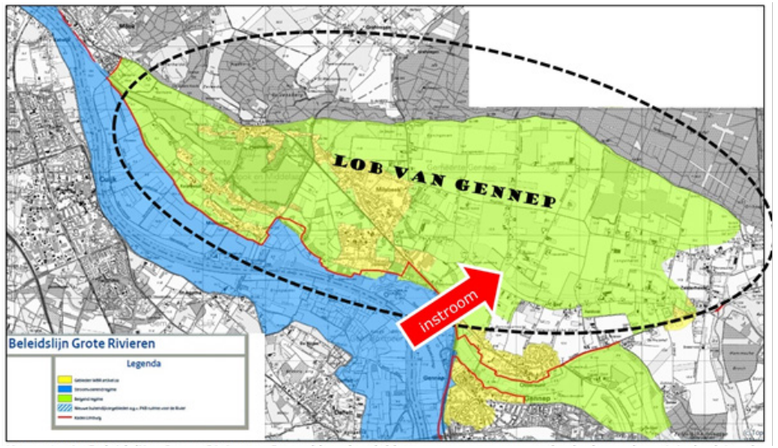

- In de voorkeursstrategie Maas zijn in het kader van de deltaopgave rivierverruimingsprojecten en dijkversterkingen in samenhang beschouwd. Bij 12 dijkringen is aangetoond dat deze een substantiële bergende of stroomvoerende functie vervullen bij hoogwater. Bij deze gebieden is dan ook aangegeven deze te behouden voor het rivierbed. Dit betekent voor 7 gebieden een verlegging en voor 5 gebieden, waaronder de Lob van Gennep, het behoud van berging.
- In 2014 komt er met de partiële herziening van het Nationaal Waterplan een nieuwe normering voor de waterkeringen. Het Nationaal Waterplan geeft aan dat onder voorwaarden van compenserende maatregelen de overstroombaarheid van waterkeringen in de onbedijkte Maas/de Maasvallei komt te vervallen. De hiervoor genoemde 12 dijkringen met een substantiële bergende of stroomvoerende functie bij hoogwater gelden als compenserende maatregelen. Voor vijf dijkringen, waaronder de Lob van Gennep, blijft de waterbergende functie achter de dijk behouden.
- Voor dijktraject 54-1 is in de Waterwet vastgelegd dat onder de nieuwe toetsmethodiek een norm gehanteerd moet worden van 1:1000e overstromingskans (signaalwaarde) met een maximaal toelaatbare ondergrens van 1:300e overstromingskans. Deze nieuwe norm geldt met ingang van 1 januari 2017.
- In oktober 2016 besluiten de minister en regionale partijen tot de start van een MIRT-onderzoek voor de Lob van Gennep, waarin Rijk en regio samen onderzoek doen naar de ruimtelijke en waterveiligheidsopgave in het gebied en mogelijke oplossingsrichtingen.

3D. HUIDIGE MAAIVELD EN DIJKHOOGTEN DIJKTRAJECT 54-1

A

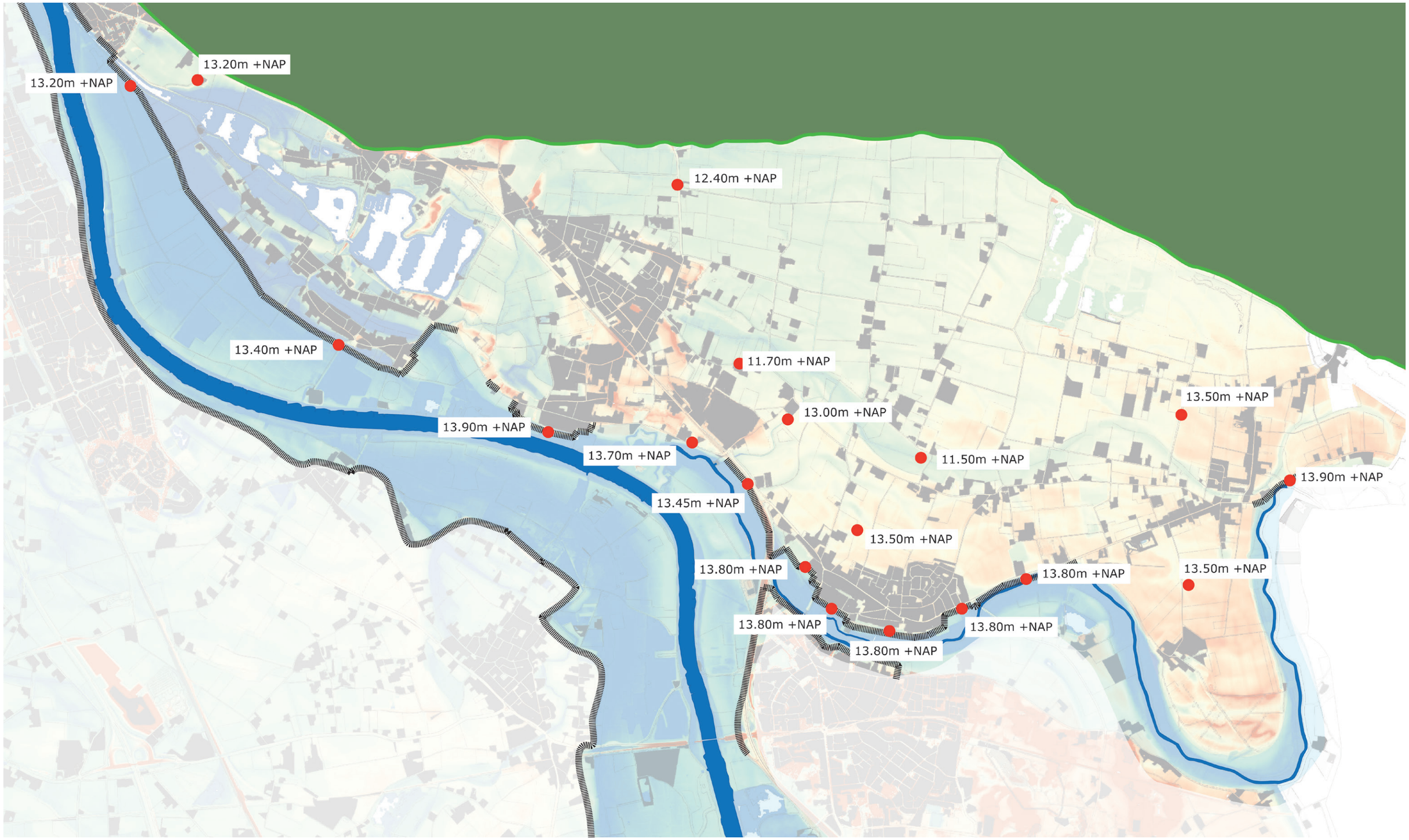

Dijkhoogtes van dijktraject 54-1, nadat in 2018 het project Maastwerken - Sluitstukkades Gennep (nog op oude norm) is gerealiseerd.
En hoogtes van het maaiveld op enkele locaties in de Lob van Gennep.

A 3E. DIJKVERSTERKING MAASWERKEN 2018

Dijkvak	Nr	Faalmechanisme	Type kering	Lengte
Kleefseweg	54a	Stabiliteit buitenwaarts	Groene kering	200 m
Hamsebrugweg	54b *	Hoogte	Groene kering	30 m
Roepaen	54c *	Hoogte	Groene kering	65 m
N271	54d	Bekleding	Groene kering	400 m
Bloemenstraat	54e *	Hoogte en stabiliteit buitenwaarts	Groene kering	450 m

Dijktraject	Type kering	Ontwerp waterstand NAP	Benodigde kruinhoogte NAP	Aanwezige kruinhoogte NAP
54a	Groen	+ 13,27	+ 13,77	+ 13,90
54b	Groen	+ 13,27	+13,47*	+ 12,41
54c	Groen	+ 13,27	+ 13,77	+ 13,25
54d	Groen	+ 13,23	Minimaal + 13,45*	+ 13,45
54e	Groen	+ 13,21	+ 13,71	+ 13,20

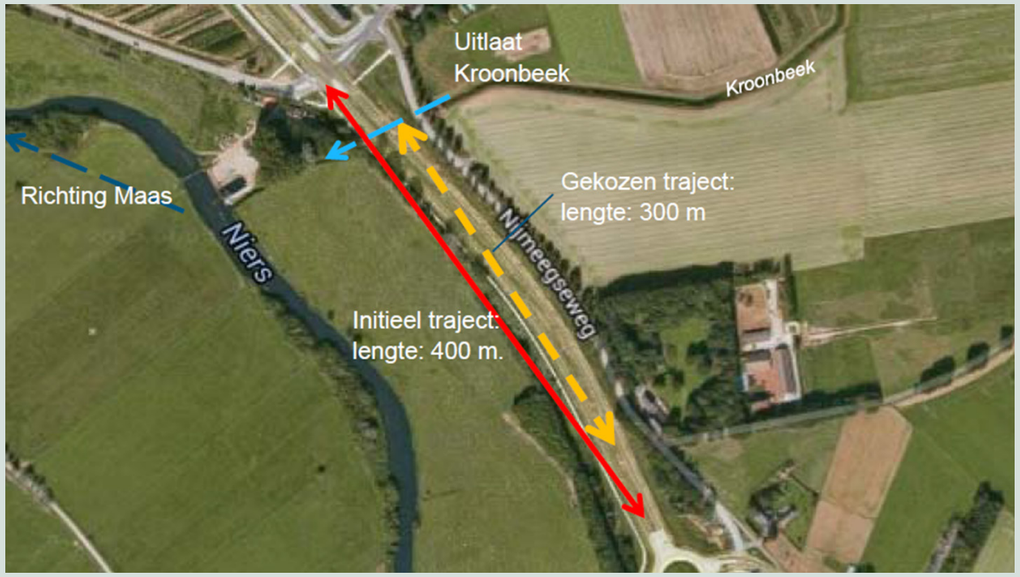

Oranje gestippelde pijl betreft huidige aanwezige verlaging in dijktraject 54-1 zoals gerealiseerd zal worden in 2018 (dijktraject 54d)

Bron: waterschap Limburg, 2017

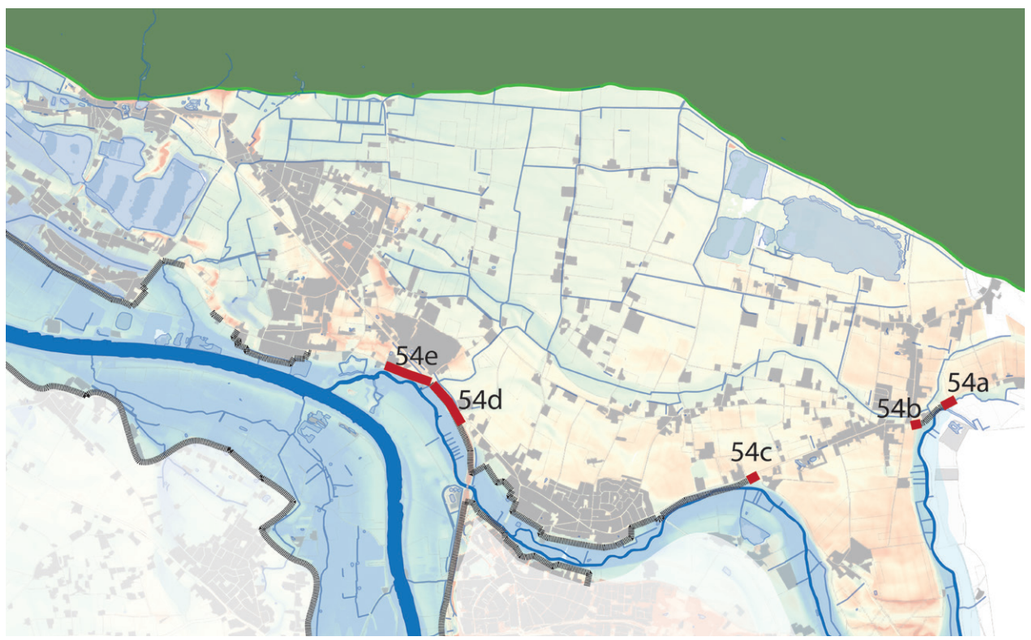

Locaties van de trajecten van Maaswerken

4A. HOOGTEKAART

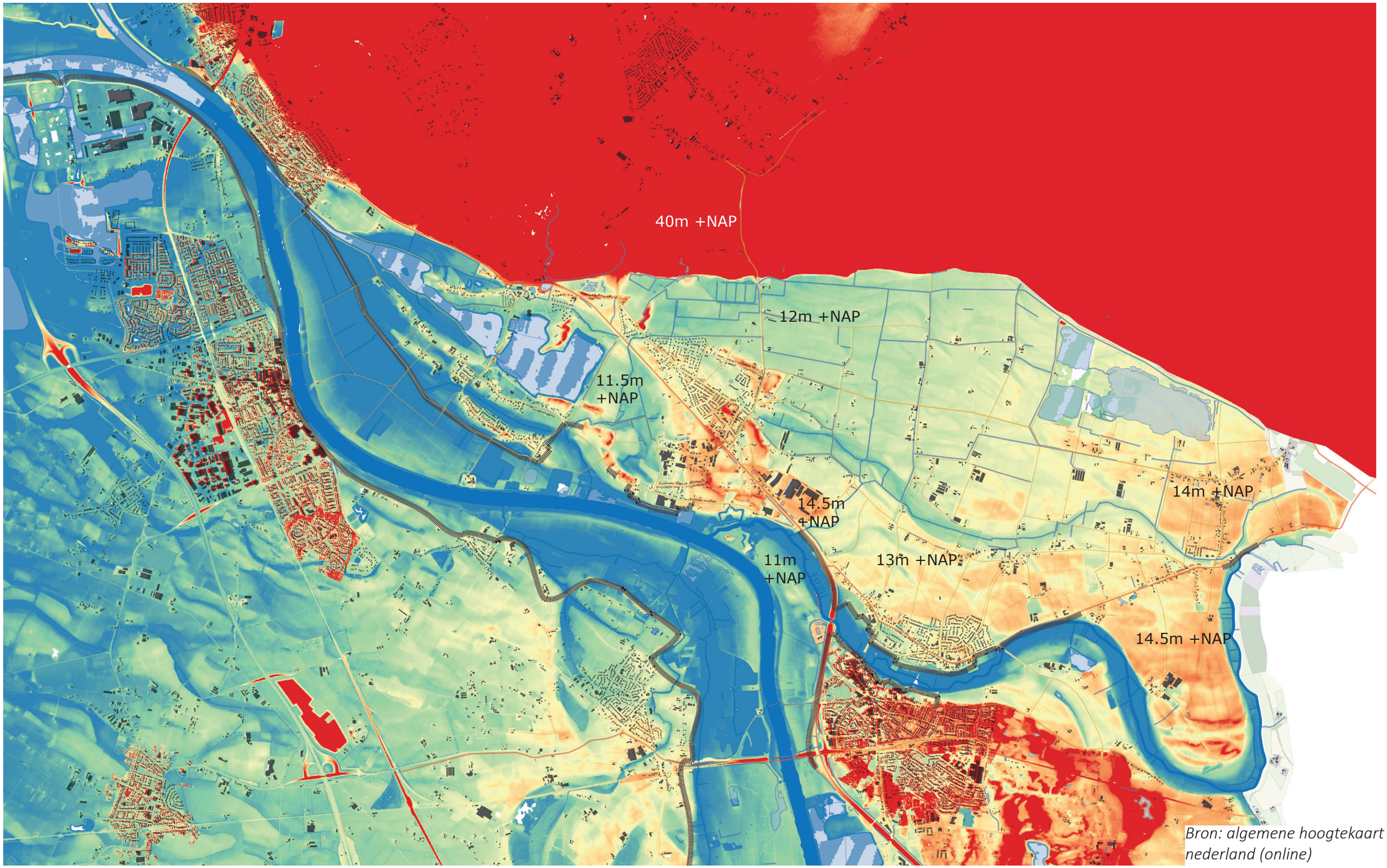

Bron: algemene hoogtekaart nederland (online)

A 4B. LOB VAN GENNEP: BIJZONDERE LANDSCHAPPEN OP EEN STEENWORP AFSTAND VAN ELKAAR

De stuwwal

Tijdens de grote ijstijd, 200.000 jaar geleden, was Noord Europa, van de Noordpool tot aan Gennep en Mook, volledig bedekt met gletsjerijs. De gletsjer stroomde langzaam naar het zuiden. Het landijs volgde de bestaande laagtes en lag onder andere in het dal van de Rijn. De rand van de enorme ijskap bestond uit grote gletsjertongen. Daar waar de dooi het won van het stromende ijs eindigde de gletsjer. Dat was het geval op de plek waar nu Nijmegen, Arnhem en het Reichswald liggen. Aan de voet van wat ooit het einde was van de ijskap ligt het plangebied van dit MIRT onderzoek.

In het ijs worden enorme hoeveelheden stenen, zand en gruis getransporteerd. Op de plek waar de gletsjer stopt smelt het ijs en komt al dit puin tevoorschijn. Hoe groter de gletsjer, hoe groter de berg stenen aan het eindpunt (de eindmorene). 200.000 jaar geleden was de gletsjer dermate groot dat er een compleet heuvellandschap achterbleef. Het kost geen moeite om daar in de grond stenen te vinden uit een 3000 kilometer verderop gelegen Noors gebergte. Deze eindmorene of stuwwal is de verklaring voor het heuvelachtige landschap dat beeldbepalend is voor de Lob van Gennep. Op plaatsen is de stuwwal tot wel 100 meter hoog.

Spoelzandvlakte

In de ijstijd ging de hoge eindmorene over in een grote vlakte die voornamelijk bestaat uit zand en grind. Deze spoelzandvlakte ontstond door de vele smeltwaterriviertjes die vanaf de gletsjer westwaarts stroomden. De overgang van de stuwwal naar het westen is abrupt. Die steile wand en de abrupte overgang is ontstaan doordat de Maas hier direct onderlangs de stuwwal heeft gestroomd. De rivier heeft op verschillende plaatsen de stuwwal geërodeerd. De Maas vormde niet alleen de stuwwal, maar de stuwwal vormde ook de Maas. Die werd hier, door het oprukkende ijs, gedwongen om naar het westen af te buigen. Vandaar de prominente bocht die de Maas kort na Gennep naar het westen maakt. De Rijn had het overigens nog moeilijker met het landijs; het gletsjerijs maakte het deze rivier onmogelijk om in haar eigen dal te blijven stromen en de Rijn is letterlijk door het ijs uit haar dal geduwd. Het Rijnwater stroomde tijdens de ijstijd via het Maasdal. Bij Gennep (via wat nu het Niersdal is) kwam de Rijn in de Maas uit. Waar nu kleine beken als de Spiekerbeek lopen bulderden destijds grote smeltwaterstromen. Door de kracht van de rivier kon grind en grof zand mee worden gevoerd. Hierdoor bleven soms wel 20 meter diepe grindlagen achter. Dit grind en zand wordt nu, ook in de Lob van Gennep, gewonnen voor de bouw (beton en metselzand). Na winning blijven diepe met grondwater gevulde plassen achter.

Reichswald, Jansberg en Mookerhei

Tijdens de ijstijden was de stuwwal een kale berg stenen, zand en modder. Nu is het een gevarieerd en bebost heuvellandschap doorsneden door dalen en beken. De grote variatie in grondsoorten (zand, klei, löss) en grote variatie in hellingsteilte, waterhuishouding en zonne-instraling maken dat er op de stuwwal een zeer gevarieerd loofbos ontstond. De eerste bewoners troffen hier een oerbos aan met eiken, iepen, linde, els en beuk. Dit grote bos dat het Ketelwald werd genoemd, strekte zich uit van de Rijn tot de Maas. Een overblijfsel van het ooit majestueuze Ketelwald is het huidige Reichswald. Dit omvangrijke bos heeft een totale oppervlakte van circa 5100 ha. Grote delen van het Reichswald worden nog beheerd met het oog op de houtproductie maar er zijn ook nagenoeg natuurlijke delen met meer dan tweehonderd jaar oude bomen waar sinds 1971 geen beheer meer wordt gevoerd.

Het Reichswald is nu vooral een belangrijk gebied voor recreatie, bosbouw en jacht. De jacht richt zich ondermeer op de in een aanzienlijke hoeveelheid in het Reichswald levende wilde zwijnen en edelherten. Deze vormen ook een attractie voor bezoekers: vooral de sporen van de zwijnen zijn overal te vinden. Hoewel zwijnen van oorsprong in grote dichtheden in ons land voorkomen zijn er in Nederland momenteel maar twee gebieden waar zwijnen officieel mogen leven, op de Veluwe en op de Meinweg. Daarbuiten schiet men de dieren daarom preventief af. In Duitsland worden zwijnen ook bejaagd, maar mogen de dieren wel gewoon leven. Ze komen daar voor tot in de stadsparken van Berlijn en er leven er alleen al 7000 in Noord Rijn Westfalen.

Op de ruim 75 meter hoge Jansberg, op het Nederlandse deel van de stuwwal, ontspringen diverse beken en bronnen. Omdat de berg, door de schurende werking van de Maas in het verleden, ook nog eens zeer steil is was dit een uitstekende plek voor een watermolen. Plasmolen ontleent er haar naam aan; de Bovenste Plasmolen is gebouwd als papiermolen in 1725. 90 jaar later is de molen omgebouwd en werkte tot de tweede wereldoorlog als korenmolen. De kracht van het water dat de stuwwal afstroomt wordt met een waterrad van maar liefst zeven meter doorsnee benut.

De fameuze Mookerheide biedt een overweldigend uitzicht op het Maasdal en Cuijk. De huidige Mookerhei vormt maar een fractie van de heidegebied ten tijde van de beroemde slag

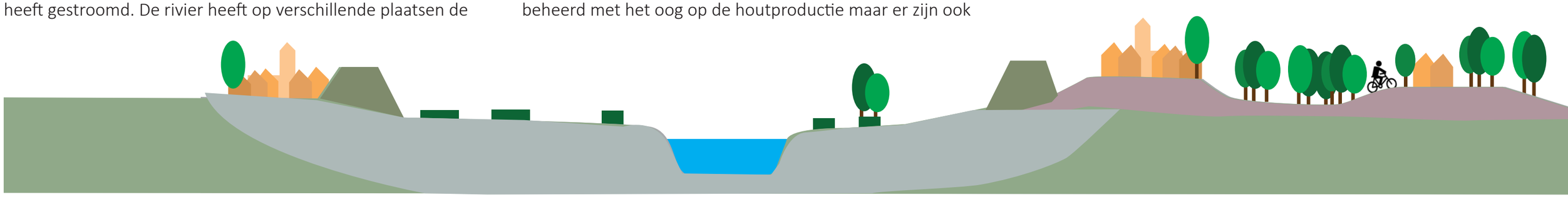

om de Mookerheide in 1574. Destijds vormde het gebied van Nijmegen tot Mook een aaneengesloten heidegebied. Twee broers van Willem van Oranje, Lodewijk en Hendrik, vonden hier een roemloos einde in een gevecht tegen het Spaanse leger. Zij sneuvelden en een groot deel van hun leger werd volgens de beschrijvingen bij Gennep het moeras ingejaagd. Ook in de tweede wereldoorlog is hier zeer hevig gevochten. Bomkraters in het landschap zijn hier nog stille getuigen van.

Het Koningsven

Het moeras waar de twee broers van Willem van Oranje ingejaagd werden was het Koningsven. Aan de voet van de stuwwal komt in oude riviergeulen kwelwater aan de oppervlakte. Ook was er een gebrekkige afwatering naar de Maas en de Niers door de aanwezigheid van een gordel van rivierduinen. Gevolg was dat het water stagneerde aan de voet van de stuwwal en in de oude stroomgeulen. Stagnerend water vormt de start van veenvorming. In het water verteren de oude plantenresten langzamer dan de waterplanten groeien. Oude plantenresten hopen zich op en open water wordt moeras. Tot begin vorige eeuw lag hier daarom een uitgestrekt moeras, het Koningsven. Beschrijvingen uit 1900 geven een beeld van deze wildernis en historische straatnamen als ‘ verloren land’, ‘biezendijk’, ‘de hel’, de zwarte weg en ‘het vagevuur’ verwijzen naar het grote moeras dat zich hier destijds bevond. Onderzoek van toen laat een ongekend rijke flora en fauna op deze plek zien. In 1935 wordt het Koningsven drooggelegd. Beken als de kroonbeek zijn geen natuurlijke beken maar dienden ter ontwatering van het oorspronkelijke moeras. Het Koningsven wordt weer ten dele hersteld door een samenwerkingsproject van Natuurmonumenten en Teunesen Zand en Grind.

Rivierduinen

Op de oostoever van de Maas ligt een langgerekt stuifduinencomplex; de Maasduinen. Deze voedselarme en kurkdroge zandduinen zijn door de wind gevormd uit de bedding van de Maas en uit Brabant. Zand kan door de wind worden verplaatst als er geen vegetatie is om dat tegen te houden. Tienduizend jaar geleden, tijdens de laatste ijstijd, was dit in Nederland op grote schaal aan de hand. In die periode waren zandstormen heel gebruikelijk en waaiden duinen op uit de kale rivierbedding van de Maas. Het nationaal Park is vernoemd naar deze rivierduinen. Deze rivierduinen zijn overal op de oostelijke oever te vinden. In de Lob van Gennep lagen deze duinen onder andere op de plek van de huidige Mookerplas. Nog steeds vinden we aan de oevers zoals bij Milsbeek mooie restanten van het ooit veel grotere rivierduinencomplex.

De Niers

Een grote rijntak stroomde tijdens de ijstijd via Krefeld, Goch naar de Maas bij Gennep met een zij-aftakkingen naar Arcen. Deze Rijnloop heeft het stroomdal van de Niers gevormd. In die periode waren Rijn en Maas brede vlechtende rivieren die veel zand en grind afvoerden. Toen het na afloop van de ijstijd warmer werd veranderden de rivieren van karakter. Er werd nauwelijks nog sediment aangevoerd. Van woeste gletsjerstromen met vele vertakkingen werden het rustige meanderende rivieren. Het netwerk van geulen raakte door de hogere temperaturen begroeid. Oude geulen raakten opgevuld met veen. De uitgebreide groei van waterplanten en oevervegetatie verstopten de beek- en rivierlopen. Er ontstonden moerassige omstandigheden. De waterhuishouding is lange tijd bepalend geweest voor de ontwikkeling van dit gebied. De regelmatige overstromingen maakte dat er vruchtbare grond te vinden waren. Waar de afwatering goed was ontstonden solitaire boerderijen of nederzettingen met akkers en grasland. Waterlopen werden benut door er watermolens te plaatsen. In totaal hebben er maar liefst 52 watermolens langs de Niers gestaan. Gemiddeld 1 per twee kilometer! De moerassige oevers van de Niers maakte de rivier tot een natuurlijke grens van landgoederen en territoria. Dat verklaart de grote hoeveelheid herrenhauser, wasserburgen, schlosser (zoals Schloss Wissen, Schloss Kalbeck en Gut Graefental) die langs de Niers te vinden zijn. De verlandende geulen, inclusief de Niers, hadden veelvuldig te kampen met problemen met de waterafvoer. Door de Niers in één hoofdloop te concentreren werd getracht deze problemen op te lossen. Zijlopen werden afgekoppeld. Het omliggende land werd beter gedraineerd. Door de in de eeuwen sterk verbeterde en gecontroleerde waterhuishouding werden overstromingen beperkt tot de uiterwaarden van de Niers en konden daarbuiten vruchtbare landbouwgronden ontstaan. De Niers uiterwaarden zijn vaak in gebruik als extensief begraasd grasland of natuurgebied. Hier zijn op veel plaatsen karakteristieke heggen en hagen te vinden die vroeger dienden als veekering. Op een aantal plaatsen zijn nog oorspronkelijke beboste uiterwaarden te vinden, zoals in de Zeldersche Driessen.

4C. CULTUREEL ERFGOED

(met dank aan tekstbijdragen van Harry Derks)

Het cultureel erfgoed kent diverse materiele en immateriële aspecten zoals archeologie, monumenten en historisch landschap.

Archeologie
Het gebied tussen Maas en stuwwal heeft een grote aantrekkingskracht gehad op de mens. Vooral de hogere ruggen in de Maasvallei kennen een hoge dichtheid aan archeologische vindplaatsen vanaf de Steentijd tot in de Nieuwe Tijd. Al in een vroege fase van het Holoceen heeft de Maas haar grote meanderbochten gevormd en is nadien nauwelijks nog verplaatst. De meanderbochten en huidige oevers van de Maas zijn daarmee zones gebleken met een zeer hoge archeologische verwachting.
Archeologische sites zijn vanuit het oogpunt van natuur- en cultuurtoerisme altijd interessant. Hier zijn quickwins te behalen, denk aan:

- nederzettingen uit de ijzertijd en bronstijd
- de Keltische wegen langs Maasgeulen
- Romeinse wegen en bruggen – zoals de Romeinse brug bij Cuijk-Middelaar (Archeologisch Rijksmonument)
- het Romeins castellum en een nederzetting uit die tijd
- de romeinse villa bij Plasmolen.

Cultuurhistorie
De in directe samenhang met rivier en nevengeul ontstane historische dorpen en buurtschappen geven dimensie aan het eeuwenlange leven met de Maas en hoogwater.

Het agrohistorische landschap
Al vroeg streek de mens neer op de oeverwallen. Vanaf die hoogten konden de boeren van twee walletjes eten: ze konden er droge voeten behouden en akkerbouw beoefenen. En ze konden munt slaan uit de vruchtbaarheid van de gronden van de omliggende overstromingsvlakte: de oevergronden van de holocene Maas en de broeken rond de rivierbeddingen van het laatglaciaal. Deze gronden stonden bloot aan invloed van rivier, zijstroompjes en kwel. Ze werden o.a. gebruikt voor beweiding en hooiwinning.
Gestadig verrijken van akkers met mest en plaggen lijkt vaak te hebben geleid tot het ontstaan van enkeerdgronden op de oeverwallen. De voortgaande ontginning van de omliggende gronden van de overstromingsvlakte vroegen om waterbeheersing. Bij crevasses in de oeverwal werden dammen en kaden aangelegd, broekgronden werden ontwaterd en kregen sloten.

Het strategische landschap
In de Middeleeuwen werd de Maas ervaren als een bron van fortuin en macht. De rivier was van levensgrote betekenis voor handel en transport. Landsheren wilden graag een graantje meepikken van deze nering door tolheffing. Essentieel hiervoor was controle over de rivier in een ontoegankelijke omgeving. De waterrijke Maasoevers en de zompen van de laatglaciale Maasgeulen waren een plek par excellence voor tolburchten en andere sterkten.

In de 80-Jarige oorlog maakte het Masterplangebied deel uit van een militair sleutelgebied. Een roemrucht feit dat de betekenis van dit gebied onderstreepte, was de “slag op de Mookerhei” in 1574. Listig opgesteld in de enge ruimte tussen Maas en stuwwalhoogte, verpletterden de Spanjaarden het leger van Lodewijk en Hendrik van Nassau. Duizenden soldaten sneuvelden in de strijd of verdronken in moerassen. Het gebied rond de Maas was voor de Spanjaarden van immense strategische waarde. Het Genneperhuis vormde een springplank voor de verovering van de Rijnsteden in het Kleefse land en voor de opmars naar Kleef en Schenkenschans: de Staatse veste die de splitsing van Waal en Neder-Rijn beheerste. Geen wonder dat hier meermalen verwoed is slag geleverd. De Circumvallatielinie van Frederik Hendrik in 1641 sloot het door de Spanjaarden ingenomen Genneperhuis in en controleerde alle wegen en waterlopen naar de met kroonwerken versterkte waterburcht. Ook in de Moderne Tijd viel het Maasdal weer op door zijn strategische ligging. Dat bleek in 1940 bij de inval van de Duitsers en later nogmaals in 1944 tijdens de opmars van de geallieerden. Al met al is het gebied tussen Heumen-Mook en Gennep op te vatten als één groot, met soldatenbloed doordrenkt slagveld.

Het sacrale landschap
Duizenden jaren bewoond, kent het gebied legio verwijzingen naar godsvrucht en godvrezendheid, naar Keltisch, Germaans, Romeins en christelijk geloof. In rivieren, beekdalen en zompen werden vaak voorwerpen – sieraden, munten, gebruiksartikelen, botten, soms zelfs menselijke lijken – achtergelaten als offerandes. Ook langs de Maas zijn zulke rituele deposities aangetroffen. Vooral oversteekpunten en samenvloeiingen van beken leken favoriet voor die offergaven. Met name in de gemeenten Mook en Middelaar en Gennep zijn archeologische vondsten met sacraal karakter gedaan.
Niet toevallig zijn rond de Maas ook legio tekens van christelijk geloof te vinden, in het bijzonder kerken, kapellen en veldkruisen. Meerdere van deze heiligdommen vormen gekerstende heidense plekken van adoratie, oeroude cultusplekken langs de rivier waar oorspronkelijk de rivier en de vruchtbaarheid die hij bracht, kunnen zijn verheerlijkt.

Landschap van rivier-nering
Door de eeuwen heen ontstond rond de Maas allerlei nering die nauw verweven was met de rivier. Visserij, handel en transport maakten daar al vroeg deel van uit. Bijzondere aandacht verdient in dit verband het voorkomen van een groot aantal veerovergangen. Sommige ervan zijn duizenden jaren oud en vormden ooit doorwaadbare plekken – voorden – in de rivier. Bij de veerovergangen bestonden vaak ook aanleg- en losplaatsen voor schepen. Zoals bij het veer Gennep. De veerovergangen zijn symbolisch voor de betekenis – economisch, sociaal, godsdienstig en militair-strategisch – van de verbindingen tussen de Brabantse zijde van de Maas – Zuid-Nederland- en de Rijnlandse zijde. Ondanks de komst van bruggen bestaan langs de Maas nog relatief veel veerverbindingen; deze benadrukken de intensiteit van de contacten over de aloude rivier. Bij twee markante objecten uit het verleden staan we nader stil; het Genneperhuis en de Circumvallatielinie.

Op de landtong waar Maas en Niers samenvloeien heeft het roemruchte **Genneperhuis** gestaan, een burcht en versterkte vesting. De geschiedenis van het huis gaat terug tot de elfde eeuw. Mogelijk was het toen een omgrachte donjon. In de loop van de middeleeuwen ontwikkelde het Genneperhuis zich tot een imposante burcht met uitgebreide kroonwerken. Lange tijd bood het kasteel thuis aan de Heren van Gennep. Nadat het kort tot het Hertogdom Gelre behoord had, werd het in 1442 verkocht aan Kleef.

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog speelde de burcht een belangrijke rol in de verdediging van het gebied rond Gennep.

In 1641 was ze in Spaanse handen. Na een grootscheeps beleg door prins Frederik Hendrik in datzelfde jaar capituleerden de Spanjaarden. Bij de belegering werd een 24 kilometer lange verschansing rond het Genneperhuis aangelegd, ook wel Circumvallatielinie genoemd.

Het Genneperhuis werd uiteindelijk verwoest in 1710 door de Fransen. In 2011 werd de gedeeltelijke reconstructie van kroonwerken en grachten voltooid, waarmee de locatie een toeristische trekpleister is geworden. De ruïne van het huis en zijn verdedigingswerken heeft de status van beschermd monument.

Markante landschapselementen
In de nulmeting kwetsbare gebiedswaarden (DLA 2017) zijn een aantal specifieke ruimtelijke gebieden getypeerd. Deze dienen in onderlinge samenhang bekeken en gewaardeerd te worden en kenmerkend voor de landschappelijke ontstaansgeschiedenis van het gebied. Hieronder is een beknopte samenvatting weergegeven uit bovenstaande nulmeting.

De dam tussen Niers en Spiekerbeek, inclusief Hamsebrugweg
De Kleefseweg is ter plaatse te typeren als een historische artificiële dam. Het buurtschap Dam ontleent hier haar naam aan. De dam ligt dwars op een crevasse-opening – een natuurlijke overloop voor een rivier bij hoogwater. Via deze geomorfologische bypass kon de Niers bij watervloed op natuurlijke wijze lozen op de rivierterrasvlakte die we nu de Lob van Gennep noemen. Ter hoogte van de dam raken het buitendijkse Niersdal en het binnendijkse beekdal van de Spiekerbeek elkaar bijna. Een sleutelpositie in het landschap waar de mens door de aanleg van een dam het hoogwater kon keren en desgewenst gereguleerd overlaten. Samen met de steilranden vormt de dam een waterbouwkundig fenomeen. De verhoogde dam biedt uitzicht over de langs elkaar liggende watersystemen van de Niers en de Spiekerbeek. Bijzonder waardevol zijn de markante steilranden in het Niersdal – nog afgeschuurd door de Rijn.

De Hamsebrugweg leidt naar de voormalige Hammsche brug over de Niers. De markante steilrand (tot bijna 3 meter) waarlangs de Hamsebrugweg afdaalt naar het rivierdal van de Niers, reguleert samen met de dam (Kleefseweg) de hoogwateroverlaat – een staaltje van vroege waterbouwkunde.

Beekdal Schraveltsche beek - Spiekerbeek – Aaldonksche beek
Net zoals het Niersdal is het beekdal van Schraveltsche beek – Spiekerbeek – Aaldonksche beek – Ossenbergse beek een hoogwaardige lineaire structuurdrager in het Gennepse landschap. Een structuurdrager waarin, op unieke wijze, wezenlijke landschappelijke kenmerken verweven zijn. In kwetsbare samenhang treffen we hier naast elkaar aan: een oude Rijngeul met beeksysteem (deels kwelgevoed), steilranden in de buitenbochten en bovenlangs aan de westzijde een eeuwenoude weg waaraan diverse historische boerengehuchten met hun (enkeerd)akkers zijn gehecht. Deze eeuwenoude weg komt uit bij de voormalige Hammsche Brug en loopt aan de overkant van de Niers verder richting Kevelaer.

Crevasse Achterbroek
De situatie Bloemenstraat-Achterbroek in Milsbeek is vanouds een ‘zwakke plek’ bij hoogwater, het is een crevasse. Een crevasse is een lager deel in de oeverwal waar de rivier bij hoogwater overstroomt. De Bloemenstraat ter plaatse werd opgehoogd en is feitelijk een oude dijk die het gat in de oeverwal moest dichten. Echter bij hoogwater werken op zo’n dijk grote krachten en de kans op doorbraak is groot. Waarschijnlijk door ervaring wijs geworden werd vervolgens een tweede zogenaamde kweldijk aangelegd, waarmee het bij hoogwater sterk doorsijpelend kwelwater werd vasthouden in een kleine kwelpolder, de Achterbroek. De watermassa die bij hoogwater werd afgevangen in deze kwelpolder geeft ook tegendruk, waardoor het risico van een doorbraak aanmerkelijk werd verkleind. Een uiterst interessant verhaal dat aan bewoners en toeristen verteld zou moeten worden. Met de nieuwe dijk rondom het terrein van de steenfabriek liggen hier nu drie dijken op een rij.

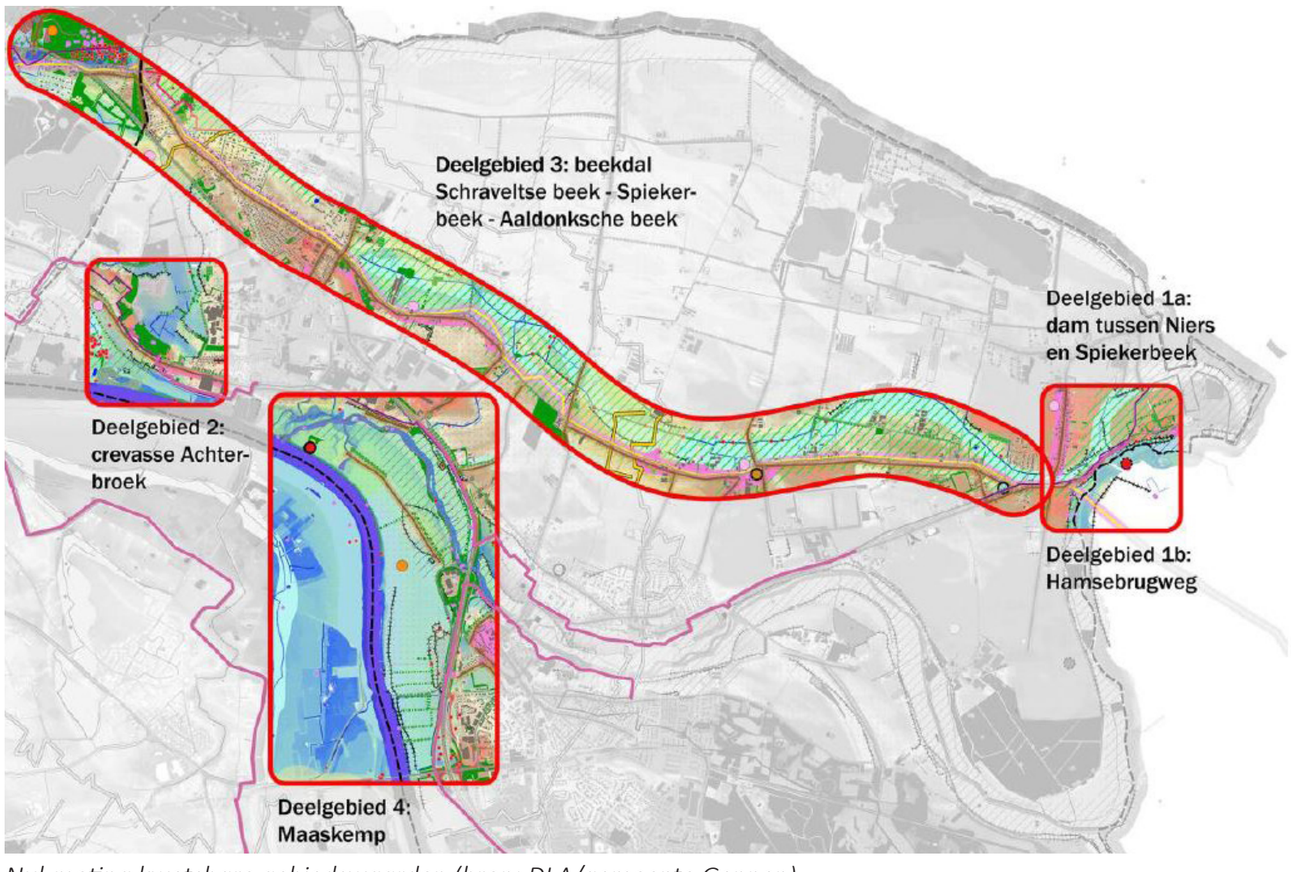

Nul-meting kwetsbare gebiedswaarden (bron: DLA/gemeente Gennep)

A

4D. DORPEN EN NEDERZETTINGEN

Het gebied herbergt dorpen en nederzettingen met een hoge woonkwaliteit die van oudsher op de stuifduinen en hoge gronden zijn gelegen. De stuifduincomplexen met bosschages, een licht glooiend maaiveld met daarin verspreid liggende bebouwing en recreatieve wandel en fietsroutes zijn daarvan een voorbeeld. Buiten de verspreid liggende bebouwing kent de Lob verschillende dorpen zoals Mook, Plasmolen, Milsbeek, Middelaar, Ottersum, Ven-Zelderheide, het oude vestingstadje Gennep en het aan de overzijde van de Maas gelegen Cuijk.

Mook, direct gelegen aan de Maas, heeft honderden jaren een belangrijke functie als overlaadplaats van goeden gehad. Samen met **Plasmolen**, gelegen aan de voet van de stuwwal, waren dit lommerijke plaatsen waar zich in de 19e eeuw veel kunstenaars verzamelden vanwege de magnifieke omgeving. Ook nu is met name Plasmolen het startpunt voor dagrecreanten voor een bezoek aan het gebied. Beide plekken fungeren als uitloopgebied van Nijmegen, daarbij heeft de gemeente Mook-Middelaar met de woningbouwlocatie Cuijksesteeg plannen voor de uitbreiding van Mook aan de zuidzijde om te voorzien in de woningbehoefte.

Middelaar, deels gesitueerd op een hoge rug/duin langs de Maas, had tot 1995 direct visuele relatie met de Maas. De overstromingen in 1993 en 1995 waren aanleiding voor een nieuwe dijk waarmee ruimtelijke relatie met de Maas verdween. Milsbeek ligt op een stuifduin direct aan de Maas. De markante Bloemstraat vormt via een steilrand een directe overgang tussen het dorp en het open Maasdal. In de 19e eeuw herbergde Milsbeek een aantal pottenbakkerijen in een concentratie van bedrijven die uniek in Nederland was. De benodigde klei werd in de directe omgeving gewonnen. De enige, inmiddels gesloten steenfabriek, staat ook in Milsbeek.

Ottersum is een kerkdorp en ligt aan de Niers. Als enige kern in het plangebied is het niet direct op hoge grond gelegen en heeft daarmee ernstige overlast gehad van de overstromingen in 1926, 1993 en 1995. Met de nieuwe waterkering uit 1996 is de directe zichtrelatie met de Niers verdwenen.

Ven-Zelderheide, gelegen tegen de Duitse grens aan de vallei van de Niers en de Spiekerbeek, is ontstaan uit de dorpskern Het Ven, de buurtschap Zelder en de heide die daartussen gelegen was. Het ligt op hogere grond op circa 14,0m + NAP.

Gennep, strategisch gelegen bij de monding van de Niers in de Maas, op een uitloper van hoge grond, is een oud vestingstadje. Het is ontstaan op een doorwaadbare plaats waar zowel een noord-zuidelijke als een oost-westelijke weg van de Romeinen samen kwamen. Gennep vervult heden ten dage een regionale functie voor het gebied.

4E. TOERISME EN RECREATIEVE VOORZIENINGEN

Toerisme is een belangrijke drager van de Noord-Limburgse economie. Het unieke Limburgse Landschap is een belangrijke drager voor het toerisme. De afgelopen decennia is wat betreft verblijfsaccommodaties vooral ingezet op relatief grootschalige campings of parken en het bieden en concurrentie op prijs. Zowel de schaal als de kwaliteit van het aanbod sluiten niet meer aan bij de hedendaagse markt voor binnenlands toerisme. Exclusiviteit, authenticiteit en belevingswaarde zijn in de huidige markt de belangrijkste succesfactoren voor toeristisch recreatieve ontwikkelingen. De kwaliteiten van het landschap en van de bebouwde omgeving spelen een belangrijke rol in dit 'totaalaanbod'. De tijden zijn echt veranderd. Je als gemeente of regio onderscheiden van andere toeristische gemeenten gaat over meer dan het organiseren van voorzieningen en promotie alleen. Het geheel moet kloppen; kwaliteit van voorzieningen, authenticiteit van het overnachtingsaanbod en kwaliteit van het landschap en cultuurhistorisch. Dit aanbod in combinatie met een onderscheidende gebiedsmarketing maakt het verschil.

Veel economische ontwikkelingen in Gennep en omstreken hebben de afgelopen decennia een dominante stempel gedrukt op de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving. Als gevolg hiervan zijn de bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische parels die dit gebied kent onbedoeld op de achtergrond geraakt en is de belevingswaarde van het gebied afgenomen.

Het resultaat is dat de unieke couleur locale van de Lob van Gennep wordt afgewisseld met plekken die nietszeggend zijn (omdat ze overal in ons land hadden kunnen liggen) of die de unieke en onderscheidende kenmerken tekort doen of zelfs schaden.
Specifieke recreatieve voorzieningen van regionaal/nationaal niveau zijn de Mookerplas en het Pieterpad dat het gebied passeert via het dorp Milsbeek en de Maaskemp.

De N271 is een oude Napoleonsweg uit de eind 18e eeuw. De dankzij de eeuwenoude laanbeplanting monumentale en markante route fungeert als noord-zuid verbinding en toegangspoort naar Maasdal. In 1977 heeft Gennep een bypass gekregen waarmee de oorspronkelijk route via Ottersum en Gennep is afgewaardeerd en niet meer als zodanig herkenbaar is. De bypass is tweezijdig beplant met bosplantsoen en is aangelegd als mogelijke voorbereiding van een autosnelweg. Vandaag te dag is deze route overgedimensioneerd met 2 x 2 rijstroken en fungeert als ruimtelijke barriere tussen de Maas en het Niersdal enerzijds en tussen Gennep en de Maas anderzijds. Delen van het grondlichaam van de bypass fungeren tevens als waterkering.

4F. GEBRUIKSLANDSCHAPPEN GEBASEERD OP ONDERGROND

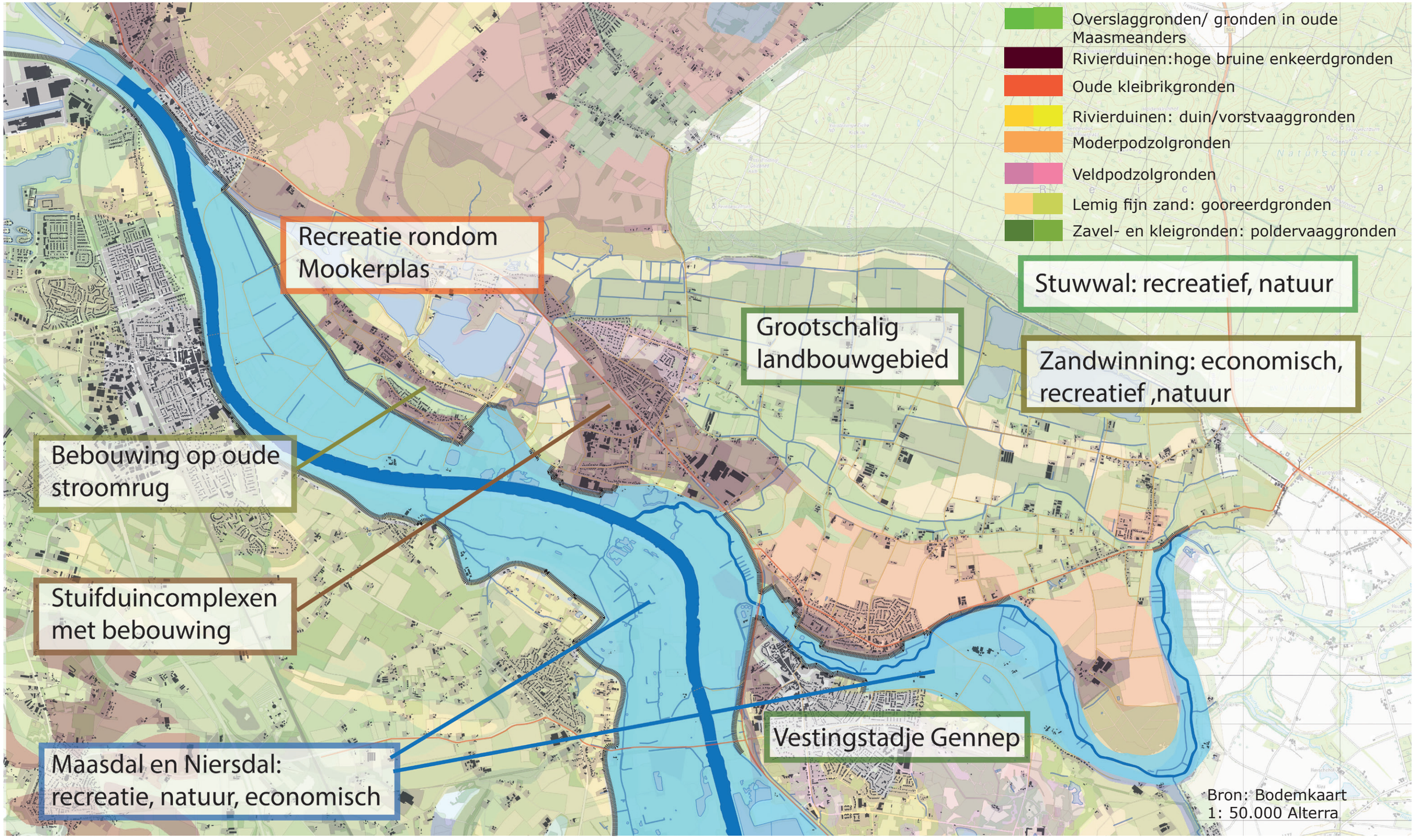

Bebouwing: Mook, Middelaar, Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide zijn ontstaan als lintdorpen. Middelaar: dubbel bebouwd lint op zandruggen, ertussen een sloot. Gennep is ontstaan als vesting op een strategische plek tussen de Niers en de Maas. Plasmolen is gericht op recreatie, toerisme en wonen. Zie p. 32 voor een beschrijving.

4G. BOUWSTENEN: ERFGOED EN RECREATIE

A

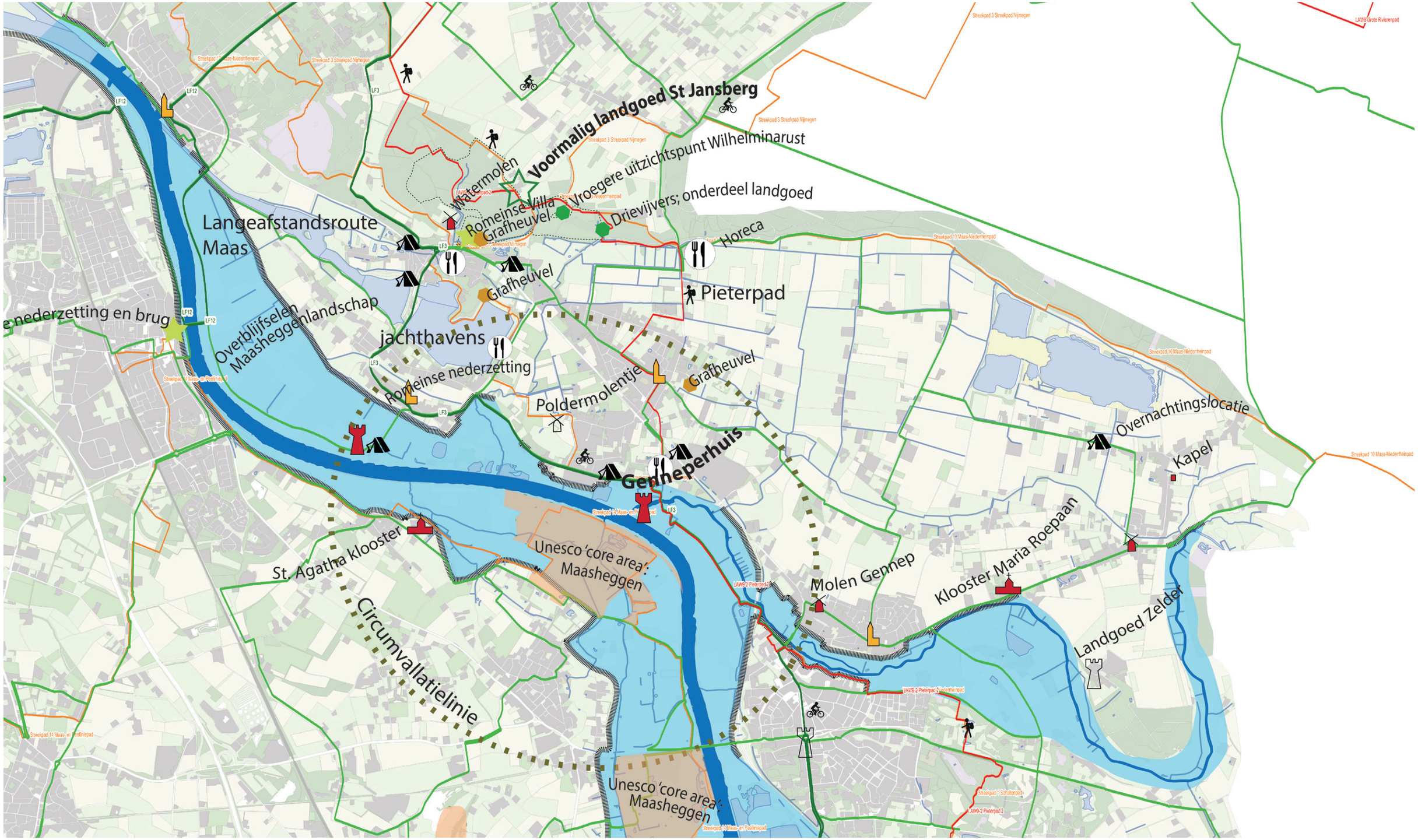

Delen van het gebied bevatten kleine recreatie routes. Horeca is beperkt aanwezig, met uitzondering van het gebied rond de Mookerplas/ Plasmolen.
Er is veel historisch erfgoed aanwezig uit verschillende tijdsperioden.

4H. BOUWSTENEN: NATUUR, ECOLOGIE

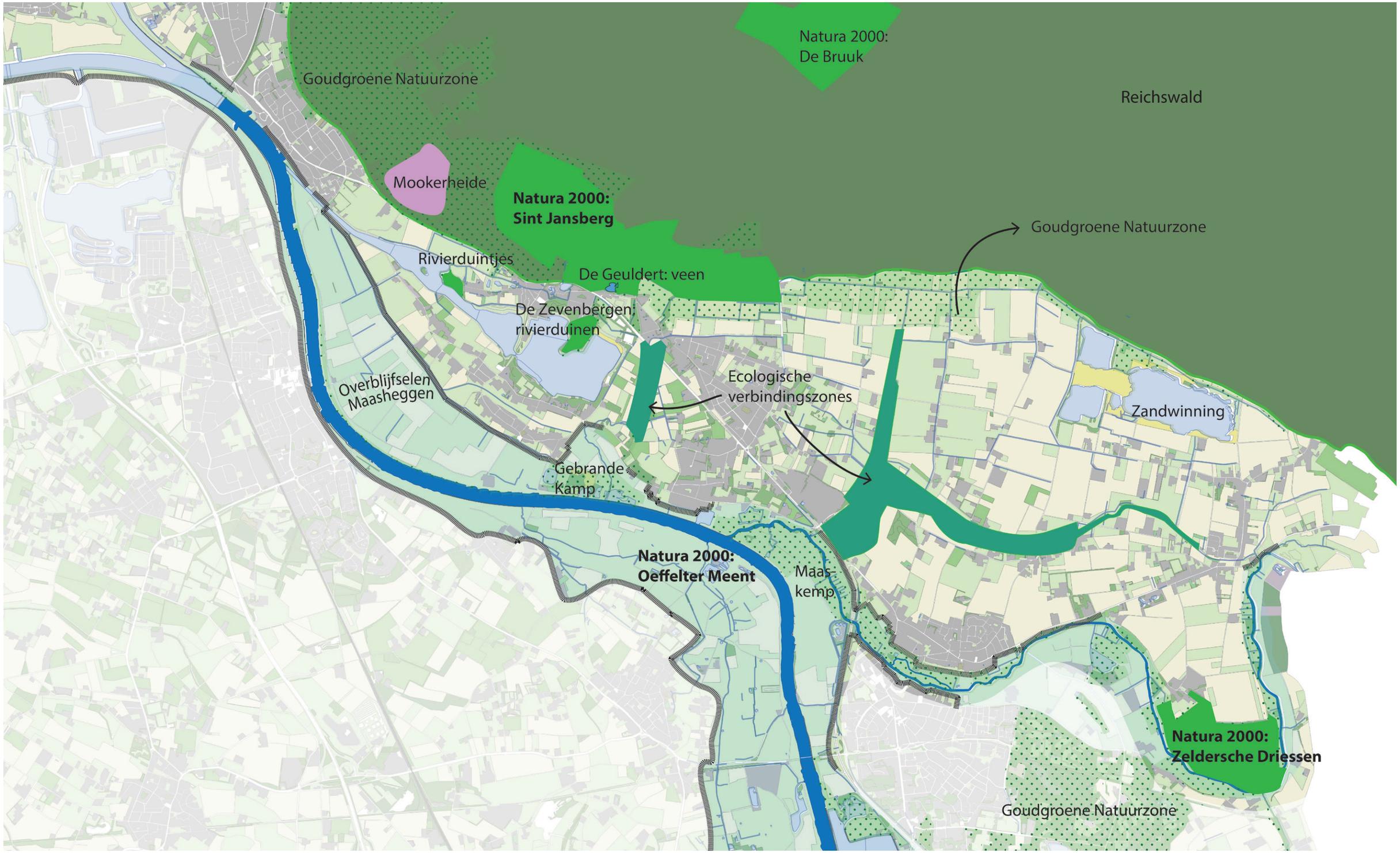

4I. BOUWSTENEN: HISTORISCHE ONTGINNINGSPATRONEN EN VERBORGEN GEULEN

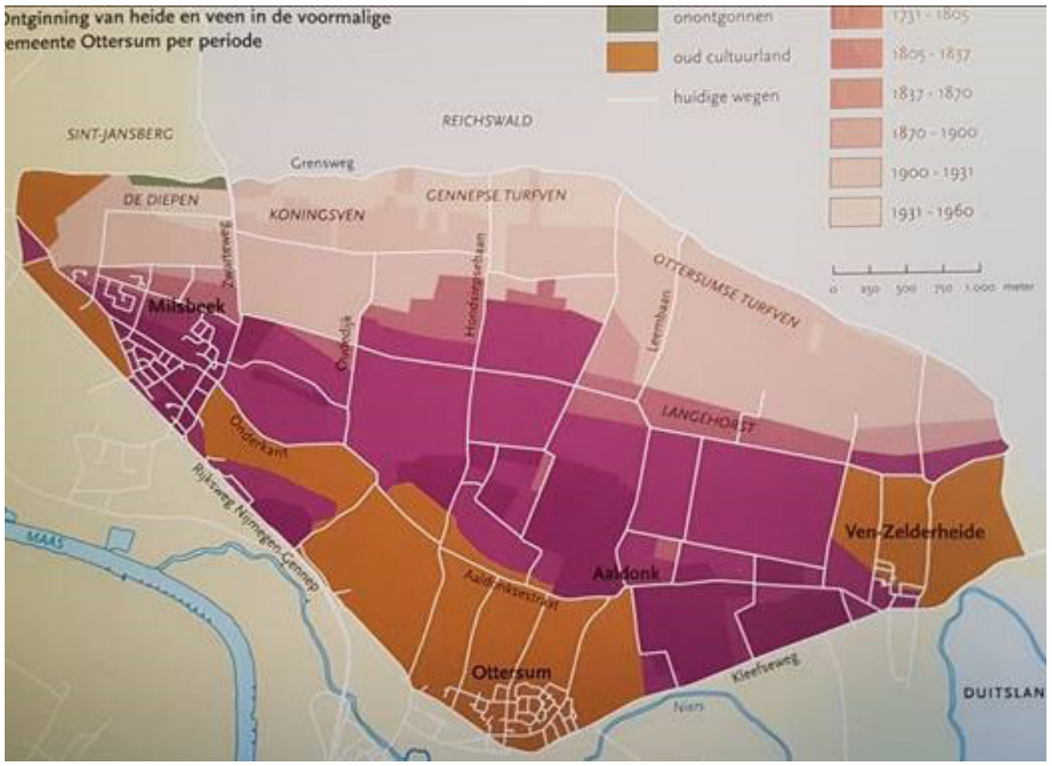

Ontginning van heide en veen heeft zich ontwikkeld vanuit Milsbeek/Ottersum/ Ven Zelderheide richting stuwwal

Oude geulpatronen

bron: Een bodemkartering van Noord-Limbrug, J. Schelling

4J. BOUWSTENEN: LANDBOUW

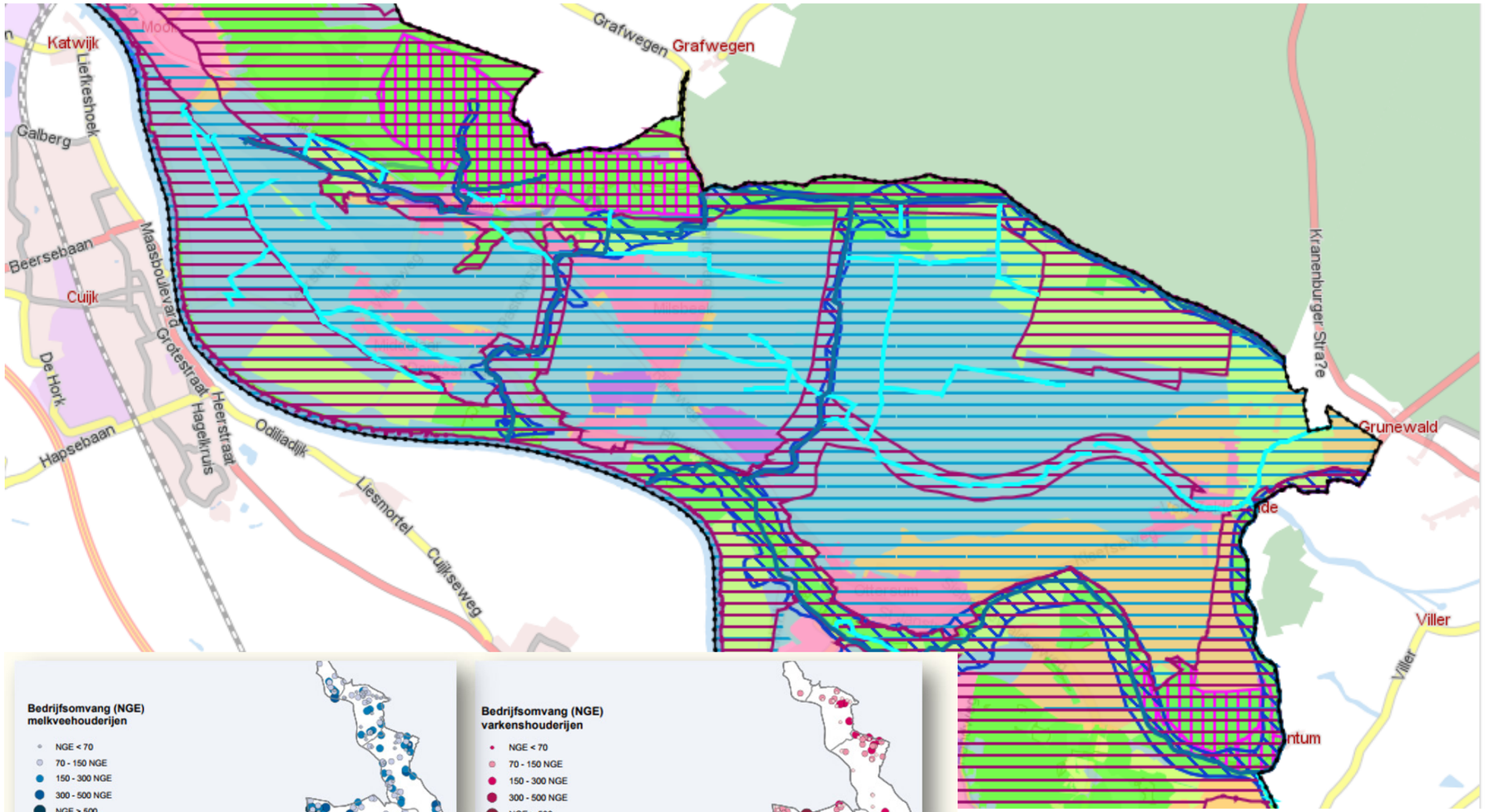

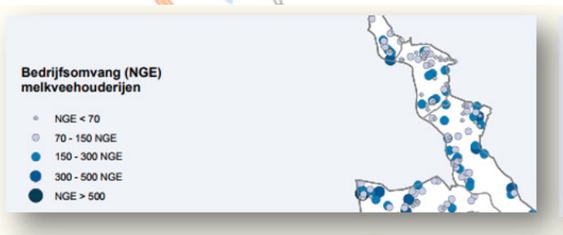

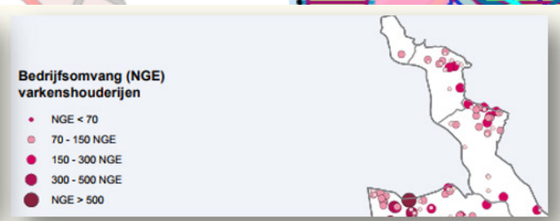

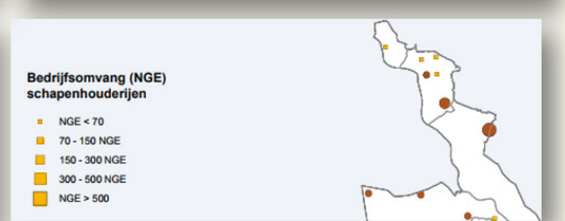

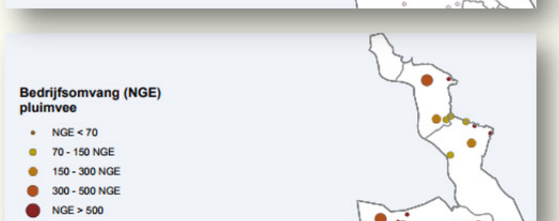

- Naast akkerbouw en tuinbouwbedrijven waren in 2009 in de LvG veelal vrij kleinschalige melkvee- , varkens-, paarden- en schapenhouderijen aanwezig en een grootschalig pluimveebedrijf.
- Recentere gegevens zijn (nog) niet voorhanden

Bron: Provinciaal Omgevingsplan Limburg, 2014

De verkaveling van de landbouwpercelen is vrij goed op orde.

Algemene trends:
schaalvergroting/mechanisatie/automatisering in combinatie met een terugloop van het aantal bedrijven en anderzijds meer aandacht voor inpassing in omgeving en verduurzaming

4K. BOUWSTENEN: WATERSYSTEEM EN WATERKERINGEN

A

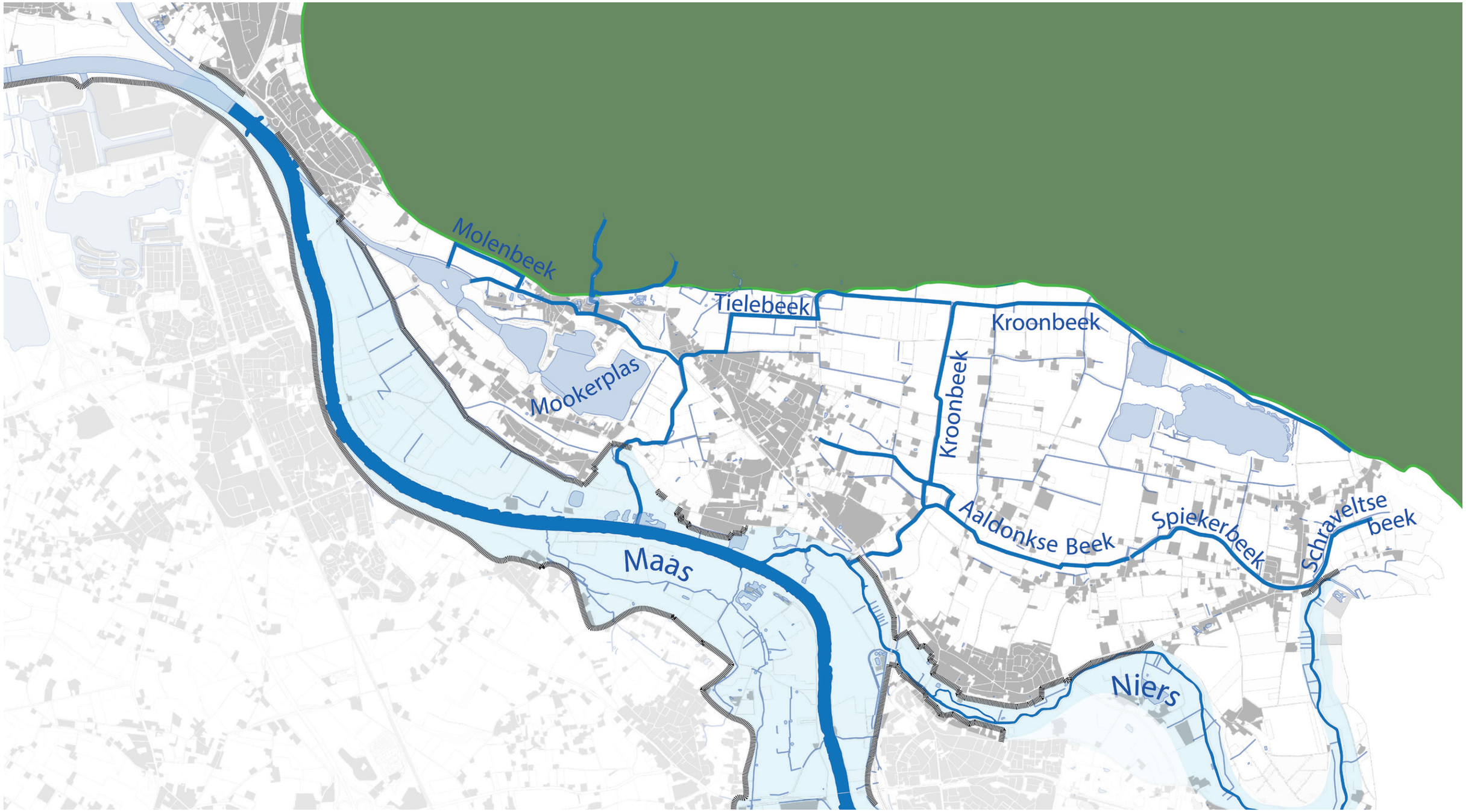

Het grondwatersysteem wordt vooral bepaald door de kwel uit de stuwwal, dat deels in Duitsland infiltreert en aan de voet van de stuwwal en in het dal van de Niers omhoog komt.
De Niers is een meanderende laaglandrivier, met haar oorsprong in Duitsland. De Aaldonkse beek ligt in een oude geul van de oer-Rijn en heeft hierdoor een meanderend karakter. Deze beek heeft voor een groot deel haar oorspronkelijke vorm behouden. De Mookse Molenbeek heeft ook een natuurlijk oorsprong maar is sterk verdroogd door de aanleg van de Mookerplas. De Tielebeek en de Kroonbeek zijn beide gegraven om het kwelgebied aan de voet van de stuwwal te ontwateren en geschikt te maken voor agrarisch gebruik.

Uniek onderliggend rijnsysteem met volledig intacte geomorfologie is verworden is tot smalle, gegraven watergangen die voor waterafvoer zorgen.

4L. BOUWSTENEN: HISTORISCHE HOOGWATERSTANDEN

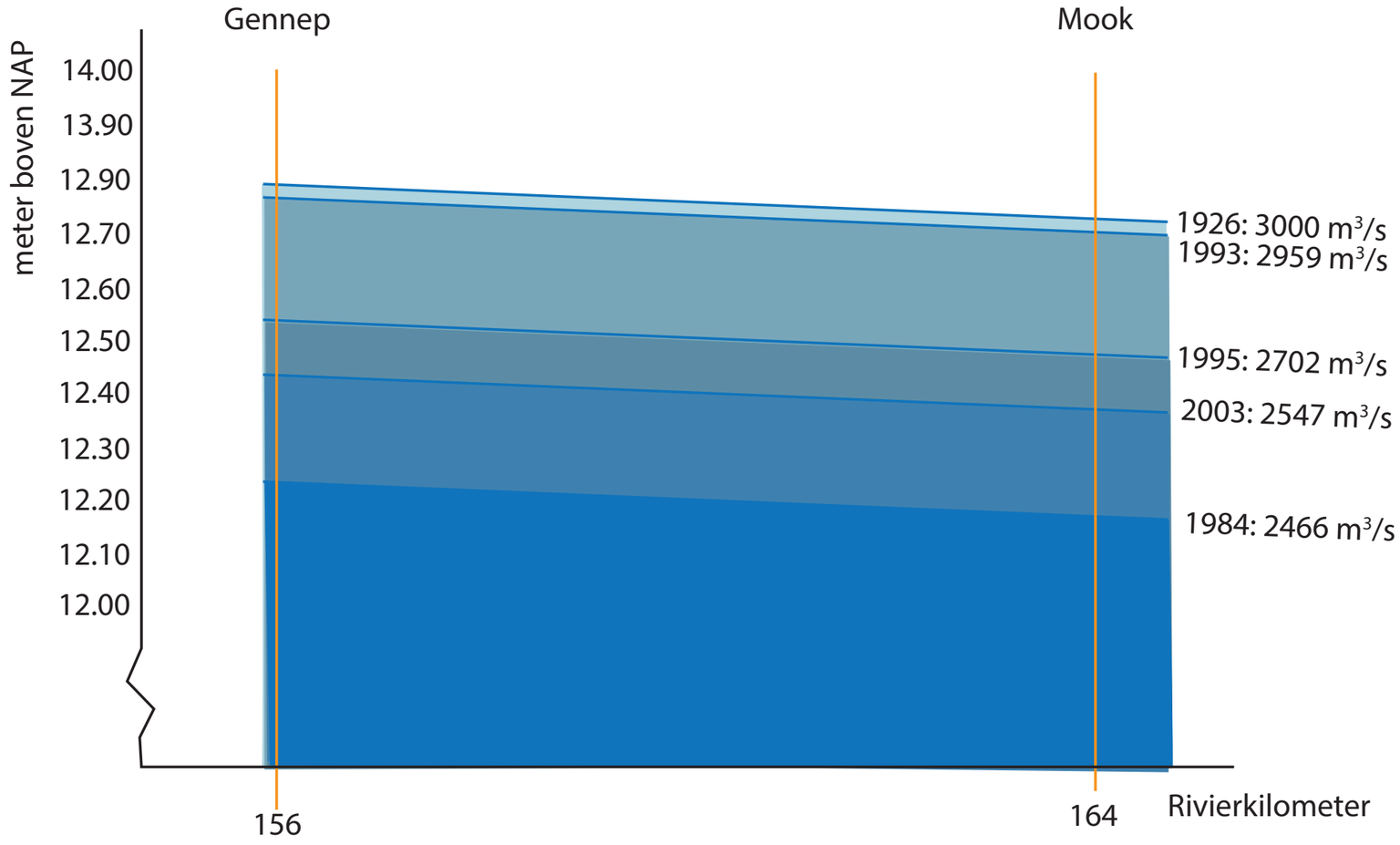

Hoogwater Middelaar 1995

Hoogwater Middelaar 1995

B

KNELPUNTEN, AUTONOME ONTWIKKELINGEN, KANSEN

5. KERNKWALITEITEN EN WAARDEN

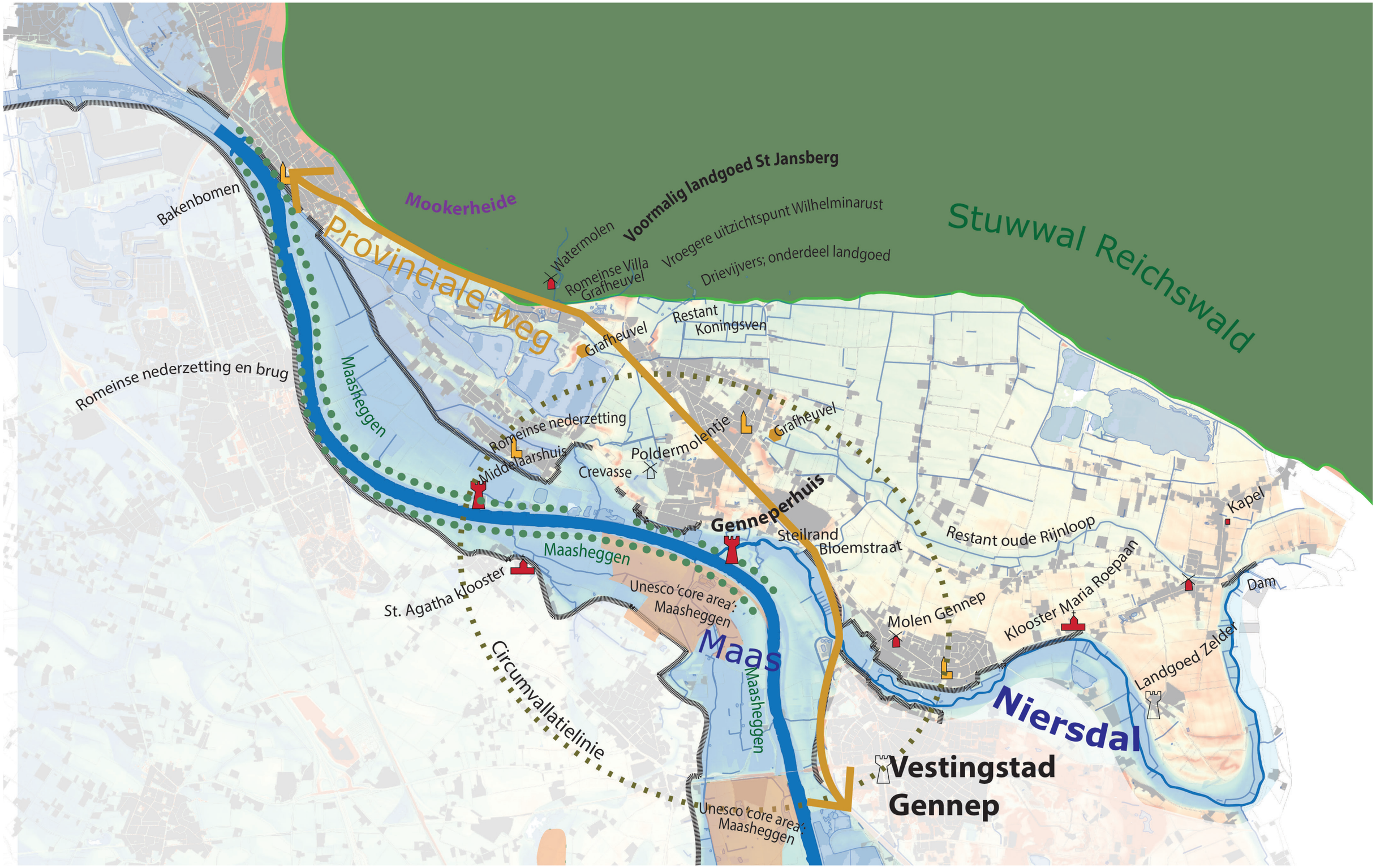

6. KNELPUNTEN

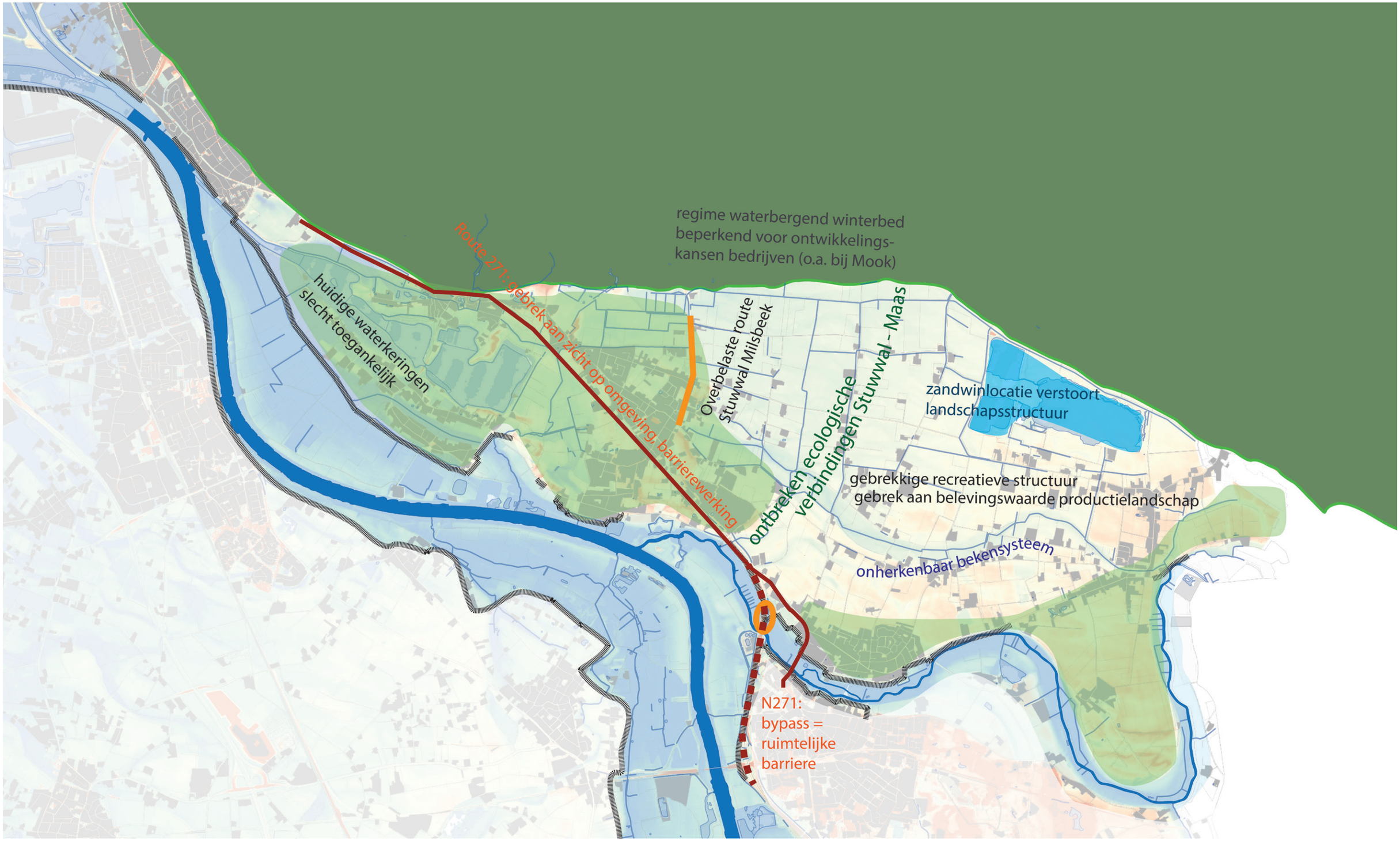

Samenhang en verbinding tussen highlights ontbreekt, waardoor unieke variatie en landschappen en belevingswaarden/gebiedskwaliteiten op relatief korte afstand van elkaar/in een klein gebied niet tot haar recht komt.

B 7. AUTONOME ONTWIKKELINGEN

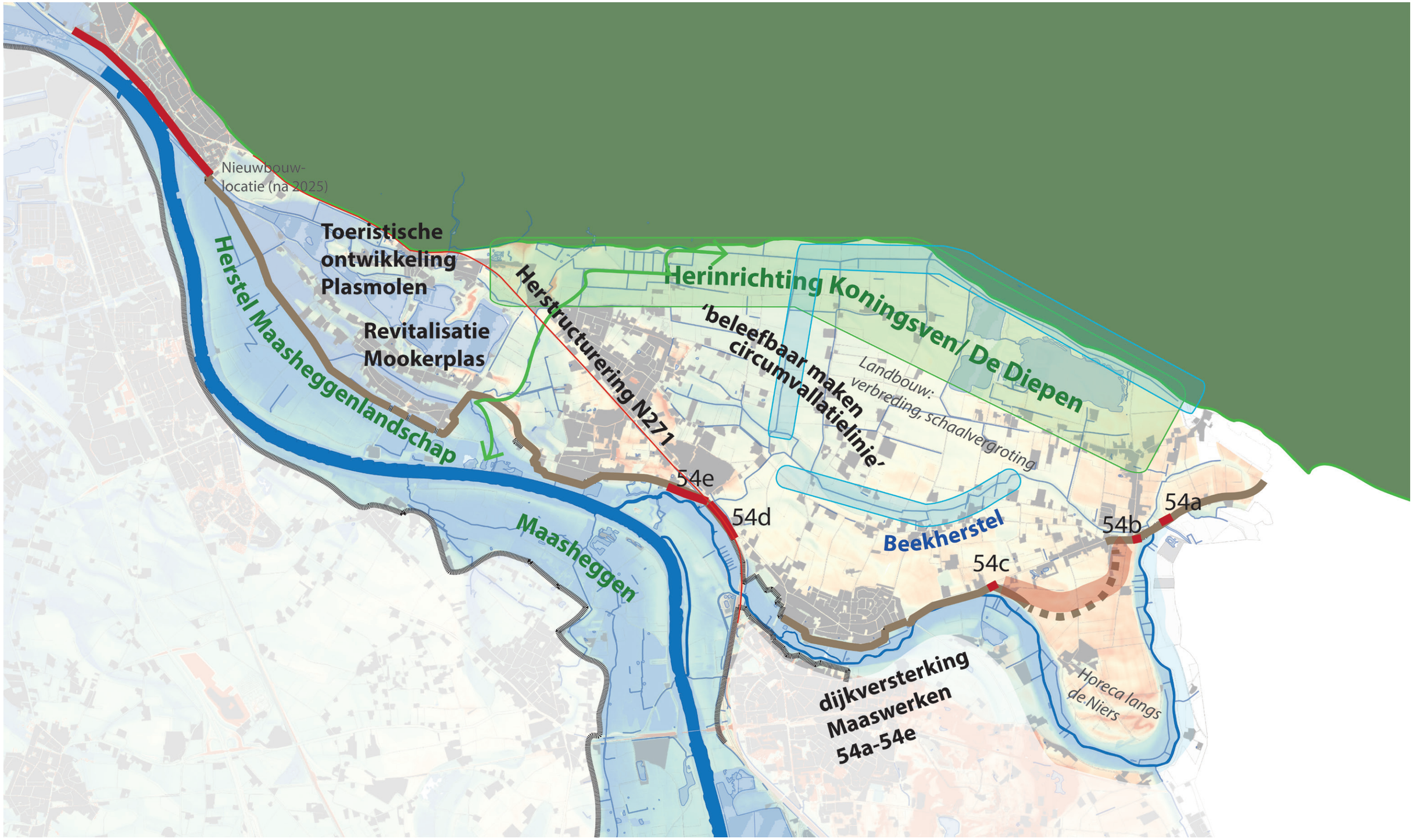

Bronnen: Maaswerken, Gemeente Mook Middelaar, Ambtelijk Masterplan Maasdal, Gemeente Gennep, Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei, Koningsven/De Diepen

8. KANSENKAART

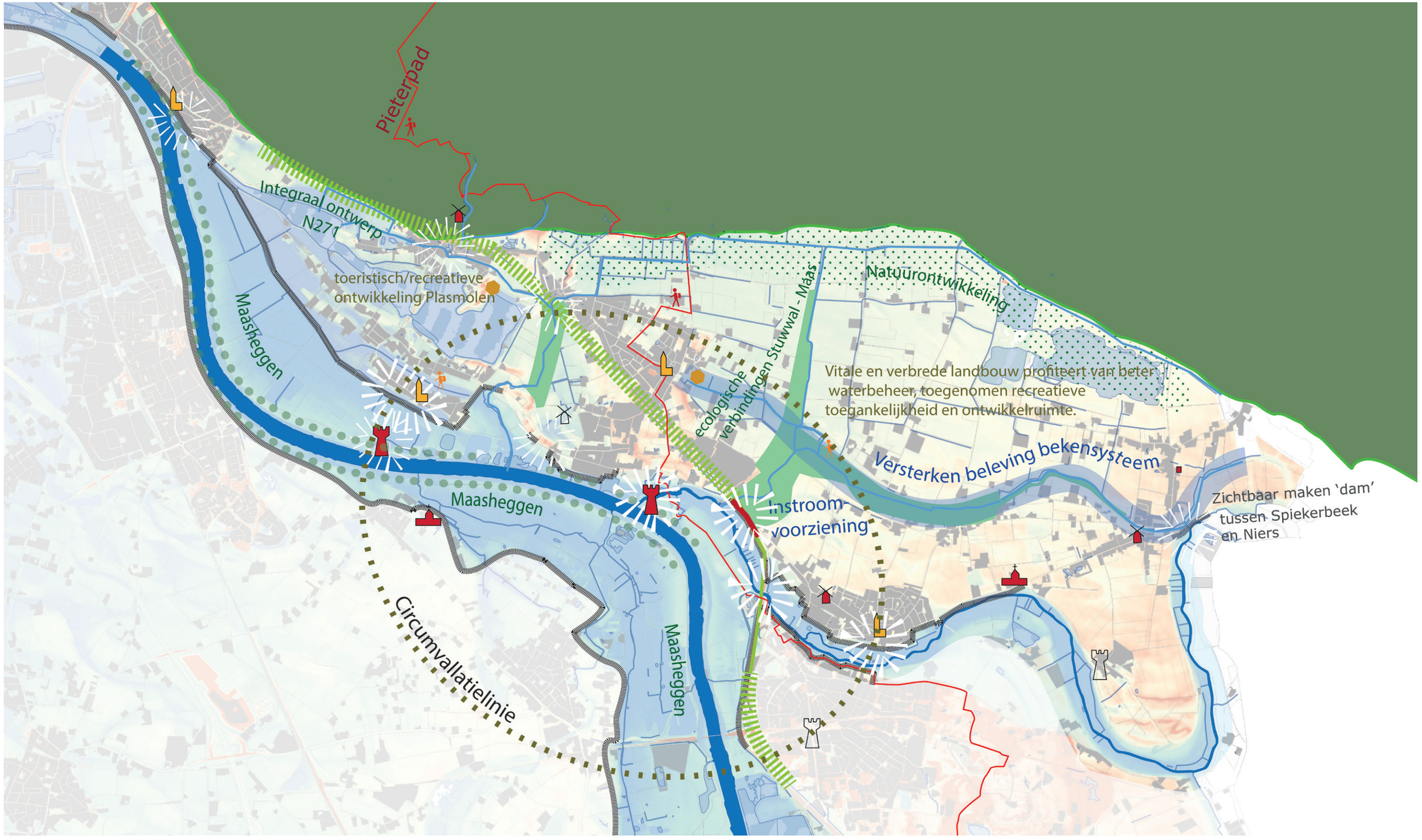

Er liggen veel kansen om de ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep te versterken; e.g. voor landbouw, natuur en cultuurwaarden en beleving; zoals het meer zichtbaar en beleefbaar maken van het Genneperhuis en de circumvallatielinie.

B AANWEZIGE WAARDEN/KWALITEITEN

De stuwwal en de route onderaan de stuwwal geven een 'on-nederlands' beeld - een unieke kwaliteit van het gebied.

De Tielebeek met natuurlijke oevers en begeleidende beplanting wordt breed gewaardeerd .

Kleinschalige rivierduinen met glooiend relief, markante bomen, onverharde wegen en verassende doorzichten.

Restanten van Maasheggen in open landschap, bij Mook.

De N271, de Napoleons-route, heeft een monumentale laanstructuur en is de centrale ontsluitingsroute en de entree naar het Maasdal.

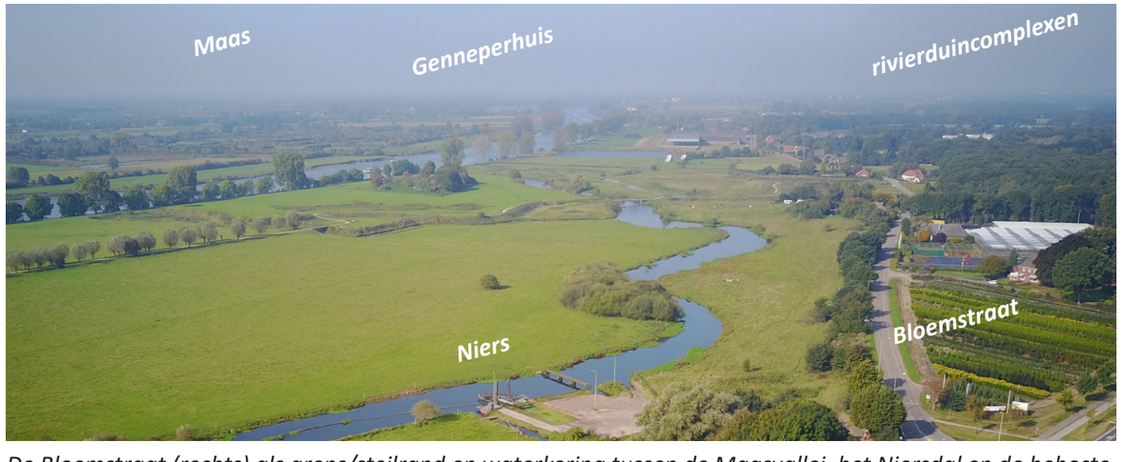

De Bloemstraat (rechts) als grens/steilrand en waterkering tussen de Maasvallei, het Niersdal en de beboste rivierduincomplexen. Het Genneperhuis is één van de vele cultuurhistorische elementent in het gebied en wordt druk bezocht.

De Maas met karakteristieke bakenbomen.
De Lob van Gennep ligt op de overgang van de Maasvallei naar de Bedijkte Maas.

Niersdal, met de Niers als dynamische rivier, begeleidende beplanting en hoge natuurwaarden.

AANWEZIGE KNELPUNTEN

De diep gelegen Maas is maar op een paar plekken te bereiken.

Nieuwe dijken (1996) sluiten kernen ruimtelijk af van de Maas (Middelaar, Gennep) en van de Niers (Ottersum).

Agrarisch gebied in het hart van de Lob van Gennep; grootschalige inrichting zonder recreatieve voorzieningen; het restant van de voormalige Rijnloop is niet beleefbaar.

In het gebied liggen restanten van economieen uit het verleden, zoals de reeds gesloten Steenfabriek bij Milsbeek.

Tussen Mook en Middelaar liggen nieuwe dijken; recreatief medegebruik wordt niet gestimuleerd door het waterschap (hekken aanwezig en fietspaden ontbreken).

De rondweg bij Gennep (1977) heeft een breed profiel en fungeert als ruimtelijke, recreatieve en ecologische barrière.

Er is een gebrek aan recreatieve uitspanningen; bij het Genneperhuis is één van de aanwezige uitspanningen.

Leegstand langs de N271, door komst A73.

Recreatieplas als gevolg van zandwinning als grootschalige, vreemde element in het landschap.

C

C

DENKRICHTINGEN

ZIcht op Ottersum, Gennep en de omleiding van de N271 uit 1977

DRIE DENKRICHTINGEN ALS MOGELIJKE OPLOSSING VOOR DE LOB VAN GENNEP

In dit MIRT-onderzoek zijn drie denkrichtingen voor de Lob van Gennep ontwikkeld. In deze denkrichtingen zijn de doelen de volgende met elkaar in verbinding:

- het verbeteren van de hoogwaterbescherming in de Lob van Gennep,
- het versterken van de ruimtelijke- en gebiedskwaliteiten en economische ontwikkelingen in de Lob van Gennep, en
- het verbeteren van de waterberging in de Lob van Gennep voor hoogwaterbescherming en ruimtelijke kwaliteit in stroomafwaarts gelegen gebieden, waaronder de bijzondere dijktrajecten.

De denkrichtingen zijn te zien als mogelijke ontwikkelingsperspectieven voor het gebied. Zo ontstaat aan de Maas een waterveilig, aantrekkelijk en economisch vitaal gebied passend bij het karakter en de ambities van de betrokken partijen, zowel in als stroomafwaarts van de Lob van Gennep. Gebiedsontwikkeling en waterveiligheid gaan hand in hand. Daarbij is het specifieke karakter van het gebied samen met de waterveiligheidsopgave het startpunt voor de ontwikkelde denkrichtingen. En zijn vervolgens de leidende principes uit hoofdstuk 4 van het MIRT-onderzoeksrapport toegepast. Gezien de aard en ligging van de huidige dijken heeft een deel van de ruimtelijke kwaliteitsambities het karakter van een meekoppelkans. Waar dijkversterking raakt aan meekoppelkansen, nemen we deze mee, waarbij we uitgaan van cofinanciering door belanghebbende partijen (bijvoorbeeld provincies en/of gemeenten).

De drie denkrichtingen zijn:

- **Wettelijke normdijken** (zonder inrichting als waterbergingsgebied),
- **Dubbele dijken** (klein waterbergingsgebied),
- **Verbindende dijken** (groot waterbergingsgebied).

De volgende pagina's geven een beeld van een mogelijke uitwerking van elke denkrichting. We merken op dat de ontwikkelde denkrichtingen in dit MIRT-onderzoek bedoeld zijn om een concreet doch indicatief beeld te geven van een mogelijke oplossingen; ze zijn niet te beschouwen als ontwerpen! Pas in een vervolg, gedurende een MIRT-Verkenning, worden alternatieve oplossingen ontwikkeld, die zullen leunen op de inbreng en oogst van een uitgebreide gebiedsparticipatie.

Merk op: alle drie de denkrichtingen omvatten maatregelen, die nodig zijn *nadat* in 2018 de laatste onderdelen van dijktraject 54-1 zijn aangepakt in het kader van Maaswerken. Dit betreft de afronding van de zogenaamde Prioritaire dijken uit de Bestuursovereenkomst Sluitstukkaden (2010).

9. DENKRICHTING: WETTELIJKE NORM DIJKEN

Doorsnede 1. Mook

Klassieke dijk

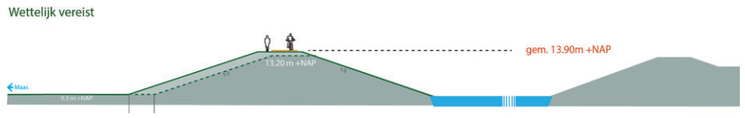

Doorsnede 2. Middelaar

Klassieke dijk

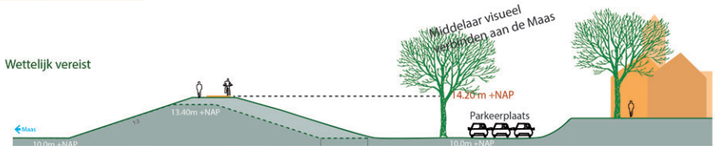

Doorsnede 3. Steenfabriek

Klassieke dijk

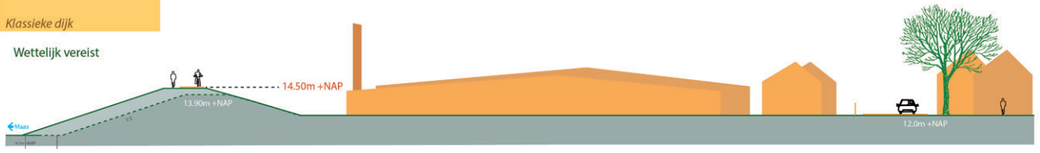

Doorsnede 4. Bloemenstraat

Steilranddijk

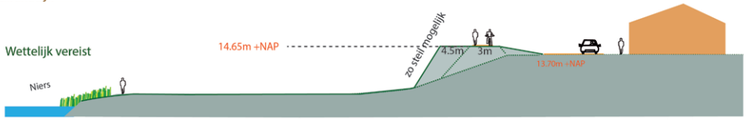

Doorsnede 6b. Ottersum

Klassieke dijk

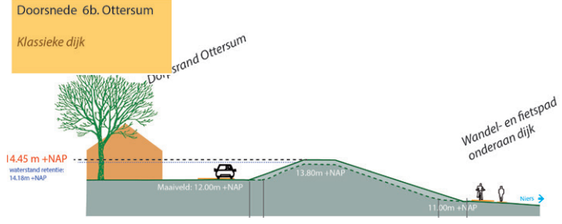

Doorsnede 8. Ven-Zelderheide

Hoge grond dijk

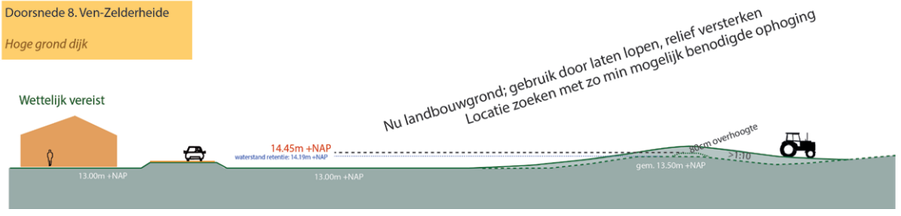

Doorsnede 5. De Drempel

Special 'wettelijk vereist'

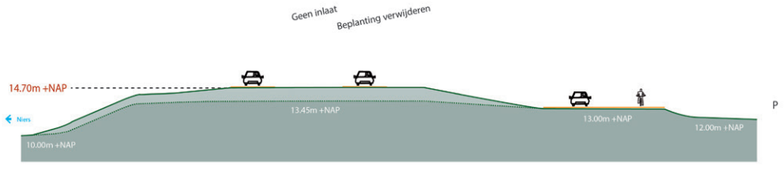

Doorsnede 6c. Ottersum

Special

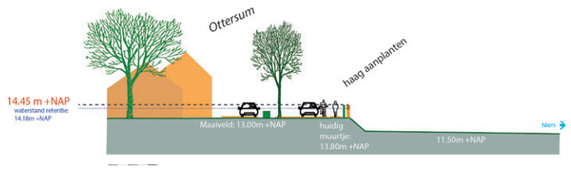

Doorsnede 6d. Ottersum

Klassieke dijk, multifunctioneel gebruik

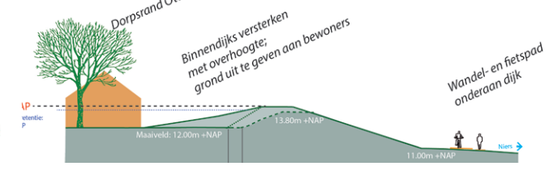

Doorsnede 9. De Dam

Klassieke dijk

Doorsnede 6a. Ottersum

Klassieke dijk

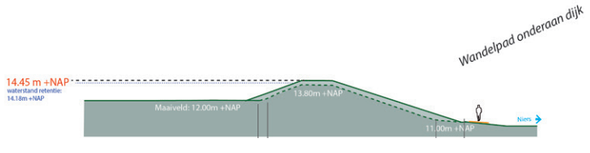

Doorsnede 7. Kleefse Weg/ Roepaen

Klassieke dijk

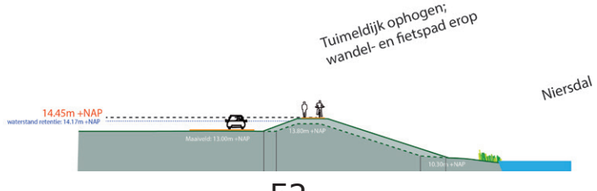

Doorsnede 13. Middelaar

Hoge grond dijk (agrarisch)

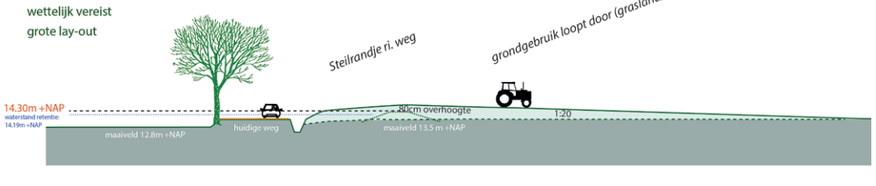

9. DENKRICHTING: WETTELIJKE NORM DIJKEN

Dijktypen

- Klassieke dijk (multif. gebruik mogelijk)
- Steilranddijk
- Hoge grond dijk (agrarisch gebruik)
- Hoge grond dijk (multif. gebruik))
- Waterstaatkundige special

Keersluis Mookerplas

Circumvallatielinie

10. DENKRICHTING: DUBBELE DIJKEN

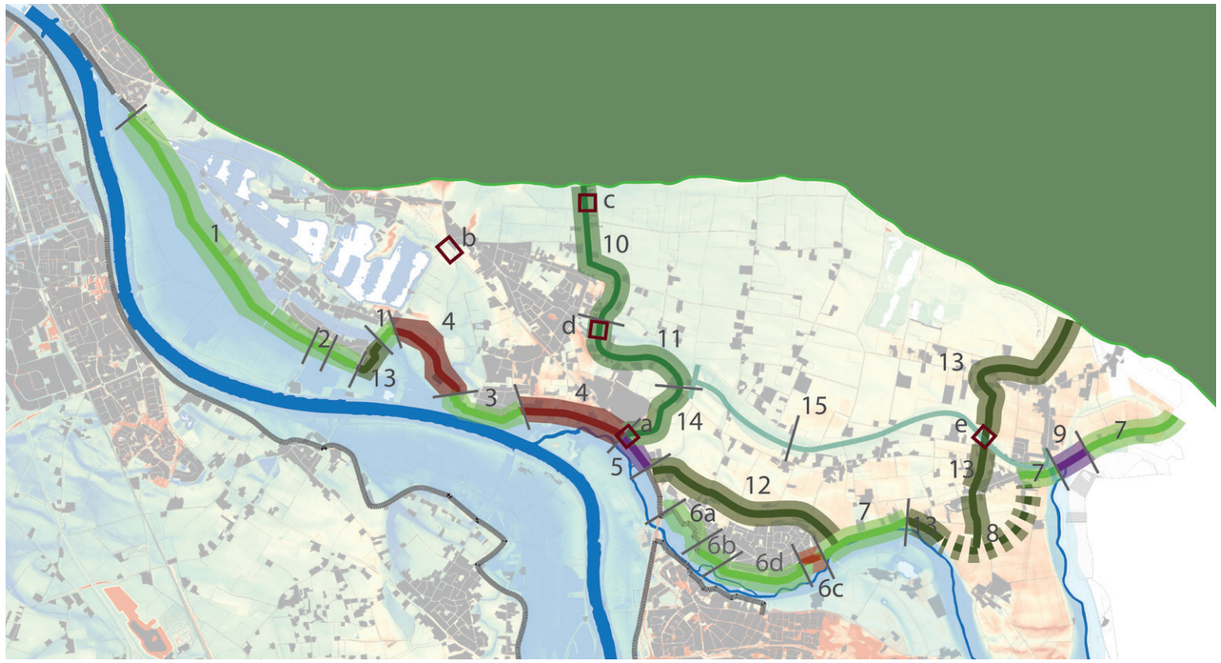

Doorsnede 1. Mook

Klassieke dijk

Doorsnede 2. Middelaar

Klassieke dijk

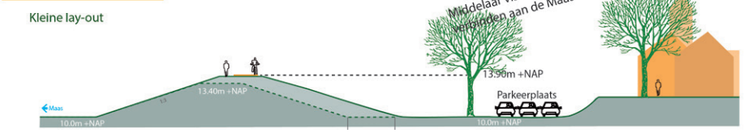

Doorsnede 3. Steenfabriek

Klassieke dijk

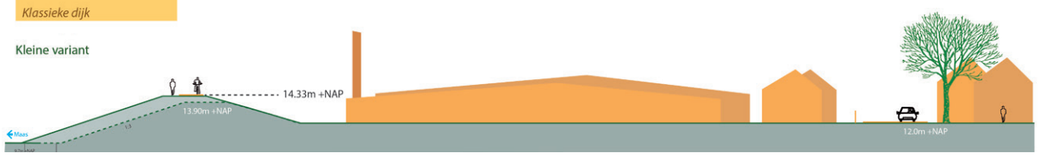

Doorsnede 4. Bloemenstraat

Steilranddijk

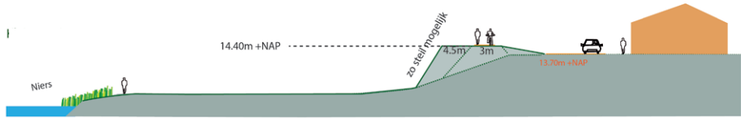

Doorsnede 5. De Drempel

Special kleine variant

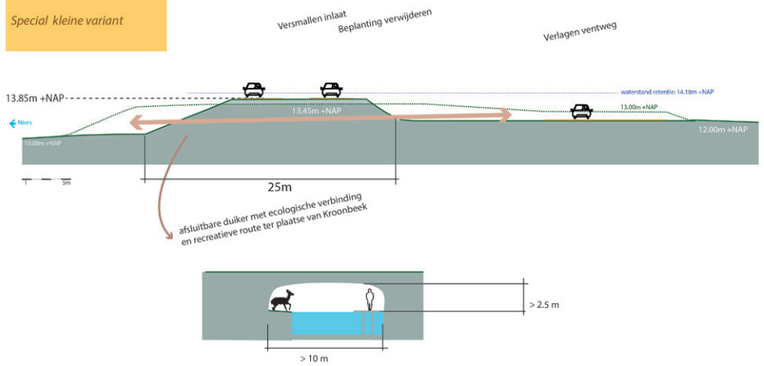

Doorsnede 6a. Ottersum

Klassieke dijk

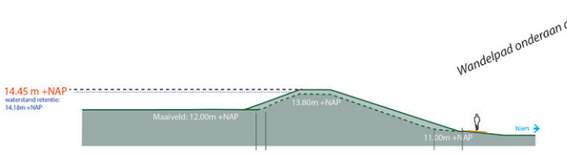

Doorsnede 6b. Ottersum

Klassieke dijk

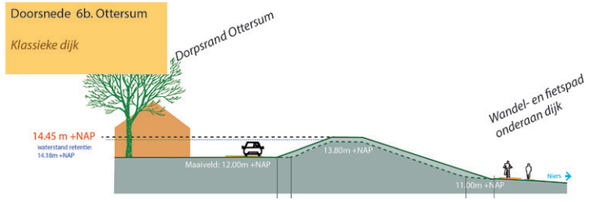

Doorsnede 6c. Ottersum

Special

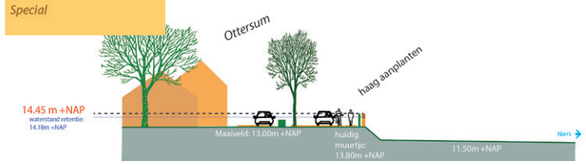

Doorsnede 9. De Dam

Klassieke dijk

Doorsnede 8. Ven-Zelderheide

Hoge grond dijk

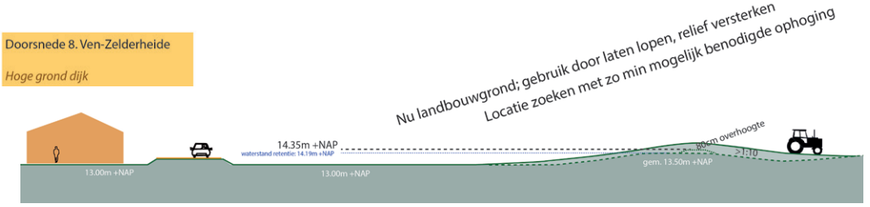

Doorsnede 6d. Ottersum

Klassieke dijk, multifunctioneel gebruik

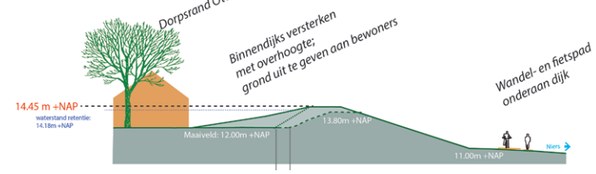

Doorsnede 7. Kleefse Weg/ Roepaen

Klassieke dijk

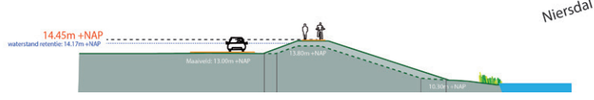

10. DENKRICHTING: DUBBELE DIJKEN

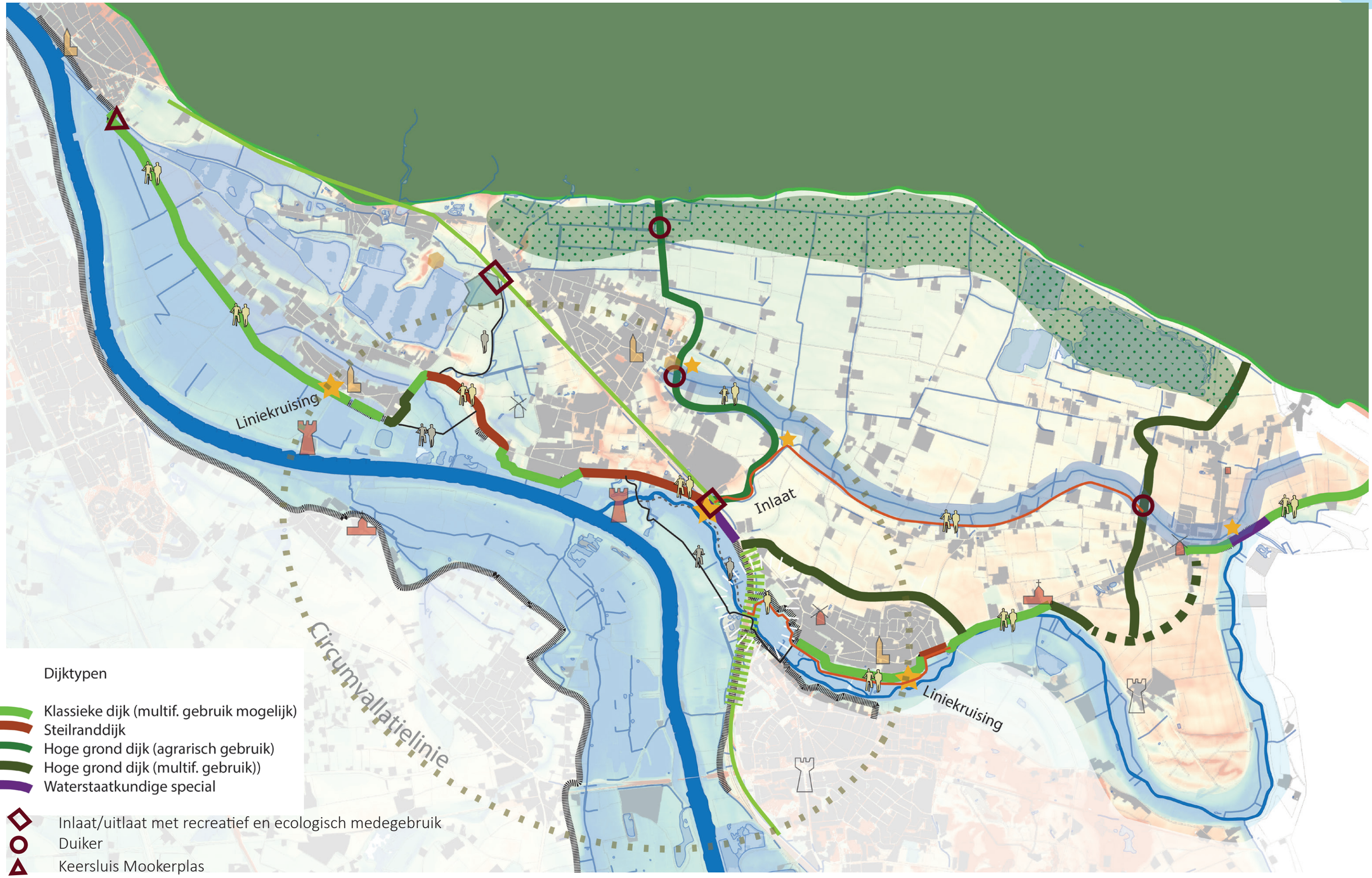

C

Hoge grond dijken met doorlopend agrarisch gebruik (zie ook doorsnede 12, 13)

10. DENKRICHTING: DUBBELE DIJKEN

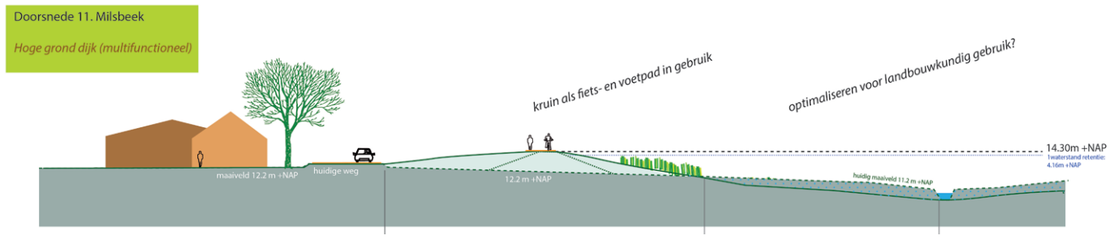

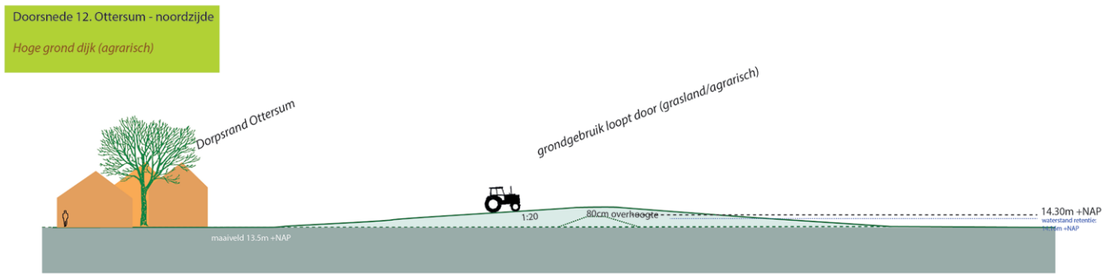

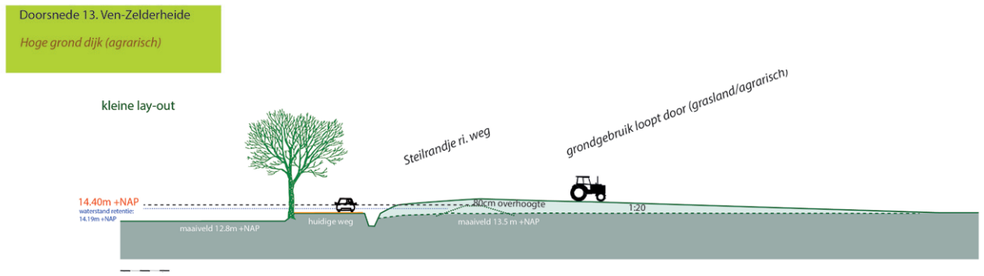

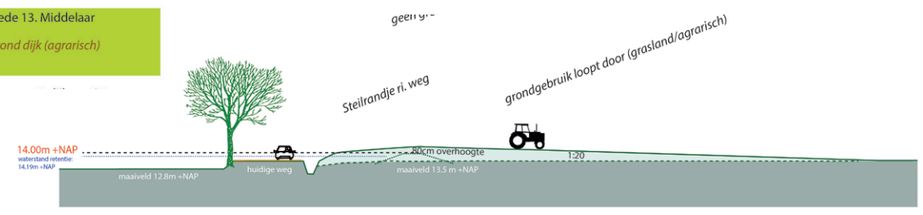

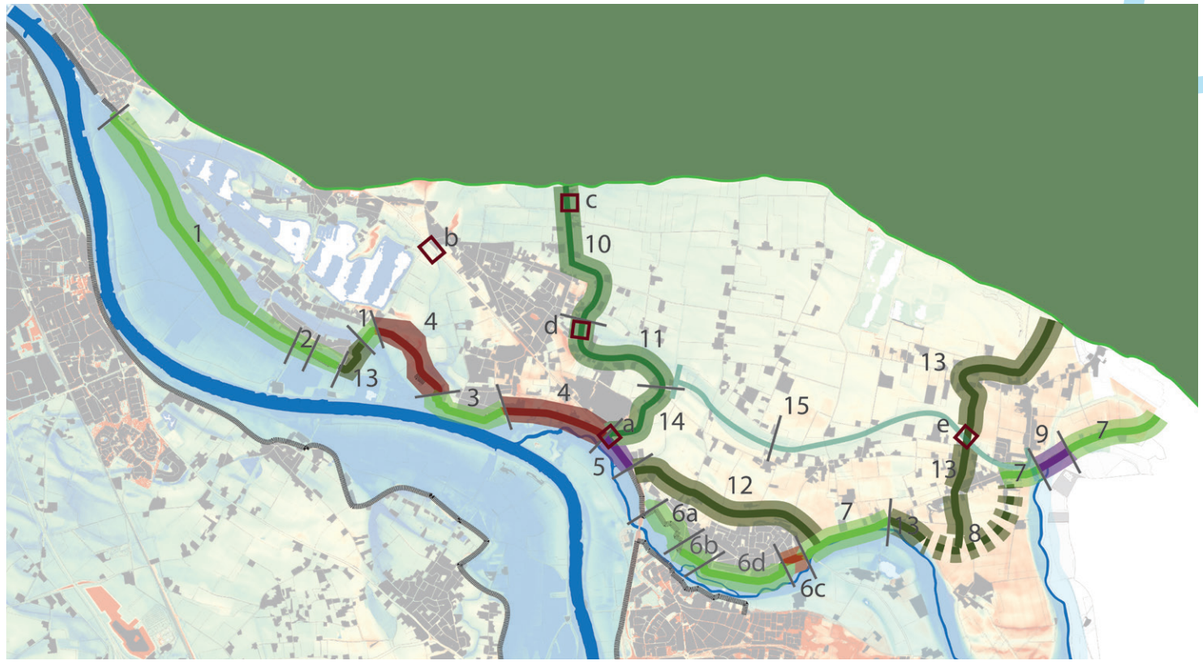

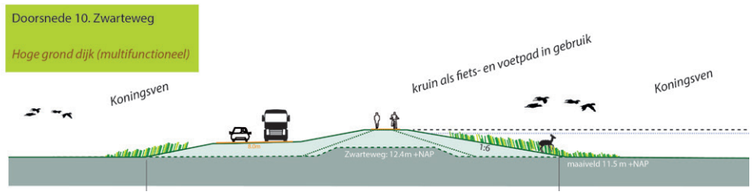

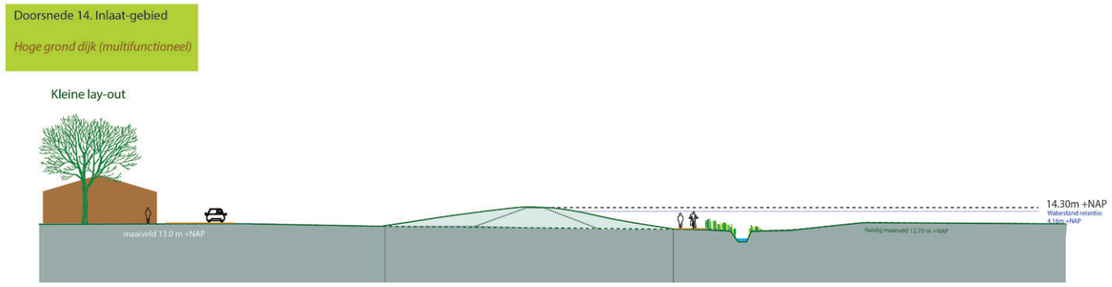

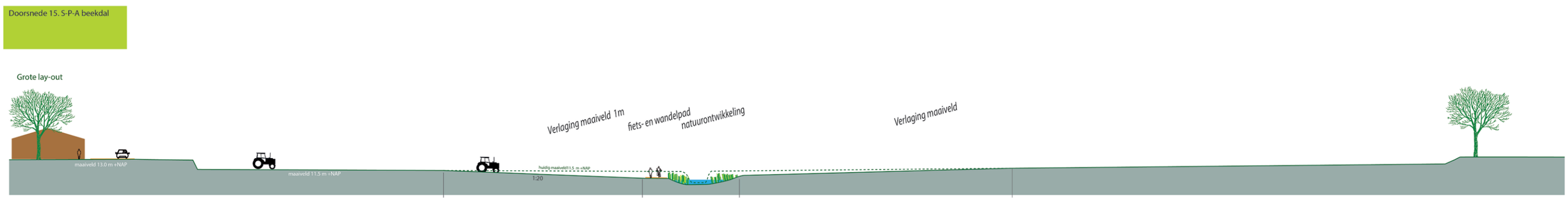

11. DENKRICHTING: VERBINDENDE DIJKEN

Doorsnede 1. Mook

Klassieke dijk

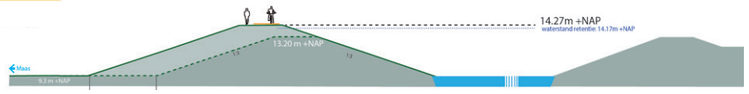

Doorsnede 2. Middelaar

Klassieke dijk

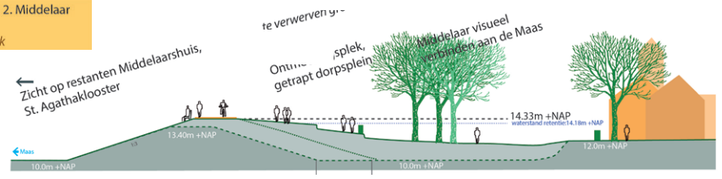

Doorsnede 3. Steenfabriek

Klassieke dijk

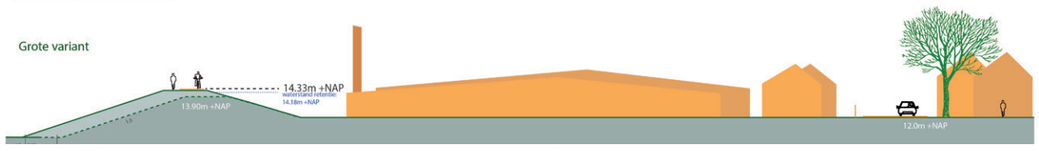

Doorsnede 4. Bloemenstraat

Steilranddijk

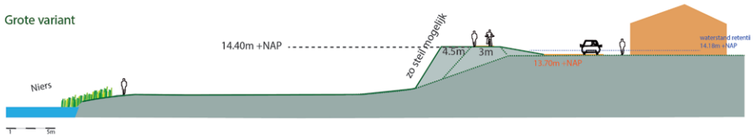

Doorsnede 5. De Drempel

Special grote variant

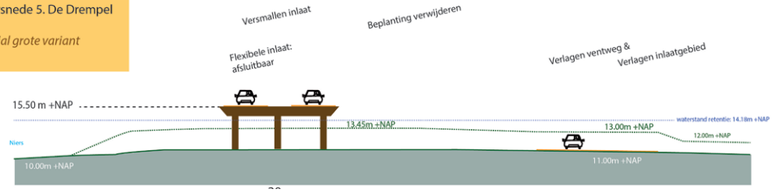

Doorsnede 6a. Ottersum

Klassieke dijk

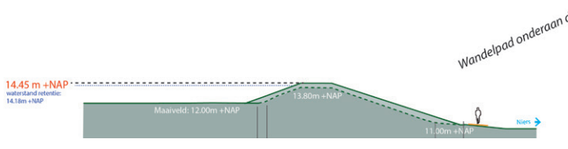

Doorsnede 6b. Ottersum

Klassieke dijk

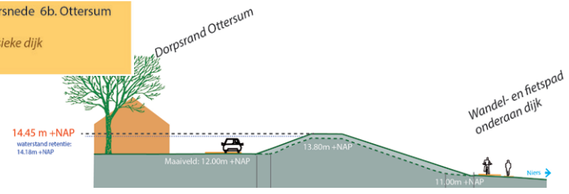

Doorsnede 6c. Ottersum

Special

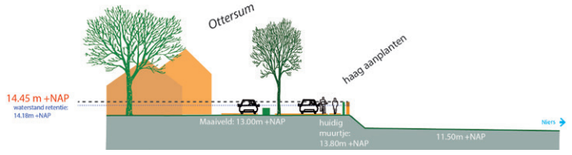

Doorsnede 9. De Dam

Klassieke dijk

Doorsnede 8. Ven-Zelderheide

Hoge grond dijk

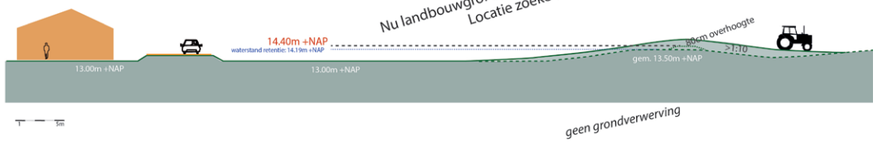

geen grondverwerving

Doorsnede 6d. Ottersum

Klassieke dijk, multifunctioneel gebruik

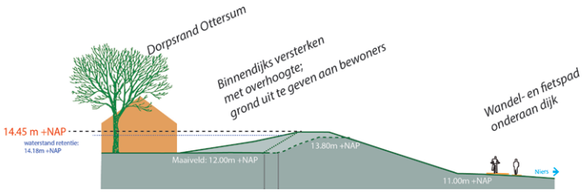

Doorsnede 7. Kleefse Weg/ Roepaen

Klassieke dijk

11. DENKRICHTING: VERBINDENDE DIJKEN

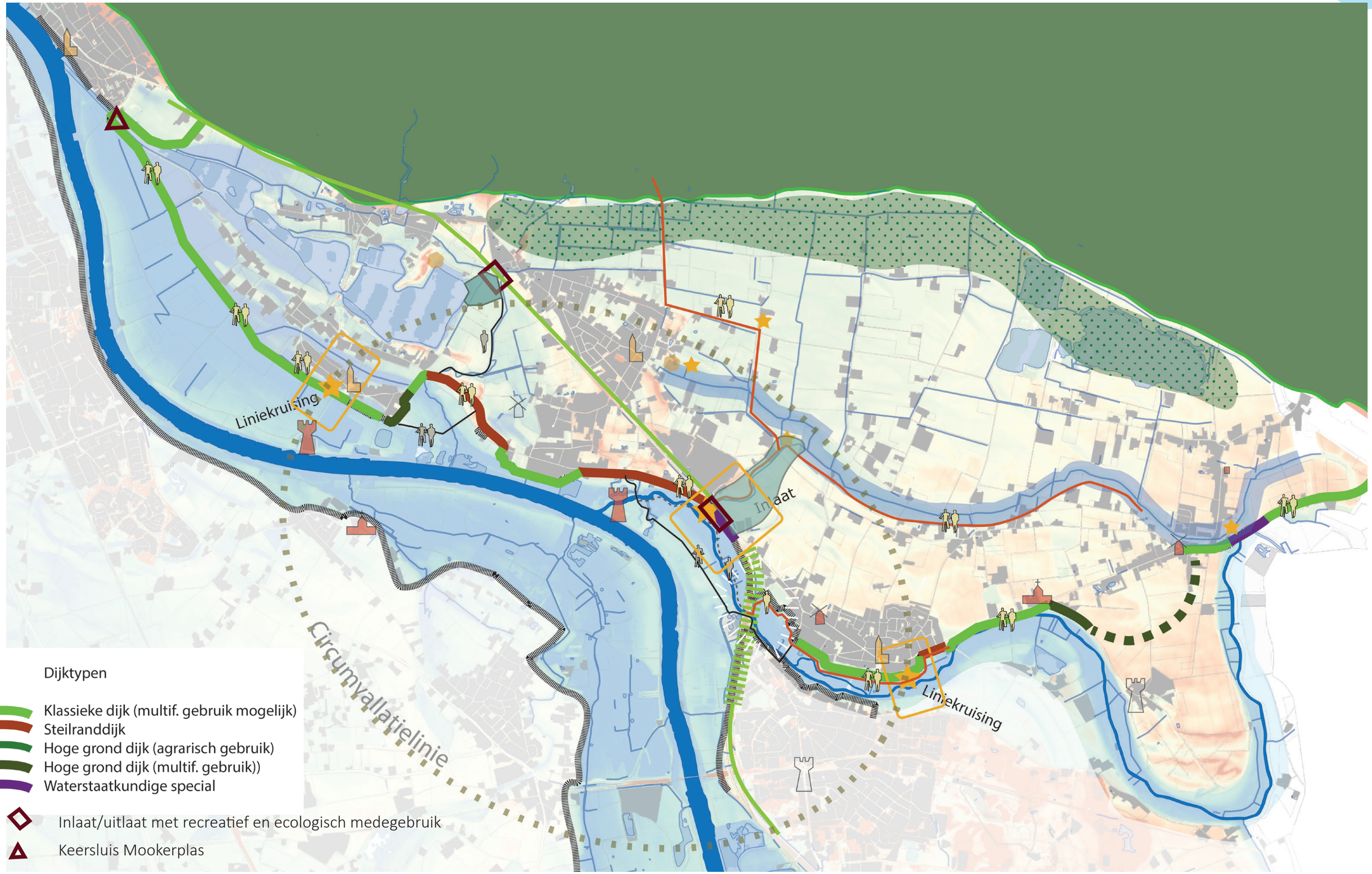

Middelaar kan weer ruimtelijk contact maken met de Maas en het Middelaarshuis (zie ook doorsnede 2)

11. DENKRICHTING: VERBINDENDE DIJKEN

Doorsnede 0. Mook

Klassieke dijk

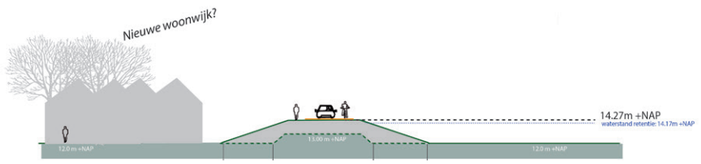

Doorsnede 14. Inlaat-gebied

Hoge grond dijk (multifunctioneel)

Doorsnede 13. Middelaar

Hoge grond dijk (agrarisch)

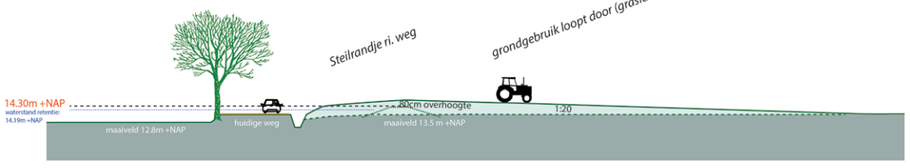

Doorsnede 15. S-P-A beekdal

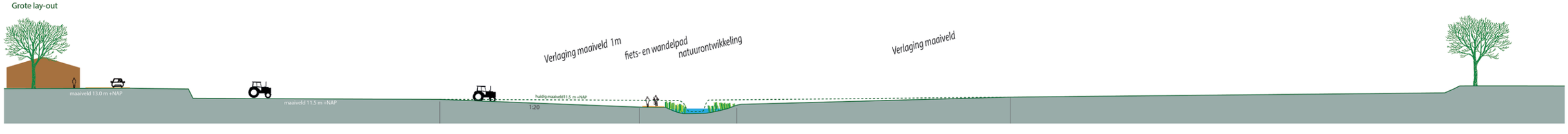

De N271 met vrijliggend fietspad, in de buurt van de Mookerplas

EEN OVERZICHT VAN GERAADPLEEGDE LITERATUUR & BRONNEN

(niet uitputtend)

2017 *Het Koningsven; Ontstaan, ontginning en herstel van een veengebeid bij Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide: Matrijs*

2017 *Afstrap omgevingsvisie en Kansenkaart Lob van Gennep: gem Gennep*

2017 *Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei; Visie en Leidende Principes: Waterschap Limburg*

2017 *170628 nulmeting kwetsbare gebiedswaarden_DLA_iov Gennep*

2017 *Inventarisatie projecten Lob van Gennep: gem Gennep*

2017 *Natuurverkenning+Grote+Rivieren*

2016 *160412-eindrapport-reserveren-met-ruimte-voor-ontwikkeling_Rijnstrangen*

2016 *waterbeheerplan-2016-2021---ebook*

2016 *Bijzondere (kwetsbare) dijktrajecten van de bedijkte Maas; verkenning naar verhogingsmogelijkheden: Ambtelijke begeleidingsgroep Bedijkte Maas*

2016 *Verbeteren systeemwerking Maas: RWS*

2016 *Regionale structuurvisie wonen voor Noord-Limburg_MookenMiddelaar*

2016 *Uitvoeringsprogramma-Noordelijke-Maasvallei_def_Boxmeer en Cuijk*

2015 *20151125_1a - Rapport - Impactanalyse Maas_Rivierverruiming-dijkverbetering DP*

2014 *20142503_kaart_hoogwaterbescherming_limburg_rws_wpm_wro_dlg_aann*

2013 *Ambtelijk Masterplan Maasdal, versie juni 2013 TER INZAGE*

2013 *Collegebesluit Gennep Mooi Maasdal*

2013 *Mooi Maasdal, versie 7 oktober 2013*

Planning en stappen Omgevingsvisie Gennep

2013 *Raadsbesluit Gennep Mooi Maasdal*

2012 *Structuurvisie Buitengebied gemeente Gennep - Borging Kwaliteitsmenu --*

2012 *Structuurvisie Buitengebied Gennep bijlagen*

vanaf 2011 *Initiatiefplan Koningsven - De Diepen*

2010 *Regionale agenda strategische regiovisie_visie februari 2010*

2010 *Strategische Regiovisie BGMM visie februari 2010*

2009 *Structuurvisie-Mookerplas*

www.gennepnu.nl/gennepwater.htm

www.ahn.nl

www.topotijdreis.nl

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer	:	
Documentnummer	:	mm1800 7422
Raadsvergadering d.d.	:	13 september 2018
Raadscommissie	:	Commissie Grondgebied
Commissie d.d.	:	5 september 2018
Programma	:	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
Onderwerp	:	Visie Maasheggen
Portefeuillehouder	:	Wethouder C.G.P.M. Peters
Bijlagen	:	Visie Maasheggen, Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei

Samenvatting

Op 9 april 2015 is door de gemeenteraad een motie aangenomen, waarin het college verzocht werd om een herstelplan Maasheggen op te stellen om het historisch Maasheggenlandschap in oude glorie te doen herleven. Naar aanleiding van de motie heeft de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) namens ons de Visie Maasheggen opgesteld. De ontwerpvisie heeft voor inspraak ter inzage gelegen. Binnen de inzagetermijn zijn er geen inspraakreacties ingediend. Voorgesteld wordt om de Visie Maasheggen vast te stellen. Na vaststelling wordt samen met VNC, Natuurrijk Limburg en Animo een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de jaren 2019 en 2020. Kwaliteitsverbetering van de Maasheggen heeft daarbij prioriteit. U wordt gevraagd om hiervoor budget beschikbaar te stellen. Tenslotte wordt geadviseerd om te onderzoeken of samen met de gemeenten Bergen en Gennep kan worden geparticipeerd in het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei.

Voorstel om te besluiten

1. De Visie Maasheggen vast te stellen.
2. Samen met VNC, Natuurrijk Limburg, IKL en Animo een uitvoeringsprogramma op te stellen voor de jaren 2019 en 2020, waarbij kwaliteitsverbetering van de Maasheggen prioriteit heeft.
3. Een budget van € 12.500 beschikbaar te stellen uit de Vrij besteedbare reserve voor het opstellen en realiseren van het Uitvoeringsprogramma Maasheggen 2019-2020.
4. Bij elke nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het Maasheggengebied te streven naar de aanplant van nieuwe Maasheggen, zodat op termijn een aaneengesloten Maasheggenlandschap ontstaat.
5. Te onderzoeken of het op termijn mogelijk is om samen met de gemeenten Bergen en Gennep te participeren in het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei met als uiteindelijke doel aansluiting bij de Unesco Man and the Biosphere status.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

Op 9 april 2015 is door de gemeenteraad een motie aangenomen, waarin het college verzocht werd om een herstelplan Maasheggen op te stellen om het historisch Maasheggenlandschap in oude glorie te doen herleven. De Verenging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) heeft namens ons de Visie Maasheggen opgesteld. Het doel van de Visie Maasheggen is om te komen tot een uitvoeringsstrategie voor het beheer, de kwaliteitsverbetering en de optimalisatie van het Maasheggenlandschap in de gemeente Mook en Middelaar.

De ontwerpvisie heeft voor inspraak ter inzage gelegen. Binnen de inzagetermijn zijn er geen inspraakreacties ingediend. De ontwerpvisie Maasheggen wordt daarom ongewijzigd ter besluitvorming aan u voorgelegd.

Probleemstelling / centrale vraag (wat willen we bereiken)

Bent u bereid om de Visie Maasheggen vast te stellen en bent u bereid om budget beschikbaar te stellen voor de uitvoering van de visie?

Oplossingsrichtingen

Toelichting Visie Maasheggen

De Visie Maasheggen heeft een neutraal uitgangspunt. De visie maakt inzichtelijk wat de mogelijkheden zijn wat betreft beheer, kwaliteitsverbetering en optimalisatie van het Maasheggenlandschap en welke kosten daarbij horen. Er wordt geen keuze gemaakt hoe het Maasheggenlandschap in de komende jaren wordt ontwikkeld.

De Visie Maasheggen is opgebouwd uit een aantal onderdelen. Het eerste onderdeel betreft een algehele beschrijving van het concept Maasheg. Het tweede onderdeel gaat over de inventarisatie van de bestaande Maasheggen in de gemeente Mook en Middelaar. Naast de heggen zijn ook de bomen, met uitzondering van de gemeentelijke laanbomen, in het Maasheggengebied geïnventariseerd. In de inventarisatie is gekeken welke soorten er voorkomen en wat de staat van onderhoud is van de Maasheggen.

Uit de inventarisatie komt naar voren dat er in de gemeente in totaal 207 heggen aanwezig zijn met een totale lengte van 23 kilometer. Daarbij zijn ook heggen meegerekend met gaten. Sommige heggen bestaan voor 80 tot 90% uit gaten. De totale lengte aan gaten bedraagt 6,3 kilometer. Hieruit blijkt dat er alleen al veel bereikt kan worden door de gaten in de bestaande Maasheggen op te vullen. Dit wordt ook wel inboeten genoemd.

Tijdens de inventarisatie is ook geconstateerd, dat de bestaande Maasheggen over het algemeen oude heggen zijn. Vrijwel alle heggen zijn op historische kaarten uit 1850 en 1900 aan te wijzen. De heggen zijn rijk aan inheemse soorten, waaronder bijzondere soorten als wegedoorn en tweestijlige meidoorn. Verder zijn er veel oude vlechtsporen aangetroffen. Het onderhoud van de heggen langs de wegen wordt als goed aangemerkt. De heggen die op agrarische gronden staan worden niet altijd goed onderhouden. Een te intensief onderhoud kan leiden tot het afsterven van een heg. Tenslotte ontbreekt bij de meeste heggen een kruidenzoom. Dat is ongunstig voor veel diersoorten en het laat de heggen zonder bescherming tegen bemesting, bestrijdingsmiddelen en grondbewerking.

Beleidsinventarisatie
Het derde onderdeel van de Visie Maasheggen betreft de beleidsinventarisatie. Alle bestaande heggen in de gemeente zijn beschermd via het bestemmingsplan en de bomenverordening. Zonder vergunning is het niet toegestaan om een heg te rooien. Een heg mag ook niet dusdanig beschadigd worden, dat dit leidt tot het afsterven van de heg. De gemeente kan handhavend optreden.

Uit de beleidsinventarisatie komt naar voren dat er beleidsmatig belemmeringen zijn om nieuwe heggen aan te planten. Dat speelt voornamelijk in het buitendijkse gebied. Voor de aanplant van nieuwe heggen is een vergunning nodig van Rijkswaterstaat. Deze wordt alleen verleend als er geen opstuwend effect optreedt bij hoogwater in de Maas. Ook verleent Rijkswaterstaat geen vergunning voor het aanplanten van heggen op een locatie waar in de toekomst een hoogwatergeul kan worden aangelegd. Uit de beleidsinventarisatie komt tenslotte naar voren dat agrariërs in het gebied aanspraak kunnen maken op subsidiëring van het beheer van Maasheggen via een agrarisch collectief. Eind vorig jaar is door de provincie extra budget beschikbaar gesteld voor een periode van 4 jaar.

Stakeholderanalyse
Het vierde onderdeel van de visie betreft een stakeholderanalyse. In deze analyse worden de belangen van de verschillende partijen in het Maasheggengebied beschreven. Dat zijn agrariërs, Natuur- en Milieugroep Animo, Natuurrijk Limburg (een agrarisch collectief dat de provinciale subsidie voor beheer van Maasheggen verdeelt), Teunesen Zand en Grint en Rijkswaterstaat. De inhoud van de stakeholderanalyse is afgestemd met de betreffende stakeholders.

Uitvoeringsstrategie
De uitvoeringsstrategie bestaat uit drie onderdelen:
- beheer;
- kwaliteitsverbetering;
- optimalisatiescenario's.

Wat betreft beheer wordt in de visie een aantal aspecten benoemd waar rekening mee moet worden gehouden bij het beheer van Maasheggen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen een knip-/ scheerheg die elk jaar wordt onderhouden en een struweelheg die om de 5 tot 15 jaar wordt onderhouden. Per type onderhoud is een normbedrag benoemd.

De kwaliteitsverbetering heeft betrekking op de verbetering van de bestaande heggen. Bijvoorbeeld het wegwerken van achterstallig onderhoud en het opvullen van gaten. In de visie is een prioriteitenlijst opgenomen van heggenensembles waar als eerste de kwaliteit kan worden verbeterd. Het gaat dan met name om heggenensembles die een hoge ecologische en cultuurhistorische waarde hebben en een goed beeld geven van hoe mooi het Maasheggengebied in Mook en Middelaar is geweest. Het betreft de ensembles rond de Cuijksesteeg/Kleine Steeg, Neerveldstraat/Huissestraat en Veerstraat. In de visie is een inschatting opgenomen van de kosten van de betreffende prioriteitsprojecten.

Tenslotte de optimalisatiescenario's. In deze scenario's gaat het om het aanplanten van nieuwe Maasheggen om daarmee een aaneengesloten Maasheggenlandschap te krijgen. De ontwikkelscenario's zijn een ontwikkelingsrichting voor de middellange termijn. Om deze scenario's

ook daadwerkelijk te kunnen realiseren dienen de nodige dillema's te worden overbrugd. Denk daarbij aan financiering en hoogwaterveiligheid. Per scenario is een kostenindicatie opgenomen en beschreven op welke wijze het kan worden gefinancierd.

VNC benoemt de volgende drie scenario's:

- *minimaal*, waarbij met name heggen worden aangeplant langs wegen en bestaande heggenstructuren hiermee worden verbonden;
- *ruimmazig*, waarbij een ruimmazig heggenpatroon wordt gerealiseerd met heggen langs wegen en agrarische gronden, waarbij rekening wordt gehouden met de schaalgrootte van een modern landbouwbedrijf;
- *fijnmazig*, waarbij een heggenlandschap wordt gerealiseerd dat appelleert aan hoe het vroeger was en dat vergelijkbaar is met het Maasheggenlandschap in Noord-Brabant.

Burgerparticipatie

Het laatste onderdeel van de visie betreft burgerparticipatie. Burgerparticipatie moet niet als doel hebben om het Maasheggenlandschap efficiënt en goedkoop te laten beheren. Beheer kan het meest efficiënt uitgevoerd worden door een ervaren groenploeg met gebruikmaking van machines. Burgerparticipatie moet als doel hebben om draagvlak te creëren voor het Maasheggenlandschap en het geven van natuureducatie. In de visie staat een aantal activiteiten dat georganiseerd kan worden in het kader van burgerparticipatie.

<u>Uitvoeringsprogramma</u>

Als de Visie Maasheggen is vastgesteld kan er een uitvoeringsprogramma worden opgesteld. De inhoud van dit programma is afhankelijk van het budget dat u beschikbaar stelt en de (financiële) inzet van andere partijen in het gebied. Daarbij onderscheiden wij in ieder geval de volgende partijen:

- *Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC)*: zij beheren in opdracht van ons de gemeentelijke Maasheggen. Daarnaast is VNC actief in het werven van fondsen voor investeringen in het Maasheggenlandschap. Bijvoorbeeld via het Prins Bernhard Cultuurfonds of de Nationale Postcode Loterij. VNC is trekker geweest bij de aanvraag tot de Unesco Man and the Biosphere status van het Maasheggengebied in Noord-Brabant.
- *Natuurrijk Limburg:* dit is een agrarisch collectief dat beheersovereenkomsten afsluit met agrariërs voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Agrariërs die via Natuurrijk Limburg Maasheggen beheren krijgen hiervoor een vergoeding. De meeste agrariërs in Middelaar hebben met Natuurrijk Limburg een beheersovereenkomst afgesloten voor de duur van maximaal zes jaar.
- *Natuur- en milieugroep Animo*: zij zijn erg betrokken bij het Maasheggenlandschap. Hoewel Animo geen financiële bijdrage kan leveren aan de uitvoering van de Visie Maasheggen, kunnen zij wel bijdragen aan het creëren van draagvlak of het geven van natuureducatie. Op kleine schaal zou Animo, met behulp van vrijwilligers, op ambachtelijke wijze enkele heggen kunnen beheren. Animo is door haar gebiedskennis en betrokkenheid een goede sparringpartner om mee te denken over het beheer van de Maasheggen.
- *IKL (Instandhouding Kleine Landschapselementen):* deze stichting heeft als doel om kleine landschapselementen in Limburg in stand te houden. In het verleden heeft IKL subsidie verleend voor het aanplanten van Maasheggen. IKL wordt ook door de gemeente gesubsidieerd.

De ontwerp Visie Maasheggen is op 17 januari 2018 gepresenteerd aan de Commissie Grondgebied. Uit de vragen en opmerkingen die tijdens de presentatie zijn gemaakt viel op te maken dat voor de korte termijn de wens leeft om in te zetten op kwaliteitsverbetering van de Maasheggen. In de Visie Maasheggen zijn een drietal heggenensembles benoemd, waar de kwaliteitsverbetering het beste als eerste kan worden opgepakt. Dit zijn delen van het Maasheggengebied, waar het oorspronkelijke Maasheggenlandschap nog het meest aanwezig is. De kosten van deze drie projecten bedragen in totaal ongeveer € 11.500.

Voorgesteld wordt om voor 2019 en 2020 een uitvoeringsprogramma op te stellen, waarbij de aanpak van de hierboven genoemde drie heggenensembles de basis vormt. Daarbij wordt voorgesteld om voor dit uitvoeringsprogramma een gemeentelijk budget ter beschikking te stellen van € 12.500. Het grootste deel van dit budget wordt besteed aan de kwaliteitsverbetering van Maasheggen. Een klein deel wordt besteed aan het opstellen van het uitvoeringsprogramma. Een uitvoeringsprogramma voor een langere termijn wordt ontraden, omdat er op korte termijn zich kansen voordoen om de aanpak van het Maasheggenlandschap op te schalen naar regionaal niveau (zie de kopjes Regiovisie en Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei). Overigens is een uitvoeringsprogramma in tegenstelling tot een visie een dynamisch product, dat indien nodig relatief snel aangepast kan worden.

De gemeentelijke bijdrage is voorlopig alleen bedoeld voor de kwaliteitsverbetering van de Maasheggen en niet voor de aanplant van nieuwe heggen. De idee hierachter is dat het verstandig is om eerst de basis op orde te brengen en dan pas te investeren in nieuwe Maasheggen. Dat wil niet zeggen, dat u niet kunt streven naar nieuwe heggen. Bijvoorbeeld via nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen die in het Maasheggengebied plaatsvinden. Daarbij dienen wel de bestuurlijke dilemma's overbrugd te worden. Dat geldt met name voor het buitendijkse gebied. Hier is een Waterwetvergunning nodig voor de aanplant van nieuwe heggen. Bij een aantal lopende ruimtelijke ontwikkelingen is in de planvorming al ingestoken op de aanplant van nieuwe Maasheggen. Denk daarbij aan het hoveniersbedrijf aan de Eindweg en de ontwikkelingen bij Elzenstraat 14 en 14a.

Projecten die kansen bieden voor de realisatie van nieuwe Maasheggen zijn bijvoorbeeld de functieverandering van voormalige agrarische bedrijven en het project Lob van Gennep. Indien op de langere termijn een hoogwatergeul wordt aangelegd, dan kan het herstel en versterking van het Maasheggenlandschap als compensatiemaatregel worden ingebracht.

Het beheer van de Maasheggen wordt betaald uit de algemene post voor groenonderhoud. Indien er een groot areaal aan nieuwe gemeentelijke Maasheggen wordt aangeplant, dan gaan ook de kosten voor groenonderhoud omhoog. Indien dat het geval is, dan dient de meerjarenbegroting daarop te worden bijgesteld.

<u>Regiovisie Bergen, Gennep en Mook en Middelaar</u>
Vanuit de Regiovisie Bergen, Gennep en Mook en Middelaar wordt onderzocht of het beheer en de ontwikkeling van het Maasheggenlandschap aan de Limburgse zijde van de Maas regionaal moet worden opgepakt. Het Maasheggenlandschap verbindt de drie gemeenten met elkaar. De gemeente Bergen en Gennep hebben zelf nog geen Visie Maasheggen. Deze twee gemeenten denken er over om een vergelijkbare visie op te stellen. Vervolgens kan op basis van de drie gemeentelijke visies een regionaal uitvoeringsprogramma worden opgesteld. Het gemeentelijk Uitvoeringsprogramma

Maasheggen 2019-2020 kan daarin verweven worden. De verwachting is dat in 2019 de Maasheggenvisies van de gemeenten Gennep en Bergen worden vastgesteld.

Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei

De Maasheggengemeenten aan de Brabantse zijde van de Maas, Boxmeer en Cuijk, hebben in 2016 samen met Provincie Noord-Brabant, Waterschap Aa en Maas, Brabants Landschap, VNC en Staatsbosbeheer het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei opgesteld (zie bijlage). Onderdeel van dit programma is de aanvraag om het Maasheggengebied een Unesco Man and the Biosphere (MAB) status te geven. Hiermee willen de partijen de Maasheggen nationaal en internationaal op de kaart zetten. De Unesco-status is intussen toegekend. In het uitvoeringsprogramma staan nog meer projecten die de partijen willen uitvoeren om de Maasheggen en het Maasheggengebied te promoten en te versterken.

De gemeenten aan de Brabantse zijde van de Maas hebben altijd aangegeven, dat in een later stadium de Limburgse gemeenten kunnen participeren in het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei. Daarom schuiven de Limburgse bestuurders aan bij het bestuurlijk overleg over het uitvoeringsprogramma. De Limburgse gemeenten kunnen projecten inbrengen, maar dienen dan ook financieel bij te dragen aan het uitvoeringsprogramma. Nu de Brabantse Maasheggen de Unesco-status hebben gekregen wordt het voor de Limburgse gemeenten aantrekkelijker om deel te nemen aan Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei. Deelname kan een tweeledig doel dienen:

1. door de Unesco-status worden er extra investeringen in het Maasheggengebied verwacht op het gebied van toerisme en recreatie. Door de Unesco-status en de bijbehorende promotie worden er meer bezoekers aan het gebied verwacht;
2. door de Unesco-status stijgt de waardering van de Maasheggen in zijn algemeenheid. Dat geldt dan ook voor de Maasheggen aan de Limburgse zijde, mits goed onderhouden. Deze waarderingsstijging heeft ook invloed op de realisatie van rivierverruimende maatregelen, zoals een hoogwatergeul. Er kan dan sterker worden ingezet op een ruime compensatie van Maasheggen die verloren gaan. Ook wordt, door met alle Maasheggengemeenten samen op te trekken, het belang van de Maasheggen provinciaal en (inter)nationaal nadrukkelijker op de agenda gezet. Hierdoor is het makkelijker om externe financiële middelen beschikbaar te krijgen voor investeringen in de Maasheggen.

Overigens betekent deelname aan het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei niet automatisch dat de Limburgse zijde onderdeel gaat uitmaken van het gebied met de Unesco-status. In een later stadium zou dat wel kunnen. Gezien het bovenstaande wordt geadviseerd om te onderzoeken of het op termijn mogelijk is om samen met de gemeenten Bergen en Gennep te participeren in het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei met als uiteindelijke doel aansluiting bij de Unesco Man and the Biosphere status.

Afweging en conclusie (wat gaan we daarvoor doen)

Geadviseerd wordt om:

1. De Visie Maasheggen vast te stellen.
2. Samen met VNC, Natuurrijk Limburg, IKL en Animo een uitvoeringsprogramma op te stellen voor de jaren 2019 en 2020, waarbij kwaliteitsverbetering van de Maasheggen prioriteit heeft.
3. Een budget van € 12.500 beschikbaar te stellen uit de Vrij besteedbare reserve voor het opstellen en realiseren van het Uitvoeringsprogramma Maasheggen 2019-2020.

4. Bij elke nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het Maasheggengebied te streven naar de aanplant van nieuwe Maasheggen, zodat op termijn een aaneengesloten Maasheggenlandschap ontstaat.
5. Te onderzoeken of het op termijn mogelijk is om samen met de gemeenten Bergen en Gennep te participeren in het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei met als uiteindelijke doel aansluiting bij de Unesco Man and the Biosphere status.

Juridische aspecten

De gemeenteraad stelt de Visie Maasheggen vast. Tegen de vaststelling is geen bezwaar en beroep mogelijk. De vaststelling van de visie wordt bekendgemaakt in Ter Sprake en onze website.
Het Uitvoeringsprogramma Maasheggen 2019-2020 wordt vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders.

Duurzaamheidsaspecten

De visie Maasheggen biedt handvatten om te komen tot een duurzame instandhouding en ontwikkeling van de Maasheggen in onze gemeente.

Participatie aspecten

Bij de totstandkoming van de Visie Maasheggen is een participatietraject doorlopen. Zo is er een inspiratiebijeenkomst georganiseerd en is gesproken met stakeholders. De ontwerp visie Maasheggen heeft voor inspraak ter inzage gelegen.

Uitvoering / Planning / Communicatie

Na vaststelling van de Visie Maasheggen wordt samen met VNC, Natuurrijk Limburg, IKL en Animo een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de jaren 2019 en 2020. Dit programma wordt waarschijnlijk eind 2018 door het college van burgemeester en wethouders vastgesteld.

Verder gaan wij onderzoeken of het op termijn mogelijk is om samen met de gemeenten Bergen en Gennep te participeren in het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei met als uiteindelijke doel aansluiting bij de Unesco Man and the Biosphere status.

Mook, 21 augustus 2018

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 13
Documentnummer :

Onderwerp : Visie Maasheggen

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 21 augustus 2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 5 september 2018

Besluit:

1. De Visie Maasheggen vast te stellen.
2. Samen met VNC, Natuurrijk Limburg, IKL en Animo een uitvoeringsprogramma op te stellen voor de jaren 2019 en 2020, waarbij kwaliteitsverbetering van de Maasheggen prioriteit heeft.
3. Een budget van € 12.500 beschikbaar te stellen uit de Vrij besteedbare reserve voor het opstellen en realiseren van het Uitvoeringsprogramma Maasheggen 2019-2020.
4. Bij elke nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het Maasheggengebied te streven naar de aanplant van nieuwe Maasheggen, zodat op termijn een aaneengesloten Maasheggenlandschap ontstaat.
5. Te onderzoeken of het op termijn mogelijk is om samen met de gemeenten Bergen en Gennep te participeren in het Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei met als uiteindelijke doel aansluiting bij de Unesco Man and the Biosphere status.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 13 september 2018

De raad voornoemd,

De griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

GEHECHT AAN HEGGEN

Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar

VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP

Colofon

Opdrachtgever:
Gemeente Mook en Middelaar

Opdrachtnemer:
Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Inventarisatie en beheeradvies uitgevoerd door:
Stichting Heg&Landschap

Foto's en kaarten:
Vereniging Nederlands Cultuurlandschap en Stichting Heg&Landschap

Beek-Ubbergen, 30 november 2017

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

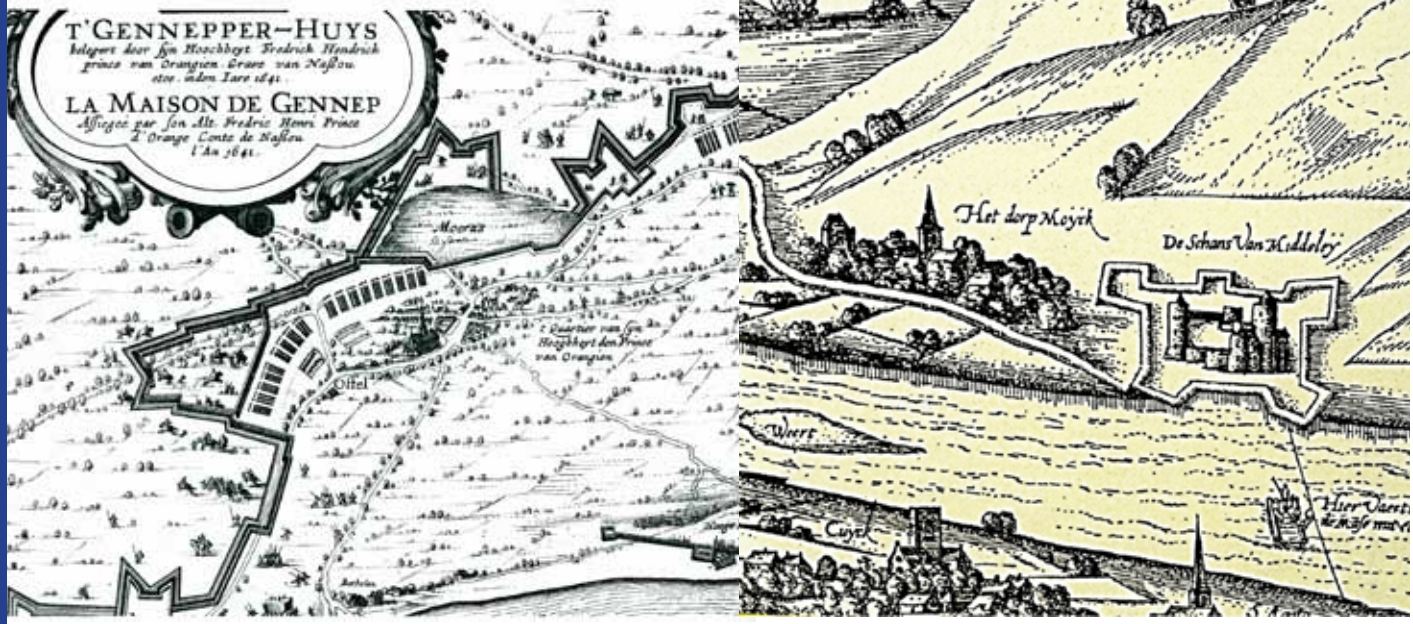

Links: De fortificaties bij Gennep en Oeffelt, te midden van een uitgestrekt heggenlandschap (1641)
Rechts: Een ets toont het aanzien van Mook ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog. Let op de heggen tussen het dorp en de Maas.

Een hagenlandschap in combinatie met een stuwwal, bebost of heiderijk, komt in Nederland maar op één plek voor, en dat is hier, tussen Mook en Middelaar.

Voorwoord

Het noordelijkste puntje van Limburg: deze streek langs de Maas lijkt landschappelijk een voorbode te willen zijn voor wat je in het verre zuiden van Limburg te zien krijgt: hellingbossen, zacht glooiende akkers op een lössplateau, bronnen en beekjes, holle wegen, droogdalen, graften, en de Maas nooit ver weg.

Maar de Maas ligt hier in een dal dat breder is dan in het zuiden van de provincie, en biedt ruimte aan rivierduinen, weides en akkers, van oudsher omlijst door hagen met daarin niet zelden imposante bomen. Hier is de Maas de grens tussen drie provincies. Ze is vaak de reden geweest voor felle strijd. Wie kent niet de slag op de Mookerheide, die tot in de Maas gestreden werd? En de grootste luchtlanding uit de geschiedenis leidde tot een hevige strijd, juist rond de hoogtes van de Kiekberg, de Mookerheide en de Sint-Jansberg.

Het zeker voor Nederlandse begrippen dramatische landschap trok ook vredige activiteiten aan, zoals kunstschilders, pottenbakkers en toeristen. In één van de toeristische gidsjes uit begin 1900 worden toeristen die Nijmegen aandoen, geadviseerd een fietstocht te maken of de tram te benutten, om af te reizen naar de Plasmolen. Juist vanwege het natuurschoon. 'Zo den rijksweg volgend richting Venlo, komt men tussen Mook en de Plasmolen oog in oog met de hoog oprijzende heuvels en het Maasdal dat in het voorjaar zoet riekt naar de meidoorns uit talrijke hagen die daar de landerijen omgeven.'

De kenmerkende hagen uit deze streek staan ook al op de etsen uit de Tachtigjarige Oorlog. De hagen kennen een lange geschiedenis, waarvan sommigen vermoeden dat ze wel eens voor-Romeins zouden kunnen zijn.

Een hagenlandschap in combinatie met een stuwwal, bebost of heiderijk, komt in Nederland maar op één plek voor, en dat is hier, tussen Mook en Middelaar. Maar zoals altijd heeft ook hier de tijd niet stilgestaan. Ontgrondingen en bebouwing hebben het verband tussen de onderlinge delen van het landschap teniet gedaan, waardoor rivierduinen verdwenen of tegenwoordig grenzen aan plassen, en de voet van de stuwwal niet meer raakt aan de Maasvallei. Moderne landbouw, met schaalvergroting als devies, heeft een eind gemaakt aan moerassen en het microreliëf, en het netwerk van hagen is erdoor verbroken. Wat rest zijn letterlijk restjes.

Gelukkig zijn er zaken die de laatste jaren ten goede keren, zoals de beken die meer vrijheid krijgen, en de nieuwe hagen die hier en daar zijn aangeplant. Maar ook de heide die zich weer paarser toont en de plannen om delen van het oude Koningsven terug te krijgen: het zijn allemaal tekenen van een tijd waarin boeren, burgers, bestuurders, en natuur- en landschapsorganisaties beseffen dat de natuur, het landschap en de biodiversiteit zaken zijn die welzijn bevorderen en toerisme en kunst stimuleren en inspireren. Dat was vroeger zo en dat is nu meer dan ooit een waarde om overeind te houden.

De totstandkoming van deze visie is ook een voorbeeld daarvan. Immers, bezorgde burgers en raadsleden verzochten de gemeente een visie te hebben over de toekomst van de Maasheggen in Mook en Middelaar.

Een aanzet om tot zo'n visie te komen ligt nu voor u.

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Samenvatting

Het Maasdal bij de gemeente Mook en Middelaar werd ooit gekenmerkt door een kleinschalig netwerk van talloze heggen die de percelen omlijstten. Vele invloeden hebben gedurende de tijd hun weerslag op het landschap gehad. Wat rest is een landschap van weiden en akkers met restjes heggen. Slechts hier en daar zijn nog kleinschalige heggenpatronen zichtbaar.

Het Maasheggengebied is een van de oudste cultuurlandschappen van Nederland en werd gekenmerkt door haar landschappelijke fraaiheid en ecologische waarde. De wens iets van die oude glorie te herstellen en te bewaren is een lovenswaardig streven. Alleen al vanuit dit oogpunt, is een visie over de toekomst van het Maasheggengebied in de gemeente Mook Middelaar gewenst.

In dit visiestuk zijn de mogelijkheden beschreven ten behoeve van de realisatie van een toekomstbestendig Maasheggenlandschap dat zoveel mogelijk past binnen de moderne tijd. Het bevat tevens een uitvoeringsstrategie voor het beheer, de kwaliteitsverbetering en een zekere mate van optimalisatie van het Maasheggenlandschap in de gemeente Mook en Middelaar. Bij de ontwikkeling van de uitvoeringsstrategie is uitgegaan van een heggenlandschap dat gebruikmaakt van de nog aanwezige heggen. Daarom zijn aan de hand van een veldinventarisatie eerst alle heggen en bomen in het projectgebied in kaart gebracht.

In het gebied staat nog ruim 23 km aan heggen, waarvan ruim de helft minstens een eeuw oud is. Ongeveer een derde van de heggen bestaat uit struweelheggen, en ongeveer de helft uit knip- of scheerheggen. Het overige deel bestaan uit restanten: zwaar beschadigde heggen die meer uit gaten dan uit struiken bestaan. Hoewel de heggen langs wegen meestal in goede staat zijn, geldt dat helaas niet voor de heggen langs percelen, die vaak juist het oudste zijn. Het te kort snoeien met het verkeerde materiaal (klepelmaaier) vormt een bedreiging voor het voortbestaan van meerdere heggen. In het plangebied zijn 132 bomen aangetroffen (laanbomen uitgezonderd). Ook hier zijn de bomen in het veld er slechter aan toe dan die langs de wegen. Overstaanders vormen een karakteristiek kenmerk van het Maasheggenlandschap. Het huidige bomenbestand is echter oud en kwetsbaar, en dient hoognodig te worden aangevuld met jonge bomen. Geconcludeerd kan worden dat in het gebied veel ecologische en landschappelijke winst is te behalen, wanneer een passende vorm van beheer wordt toegepast en achterstallig onderhoud wordt weggewerkt.

Om de mogelijkheden voor beheer, kwaliteitsverbetering en optimalisatie van het heggenlandschap uit te kunnen werken, is het van belang te weten welk beleid van toepassing is. De Maasheggen zijn zowel via de gemeentelijke bomenverordening als het bestemmingsplan goed beschermd. Het rooien van Maasheggen zonder vergunning is hierdoor niet mogelijk. Evenzeer wordt door regelgeving de aanplant van nieuwe heggen bemoeilijkt. De aanplant van nieuwe heggen in het buitendijkse gebied is lastig vanwege een vergunningsplicht op basis van de Waterwet. De Waterwetvergunning wordt alleen verleend indien er geen waterstandsverhogend effect optreedt of het effect wordt gecompenseerd. Daarnaast beïnvloedt

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

de eventuele aanleg van een hoogwatergeul bij Middelaar nu al de mogelijkheden voor herstel van het Maasheggenlandschap in het buitendijkse gebied. In het buitendijkse gebied is op korte termijn de aanplant van nieuwe heggen daardoor amper te realiseren. Op de korte termijn zijn er vooral mogelijkheden tot kwaliteitsverbeting van de huidige structuur.

Niet alleen regelgeving is bepalend voor de ontwikkeling van het Maasheggenlandschap, ook de belangen en wensen van de diverse gebiedspartijen (stakeholders) zullen doorslaggevend zijn. De mate waarin kwaliteitsverbetering en optimalisatie van het heggenlandschap kan plaatsvinden, is grotendeels afhankelijk van de welwillendheid van grondeigenaren om hieraan een bijdrage te leveren. De extra mogelijkheid voor agrariërs om een beheervergoeding te krijgen via het collectief Natuurrijk Limburg, werkt stimulerend voor agrariërs om deel te nemen aan het beheer en herstel van Maasheggen. Daarnaast is een groot aantal gronden in handen van Teunesen Zand en Grint. Voordat Teunesen Zand en Grint een bijdrage kan leveren aan het herstel van heggen, dient eerst duidelijkheid verschaft te worden over de in de toekomst te nemen hoogwatermaateregelen. Tot slot heeft de gemeente Mook Middelaar als grondeigenaar de mogelijkheid om een belanrgijke bijdrage te leveren aan de kwaliteit van het gebied door heggen langs de wegen aan te planten en te herstellen.

In deze visie zijn de hiervoor beschreven bevindingen uit de veldinventarisatie, beleidsinventarisatie en stakeholderanalyse vervolgens vertaald naar een uitvoeringsstrategie. De uitvoeringsstrategie bestaat uit 3 onderdelen: beheer, kwaliteitsverbetering en scenario's. Onderdeel 1 geeft een beheeradvies voor de bestaande heggen en bomen. Onderdeel 2 beschrijft de benodigde herstelwerkzaamheden aan landschapselementen om een kwaliteitsverbetering van het Maasheggenlandschap te bewerkstelligen. Daarbij wordt een prioritering van herstelwerkzaamheden gesteld om de belangrijkste ensembles in het gebied te behouden. Onderdeel 3 beschrijft de mogelijkheden voor optimalisatie van het Maasheggenlandschap. Er zijn drie scenario's gepresenteerd met een verscheidenheid in ambitieniveau: minimaal (44 km heglengte), grofmazig (64 km heglengte) en fijnmazig (78 km heglengte). Het minimale scenario focust vooral op heggen langs wegen, waardoor al snel een netwerk van heggen is bereikt. Door de geringe aanplant langs percelen zullen echter in grote delen van het plangebied geen heggen te bekennen zijn. De biodiversiteit en recreatieve waarde van het gebied zullen het meeste stijgen bij het fijnmazige scenario. Dit scenario voldoet echter niet aan de wens om agrariërs duurzaam te laten boeren in de uiterwaarden. Bij het grofmazige scenario zijn in het hele gebied heggen zichtbaar maar blijft voor de boeren een moderne bedrijfsvoering mogelijk. De biodiversiteit en recreatieve waarde van het gebied zullen ook aanzienlijk stijgen.

Omtrent de ontwikkeling en financiering van de scenario's zijn een aantal dilemma's en kansen. Géén van de scenario's kan op korte termijn volledig gerealiseerd worden. De voornaamste reden is de regelgeving rondom hoogwaterveiligheid en de onduidelijkheid omtrent de te nemen hoogwatermaatregel. Hierdoor is de aanplant van heggen op dit moment niet mogelijk in het buitendijkse gebied. Binnendijks kunnen de scenario's wel volledig gerealiseerd worden.

Het realiseren van de hoogwatergeul in de uiterwaarden van de gemeente Mook en Middelaar, zal leiden tot voldoende gebiedsdynamiek in het buitendijkse gebied om op behoorlijke schaal Maasheggen te herstellen. Door de hoogwatergeul zo snel mogelijk te realiseren kan optimalisatie van het heggenlandschap eerder bewerkstelligd worden. Financiering van het herstel van het Maasheggenlandschap kan gekoppeld worden aan de financiering van de hoogwatergeul.

Voldoende geldstromen vanuit zowel de publieke en private sector zijn nodig om duurzame financiering van het Maasheggenlandschap voor de lange termijn te kunnen garanderen. Om voldoende financiële middelen voor het gebied veilig te stellen, is het belangrijk dat natuur-, landschaps- en landbouworganisaties bij de rijksoverheid en provincie het belang van het behoud van de Maasheggen blijven benadrukken. Daarnaast liggen er grote kansen met betrekking

tot financiering van Maasheggenherstel en -beheer, als de ingrepen omtrent de hoogwatermaatregelen met de bijbehorende verplichting tot compensatie goed worden benut. Tot slot zal een extra Maasheggenfonds moeten worden opgericht, dat gevoed wordt vanuit private geldstromen. Vergoeding voor bepaalde waardevolle elementen, zoals knotbomen in een heg of overstaanders, worden namelijk vanuit het agrarisch natuurbeheer niet gedekt.

De visie sluit af met een advies voor bewonersparticipatie. Bewonersparticipatie bij het herstel en onderhoud van het Maasheggenlandschap in Mook en Middelaar kan een grote toegevoegde waarde hebben als het gaat om het creëren van draagvlak en geven van natuureducatie. De jeugd kan betrokken worden via de Boomfeestdag of scholen kunnen elementen adopteren en op de lange termijn voor het onderhoud zorgen. Animo en Stichting IKL zouden hier een rol in kunnen spelen. Ook het heggenvlechten biedt goede aanknopingspunt voor bewonersbetrokkenheid.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING

1.1 Proces 13
1.2 Leeswijzer 14
1.3 Plangebied 14
1.4 Kenmerken Maasheggen 16

2 INVENTARISATIE

2.1 Veldinventarisatie huidige Maasheggen 23
2.2 Beleidsinventarisatie 47

3 STAKEHOLDERANALYSE 53

4 UITVOERINGSSTRATEGIE

4.1 Beheer 57
4.2 Kwaliteitsverbetering 64
4.3 Scenario's 71

5 BEWONERSPARTICIPATIE 81

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Kaart 1: Begrenzing van het plangebied

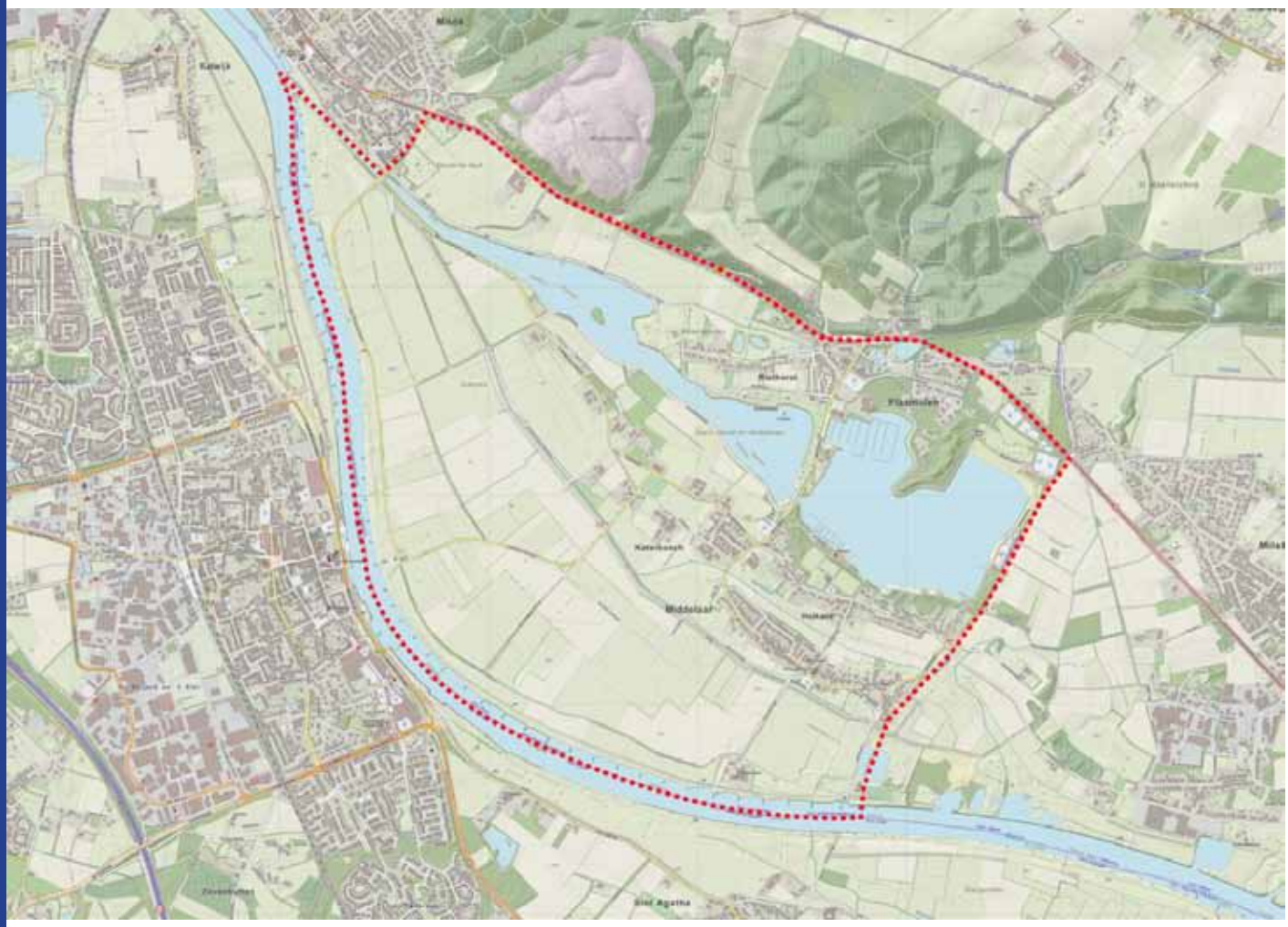

1 Inleiding

Reeds in 2005 verscheen de visie 'Ruimte voor herinnering in de noordelijke Maasvallei', waar Mook en Middelaar met zijn Maasheggen onderdeel van uitmaakt. De denkrichting en visie die dit goed doorwrochte plan ademt, heeft niets aan zeggenschap en inhoud verloren. Alle stakeholders spraken destijds mee over de totstandkoming van het rapport, wat ertoe leidde ertoe dat iedereen zich kon vinden in de beleidsvisie.

De nuttige denkrichting van bovengenoemde visie is dan ook leidend geweest in de totstandkoming van dit rapport. Dit neemt niet weg dat hernieuwd contacteren van de stakeholders in dit specifieke gebied nodig was, om inzicht te krijgen in de mogelijkheden van duurzaam herstel van Maasheggen. Daarbij spelen ruimtelijke ingrepen, financiering, toerisme, landbouw, delfstoffenwinning, waterveiligheid en wensen op het vlak van biodiversiteit een rol.

Bij de ontwikkeling van de visie is uitgegaan van het huidige heggenbestand, gekoppeld aan de verschillende belangen en belemmeringen in het gebied. Het doel was te komen tot een uitvoeringsstrategie voor het beheer, de kwaliteitsverbetering en optimalisatie van het Maasheggenlandschap in de gemeente Mook en Middelaar. De uitvoeringsstrategie maakt geen keuzes, maar beschrijft de huidige stand van zaken van de Maasheggen en de ontwikkelingsmogelijkheden. De uitvoeringstrategie dient een vervolg te krijgen in een uitvoeringsprogramma. Op basis van de beschikbare gestelde middelen van de gemeenteraad, externe (co)-financiering, de inbreng van stakeholders en burgerparticipatie, worden in het uitvoeringsprogramma keuzes gemaakt. Bijvoorbeeld over de wijze van beheer en op welke locaties maatregelen worden genomen ten behoeve van kwaliteitsverbetering en optimalisatie van het Maasheggenlandschap.

Deze visie is tot stand gekomen in opdracht van de gemeente Mook en Middelaar en uitgevoerd door de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC).

1.1 PROCES

Doormiddel van een uitgebreide bureaustudie en veldinventarisatie zijn de benodigde gegevens verzameld. De stakeholders zijn als volgt betrokken bij het proces. Er is een inspiratieavond georganiseerd voor alle stakeholders en geïnteresseerden met als belangrijkste doelgroepen agrariërs, pachters, bewoners en recreatieondernemers. De veldinventarisatie is gepresenteerd en dillema's die in het gebied spelen zijn toegelicht. Aan de hand van visualisaties zijn herstelscenario's op interactieve wijze besproken en hebben stakeholders en geïnteresseerden hun mening en ideeën uitgesproken over het huidige en gewenste Maasheggenlandschap. De recreatiesector was helaas niet vertegenwoordigd op de inspiratieavond.

Met de belangrijkste stakeholders zijn tevens individuele gesprekken gevoerd. Zo is er gesproken met belangrijke heg- en terreineigenaren over hun visie over de Maasheggen in Mook en Middelaar. Met Rijkswaterstaat is gesproken over het behoud en beheer van de aanwezige heggen en over mogelijkheden voor aanleg van nieuwe heggen. De lokale natuur- en milieugroep Animo heeft in een gesprek zijn visie over de ontwikkeling van de Maasheggen gedeeld. Ook is Natuurrijk Limburg actief betrokken als stakeholder om hen te enthousiasmeren voor het

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

behoud en herstel van de Maasheggen. Vervolgens heeft Natuurrijk Limburg extra budget geregeld voor de Limburgse Maasheggen. De VNC en Natuurrijk Limburg hebben daarna voor agrariërs een informatie- en inschrijfavond georganiseerd over Maasheggenbeheer en -herstel.

1.2 LEESWIJZER

Verderop in dit hoofdstuk wordt nadere achtergrond gegeven over het plangebied en over de kenmerken van een Maasheg. In hoofdstuk 2 worden de resultaten gepresenteerd van zowel de veldinventarisatie (waar staan op dit moment nog Maasheggen, in welke staat zijn ze en hoe worden ze beheerd?) als de beleidsinventarisatie (welke (on)mogelijkheden zijn er om het Maasheggenlandschap te herstellen?). In hoofdstuk 3 wordt besproken hoe de verschillende stakeholders tegenover herstel van het Maasheggenlandschap staan. In hoofdstuk 4 volgt de uitvoeringsstrategie aan de hand van de drie thema's beheer, kwaliteitsverbetering en scenario's. Tot slot beschrijft hoofdstuk 5 de mogelijkheden voor bewonersparticipatie bij de uitvoering van de visie.

1.3 PLANGEBIED

Het plangebied beslaat het agrarisch gebied van de gemeente Mook en Middelaar, waar in het verleden een netwerk van Maasheggen het gebied aankleedde. De kernen Middelaar en Plasmolen liggen binnen het plangebied. Vanwege de lage bewoningsdichtheid binnen de kernen worden ook hier nog landbouwgronden met restanten heggen aangetroffen.

Landschap

De gemeente Mook en Middelaar is gelegen op een unieke locatie tussen de Maas en de stuwwal. Op een relatief kleine oppervlakte is een grote variatie in het landschap zichtbaar, ontstaan door zowel natuurlijke processen, als menselijk handelen. Om het landschap goed te kunnen begrijpen zal onderstaande beschrijving van het landschap de grenzen van het plangebied enigszins overschrijden.

Stuwwal

Het Pleistoceen - 2.58 miljoen tot 11.700 jaar geleden - werd gekenmerkt door afwisselingen tussen glaciale en interglaciale periodes. Tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien (ongeveer 200.000 jaar geleden), bedekte het landijs Nederland tot aan Groesbeek. Dit landijs schoof vanuit het noorden Nederland binnen en schoof de rivierafzettingen dakpansgewijs voor zich omhoog: zo ontstonden de stuwwallen. In de laatste ijstijd zijn er enkele droogdalen ontstaan in de stuwwal, doordat de ontdooide bovenlaag naar beneden vloeide en erosie veroorzaakte. Een mooi voorbeeld hiervan is het Zevendal.

Rivier

De voorgangers van de huidige Maas en Rijn waren tijdens de ijstijden vlechtende rivieren. Tijdens de ijstijden vervoerden de rivieren in Nederland in zomerperiodes grote hoeveelheden smeltwater met zand en grind, afkomstig van erosie uit de Alpen en de Ardennen. Omdat de ondergrond bevroren was, konden de rivieren zich niet insnijden. Ze vormden een wirwar van stroomgeulen, die echter snel verstopt raakten door de grote hoeveelheden zand en grind die door het water werden meegevoerd. Dit zogeheten vlechtende riviersysteem zorgde voor het ontstaan van een brede riviervlakte.

Tussen de ijstijden in waren er warmere periodes. De ondergrond was niet bevroren en vegetatie hield het zand en grind vast waardoor de rivier minder sediment te vervoeren had. De Maas was in deze periodes meanderend, en sleet een dal uit in de riviervlakte die in de vorige ijstijd was ontstaan. Tegelijkertijd kwam het Limburgse landschap omhoog door spanning in de aardkorst die veroorzaakt werd door het verschuiven van de continenten. Hierdoor kwam de rivier een paar meter lager te liggen. Op deze manier zijn in het Maasdal 31 terrasniveaus gevormd in de afgelopen drie miljoen jaar. Buiten Limburg komen er in Nederland geen rivierterrassen voor.

Tijdens de voorlaatste ijstijd werd de Maas gedwongen bij Cuijk naar het westen af te buigen door de ligging van het landijs met haar stuwwallen.

In het Holoceen bleef de Maas een meanderende rivier. Tijdens winterperiodes trad de rivier buiten haar oevers en zette zandig materiaal af dicht bij de rivier

De uitvinding van het prikkeldraad leidde niet tot een uitbreiding van de biodiversiteit. Integendeel.

De Maasheggen werden in de ruilverkaveling op grote schaal verwijderd

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

en op een grotere afstand werden de kleinere deeltjes afgezet. Dit resulteerde in een gevarieerd landschap van oeverwallen en komgronden.

Rivierduinen

Naast riviersedimentatie vond ook windsedimentatie plaats. Tijdens de laatste glaciale periode was het extreem droog en er was sprake van een toendrabodem met weinig vegetatie. Hierdoor kreeg de wind vrij spel en ontstonden er windverstuivingen met het ontstaan van rivierduinen als gevolg. De rivierduinen zijn nog steeds zichtbaar in het landschap. Een groot gedeelte van de rivierduin in Middelaar is afgegraven ten behoeve van de zandwinning. Recreatieplas 'de Mookerplas' is hierdoor ontstaan.

Antropogene invloeden

De mens vestigde zich al vroeg in de Maasvallei en paste het landgebruik aan op de fysieke structuren van het landschap. Op de hogere gronden ontstonden nederzettingen. Percelen met relatief hoge vruchtbaarheid en vrij van overstromingsrisico werden gebruikt als akkergrond, terwijl de nattere gronden naast de rivier werden gebruikt als weide of hooiland.

De percelen naast de rivier werden in cultuur gebracht en omheind met doornachtige struiken. Heggen waren destijds de meest geschikte vorm van perceelafscheiding om het vee te keren. De heggen konden de kracht van het water weerstaan tijdens een overstroming en het water kon naderhand weer gemakkelijk terugstromen. Een bijkomstig voordeel was dat heggen slib vasthielden na een overstroming, waardoor de percelen vruchtbaar bleven. Om het vee binnen te houden, werden de doornachtige struiken gevlochten. Vanuit bedrijfsmatige redenen schiepen de boeren een netwerk van heggen en stoffeerden daarmee onbewust het landschap. Dit resulteerde in een landschappelijk zeer fraai en ecologisch waardevol heggenlandschap.

De uitvinding van het prikkeldraad, ver weg in de Verenigde Staten van Amerika (1873), luidde na de Eerste Wereldoorlog de teloorgang van het heggenlandschap in Europa in. Na die gruwelijke oorlog werd het prikkeldraad van de slagvelden gehaald en aan boeren verkocht. Het heggenvlechten werd steeds meer veronachtzaamd en uiteindelijk gestaakt toen het draad daarvoor in de plaats door de heggen werd gevlochten. De doorgegroeide heggen werden topzwaar en wierpen hinderlijke schaduwen over de landerijen. Boeren zaagde ze af tot op de hoogte waarop ze het prikkeldraad hadden aangebracht. Ze bleven de heggen zo laag afzetten, waardoor de struiken uiteindelijk doodgingen. Op de plek van de oude knoesten werd ter vervanging een paal geslagen. Dit proces bleef zich herhalen, waardoor de hagen geleidelijk verdwenen en palen met prikkeldraad het landschap van Europa gingen domineren. Heggen verloren hun functie, maar de echte kaalslag vond plaats tijdens de intensivering in de landbouw. Na de Tweede Wereldoorlog moest de landbouw efficiënter en ruilverkavelingen werden vanaf bovenaf aangevoerd. Dit resulteerde in het rooien van vele heggen.

Het wegvallen van de bedrijfsmatige functionaliteit van de heggen en de intensivering van de landbouw zorgde voor de teloorgang van een eeuwenoud cultuurlandschap en een grote afname van biodiversiteit.

1.4 KENMERKEN MAAS-HEGGEN

Het Maasheggengebied is regionaal, maar ook landelijk een begrip. Het fijnmazige netwerk van soortenrijke heggen met overstaanders was van oorsprong gelegen in het uitgestrekte uiterwaardegebied tussen Mook en Bergen aan de Limburgse kant van de Maas en tussen Cuijk en Maashees aan de Brabantse kant van de Maas. De Maasheggen vormt het grootste en oudste aaneengesloten netwerk van heggen in Nederland. Waar in Brabant nog een uitgebreid netwerk van heggen het gebied karakteriseert, is er aan de Limburgse zijde van de Maas geen sprake meer van een netwerk. Het gebied is nu te beschrijven als een landschap van weides en akkers met restjes heggen, waar nog een enkele keer de kleinschalige heggenpatronen in het landschap zichtbaar zijn.

Heggenpatroon in de buurt van Boekel op de kaart van 1900.

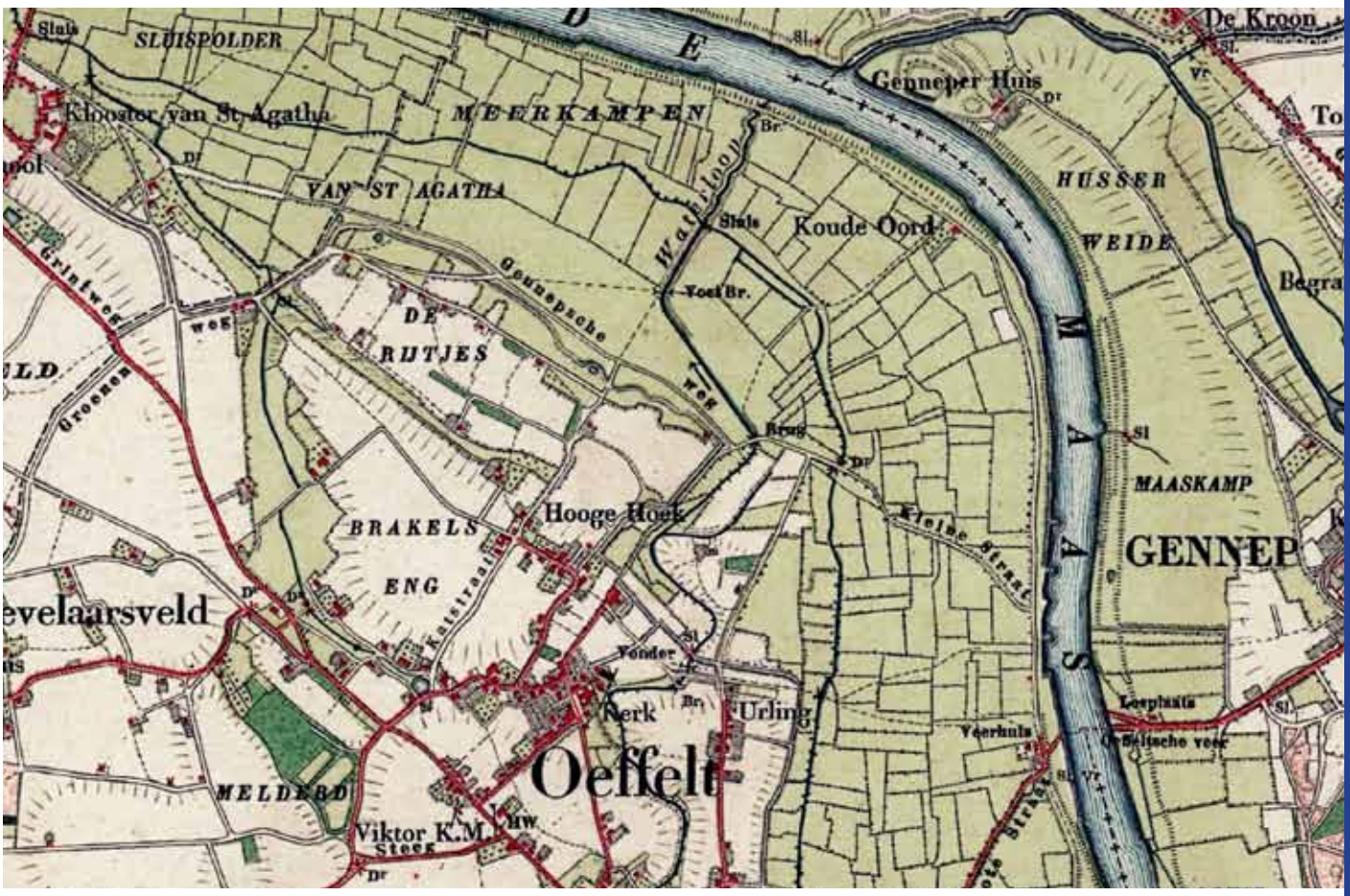

Maasheggen in de buurt van Oeffelt op de kaart van 1900: deze heggen vertonen een veel grootschalig beeld dan de heggen bij Boekel. (Schaal van beide kaarten is gelijk).

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Heggen door heel Nederland

Heggen kwamen niet alleen voor langs de Maas, maar in alle uiterwaarden van de grote rivieren, zoals de Rijn, de IJssel en de Waal. Heggen kwamen bovendien voor in de bollenstreek en in Zuid- Limburg, evenals in grote delen van Zeeland en de Achterhoek. Bij de meer laaggelegen provincies in het westen fungeerden slotenpatronen als veekering en perceelsaanduiding.

Van de heggenlandschappen in de Nederlandse uiterwaarden is het Maasheggenlandschap het best bewaard gebleven. Een verklaring hiervoor is dat de boerderijen relatief ver van de percelen af lagen. Doordat de rivier regelmatig overstroomde was het niet aantrekkelijk een boerderij te dicht bij de Maas te bouwen. De weilanden werden voornamelijk gebruikt voor het nabeweiden van hooilandjes (die varieerden van een halve tot een enkele hectare) door jongvee. Vanwege dit relatief extensieve gebruik en de verre ligging van de boerderij, hechtten boeren weinig belang aan het vergroten van hun percelen. De benodigde arbeid voor het rooien van de heggen woog niet op tegen de baten. Een andere verklaring is dat de heggen in de uiterwaarden van de Maas al relatief grootschalig waren in vergelijking met de percelen die verder van de Maas aflagen. Dit is af te leiden uit de stafkaarten van een eeuw geleden. Tegenwoordig is dit juist andersom.

Tot slot heeft ook de ruilverkaveling invloed gehad op het behoud van Maasheggen. De Ruilverkaveling in Bergen begon in 1952 en was pas afgerond in 1985. Tijdens deze ruilverkaveling verdwenen zeer veel heggen aan de Limburgse kant. De schrik zat er aan Brabantse kant goed in, waardoor natuur- en landschapsbeschermers zich zo zwaar roerden tijdens de ruilverkavelingen in Brabant, dat de schade behoorlijk kon worden ingedamd. Het leidde zelfs tot de instelling van enkele Maasheggenreservaten, waardoor er veel heggen gespaard zijn gebleven. Waar in de rest van Nederland en aan Limburgse kant van de Maas veel heggen verdwenen, bleven de Maasheggen aan de Brabantse zijde dus grotendeels intact.

Drie typen heggenzwaarden

Maasheg

Een Maasheg wordt, net als andere heggen, gevormd door een rij (of dubbele rij) struiken. Tegenwoordig komen Maasheggen in allerlei vormen en maten voor. Er wordt grofweg onderscheid gemaakt tussen drie verschillende typen heggen: struweelheggen, knip- of scheerheggen en vlechtheggen.

Van oorsprong kwamen de struweelheggen, zoals de brede uitgegroeide heggen tegenwoordig bekend staan, niet voor in de noordelijke Maasheggen. Struweelheggen horen namelijk bij sloten zoals in polders en op Walcheren. Echter in de Maasvallei, waar geen sloten voorkwamen, was de heg de enige barricade om het vee binnen het perceel te houden. Heggen moesten daarom zorgvuldig gevlochten en onderhouden worden om als boer niet voor schut te staan. Uitgebroken dieren werden namelijk overgebracht naar de schutskooi, waarin de dieren werden vastgehouden totdat de boer schutsgeld had betaald. Heggen groeiden alleen uit tot struweelheg indien boeren niet in staat waren om te vlechten of iets anders aan hun hoofd hadden, zoals bijvoorbeeld in tijden van oorlog en ziektes.

Toch waren vroeger ook niet alle heggen strak gevlochten en was er een diversiteit aan heggen zichtbaar in het landschap, vanwege de beheercyclus. Om het vee te keren werden heggen eens in de tijd gevlochten; takken werden half ingehakt en in elkaar gevlochten. De opeenvolgende jaren werden met een heggenzwaard de heggen aan beide zijde en aan de bovenkant in vorm gehouden. De losgeslagen takken werden weer in de heg geduwd om het geheel veekerend te houden. Deze vorm van heggenbeheer is verglijkbaar met het beheer van de moderne knip- en scheerheggen, waarbij jaarlijks de heggen machinaal worden gesnoeid om ze in vorm te houden. Wanneer de heggen hun veekerende functie begonnen te verliezen, liet men enkele jaren voor het vlechten de takken in de hoogte doorschieten om genoeg takkenlengte te krijgen om de heg weer opnieuw mee te kunnen vlechten. Ook stonden in de heg vele knot- en gewone bomen. Deze 'overstaanders' leverden hout voor gereedschapsstelen, maar ook voor brand- en bouwhout.

Ecologisch en cultuurhistorisch waardevol

In de noordelijke Maasvallei worden veel soortenrijke heggen gevonden. Het merendeel daarvan bestaat uit zeer oude en monumentale meidoornheggen. Een klein deel van de heggen dateert van na 1960. De heggen bestaan uit eenstijlige en tweestijlige meidoorn, veelal gemengd met onder meer sleedoorn, wegedoorn, wilde rozen, bosrank, rode kornoelje, wilde kardinaalsmuts, spaanse aak, gladde iep, gewone vlier. De heggen zijn hier en daar doorgeplant met zomereik, es, schietwilg, bindwilg en (zeldzaam) kraakwilg. Vrijwel alle oudere struiken en bomen zijn autochtoon en als zodanig vormen de heggen als totaal een uiterst waardevolle genenbron van deze houtgewassen. Er komen enkelele landelijk zeldzame soorten voor zoals wegedoorn, spaanse aak en beklierde heggenroos. Deze kunnen beschouwd worden als indicatoren voor de oudste en waardevolste heggen in het gebied. Bijzonder is dat wegedoorn en spaanse aak in het Maasheggengebied vrij algemeen voorkomen. Vermoedelijk zijn onder meer zomerlinde, winterlinde, fladderiep en enkele wilde rozensoorten uit het gebied verdwenen. De fladderiep (Ulmus laevis) komt nog wel voor in Gennep.

Hoge ecologische waarden zijn te vinden bij de soortenrijke heggen die slechts af en toe gesnoeid worden en als struwelen uitlopen. Bloemen en vruchten trekken allerlei dieren aan, zoals vogels, zoogdieren en insectensoorten. Ook de gesnoeide, veelal grillige, stammen van heggen en knotbomen zijn van ecologische betekenis, onder meer voor amfibieën en epifytische mossen en korstmossen.

De cultuurhistorische waarden zijn zowel gelegen in de historische verkaveling en beplantingen, als in restanten van vlechtwerk in de heggen en in hakhout en knotbomen. Ze geven een prachtig beeld van historische gebruiksvormen van heggen en van de afzonderlijke soorten.

Jonge overstaanders in een Maasheg

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Vlnr: steenuil, kardinaalsmuts, bessen gelderse roos, roodborst, kramsvogel, clematis, sleedoornbessen, groene kikker.

Vlnr: meidoornbessen, das, heggenrank, aronskelkbessen, wegedoornbessen, sperwer, ransuil, tweestijlige meidoorn .

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Kaart 2: Projectgebied met geïnventariseerde heggen

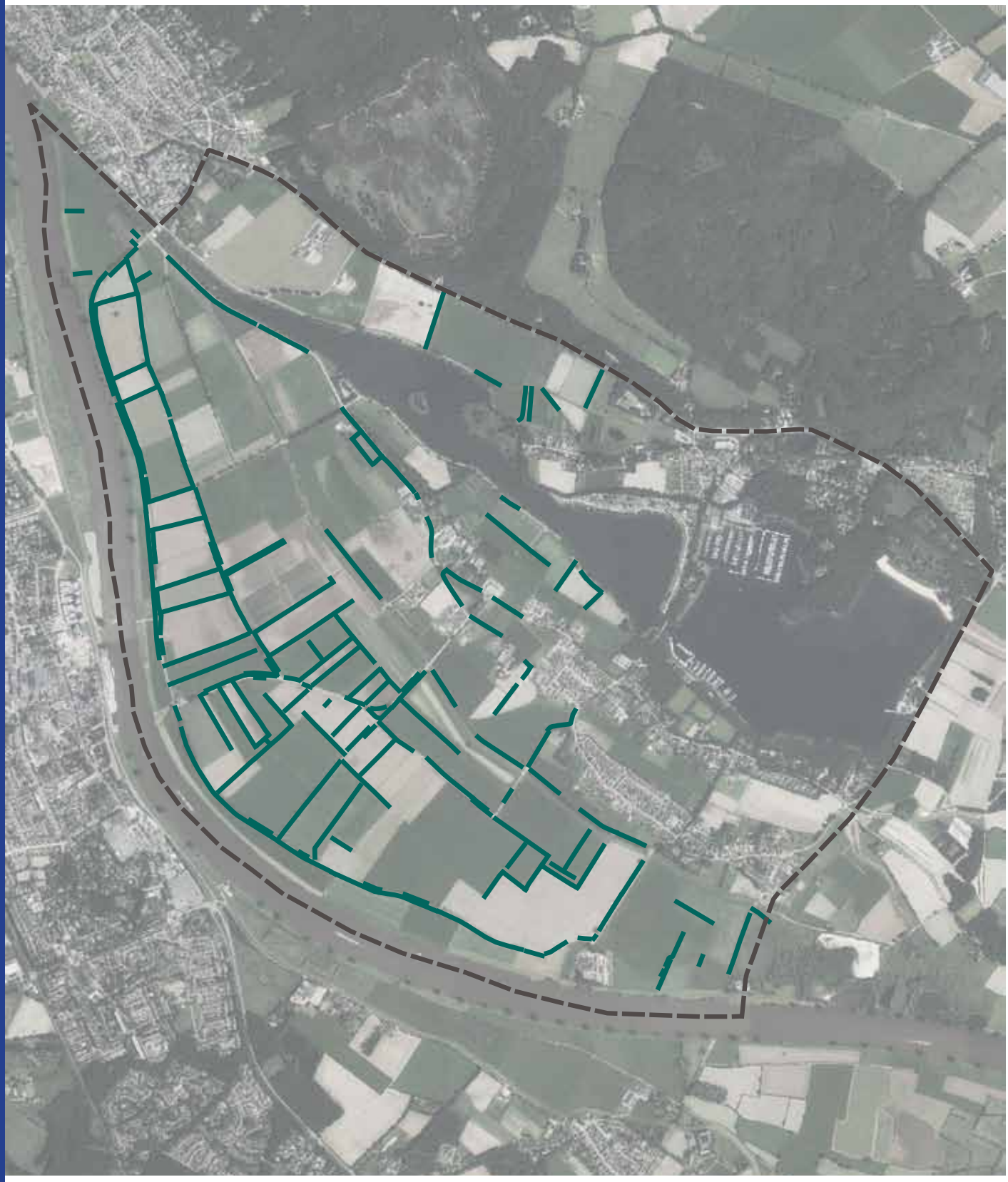

2 Inventarisatie

2.1 VELDINVENTARISATIE HUIDIGE MAASHEGGEN

Methode

De resultaten van de inventarisatie zijn gebaseerd op veldwaarnemingen. Elke heg is van dichtbij bekeken en in vrijwel alle gevallen ook over de gehele lengte afgelopen. Ook alle opgenomen bomen zijn van dichtbij geïnspecteerd. Het projectgebied, weergegeven op kaart 2, is daartoe in mei 2017 systematisch onderzocht. Heggen rond erven zijn alleen opgenomen indien ze aan een akker of weiland grensden.

Onder heggen verstaan we in deze inventarisatie alle rijen struiken, ook als de heg uit meer gaten dan struiken bestaat. Bomen in heggen en solitaire bomen in het veld, die in veel gevallen in een heg hebben gestaan, zijn opgenomen. Daarbij aangetekend dat bomen langs wegen, veelal rijen essen en wilgen, niet zijn opgenomen omdat deze al door de gemeente digitaal zijn ingetekend. In de meeste gevallen staan ze in bermen, zijn als laanbeplanting aangeplant en vormen daarmee geen onderdeel van de traditionele Maasheg.

In tabel 1 staan de kenmerken die voor elke heg en boom in het veld zijn geregistreerd en de eenheden waarin dit is gebeurd.

De aanwezigheid van vlechtsporen is niet systematisch onderzocht, omdat hiervoor elke heg van begin tot einde nauwgezet bekeken zou moeten worden. Daarnaast is al eerder door ecologisch adviesbureau Maes een dergelijke studie naar vlechtsporen verricht.

Kenmerk	**Heggen**	**Bomen**
Locatie	*X*	*X*
Lengte	*X*	
Grondgebruik aangrenzende percelen	*X*	*X*
Stamdiameter		*X*
Leeftijdscategorie	*X*	*X*
Bedekkingsgraad	*X*	
Beheervorm	*X*	*X*
Soort(en)	*X*	*X*
Conditie	*X*	*X*
Aanwezigheid en plaatsing	*X*	*X*
Aanwezigheid vlechtsporen	*X*	
Onderhoudmaatregelen	*X*	*X*
Herstelmaatregelen	*X*	*X*

Tabel 1. Kenmerken die voor heggen en bomen zijn geregistreerd

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Kaart 3: Heggen naar leeftijdsklasse

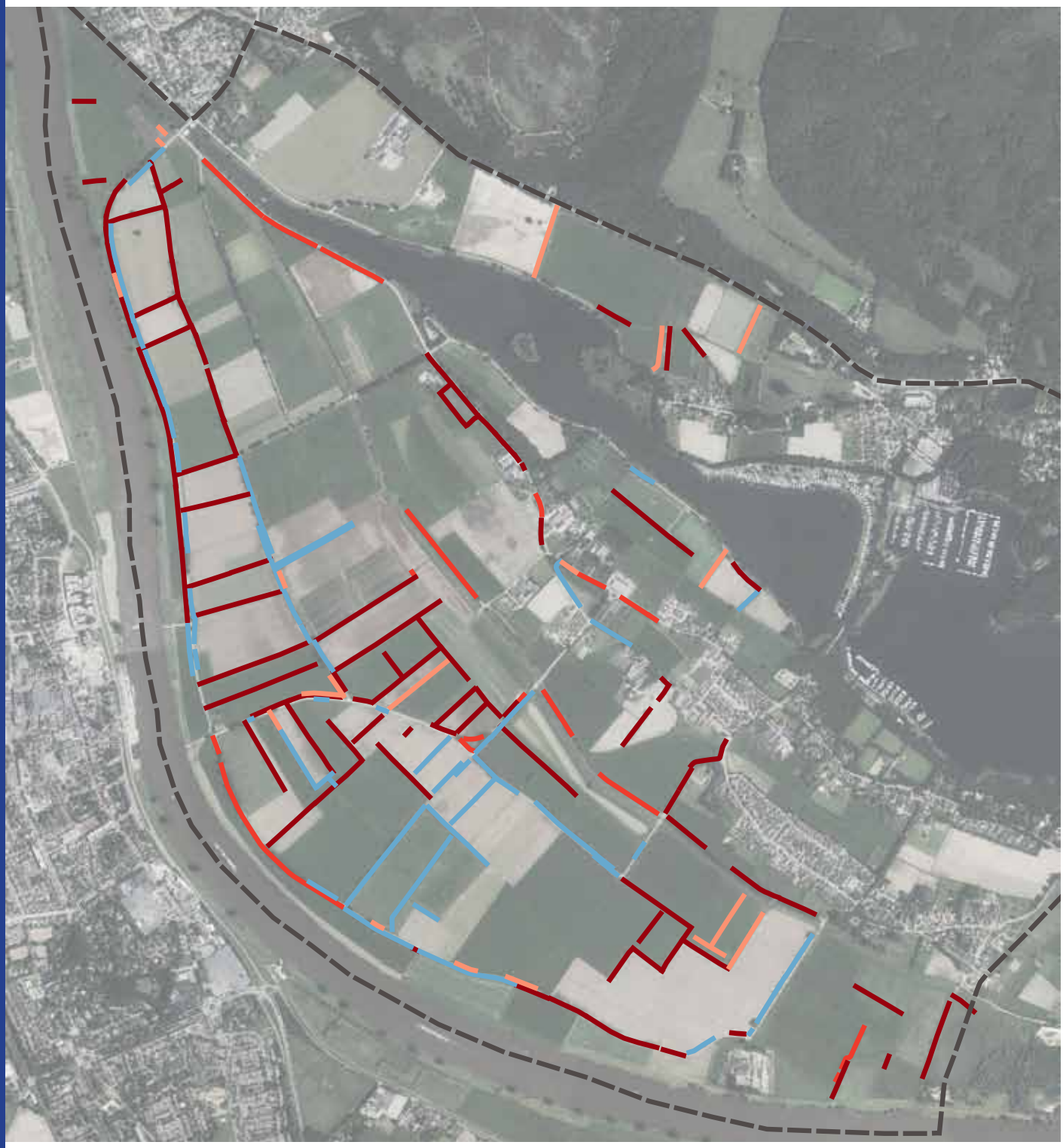

Leeftijdsklasse	Totale lengte (m)	% van de totale lengte
Jong	*1.434*	*6*
Gemengd	*6.620*	*29*
Middelbaar	*2.467*	*11*
Oud	*12.586*	*54*
Totaal	*23.107*	*100*

Tabel 2: Totale lengte aan heggen per leeftijdscategorie

Alle gegevens zijn in het veld met behulp van een GIS-applicatie opgenomen. Elk element kreeg daarbij een uniek nummer. De locatie (punt of lijn) is op een digitale ondergrond (TOP-1- NL) ingetekend, eerder genoemde kenmerken zijn in het veld ingevoerd, en van elk element is een foto genomen. Tot slot zijn alle gegevens op kantoor gecontroleerd en gevalideerd. De verzamelde gegevens zijn als *shapes* beschikbaar. De belangrijkste kenmerken van de heggen en bomen in het projectgebied worden hierna gepresenteerd en van commentaar voorzien.

Resultaten

Hoewel bomen in het Maasheggengebied integraal onderdeel van de heggen uitmaken, behandelen we ze voor de duidelijkheid afzonderlijke. In dit hoofdstuk presenteren we eerst de inventarisatieresultaten van de heggen in het projectgebied en vervolgens die van de bomen.

Heggen

In het projectgebied zijn alle heggen geïnventariseerd, 207 stuks in totaal. Ze hebben een totale lengte van ruim 23 kilometer. De meeste heggen in het projectgebied grenzen aan weilanden en in mindere mate aan akkers. Daarnaast staan veel heggen langs doorgaande wegen en landbouwweggetjes.

In deze paragraaf worden de geïnventariseerde heggen nader bekeken aan de hand van een aantal kenmerken. Achtereenvolgens kijken we naar hun leeftijd, het voorkomen van vlechtsporen in de heggen, het type heg en de soorten struiken die in de heggen zijn aangetroffen. Tot slot gaan we in op de staat van onderhoud en de kruidenranden langs de heggen. Het onderhoud van kruidenranden wordt in de beschouwing meegenomen vanwege het belang voor bescherming van de heg en voor de biodiversiteit en het landschappelijk karakter van heggen.

Leeftijd

De heggen zijn ingedeeld in vier leeftijdsklassen: oude, middelbare, jonge en zogenoemde gemengde heggen. Heggen die op topografische kaarten van 1900 terug te vinden zijn, of die herkenbaar van voor de Tweede Wereldoorlog zijn, beschouwen we als 'oud'. Heggen die naar schatting tussen de 20 en 70 jaar oud zijn, beschouwen we als 'middelbaar'. Onder 'jonge heggen' verstaan we alle heggen die naar schatting minder dan 20 jaar oud zijn. Met 'gemengde heggen' bedoelen we veelal oude heggen waarvan gaten de laatste 10-20 jaar zijn ingeplant met nieuw plantgoed. Op kaart 3 is de ruimtelijke verdeling van de vier leeftijdsklassen te zien. In tabel 2 is te lezen om hoeveel lengte heg het gaat.

Op een enkele uitzondering na staan alle heggen op kavelgrenzen die ook al op topografische kaarten van 1850 en 1900 staan aangegeven (zie kaart 4). In feite vormt het huidige netwerk aan heggen nog slechts een fractie van het fijnmazige netwerk aan heggen dat hier een eeuw geleden in de Maasuiterwaarden te zien was. Het merendeel van de heggen is gerooid in het kader van landbouwontwikkeling, infrastructurele en waterbouwkundige werken. Slechts op een enkele plaats, zoals rond de nieuwe parkeerplaats aan de Cuijksesteeg en tegenover de Swaere Noodt, zijn de afgelopen jaren enkele heggen op nieuwe locaties aangeplant.

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Jonge knip-/scheerheg

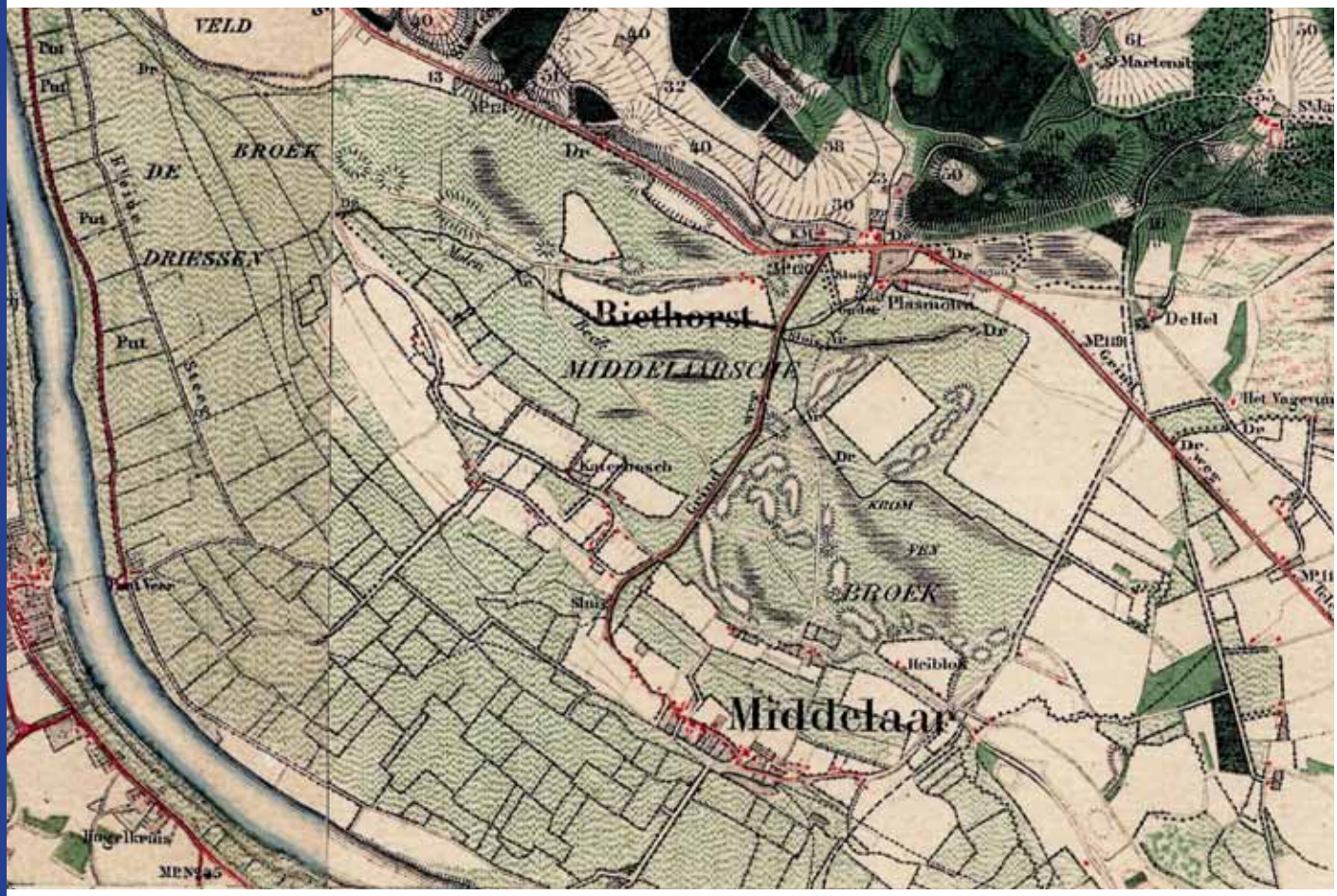

Kaart 4: 1850-1900 (bron: Topotijdreis)

Nieuwe aanplant

Oude struweelheg met opgaande es

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Vlechtsporen in meidoornstruiken

Sporen van traditioneel heggenvlechten

In veel oude heggen zijn duidelijke vlechtsporen gevonden. Dit wil zeggen dat aan de vorm van de takken nog te zien is dat deze heggen vroeger (waarschijnlijk 70 -100 jaar geleden voor het laatst) gevlochten werden. Dit illustreert het feit dat het vlechten vroeger onderdeel vormde van het beheer van de Maasheggen en onderstreept het cultuurhistorische karakter van de heggen in de uiterwaarden van Mook en Middelaar. De vlechtsporen komen wat vorm betreft overeen met die in de gemeente Boxmeer. Deze manier van heggenvlechten heeft later de naam Maasheggenstijl gekregen. Het merendeel van de vlechtsporen bestaat echter uit dode takken of is er slecht aan toe. Dit is ontstaan door de combinatie van de hoge leeftijd van de struiken en de zware en intensieve wijze waarop veel heggen de laatste decennia onderhouden zijn.

Type heggen

Heggen verschillen naast leeftijd ook in grootte, dat wil zeggen in breedte en hoogte. We maken een praktisch onderscheid in twee hoofdtypen (tabel 3). Lage, smalle heggen, deze heggen worden (jaarlijks) gesnoeid, en noemen we knip- of scheerheggen. Hoge, breed uitgegroeide heggen, die veel minder vaak gesnoeid worden, noemen we struweelheggen. De meeste struweelheggen in het projectgebied worden maximaal eens in de 5-6 jaar gesnoeid. Voor de knip- of scheerheggen maken we nog een onderscheid tussen de heggen die betrekkelijk breed (minimaal 1,2 meter) en hoog (minimaal 1,5 meter) zijn, en de heggen die strak en laag gesnoeid worden. De eerste noemen we robuuste knip- of scheerheggen. Dit type heg heeft dus veel meer volume dan de kort gesnoeide knip- of scheerheg.

Daar voegen we op basis van andere kenmerken nog twee andere hegtypen aan toe. De eerste wordt gevormd door jonge heggen, dat zijn heggen die de laatste 2 tot 4 jaar zijn aangeplant. Dit is slechts 43 meter rond de eerder genoemde parkeerplaats aan de Cuijksesteeg. Deze heggen worden als knip- of scheerheggen beheerd. De tweede groep heeft de naam 'restanten'. Dit zijn verspreid, in een rij staande struiken die ooit een gesloten heg gevormd hebben. De bedekkingsgraad van restanten is maximaal 30%. Dat wil zeggen dat de heg voor minimaal 70% uit gaten bestaat. Dit zijn ernstig vervallen heggen.

De totale lengte heg per type is opgenomen in tabel 3. In deze tabel is ook te zien in hoeveel procent van de heggen nog één of meer bomen te vinden zijn. Op kaart 5 is de verdeling van de vier hegtypen te zien.

Opvallend is het grote aandeel (19%, ofwel bijna 4,5 km) van de heggen, dat ernstig verwaarloosd is (restanten). De struweelheggen vormen met een derde van de totale lengte aan heggen geen onbelangrijk aandeel van het totale heggenbestand. Een groot deel van de struweelheggen bevindt zich in het centrale deel van het gebied rond de Veerstraat. Een opvallend verschijnsel is dat het merendeel van de lengte aan knip- of scheerheggen (85%) van het

Type	totale lengte (m)	% van totale lengte	% heggen met bomen
Knip-/scheerheg • *klein* • *robuust*	*10.525* *(1.414)* *(9.111)*	*46*	*53* *(47)* *(54)*
Struweelheg	*8.153*	*35*	*58*
Restanten	*4.429*	*19*	*40*
Totaal	**23.107**	**100**	**52**

Tabel 3: Totale lengte aan heggen per type

robuuste type is. Deze heggen zijn breder en hoger doordat het groei-op-snoei principe wordt gehanteerd, waarbij de heggen jaarlijks enkele centimeters breder en hoger worden gesnoeid. Hierdoor worden dicht vertakte, robuuste heggen gevormd. De zijkanten van de heggen worden bovendien enigzins schuin geknipt waarbij de onderzijde breder is dan de bovenzijde.

Doordat ze breder en hoger zijn dan de gebruikelijk zeer strak gesnoeide knip- of scheerheggen, hebben ze niet alleen een grotere landschappelijke waarde, maar ook een hogere natuurwaarde. Kaart 5 laat zien dat deze robuuste knip- of scheerheggen vrijwel uitsluitend langs de wegen liggen. Ze zijn eigendom van en worden onderhouden door de gemeente.

Boven: hegrestanten; onder: robuuste knip- of scheerheg.

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Kaart 5: Heggen naar beheertype

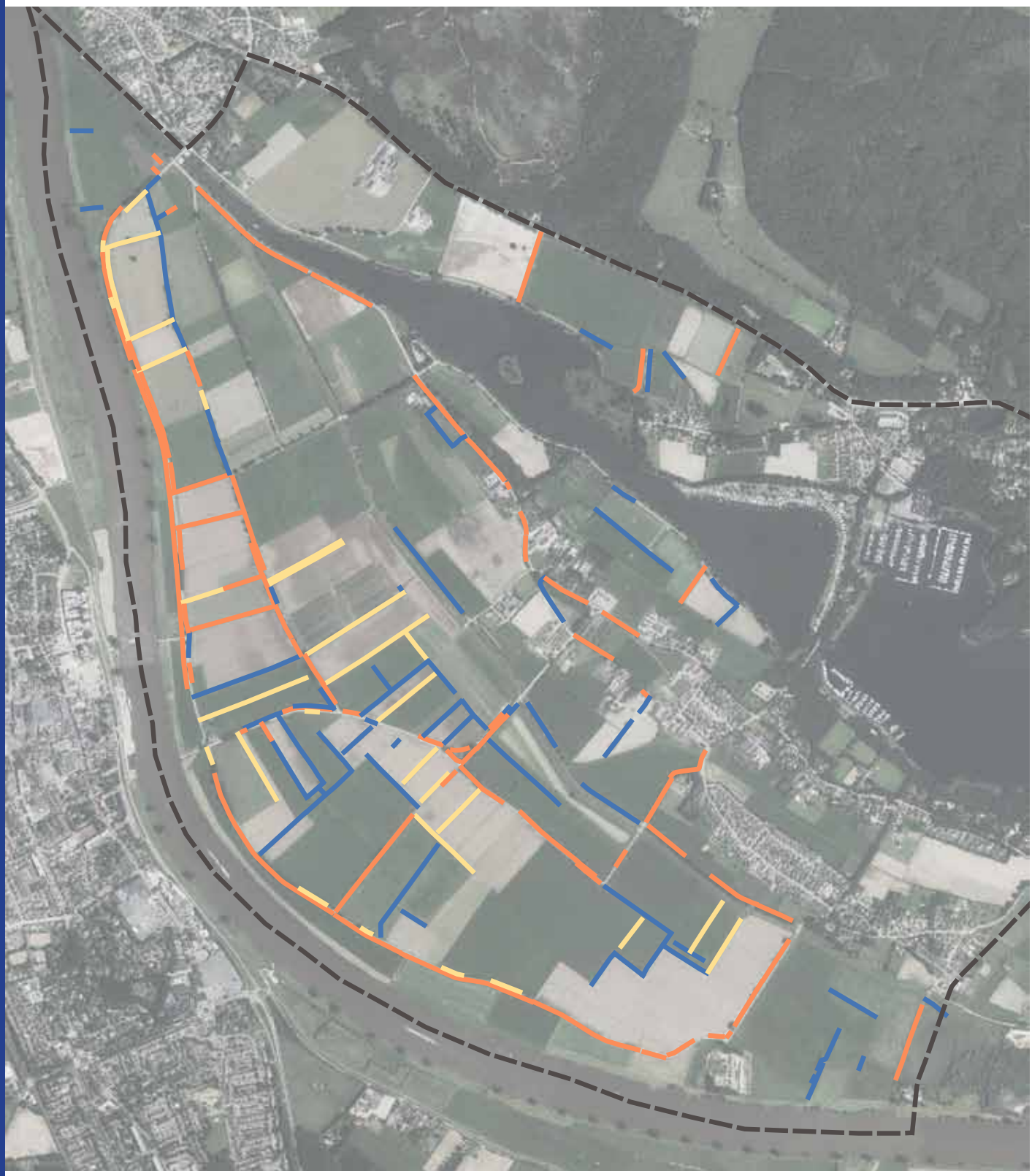

Legenda

Plangebied

Beheertypen

- Knip- of scheerheg
- Restanten
- Struweelheg

0 250 500 750 1000 m

N

Struweelheg

Soortenrijke heg

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Soortensamenstelling van de heggen

In tabel 4 staan de houtachtige soorten genoemd die we in de afzonderlijke heggen hebben aangetroffen. Daarbij is ook aangegeven in hoeveel procent van de heggen een bepaalde soort is gevonden. In totaal zijn 25 soorten genoteerd. Eénstijlige meidoorn is in vrijwel alle heggen (97%) aanwezig. In die heggen is de éénstijlige meidoorn ook vrijwel altijd de dominante soort. Andere veel voorkomende soorten zijn sleedoorn, rode kornoelje, gewone es, vlier, hondsroos en kardinaalsmuts. In enkele heggen troffen we erg veel wegedoorn aan.

De heggen in het projectgebied zijn, zelfs landelijk gezien, bijzonder soortenrijk. Meidoorn is de hoofdsoort, wat past bij het beeld van veekerende heggen zoals die vroeger gevlochten werden. Landelijk bijzondere soorten die we hebben aangetroffen zijn de wegedoorn, tweestijlige meidoorn en de Spaanse aak. Wegedoorn werd opvallend vaak in oude heggen aangetroffen. De rijke soortensamenstelling, de vele oude heggen en de vlechtsporen wijzen er allemaal op dat we hier met een oud heggenlandschap te maken hebben dat de afgelopen jaren, zoals we verderop in deze paragraaf zullen zien, sterk aan fijnmazigheid en kwaliteit heeft ingeboet. Een gevolg van jarenlang onjuist onderhoud heeft geleid tot de verdringing van meidoorn door sleedoorn. Dit is in een aantal struweelheggen het geval.

Soort		**Voorkomen van soorten in heggen**
Acer campestre	*Veldesdoorn, Spaanse aak*	***
Alnus glutinosa	*Zwarte els*	*
Betula pendula	*Ruwe berk*	*
Carpinus betulus	*Haagbeuk*	*
Clematis vitalba	*Wilde clematis, bosrank*	*
Cornus sanguinea	*Rode kornoelje*	***
Corylus avellana	*Hazelaar*	**
Crataegus laevigata	*Tweestijlige meidoorn*	***
Crataegus monogyna	*Eenstijlige meidoorn*	*97%*
Euonymus europeus	*Wilde kardinaalsmuts*	***
Fagus sylvatica	*Beuk*	*
Fraxinus excelsior	*Gewone es*	**
Malus sylvestris	*Wilde appel*	*
Populus x canadensis	*Canada populier*	*
Populus tremula	*Ratelpopulier*	*
Prunus avium	*Zoete kers*	*
Prunus serotina	*Amerikaanse vogelkers*	*
Prunus spinosa	*Sleedoorn*	***
Querqus robur	*Zomereik*	**
Rhamnus catharticus	*Wegedoorn*	***
Rosa canina	*Hondsroos*	***
Salix alba	*Schietwilg*	*
Sambucus nigra	*Gewone vlier*	***
Ulmus minor	*Veldiep*	**
Viburnum opulus	*Gelderse roos*	*

Tabel 4: Soortensamenstelling van de geïnventariseerde heggen.
: zo nu en dan; **: regelmatig; *: veel voorkomend*

Staat van onderhoud

De staat van onderhoud meten we af aan 1) de vitaliteit van de struiken, 2) de bedekkingsgraad van de struiken in de heg, 3) de hoogte en breedte na het snoeien en 4) het machinegebruik en de wijze van snoeien.

Vitaliteit van de struiken is geen kenmerk dat tijdens het veldwerk per heg is gewaardeerd, maar we geven hier onze algemene indruk. De meeste heggen zijn vitaal in de zin dat de struiken krachtig uitlopen. Tegelijkertijd moeten we dit nuanceren. De oude meidoornstruiken die de basis van de oude heggen vormen, zijn er in veel gevallen slecht aan toe. In brede, niet onderhouden struweelheggen zijn ze vaak verdrongen door de sterk concurrerende sleedoorn. In de intensief en kort gesnoeide heggen zijn de oude struiken er slecht aan toe omdat ze door het jaarlijkse strakke snoeiregime uitgeput raken. Bovendien zijn de dikke takken of de kop van de struiken bij het snoeien regelmatig door een klepelmaaier beschadigd.

De bedekkingsgraad is voor elke heg geschat. Dit kenmerk geeft aan of de een heg aaneengesloten is. Een bedekkingsgraad van 100% is een volledig gesloten heg, 80% wil zeggen dat 80% van de totale lengte van de heg begroeid is en er dus 20% gaten zijn. Tabel 5 geeft de resultaten weer.

Tabel 5: Indeling van de geïnventariseerde heggen naar bedekkingsgraad

bedekkingsgraad (%)	**totale heglengte (m)**	**lengte aan gaten (m)**
100	*7.915*	*0*
80-90	*7.006*	*945*
50-70	*3.298*	*1.257*
30-40	*1.768*	*1.140*
10-20	*3.120*	*3.001*
Totaal	**23.107**	**6.343**

Heggen met gaten, bedekkingsgraad 40-60%

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Kaart 6: Heggen naar bedekkingsgraad

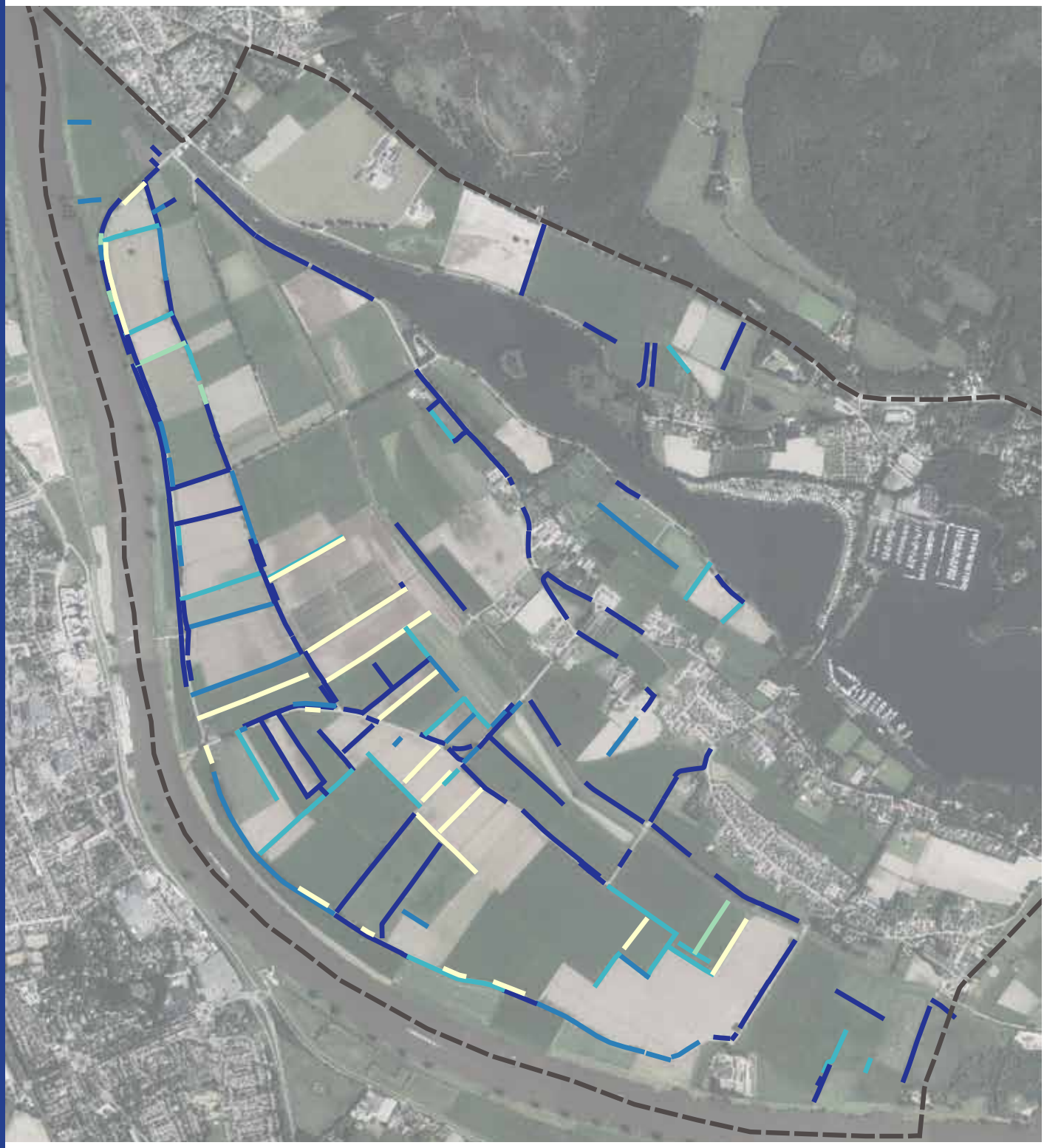

Legenda

- Plangebied

Bedekkingsgraad heggen

- Gaaf
- Nagenoeg gaaf
- Onderbroken
- Zwaar onderbroken
- Nagenoeg verdwenen

0 250 500 750 1000 m

N

Kaart 6 toont de ruimtelijke verdeling van de heggen met verschillende bedekkingsgraden. Het valt op dat heggen langs wegen vrijwel overal aaneengesloten zijn, terwijl er in een groot deel van de overige (knip- of scheer)heggen veel gaten voorkomen. Daarbuiten zijn de resultaten tamelijk schokkend. Maar liefst 28% van de totale lengte aan heggen, oftewel 6,5 km, bestaat uit gaten. Dit betreft voor een groot deel knip- of scheerheggen die tussen akkers en weilanden gelegen zijn.

De aangehouden hoogtes en breedtes bij het snoeien van heggen zijn in deze inventarisatie enkel te beoordelen voor knip- of scheerheggen, omdat er recent geen struweelheggen zijn gesnoeid (slechts in enkele gevallen was de zijkant van struweelheggen gesnoeid). De knip- of scheerheggen langs de wegen zijn het afgelopen jaar goed gesnoeid. Deze heggen zijn robuust van vorm, hebben genoeg volume en een fijne, dichte vertakking en zijn hierdoor ecologisch waardevol. Dit is vrijwel nergens het geval met de knip- of scheerheggen die tussen akkers en weilanden liggen. Deze worden erg intensief (smal en laag) gesnoeid. In veel gevallen worden hierbij dikke takken en de koppen van de heggen jaar in, jaar uit beschadigd.

Het machinegebruik hebben we niet per heg geregistreerd, het valt slechts af te leiden uit de sporen die de machines hebben achtergelaten en uit informatie die we vanuit diverse bronnen hebben mogen ontvangen. Voor wat betreft de knip- of scheerheggen langs de wegen geldt dat deze heggen met een daarvoor geschikte machine zijn gesnoeid. Dunne (éénjarige) takjes zijn met een slagmaaier afgeslagen, wat een goed resultaat heeft opgeleverd zonder noemenswaardige beschadigingen aan de struiken. De knip- of scheerheggen die tussen akkers en weilanden liggen, zijn in de meeste gevallen met klepelmaaier of motorzaag gesnoeid. Het snoeien met de klepelmaaier leidt in veel gevallen tot zware schade aan struiken, vooral als de heggen smal en laag worden geklepeld en de machine dikkere delen van de struik kapotslaat waardoor diepe scheuren ontstaan die nauwelijks meer herstellen. Het betekent op niet al te lange termijn het einde van deze oude meidoornstruiken.

De zijkanten van enkele struweelheggen zijn eveneens afgelopen winter met een klepelmaaier bewerkt wat grote schade aan deze heggen tot gevolg heeft gehad.

Goed gesnoeide knip- of scheerheg

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Zwaar beschadigde struweelheg door gebruik klepelmaaier

Geklepelde knip-of scheerheg (schade)

Zoom van de heggen

De zomen van heggen vormen een belangrijk onderdeel van de heg als leefomgeving voor planten en dieren. Ecologisch gezien bestaat een heg uit een rij struiken (de heg), bomen die in de heg staan, de kruidenranden aan beide zijden van de heg en eventueel de aanwezigheid van een sloot of greppel. Hoe meer van deze elementen aanwezig zijn, hoe waardevoller een heg ecologisch gezien is. De kruidenzoom is niet alleen ecologisch belangrijk maar hij geeft daarnaast ook een bescherming tegen bemesting, beschadiging door landbouwmachines en drift van bestrijdingsmiddelen.

Bij veel heggen in het projectgebied die langs akkers liggen, is sprake van zomen die meestal erg smal (< 1 meter) zijn, terwijl de heggen dat vaak ook al zijn. Bij veel heggen aangrenzend aan grasland is de situatie niet veel anders.

Wat bovendien opvalt, is dat er nergens sprake is van kruidenrijke zomen. Gras, brandnetel en braam domineren de zomen. Op een enkele plek zijn enkele aronskelken gevonden, een aanwijzing dat hier sprake was van een soortenrijke kruidenzoom. De strook was echter recent met een bestrijdingsmiddel bespoten.

Boven: mantelzoom vegetatie; onder: chemische onkruidbestrijding in de zoom van de heg.

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Bomen in heggen

Alle bomen in het projectgebied zijn geïnventariseerd, met uitzondering van de bomen langs wegen en paden. Deze bomen zijn namelijk al eerder door de gemeente digitaal in kaart gebracht. Op kaart 7 zijn de geïnventariseerde bomen, 132 in getal, aangegeven. In de Maasheggen staan traditioneel veel bomen in de heggen, overstaanders genaamd. Ze zijn beeldbepalend en verhogen de ecologische waarde van het gebied. Ruwweg treffen we in het projectgebied, de heggen en bomen langs wegen buiten beschouwing gelaten, 1 boom per 100 meter heg aan. Dit is niet weinig maar voor het Maasheggengebied, waar we van 1 boom per 50 meter heg uit willen gaan, onvoldoende. Achtereenvolgens worden nu de leeftijd, diameter op borsthoogte, soort, beheervorm en de staat van onderhoud besproken.

Leeftijd

De bomen zijn ingedeeld in drie leeftijdsklassen: jong (<20 jaar), middelbaar (20-50 jaar) en oud (>50 jaar). Dit is gebaseerd op een op het oog gemaakte inschatting die rekening houdt met de stamomtrek, soort en beheervorm. Op kaart 7 is de ruimtelijke verdeling van de drie leeftijdsklassen te zien. In tabel 6 zijn de aantallen per leeftijdsklasse aangegeven.

Leeftijdsklasse	**aantal**
jong	*19*
middelbaar	*27*
oud	*86*
Totaal	**132**

Tabel 6: Aantal bomen per leeftijdscategorie

Solitaire boom

Kaart 7: Bomen naar leeftijdsklasse

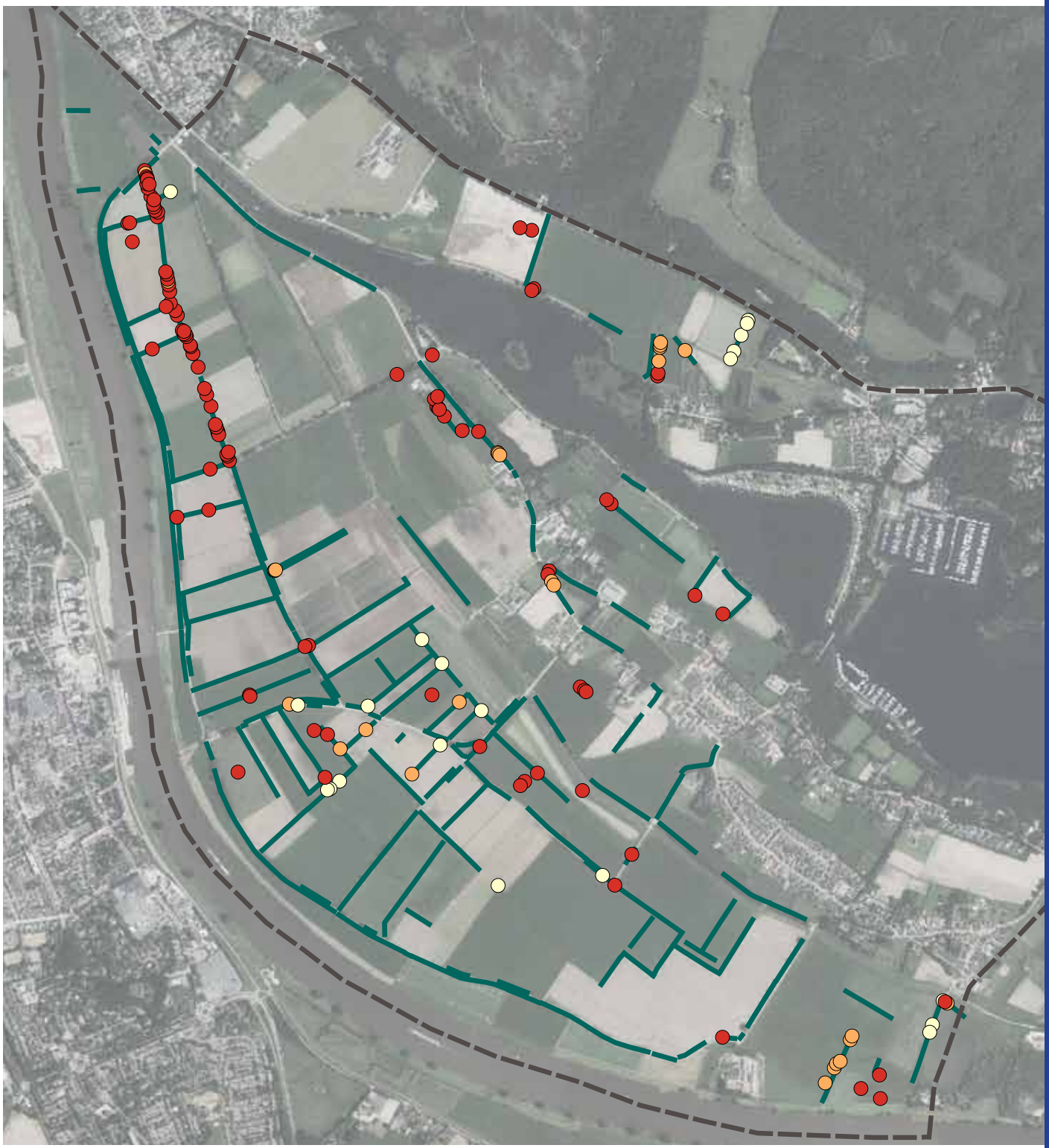

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Het aantal bomen in de leeftijdsklasse jong is betrekkelijk laag. Om een bomenbestand goed op peil houden, dienen er minimaal eens in de 10 jaar nieuwe bomen aangeplant te worden.

Diameter

De DBH (diameter borsthoogte) is een maat die de dikte van een boom aangeeft. Borsthoogte wordt gesteld op ongeveer 1,3 meter hoogte. In tabel 7 zijn de aantallen bomen per klasse aangegeven. De verdeling bevestigt het beeld dat er de afgelopen decennia onvoldoende verjonging van het bomenbestand plaats heeft gevonden.

Stamdiameter (cm)	**aantal**
1-20	*17*
20-40	*26*
40-60	*19*
60-80	*13*
80-100	*32*
100-120	17
>120	8
Totaal	**132**

Tabel 7: Indeling van de gïnventariseerde bomen naar stamdiameter

Soort

In tabel 8 zijn de 11 boomsoorten opgesomd die in het projectgebied in heggen of als solitaire bomen zijn aangetroffen. De meest voorkomende soorten zijn de gewone es en de zomereik die samen 82% van alle geïnventariseerde bomen uitmaken. Gewone es en zomereik zijn bomen die veel in de uiterwaarden van de Nederlandse rivieren voorkomen. Het aandeel schietwilgen is relatief laag. Van de 132 geïnventariseerde bomen staan er 13 solitair. In veel gevallen gaat het hier overigens wel om bomen die vroeger in een heg hebben gestaan maar waarvan de heg gerooid is. Dit is afgeleid van historische kaarten. Opvallend resultaat is de aanwezigheid van enkele mooie Spaanse aken en de afwezigheid van de haagbeuk als boom.

Om tevens het bomenbestand te vernieuwen en de soortenrijkdom te vergroten, bevelen we de herintroductie aan van niet aanwezige maar niettemin streekeigen soorten, zoals haagbeuk en fladderiep.

Soort		**aantal**
Acer campestre	*Spaanse aak*	*3*
Alnus glutinosa	*Zwarte els*	*1*
Betula pendula	*Ruwe berk*	*2*
Fraxinus excelsior	*Gewone es*	*85*
Juglans regia	*Walnoot*	*3*
Prunus avium	*Zoete kers*	*3*
Quercus robur	*Zomereik*	*24*
Salix alba	*Schietwilg*	*7*
Salix cinera	*Grauwe wilg*	*1*
Tilia cordata	*Winterlinde*	*1*
	Fruitboom	*2*
Totaal		*132*

Tabel 8: Soorten bomen die in het projectgebied zijn aangetroffen

Beheervorm

De bomen zijn ingedeeld in drie beheervormen: opgaande boom, knotboom en hakhoutstoof. In tabel 9 zijn de aantallen per beheervorm aangegeven. Opvallend is het relatief lage aandeel knotbomen, veelal essen. Een deel van de knotbomen is bovendien oud en lang niet geknot. Om deze bomen te behouden, kunnen ze nu beter niet meer geknot worden.

Beheervorm	**aantal**
Opgaand	*97*
Knot	*16*
Hakhout	*19*
Totaal	**132**

Tabel 9: Aantal bomen per beheervorm

Jonge boom

Wilgenstoof

Knotessen

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Staat van onderhoud

Van de geïnventariseerde bomen, die tussen landbouwpercelen of als solitaire bomen in het veld staan, is de staat van onderhoud wisselend. In het veld hebben veel bomen beschadigingen opgelopen, waarschijnlijk door landbouwmachines, veevraat of verkeerd onderhoud. Doordat de heggen en begeleidende zomen smal zijn, worden opgaande bomen hoog opgekroond om machines doorgang te geven. Dit opkronen gebeurt niet altijd op een goede manier waardoor schade aan bomen ontstaat en ze gevoeliger kunnen worden voor infecties en inrotten van de stam. Bovendien is bij meerdere bomen recentlijk 'onderhoud' uitgevoerd dat niet direct gericht leek op het behoud van de betreffende boom (noch van de naastgelegen struiken). Ook het onderhoud van de knotbomen is wisselend: soms is dit goed uitgevoerd maar er zijn tevens knotbomen met sterk achterstallig onderhoud.

In het gebied staan een aantal prachtige, monumentale oude bomen. Het algemene beeld is toch wel dat er te weinig aandacht is voor het behoud van deze waardevolle oude bomen en er onvoldoende wordt geïnvesteerd in een nieuwe generatie. Dit geldt ook voor de spaarzame oude hakhoutstoven.

In het hele gebied is te zien dat de essen, jong en oud, sterk te lijden hebben van de essentakziekte, waartegen nog geen behandeling bekend is. Dit zal waarschijnlijk op vrij korte termijn tot een kaalslag binnen het bomenbestand leiden.

Grondbewerking dicht bij bomen, wat bij het ploegen van een akker nog al eens aan de orde is, leidt vaak tot schade aan de wortels en soms ook aan de stam. Vee in de wei schuilt graag onder de bomen die in de smalle heggen staan. Hierdoor raken de wortels van de bomen beschadigd en verdicht de bodem. Deze bedreigingen (foutief opkronen, schade door

Bomenrij met heggen

Beschadiging van de stam door machinegebruik en/of vee

Oude knoteik

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Monumentale boom

machines en vee) zijn des te meer van toepassing op solitaire bomen in het veld. Op diverse plekken staan markante, soms monumentale bomen, blootgesteld aan genoemde gevaren. Het is geweldig dat men ze heeft laten staan, maar hun behoud zal extra inspanningen vergen.

Overigens is de staat van onderhoud van bomen langs de wegen over het algemeen goed. Daarbij moet wel aangetekend worden dat een groot aantal grote schietwilgen enige jaren geleden getopt is. Een maatregel waarvan het nut moeilijk valt te begrijpen en die tot gevolg heeft gehad dat het merendeel van de bomen nu dood is en waarschijnlijk zullen de anderen volgen. Gezien de hoogte van de bomen is het landschappelijk geen fraai beeld.

Akker waar tot aan de voet van de heg geploegd is

Dode boom

Slecht onderhoud van boom en heg

Conclusies

Dat het Maasheggengebied in het projectgebied oud cultuurlandschap betreft is overduidelijk. Het overgrote deel van de heggen is erg oud en in veel oude heggen zijn nog oude vlechtsporen te vinden. Ze tonen aan dat in vroeger tijden de heggen in het plangebied om de zoveel jaar gevlochten werden om ze veekerend te houden. De oude heggen zijn rijk aan inheemse soorten (24), met bijzondere soorten zoals wegedoorn en tweestijlige meidoorn. Vrijwel alle heggen staan op oude perceelgrenzen en zijn al op historische kaarten van 1850 en 1900 aan te wijzen.

Veel van de heggen uit het dichte netwerk aan heggen zijn verdwenen. Nog altijd hebben we 23 km aan heggen geïnventariseerd. Daarbij wel aangetekend dat bijna 20% van deze heggen uit restanten bestaat. Dit wil zeggen dat deze heggen voor maximaal 30% bedekt zijn met struiken. De rest van de struiken is verdwenen. Veel van deze heggen staan tussen weilanden en akkers. Hun onderhoud laat op veel plekken dan ook te wensen over. Het is te intensief en wordt niet goed uitgevoerd. Langs de wegen worden de heggen daarentegen over het algemeen wel goed onderhouden. De meeste heggen hebben nauwelijks een kruidenzoom. Dat is ongunstig voor veel diersoorten en het biedt de heggen geen bescherming tegen bemesting, bestrijdingsmiddelen en grondbewerking.

In het projectgebied zijn 132 bomen aangetroffen, bomen langs wegen niet meegerekend. De bomen vormen een belangrijk element in het landschap en de natuur van het projectgebied. In totaal hebben we 11 soorten bomen genoteerd. Gewone es en zomereik zijn de meest voorkomende soorten. De meeste bomen in het gebied zijn opgaand, daarnaast staan er nog verspreid enkele knotbomen en een paar hakhoutstoven, waaronder een bijzondere Spaanse aak. In het gebied staan enkele monumentale knoteiken

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

en een aantal bomen als solitaire bomen op locaties waar de eerder aanwezige heg is verdwenen. De kwaliteit van onderhoud is wisselend. Goed onderhoud wordt afgewisseld met slechte manieren van opkronen of afzetten. Wortels en stambasis worden hier en daar beschadigd door vee en/of machines. Met het oog op de voortschrijdende essentaksterfte wordt het bomenbestand in het projectgebied ernstig bedreigd.

Het bomenbestand vertoont bovendien een scheve verhouding in leeftijdsopbouw. Er zijn de laatste decennia in het veld nauwelijks nieuwe bomen tot ontwikkeling gekomen. Het bestand is daarom oud en kwetsbaar en dient hoognodig aangevuld te worden met jonge bomen met verschillende beheervormen.

Heggenlandschap: goed onderhouden, gevarieerd

2.2 BELEIDSINVENTARISATIE

Ten behoeve van het opstellen van de uitvoeringsstrategie is het noodzakelijk dat de vigerende beleidskaders helder in beeld worden gebracht. Het herstel van het Maasheggenlandschap in de gemeente Mook en Middelaar raakt twee beleidskaders: 1) hoogwaterveiligheid, en 2) natuur en landschap.

Hoogwaterveiligheid

De ligging van de gemeente Mook en Middelaar aan de rivier de Maas gaat gepaard met extra regelgeving en beleid ten aanzien van hoogwaterveiligheid. Het gehele plangebied ligt in het rivierbed van de Maas. Het buitendijkse deel ligt in het stroomvoerend rivierbed en het binnendijkse deel in het waterbergend rivierbed (zie kaart 8).

Hoogwatermaatregelen

In het kader van het 'Deltaprogramma' en 'Ruimte voor de Rivier' worden er veiligheidsnormen gesteld en plannen gemaakt om Nederland te beschermen tegen hoogwater. Dijkverhogingen en het creëren van hoogwatergeulen en retentiegebieden zijn voorbeelden van maatregelen die kunnen worden toegepast om te voldoen aan de gestelde normen. In het Provinciaal omgevingsplan Limburg 2014 staat omschreven dat de ambities voor hoogwaterveiligheid voor de regio, grotendeels kunnen worden gerealiseerd binnen de ruimte die nu reeds ter beschikking staat of die in plannen is vastgelegd.

Voor de gemeente Mook en Middelaar staan mogelijke rivierverruimende maatregelen omschreven in 'Masterplan Maasdal Noord' en in bestuurlijk document 'Mooi Maasdal'. Beide documenten zijn in 2013 door de gemeenteraad deels voor kennisgeving aangenomen en deels vastgesteld. In de stukken zijn rivierverruimende maatregelen uitgewerkt om tot een waterstandsverlaging te komen van de Maas. In het Maasheggengebied gaat het daarbij om zomerbedverbreding van de Maas en de realisatie van een hoogwatergeul bij Middelaar.

Onder leiding van provincie Limburg is een regionaal proces gestart om te komen tot een maatregelenpakket voor de gehele Maas van Eijsden tot Geertruidenberg. Dit moet leiden tot een adaptieve uitvoeringsstrategie voor de Maas. Deze strategie heeft een looptijd tot 2050 met een doorkijk naar 2075. De

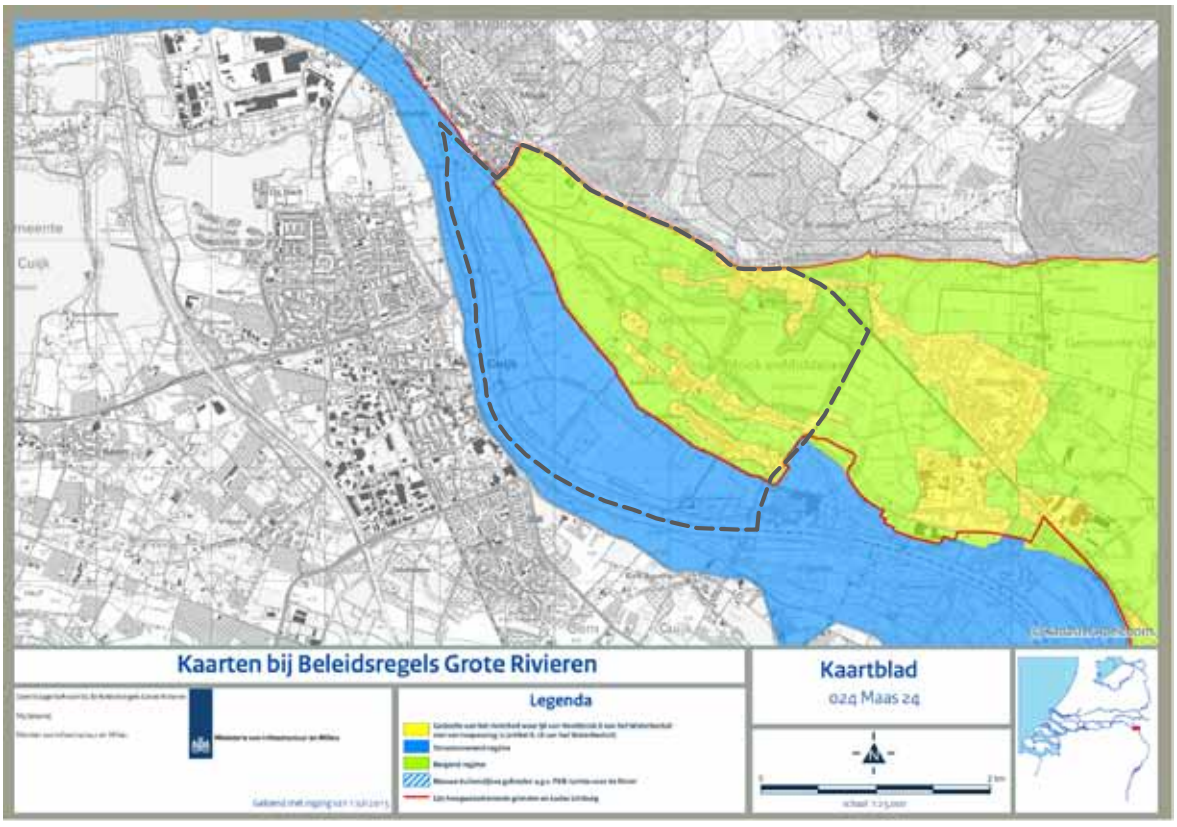

Kaart 8: Onderscheid tussen binnendijks (groen) en buitendijks gebied (blauw) in het plangebied (grijze lijn). Bron: Rijkswaterstaat

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

adaptieve uitvoeringsstrategie wordt in 2019 vastgesteld. Het is nog niet bekend welke hoogwatermaatregelen in het Maasheggengebied genomen gaan worden en op welke termijn.

Beleidslijn grote rivieren

'Beleidslijn grote rivieren' is erop gericht de veiligheid tegen overstromingen te waarborgen en wordt gekenmerkt door twee concrete doelstellingen:

- de beschikbare afvoer- en bergingscapaciteit van het rivierbed behouden;
- ontwikkelingen tegengaan die de mogelijkheid tot rivierverruiming door verbreding en verlaging nu en in de toekomst feitelijk onmogelijk maken.

De beleidslijn is geborgd via de Waterwet. Voor elke activiteit in het rivierbed, waaronder het aanplanten van nieuwe heggen, is een vergunning in het kader van de Waterwet nodig. Dat geldt dus ook voor het aanplanten van nieuwe heggen in het buitendijkse gebied van de gemeente Mook en Middelaar. De vergunning voor de aanplant van nieuwe heggen wordt alleen verleend indien er wordt voldaan aan de voorwaarden van paragraaf 3.6 en artikel 7 van de 'Beleidsregels grote rivieren':

> *a) er sprake is van een zodanige situering en uitvoering van de activiteit dat het veilig functioneren van het waterstaatswerk gewaarborgd blijft;*
>
> *b) er geen sprake is van een feitelijke belemmering voor vergroting van de afvoercapaciteit, en*
>
> *c) er sprake is van een zodanige situering en uitvoering van de activiteit dat de waterstandsverhoging of de afname van het bergend vermogen zo gering mogelijk is.*

(artikel 7.1 Beleidsregels grote rivieren)

De eventuele resterende waterstandseffecten of de afname van het bergend vermogen dienen duurzaam te worden gecompenseerd, waarbij de financiering en de tijdige realisering van de maatregelen gezekerd zijn.

Geconcludeerd kan worden dat de aanplant van nieuwe heggen in het buitendijkse gebied een zeer moeizaam proces is vanwege de regelgeving. In principe dient voor iedere heg of heggenensemble een aparte vergunning aangevraagd te worden in het kader van de Waterwet. Deze vergunningaanvraag vereist een hydraulische berekening als onderbouwing, waarbij het waterstandseffect als gevolg van de ingreep inzichtelijk wordt gemaakt. Rijkswaterstaat zal geen vergunning verlenen indien er sprake is van een opstuwend effect, of er moet voldoende gecompenseerd worden. Daarnaast zullen nieuwe heggen niet vergund worden op een mogelijk tracé van een hoogwatergeul.

Programma Stroomlijn

Om de hoogwaterveiligheid te borgen, houdt Rijkswaterstaat toezicht op de begroeiing in de uiterwaarden in het kader van het programma 'Inhaalslag Stroomlijn'. Begroeiing in de uiterwaarden kan de doorstroom tijdens hoogwater belemmeren, daarom wordt deze op diverse locaties verwijderd.

Vanwege de cultuurhistorische waarde, ecologische waarde en de landschapsbeleving is het noodzakelijk om ingrijpen in heggen ten behoeve van hoogwaterveiligheid goed af te wegen. Bestaande heggen in de uiterwaarden zijn daarom inmiddels aangemerkt als aparte categorie. Dit is tot stand gekomen nadat Staatsbosbeheer in opdracht van RWS een rapport hierover opgestelde, getiteld: 'Heggen langs de grote rivieren'. Dit rapport vormt een inhoudelijk kader waarmee Rijkswaterstaat in overleg met belanghebbenden een afweging heeft gemaakt over het behoud en verwijderen van bestaande heggen in het programma 'Inhaalslag Stroomlijn'. Dit heeft er in geresulteerd dat de heggen in Mook en Middelaar behouden zijn gebleven. Voor het opstellen van het rapport heeft Staatsbosbeheer gebruik gemaakt van

De oevers van de Maas

een uitgebreid kennisplatform. De VNC heeft binnen dit kennisplatform een kaart aangeleverd waarin uiterwaarden en binnendijkse terreinen aangewezen worden als iconen voor heggenlandschappen. De VNC benoemt in haar icoongebieden, naast bestaande heggen, ook heggencomplexen waar zij herstel bepleit. Mook en Middelaar valt ook onder de categorie heggencomplex waar herstel wordt voorgestaan. De kaart van de VNC kan bij het vervolg van 'Inhaalslag Stroomlijn' als input gebruikt worden bij afspraken tussen Rijkswaterstaat en eigenaren over de aanwijzing van grote heggencomplexen.

Natuur en landschap

Bescherming Maasheggen

In het verleden zijn in de gemeente Mook en Middelaar veel heggen verwaarloosd en gerooid. Tegenwoordig zijn de Maasheggen goed beschermd. De bescherming van heggen, inclusief een herplant- en instandhoudingsplicht, is geregeld via de gemeentelijke Bomenverordening en geldt voor heel de gemeente. Daarnaast wordt in het vigerend bestemmingsplan 'Mookerplas e.o., 1e herziening' duidelijk belang gehecht aan het Maasheggenlandschap. Alle gronden buitendijks zijn aangeduid als Maasheggenlandschap. Deze gronden zijn tevens bestemd voor het behoud en de landschappelijke openheid van het Maasheggenlandschap. In het bestemmingsplan is binnen artikel 29.4 en bijlage 2 'Werken en werkzaamheden' een nadere uitwerking gegeven van activiteiten die verboden zijn binnen de aanduiding. Verder zijn binnen de bestemming 'Agrarisch met waarden - Natuur- en landschapswaarden' regels opgenomen die de dood of ernstige beschadiging van houtgewas tegen moeten gaan. Hieronder vallen ook heggen.

Beleid ter stimulering van natuur en landschap

Decentralisatie van het natuurbeleid heeft ertoe geleid dat provincies volledig verantwoordelijk zijn voor de invulling en uitvoering van het natuur- en landschapsbeleid. Het Provinciaal Natuurbeheerplan Limburg is leidend voor het plangebied. Het bevat de kaders en ambities waarbinnen een subsidieaanvraag kan worden ingediend en er is aangegeven in welke gebieden bepaalde natuur-, agromilieu- en klimaatdiensten kunnen worden ingezet. Het natuurbeheer-

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

plan is verankerd in het Subsidiestelsel Natuur en Landschap 2016 (SNL) en bestaat uit twee onderdelen:

- de' Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL)' voor het beheer van natuur en landschap;

- de 'Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap 2016 (SKNL)' voor ontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van natuur en landschap, zoals functieverandering van landbouwgrond naar natuur en inrichting (herstel, aanleg, omvorming en kwaliteitsverbetering).

Voor de ontwikkeling en het behoud van het Maasheggenlandschap is de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL) het meest relevant. De SVNL bestaat uit twee onderdelen: 'natuur' en 'agrarisch natuur- en landschapsbeheer'. Onderdeel twee is bedoeld voor beheermaatregelen op agrarische grond en voor behoud en beheer van groene landschapselementen in het agrarisch gebied. Deze subsidieverordening is uitermate geschikt om het beheer en behoud van Maasheggen op landbouwgrond aantrekkelijk te maken.

Voorheen sloten individuele agrarische grondeigenaren en grondgebruikers rechtstreeks een beheercontract af met de provincie om een beheervergoeding te ontvangen in het kader van de SVNL voor de geleverde natuur –en landschapsdiensten. Het betrof de zogenaamde SNL-a of 'Groenblauwe diensten' contracten. Tegenwoordig zijn deze regelingen

overgegaan in het Collectief Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). De reden hiervoor is een efficiëntere en effectievere gebiedsgerichte aanpak gericht op kansrijke locaties om een zo groot mogelijk natuurrendement te realiseren. Het natuurbeheerplan omschrijft de grote lijnen van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De collectieven verzorgen de specifieke invulling, die wordt vastgelegd in de jaarlijkse beheerplannen. Deze zijn opgesteld in samenwerking met natuur- en landschapsorganisaties en waterschappen. Het collectief sluit vervolgens de contracten af met de agrariërs die tevens zelf onderdeel zijn van het collectief. In Limburg is het collectief Natuurrijk Limburg actief.

Collectief Natuurrijk Limburg

Natuurrijk Limburg is een organisatie die overeenkomsten aangaat met en voor haar leden op het gebied van natuur, landschap en water in de provincie Limburg. De leden van Natuurrijk Limburg zijn voornamelijk agrariërs en particulieren. Binnen het collectief wordt gewerkt met een viertal zogenaamde uitvoeringscollectieven. 'Vereniging Innovatief Platteland' is het uitvoeringscollectief voor de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray, Horst aan de Maas en Venlo. Ze zijn onlangs een samenwerking aangegaan met het uitvoeringscollectief 'Plattelandscoöperatie - Peel & Maas regio'. De uitvoeringscollectieven leveren een veldmedewerker die zich in gaat zetten voor herstel en behoud van de heggen in de Maasheggengemeenten.

Natuurrijk Limburg en VNC zijn belangrijke partners. Samen maken ze zich hard voor behoud en ontwikkeling van het Limburgse Maasheggenlandschap. Voor deze doelstelling zijn voldoende financiële middelen nodig. Natuurrijk Limburg en VNC spannen zich samen hiervoor in. In de Stakeholderanalyse (hoofdstuk 3) wordt dieper ingegaan op de samenwerking tussen Natuurrijk Limburg en VNC en de bijbehorende kansen voor een kwaliteitsverbetering van het Maasheggengebied.

Regionale ambitie

In 2005 is de ambitie voor behoud, herstel en ontwikkeling van de Maasheggen uitgewerkt in 'Ruimte voor herinnering in de noordelijke Maasvallei'. Een visie gesteund door zowel de Limburgse als Brabantse stakeholders.

Aan de Limburgse zijde is in 2010 de 'Regiovisie Bergen, Gennep en Mook en Middelaar' (BGMM) vastgesteld. In deze visie is de ontwikkeling van het Maasdal als sleutelproject opgenomen. Onderdeel hiervan was ook herstel van het Maasheggenland-

schap. In het bestuurlijk document 'Mooi Maasdal' is de programmalijn gebiedsontwikkeling Maasdal verder uitgewerkt. Het oorspronkelijk doel van dit document was met realisme uitwerking geven aan de vitale onderdelen van de Regiovisie en dit tegelijkertijd koppelen aan de hoogwaterdoelstelling. Het rapport is opgesplitst in twee delen. Deel 1: meerjarenplan 2014 t/m 2018 voor initiatieven in het Maasdal, die niet gebonden zijn aan de hoogwatermaatregelen. Deel 2: plan voor hoogwaterveiligheid 2013.

Deel 1 van het bestuurlijk document Mooi Maasdal (meerjarenplan 2014 t/m 2018) is door de gemeenteraad vastgesteld. Deel 2 van het document, waarin tevens het herstel van de Maasheggen is opgenomen als meekoppelkans, is niet bestuurlijk vastgesteld.

In het meerjarenplan 2014 t/m 2018 staat het herstel van het oude Maasheggenlandschap in Middelaar opgenomen als initiatief om een impuls te geven aan de ontwikkeling van de regio. Helaas is binnen de periode van het meerjarenplan nog geen herstel van het oude Maasheggenlandschap in Middelaar gerealiseerd. De gemeente heeft wel opdracht verstrekt tot het opstellen van onderhavige visie. Dit met het doel om ook daadwerkelijk resultaten in het veld te behalen.

Aan de Brabantse zijde is in december 2016 het 'Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei – Maasheggen als katalysator voor duurzame ontwikkelingen' tot stand gekomen na een uitgebreid gebiedsproces met een breed scala aan stakeholders. Parallel hieraan liep de nominatieaanvraag voor de Unesco 'Man and the Biosphere' status. voor de Brabantse Maasheggen. Limburg heeft bij beideprojecten een zijdelingse positie ingenomen. Door gemeenten en provincies is namelijk geconstateerd dat er verschillende tempo's en ontwikkelingen zijn bij de Brabantse en Limburgs gemeenten aangaande de ontwikkeling van de Noordelijke Maasvallei. Recentelijk hebben de gemeente Mook en Middelaar, Gennep en Bergen besloten om op regioniveau ook actief aan de slag te gaan met ontwikkeling en duurzaam beheer van de Maasheggen. De betreffende gemeentes hebben een offerteverzoek opgesteld om tot een ontwikkelplan voor de Limburgse Maasheggen te komen en daarmee mede op termijn aan te kunnen sluiten bij de 'Unesco man and the Biosphere' nominatie.

Samenvatting beleidsinventarisatie

- Maasheggen zijn beschermd binnen de gemeentelijke Bomenverordening en het bestemmingsplan
- De aanplant van nieuwe heggen in het buitendijkse gebied is lastig, vanwege vergunningplicht en compensatieplicht waterstandsverhogend effect;
- De eventuele aanleg van een hoogwatergeul bij Middelaar beïnvloedt nu al de mogelijkheden voor herstel van het Maasheggenlandschap in het buitendijkse gebied;
- Agrariërs kunnen via het Collectief Agrarisch Natuurbeheer subsidie krijgen voor het beheer van Maasheggen.

Informatieavond voor deelnemers aan agrarisch natuurbeheer

3 Stakeholder-analyse

Vanuit gesprekken met verschillende stakeholders en de input vanuit de georganiseerde informatiebijeenkomst is er een duidelijk beeld ontstaan van de verschillende belangen en wensen. Hieronder volgt een selectie van de belangrijkste belangen en reacties van stakeholders die betrokken of benodigd zijn bij een eventuele ontwikkeling van het Maasheggenlandschap in Mook en Middelaar.

Agrariërs

Het maatschappelijk beeld heerst dat veel bedrijven in de agrarische sector negatief staan tegenover landschapselementen. De bij voorbaat negatieve grondhouding van boeren tegenover landschapselementen blijkt niet per definitie te kloppen, maar er zijn wel verschillende beweegredenen voor boeren om geen landschapselementen op hun percelen te willen of de overlast ervan tot een minimum te willen beperken.

Een landschapselement is ten eerste concurrerend qua landgebruik met het gewas, de basis van de bedrijfsvoering. Naast de opbrengstbeperking levert het beheer van heggen de boer extra arbeid op. Ook ervaren boeren het als onprettig wanneer hun heggen mogelijk overlast veroorzaken bij de aangrenzende eigenaar.

Daarnaast geven boeren aan dat landschapselementen extra administratieve lasten opleveren en een negatieve uitwerking hebben binnen de gecombineerde opgave. Bij deze verplichte jaarlijkse administratieve opgave moeten boeren al hun bedrijfsgegevens doorgeven aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), zoals perceelsinformatie en dieraantallen. De uitbetaling van subsidies, betalingsrechten en het toekennen van mestplaatsingsruimte werkt ook via dit digitale systeem. De wijze waarop de Rijksoverheid landschapselementen loskoppelt van de landbouwgrond, terwijl volgens EU richtlijnen landschapselementen onder de agrarische bedrijfsvoering vallen, heeft voor de boer een negatieve uitwerking op twee punten:

1. De oppervlakte van landschapselementen wordt van de oppervlakte landbouwgrond, waarvoor de boer subsidie toegekend krijgt, afgetrokken. Hierdoor ontvangt de boer minder inkomenssteun.

2. Landschapselementen drukken op de mestplaatsingsruimte. De oppervlakte van de elementen wordt niet beschouwd tot de beteelbare oppervlakte, waardoor boeren minder mest mogen plaatsen op het perceel. Verplichte mestafvoer is een hoge kostenpost voor boeren.

Daarbij komt nog dat er gebruik gemaakt wordt van luchtfoto's in plaats van de kadastrale grenzen om de oppervlakte subsidiabele landbouwgrond en mestplaatsingsruimte te bepalen. De landschapselementen werpen op de luchtfoto's een slagschaduw, die wordt meegeteld als landschapselement. Hierdoor vermindert onterecht de oppervlakte subsidiabele landbouwgrond en daarmee de mestplaatingsruimte. Beide punten vormen een beweegreden voor boeren om heggen zo smal mogelijk te houden en geen nieuwe heggen aan te planten.

In de gesprekken met agrariërs komt naar voren dat velen de heggen landschappelijk fraai vinden. Sommigen hebben hun heggen dan ook gespaard en altijd zelf onderhouden, ook al vóór de periode dat hiervoor subsidies ter beschikking stonden. Het

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

merendeel van de boeren geeft de voorkeur aan knip- of scheerhagen, want deze geven landbouwkundig de minste overlast. Beargumenteerd vanuit het principe: 'wie de grond betaalt bepaalt', wordt de bemoeienis van derden over de Maasheggen soms als storend ervaren door boeren. De eigenaar vindt het zijn goed recht om binnen de wettelijke kaders te beslissen over de toekomst en het onderhoud van zijn landschapselementen. Bij sommige boeren bestaat de wens om een heg te verplaatsen om het landbouwkundig gebruik van het perceel te verbeteren. De gemeente wordt niet door iedereen als een betrouwbare partner gezien.

De hedendaagse onderhoudscontracten blijken een stimulans om de Maasheggen te behouden. Echter leidt de opzet van de contracten bij velen tot onvrede. De korte contractduur van maximaal 6 jaar, zorgt volgens velen tot onzekerheid vanwege de politieke waan van de dag. De overgang van het oude stelsel agrarisch natuurbeheer naar het collectief agrarisch natuurbeheer heeft ervoor gezorgd dat agrariërs moeten overstappen om nog langer subsidie te ontvangen. Dit heeft tot onduidelijkheid geleid, waardoor een enkeling zelfs net nieuw had ingeboet terwijl zijn onderhoudscontract afliep. Dit soort beleidsveranderingen leiden tot wantrouwen. Ook niet alle boeren hebben op al hun heggen een beheerscontract, omdat dit destijds volgens hen niet mogelijk was. Een deel van de boeren die meedoet aan agrarisch natuurbeheer is terughoudend om nieuwe landschapselementen aan te leggen. Één van de belangrijkste redenen hiervoor is dat ze eerst willen zien dat beheerscontracten op alle heggen wordt gegarandeerd. Tot slot is niet iedere boer bekend met de mogelijke subsidieregelingen.

Natuur- en Milieugroep Animo

Animo is een natuur- en milieugroep die zich zeer betrokken voelt bij lokale ruimtelijke ontwikkelingen die invloed hebben op natuur, landschap en milieu in de gemeente Mook en Middelaar. Zo verzoekt Animo de gemeente tot handhaving wanneer er praktijken plaatsvinden binnen de gemeenten die het landschap schaden. Tevens is het een groep die educatieve activiteiten organiseert in het gebied en duurzame initiatieven initieert.

Animo heeft vanuit bovenstaande achtergrond een natuurlijke focus op het Maasheggenlandschap en streeft behoud en ontwikkeling van de Maasheggen na. De leden van Animo hebben onder andere bijgedragen aan de totstandkoming van de 'Motie Maasheggen'. De motie is ingediend om het rooien van heggen binnen project 'Inhaalslag Stroomlijn' te voorkomen en om een herstelplan Maasheggen op te stellen.

Animo maakt zich ernstige zorgen over het beheer van de heggen. Voorheen is het beheer van de heggen aanbesteed op basis van kostprijs. Volgens de milieugroep heeft dit geresulteerd in kapot gekleppelde heggen en heeft er zelfs in het broedseizoen onderhoud plaatsgevonden. Graag zien ze bij de knip- of scheerheggen maximaal 1x per jaar snoei buiten het broedseizoen, maar nog liever hebben ze dat de heggen met rust worden gelaten. Op locaties waar dat vanwege verkeersveiligheid of een andere belangrijke reden niet kan, ziet Animo verticaal onderhoud wel als een mogelijkheid. Het wordt als zorgwekkend ervaren dat er nauwelijks bloeiende meidoorn en sleedoorn in het gebied voorkomen.

De voorkeur gaat duidelijk uit naar struweelhagen. Bloeiende meidoorns worden als essentieel gezien voor de biodiversiteit, maar ook voor de recreatieve beleving. Animo ziet locaties als Munnekenweg, Kleine Steeg, Broekweg en Startsedijk als ideale locaties om de heggen uit te laten groeien tot struweel. Graag zien ze dat de gemeente haar onderhoud hierop aanpast. Daarnaast is er verontwaardiging over het rigoureuze beheer van de wilgen op de Munnekenweg, waar tevens de aanwezigheid van uilen is geconstateerd. De ultieme wens is een kleinschalig heggenlandschap, zoals dat aan de Brabantse kant op sommige locaties aanwezig is.

Natuurrijk Limburg

Natuurrijk Limburg is het collectief voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en daarmee verantwoordelijk voor het afsluiten van beheersovereenkomsten met agrarische grondeigenaren en grondgebruikers. De VNC is medeoprichter van Collectief Deltaplan Landschap, de partij die verantwoordelijk is voor het afsluiten van collectief agrarisch natuurbeheer in

de Brabantse Maasheggen. Het collectief opereert echter alleen in Brabant en de VNC wil daarom graag samenwerken met Natuurrijk Limburg om ook in die provincie van betekenis te kunnen zijn om Maasheggen te herstellen. Echter zijn de provinciale subsidies de afgelopen periode bijna volledig opgegaan aan beheermaatregelen in Zuid-Limburg. Het Zuid-Limburgse landschap is uiteraard erg kostbaar, met als gevolg dat Natuurrijk Limburg onvoldoende budget had om op grote schaal ook in Noord-Limburg te opereren. Zowel bij Natuurrijk Limburg als de VNC bestaat de intentie om ook in Noord-Limburg landschapsherstel na te streven. Afgelopen periode is een begin gemaakt om dit kunnen realiseren. Onderstaand een overzicht van de ontwikkelingen binnen dit traject.

Toen in 2016 de oude agrarisch natuurbeheer subsidieregeling overging naar het collectieve stelsel hadden de agrariërs in het gebied twee opties: het oude contract uitdienen of voortijdig hun oude contract oversluiten naar het collectief Natuurrijk Limburg. Een aantal agrariërs in het gebied heeft ervoor gekozen om hun oude contract eerst uit te dienen. Toen in de loopt van 2017 een aantal contracten afliepen waren er agrariërs teleurgesteld dat contractverlenging niet meer mogelijk was. In het jaar 2017 was het namelijk niet mogelijk om nieuw toe te treden bij Natuurrijk Limburg. Het collectief had geen budgettaire middelen meer tot beschikking om nieuwe beheerscontracten af te sluiten. Natuurrijk Limburg, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB) en de VNC hebben hun zorgen hierover geuit. Uiteindelijk heeft de provincie extra geld beschikbaar gesteld en wordt de subsidieregeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer uitgebreid. Alle agrariërs hebben afgelopen periode een brief toegestuurd gekregen, waarmee ze alsnog hun oude contract kunnen oversluiten naar het collectief.

Er was in eerste instantie geen mogelijkheid om nieuwe elementen onder contract te brengen. Voor het herstel van het Maasheggenlandschap is de aanplant van nieuwe elementen, die gekoppeld zijn aan een marktconforme vergoeding aan de agrariërs, essentieel. De VNC heeft een veldbezoek georganiseerd voor Natuurrijk Limburg en Boerennatuur (de landelijke vereniging van de 40 agrarische collectieven), waarbij de Maasheggen aan zowel de Brabantse kant als de Limburgse kant zijn bezocht. Bij dit veldbezoek is bij beide partijen het besef doorgedrongen dat het aan de Limburgse zijde slecht is gesteld met het Maasheggennetwerk, maar dat er kansen zijn om een kwaliteitsverbetering te realiseren op zowel ecologisch als landschappelijk vlak. Natuurrijk Limburg heeft uiteindelijk weten te bewerkstelligen dat de provincie vanaf 2018 €50.000 per jaar extra beschikbaar stelt voor nieuwe beheercontracten in de Maasheggen gemeenten. Dit geldt voor de resterende 4 van de 6 jaar van het lopende Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb). Natuurrijk Limburg en de VNC hebben als prioriteit gesteld om alle bestaande heggen onder contract te brengen, zodat behoud van de huidige Maasheggen wordt gegarandeerd. Het resterende budget is beschikbaar om beheercontracten te kunnen afsluiten op nieuw aan te leggen heggen in binnendijks gebied.

Daarnaast heeft voormalig Staatssecretaris van Dam besloten om in 2018-2019 40 miljoen euro extra beschikbaar te stellen voor agrarisch natuurbeheer in heel Nederland. Er wordt gepoogd om een deel van dit budget toe te wijzen aan het Maasheggengebied.

Teunesen Zand en Grint b.v.

Teunesen Zand en Grint b.v. is een bekende zandwinner in de omgeving. Naast de winning van zand en grind wordt er veel aandacht geschonken aan de planologische inpassing. De winning van delfstoffen gaat namelijk gepaard met grootschalige landschappelijke aantasting. De aantasting van het landschap en het leefgebied van flora en fauna dient daarom gecompenseerd te worden. Na de ontgronding worden natuur- en recreatiegebieden gevormd of de grond wordt weer geschikt gemaakt voor landbouw. Een mooi voorbeeld van een compensatielandschap dat Teunesen heeft aangelegd is natuurgebied de Banen. Dit heggenreservaat, gelegen aan de rand van het Reichswald, bestaat uit een gevarieerd landschap met heggen, struwelen, fruitbomen en plassen.

In de uiterwaarden in Middelaar is Teunesen eigenaar van een groot aantal hectaren landbouwgrond. De gronden zijn strategisch verworven, met het oog op

de te verwachte hoogwatermaatregelen in de uiterwaarden en met als doel delfstofwinning.

In bestuurlijk document 'Mooi Maasdal' is Teunesen al meegenomen als mogelijke partner voor de realisatie van de hoogwatergeul; één van de mogelijk te nemen hoogwatermaatregelen. In de beleidsinventarisatie is de onduidelijkheid met betrekking tot de te nemen hoogwatermaatregelen ter realisatie van het Deltaplan Grote Rivieren al aan de orde gesteld. Teunesen beaamt dat over de plannen door de betrokken overheden nog geen besluit is genomen.

Vanuit deze positie wordt te kennen gegeven dat ze momenteel nog niet kunnen meewerken aan aanplant van heggen op hun gronden. Logischerwijs willen ze geen maatregelen nemen op hun gronden die hen in de toekomst kunnen beperken. Het primaire belang van Teunesen blijft de zandwinning, daarbij rekening houdend met de inrichting van het landschap. Eerst is er behoefte aan helderheid van zaken met betrekking tot de te nemen hoogwaterbeschermingsmaatregelen en dient de knoop te worden doorgehakt. Dan pas kan Teunesen zich als een flexibele partner opstellen en kunnen landschapsinrichtingsplannen gemaakt worden. Teunesen geeft aan dat ze met het graven van de nevengeul mee kan werken aan een aanzienlijke landschappelijke impuls van de uiterwaarden. Als er duidelijkheid is over het hoogwaterbeschermingstracé, kan een landschapsplan worden gemaakt om een volwaardig heggenlandschap te realiseren dat rekening houdt met de bestaande heggen.

Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat (RWS) is een belangrijke speler binnen het gebiedsproces. In de beleidsinventarisatie is geconstateerd dat nieuwe aanplant van heggen amper mogelijk is in het stroomvoerend regime van de rivier. Er is een vergunning nodig in het kader van de Waterwet. Deze vergunning wordt alleen verleend indien er sprake is van een zodanige situering en uitvoering van de activiteit, dat de waterstandsverhoging of de afname van het bergend vermogen zo gering mogelijk is. Eventuele waterstandseffecten of de afname van het bergend vermogen als gevolg van de aanplant van heggen dient duurzaam te worden gecompenseerd.

RWS geeft aan dat een heg, afhankelijk van de locatie ten opzichte van de stroomsnelheid –en richting, een verschillend waterstandseffect genereert. Vanuit deze grondslag zal de aanvrager voor iedere ingreep (aanplant van heg of heggenensemble) een hydraulische berekening moeten aanvragen door een erkend bureau. RWS toets aan de hand van het 'Rivierkundig Beoordelingskader 4.0'. Hierin staat dat een ingreep bij een afvoer die eens in de 250 jaar voorkomt niet mag leiden tot meer dan één millimeter waterstandsverhoging in de rivier. Indien de waterstandsverhoging groter dan 1mm is zal er gecompenseerd moeten worden.

De waterstandsverhoging dient dan gecompenseerd te worden door bijvoorbeeld afgraving van een perceel. Het effect van de compensatiemaatregel op de waterstand zal eveneens weer hydraulisch onderbouwd moeten worden met een berekening.

RWS erkent dat de aanplant van nieuwe heggen in het stroomvoerend regime van de rivier uiterst complex is. RWS prefereert daarom steeds vaker een gebiedsgerichte benadering, zowel op het gebied van vergunningverlening als beheer. RWS is in samenwerking met de VNC, gemeente Boxmeer, de provincie Noord-Brabant en Staatsbosbeheer bezig met een pilot voor de Brabantse Maasheggen. Er wordt onderzocht hoe een gebiedsbrede waterwetvergunning op een pragmatische en toetsbare manier kan worden verleent. Door stroombanen vrij te houden en te koppelen aan compensatiegebieden ontstaat er een gebiedsplan dat aangeeft waar aanplant van heggen binnen de gebiedsbrede waterwetvergunning mogelijk is. Indien deze pilot slaagt, is het mogelijk om dezelfde werkwijze toe te passen voor de gemeente Mook en Middelaar.

RWS geeft aan ook op het gebied van uiterwaardenbeheer een gebiedsgerichte benadering te willen toepassen. Het streven is om in de toekomst gebiedsbrede beheerafspraken te maken met lokale partijen, om zo een passend beheer van de uiterwaarden te kunnen realiseren.

4 Uitvoerings-strategie

In dit hoofdstuk worden de bevindingen uit het veld, de wensen van stakeholders en de beleidsmatige en financiële aspecten vertaald naar een uitvoeringsstrategie. De uitvoeringsstrategie is als volgt opgebouwd.

- 4.1 Beheer: Er wordt een beheeradvies gepresenteerd voor de bestaande heggen en bomen.
- 4.2 Kwaliteitsverbetering: Benodigde herstelwerkzaamheden aan landschapselementen worden beschreven. Een advies voor een prioritering in korte termijn herstelwerkzaamheden wordt gepresenteerd en de bijbehorende kansen voor financiering beschreven.
- 4.3 Scenario's: Er worden 3 scenario's inclusief bijbehorende kostenindicatie gepresenteerd ten behoeve van de middellange termijn ontwikkeling van de Maasheggen. De scenario's zijn gebaseerd op de inventarisatie en de uiteenlopende ideaalbeelden voor het gebied. De voor- en nadelen van de scenario's worden belicht en de dillema's en kansen voor de ontwikkeling en financiering van Maasheggen beschreven.

4.1 BEHEER

De gemeente vraagt de meest voorkomende wijzen van beheer met daarbij de voor- en nadelen van elk type beheer te beschrijven en de prijs per strekkende meter hiervoor aan te geven. We baseren ons hierbij op de situatie van de heggen en bomen zoals in de veldinventarisatie beschreven. Herstelwerkzaamheden worden behandeld in het onderdeel kwaliteitsverbetering. Het onderdeel beheer wordt afgesloten met normbedragen voor het onderhoud, regulier en achterstallig, van heggen en bomen.

Ondanks de verfijnde knipmachines van tegenwoordig, zien de heggen op de foto links (omstreeks 1900) er bijna net zo strak geknipt uit.

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Onderhoud en beheer van heggen

We maken om praktische redenen zoals in de veldinventarisatie aangegeven, een onderscheid tussen knip- of scheerheggen en struweelheggen. Let wel dat het hierbij niet om twee totaal verschillende heggen gaat. De wijze van onderhoud bepaalt of een heg een knip- of scheerheg dan wel een struweelheg wordt. Een knip- of scheerheg kan bij verandering van onderhoud uitgroeien tot een struweelheg en in veel gevallen kan een struweelheg ook tot knip- of scheerheg worden omgevormd. Dit beheeradvies focust vooral op machinaal beheer in de vorm van snoeien. Voor meer informatie over ambachtelijk heggenvlechten verwijzen wij naar het boek 'Heggenvlechten en Haagleiden in Nederland en Vlaanderen' (2017).

Knip- of scheerheg

De knip- of scheerheg is een heg die maximaal 1 keer per jaar en minimaal 1 keer in de 2 jaar gesnoeid wordt. Meestal worden knip- of scheerheggen jaarlijks gesnoeid. Het zijn vergeleken met struweelheggen lage en smalle heggen. Zoals aangegeven zijn de heggen langs de wegen het afgelopen seizoen vrijwel allemaal goed onderhouden en vormen ze als robuuste knip- of scheerheggen een aanwinst voor het heggenlandschap. We gaan hieronder in op de belangrijkste aspecten van goed onderhoud.

Snoeivorm

- Snoei een knip- of scheerheg driezijdig: beide zijkanten en de bovenkant.

- Snoei de zijkanten enigszins schuin. De onderkant van de heg moet iets breder zijn dan de bovenkant. Hierdoor krijgt de onderkant meer licht waardoor deze gesloten blijft.

Maatvoering

- Minimale afmetingen ná snoeien: 1,2 meter breed aan onderzijde en 1,2-1,5 meter hoog. Dit is de robuuste knip- of scheerheg: landschappelijk fraai, door zijn structuur goed voor natuur en door de manier van snoeien ook een duurzaam onderhouden heg.

- Snoei iedere keer iets voorbij de laatste snoeibeurt. De heg wordt zo telkens iets breder en hoger. We noemen dit de 'snoei-op-groei' methode. Zo ontstaat er een fijn vertakte, dichte en gezonde heg, die elk jaar enkele centimeters hoger en breder wordt.

- Snoei na circa 10 jaar (of langer) met de cirkelzaag de heg weer fors terug totdat deze weer ongeveer 1,2 meter breed en 1,2-1,5 meter hoog is. Daarna kan met het regulier onderhoud weer elke keer de heg iets hoger en breder gesnoeid worden.

Snoeivorm knip- of scheerheg, jaar 0 en een jaar later na toepassing snoei-op-groei

Links: gebruik van klepelmaaier is funest voor heggen; rechts: eenjarige hergroei gesnoeid met slagmaaier.

Hoe vaak snoeien

- De heg kan jaarlijks of om het jaar gesnoeid worden. Dit hangt mede af van de lokale situatie (verkeer bijvoorbeeld). Eenjarig snoeihout, dat door de slagmaaier versnipperd wordt, hoeft niet afgevoerd te worden.

- Bij snoeien om het jaar is het snoeihout langer en dikker. Het onderhoud kan nog steeds met de slagmaaier en het snoeihout hoeft niet afgevoerd te worden.

Periode

- Snoei bij voorkeur tussen begin november tot uiterlijk 15 maart.

- Snoei niet tijdens het vogelbroedseizoen (15 maart – 30 juni).

- Pas bij voorkeur geen zomersnoei toe in verband met de mogelijke verspreiding van bacterievuur. Het kan voor de handhaving van de verkeersveiligheid nodig zijn om heggen langs paden en wegen in de zomerperiode te snoeien. Verspreiding van eventuele bacterievuurhaarden is in deze periode in het Maasheggengebied een reëel gevaar dat voorkomen dient te worden. De te snoeien heggen dienen in dat geval vooraf op mogelijke bacterievuurbesmetting gecontroleerd te worden.

Bomen

- Beschadig bij het snoeien geen bomen. Geen oude maar ook geen jonge bomen. Markeer bijvoorbeeld van tevoren de jonge bomen met rood/wit lint zodat de machinist op de tractor tijdig de groeiplaats van een boom in de gaten heeft.

- Zaag bij het snoeien van een heg ook niet onnodig boomtakken af.

Machines

- Gebruik de juiste machines voor het snoeien. Zorg dat messen en zaagbladen scherp zijn. Pas de rijsnelheid aan zodat de kwaliteit van het zaag- of knipwerk goed is. Voorkom het inscheuren van takken of stammen.

- Gebruik voor 1-jarige hergroei een slagmaaier. Voor 2-jarige hergroei een cirkelzaag of hydraulische vingerbalk.

- Gebruik van een klepelmaaier is niet gewenst.

- Voorkom insporing van het land door machine's. Begeleid en controleer het werk van de uitvoerder. Een goede aansturing en goede afspraken zijn het halve werk!

Struweelheg

In het Maasheggengebied is een struweelheg van oorsprong een uitgegroeide vlechtheg. De boeren lieten de heg uitgroeien om voldoende nieuwe taklengte te krijgen, zodat de heg opnieuw gevlochten kon worden. Tegenwoordig is het een heg die voor een langere periode niet wordt gesnoeid. Door zijn bloei in het voorjaar en vruchten (bessen, bottels,

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

noten) in het najaar is de heg landschappelijk en ecologisch erg waardevol. Een struweelheg dient maximaal iedere 5-6 jaar gesnoeid te worden. Men kan ook een langere termijn van eens in de 12-15 jaar of zelfs langer aanhouden. Omdat er in het project-gebied niet erg veel struweelheggen voorkomen, is het raadzaam om het snoeien van struweelheggen zo veel mogelijk gefaseerd uit te voeren. Maatwerk per heg is raadzaam. Heggen vormen onderdeel van ons cultuurlandschap en dienen dusdanig onderhouden te worden, zodat ook op de lange termijn de heggen behouden blijven. Het niet toepassen van onderhoud is een slechte vorm van beheer en leidt uiteindelijk tot het verval van een heg. Door goed beheer kan een heg eeuwenoud worden.

Snoeivorm

- Snoei de struweelheg daar waar beslist nodig (langs bijvoorbeeld wegen, watergangen of akkers) aan één of beide zijden. Snoei de heg zodanig dat het doel, de toegang, veiligheid en dergelijke gegarandeerd zijn. Snoei een struweel-heg na 5-6 of 12-15 jaar driezijdig.

- Snoei daarbij de zijkanten enigszins schuin. De onderkant van de heg moet iets breder zijn dan de bovenkant. Hierdoor krijgt de onderkant meer licht en blijft hij dichter.

- Snoei oude struiken zodanig hoog en breed dat er voldoende takken aan de struiken zitten die voor een goede hergroei kunnen zorgen.

- Hinderlijke opslag van bijvoorbeeld sleedoorn in de zoom dient zo dicht mogelijk aan de grond afgeknipt te worden. De resterende stompjes van de sleedoorn kunnen met een klepelmaaier fijngeslagen worden zodat er zonder problemen weer gemaaid kan worden.

- Daar waar gaten in de heg zitten, dient niet tus-sen de struiken gesnoeid te worden, maar enkel de buiten- en bovenzijde van de heg.

Maatvoering

- De minimale afmeting na snoeien van een struweelheg is 2 meter breed en 1,5 meter hoog. Zorg in ieder geval dat er bij oude heggen (dat zijn de meeste heggen) minimaal 10-20 cm boven de verdichte bovenzijde (de kop) van de struiken gesnoeid wordt. Laat aan de zijkant voldoende takken zitten door niet vlak bij de stam te snoeien.

- Snoei de heg in alle gevallen circa 10-20 cm boven de laatste snoeihoogte zodat de heg goed vertakt en dicht wordt.

- Na iedere snoeibeurt (om de 5-6 of 12-15 jaar of langer) is de heg hierdoor iets breder en hoger. Na een aantal snoeibeurten kan de heg weer op 2 meter breed en 1,5 meter hoog worden gesnoeid. Herhaal deze cyclus. Het gaat bij struweelheggen al gauw over een cyclus van tientallen jaren.

Links: eenzijdig gesnoeid struweel; rechts: een cirskelzaag is een geschikte machine voor het snoeien van sturweelheggen.

- Snoei bij voorkeur vóór en niet achter het raster. Nieuwe rasters dicht tegen de heg plaatsen, zodat zowel de heg als de zoom machinaal gesnoeid kunnen worden zonder dat het raster beschadigd wordt.

Hoe vaak snoeien

- Er is geen vast aantal jaren voor het snoeiregime van een struweelheg. Dit hangt af van de wensen van de eigenaar en de ruimte die de heg mag innemen, maar ook van de conditie van de heg, de soortensamenstelling van de heg en de ontwikkeling van de zoom.

- Een struweelheg dient niet vaker dan eens in de 5-6 jaar gesnoeid te worden. Eens in de 10-15 jaar of later is zelfs beter voor de natuur en zijn landschappelijke waarde.

- Bij hinderlijk overhangende takken is een tussentijdse snoei, waarbij slechts enkele takken worden gesnoeid, dan wel één of beide zijkanten licht gesnoeid worden, een passende oplossing.

Periode

- Snoei tussen begin november en uiterlijk 15 maart. Snoei als het kan laat in het seizoen (januari-februari). Dan kunnen vogels en andere dieren zo veel mogelijk gebruik maken van het voedsel (bessen, bottels, insecten) en de bescherming die de struweelheggen bieden.

- Snoei nooit tijdens het vogelbroedseizoen (15 maart – 30 juni).

- Pas bij voorkeur geen zomersnoei toe in verband met de mogelijke verspreiding van bacterievuur. Lees voor wat betreft zomersnoei de betreffende alinea over de knip- of scheerheg.

Machines

- Gebruik de juiste machines voor het snoeien en zorg dat messen en zagen scherp zijn. Pas de rijsnelheid aan zodat de machine goed zaagt of knipt. Voorkom het verbrijzelen en inscheuren van takken en stammen.

- Gebruik voor 5-6 jaar oude hergroei een hydraulische vingerbalk of cirkelzaag. Gebruik voor hout ouder dan 10 jaar een cirkelzaag. Verzamel het snoeihout met een minikraantje. Spuit geen houtsnippers in de heg.

- Een klepelmaaier of hydraulische tang beschadigt struweelheggen ernstig. Het gebruik van deze machines bij struweelheggen wordt sterk afgeraden.

- Voorkom dat de bomen in de heg tijdens het snoeien beschadigd raken.

Onderhoud en beheer van bomen

In de Maasheggen staan traditioneel veel bomen in de heggen, overstaanders genaamd. Ze zijn beeldbepalend in het heggenlandschap van de Maas. Bomen verhogen bovendien sterk de natuurwaarde van heggen en van het landschap als geheel. Daarnaast dragen zij in belangrijke mate bij aan de belevingswaarde van het gebied.

Als algemene aanbevelingen gelden:

- Voorkom beschadigingen aan bomen tijdens het snoeien van heggen. Zaag bij het snoeien van een heg géén boomtakken af. Beter een stukje heg niet gesnoeid dan een boom beschadigd.

- Zorg dat op regelmatige afstand jonge bomen in de heg zich kunnen ontwikkelen tot overstaander. Als norm kan een gemiddelde van één boom per 50 meter heg worden aangehouden. De aanplant van jonge bomen is noodzakelijk om een diversiteit in de leeftijdsopbouw van het bomenbestand te behouden, waardoor het bomenbestand in de toekomst stabiel blijft.

- In struweelheggen zijn jonge bomen vaak moeilijk te zien. Inspecteer een heg daarom op de aanwezigheid van jonge bomen voordat de heg gesnoeid wordt. Markeer bomen die behouden moeten worden, zodat ze vanaf de tractor duidelijk zichtbaar zijn. Geef duidelijke instructies over welke bomen gespaard dienen te worden.

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Opgaande bomen

Zoals eerder opgemerkt zijn de bomen langs de wegen over het algemeen goed onderhouden. Er bestaat een wettelijke verplichting om bomen langs wegen tot op zekere hoogte op te kronen. Waar dit echter niet nodig is, pleiten we voor maatwerk, waarbij er voor gezorgd wordt dat opgaande bomen zoveel mogelijk laag vertakt kunnen blijven, of slechts aan één kant worden gesnoeid.

Knotbomen

Knotbomen dienen regelmatig geknot te worden. Voor de ideale knotcyclus dienen we een onderscheid te maken naar soort: wilgen om de 3-5 jaar, essen om de 5-6 jaar en eiken om de 6–8 jaar.

Hakhoutstoven

Hakhoutstoven dienen eigenlijk op dezelfde manier te worden onderhouden als de hierboven beschreven knotbomen. In de heggen hebben we overigens geen hakhoutstoven van eik aangetroffen. Het snoeien van Spaanse aken dient in het najaar te gebeuren, omdat de sapstroom al vroeg in de winter weer op gang komt.

Hakhoutstoven en knotbomen in heggen hebben meestal een ander snoeiregime dan de heg zelf. Bij jaarlijkse snoei van heggen worden hakhoutstoven vaak meegesnoeid. De machinist dient op de hoogte gesteld te worden over de aanwezigheid van hakhoutstoven in de heggen. Dit kan met goede bestekkaarten. Ook hier geldt dat moeilijk herkenbare bomen gemarkeerd dienen te worden voordat een heg gesnoeid wordt.

Onderhoud en beheer van kruidenzomen

Een kruidenrand aan beide zijden van een heg vormt een wezenlijk onderdeel van een gezonde heg. In de meeste gevallen zijn de randen langs heggen bij akkers en weilanden veel minder dan de minimaal gewenste 1 meter breedte. In enkele gevallen is tijdens de inventarisatie geconstateerd dat er onkruidbestrijdingsmiddelen op de vegetatie is gespoten. Doordat de middelen via de lucht ook in de heg terecht zijn gekomen (drift), heeft dit ook tot schade aan de struiken geleid.

Voor zomen formuleren we de volgende aanbevelingen:

Links: knotwilg; rechts: bloemrijke berm.

Zomen van heggen langs akkers en weilanden

- Respecteer minimaal een 1 meter brede kruidenrand.
- Pas op de zoom geen bemesting, grondbewerking of bestrijdingsmiddelen toe.

Zomen van heggen langs paden en wegen

Hier spreken we in feite van een bermvegetatie, waarvoor het volgende geldt:

- Pas op de zoom geen bemesting, grondbewerking of bestrijdingsmiddelen toe.
- Voer het maaisel af wanneerde berm gemaaid wordt.
- Voorkom het afmaaien van jonge struiken door de uitvoerder duidelijk te informeren over de locaties van recent aangeplante heggen of ingeboete gaten in heggen.
- Voorkom beschadiging van bomen door machines (aan de boomvoet of het onderste deel stam) tijdens het maaien van de bermen.
- Begeleid en controleer het werk van de uitvoerder.

Voor meer informatie over het onderhoud en beheer van heggen verwijzen we naar de handleiding 'Handleiding onderhoud en beheer van heggen' (werktitel) die in november 2017 door de Stichting Heg&Landschap is uitgegeven.

Normbedragen voor onderhoud

In tabel 10 worden de bedragen voor de belangrijkste onderhoudsmaatregelen aangegeven. Het zijn de meest gangbare maatregelen die tijdens herstel en regulier onderhoud al enige jaren in de Maasheggen in Boxmeer worden toegepast. Deze bedragen zijn indicaties gebaseerd op ervaringscijfers.

Tabel 10: Normbedragen voor onderhoud van heggen en bomen.

Element	Onderhoudsmaatregel	Eenheid	Prijs, excl.btw
Boom	Knotten (0 – 40)	stuks	€ 42,00
Boom	Knotten (40 – 90)	stuks	€ 91,00
Boom	Knotten (90 – 200)	stuks	€ 140,00
Boom	Uitrasteren	m^1	€ 12,00
Boom	Terugzetten (0 – 40)	stuks	€ 30,00
Boom	Terugzetten (40 – 90)	stuks	€ 65,00
Boom	Terugzetten (90 – 200)	stuks	€ 100,00
Heg	Inboeten	3 stuks/ m^1	€ 6,00
Heg	Raster vervangen	m^1	€ 7,50
Heg	Snoeien 1-zijdig	m^1	€ 0,40
Heg	Snoeien 2-zijdig	m^1	€ 0,75
Heg	Snoeien 3-zijdig	m^1	€ 1,00
Heg	Terugzetten	m^1	€ 5,00
Heg	Uitrasteren	m^1	€ 6,00
Heg	Vlechten	m^1	€ 17,00
Heg	Vorm snoei	m^1	€ 4,00
Nieuwe boom	Nog te realiseren (bosplantsoen)	stuks	€ 2,50
Nieuwe heg	Nog te realiseren	5 stuks/m^1	€ 10,00
Nieuwe heg	Uitrasteren	m^1	€ 6,00
Opslag struiken	Terugzetten	m^1	€ 5,00
Ruigtestrook	Maaien en afvoeren (80-100)	m^2	€ 0,45

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

4.2 KWALITEITSVERBETERING

In hoofdstuk 4.1 is het reguliere onderhoud van heggen en bomen behandeld. In het projectgebied zijn echter lang niet alle heggen in goede conditie. Er zullen de nodige herstelwerkzaamheden moeten worden uitgevoerd om een basis te vormen voor een mooi en natuurrijk heggenlandschap. In dit onderdeel van de uitvoeringsstrategie worden eerst de belangrijkste herstelmaatregelen op landschapselementenniveau nader bekeken. Vervolgens wordt een advies voor de prioritering van korte termijn herstelmaatregelen gegeven om een kwaliteitsverbetering van het heggenlandschap te realiseren. Omdat herstelmaatregelen dienen te passen binnen de huidige beleidskaders, is onderscheid gemaakt tussen buitendijkse en binnendijkse maatregelen. Deze paragraaf eindigt met een kostenindicatie inclusief een bijbehorend advies omtrent financiering.

Herstelmaatregelen

Inboeten van heggen

Veel heggen bevatten gaten. Het herstel van de aanwezige heggen door gaten in te planten met jonge struiken zal binnen enige jaren tot een enorme verbetering van het heggenlandschap leiden.

Gaten groter dan circa 2 meter dienen ingeboet te worden met bosplantsoen. Het plantmateriaal dient van gecertificeerd autochtone herkomst te zijn en de soorten en relatieve samenstelling dienen overeen te komen met die van de oude heggen in het gebied (zie tabel 4).

De struiken kunnen het beste met de hand geplant worden (geen boor, frees of ploeg) met 3-4 planten per meter in verspringend verband. Selectieve nazorg is nodig daar waar het gaat om bijvoorbeeld woekerend kleefkruid of wilde clematis. Bij maaiwerkzaamheden, vooral van bermen, dient de uitvoerder duidelijk ingelicht te worden over locaties met jonge aanplant.

Herstel struweelheggen

De meeste struweelheggen in het projectgebied kunnen toe met regulier onderhoud zoals dat in hoofdstuk 4.1 beschreven is. In het verlengde van de Kleine Steeg ligt een oud pad dat aan twee zijden omzoomd is door een uitgegroeide heg met tal van essenhakhoutstoven. De afgelopen jaren zijn delen van dit bijzondere landschapselement gerooid of door klepelen zwaar beschadigd. Het behoud en herstel van dit element moet wat ons betreft serieus worden overwogen. Het herstel ervan is maatwerk waarbij de almaar uitdijende sleedoornopslag gesnoeid zal moeten worden. Door goed overleg, maatwerk en voldoende nazorg moet het mogelijk zijn om tot een goed herstelplan te komen voor dit karakteristieke element in de uiterwaarden van Mook en Middelaar.

Een tweede bijzonder element is een heg/houtkant aan de Eindweg in Middelaar. Dit element is sterk gedegenereerd maar bevat prachtige bomen. Met het oog op de toekomstige ontwikkelingen van het gebied bevelen we dan ook sterk de restauratie van dit element aan.

Vlechtsporen behouden

Zoals in de veldinventarisatie aangegeven, zitten de heggen in dit gebied vol met vlechtsporen. De meesten zijn in slechte staat van onderhoud door hun hoge leeftijd en het slechte, ruwe onderhoud. We pleiten niet voor het opnieuw vlechten of zichtbaar maken van de vlechtsporen. Het beste behoud is het voortaan goed snoeien van de heggen. Daarnaast kunnen recreanten door middel van bijvoorbeeld informatieborden op de bijzondere historie van het Maasheggenlandschap gewezen worden. Jonge, deels nog aan te leggen heggen, kunnen op termijn weer op traditionele wijze worden gevlochten.

Herstel bomen

Achterstallig onderhoud van oude bomen is maatwerk. Oude knotbomen kunnen bij ondeskundig knotten dood gaan. Fasering kan daarom belangrijk zijn voor het wegwerken van achterstallig onderhoud van knotbomen en om deze bomen opnieuw in het juiste snoeiregime te krijgen. Dit geldt ook voor hakhoutstoven en in mindere mate voor opgaande bomen.
Een deskundig advies en een goede planning zijn

Een goed voorbeeld van herstelwerkzaamheden is het Weurtsche straatje in de gemeente Beuningen.

noodzakelijk. Soms is het beter oude knotbomen met ernstig achterstallig onderhoud voortaan niet meer te knotten maar als opgaande boom te beheren.

De geknotte en veelal dode of afstervende wilgen langs de Kleine Steeg en de Munnekenweg bieden zo'n trieste aanblik dat we aanbevelen om deze bomen allemaal te verwijderen en nieuwe bomen te planten. De wilgen dienen bij voorkeur vervangen te worden door fladderiepen, wilgen, haagbeuken of eiken als opgaande laanbomen of als knotbomen. Wilgen kunnen worden aangeplant met stekken van andere wilgen uit de streek.

We pleiten voor behoud van de resterende monumentale bomen in het gebied door ze te beschermen tegen beschadigingen. De meest effectieve maatregel is het uitrasteren van deze bomen. Dit is vooral van belang voor solitaire bomen in akkers en weilanden. De waarde van deze bomen is zo groot dat een extra inspanning verantwoord is om ze voor de toekomst te behouden. Ook de bomen in heggen dienen, als we ze willen behouden, beter beschermd te worden tegen vee en beschadiging door machines. Indien er sprake is van achterstallig onderhoud van bijvoorbeeld knotbomen, is het wenselijk herstelmaatregelen gefaseerd en deskundig uit te voeren.

Daar waar enigszins mogelijk bevelen we het uitbreiden van het bomenbestand aan door aanplant van jonge bomen. Daarbij kan het beste gekozen worden voor plantensoorten die bij de inventarisatie zijn aangetroffen. Daarnaast kunnen er soorten geherintroduceerd worden die vroeger wel voorkwa-

Vlechtsporen in meidoornstruik

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Dode wilgen langs Munnekenweg

Fladderiep

men maar nu verdwenen zij, zoals fladderiep, zwarte populier, kraakwilg en haagbeuk (zie tabel 4). Het plantmateriaal dient, net als dat van de struiken, van gecertificeerd autochtone herkomst te zijn. Bij het planten van verspreid staande bomen in heggen kan een onderlinge afstand van 40-50 meter gehanteerd te worden. Voorkom echter te veel regelmaat.

Heggen waarin geen bomen staan, zijn geschikt om op onregelmatige afstand een mooie (meidoorn) struik te laten staan zodat die uit kan groeien. Deze struiken worden door vogels vaak gebruikt als "zangpost" en bieden bloesem en vruchten in een heg die hier bij jaarlijkse snoei niet toe in staat zou zijn. Bovendien is het landschappelijk een fraai gezicht.

Zomen

Aanbevelingen voor het onderhoud van kruidenranden is in het onderdeel 'Beheer' (4.1) behandeld. Daar waar geen randen meer zijn, of minder dan één meter breed zijn, zouden kruidenranden kunnen worden aangelegd om de heg te beschermen en de biodiversiteit te verhogen. Voor de routes waarlangs veel recreanten wandelen en fietsen is een verrijking van de bermen met een bloemrijk, inheems mengsel aan te bevelen. Niet alleen recreanten en bewoners genieten van deze kruidenstroken, het is ook een impuls voor de natuur, met insecten in de hoofdrol.

Rasters

Veel heggen hebben nog oude rasters die in het midden van de heg staan, waardoor het vee weliswaar niet van de ene naar de andere wei kan, maar van bescherming van de heg is absoluut geen sprake. Hoewel het een kostbare maatregel is, bevelen we toch aan om op termijn alle oude rasters te verwijderen en te vervangen door een nieuw raster aan beide zijden van de heg. Daarbij moet als maatvoering worden aangehouden dat het nieuwe raster op ongeveer 1 meter uit het hart van de heg wordt geplaatst.

Er kunnen het beste acacia of kastanje palen worden gebruikt. Bij weilanden die alleen als hooiland in gebruik zijn, of akkers kan deze maatregel achterwege blijven. Wel betekent het plaatsen van een raster dat de heg aan beide zijde beter beschermd is.

Struweel- en/of knip- of scheerheggen?

Zowel vanuit cultuurhistorisch als ecologisch perspectief is het gebied gebaat bij variatie in het beheertype van de heggen. Een landschap met afwisselend struweel- en knip- of scheerheggen past bij het historische beeld van gevlochten heggen met hier en daar uitgroeiende heggen (struweelheggen). Met het oog hierop zouden meer struweelheggen in het projectgebied welkom zijn. Niet iedereen is gecharmeerd van struweelheggen. Een aantal agrariërs zal bestaande knip- of scheerheggen niet in struweelheggen willen zien uitgroeien. Het is dus zoeken naar locaties waar in goed overleg met eigenaren/pachters struweelheggen kunnen worden gerealiseerd.

De meest voor de hand liggende locaties zijn gemeentelijke gronden langs wegen en paden. Knip- of scheerheggen zouden verspreid over het gebied, zonder overlast te bezorgen, tot struweelheggen kunnen uitgroeien. Ook nieuwe heggen kunnen worden aangelegd die in de toekomst als struweel kunnen worden beheerd. Herstel van struweelheggen aan beide zijden van de Kleine Steeg kunnen voor een prachtig landschapsbeeld zorgen. Ook is het een optie om de jonge heg langs het wandelpad ter hoogte van de Swaere Noodt uit te laten groeien tot struweelheg. In al deze gevallen zullen de heggen aan de wegzijde jaarlijks gesnoeid moeten worden maar kunnen de struiken bovenaan en aan de achterzijde bloeien en vruchten dragen.

Behoud van bestaande, veelal oude en soortenrijke struweelheggen is daarbij overigens van groot belang. Het is aan te bevelen om met de eigenaren/pachters te overleggen of, en zo ja, hoe de heggen onderhouden zullen worden en dit vast te leggen in een overeenkomst.

Voor knip- of scheerheggen is het uit landschappelijk en ecologisch oogpunt aan te bevelen deze tot robuuste knip- of scheerheggen te ontwikkelen. Dit type heg staat een goede agrarische bedrijfsvoering niet in de weg. Uiteraard wel op voorwaarde dat deze heggen jaarlijks gesnoeid worden op de wijze zoals in het onderderdeel beheer beschreven is.

Prioritering

Deze paragraaf geeft een advies voor een prioritering in korte termijn herstelmaatregelen om een kwaliteitsverbetering van het huidige heggennetwerk te bewerkstelligen. De maatregelen passen binnen de vigerende regelgeving en beleidskaders. In de volgende paragraaf (4.3) wordt een strategisch advies gepresenteerd voor de middellange termijn ontwikkeling van de Maasheggen.

Uitgangspunten

Vanuit ervaring met de ontwikkeling van Maasheggen in Brabant en het bijbehorende proces van het afsluiten van beheerovereenkomsten met grondeigenaren, weet de VNC dat draagvlak voor deelname aan Maasheggenherstel groeit naarmate meer partijen en grondeigenaren gaan deelnemen. Voorwaarde hiervoor is dat resultaat ook duidelijk zichtbaar is in het landschap. De VNC werkt het liefst vanuit een netwerkprincipe met focusgebieden. Het vervolmaken van ensembles van heggen resulteert snel in zichtbare iconen in het landschap. Iconen die onder de aandacht vallen van voorbijgangers en waar eigenaren trots op zijn.

De volgende stap is het laten aansluiten van de iconen op een netwerk. Een netwerk van heggen zorgt voor een consequent patroon in het landschap, wat bij passanten de actieve bewustwording creëert dat ze zich voortbewegen in een Maasheggenlandschap. Uiteraard is ook vanuit ecologisch perspectief een netwerk het meest waardevol. Het al bestaande netwerk van wegen en paden leent zich uitstekend om de verbindingen tussen de ensembles te realiseren.

In het binnendijkse gebied is het merendeel van de heggen in goede staat en behoeft nauwelijks kwaliteitsverbetering. Binnendijks staan de meeste

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

heggen dan ook langs de wegen. De ambitie voor het binnendijkse gebied bestaat voornamelijk uit nieuwe aanplant van heggen, zodat de nu losstaande heggen met elkaar worden verbonden en een netwerk vormen. Dit valt niet meer onder de noemer kwaliteitsverbetering, maar binnen het onderdeel scenario's (hoofdstuk 4.3).

In het buitendijkse gebied zijn er wel heggen die een kwaliteitsverbetering behoeven. Er is geconcludeerd dat de aanplant van nieuwe heggen in buitendijks gebied lastig is in het kader van de Waterwet. De herstelmaatregelen beperken zich dan ook tot het wegwerken van achterstallig onderhoud en het revitaliseren van de heggen. Kaart 9 toont het heggennetwerk dat gerealiseerd kan worden wanneer deze maatregelen worden toegepast.

Doelgroep

Bij een netwerkbenadering kunnen heggen langs wegen en boerenland niet los van elkaar worden beschouwd om tot een netwerk te komen. Op basis hiervan is besloten om ook herstelmaatregelen aan te wijzen op boerenland. Echter, de voorgestelde prioritering focust voornamelijk op gemeentelijke inzet, want op particuliere grond blijft men afhankelijk van de welwillendheid van grondeigenaren. De kostenindicatie heeft dan ook betrekking op de gemeentelijke inzet.

De prioritering van korte termijn herstelmaatregelen ten behoeve van kwaliteitsverbetering is als volgt:

1. Revitaliseren heggenensemble Veerstraat

Aan de Veerstraat zijn diverse struweelhagen gelegen. Op deze locatie is nog het oude kavelpatroon herkenbaar, dat enigszins het beeld geeft hoe mooi het Maasheggengebied in Mook en Middelaar moet zijn geweest. In vergelijking met de rest van het plangebied, is het uniek dat dit deel gespaard is gebleven. Het heggenensemble dient gerestaureerd te worden om de fraaiheid van het netwerk van heggen ook in de toekomst te kunnen behouden. Groot onderhoud is nodig, waarbij rekening moet worden gehouden met de aanwezige vlechtsporen. Vanwege de complexiteit van het benodigde onderhoud en de landschappelijke impact die het onderhoud met zich mee kan brengen, heeft het de voorkeur het onderhoud door een deskundige organisatie te laten plegen.

Tot slot adviseert de VNC om enkele restanten meidoornstruiken te verplaatsen om het perceel landbouwkundig geschikt te maken. Het revitaliseren van de heg langs de Veerstraat moet de gemeente als eerste prioriteit beschouwen, zodat de kern van het Maasheggengebied zowel op boeren- als gemeentelijke grond het Maasheggenkarakter uitstraalt.

Gemeentelijke inzet:

- Revitaliseren van heggen langs de Veerstraat

Kostenindicatie: ca €3000,-

2. Revitaliseren van Noord en West entree Maasheggen

Zowel vanuit Brabant - door middel van de veerpont - als vanuit Mook vormt de Cuijksesteeg de entree van het Maasheggengebied. Deze entree dient het Maasheggen-karakter uit te stralen. Echter behoeven juist hier een groot aantal heggen kwaliteitsverbetering. De heggen langs de Cuijksesteeg, Kleine Steeg en het oude pad in het verlengde van de Kleine Steeg dienen gerevitaliseerd te worden. Evenals de heggen op de percelen gelegen tussen de Cuijksesteeg en Kleine Steeg.

Gemeentelijke inzet:

- Wegwerken achterstallig onderhoud en revitaliseren van de heggen langs Cuijksesteeg en Kleine Steeg.
- Wegwerken achterstallig onderhoud en revitaliseren van de gemeentelijke heg gelegen aan het oude pad in het verlengde van de Kleine Steeg.

Kostenindicatie: ca €4000,-

Kaart 9: Kwaliteitsverbetering.

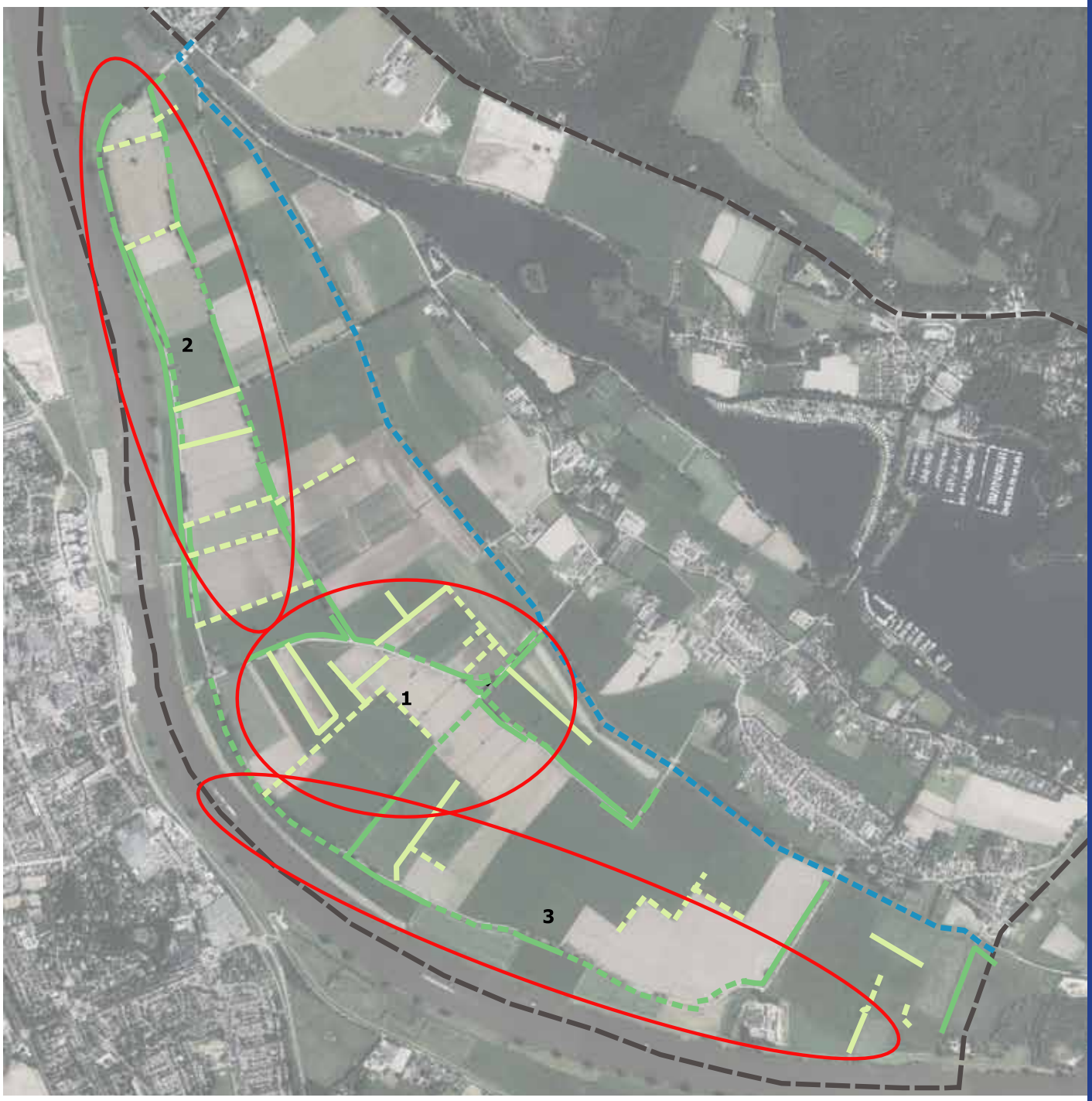

Legenda

- Plangebied
- Grens buitendijks binnendijks
- Prioriteitslocaties

Heggen langs wegen

- Intact
- Achterstallig onderhoud

Heggen langs percelen

- Intact
- Achterstallig onderhoud

0 250 500 750 1000 m

N

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

3. Revitaliseren van heggen langs Neerveldstraat en Huissestraat

Door de storm op 30 augustus 2017 is ernstige schade ontstaan aan de bomen langs de Neerveldstraat en Huissestraat. Er is besloten om alle bomen met een Noodkapvergunning te rooien. De gemeente is van plan om nieuwe bomen te planten. Dit kan direct gekoppeld worden aan het wegwerken van achterstallig onderhoud en de restauratie van de heggen langs de betreffende wegen. De heggen bevatten tal van oude vlechtrelicten, die door het juiste beheer beter zichtbaar kunnen worden gemaakt. Door de heg te restaureren kan de heg zich ontwikkelen tot een cultuurhistorische parel.

Gemeentelijke inzet:

- Revitaliseren van heggen langs de Neerveldstraat en Huissestraat

Kostenindicatie: ca €4500,-

Financiering

Gemeente

De gemeente Mook en Middelaar dient de beschikbare financiele middelen op korte termijn eerst in te zetten ten behoeve van kwaliteitsverbetering van het buitendijkse gebied. Behoud en kwaliteitsverbetering van de bestaande heggen heeft prioriteit, zowel vanuit cultuurhistorisch perspectief als ter behoud van het autochtoon genenmateriaal. Ook vanuit landschappelijk en recreatief oogpunt is buitendijks de grootste kwaliteitsimpuls te behalen. Het gaat om een relatief beperkte lengte waar achterstallig onderhoud en restauratie van buitendijkse heggen moet worden gepleegd. Dit kan op korte termijn worden gerealiseerd, met als volgorde de eerder genoemde prioritering.

Particuliere grondbezitters

Op particuliere grond zijn er momenteel kansen om heggenherstel te financieren via Natuurrijk Limburg. Zoals in de stakeholderanalyse al aan bod is gekomen, is er een extra beheerbudget van 50.000 euro per jaar beschikbaar gesteld voor de komende 4 jaar, voor de Maasheggen gemeentes. Ook de kosten voor aanleg kunnen mogelijk gefinancierd worden op basis van 90% subsidie en 10% cofinanciering. Hierover is momenteel nog geen definitief uitsluitsel. Gezamenlijk hebben Natuurrijk Limburg en de VNC als eerste prioriteit om voor alle bestaande heggen op particuliere grond een beheerovereenkomst af te sluiten met de eigenaar. Dit om duurzame instandhouding van het huidige heggenbestand veilig te stellen.

Cofinanciering VNC

De VNC bekijkt momenteel de mogelijkheden voor cofinanciering in het gebied, voor een eenmalige benodigde herstelactie. Het betreft hier (oude) waardevolle elementen, waarvoor extra financieringsstromen noodzakelijk zijn om duurzame instandhouding te kunnen garanderen. Het gaat om noodzakelijke ingrepen in waardevolle kleinschalige heggenensembles, die professioneel dienen te worden uitgevoerd, zoals het terugzetten van heggen op cyclische wijze, de verplaatsing van heggen, het veiligstellen van vlechtrelicten en nieuw benodigd vlechtwerk. Ook maatregelen die nu niet vanuit het ANLB gefinancierd kunnen worden, zoals beheer van overstaanders in heggen, behoren tot de mogelijkheden.

4.3 SCENARIO'S

In deze paragraaf worden drie scenario's (1. Minimaal, 2. Grofmazig, 3. Fijnmazig) gepresenteerd ter optimalisatie van het heggenlandschap in het plangebied. De scenario's worden gekenmerkt door een verscheidenheid in ambitieniveau. De scenario's worden ondersteund door kaart en beeld, om de omvang van de ingreep en het effect op de landschappelijke beleving weer te geven. De scenario's vormen geen landinrichtingsplannen en de ingetekende heggen zijn indicatief. Vervolgens wordt voor elk scenario een bijbehorende kostenindicatie gegeven. De scenario's geven een ontwikkelingsrichting voor de middellange termijn weer, waarvoor echter eerst nog de nodige dilemma's overbrugd moeten worden. Het hoofdstuk sluit daarom of met de dilemma's met bijbehorende kansen met betrekking tot de ontwikkeling en financiering van de Maasheggen.

De gemeentelijke inzet is bij elk scenario hetzelfde. en bevat het beplanten van wegen. Dit is namelijk een effectieve manier om een netwerk van heggen te krijgen, dat zowel ecologisch als recreatief waardevol is.

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Scenario 1: Minimaal

Doel: Status quo en verbinden bestaande heggenstructuren.
Resultaat: geringe toename biodiversiteit/belevingswaarde.

- Totale heglengte ca 44km
- Boerenland: 14km, waarvan 4km nieuw
- Gemeente: 30km, waarvan 20km nieuw

Volgens dit scenario worden alle bestaande heggen en heggenstructuren verbonden met het heggenpatroon langs (plattelands)wegen. Het betreft inboet van heggen, maar ook geheel nieuwe aanplant om aaneenschakeling te creëren met het netwerk van heggen langs wegen. Waar heggen aan één of beide zijden langs wegen ontbreken worden die door de gemeente aangeplant en beheerd.

Dit scenario is het minst rigoureus ten aanzien van agrariërs. Op boerenland bedraagt dit scenario een totale heg lengte van respectievelijk 14 km, hiervoor is ongeveer 4 km aan nieuwe aanplant en inboet benodigd. Het scenario heeft nauwelijks effect op het landbouwkundig gebruik van de percelen en is financieel behapbaar. Het zal tot geringe groei van beheerkosten voor boeren leiden.

De benodigde extra gemeentelijke inzet is relatief groot, want er dient ongeveer 20 km aan heggen te worden aangeplant of ingeboet langs wegen. Dit betekent ook een forse uitbreiding van het beheer door de gemeente, dat nu 10 km en dan zo'n 30 km zal zijn. Ondanks de gemeentelijke inzet, zullen er bij dit scenario grote aaneengesloten vlakten blijven bestaan (landbouwpercelen) waar geen heg te bekken is. Er zal in dit scenario slechts sprake zijn van een geringe toename en verbetering van de biodiversiteit en de recreatieve beleving van het gebied als heggenlandschap.

Visualisatie van minimaal scnenario

Kaart 10: Minimaal scenario

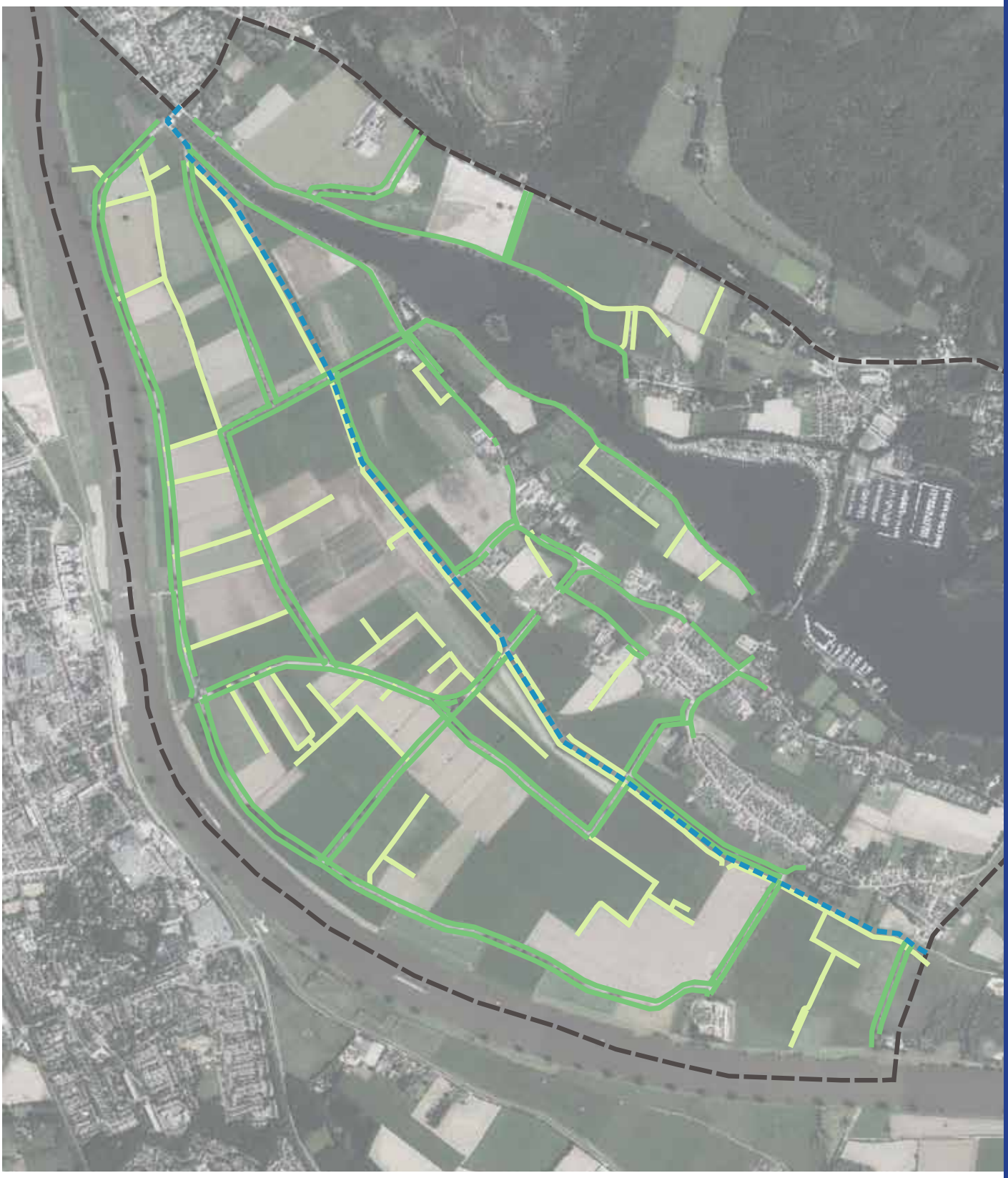

Legenda

- Plangebied
- Heggen langs wegen
- Heggen langs percelen
- Grens buitendijks binnendijks

0 250 500 750 1000 m

N

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Scenario 2: Grofmazig

Doel: Herstel van een grofmazig heggenpatroon.
Resultaat: nadrukkelijke toename van biodiversiteit/belevingswaarde.

- Totale heglengte ca 64km
- Boerenland: 34km, waarvan 26km nieuw
- Gemeente: 30km, waarvan 20km nieuw

In dit scenario wordt het heggenpatroon herstelt tot een grofmazig patroon zowel langs de wegen, als tussen de weides en akkers. Er wordt echter rekening gehouden met de moderne schaalgrootte die de huidige landbouw aan de perceelgrootte stelt. Echter blijven de nog aanwezige, kleinschalige heggenstructuren in dit scenario uiteraard intact.

Dit scenario omvat een heggenstructuur van ongeveer 34 km op particuliere grond. De hiervoor benodigde extra lengte voor aanplant bedraagt zo'n 26 km. De gemeentelijke inzet is gelijk aan scenario 1. Het scenario vereist dus extra inzet van de agrariërs. Hiervoor moeten dan ook extra financiële middelen worden vrijgemaakt.

Dit scenario zorgt ervoor dat er in het hele gebied Maasheggen in een ruimmazig patroon zichtbaar zijn en het plangebied zich over de volle oppervlakte als Maasheggengebied presenteert. Bij de realisatie van dit scenario zal de biodiversiteit toenemen en onmiskenbaar verbeteren. Ook de recreant zal de Maasheggen in de hele uiterwaarden nadrukkelijk ervaren.

Visualisatie van grofmazig scnenario

Kaart 11: Grofmazig scenario

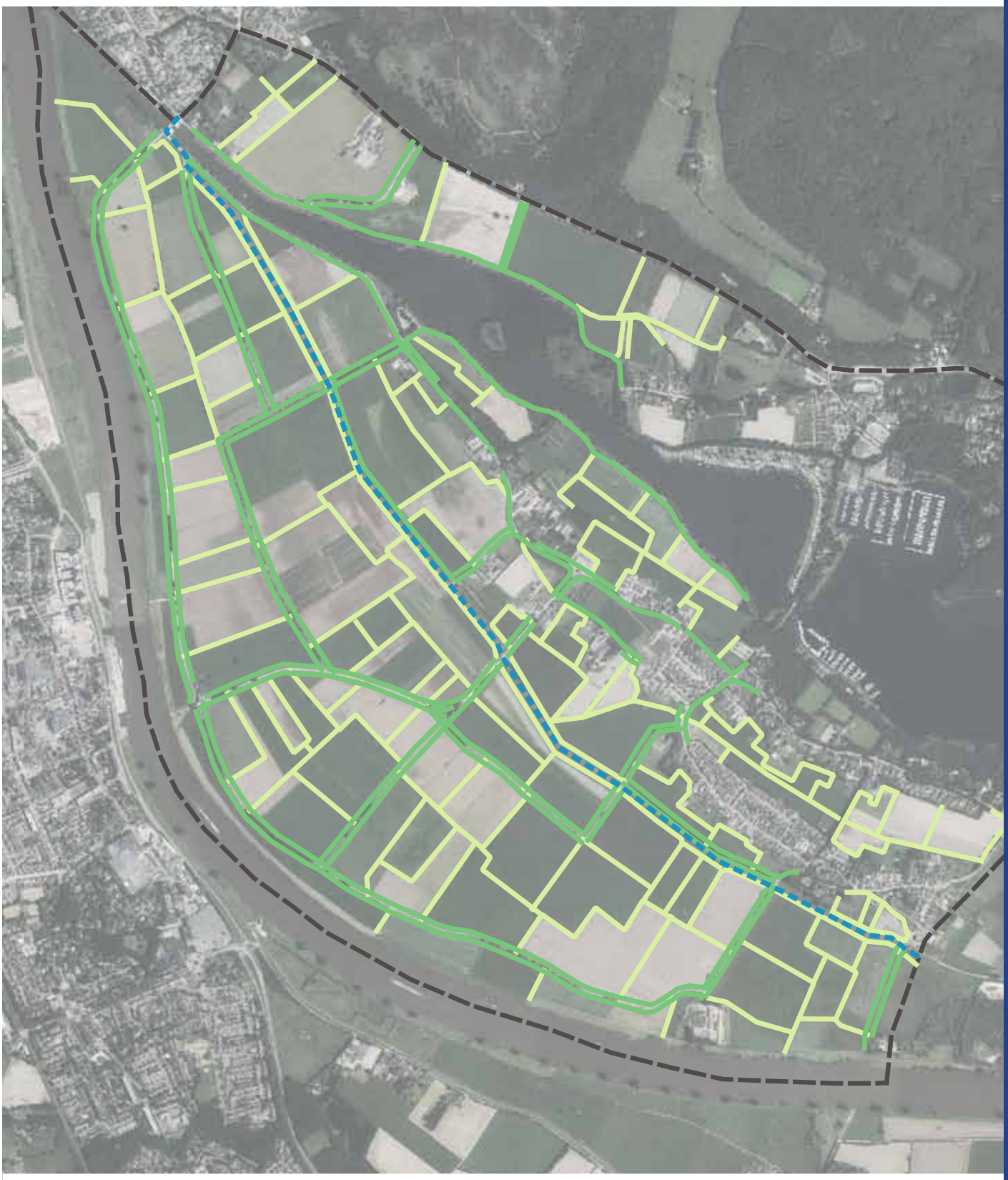

Legenda

- Plangebied
- Heggen langs wegen
- Heggen langs percelen
- Grens buitendijks binnendijks

0 250 500 750 1000 m

N

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Scenario 3: Fijnmazig

Doel: Herstel van een fijnmazig heggenpatroon.
Resultaat: enorme toename van biodiversiteit/ belevingswaarde.

- Totale heglengte ca 78km
- Boerenland: 48km, waarvan 40km nieuw
- Gemeente: 30km, waarvan 20km nieuw

In dit scenario wordt het Maasheggengebied hersteld tot een niveau zoals het zich nog hier en daar toont aan de Brabantse kant van de Maas.

Voor de gemeente blijft de inzet net als in scenario 1 en 2 het consequent behagen van de wegen in het gebied. Het scenario bevat een uitgebreid, kleinschalig heggennetwerk op boerenland van ongeveer 48 km. Hiervoor is een extra aanplant van zo'n 40 km aan heggen nodig.

Het gebied kan zich qua dichtheid van het heggenpatroon meten met de Maasheggen aan de Brabantse kant. Het scenario voldoet echter niet aan de gestelde wens agrariërs duurzaam in staat te stellen in de uiterwaarden met heggen te boeren. Dit scenario vereist een zeer forse investering om de boeren en andere gebruikers in staat te stellen niet alleen de heggen te beheren, maar ook op kleinschalige wijze te boeren, terwijl de markt schaalvergroting vereist. De bijdrage van dit scenario aan de biodiversiteit zal hoog zijn en ver uitstijgen boven scenario 1 en 2. Ook recreatief zal dit scenario hoog scoren.

Visualisatie van fijnmazig scnenario

Kaart 12: Fijnmazig scenario

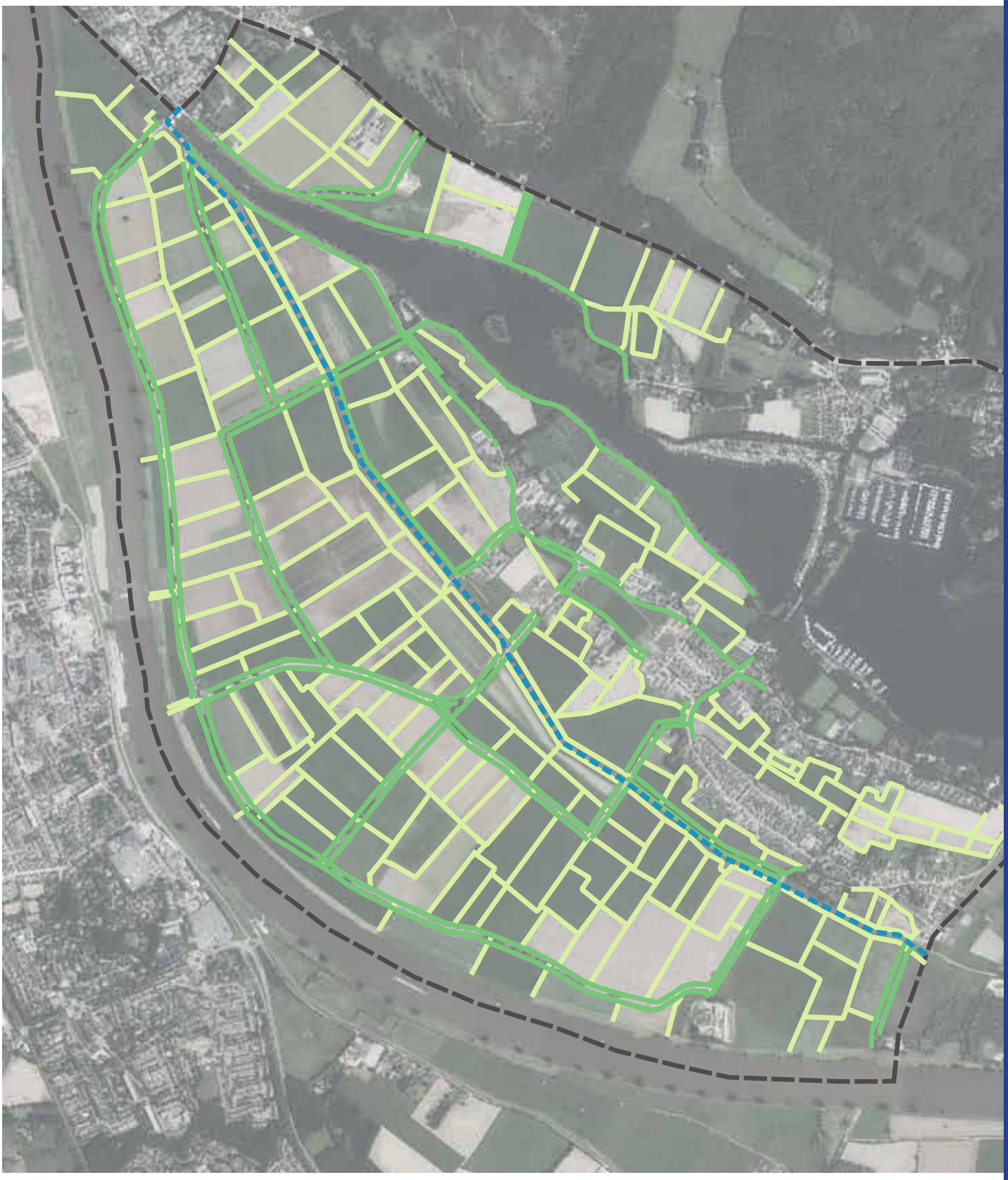

Legenda

- Plangebied
- Heggen langs wegen
- Heggen langs percelen
- Grens buitendijks binnendijks

0 250 500 750 1000 m

N

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Kostenindicatie

Financieel lopen de scenario's behoorlijk uiteen (zie ook de bijlage achterin dit rapport voor de kostenindicatie). Op basis van marktconforme normbedragen bedragen de inrichtingskosten ongeveer €125.000 (minimaal), €240.000 (grofmazig) en €312.000 (fijnmazig). Het aandeel van de gemeente hierin bedraagt ongeveer €110.000 aan inrichtingskosten voor het behagen van wegen.

De jaarlijkse beheerkosten, gebaseerd op marktconforme normbedragen en uitgaande van een percentage 30% struweelheg versus 70% knip -en scheerheg, verhouden zich als volgt: scenario 1: €40.000, scenario 2: €60.000 en scenario 3: €70.000. De gemeentelijke beheerkosten zijn in alle scenario's gelijk. Het bedraagt een toename van circa €15.000 per jaar ten opzichte van het huidige onderhoudsbudget.

Totdat de belemmeringen omtrent aanplant van nieuwe heggen in het buitendijkse gebied zijn opgelost, kan de gemeente in eerste instantie alle binnendijkse wegen beplanten. Dit resulteert in een netwerk van 12 km heggen langs binnendijkse wegen. Hiervoor is ongeveer 9 km nieuwe aanplant nodig, wat een investering in aanleg betekent van circa €50.000. Tevens zullen hierdoor de jaarlijkse beheerkosten toenemen met bijna €7.000.

Kansen en dilemma's

Dilemma's ontwikkeling Maasheggen

Gebied op slot

Het is op korte termijn niet mogelijk om tot volledige realisatie van 1 van de 3 scenario's te komen, omdat heggenherstel in de uiterwaarden wordt belemmerd door de hieronder toegelichte aspecten.

Voor het aanplanten van heggen in het stroomvoerend regime van de Maas(de uiterwaarden) is een vergunning in het kader van de Waterwet verplicht. Zo'n vergunning maakt in feite alleen kans als er ook gecompenseerd wordt – kortom: wanneer op andere locaties vermindering van belemmering in het stroomgebied plaatsvindt. Het proces van individuele vergunningsaanvragen om tot realisatie van 1 van de 3 scenario's te komen, waarbij dure rekenbureaus moeten worden ingeschakeld voor hydraulische berekeningen, is niet werkbaar en realistisch.

Daarnaast vraagt de waterveiligheid langs de Maas om ingrepen waarover nu nog veel onduidelijkheid bestaat. Met betrekking tot waterveiligheidsingrepen circuleren er verschillende tracés voor een hoogwatergeul, die wisselend de voorkeur hebben bij Rijkswaterstaat, de provincie, de gemeente en bij de ontgronder. Vooruitlopend op mogelijke ingrepen, heeft de firma Teunesen een groot aantal grondposities in het gebied ingenomen.

Terwijl op dit moment een mogelijke ingreep in de uiterwaarden nog jaren op zich kan laten wachten, werpt alleen al het plan daartoe zijn schaduw ver vooruit. Rijkswaterstaat zal op mogelijke tracés van de hoogwatergeul geen heggen vergunnen. De ontgronder zit ook niet te springen om nieuwe heggen op zijn grond. De grond dient mogelijk uitgeruild te worden om zo de beoogde tracéonderdelen in handen te krijgen. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat er vrijwel geen heggen kunnen worden aangeplant, zolang de tracékeuze voor een hoogwatergeul niet is gemaakt.

Agrarische sector

De 75 tot 100 hectare oppervlakte die nodig is voor een hoogwatergeul, zal enkel agrarische bedrijven in de problemen zal brengen, of het hen zelfs onmogelijk maken voort te bestaan. Daarnaast zal de bereidheid van agrariërs om nog meer grond kwijt te raken voor heggenherstel niet groot zijn.

Dilemma's Financiering Maasheggen

Het laatste knelpunt is een gebrek aan duurzame lange termijn financiering. Zelfs als Natuurrijk Limburg samen met de provincie Limburg alles op alles zou zetten om het budget voor agrarisch natuurbeheer in Limburg, en dus ook specifiek in de Maasheggen, structureel te verhogen, dan nog zijn deze vooral uit Brussel afkomstige geldbronnen verre van zeker in de toekomst. De eerlijkheid gebiedt dit te zeggen. Het is ook niet erg reëel dat de gemeente, met een eigen inspanning van 20 km aanleg van heggen langs wegen, met een duurzame financiering kan komen.

Bovendien is extra financiering noodzakelijk om boeren extra te kunnen vergoeden voor het behoud van de soms nog aanwezige kleinschalige heggenpatronen op hun land. Ook is het belangrijk om lange termijn financiering voor boeren te kunnen garanderen, in plaats van de nu geldende contractperiode van 6 jaar.

Kansen ontwikkeling Maasheggen

Gebiedsdynamiek

Met het oog op herstel van Maasheggen zit het gebied op slot, maar door slim gebruik te maken van de te verwachte gebiedsdynamiek zijn er mogelijkheden voor herstel van Maasheggen op behoorlijke schaal.

Het lijkt dus verstandig om de eventuele hoogwatergeul zo snel mogelijk te realiseren. Of tenminste procedureel vast te leggen om zo de gewenste duidelijkheid te verschaffen. De aanleg van een hoogwatergeul zal een aantasting van het gebied betekenen en op bepaalde locaties zullen, afhankelijk van het tracé, Maasheggen moeten worden gerooid.

De schade van de ontgronding en schade aan de bestaande Maasheggen zal gecompenseerd moeten worden, waardoor een volwaardig heggenlandschap kan worden afgedwongen. De vergunning voor nieuwe heggen kan hand in hand gaan met de ontgrondingsvergunning. De geringe waterstandsverhoging als gevolg van de aanplant van heggen kan namelijk in één keer gecompenseerd worden door dit te koppelen aan de gerealiseerde waterstandsverlaging vanwege de te graven hoogwatergeul.

Agrarische sector

Onttrekking van landbouwgrond ten behoeve van de realisatie van de hoogwatergeul is problematisch voor de agrarisch sector. Echter, de rol van de boer is juist essentieel in het voortbestaan van het Maasheggenlandschap. Het cultuurlandschap kan alleen behouden blijven indien het een levend landschap is, waarin gewerkt kan worden. Het landschap inrichten als een museum, waardoor er geen economisch resultaat meer valt te behalen voor de boer, zal op den duur de doodsteek betekenen voor het Maasheggenlandschap.

Ten eerste zal de ontwikkeling van het heggenlandschap daarom aangepast moeten worden aan de moderne schaalgrootte van de landbouw. Daarnaast zullen er maatregelen genomen moeten worden om toekomstbestendige agrarische bedrijven in het gebied te houden. Een mini-kavelruil, en op termijn een erkenning van kansrijke agrarische bedrijven met opvolger, behoren tot de opties. De gemeente zal hierin het voortouw moeten nemen om partijen samen te brengen. Tot slot liggen er voor de minder intensieve bedrijven mogelijkheden om hun verdienmodel meer richting het agrarisch natuurbeheer of de recreatietak te verschuiven.

Landschapsbeleving stimuleren

Beleving van het landschap en de daarin aanwezige verhalen van vroeger en nu, dienen centraal te staan in de toeristische benutting van het gebied. De uiterwaarden met hun heggen vormen een mooie aanvulling op de waterrecreatie, wandelbossen, heide, heuvels en vennen, waardoor de belangstelling voor het gebied ongetwijfeld zal groeien.

Wat echter tot nu toe onvoldoende belicht wordt, is de geschiedenis. De verhalen dienen zichtbaar te worden in het landschap. De broers van Willem van Oranje sneuvelden hier en de Helkuil, het Vagevuur en het net over de grens in het Reichswald gelegen tranendal zijn allen namen die verwijzen naar de slag op de Mookerheide. Het zou de streek en topografie verduidelijken, maar ook de slag tot leven kunnen roepen. Dit past bij deze tijd, waarin ‘re-enactment’ veel mensen trekt en geschiedenis levensecht doet laten herleven. Het naspelen van deze slag zal op Nederlandse schaal hoge ogen gooien. De Maasheggen en de uiterwaarden stonden in deze slag evenzeer in het centrum. Stichting Huys te Moock, die afgelopen jaren zeer verdienstelijk werk heeft verricht, verdient dan ook alle hulp en ondersteuning om de verdere ‘vermarkting’ van de slag ter hand te nemen.

Het is tevens van belang dat de toeristische sector gestimuleerd wordt. Zachte gebruiksvormen, zoals bijvoorbeeld kamperen bij de boer en B&B’s dienen te worden gestimuleerd door positieve toelatingsplanologie. Deze zachte gebruiksvormen vergrote de

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

mogelijkheden voor natuur -en landschapsbeleving, waarbij rust en de daarbij passende recreatievormen (fietsen, wandelen, kanoën, paardrijden) juist worden gestimuleerd. Een toeschietelijk beleid vanuit de gemeente is ook gepast om zorg te dragen voor publieksvriendelijke routes. Het betreft hier routes vanuit verblijfsrecreatie locaties in de Maasheggen naar restaurants en winkels. Ook het openbaar vervoer in en nabij de dorpen verdient aandacht.

Kansen financiering Maasheggen

Voldoende geldstromen vanuit zowel de publieke als private sector zijn nodig om duurzame financiering van het Maasheggenlandschap te kunnen garanderen voor de lange termijn. Voor de publieke geldstromen betekent dit dat landschapsorganisaties en collectief Natuurrijk Limburg consequent het belang van de Maasheggen moeten communiceren richting de provincie en het rijjk om voldoende budget te behouden. Dit is echter onvoldoende en daarom dienen ook onderstaande kansen benut te worden.

Ten eerste liggen er grote kansen met betrekking tot financiering van Maasheggenherstel en beheer, als de ingrepen omtrent de hoogwatermaatregelen met de bijbehorende verplichting tot compensatie goed worden benut. Daarnaast zal een extra Maasheggenfonds moeten worden opgericht, dat wordt gevoed vanuit private geldstromen. Particuliere geldstromen dienen apart gehouden te worden van overheidsgelden, zodat beheervergoedingen beschikbaar komen voor bijvoorbeeld landschapselementen die niet onder het huidige agrarisch natuurbeheer vallen (zoals overstaanders). We bevelen aan om hiervoor ook een ondernemersvereniging 'Vrienden van de Maasheggen' op te richten. Het Maasheggenfonds kan worden aangevuld door iedere ruimtelijke ingreep in het buitengebied niet lokaal te compenseren, maar door de financiële input aan het Maasheggenfonds toe te bedelen. Het bestaande 'Fonds Kwaliteitsverbetering Buitengebied' zou ten dele of geheel ten dienste van Maasheggenherstel kunnen worden aangewend.

'Vrienden van de Maasheggen'

Het bedrijfsleven dient actief geïnteresseerd te worden om bij te dragen aan het herstel en behoud van een aantrekkelijke gemeente als vestigingsklimaat. Ook voor de werknemers heeft werken in een landschappelijke fraaie omgeving meerwaarde. Lidmaatschap van 'Vrienden van de Maasheggen' of adoptie van heggen en wandelpaden behoren tot de mogelijkheden.

De gemeente kan dit in hoge mate stimuleren per bedrijventerrein of sector en zeker bij de recreatiesector. Alle recreatiegerichte bedrijven, verblijfsrecreatie ondernemingen en van recreatie profiterende horeca ondernemingen, hebben een deel van hun inkomsten aan de geschiedenis en het landschapsschoon te danken. Inkomsten teruginvesteren in het in stand houden en verbeteren van de kwaliteit van de streek, en gezamenlijk investeren in activiteiten en manifestaties die daarmee samenhangen is gewenst, waardoor de spreekwoordelijke kip met de gouden eieren nooit van de leg raakt. Tevens is het voor ondernemers fiscaal voordelig om dit soort 'groene investeringen' te doen.

5 Bewoners-participatie

Dit hoofdstuk beschrijft de mogelijkheden voor bewonersparticipatie bij de uitvoering van de visie. We willen graag voorop stellen dat bewonersparticipatie volgens ons niet tot doel moeten hebben om het herstel en onderhoud van de Maasheggen efficiënt en goedkoop te laten uitvoeren. Omdat de heggen op grote schaal moeten worden onderhouden in een bovendien vrij kort tijdsbestek, kan dit het efficiëntst machinaal worden uitgevoegd door een ervaren groenploeg. Bewonersparticipatie bij het herstel en onderhoud van het Maasheggenlandschap in Mook en Middelaar kan echter een grote toegevoegde waarde hebben als het gaat om het creëren van draagvlak en geven van natuureducatie. Wij zullen hieronder verschillende opties bespreken, waarmee deze doelen kunnen worden nagestreefd.

Boomfeestdag

Jaarlijks vindt op elke derde woensdag van maart de Nationale Boomfeestdag plaats. Het doel van deze dag is om kinderen van groep 6 (9 en 10 jaar oud) meer inzicht, kennis en begrip van bomen bij te brengen. Jaarlijks doen ongeveer 115.000 kinderen mee aan de Boomfeestdag, in bijna 80% van de gemeenten, waar ze in totaal ruim 200.000 bomen planten. Tijdens een boomfeestdag hoeven niet perse bomen te worden geplant. Het aanplanten of onderhouden van een heg kunnen ook tot de activiteiten behoren.

Meestal wordt de boomfeestdag door de gemeente georganiseerd en is een ambtenaar van de gemeente de contactpersoon. Deze zorgt voor de locatie en het plantmateriaal, benadert de basisscholen en nodigt hen uit, bestelt het les- en voorlichtingsmateriaal en maakt het programma voor de dag. De dag kan ook (mede) georganiseerd worden door een school, een particulier of een natuur- en milieuorganisatie (zoals Animo of IVN).

De gemeente kan de boomfeestdag gebruiken als gelegenheid om een groot publiek van kinderen en ouders te enthousiasmeren en betrekken bij het Maasheggenlandschap. De Boomfeestdag kan ook op een andere dag worden georganiseerd dan de derde woensdag van maart. Het project zou bijvoorbeeld van start kunnen gaan met een hegplantdag in samenwerking met basisscholen (al dan niet in combinatie met Boomfeestdag). Op deze manier kan er in de pers ruchtbaarheid gegeven worden aan de start van het herstel van het Maasheggenlandschap.

Scholen

Het betrekken van kinderen bij het Maasheggenlandschap hoeft niet te gebeuren tijdens de Boomfeestdag. Scholen kunnen ook worden geënthousiasmeerd voor een jaarlijkse natuureducatieochtend of –middag rond het thema Maasheggenlandschap. Na een uitleg in de klas, gaat de groep naar buiten. De kinderen kunnen spelenderwijs kennis maken met de natuur, door bijvoorbeeld een heg te planten of essen en wilgen te knotten. Op middelbare scholen worden ook steeds meer dagen georganiseerd om met de jongeren buiten aan de slag te gaan. Een ‘adoptieproject’, waarbij een school een element adopteert (zoals een rij wilgen) en jaarlijks het onderhoud verzorgt, zorgt voor continuïteit en kan meer zichtbaarheid geven aan het natuuronderwijs.

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Kinderen planten een boom tijdens Boomfeestdag

Vrijwilligers aan het werk tijdens de natuurwerkdag

Dit werk moet natuurlijk wel begeleid worden. Animo biedt geregeld workshops aan op basisscholen, vaak geholpen door een externe instantie zoals Natuurmonumenten. IVN heeft vooral ervaring met natuureducatie (in de klas). Een club als Stichting IKL begeleidt ook kinderen bij natuurbeheer. Zo heeft Stichting IKL sinds 1990 een adoptieproject kleine landschapselementen, waar meer dan honderd basisscholen aan deelnemen, en begeleiden ze ook steeds meer middelbare scholen. Vaak worden bij zulke natuurochtenden of –middagen ook lokale vrijwilligers en (groot)ouders van kinderen ingeschakeld, om de betrokkenheid zo groot mogelijk te maken.

Natuurwerkdag

Voor de natuurwerkdag wordt zowel landelijk als provinciaal reclame gemaakt door de initiatiefnemers. Door de Maasheggen van Elke eerste zaterdag in november vindt op allerlei plekken in Nederland de natuurwerkdag plaats, een initiatief van LandschappenNL, de koepelorganisatie van de provinciale landschapsbeherende en terreinbeherende organisaties. Op zo'n 500 locaties in Nederland wordt op deze dag door vrijwilligers in de natuur gewerkt. In Limburg is Stichting IKL nauw betrokken bij de organisatie van de dag.

Mook en Middelaar aan te melden als locatie voor de natuurwerkdag, kan worden meegelift op de bekendheid van de natuurwerkdag. Op de website van de natuurwerkdag worden alle locaties weergegeven waar vrijwilligers aan de slag kunnen gaan. Het is echter belangrijk om ook zelf op lokale schaal promotie te maken voor de dag. In de praktijk worden veel deelnemers van de natuurwerkdag meegenomen door een kennis die al actief is in het vrijwillige natuurbeheer.

De organisator van de natuurwerklocatie is verantwoordelijk voor de vrijwilligers. Dit is verzekeringstechnisch een niet onbelangrijk punt. Stichting IKL kan hier een rol in spelen. Wanneer er een enthousiaste groep bewoners is die op tijd aangeeft mee te willen doen met de natuurwerkdag, kan IKL mogelijk helpen bij de begeleiding tijdens de dag en het verzorgen van gereedschap. In dat geval zou het IKL ook de verantwoordelijke partij zijn. Een andere mogelijkheid is dat IKL een bestaande natuur- of milieuclub als Animo ondersteunt waar nodig. Zij kan bijvoorbeeld adviseren welke polissen nodig zijn om aan de Arbowet te voldoen, gereedschap uitlenen of voor begeleiding zorgen tijdens de dag zelf. Animo heeft afgelopen jaren in samenwerking met Natuurmonumenten meegedaan aan de Natuurwerkdag en zouden ook een bijdrage kunnen leveren om dit in het Maasheggengebied te organiseren.

Heggenvlechten

Heggenvlechten heeft in 2015 de formele status gekregen van 'Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland'. De afgelopen jaren is de aandacht voor dit eeuwenoude ambacht toegenomen. Zo worden er maandelijks cursussen georganiseerd door heel Nederland, trekt het jaarlijkse kampioenschap Maasheggenvlechten sinds 2005 duizenden bezoekers, en is er in 2012 een Gilde van Heggenvlechters opgericht.

Hoewel het onderhoud van de Maasheggen op grote schaal beter machinaal kan worden uitgevoerd, is het vlechten van heggen juist bij uitstek handwerk. Omdat de Maasheggen van oorsprong vlechtheggen waren, zou het een toevoeging zijn als een deel van deze heggen gevlochten werden. Dit zou op strategische locaties langs een toeristisch route kunnen gebeuren, om voorbijgangers een beeld te geven van het vroegere landschap. Wanneer er bereidheid is onder inwoners van Mook en Middelaar (wellicht onder vrijwilligers van Animo of IVN Maas en Niers), zou er een heggenvlechtcursus georganiseerd kunnen worden. Heg & Landschap heeft hier bijvoorbeeld veel ervaring mee, zowel voor beginnende als gevorderde heggenvlechters. Deze groep vrijwilligers zou, wanneer zij daar interesse in hebben, ieder jaar een bepaalde lengte heg kunnen vlechten. Bij de heg kan een informatiebord worden geplaatst dat uitleg geeft over de geschiedenis van het heggenvlechten langs de Maas, en aangeeft door wie de heg wordt onderhouden.

Het Nederlands Kampioenschap Heggenvlechten vindt elk jaar plaats op de tweede zondag van maart in de gemeente Boxmeer. Het evenement trekt 4000 tot 10.000 bezoekers. Tijdens deze dag nemen ongeveer 40 teams van 2 tot 4 heggenvlechters het tegen

elkaar op. Elk team vlecht 8 tot 10 meter heg. Ze zijn allemaal geoefend in de regionale vlechtmethoden van ruim een eeuw geleden. Wanneer zich in de gemeente Mook en Middelaar een heggenvlechtersgroep ontwikkelt, zou deze groep mee kunnen doen aan het NK Heggenvlechten en op die manier het Maasheggenlandschap van Mook en Middelaar meer bekendheid kunnen geven.

Wanneer er binnen de gemeente Mook en Middelaar veel interesse is in het heggenvlechten, zouden er voor een breed publiek heggenvlechtcursussen aangeboden kunnen worden. Op termijn zou er dan ook een eigen dorpsheggenvlechtkampioenschap kunnen worden georganiseerd, waarbij verschillende inwoners uit Mook en Middelaar zich in ploegen kunnen verenigen om het tegen elkaar op te nemen.

Animo vlecht jaarlijks een stuk heg in het projectgebied, en wil dit ook in de toekomst graag blijven doen. Suggesties voor nieuwe locaties om te heggenvlechten zijn zeer welkom.

Het Nederlands Kampioenschap Heggenvlechten

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Bijlage

Kostenindicatie scenario's

Inrichting

Totale inrichtingskosten scenario's (gemeentelijke en particuliere grond)

Scenario's	*Totale lengte (km)*	*Benodigde aanplant (km)*	*Inrichtingskosten (aanschaf plantmateriaal en inplant)*
Minimaal	44	24	€ 124.800
Grofmazig	65	46	€ 239.200
Fijnmazig	78	60	€ 312.000

* Inrichtingskosten: €5.20 per meter
* Aanplant: 4 stuks per meter, zowel bij kniphaag als struweelhaag
* Meerkosten: raster €6 per meter

Totale inrichtingskosten gemeentelijke inzet

Heggen langs wegen	*Totale lengte (km)*	*Benodigde aanplant (km)*	*Inrichtingskosten (aanschaf plantmateriaal en inplant)*
Binnendijks	12	9	€ 46.800
Buitendijks	18	12	€ 62.400
Totaal	30	21	€ 109.200

Beheer

Totale beheerskosten scenario's (gemeentelijke en particuliere grond)

Scenario's	*Totale lengte (km)*	*Lengte knipheg (70%) (km)*	*Kosten snoeien driezijdig per jaar*	*Lengte struweelhaag (30%) (km)*	*Kosten snoeien en afzetten per jaar*	*Totale kosten per jaar*
Minimaal	44	30,8	€ 30.800	13,2	€ 9.900	€ 40.700
Grofmazig	65	45,5	€ 45.500	19,5	€ 14.625	€ 60.125
Fijnmazig	78	54,6	€ 54.600	23,4	€ 17.550	€ 72.150

Totale beheerskosten gemeentelijke inzet

Heggen langs wegen	*Totale lengte (km)*	*Kosten snoeien tweezijdig per jaar*
Binnendijks	12	€ 9.000
Buitendijks	18	€ 13.500
Totaal	30	€ 22.500

* Kosten beheer kniphaag: €1 per jaar per meter (driezijdig snoeien)
* Kosten beheer kniphaag: €0,75 per jaar per meter (tweezijdig snoeien)
* Kosten beheer struweelhaag: €0,75 per jaar per meter (€0,25 per jaar voor bijsnoeien zijkanten en €0,50 per jaar om eens in de 10 jaar terug te zetten)

Gehecht aan heggen: Visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar © VNC 2017

Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei

Maasheggen als katalysator voor duurzame ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei

Maasheggen

Een raamwerk voor verhalen

Inhoudsopgave

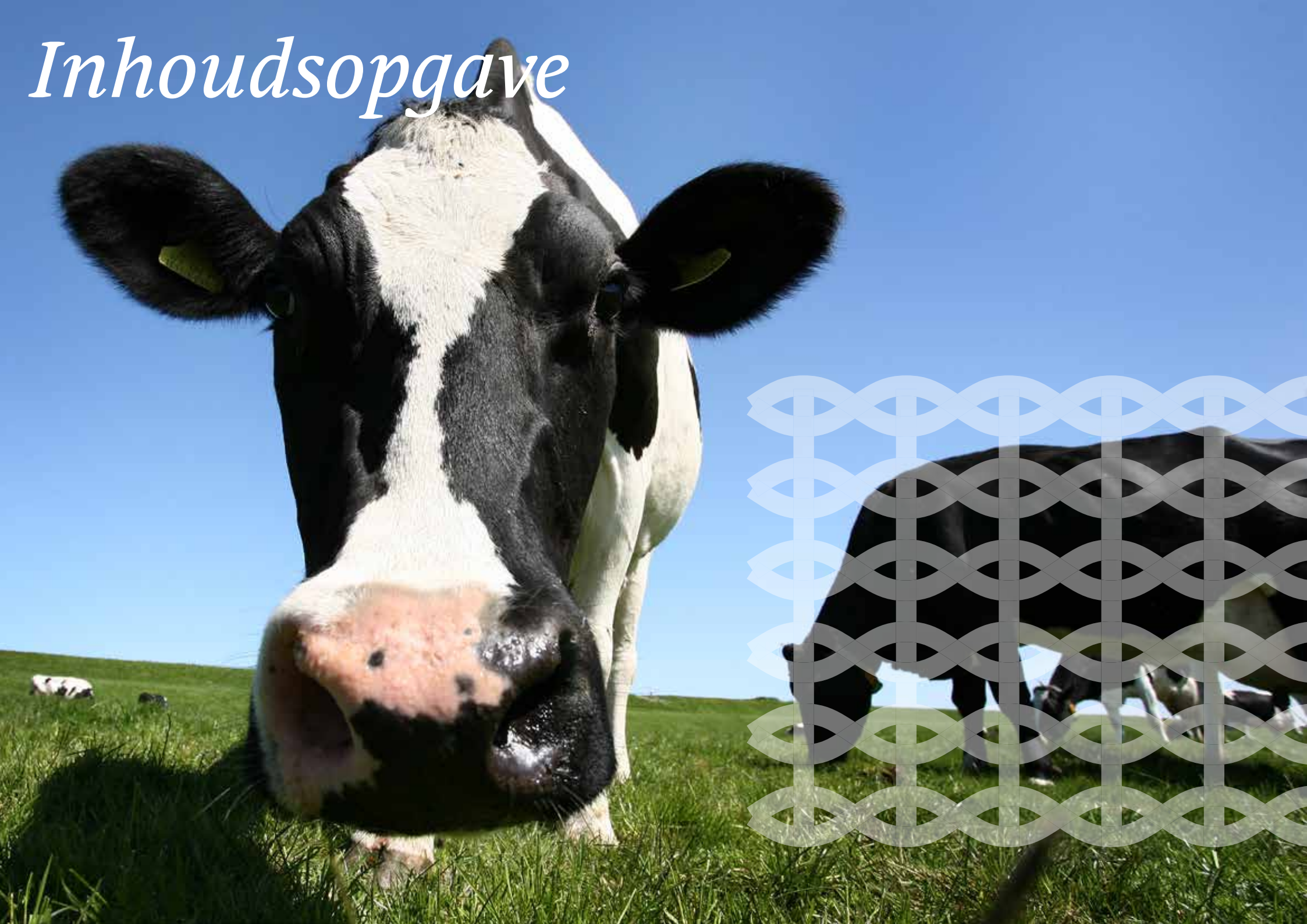

1. Inleiding 4
1.1 Terug naar Ruimte voor Herinnering 5
1.2 Tijd voor een nieuwe stap 6
1.3 Regionale ambitie als aanjager 7
1.4 Naar een nieuw integraal uitvoeringsprogramma 7
1.5 Uitvoeringsprogramma als vliegwiel voor samenwerking 8

2. Ambitie & opgaven 10
2.1 Ambitie 11
2.2 Kernopgaven 11

3. Organisatiekracht 12
3.1 Samenwerking 13
3.2 Programma-aanpak 13
3.3 Uitvoeringsorganisatie 14

4. Instandhouding, herstel en ontwikkeling Maasheggen 16
4.1 Inleiding 17
4.2 Ambitiekaart Maasheggen 17
4.3 Natuurinclusieve landbouw 19
4.4 Duurzame financiering Maasheggen 19
4.5 Gecombineerde inzet van instrumenten 22
4.6 Waterwetvergunning 23
4.7 Projectenoverzicht 23

5. Hoogwaterveiligheid en klimaatbestendigheid 24
5.1 Inleiding 25
5.2 Adaptieve uitvoeringsstrategie 25
5.3 Koploperproject 25
5.4 Ruimtelijke adaptatie 26
5.5 Beekherstel 26
5.6 Projectenoverzicht 26

6. Recreatief-toeristisch netwerk 28
6.1 Inleiding 29
6.2 Kraaijenbergse plassen 29
6.3 Duits Lijntje 30
6.4 Cultuurhistorisch monument Maasheggen 31
6.5 Hotspots langs de Maas 31
6.6 Koesteren van historische iconen 32
6.7 Versterken wandel- en fietsnetwerk 34
6.8 Projectenoverzicht 35

7. Verduurzamen van het gebied 38
7.1 Inleiding 39
7.2 Energieke landschappen 39
7.3 Energyfarming 40
7.4 Samenwerken in een energiecoöperatie 40
7.5 Projectenoverzicht 40

8. Vermarkten van het gebied 42
8.1 Inleiding 43
8.2 UNESCO-biosfeerstatus 43
8.3 Gebiedsmarketing Maasheggen 44
8.4 Streekproducten 44
8.5 Evenementen en activiteiten 44
8.6 Projectenoverzicht 47

Bijlagen
1. Projectenkaart
2. Projectenboek

Colofon

Dit uitvoeringsprogramma is opgesteld door:
Over Morgen

In opdracht van:
Gemeente Boxmeer
Waterschap Aa en Maas

Mede mogelijk gemaakt door:
Agrifood Capital

Status: Definitief
Datum: 14 december 2016

Inleiding

Maasheggen

1.1 Terug naar Ruimte voor Herinnering

"Duizenden jaren geschiedenis hebben vele sporen achtergelaten in de noordelijke Maasvallei op de grens tussen noord-Brabant en Limburg. Het is mogelijk om een tochtje door dit gebied te beleven als een spannende ontdekkingsreis door de tijd. De rivier, Maasduinen, Maasheggen, rivierterrassen, open akkers en het kralensnoer van dorpen leggen een tastbare getuigenis af van de manier waarop mens en landschap zich in het verleden aan elkaar hebben weten aan te passen."

Zo begint het voorwoord van de bestuurders die in 2005 gezamenlijk de visie 'Ruimte voor herinnering aan de Maasvallei' hebben geschreven. In deze visie op het gebied is de rijke cultuurhistorische en landschappelijke waarde van het gebied centraal gesteld als inspiratiebron voor nieuwe ontwikkelingen in het gebied. De noordelijke Maasvallei is een uniek gebied in de vallei van de Maas dat Brabant en Limburg verbindt. Elementen uit verschillende tijdperken die samenhangen met de rivier komen samen in dit gebied.

De bekendste en meest historische onderdeel van de noordelijke Maasvallei is het Maasheggenlandschap. De Maasheggen is het oudste cultuurlandschap van het land. Het is ons meest omvangrijke heggenlandschap waar een mozaïek van heggen, weides, drinkpoelen en oude knotbomen al eeuwen een veilige thuishaven bieden aan een bijzondere verscheidenheid aan planten en dieren. Het gebied strekt zich tussen de Maasterrasvlakte, Maasterrasrug, de Brabantse Peelontginningen en de Limburgse stuifduincomplexen. Het gebied omvat circa 275 km heggen op een oppervlakte van ongeveer 2.000 hectare. Karakteristiek voor Maasheggen is dat het landschap is verdeeld in een groot aantal kleine landbouwpercelen die van elkaar zijn gescheiden door meidoornheggen.

Op 31 oktober 2005 is een manifest ondertekend om de uitvoering van de visie te ondersteunen. Deze uitvoering ziet op vier ontwikkelthema's: watersysteem, stads- en dorpsuitbreiding, recreatie en Maasheggen. In de periode na 2005 is de ambitie van Ruimte voor Herinnering uitgewerkt in diverse beleidskaders en uitvoeringsprogramma's van individuele partijen in het gebied. Tot op de dag van vandaag wordt de visie Ruimte voor Herinnering nog steeds gezien als belangrijk fundament voor ontwikkeling en beheer van de noordelijke Maasvallei. Het zet de cultuurhistorische waarden en identiteit van het gebied centraal en dat is nog altijd het vertrekpunt voor de ontwikkeling van het gebied.

In 2010 is specifiek voor de Maasheggen een Integraal Gebiedsprogramma Maasheggen (IGP) opgesteld. Dit gebiedsprogramma dat is opgesteld

door DLG in samenwerking met de partijen in het gebied heeft met concrete projecten invulling gegeven aan de uitvoering van de visie 'Ruimte voor herinnering in de noordelijke Maasvallei'. Het belangrijkste doel van dit uitvoeringsprogramma is het herstellen van het heggenlandschap aan Brabantse zijde. Het programma is opgesteld rondom samenhangende programma's zoals realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur, verbeteren van agrarische verkaveling, realisatie van het Historisch Monument Maasheggen, versterken van de recreatieve mogelijkheden, behoud en versterking Maasheggen en duurzaam beheer en onderhoud. Hieraan zijn samenhangende doelen van Waterschap Aa en Maas en Rijkwaterstaat verbonden gericht op verbetering van het watersysteem. Met het gebiedsprogramma is een intensief en breed samenhangend gebiedsproces gestart waarbinnen diverse projecten zijn uitgevoerd. Nadat in december 2014 er een eind is gekomen aan het IGP Maasheggen, heeft het gebiedsproces in de Maasheggen enige tijd stilgelegen.

1.2 Tijd voor een nieuwe stap

Het is niet zo dat sinds 2014 niets is gebeurd. In 2014 is vanuit het Deltaprogramma een voorkeursstrategie vastgesteld voor de hoogwaterbescherming langs de gehele Maas en is het zogenaamde Koploperproject uitgewerkt met no-regret maatregelen die met voorrang kunnen worden aangepakt. De gemeenten Boxmeer, Cuijk, Mook & Middelaar, Gennep en Bergen werken vanuit hun gemeentelijke structuurvisies en landschapsontwikkelingsplannen aan diverse projecten in het gebied. De natuurorganisaties Brabants Landschap, Staatsbosbeheer en Vereniging Nederlands Cultuurlandschap werken aan het herstel en duurzaam beheer van de Maasheggen. Waterschap Aa en Maas rond haar beekherstelprojecten af in het gebied. En de provincies Noord-Brabant en Limburg werken samen met de gemeenten aan beleidsdoelstellingen op ontwikkeling van natuur, water en recreatie in het gebied.

Geconstateerd kan worden dat er diverse programma's en projecten lopen en/of recent zijn

geïnitieerd die de noordelijke Maasvallei verder ontwikkelen. De ambities en doelstellingen zijn veelal complementair, maar mogelijk ook conflicterend. Essentieel is om deze processen en programma's op elkaar af te stemmen zodat krachten en middelen in het gebied worden gebundeld. Met als resultaat dat de noordelijke Maasvallei en in het bijzonder het Maasheggengebied zich verder ontwikkelt.

1.3 Regionale ambitie als aanjager

De ambitie voor Noordoost-Brabant is om de regio te ontwikkelen tot een excellente agrifood-regio (AgriFood Capital) met internationale allure, nationale aantrekkingskracht en lokale samenwerkingsvormen. Met deze ambitie wil Noordoost-Brabant een sterk woon-, werk- en leefklimaat creëren. Dit vraagt om ontwikkeling van een goede infrastructuur, diversiteit in vestigingsmilieus voor ondernemingen én het versterken van de regio als aantrekkelijke leefomgeving. Versterking van de groen-blauwe structuren draagt hieraan bij. In 2014 heeft de regio Noordoost-Brabant de uitvoeringsstrategie 'Groenblauwe Structuren' opgesteld. Via een aantal kansrijke integrale gebiedsopgaven worden groenblauwe opgaven verbonden met thema's als economie, recreatie, cultuurhistorie, mobiliteit en verstedelijking. De noordelijke Maasvallei is één van die gebiedsopgaven. Groenblauwe Structuren is daarmee een aanjager voor het gebiedsgericht werken in de noordelijke Maasvallei.

1.4 Naar een nieuw integraal uitvoeringsprogramma

De gemeente Boxmeer en het waterschap Aa en Maas hebben het initiatief genomen om vanuit samenwerking een gebiedsgericht, integraal uitvoeringsprogramma voor de noordelijke Maasvallei op te stellen. Dit uitvoeringsprogramma is opgesteld en gefaciliteerd door bureau Over Morgen, maar is feitelijk een samenwerking tussen lokale partijen, natuurorganisaties en overheden in het gebied.

Het doel van het integrale uitvoeringsprogramma noordelijke Maasvallei is om gezamenlijk te werken aan samenhangende doelen op economie, wonen, toerisme & recreatie, landschap, cultuurhistorie, landbouw, water en duurzaamheid. Met als resultaat een uniek, divers en aaneengesloten gebied van groen-blauwe structuren met de potentie voor een UNESCO-biosfeerstatus.

In de noordelijke Maasvallei zijn verschillende programma's en gebiedsprocessen geïnitieerd die ingrijpen op de ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei, waaronder het herstel en duurzaam beheer van de Maasheggen als verbinder en katalysator voor het gebied. De bedoeling is om programma's en gebiedsprocessen samen te brengen in een uitvoeringsprogramma

als vertrekpunt voor een slagvaardige samenwerkingsorganisatie met gebiedsregie. Het opstellen van het uitvoeringsprogramma poogt een vliegwiel te zijn voor samenwerking in het gebied. Tevens geeft het uitvoeringsprogramma overzicht op projecten, middelen en werksystematiek. Dit vergroot mogelijkheden om slimme verbindingen te leggen tussen ambities, organisaties, initiatieven en middelen. De doelen van de lopende uitvoeringsprogramma's voor dit gebied staan niet ter discussie. Wel wordt in dit uitvoeringsprogramma een samenwerkingsorganisatie opgezet die met slagkracht deze doelen realiseert.

Het resultaat van het proces is een gedragen en haalbaar uitvoeringsprogramma dat initiatieven, projecten en opgaven samenhangend presenteert, zowel in woord (rapportage), beeld (kaarten) als overzicht (projectenboek). Het programma rangschikt initiatieven en projecten in ruimte en tijd, geeft prioriteiten weer en belegt verantwoordelijkheden. Dit uitvoeringsprogramma geeft enerzijds een gestructureerd overzicht van de veelheid aan initiatieven, projecten en opgaven en anderzijds leidt het samenwerkingsproces tot inzichten die kunnen leiden naar nieuwe projecten of het slim (financieel) combineren, verbinden en faseren van projecten. Anders gezegd, dit uitvoeringsprogramma is een balans tussen structureren wat er is en het richten van energie en creativiteit op nieuwe kansen.

1.5 Uitvoeringsprogramma als vliegwiel voor samenwerking

Het resultaat dat voorligt is niet alleen dit fysieke eindproduct. Het echte resultaat is dat dit uitvoeringsprogramma een stevig fundament biedt voor (hernieuwde) samenwerking in het gebied vanuit een gedragen ambitie voor het gebied. Pas als de totstandkoming van het uitvoeringsprogramma toekomstbestendig wordt doorgezet in een duurzame en energieke samenwerking, zowel ambtelijk als bestuurlijk dan heeft het gebied toekomst. Hierbij is het geaccepteerd dat er verschillende tempo's en planningen zijn voor het werken aan het de noordelijke Maasvallei en de Maasheggen in het bijzonder. Voor hoogwaterbescherming is overigens wel een integrale aanpak noodzakelijk.

In een breed bestuurlijk platform met alle actieve partijen in het gebied, zowel aan Brabantse als aan Limburgse zijde van de Maas, is gezamenlijk gesproken over de ambities en kernopgaven voor het gebied. Hierin is naar voren gekomen dat de partijen aan Brabantse zijde behoefte hebben om slagvaardig en operationeel vanuit een uitvoeringsprogramma te investeren in en werken aan het gebied. En dan vooral aan het hart van de noordelijke Maasvallei: het Maasheggengebied.

De partijen aan de Limburgse zijde hebben in 2013 het Masterplan Mooi Maasdal opgeleverd. De gebiedsontwikkeling Maasdal vormt één van de 4 programmalijnen in de uitvoeringsagenda

2011-2014 van de Regiovisie Bergen, Gennep en Mook & Middelaar. Het Masterplan Mooi Maasdal is een omvangrijk document met tal van suggesties en voorstellen voor de integrale gebiedsontwikkeling van het Maasdal met daaraan gekoppeld een kaderprogramma voor de uitvoering. De reikwijdte is breed en strekt zich uit van hoogwaterveiligheid en landbouw tot recreatie en toerisme, zorg en wonen.

De visie is uitgewerkt in 13 deelplannen die momenteel geheel of gedeeltelijk tot uitvoering worden gebracht. Deze plannen dragen bij aan de ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei. Een nieuw gebiedsproces, specifiek gericht op de noordelijke Maasvallei, is voor de gemeente Mook & Middelaar, gemeente Gennep en gemeente Bergen vooralsnog niet opportuun. Dit kan in de (nabije) toekomst wel zo zijn. Het herstel en duurzaam beheer van de Maasheggen aan Limburgse zijde is immers wel degelijk een doelstelling in Mooi Maasdal. De gemeente Mook & Middelaar heeft recent het initiatief genomen om een visie en uitvoeringsprogramma op te stellen voor het herstel en ontwikkeling van de Maasheggen.

De bestaande overheidsprogramma's zijn de katalysatoren voor de ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei. Eventuele conflicterende belangen vanuit de investeringsprogramma's worden blootgelegd en zijn bespreekbaar gemaakt. Maar ook kansen voor slimme verbindingen die ruimtelijk, programmatisch en financieel samenhangen zijn inzichtelijk gemaakt. Door integraal te werken worden samenhangende doelen gerealiseerd op onder andere economie, wonen, natuur, toerisme & recreatie, cultuurhistorie, landbouw en water. De uitdagingen voor het gebied bepalen de gezamenlijke uitvoeringsagenda en niet de sectorale beleidskaders van de individuele partijen in het gebied. De intentie van het uitvoeringsprogramma om doelen, energie, organisaties, mensen en middelen te bundelen en samen te werken aan dit unieke en historische gebied.

2. Ambitie & opgaven

Maasheggen

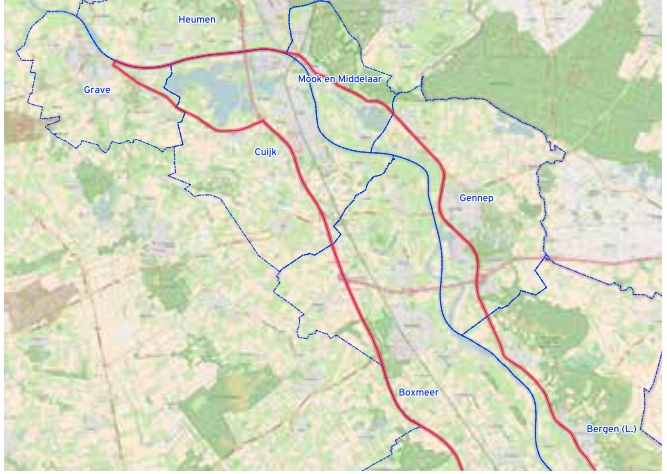

2.1 Ambitie

De noordelijke Maasvallei met de Maasheggen staat voor een keuze in de wijze waarop het gebied zich verder gaat ontwikkelen. Of de individuele partijen in het gebied gaan voor het realiseren van hun eigen doelstellingen en werken vanuit hun eigen projecten samen met de stakeholders die hiervoor van belang zijn. Of de partijen gaan als partners met collectieve organisatiekracht werken aan het realiseren van een gemeenschappelijke ambitie voor het gebied. Deze keuze kent geen goed of fout, maar het is van cruciaal belang dat de gebiedspartijen zich uitspreken of zij zich willen committeren aan de ambitie voor het gebied en hieraan een bijdrage willen leveren.

De gemeente Boxmeer, gemeente Cuijk, Waterschap Aa en Maas, Staatsbosbeheer, Brabants Landschap en Vereniging Nederlands Cultuurlandschap hebben aangegeven te willen gaan voor de volgende gezamenlijke ambitie:

"Het vanuit de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden ontwikkelen van de Maasheggen als een aaneengesloten natuurgebied met UNESCO-biosfeergebied, waarbij de Maasheggen een 'groene katalysator' is voor de ruimtelijke en economische ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei."

Deze ambitie geeft een wenkend perspectief voor het gebied. Partijen laten zich erdoor inspireren en het geeft energie. De ambitie is ook een uitnodiging om mee te doen. Nadrukkelijke inzet en investering van alle actieve partijen in het gebied is nodig om deze ambitie te verwezenlijken.

De omschreven ambitie zet een nadrukkelijke stip op de horizon en dat is een UNESCO-biosfeergebied status voor het Maasheggengebied. Een UNESCO-biosfeergebied status voor het gebied is alleen gelegitimeerd wanneer met vermeende krachten wordt gewerkt aan het herstel van het cultuurhistorisch landschap Maasheggen. De Maasheggen moet weer de parel van de Maasvallei worden. Als de parel blinkt, dan zal dat een katalysator zijn voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei als geheel. Door het gebied goed op de kaart te zetten met onderscheidende en inspirerende gebiedsmarketing, zullen recreanten en toeristen naar het gebied trekken. Dit geeft de toeristisch-recreatieve sector een impuls. Ondernemers krijgen ruimte om te investeren in het gebied en nieuwe activiteiten te ondernemen. Het gebied wordt dan een podium voor ondernemerschap.

2.2 Kernopgaven

De omschreven ambitie kan worden verwezenlijkt door te werken aan de kernopgaven en uitdagingen voor het gebied. Deze kernopgaven zijn gebiedsgericht en niet sectoraal. De kernopgaven en uitdagingen voor het gebied zijn:

1. Instandhouding, herstel en ontwikkeling van het Maasheggengebied
2. Hoogwaterbescherming en klimaatbestendigheid met behoud en herstel van cultuurhistorische waarden
3. Ruimtelijk-economische ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei met de speerpunten:
   - Ontwikkelen van een recreatief-toeristisch netwerk
   - Verduurzamen van het gebied
   - Vermarkten van de Maasheggen

De ontwikkeling van het Maasheggengebied, hoogwaterbescherming en de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei zijn samenhangende kernopgaven voor het gebied. Ze beïnvloeden en versterken elkaar. De noordelijke Maasvallei zal zich ruimtelijk en economisch ontwikkelen wanneer de Maasheggen 'tot bloei komen'. Door te investeren in het historische natuur- en cultuurlandschap zet het gebied zichzelf weer op de kaart. Het gebied wordt nog interessanter voor bedrijven en organisaties om zich te vestigen en voor toeristen en recreanten om te bezoeken. Dit vergroot mogelijkheden voor passende, economische functies op aantrekkelijke locaties.

De agrariërs in het Maasheggengebied krijgen kansen voor natuurinclusief en multifunctioneel boeren. Ook leent het gebied zich goed om een bijdrage te leveren aan de energietransitie. Door het benutten van de diversiteit aan ontwikkelmogelijkheden kan het gebied een volgende stap maken in haar ruimtelijk-economische ontwikkeling. De randvoorwaarde van hoogwaterbescherming door dijkversterking en waterberging is essentieel voor de toekomst van het gebied. De uitdaging is om deze veiligheidsmaatregelen te combineren met de ontwikkeling van het Maasheggengebied.

De gebiedsgerichte kernopgaven zijn uitgewerkt in concrete projecten in hoofdstuk 4 t/m 8. Dit deel van het uitvoeringsprogramma vormt feitelijk het projectenboek. Elk project is toegelicht in een projectenslide. Het projectenboek is een afzonderlijke bijlage bij dit uitvoeringsprogramma. De projecten zijn een momentopname naar huidige inzicht. Vanuit de samenwerkingsorganisatie wordt de projectenportefeuille jaarlijks bijgesteld op basis van onder andere voortschrijdend inzicht, prioriteit en beschikbare middelen.

3. Organisatiekracht

Maasheggen

3.1 Samenwerking

Tot op heden wordt in het gebied door individuele partijen aan projecten gewerkt vanuit eigen ambities. Dit leidt niet altijd tot de gewenste organisatiekracht. Partijen werken náást elkaar en nog te weinig mét elkaar. Hierdoor worden koppelkansen gemist. Tevens wordt vooralsnog onvoldoende over de eigen rol, belang en bevoegdheid heen gekeken. Het beschikbare instrumentarium, bestaande uit onder andere grondaankopen, subsidies, planologie, beleid en vergunningen kan efficiënter en meer in samenhang worden ingezet.

Uiteraard zijn er verschillende belangen, maar alleen door samenwerking kunnen resultaten in de het gebied worden bereikt. Met respect voor elkaars belangen de collectieve kracht van het de noordelijke Maasvallei ontwikkelen. Deze samenwerking stopt niet bij het afronden van dit uitvoeringsprogramma. Dit uitvoeringsprogramma is pas het begin van een duurzame samenwerking. Om de ambitie voor dit gebied te bereiken is een daadkrachtige uitvoering nodig met continue aandacht, regie, monitoring en bijstelling. Alle belanghebbende partijen hebben een verantwoordelijkheid in de uitvoering en de continue intensieve samenwerking. Wanneer dit niet kan worden geboden, dan is het van belang om dit open te delen met de partijen in het gebied, zodat de wederzijdse verwachtingen helder zijn. Daarnaast moet het mogelijk zijn voor partijen om in een latere fase hun rol en bijdrage te intensiveren omdat de omstandigheden op dat moment zo zijn.

Het realiseren van de genoemde ambitie vraagt samenwerking met en inzet van lokale agrarische ondernemers. Het uitvoeringsprogramma reikt diverse kansen aan voor de ontwikkeling van de agrarische sector, zoals onder andere natuurinclusieve en multifunctionele landbouw, energyfarming en de kansen die de toeristisch-recreatieve impuls in het gebied gaat bieden voor nieuwe verdienmodellen. Het uitvoeringsprogramma is daarmee ook een uitnodiging aan de (agrarische) ondernemers in het gebied om te participeren in de uitvoering van voorliggend uitvoeringsprogramma.

Zoals in de inleiding aangegeven is de behoefte om een slagvaardige samenwerkingsorganisatie in te richten die overgaat tot realisatie van voorliggend uitvoeringsprogramma. Tegelijkertijd

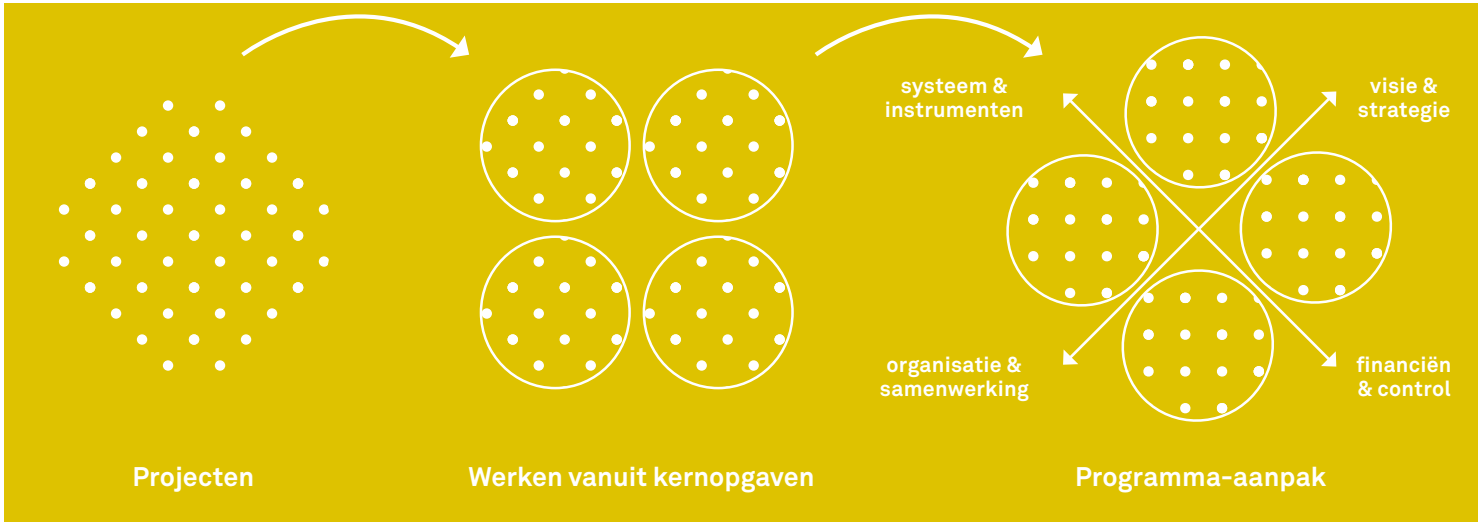

hebben de Brabantse partijen de wens om de samenwerking met de gemeenten en organisaties die werken aan de ontwikkeling van de noordelijke Maasvallei aan de Limburgse zijde van de Maas (i.c. gemeente Mook & Middelaar, gemeente Gennep en gemeente Bergen) te intensiveren. Onderstaande uitvoeringsorganisatie is in eerste instantie ingericht rondom de Brabantse samenwerkingspartners, maar staat open voor uitbreiding met Limburgse organisaties zodra één of meerdere van de Limburgse gemeenten besluiten om te participeren in dit programma.

3.2 Programma-aanpak

Samenwerken aan de noordelijke Maasvallei vraagt niet alleen werken aan projecten binnen kernopgaven, maar vraagt een programma-aanpak met programmasturing. Enerzijds dient er coördinatie te komen op de (samenhang tussen) de projecten. Anderzijds liggen er ook stevige uitdagingen op programmaniveau, zoals onder andere een stelselwijziging ten behoeve van duurzame financiering van Maasheggen, samenhang in inzet van instrumentarium, juridisch-planologische borging van de Maasheggen, lobby voor de UNESCO status, de samenhang tussen ambities/opgaven Deltaprogramma en herstel Maasheggen en de aantakking van de Limburgse ambities voor de noordelijke Maasvallei. Deze programmatische benadering gaat verder dan uitsluitend de coördinatie van (geclusterde) individuele projecten. Het is gericht op het integraal besturen van het programma: organisatie, samenwerking, aansturing, structureren, strategie, bestuurlijke aanhechting, en lobby.

3.3 Uitvoeringsorganisatie

Een goede en slagvaardige uitvoeringsorganisatie is essentieel voor het bereiken van de ambitie voor het gebied. Het opdrachtgeverschap voor het programma ligt bij een stuurgroep noordelijke Maasvallei. In de stuurgroep hebben de bestuurlijk verantwoordelijken van de betrokken organisaties zitting. Zowel organisaties aan Brabantse zijde als aan Limburgse zijde. De stuurgroep wordt voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter. De stuurgroep vormt een opdracht die ziet op de realisatie van het integraal uitvoeringsprogramma. De voorzitter van de stuurgroep krijgt het mandaat om deze opdracht uit te voeren. Voor de uitvoering

wordt een programmamanager aangesteld die de coördinatie, aansturing en operatie verzorgt. De programmamanager brengt operationele slagkracht en sturing. De voorzitter van de stuurgroep en de programmamanager onderhouden een werkrelatie. Zij krijgen mandaat vanuit de stuurgroep om beslissingen te nemen en te handelen vanuit de gelegitimeerde opdracht.

Het voorstel voor een onafhankelijk programmamanager is gebaseerd op de analyse dat er niet één partij is in het gebied die een trekkende rol kan en wil vervullen. Het IGP (2010) werd getrokken door DLG als onafhankelijke organisatie. Zij hadden een verbindende rol met expertise. Na de opheffing van DLG is deze rol weggevallen en wordt in het gebied gemist. Een (DLG-achtige) programma leidende rol dient terug te komen om de ambities en kernopgaven voor het gebied te realiseren.

De programmamanager werkt samen met een kerngroep van medewerkers van de deelnemende organisaties in de stuurgroep. Binnen de uitvoeringsorganisatie wordt gewerkt met projectgroepen. Vooralsnog zijn 4 projectgroepen voorzien: Ontwikkeling Maasheggen, duurzame financiering beheer Maasheggen, recreatie en toerisme en gebiedsmarketing. Het is aan de programmamanager en kerngroep om de projectgroepen definitief in te richten.

Deelnemende organisaties in de stuurgroep zijn vooralsnog:

- Gemeente Boxmeer
- Gemeente Cuijk
- Gemeente Bergen
- Gemeente Gennep
- Gemeente Mook & Middelaar
- Staatsbosbeheer
- Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
- Brabants Landschap
- Waterschap Aa en Maas

De provincie Noord Brabant en de provincie Limburg hebben aangegeven een faciliterende rol te willen vervullen waarbij ze haar eigen natuur- en wateropgaven wil inbrengen in en koppelen aan het uitvoeringsprogramma noordelijke Maasvallei. Rijkswaterstaat heeft een belangrijke rol bij de realisatie van voorliggende uitvoeringsprogramma. Enerzijds vanuit haar rol als vergunningverlener, anderzijds vanuit haar rol in het Deltaprogramma. Provincie Noord-Brabant, Provincie Limburg en Rijkswaterstaat zijn in ieder geval agendalid van de stuurgroep noordelijke Maasvallei en nemen – indien van belang – ambtelijk deel aan één of meerdere projectgroepen.

4. Instandhouding, herstel en ontwikkeling Maasheggen

Maasheggen

4.1 Inleiding

Het Maasheggengebied is het meest bekende onderdeel van de noordelijke Maasvallei. Het spreekt tot de verbeelding. De Maasheggen is van grote cultuurhistorische waarde. Maar helaas zijn de Maasheggen ook in verval. Veel van de heggen zijn verdwenen, beschadigd geraakt of krijgen niet het duurzaam beheer dat nodig is voor instandhouding. Een belangrijke doelstelling is het instandhouden, herstellen en ontwikkelen van de Maasheggen vanuit de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden.

In 2005 is vanuit de visie 'Ruimte voor Herinnering' een manifest ondertekend waarin deze doelstelling door alle betrokken partijen in het gebied is ondersteund. De visie is de basis geweest voor het Integraal Gebiedsprogramma Maasheggen 2010. Een groot deel van dit programma is uitgevoerd. Het programma is in 2014 grotendeels afgerond. Begin 2016 heeft de gemeente Boxmeer het initiatief genomen om in navolging van het IGP Maasheggen een integraal uitvoeringsprogramma voor de gehele noordelijke Maasvallei op te stellen. In dit uitvoeringsprogramma staat de doelstelling van instandhouding, herstel en ontwikkeling van het Maasheggengebied overeind.

4.2 Ambitiekaart Maasheggen

Een belangrijk project om invulling te geven aan de doelstelling voor de Maasheggen is het realiseren van het Natuurnetwerk Brabant (NNB). Nadat in het najaar van 2015 een verkenning heeft plaatsgevonden om de kansrijkheid voor realisatie van NNB in beeld te brengen, is in 2016 gestart met het project. Onder aansturing van Staatsbosbeheer is samen met vertegenwoordigers van gemeente Boxmeer, gemeente Cuijk, Waterschap Aa en Maas, Provincie Noord-Brabant, Brabants Landschap, Stichting Landschapsbeheer Boxmeer VNC en in overleg met ZLTO is gestart om een Ambitiekaart met groene ambities te maken. Op de kaart is opgenomen waar de gezamenlijke partijen de komende jaren het Maasheggenlandschap willen versterken. In de bijbehorende Uitvoeringsstrategie wordt beschreven op welke wijze er invulling gegeven gaat worden aan de Ambitiekaart. Een belangrijk onderdeel daarvan is de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant. Deze Ambitiekaart dient als basis voor verdere planuitwerking, grondruilen, uitvoeringsplannen en herbegrenzingsvoorstelen tbv doelrealisatie.

De resultaten van dit proces zijn opgenomen in de rapportage "Ambitie & Strategie Natuurnetwerk Brabant en overige groene doelen".

De hoofddoelstelling voor het programmagebied is om, vanuit de visie 'Ruimte voor herinnering in de noordelijke Maasvallei', integraal – in samenwerking tussen lokale partijen, terreinbeheerders en overheden – de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden in het Maasheggenlandschap te behouden en te versterken.

Binnen de Noordelijke Maasvallei zal een zestal natuurkerngebieden ontwikkeld worden:

- Kraaijenbergse Plassen / Beerse Overlaat
- Oeffelter Meent (natura 2000)
- Het Cultuurhistorisch Monument (Oeffeltsche en Beugense weiden)
- De Loerangel
- De Vortumse en Groeningse Bergjes
- Boshuizerbergen / Smakterbroek

Het uitgangspunt bij de ontwikkeling van de natuurkerngebieden is het concentreren van ecologische waarden, waardoor het gehele Maasheggengebied een robuuste ecologische basis heeft. Een dicht netwerk van Maasheggen in deze gebieden is daarom het streven. Het uitgangspunt is bovendien een goede historische referentie van de 19e eeuw, op basis van de Tranchotkaart van rond 1810. Dit betekent een gemiddelde maat van ongeveer 1 hectare per omzoomde weide. Het type maasheg in deze kerngebieden bestaat met name uit struweelheggen en enkele knip- en scheerheggen langs de buitengrenzen en de paden.

Uitgangspunt van de gezamenlijke partijen is om alle gronden binnen de natuurkerngebieden als natuur in te richten en binnen het Natuurnetwerk Brabant op te nemen. Binnen de natuurkerngebieden staat natuurrealisatie centraal: met name struweelheggen en natuurlijke graslanden. Landbouwgronden worden in zijn geheel omgevormd tot natuur. Inrichting kan plaatsvinden door particulieren, agrariërs, overheden en terreinbeheerders.

De natuurkerngebieden moeten geen losse eilanden worden. Het Maasheggengebied dient een groen lint te zijn van Cuijk tot aan Maashees. Hierbij vormen de brede natuurlijke oeverstroken langs de Maas al een belangrijke basis. De natuurkerngebieden dienen echter verder met elkaar verbonden te zijn via robuuste verbindingen met heggen en graslanden, zodat een robuust ecologisch netwerk ontstaat. Het is geen must om in deze gebieden volop gronden te verwerven, in te richten en over te dragen aan terreinbeherende instanties. In

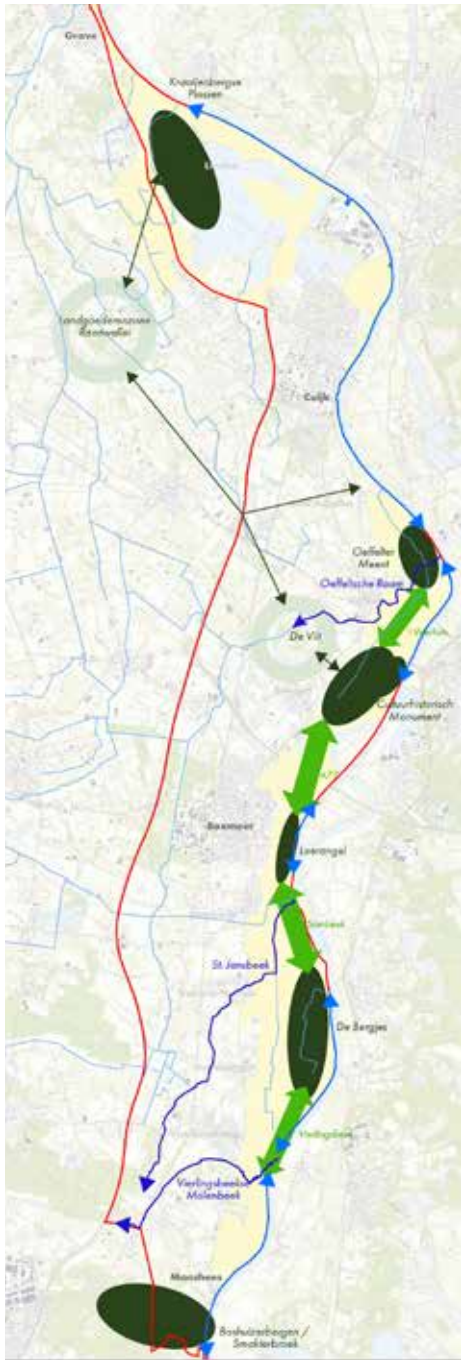

deze gebieden wordt veel meer de combinatie van agrarische bedrijfsvoering en ecologische / landschappelijke ontwikkeling opgezocht. De inzet van het instrument Ondernemend Natuurnetwerk past in deze gebieden perfect. Er is in deze gebieden een belangrijke rol weggelegd voor de agrarische sector. Tenslotte is het belangrijk dat de verbinding met natuurgebieden buiten het Maasheggengebied gerealiseerd worden, oa met de Vilt, de Zevenhutten en het Bestbos.

Natuurlijk is het ook wenselijk om de Maasheggen-structuur te behouden en te versterken buiten de natuurkernen en natuurkernverbindingen. Daarvoor is het gebied 'droge dooradering Maasheggen' op de kaart opgenomen. Voor dit gebied geldt in principe hetzelfde als in de natuurkernverbindingen, alleen heeft 'natuurontwikkeling' hier lagere prioriteit. Landbouw – passend binnen het gebied – staat voorop. Maar de inzet van Ondernemende NNB moet wel mogelijk zijn hier.

Op de Ambitiekaart zijn de natuurkerngebieden, de kernverbindingen en de droge dooradering weergegeven.

De Maasheggen is een belangrijk gebied in het te realiseren Natuurnetwerk Brabant. Natuurnetwerk Nederland (voorheen ecologische hoofdstructuur), is een netwerk van natuurgebieden en verbindingszones. Planten en dieren kunnen zich zo van het ene naar het andere gebied verplaatsen. Op plekken waar gaten in het netwerk zitten, legt de provincie nieuwe natuur aan. Het Brabantse deel wordt Natuurnetwerk Brabant genoemd (NNB). De provincie wil in 2027 alle gaten in het netwerk hebben gedicht met nieuwe natuur. De concrete ambities staan in het natuurbeheerplan.

Concreet staat binnen de Noordelijke Maasvallei nog de volgende opgave open (dd oktober 2016):

- Het aantal hectares NNB rijksdeel:
  - Verwerven/functieverandering & inrichting: 47 ha
  - Inrichten: 9 ha
- Het aantal hectares NNB provinciaal deel:
  - Verwerven/functieverandering & inrichting: 292 ha
  - Inrichten: 44 ha

De Ambitiekaart dient als uitgangspunt voor gesprekken met grondeigenaren over grondruil en inzet van instrumenten. Via een gebiedsgerichte aanpak is het de bedoeling om het Natuurnetwerk stap voor stap in te vullen. Hierbij wordt 'flexibel' omgegaan met gestelde natuurdoeltypen en NNB-begrenzing. Op basis van onderzoek (water, bodem, soorten) en op basis van gesprekken met grondeigenaren kan het immers zo zijn dat blijkt dat er andere natuurdoelen te realiseren zijn of dat blijkt dat juist natuur te realiseren is op plaatsen die nu niet begrensd zijn of andersom natuur niet te realiseren is op begrensde plaatsen.

Een groot deel van de Natuurkerngebieden is reeds als natuur ingericht en in eigendom van een terreinbeherende instantie. Binnen het Natuurnetwerk zijn deze percelen opgenomen als 'reeds gerealiseerd'. Er zijn ook nog percelen binnen het Natuurnetwerk die omgevormd moeten worden naar natuur: 'nog te verwerven

en in te richten' of 'nog in te richten'. En tenslotte is het wenselijk dat er extra percelen binnen het Natuurnetwerk worden opgenomen, met name in het Cultuurhistorisch Monument, de Loerangel en ter versterking van het Natura2000-gebied de Oeffelter Meent. Deze toevoeging van percelen betekent dat elders in en om de Noordelijke Maasvallei 'nog te verwerven en in te richten' of 'nog in te richten' hectares uit het Natuurnetwerk moeten worden gehaald. Uitgangspunt voor herbegrenzing tbv de Natuurkerngebieden is immers dat dit hectare neutraal plaatsvindt.

Op de werkkaart 'NNB balanskaart' in de genoemde rapportage is aangegeven dat er in principe voldoende mogelijkheden zijn om in balans te herbegrenzen. Op deze kaart is aangeven op welke plaatsen er kansen zijn voor 'schrappen van de NNB-titel' in ruil voor 'plussen NNB-titel in de kernen en de tussengebieden'. Deze kaart wordt niet vastgesteld en er wordt geen status aan gegeven. De kaart is bovendien aan veranderingen onderhevig en is daarom niet aan dit document toegevoegd. De kaart biedt alleen inzicht in de 'balanskans'. Pas bij concrete afspraken met grondeigenaren volgen er 'herbegrenzingsvoorstellen'. De afspraken die vastgelegd kunnen worden met grondeigenaren in de Kernverbindingsgebieden voor de inzet van Ondernemend Natuurnetwerk komen als plus op de 'NNB begrenzing'.

4.3 Natuurinclusieve landbouw

Duurzame en biologische landbouw komt snel op. De Rijksnatuurvisie 2014 breekt een lans voor natuurinclusieve landbouw. Bij natuurinclusieve landbouw zijn de negatieve effecten van de agrarische bedrijfsvoering op de natuur en landschap minimaal

en de positieve effecten van de natuur op de bedrijfsvoering maximaal. Dit nieuwe perspectief op de relatie tussen economie en natuur biedt kansen voor de agrariërs in het Maasheggen gebied.

De succesfactor voor de combinatie van landbouw met natuur is een effectief verdienmodel. Kern van het verdienmodel is dat niet alleen geld wordt verdiend met agrarische productie. Tegelijkertijd wordt ook waarde gecreëerd voor en mèt de natuur. Dit kan door de natuurwaarden of opbrengsten uit de natuur te vermarkten en door eigenschappen van de natuur te benutten in de bedrijfsvoering en daarmee bedrijfskosten uit te sparen.

Agrarische bedrijven kunnen meerwaarde realiseren via natuurbeheer. Dit vraagt samenwerking met partijen zoals waterschappen, natuurbeheerders, provincies, collega-ondernemers en maatschappelijke organisaties. Een ander verdienmodel voor agrarische bedrijven is gebaseerd op de combinatie van boeren en multifunctionele activiteiten. Dit zijn toerisme, zorg, educatie of streekproducten. Natuur versterkt de verschillende bedrijfsactiviteiten. (uit: *verdienmodellen natuurinclusieve landbouw*).

De agrariërs in het Maasheggengebied hebben kansen voor natuurinclusief en multifunctioneel boeren. Door natuurbeheer mee te nemen in de bedrijfsvoering ontstaan verdienmogelijkheden. Behalve de flora en fauna en de ondernemer, profiteren ook de toeristen en recreanten van het agrarisch natuurbeheer. Zij fietsen en wandelen immers in een veel aantrekkelijker landschap.

Om kansen van natuurinclusieve landbouw te delen met de agrarische ondernemers in het gebied worden cursussen aangeboden. Daarnaast wordt kennis gedeeld door diverse organisaties. Een voorbeeld is Van Akker naar Bos, een stichting ter bevordering van en het vergroten van kennis over een natuurlijke manier van voedselproductie. De stichting zet zich in voor biologisch boeren. De stichting start en coördineert projecten. Naast een stichting is het van Akker naar Bos ook een platform dat opgedane kennis populariseert voor politiek en pers.

4.4 Duurzame financiering Maasheggen

De financiering van het beheer van de Maasheggen is een grote uitdaging en een belangrijke sleutel voor de ontwikkeling van het gebied. De Maasheggen

worden beheerd door natuur- en landschaps-organisaties, particuliere grondeigenaren (agrarische ondernemers en burgers) en overheden.

a) de *terreinbeherende organisatie's (TBO's)* Staatsbosbeheer en Brabants Landschap beheren, ontwikkelen en verbeteren natuur en landschappen binnen het Natuurnetwerk Brabant (NNB). De beheervergoedingen komen uit het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). De organisaties leggen verantwoording af over de behaalde doelen.

b) de *particuliere grondeigenaren* kunnen via subsidies vanuit Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) vergoedingen krijgen voor het beheer van hagen en andere landschapselementen die liggen buiten het NNB, maar binnen aangewezen leefgebieden. De Maasheggen liggen binnen het leefgebied 'droge dooradering Maasheggen'. De kern van het subsidiestelsel ANLb is een collectieve streekgerichte benadering om het agrarisch natuur- en landschapsbeheer daar toe te passen waar dit het meest kansrijk is en waar de grootste deelnamebereidheid bij grondeigenaren is. De overheid maakt geen afspraken meer met individuele grondbezitters, maar met agrarische streekcollectieven. De collectieven zijn eindbegunstigde in het stelsel en daarmee eindverantwoordelijk. Zij staan dichter bij de praktijk van "de boer" en sluiten contracten met deelnemers voor agrarisch natuur- , landschaps- en waterbeheer af. De Collectieven zijn verantwoordelijk voor de betalingen, controles en de beheer-monitoring. De Collectieven zijn opgericht door de Agrarische Natuurverenigingen uit de regio. In het gebied van de noordelijke Maasvallei zijn 2 collectieven actief: ANB Oost-Brabant en Collectief Deltaplan Landschap (initiatief van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Louis Bolk Instituut en Werkgroep Grauwe Kiekendief). De collectieven hebben de doelstelling om doelstellingen op natuurontwikkeling te behalen door te werken met veerkrachtige landbouw.

c) de *overheden* betalen het beheer van hagen op gemeentegrond zelf. Zij kunnen in principe geen beroep doen op beheerregelingen. Als een particuliere organisatie het beheer uitvoert (op basis van een meerjarige beheer-overeenkomst met de gemeente) kan zo'n organisatie wel een beroep doen op ANLb.

Naast de SNL en ANLb zijn er nog andere beheersubsidies voor de Maasheggen, zoals:

- Groenblauw stimuleringskader (StiKA): een regeling van de provincie, gemeenten en waterschappen voor grondeigenaren (buiten het NNB en binnen aandachtsgebieden) die maatregelen treffen die bijdragen aan natuur- en landschapsontwikkeling.
- Subsidieregeling Verbindingen en Landschap: een regeling van de provincie Noord-Brabant voor het herstel van kleine landschapselementen op en rond het erf.
- Subsidieregeling Biodiversiteit en leefgebieden bedreigde soorten
- Subsidieregeling Natuur en Samenleving Noord-Brabant

Voor de realisatie van natuur binnen het Natuurnet-werk Brabant (zowel het Rijksdeel als het Provinciaal deel) is het Groenontwikkelfonds Brabant (GOB) van de provincie Brabant een belangrijke partner. Het GOB biedt subsidiemogelijkheden voor de omvorming van landbouwgrond naar natuurgebied middels aankoop of functieverandering en er zijn subsidiemogelijkheden voor de inrichting. In het fonds is 240 miljoen euro ondergebracht en ruim 2000 hectare grond. Het GOB zet een

integrale aanpak centraal: samen met bekende en nieuwe partners natuurdoelen realiseren, bij voorkeur zoveel mogelijk in samenhang met andere maatschappelijke doelen.

Ondanks de hoeveelheid aan subsidies functioneert het huidige subsidiestelsel in de Maasheggen nog onvoldoende om het Maasheggengebied integraal te herstellen en ontwikkelen. Het huidige construct van subsidies laat gebiedsgerichte maatwerkaanpak onvoldoende toe. De subsidieverstrekking is veelal een 'competitie' tussen individuele partijen in plaats van een integraal plan van samenwerkende partijen. De beherende partijen wensen in gezamenlijkheid tot een nieuwe en vernieuwende financieringsconstructie voor het gebied te komen. Dit vraag onderzoek en creativiteit. De samenwerking tussen de verschillende beheerders kan leiden tot lagere kosten. De inzet zal vooral gericht zijn op het vergroten van de investeringsmogelijkheden in het gebied. Hierin zijn twee sporen te onderscheiden:

1. *op de korte termijn (binnen 1 jaar) het effectiever en meer in samenhang inzetten van de beschikbare beheersubsidies.*

De beschikbare financiële instrumenten moeten in de juiste mix worden ingezet. Het stapelen en gericht inzetten van de beschikbare middelen vanuit samenwerking leidt tot herstel en duurzaam beheer van meer landschapselementen. Door gecoördineerd te werken vanuit de Ambitiekaart Maasheggen kunnen per gebied, project of activiteit/maatregel financiële regelingen worden benut.

2. *op de middellange termijn (1 tot 3 jaar) een transparant en duurzaam financieringssysteem ontwikkelen voor het Maasheggengebied.*

Een systeem dat investeringsmogelijkheden in het gebied creëert en zekerheid biedt voor de lange termijn. De inzet van publieke, maar mogelijk ook private fondsen is noodzakelijk. Naast de investeringsbereidheid van de lokaal actieve partijen is investering vanuit andere partijen essentieel om tot ontwikkeling en duurzaam beheer van de Maasheggen te komen. Mogelijk rechtvaardigt de ontwikkel- en investeringsbereidheid de aanspraak op Rijks- en/of Europese middelen. Het is hiervoor cruciaal dat vanuit de beheerders en investeerders in het Maasheggengebied een gezamenlijk en integraal beheervoorstel voor het hele gebied wordt uitgewerkt. Waarbij het gebied laat zien tijd, energie en middelen in het gebied te willen steken. Deze bereidheid is volop aanwezig. Er is door de gezamenlijke partijen in het gebied een nieuw plan gemaakt voor het herstel en ontwikkeling van de Maasheggen (zie paragraaf 3.2 en 3.3). Deze krachtige ontwikkelambitie is een belangrijke stap naar een toekomstige UNESCO-biosfeerstatus, die het Maasheggengebied de status van cultureel erfgoed geeft. Hiermee zijn de randvoorwaarden gecreëerd om tot een nieuw financieringssysteem voor het gebied te komen. Om andere (private of maatschappelijke) investeringspartners te binden is het vereist dat de financiering transparant is. Bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties blijken bereid om bij te dragen aan de natuur, onder voorwaarde dat duidelijk is wat met hun geld gebeurt en wat de overheid draagt.

Ook alternatieve vormen van financiering kunnen worden overwogen en onderzocht, zoals:

- een beleggingsfonds voor private investeringen in landbouwgrond, waardoor boeren kunnen vergroenen en de biodiversiteit in het landschap wordt bevorderd.
- inzetten van PAS middelen (Programma Aanpak Stikstof) voor de transitie van stikstofintensieve agrarische bedrijven naar coöperatief natuurinclusief boeren in Natura2000-gebieden.
- particuliere financieringsstromen vanuit de private sector.
- crowdfunding waarin betrokkenen en bewoners een heg kunnen 'adopteren'.
- S(up)port for nature: verbinden van evenementen, zoals bijvoorbeeld de jaarlijkse Maasheggenloop (hardloopwedstrijd), aan sponsoring voor het Maasheggengebied.

4.5 Gecombineerde inzet van instrumenten

Om de ambities voor instandhouding, herstel en ontwikkeling van de Maasheggen te realiseren is een pallet aan instrumenten nodig. Voor de instandhouding en beheer zijn andere instrumenten van belang dan voor de ontwikkeling en het herstel van de heggen. In de vorige paragraaf is ingegaan op een duurzame financiering van het beheer van de Maasheggen. In deze paragraaf wordt de inzet van instrumenten voor het realiseren van nieuwe natuur in het Maasheggengebied. De inzet verschilt voor de natuurkerngebieden, de natuurkernverbindingen en de droge dooradering Maasheggen.

Naast de inzet van deze instrumenten is voor het ontwikkelen van het Maasheggengebied een eenduidige grondstrategie essentieel. De gebiedspartijen die actief zijn in de Maasheggen hebben het voornemen het Maasheggengebied in gezamenlijkheid te realiseren. De gezamenlijke partijen hebben daarbij de wens eigenaar te worden/blijven van een deel van het gebied, maar willen ook aan derden ruimte bieden het gebied met hen te ontwikkelen. De partijen hebben het voornemen het gehele NNB binnen het gebied om te vormen van landbouw naar natuur, het in te richten overeenkomstig het natuurbeheerplan van de provincie en de eigendommen middels een kavelruil te herverdelen over de deelnemende partijen aan het gebiedsproces.
De instrumenten en de grondstrategie is nader omschreven in de rapportage 'noordelijke Maasvallei Brabant – Ambitie & Strategie Natuurnetwerk Brabant & overige groene doelen'.

	Natuurkerngebied	Natuurkernverbinding	Droge Dooradering
Kavelruil	X	X	X
Verkoop natuurgrond		X	
Particuliere natuurontwikkeling (via GOB)	X		X
Ondernemend NNB (via GOB)	X	X	
Natuurpacht	X		X
Rood voor Groen	X	X	X
Beheercontracten	X	X	X
Kwalitatieve verplichting		X	
Bevordering permanent grasland		X	
Handhaving	X	X	X

4.6 Waterwetvergunning

Om het Maasheggengebied te herstellen en te ontwikkelen is – naast reeds vergunde heggen in het Cultuurhistorisch Monument en rondom de Groeningse en Vortumse Bergjes – extra ontwikkelruimte nodig. Deze ontwikkelruimte kan alleen ontstaan wanneer een samenhangend gebiedsplan met inrichtingsmaatregelen wordt opgesteld waarvan de maatregelen cumulatief niet leiden tot opstuwing. De opstuwende werking als gevolg van extra heggen in de Maasvallei dient te worden gecompenseerd door waterstand verlagende maatregelen. Met het koploperproject (zie paragraaf 5.3) is een belangrijke hoogwaterveiligheidsmaatregel genomen die kan worden benut in het gebiedsplan. De uitwerking van het gebiedsplan voor de Maasheggen vraagt samenwerking met Rijkswaterstaat.

4.7 Projectenoverzicht

Onderstaand is een overzicht gegeven van de projecten voor het speerpunt 'herstel Maasheggen'. Deze projecten zijn in projectsheets uitgewerkt in het projectenboek.

Projecten herstel Maasheggen			
Nummer	**Project**	**Omschrijving**	**Trekker**
4.1	Realiseren ambitiekaart Maasheggen	Realiseren van de ambitiekaart met natuurkerngebieden en kernverbindingen. Indien nodig op perceelsniveau herbegrenzen van Natuurnetwerk Brabant.	Projectgroep Maasheggen
4.2	Voorlichting en cursussen natuurinclusieve landbouw	Voorlichting/training over kansen voor natuurinclusieve landbouw in het Maasheggengebied	VNC, Van Akker naar Bos
4.3	Duurzame financiering Maasheggen	Ontwikkelen toekomstbestendig en transparant financieringssysteem voor het Maasheggen gebied	Projectgroep Maasheggen

5. Hoogwaterveiligheid en klimaatbestendigheid

Maasheggen

5.1 Inleiding

Dat het borgen van de waterveiligheid één van de grootste opgaven voor het gebied is, behoeft nauwelijks toelichting. De recente hoogwaterstanden in de zomer van 2016 hebben de kwetsbaarheid voor overstromingen nog eens benadrukt. In het nationale Deltaprogramma werken rijksoverheid, provincies, waterschappen en gemeenten vanaf 2014 samen aan waterveiligheid en klimaatbestendigheid. Het is een nationale aanpak met ruimte voor regionale invullingen en betrokkenheid van alle partijen, ook van maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kenniswereld. Het doel is dat de waterveiligheid, de zoetwatervoorziening en de ruimtelijke inrichting in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn, zodat ons land de grotere extremen van het klimaat veerkrachtig kan blijven opvangen.

De uitdaging is om de noodzakelijke maatregelen voor waterveiligheid te nemen in verbinding met de regionale ambities en de cultuurhistorische en ecologische waarden in de noordelijke Maasvallei. Door koppelkansen te benutten worden op verschillende opgaven doelstellingen behaald en kan de ambitie voor het gebied worden gerealiseerd.

5.2 Adaptieve uitvoeringsstrategie

De Stuurgroep Deltaprogramma Maas werkt door aan de strategie voor de lange termijn, voor de periode na 2030. In deze strategie staat adaptief management centraal, dat wil zeggen vooruit kijken naar de opgaven en op tijd maatregelen nemen die op dat moment nodig en betaalbaar zijn. In deze strategie kan flexibel worden ingespeeld op nieuwe kansen en inzichten.

Ook bij de Maas wordt bezien welke maatregelen nodig en mogelijk zijn, gegeven de hoogwaterbeschermingsopgaven in combinatie met de waarden in het gebied. Hiervoor wordt een adaptieve Uitvoeringsstrategie van de Maas opgesteld, waarin de hele regio wordt beschouwd. Dit wordt in 2017 en 2018 in een regioproces opgepakt samen met de partijen langs de Maas. Voor de Maas zijn er twee regioprocessen: de Maasvallei (het onbedijkte, zuidelijke deel van de Maas tot Cuijk) en de Bedijkte Maas (vanaf Cuijk stroomafwaarts). Daar waar het onbedijkte deel van de Maas over gaat in het bedijkte deel van de Maas ontstaat een verbindingsgebied waar afstemming plaatsvindt tussen beide regioprocessen. Dit verbindingsgebied ligt in het programmagebied noordelijke Maasvallei.

De uitdaging in de uitvoeringsstrategie is - zoals aangegeven - om met respect voor de ecologische en cultuurhistorische waarden van het gebied de noodzakelijke hoogwaterbeschermingsmaatregelen voor te bereiden. Om dit te bereiken is afstemming nodig tussen de regioprocessen vanuit het Deltaprogramma en de samenwerkende partners aan dit uitvoeringsprogramma noordelijke Maasvallei. Van belang is te verkennen met elkaar op welke wijze de ambities met uitvoeringsstrategie voor herstel en ontwikkeling van de Maasheggen en de uitvoeringsstrategie voor de kernopgave hoogwaterbescherming kunnen samengaan. Of sterker gezegd: elkaar kunnen versterken.

5.3 Koploperproject

In 2014 is in het kader van het Deltaprogramma een voorkeursstrategie vastgesteld voor de bescherming tegen hoogwater langs de gehele Maas. Daarbij zijn projecten benoemd die mogelijk in aanmerking komen om met voorrang aan te pakken. In deze zogenaamde koploperprojecten zijn kansen aanwezig om rivierverruimende maatregelen te combineren met gebiedsontwikkelingen. Dit vraagt een zorgvuldige afweging tussen en koppeling van ecologische, cultuurhistorische, landbouwkundige en recreatieve waarden en het belang van hoogwaterveiligheid. In het Maasheggengebied tussen Oeffelt en Vortum ligt een belangrijk puzzelstuk in het oplossen van de waterveiligheidsopgave van de Maas. In de voorkeursstrategie Maasvallei (2014) is het gebied genoemd als mogelijk interessant project om met twee grote groene rivieren een substantiële daling van de hoogwaterstanden te realiseren. Gezien de hoge cultuurhistorische waarden van het gebied en de ambitie om het gebied landschappelijk en recreatief verder te ontwikkelen, ontberen deze geulen draagvlak.

Onder regie van de Provincie Noord-Brabant hebben gebiedspartijen in een regioproces de mogelijke maatregelen in het gebied verkend. Hieruit is naar voren gekomen dat er breed draagvlak is voor het aanpakken van de flessenhals bij de brug Oeffelt/Gennep/N264 en dat hiermee op korte termijn een substantiële daling van de hoogwaterstanden kan worden gerealiseerd. De maatregel bestaat uit het doorlatend maken van het grondlichaam van de weg Oeffelt/Gennep in de uiterwaarden. Hierbij worden 2 openingen gerealiseerd in het grondlichaam van respectievelijk 250 meter met aansluitend een uiterwaardenverlaging en een opening van 120 meter. Eventuele geulen zijn geen onderdeel van het koploperproject.

De maatregel biedt meekoppelkansen voor de ontwikkeling en realisatie van het natuurnetwerk en ecologische verbindingszones, versterking van het cultuurhistorisch waardevol heggenlandschap, realisatie van Kader Richtlijn Water maatregelen, nieuwe fietsverbinding en versterking en ontwikkeling van recreatie en toerisme.

5.4 Ruimtelijke adaptatie

Een goede ruimtelijke adaptatie is essentieel om het bebouwd gebied klaar te maken voor klimaatverandering. De kern van de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie is om steden en gebieden klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Dit vraagt samenwerking en inspanning op gebiedsniveau. Het programma Ruimtelijke adaptatie stimuleert dit met (financiële) ondersteuning van impactprojecten, een adviesteam, living labs, een city deal en het kennisportaal met informatie en tools. Andere onderdelen van het portaal zijn de Klimaateffectatlas, een stresstest en een overzicht van adaptatieprojecten in de praktijk.

Een van de impactprojecten is 'Klimaatbestendig Land van Cuijk', gedeeltelijk liggende in de noordelijke Maasvallei. Lokale overheden hebben een intentieovereenkomst gesloten om onder andere wateroverlast en hittestress op te lossen.

In aanvulling op het Deltaplan Waterveiligheid en het Deltaplan Zoetwater komt er vanaf 2018 ook een Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Daarin komt te staan hoe partijen de doelstellingen en transitieopgave van de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie samen verder brengen en welke mix van instrumenten en maatregelen ze daarbij inzetten. De waterpartners in Noord-Brabant, gesteund door regionale partners, waaronder de gemeente Boxmeer hebben een voorstel gedaan aan de Minister en de Deltacommissaris om het voortouw te nemen bij en proeftuin te zijn voor het uitwerken van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Het gebied noordelijke Maasvallei voelt deze noodzaak heel sterk, omdat zij de afgelopen jaren op verschillende plekken wateroverlast heeft ervaren.

5.5 Beekherstel

St. Jansbeek

In het Waterbeheerplan 2010–2015 Aa en Maas (2009) is de St. Jansbeek aangewezen als beekherstel project. De inrichting en de hydrologie van de beek worden aangepast naar een half natuurlijk karakter waarbij rekening wordt gehouden met het landbouwkundig gebruik van de aanliggende gronden. Het project ziet op 30 kilometer beek herstellen gericht op een goede leefomgeving voor planten en dieren.

Smakterbroek

Vanuit het Waterbeheerplan 2016-2021 liggen in het gebied Smakterbroek opgaven op het gebied van beekmondingen (beekherstel Campagnebeek), oplossen verdroogde natuur, oplossen van knelpunten wateroverlast en knelpunten landbouw en waterberging. Het gebied kampte met stevige wateroverlast in de zomer 2016. De maatregelen voorzien in een integrale inrichting en een robuust watersysteem. Bij het ontwerp worden veiligheid, wateroverlast, landbouw, landschap, maatschappelijke aspecten en de (ecologische) kwaliteit betrokken. Hierdoor worden functiecombinaties mogelijk en 'werk met werk' worden gerealiseerd.

5.6 Projectenoverzicht

Onderstaand is een overzicht gegeven van de projecten voor het speerpunt 'waterberging'. Deze projecten zijn in projectsheets uitgewerkt in het projectenboek.

Projecten Waterberging			
Nummer	**Project**	**Omschrijving**	**Trekker**
5.1	Adaptieve uitvoeringsstrategie onbedijkte Maas	Ontwikkelen adaptieve strategie met koppeling van ambities en doelen Maasheggen	Provincie Brabant(?)
5.2	Adaptieve uitvoeringsstrategie bedijkte Maas	Ontwikkelen adaptieve strategie met koppeling van ambities en doelen Maasheggen	Provincie Limburg
5.3	Koploperproject Oeffelt	Opheffen flessenhals in de Maas door twee openingen in het grondlichaam N264 en uiterwaardverlaging. Natuurontwikkeling en fietsverbinding.	Bestuurlijke begeleidingsgroep Oeffelt/ Provincie Noord-Brabant
5.4	Proeftuin Ruimtelijke Adaptatie	Als koploper een bijdrage leveren aan het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie	Provincie Brabant
5.5	Klimaatbestendig land van Cuijk	Klimaatbestendigheid in de regio vergroten doormiddel van het opzetten van het uitvoeren van projecten	Gemeente Boxmeer
5.6	Beekherstel St. Jansbeek	30 kilometer beek herstellen gericht op biodiversiteit	Waterschap Aa en Maas
5.7	Beekherstel Smakterbroek	Gebiedsopgaven om te komen tot robuust watersysteem	Waterschap Aa en Maas

6. Recreatief-toeristisch netwerk

Maasheggen

6.1 Inleiding

De noordelijke Maasvallei met de Maasheggen voorop hebben veel te bieden voor toeristen en recreanten. Het gebied kent een grote diversiteit aan functies en landschappen en is zeer veelzijdig. De laatste jaren is veel geïnvesteerd in het recreatief-toeristische netwerk, vooral in wandel- en fietsverbindingen. Dit netwerk kan nog verder worden versterkt. Tevens is er ruimte voor nieuwe recreatieve functies gericht op water en natuur en zowel intensieve als extensieve recreatie. Het recreatief-toeristisch netwerk sluit aan op de groen-blauwe structuren in het gebied. In dit netwerk bevinden zich uitnodigende recreatieve functies die worden doorontwikkeld, met als belangrijkste de Kraaijenbergse Plassen, het Cultuurhistorisch monument Maasheggen en het Duits Lijntje. Daarnaast is ruimte voor nieuwe recreatieve 'hotspots' langs de Maas, zoals de Natuurpoort Bungelaar, het centrum van Cuijk, het Waterfront in Boxmeer, 't Veerhuis in Oeffelt en de (locatie) Betoncentrale-jachthaven in Boxmeer. Ook de historische iconen, zoals het klooster St. Agatha en het Kasteel Boxmeer en de Beerse Overlaat worden gekoesterd en krijgen een (gedeeltelijke) herbestemming.

6.2 Kraaijenbergse plassen

De noordelijke Maasvallei beschikt met de Kraaijenbergse Plassen, liggende in de gemeente Cuijk, over een grote hoeveelheid open water, die in deze omvang in de omgeving niet voorhanden is. Dit is een kans om binnen de totale recreatieve-toeristische ontwikkeling, watergebonden recreatie tot ontwikkeling te brengen. De goede ontsluiting van de Kraaijenbergse Plassen door de A73, is een gunstige factor om een waterrecreatiegebied van bovenregionale betekenis of zelfs nationale allure tot stand te brengen. De aanwezigheid van de stad Nijmegen en het Duitse achterland binnen relatief korte reisafstand, is eveneens een kans om nieuwe doelgroepen aan te trekken.

In het gebied en de omgeving van de Kraaijenbergse Plassen zijn inmiddels de planologische randvoorwaarden gecreëerd voor de ontwikkeling van Waterpark Dommelsvoort. Ook voor een hotel/lifestyleresort aan de oostzijde van dit park zijn procedures gestart. Waterpark Dommelsvoort richt zich vooral op verblijfs- en dagrecreatie met als thema 'gezonde ontspanning te midden van natuur en water'. De ontwikkeling van Waterpark Dommelsvoort en het hotel/lifestyleresort zijn belangrijke aanjagers voor de verdere recreatieve ontwikkeling van de Kraaijenbergse Plassen. In de toekomst dient het gebied zich echter verder door te ontwikkelen tot een bovenregionaal/internationaal attractief watersport- en natuurrecreatiegebied.

Het is van meerwaarde om vanuit het waterrecreatie-gebied de Kraaijenbergse Plassen verbindingen te maken met de mooie landschappelijke omgeving,

zoals de Raamvallei en het Maasheggengebied en de daarin gelegen cultuurhistorische, soms weinig bekende parels. Deze plekken kunnen met elkaar én met de Kraaijenbergse Plassen worden verbonden door zowel fysieke als thematische routes. Het bestaande uitgebreide fiets- en wandelknooppunten netwerk biedt daartoe voldoende mogelijkheden. Naast verkeersveiligheid op deze routes zijn ook de landschappelijke beleving en de aanwezigheid van rustpunten en pleisterplaatsen belangrijke voorwaarden voor hoogwaardig recreëren.

Behalve de Kraaijenbergse Plassen biedt natuurlijk ook de Maas ruimte voor 'Recreatie en toerisme'. Tot op heden wordt die potentie nog niet voldoende aangewend, terwijl juist initiatieven als de Maasboulevard in Cuijk, de veerstoep in Katwijk en de veerpont bijdragen aan de verlevendiging van de rivier. Mede in het kader van 'Ruimte voor de rivier' moeten kansen worden aangegrepen om de band met De Maas te versterken. Zo zou een tweede toegang vanaf deze rivier naar de Kraaijenbergse Plassen, de potentie en nautische veiligheid van en naar het plassengebied aanzienlijk kunnen verbeteren.

In opdracht van de gemeente Cuijk wordt samen met de partijen in het gebied een visie gemaakt op de inrichting en het beheer van de Kraaijenbergse Plassen. In deze visie is een uitvoeringsprogramma opgenomen voor de verdere ontwikkeling van het recreatiegebied.

6.3 Duits Lijntje

De ruimtelijke ontwikkelingsvisie 'Het Duits Lijntje verbindt' brengt in beeld op welke wijze samenhang gebracht en verbindingen gelegd kunnen worden tussen regionale gebiedsopgaven binnen Noord-Oost Brabant maar ook richting Limburg en Duitsland en op welke wijze het tracé van deze voormalige spoorverbinding daarbij benut kan worden. De visie toont dat het Duits Lijntje en haar nabije omgeving wederom een belangrijke rol kan spelen in het onderling verbinden van gebieden, fysiek maar ook economisch en sociaal gezien.

De ontwikkelingsvisie 'Het Duits Lijntje verbindt' is geen blauwdruk of een te volgen stappenplan. De ontwikkelingsvisie schetst een stip aan de horizon, formuleert principes voor ontwikkelingen en oppert mogelijkheden voor een traject dat we met elkaar kunnen volgen om te komen tot verbinding tussen landschap en ecologie, stedelijk gebied en landelijk gebied, wonen en werken, verleden en heden en dromen en realisatie.

Naast de algemene ambitie om meerdere regionale gebiedsopgaven met elkaar te verbinden bevat deze visie nog een specifieke en concrete ambitie, namelijk het realiseren van een doorgaande fietsverbinding van oost naar west via het tracé van de voormalige spoorlijn. Naast de landschappelijke en ecologische doelen van deze visie geeft deze fietsverbinding invulling aan het economisch en sociaal verbinden van woon- en werkgebieden in de regio.

6.4 Cultuurhistorisch monument Maasheggen

Eén van de natuurkerngebieden is het Cultuurhistorisch monument Maasheggen nabij Beugen en Oeffelt. Naar alle waarschijnlijkheid bestond het Maasheggengebied de afgelopen eeuwen vrijwel uitsluitend uit vlechtheggen, die het vee binnen de weilandjes moesten houden. De ambitie is om in het Maasheggengebied een aanéengesloten gebied van heggen wordt gemaakt waar het monumentale karakter wordt gewaarborgd en versterkt. Dit cultuurhistorisch monument kan bezoekers een indruk geven hoe het landschap er eeuwenlang heeft uitgezien. Het moet het monumentale hart van de Maasheggen worden. Het Monument wordt vlakdekkend ingericht met heggen, zandpaden, poelen, laarzenpaden, weerdverlagingen en informatievoorziening.

Voor het Cultuurhistorisch monument is een inrichtingsplan opgesteld. Een gedeelte is uitgevoerd, maar het monument heeft nog niet zijn voltooiing gekregen. Er dienen meer gronden verworven te worden met een gunstige ligging ten opzichte van de bedrijfsgebouwen van de eigenaren in het Cultuurhistorisch monument, zodat er meer eigenaren uitgeruild kunnen worden. Vanwege de centrale rol binnen het Maasheggengebied dient het historisch monument duidelijk op de kaart te worden gezet. Het monument moet vindbaar zijn. De ontsluiting vindt plaats via de N621. Vanaf deze weg dient het monument (Maasheggen) als beeldmerk ingezet te worden.

De ambitie is om in of nabij het Cultuurhistorisch monument Maasheggen een informatiecentrum te ontwikkelen voor de Maasheggen, Duits Lijntje en Natuurparel De Vilt. De locatie hiervoor wordt nader bepaald. Dit kan een uitbreiding zijn van het bestaande recreatieportaal De Vilt ten oosten van Oeffelt en Beugen. Dit portaal vormt de entree naar het gebied en bestaat momenteel uit een parkeergelegenheid en informatiebord. Het is ook mogelijk om aan te sluiten bij een bestaande horecagelegenheid (pleisterplaats), zoals 't Veerhuis (Oeffelt) of de Schutkooi (Vortum).

Tenslotte is een uitkijktoren bij de Oeffelter Meent met uitkijk over Maasheggen een verrijking als toeristische stop. De uitkijktoren kan worden gecombineerd met de locatie van het informatiecentrum. De locatiekeuze is essentieel.

6.5 Hotspots langs de Maas

Langs de Maas zijn in het gebied een aantal plekken die de potentie hebben om zich te ontwikkelen tot hotspots: verblijfslocaties met een aantrekkelijke functie of combinatie van functies. Naast de reeds beschreven Kraaijenbergse Plassen, Waterpark Dommelsvoort en het Duits Lijntje zijn dat van noord naar zuid:

Natuurpoort Bungelaar

De ambitie van Cuijk is om de omgeving Bungelaar te laten uitgroeien tot een 'recreatieve poort' met horecagelegenheid voor de Kraaijenbergse

Plassen en omgeving. De ontwikkelingen dienen te passen binnen het toeristisch recreatieve profiel van de Kraaijenbergse Plassen en dienen afwijkend te zijn en daarmee aanvullend op Waterpark Dommelsvoort. Bi de ontwikkelingen dient aandacht te zijn voor een zorgvuldige landschappelijke inpassing.

Centrum Cuijk

Het centrum van Cuijk wil de aanwezige cultuurhistorische waarden benutten. Het Romeins erfgoed is uniek en dient nog meer zichtbaar te worden gemaakt om de beleving van het centrum te vergroten. In combinatie met de schouwburg en een concentratie van activiteiten in de trant van kleinschalige horeca, detailhandel en musea, kan het centrum zich dan profileren als een aantrekkelijk verblijfsgebied of als uitvalsbasis voor de vakantiegangers in de noordelijke maasvallei. Met de nieuwe Centrumvisie beschikt Cuijk over een samenhangende visie op de functionele en ruimtelijke structuur van het centrum van Cuijk, die de basis kan vormen voor een aantrekkelijk en vitaal centrum.

Betoncentrale-jachthaven

In het gebied van de jachthaven en het vervallen terrein van de voormalige betoncentrale bestaat de mogelijkheid een intensievere recreatieve voorziening te situeren. De ontwikkeling kan een versterking van de functie en uitstraling omvatten van de huidige jachthaven en het toevoegen van verblijfsrecreatieve voorzieningen. Te denken valt aan het oprichten van een hotel in combinatie met een aantal (drijvende) recreatiewoningen in het Maasdal en het ontwikkelen van recreatieve dag- en horecavoorzieningen. Ook het eiland in de Maas kan meegenomen worden in de ontwikkeling door wildernisnatuur met struinpaden aan te leggen.

't Veerhuis in Oeffelt

Hoog aan de voet van de Maas nabij Oeffelt ligt 't Veerhuis. Deze prachtige plek was ooit de ontmoetingsplaats voor reizigers die op de veerpont naar de overkant wachtten. De veerpont is buiten gebruik, maar de aan- en afmeerplaats van de pont is op beide oevers nog goed zichtbaar. 't Veerhuis is een ideaal start- en eindpunt van een fiets- of wandeltocht door de Maasheggen. In 't Veerhuis was tot voor kort een hotel en een restaurant gevestigd. In de voormalige boomgaard achter het huis ligt een rustieke minicamping. Het hotel-restaurant-camping is recent gesloten. Hiermee is de uitdaging om voor 't Veerhuis een nieuwe exploitant te vinden.

Waterfront Boxmeer

De gemeente Boxmeer is de uitdaging aangegaan om een buitendijkse ontwikkeling op het gebied van woningbouw en sport te willen realiseren, genaamd Waterfront Boxmeer. In dit waterfront zitten onder andere de genoemde woningbouw, sportvelden, het realiseren van een wijkpark op voormalige stortplaats met een uitkijkpunt cq. bezoekerscentrum. De woningbouw die hier een plek kan krijgen, zal aan moeten sluiten en reageren op deze karakteristieken en geen afbreuk mogen doen aan de aanwezige waarden. Grootschalige, stedelijke uitbreidingen zijn hier niet wenselijk. Gestreefd moet worden naar nieuwe woonvormen in aanvulling op het bestaande areaal van Boxmeer.

6.6 Koesteren van historische iconen

Niet alleen de Maasheggen zijn een historische parel in de noordelijke Maasvallei. In de vallei staan gebouwen met veel betekenis. Deze geven kleur aan het gebied. Twee iconen in het gebied verkennen mogelijkheden voor nieuw gebruik.

Klooster st. Agatha

Klooster st. Agatha is het oudste klooster van Nederland en een belangrijk historisch icoon voor de noordelijke Maasvallei. Het klooster kent nog bewoning, maar het aantal leden loopt sterk terug. Anno 2016 worden oost- en zuidvleugel van het kloostercomplex bewoond door de Kruisheren. De westvleugel is in gebruik als Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven. Ruim 100 orden en congregaties brengen hier hun archieven, publicaties en historische voorwerpen onder. Het poortgebouw van het klooster is ingericht als bezoekerscentrum voor gasten en passanten. Eén van de voormalige veestallen op het terrein is door Kruisheer Edgard Claes omgebouwd tot

boekbindersatelier. De kloostertuin is dagelijks geopend voor wandelaars.

Het eigendom van het klooster is in 2004 overgedragen aan de Stichting Sint Aegten.
De eigenaar staat voor de taak om het gebouwencomplex toekomstbestendig te maken. Een eerste stap in dat traject was in 2006 de vestiging van het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven. Maar inmiddels is er meer ruimte vrijgekomen.

De stichting heeft een concept geformuleerd in een plan dat richting geeft bij het zoeken naar aanvullende functies. De gewenste toekomstige functies zijn gericht op wonen, werken en bezinnen. Dit plan is een uitnodiging naar de markt om te participeren in de toekomst van het klooster. De doelstelling is om het klooster een nieuwe toekomst te geven met behoud van zijn kernwaarden. Sint Agatha wil, behalve oudste klooster van Nederland, ook 'klooster van de toekomst' zijn.

Kasteel Boxmeer

Kasteel Boxmeer ligt tussen de Maas en de voormalige rivierarm de Meer midden in het unieke Maasheggenlandschap. Het voormalige kasteel is een rijksmonument en is thans het klooster van de Congregatie van de Zusters van Julie Postel. Daarnaast is het kasteelcomplex het onderkomen voor het Kasteelmuseum Julie Postel, het Gemeentemuseum Boxmeer en Woonzorgcentrum Sint Anna. Evenals het klooster St. Agatha oriënteert het kasteel Boxmeer zich ook op toekomstige gebruiksmogelijkheden.

Zuiderwaterlinie – Beerse Overlaat

De Zuiderwaterlinie is de oudste, langste en meest benutte waterlinie van Nederland. In de Zuiderlijke waterlinie bevinden zich vestingsteden, forten, inundatiegebieden en schansen. Deze herinneren aan een roerig Brabants verleden. De linie diende de Noordelijke Nederlanden te beschermen tegen Spaanse en later ook Franse aanvallen. De sporen hiervan zijn nog steeds zichtbaar in bewaard gebleven in de verdedigingswerken. In de Zuiderwaterlinie wordt de historie weer tot leven gebracht.

De Zuiderwaterlinie raakt ook aan de noordelijke Maasvallei. Als verdedigingsinstrument werd onder meer gebruik gemaakt van het onderwater zetten van gronden. De inlaat was tussen Grave en Linden. Dit was De Beerse Overlaat. De Beerse Overlaat is daarmee niet alleen een overloop in het kader van hoog water maar ook inzetbaar als verdedigingsinstrument.

6.7 Versterken wandel- en fietsnetwerk

De noordelijke Maasvallei en Maasheggen in het bijzonder worden het sterkst beleefd door te wandelen of te fietsen door het gebied. Het gebied kent een fijnmazig routenetwerk met veel wandel- en fietspaden. Op sommige punten kan het netwerk worden versterkt. De ambitie is om het recreatieve netwerk in het Maasheggengebied op te schalen naar het Land van Cuijk zodat een continue routenetwerk ontstaat. Van belang is dat voorzieningen getroffen worden op knooppunten (vertrekpunten/portalen) zodat niet alleen de continuïteit van het netwerk gegarandeerd wordt maar ook de toegankelijkheid. Naast het versterken van het wandel- en fietsnetwerk zullen meer wandel- en fietsroutes worden aangeboden.

Meer concreet zijn de volgende maatregelen voorzien in het wandel- en fietsnetwerk:

Snelfietsroute Cuijk-Nijmegen

Voor Noordoost Brabant is door de provincie Noord-Brabant en de regio Noordoost Brabant de 'Mobiliteitsagenda Noordoost' opgesteld. Vanuit huidig beleid en de regionale visie moet de Mobiliteitsagenda bijdragen aan het duurzaam, slim, multimodaal en veilig verbinden van Agrifood Capital en het vestigingsklimaat en de leefomgeving daarmee versterken. Mobiliteit is een factor van belang bij het realiseren van de hoge ambities. In dit kader wordt gewerkt aan de snelfietsroute van Cuijk via Mook naar Nijmegen. Het belangrijkste onderdeel van het project is de nieuwe fietsbrug over de Maas. Door slim gebruik te maken van bestaande structuren, zoals de bestande spoorbrug, kan de fietsbrug worden gerealiseerd. Deze brug zorgt voor een flinke verkorting van de fietsafstand tussen Cuijk en Mook (circa 5,5 km korter). De snelfietsroute Cuijk-Mook-Nijmegen maakt onderdeel uit van een netwerk van snelfietsroutes in de regio Arnhem-Nijmegen. Doel is de concurrentiepositie van de fiets ten opzichte van de auto te verbeteren.

Fietsverbinding over de Maas Oeffelt-Gennep

Eén van de meekoppelkansen in het Koploperproject binnen het Deltaprogramma (paragraaf 5.3) is het oplossen van het fietsknelpunt Oeffelt-Gennep. Het huidige fietspad langs de Maasbrug is zeer druk bereden in de piekuren (scholieren en woon-werk verplaatsingen). In een haalbaarheidsstudie worden verschillende mogelijkheden verkend voor het verbeteren van deze fietsverbinding (van het verbreden van het

huidige fietspad tot een nieuwe fietsbrug). Door het realiseren van een verbeterde fietsverbinding gekoppeld aan de autobrug N264 wordt het fietsnetwerk in de regio versterkt.

Fiets- en wandelroutes

Voor veel mensen is de beleving van landschap en natuur een reden om op pad te gaan. Te voet of met de fiets. Fiets- en wandelroutes zijn belangrijke verbindingen die toeristen en recreanten faciliteren in het bezoeken van het gebied. In de noordelijke Maasvallei en meer in het bijzonder het Maasheggengebied zijn diverse routes uitgezet. Ook is het padennetwerk in het gebied opgenomen in landelijke en zelfs internationale routes. Ingezet wordt op een vergroting van het routeaanbod, zowel voor wandelaars als voor fietsers. Daarnaast worden in het gebied rust- en verblijfsplaatsen gecreëerd. Ook wordt ingezet op meer beleving, zoals wandelontdekkingstochten en de fietsroute 'de Romeinse weg'.

Meer concreet worden de volgende routes ontwikkeld:

- Internationale Maasfietsroute met etappes door de noordelijke Maasvallei
- Wandelroute 'Het Maaspad' met etappes door de noordelijke Maasvallei
- Maasfietsroute 'de Romeinse weg' met rustplaatsen en markeringen
- Wandelontdekkingstochten (eventueel met gidsen), voedseltochten, themaroutes (bijv. bedevaart)

Ommetjes

Voor de recreatieve beleving van het landschap is het voor bewoners prettig om de nabijheid van het landschap te vergroten middels ommetjes, directe en korte verbindingen vanuit de kernen. De diverse paden worden als een fijnmazig netwerk aaneengesloten en zullen aanhaken op de recreatieve hoofdstructuur en voorzieningen. Voor het realiseren van ommetjes kan gebruik gemaakt worden van bestaande (onverharde) paden, (nog niet opengestelde) schouwpaden en nieuw aan te leggen boerenpaden door agrarisch land.

Veerverbindingen

De Maas is een belangrijke verbinder tussen Limburg en Noord-Brabant. Om de kracht van de Maas als verbindende factor in te zetten, zijn verbindingen over de Maas nodig. Dit kunnen ook

veerverbindingen zijn. Momenteel zijn binnen de noordelijke Maasvallei drie veerverbindingen actief: de veerdienst Cuijk – Middelaar, de veerdienst Vierlingsbeek – Bergen en de veerdienst Sambeek – Afferden. Een ambitie van de gemeente Boxmeer is het herstellen van de veerverbinding bij 't Veerhuis in Oeffelt voor fietsers en wandelaars. De veerpont is sinds 1960 buiten gebruik, maar de aan- en afmeerplaats van de pont is op beide oevers nog goed zichtbaar.

6.8 Projectenoverzicht

Op de volgende pagina's is een overzicht gegeven van de projecten voor het speerpunt 'Recreatief-toeristisch netwerk'. Deze projecten zijn in projectsheets uitgewerkt in het projectenboek.

Projecten Recreatief-toeristisch netwerk			
Nummer	**Project**	**Omschrijving**	**Trekker**
6.1	Kraaijenbergseplassen	Ontwikkeling recreatief knooppunt Kraaijenbergseplassen	Gemeente Cuijk
6.2	Waterpark Dommelsvoort	Ontwikkeling van een park voor verblijfs- en dagrecreatie, inclusief een hotel/lifestyle resort	Gemeente Cuijk
6.3	Fietsverbinding Duits Lijntje	Realiseren mix utilitaire en recreatieve thematische fietsverbinding tussen Boxtel en Gennep	Diverse gemeenten
6.4	Cultuurhistorisch monument Maasheggen	Het terugbrengen van het Maasheggenlandschap in oorspronkelijke staat en toegankelijk maken voor bezoekers	Gemeente Cuijk
6.5	Informatiecentrum Maasheggen	Ontwikkelen van een informatiecentrum over de Maasheggen op de locatie van recreatieportaal De Vilt.	Gemeente Boxmeer
6.6	Natuurpoort Bungelaar	Ontwikkelen van een ‘recreatieve poort’ met horecagelegenheid voor de Kraaijenbergse Plassen en omgeving	Gemeente Cuijk
6.7	Centrum Cuijk	Romeins erfgoed in het centrum Cuijk zichtbaar en beleefbaar maken	Gemeente Cuijk
6.8	Jachthaven en voormalige betoncentrale	Faciliteren van de totstandkoming van een recreatieve voorziening	Gemeente Boxmeer
6.9	’t Veerhuis-Oeffelt	Nieuwe exploitatie e/o functie voor ‘t Veerhuis	Gemeente Boxmeer
6.10	Waterfront Boxmeer	Ontwikkeling van een bezoekerscentrum bij het Waterfront van Boxmeer	Gemeente Boxmeer

Projecten Recreatief-toeristisch netwerk			
Nummer	**Project**	**Omschrijving**	**Trekker**
6.11	Herbestemming/ontwikkeling Klooster st. Agatha	Faciliteren van een gedeeltelijke herbestemming voor het klooster	Gemeente Cuijk
6.12	Herbestemming/ontwikkeling Kasteel Boxmeer	Faciliteren van een gedeeltelijke herbestemming voor het kasteel	Gemeente Boxmeer
6.13	Zuiderwaterlinie Beerse-Overlaat	Beerse Overlaat als verdedigingsinstrument zichtbaar maken als onderdeel van het project Zuiderwaterlinie	Gemeente Cuijk
6.14	Snelfietsroute Cuijk-Nijmegen	Ontwikkeling van een snelfietsroute tussen Cuijk en Nijmegen	Provincie Gelderland
6.15	Fietsverbinding over de Maas Oeffelt-Gennep	Maasoversteek bij Gennep en Oeffelt	Gemeente Gennep/Gemeente Boxmeer
6.16	Uitbreiden fiets- en wandelroutes	Aansluiten fiets- en wandelroutes langs de Maas op internationale Maasfietsroute en wandelroute ‘het Maaspad’ en vergroten routemogelijkheden	Gemeente Boxmeer
6.17	Romeinseweg	Ontwikkeling van een Maasfietsroute langs de oude Romeinseweg	Gemeenten Boxmeer en Cuijk
6.18	Ommetjes	Ontwikkeling van een aangesloten netwerk van paden vanuit dorpskernen door het Maasheggengebied	Gemeenten Boxmeer en Cuijk
6.19	Veerverbinding	De Maas centraal zetten als verbindende factor in het gebied, doormiddel van het herstellen van veerverbindingen over de Maas. Specifiek wordt beoogd de Veerverbinding bij ’t Veerhuis in Oeffelt te herstellen.	Gemeente Boxmeer

7. Verduurzamen van het gebied

Maasheggen

7.1 Inleiding

De uitdaging is om in deze eeuw onze planeet voor onszelf leefbaar, veilig, gezond en aantrekkelijk te houden. Door de klimaatverandering, de toenemende verstedelijking en het opraken van fossiele brandstoffen zullen steden en gebieden een min of meer geleidelijke transformatie moeten ondergaan van voornamelijk grondstoffen en levensmiddelen (in de letterlijke betekenis) consumerend naar zelf levensmiddelen producerend. De noordelijke Maasvallei heeft veel potentie om bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen en de transitie naar duurzame energie. Het gebied is al een rijk natuur- en waterlandschap en draagt bij aan de ontwikkeling van biodiversiteit en een gezonder en aantrekkelijker leefmilieu. Maar is het gebied in de toekomst ook een energielandschap? Een landschap waarin energieopwekking zichtbaar is.

Als lid van de Europese Unie heeft Nederland zich gecommitteerd om in 2020 een aanzienlijke reductie te realiseren in haar CO2-uitstoot. Duurzame energieopwekking is daarvoor noodzakelijk. Landelijk is daarom een groot aantal maatregelen, beleidskaders en subsidies ontwikkeld om deze reductie te realiseren. Afgesproken is dat er per jaar 1,5% van het finale energieverbruik wordt bespaard en een toename van hernieuwbare energie plaatsvindt van nu landelijk 4% naar 14% in 2020 en 16% in 2023.

De gemeente Boxmeer heeft in haar duurzaamheidsplan 2016-2020 de ambitie uitgesproken om in 2045 energieneutraal te zijn. In 30 jaar het (groot- en kleinschalig) energieverbruik halveren en het resterende verbruik vervolgens in de eigen gemeente op te wekken. Ook de gemeente Cuijk heeft deze ambitie. Cuijk heeft in haar Duurzaamheidsbeleidsplan 2017-2020 aangegeven op welke wijze ze de gemeente samen met bewoners en ondernemers verder wil verduurzamen, rekening houdend met landelijk, provinciaal en regionaal beleid. De ambitie is een 100% duurzaam Cuijk in 2045. In de duurzaamheidsprogramma's van Cuijk en Boxmeer zijn de duurzaamheidsambities uitgewerkt in concrete maatregelen.

De noordelijke Maasvallei kan veel betekenen in het behalen van deze doelstellingen. Het realiseren van grootschalige zonne-akkers, zonnepanelen op bedrijfsdaken, zonnepanelen op agrarische bedrijfsdaken (asbest eraf, zonnepanelen erop), duurzame landbouw, biomassa-akkers, benutten van restwarmte, uitnutten van waterenergie, terugbrengen energieverbruik bij bedrijven. Zomaar een greep uit de mogelijkheden waarop kan worden ingezet in het gebied.

Cuijk en Boxmeer kunnen in dit gebied samenwerken aan de verduurzamingsopgave waar de gemeenten en het gebied voor staan. Kennis delen, experimenten starten en netwerken benutten. De noordelijke Maasvallei kan een "living lab" worden op het snijvlak van duurzame energie, klimaatadaptatie en verduurzaming van de landbouw. De duurzaamheidsprogramma's van Cuijk en Boxmeer zijn de aanjager voor de verduurzaming van het gebied.

7.2 Energieke landschappen

De plaatsing van windmolens, zonneweides en andere duurzame energiebronnen gaat onverminderd door in de komende jaren. Brabant en Limburg zetten haar beste beentje voor om de doelen die tot 2020 zijn gesteld te realiseren. De opgave is echter zo groot dat inpassen in de bestaande omgeving op termijn niet meer kan. Brabant en Limburg zetten de volgende stap en kiezen ervoor om te werken aan nieuwe energielandschappen. Het gaat daarbij om wind- en zonne-energie, geothermie, mest- en biomassavergisting en biomassaverbranding.

In de noordelijke Maasvallei is ruimte en er zijn mogelijkheden om bij te dragen aan de energietransitie. De gemeente Cuijk en Boxmeer willen voornamelijk inzetten op energiebesparing, verduurzaming van warmte en zonneprojecten. Gedacht moet daarbij worden aan grootschalige zonne-akkers, zon op agrarische daken in plaats van asbest ("zon er op, asbest er af"), zon op bedrijfsdaken en woningen, gebruik maken van de bestaande biomassacentrale in Cuijk en het stimuleren van biomassaketels in het buitengebied. Daarnaast worden initiatieven ondersteund die juist op wijkniveau energiebesparingskansen willen benutten (zoals Buurkracht en het Klimaatstraatfeest). De gemeenten gaan - gesteund door een landelijke stimuleringsregeling- de eigenaren van propaangastanks in het buitengebied stimuleren om over te schakelen op deze duurzamere energievorm, zoals houtpelletkachels.

Interessant is te onderzoeken welke incentives kunnen worden gegeven om tot energietransitie in het gebied te komen. De uitdaging is om slimme combinaties te leggen waardoor het vliegwiel van verduurzaming gaat draaien. Lokale energie-initiatieven en de activiteit van energiecoöperaties zijn belangrijk, omdat de gemeenten het niet alleen kunnen.

7.3 Energyfarming

Brabant en Limburg kiezen voor een grotere rol van agrarische bedrijven bij de opwekking van energie en het produceren van nieuwe grondstoffen. Er zijn agrariërs die één of meer windmolens op hun land hebben staan. en andere mogelijkheid is bijvoorbeeld grootschalige zonneparken. Er is een mogelijkheid om met agrariërs afspraken te maken dat zij in ruil voor de mogelijkheid om zonnepanelen te plaatsen, overschakelen naar een meer duurzaam bedrijf. Vraagstukken kunnen bij dit thema ook vaak gecombineerd worden. Is een agrariër van plan zijn asbestplaten op het dak te verwijderen, dan vormt dat bijvoorbeeld een mooie gelegenheid om zonnepanelen te plaatsen.

Om de opgewekte energie terug te leveren aan de directe omgeving, kan er worden samengewerkt met lokale energiecoöperaties. Dat biedt voor beide partijen de mogelijkheid om extra inkomsten te genereren. En deze samenwerking tussen agrariërs en lokale energiecoöperaties zorgt voor meer binding van het bedrijf met zijn omgeving. Deze binding kan ook versterkt worden als agrariërs meer lokaal gaan produceren. Voor de agrariër betekent dat een betere relatie met zijn omgeving en een forse bijdrage aan het minimaliseren van de energie-uitstoot. Restproducten uit de landbouw zijn verder een mooie basis voor de biobased industrie.

De agrarische sector biedt genoeg aanknopingspunten om duurzame energie op te wekken. Maar om van innovatieve ideeën tot mainstream gedachtegoed te komen, zijn partijen nodig die de eerste stap durven zetten.

7.4 Samenwerken in een energiecoöperatie

Het verduurzamen van het gebied vraagt samenwerking tussen partijen, (agrarische) ondernemers, bewoners en overheden. Door personen en organisaties te verbinden ontstaan waardevolle duurzame initiatieven en projecten. Verbinden op initiatief leidt ook tot een sterkere samenwerking in het gebied. Deze samenwerking kan gefaciliteerd worden door kwartier te maken, te inspireren en expertise en inzichten te delen. Dit kan bijvoorbeeld inzicht zijn in de verduurzamingspotentie van het gebied (zoals besparingsmogelijkheden, zonpotentie, warmtepotentie, vervanging van asbestdaken).

Bij alle projecten en initiatieven gaat gelden dat deze alleen doorgang kunnen krijgen als er voldoende vraag is naar de geleverde dienst (in dit geval het leveren van duurzame warmte, duurzame stroom en het proces daarom heen). Het verder versterken van de vraag en het goed verbinden van vraag aan eventueel aanbod kan worden vormgegeven in een op te zetten energiecoöperatie. Binnen de energiecoöperatie kan de noodzakelijke schaalvergroting van de verduurzaming worden vormgegeven en kan ontwikkelkracht worden gevonden. De overheden faciliteren deze samenwerking. De schaal en omvang van deze energiecoöperatie is afhankelijk van het initiatief uit de samenleving.

7.5 Projectenoverzicht

Onderstaand is een overzicht gegeven van de projecten voor het speerpunt ‘verduurzaming van het gebied’. Deze projecten zijn in projectsheets uitgewerkt in het projectenboek.

Projecten herstel Maasheggen			
Nummer	**Project**	**Omschrijving**	**Trekker**
7.1	Stimuleren energiebesparing bij bedrijven	Afspraken met (agrarische) bedrijven over energiebesparing (plus eventueel handhaving)	Gemeente Boxmeer en Gemeente Cuijk
7.2	Haalbaarheidsstudie zonne-akkers	Haalbaarheidsstudie naar mogelijke zonne-akkers/zonne-weides in de regio	Gemeente Boxmeer en Gemeente Cuijk
7.3	Zonnedaken	Het stimuleren van het aanleggen van zonnedaken door bewoners en ondernemers. Ook in combinatie met vervanging asbestdaken	Gemeente Boxmeer en Gemeente Cuijk
7.4	Biomassa Maasheggen	Onderzoeken van mogelijkheden van de Maasheggen als biomassproducent	Gemeente Boxmeer en Gemeente Cuijk
7.5	Stimuleren houtpelletkachels	Stimuleren van houtpelletkachels middels promotiecampagne en duurzaamheidslening	Gemeente Cuijk
7.6	Duurzaamheidslening	Stimuleren van energiemaatregelen middels duurzaamheidslening	Gemeente Cuijk
7.7	Verkenning energiecoöperatie Maasheggen	Stimuleren en verkennen van mogelijkheden en wensen voor een energiecoöperatie in het gebied die inzet op verduurzamingskansen	Gemeente Boxmeer en Gemeente Cuijk

8. Vermarkten van het gebied

Maasheggen

8.1 Inleiding

De Noordelijke Maasvallei is een zeer divers gebied en bevat zowel op cultuurhistorisch als op landschappelijk niveau verschillende en unieke elementen. Projecten en activiteiten ter promotie van de Noordelijke Maasvallei worden op dit moment nog niet in samenhang uitgevoerd. De wens is om uitwerking te geven aan de gedachte om het gebied als geheel te promoten zodat het gebied beter herkenbaar wordt voor (potentiële) bezoekers en gebruikers. De noordelijke Maasvallei en in het bijzonder de Maasheggen moeten een 'merk' worden. Een merk waarop bewoners, organisaties en bedrijven trots zijn, dat bezoekers trekt en dat nieuwe mogelijkheden biedt voor herstel en ontwikkeling.

De gebiedsgerichte aanpak en samenwerking moet leiden naar nieuwe verdienmodellen voor het gebied. Het is daarbij zaak om de onmiskenbare kwaliteiten van het gebied beter en eenduidiger zichtbaar te maken. De intentie is om met een aansprekende en interactieve marketingcampagne bezoekers te trekken. Bezoekers doen bestedingen in het gebied, hetgeen een economische impuls geeft. Vanuit goedlopende en haalbare businesscases van ondernemingen in het gebied ontstaan nieuwe investeringsmogelijkheden en nieuw initiatief. Het gebied als geheel gaat daarmee sterker functioneren.

Om dit te kunnen doen moet aan het landshap als geheel betekenis worden gegeven: het gebied als optelsom van gedeelde waarden. Deze optelsom kan zich uiten in 'branding' met daarbij behoorde vorm en 'tone of voice', een wervende campagne maar ook in serviceproducten zoals een fiets-app met routes langs de beste plekjes en horeca. De identiteit en de kracht van het gebied zal hiervoor het uitgangspunt zijn. Een UNESCO-biosfeerstatus voor het Maasheggengebied zal een impuls geven aan de gebiedsmarketing.

8.2 UNESCO-biosfeerstatus

Om de Maasheggen nationaal en internationaal op de kaart te zetten is de intentie om voor het gebied een UNESCO-biosfeerstatus te verkrijgen. Meer specifiek betreft dit een UNESCO Man and the Biosphere (MAB) status. Een UNESCO biosfeergebied onderscheidt zich duidelijk van andere nationaal beschermde gebieden en voegt geen regels toe aan de bestaande wetgeving. Het stimuleert een discussie met alle actoren die gezamenlijk en vrijwillig afspraken maken over hun gemeenschappelijke visie voor het gebied. Deze visie omvat geen beperkingen, maar wel bepaalde duurzaamheidsdoelen die men gezamenlijk wil bereiken in het gebied. Een UNESCO-biosfeerstatus verkrijgt het gebied niet zonder meer. Daar gaat een nominatieprocedure aan vooraf. De nominatieprocedure kan een sterker bewustzijn creëren bij de inwoners, overheden en het bedrijfsleven om zich in te zetten voor duurzaam beheer en gebruik van het gebied.

Door de gemeente Boxmeer en VNC wordt de aanvraag voor de UNESCO-biosfeerstatus voorbereid. De UNESCO aanvraag heeft support van de samenwerkende partijen in het gebied. De route naar een UNESCO status toe is een drijvende kracht voor het samenwerken aan en investeren in het gebied.

VNC gaat een boek samenstellen en uitgeven over de Maasheggen. Het wordt een aansprekend populair documentaire-achtig Maasheggenboek voor het grote publiek. Een boek dat de geschiedenis en rijkdom aan planten en dieren voor het cultuurlandschap zo adembenemend mogelijk weergeeft. Foto's staan centraal. Dit is een aanvulling op de producten die al beschikbaar zijn, zoals het boek 'De Maasheggen – Parel van Mens en Natuur' (2011), door Marius Grutters en een film over De Maasheggen (in opdracht van Brabants Landschap).

8.3 Gebiedsmarketing Maasheggen

Voor de Maasheggen wordt een aantrekkelijke merkstijl ontwikkeld. De merkstijl is een middel om inspirerende en eenduidige gebiedsmarketing voor het Maasheggengebied te kunnen initiëren. Deze gebiedsmarketing zet het gebied letterlijk op de kaart. De merkstijl wordt consequent gehanteerd en is gebiedsgericht; het “vermarkt” het gebied Maasheggen. De merkstijl is één van de instrumenten om gebiedsgerichte marketing te organiseren. Succesfactoren in de marketingstrategie voor het Maasheggengebied zijn:

- een eigen imago en beeldmerk voor het gebied, een onafhankelijke uitstraling
- partners en projecten kunnen direct aanhaken op het merk
- samenwerkingspartners zijn ambassadeurs van het gebied
- een slagvaardige organisatie met duidelijke rolverdeling
- cross-mediale aanpak

In samenwerking tussen partijen wordt een marketingplan voor het gebied gemaakt. Tevens

wordt een ontwerpopdracht verstrekt voor het ontwikkelen van de merkstijl Maasheggen. Vanuit het gebiedsmarketingplan en met behulp van de merkstijl worden concrete marketingmiddelen gemaakt. Eén van die middelen betreft een centrale consumentgerichte website over de Maasheggen. Op deze interactieve website is naast een schets van de kracht en historie van het gebied veel informatie te vinden over activiteiten, horeca, wandel- en fietsroutes, streekproducten, belevenissen en evenementen. De website vertelt verhalen over het gebied en geeft het gebied een gezicht.

8.4 Streekproducten

Eén van de mogelijke verdienmodellen voor het gebied betreft het verkopen van streekproducten. In de Maasheggen zijn verschillende agrariërs actief die vanuit het filosofie van multifunctioneel boeren kansen voor streekproducten onderzoeken of zelfs al op de markt brengen. Er zijn enkele concrete voorbeelden bekend, dit betreft het fabriceren van Maasheggenmelk door de plaatselijke melkfabriek Globemilk en het brouwen van Maasheggenbier ‘De Hagemeester’. Andere ideeën zijn bijvoorbeeld honing uit de Maasheggen en klei voor de steenfabriek en keramische industrie.

De intentie is om meer streekproducten te fabriceren en aan te bieden aan consumenten. Dit kan door partijen en ondernemers te inspireren en aan het denken te zetten. Een prijsvraag is hiervoor een geschikt middel. De streekproducten worden vanzelfsprekend in het gebied aangeboden op centrale plekken.

8.5 Evenementen en activiteiten

Evenementen en belevingsactiviteiten zetten de noordelijke Maasvallei op de kaart. Het trekt bezoekers en laat mensen op een andere manier kennis maken met het gebied. Het gebied zou één of twee jaarlijkse grote evenementen met regionale uitstraling moeten hebben. Deze evenementen aangevuld met meer lokale, kleinschalige

evenementen en activiteiten gericht op specifieke doelgroepen maken een aantrekkelijke jaarkalender voor het gebied. Het gebied heeft ruimte voor nieuwe activiteiten en belevenissen. Deze evenementen en activiteiten zijn essentieel in de gebiedsmarketing en promotie, maar dragen ook bij aan de verdiencapaciteit van het gebied. De evenementen en activiteiten moeten passen bij de identiteit en karakter van het gebied. Ondernemers kunnen deze activiteiten, evenementen en routes benutten bij het ontwikkelen van toeristisch-recreatieve arrangementen (zoals bijvoorbeeld Heldhaftig Land van Cuijk).

Met het NK Maasheggenvlechten is een jaarlijks terugkerend evenement dat veel bezoeker uit de regio trekt. Het is interessant om de mogelijkheden te onderzoeken om het NK Maasheggenvlechten uit te bouwen door aanverwante activiteiten te organiseren, horeca te koppelen aan het evenement en er mogelijk zelfs een meerdaags evenementen van te maken.

Samen met de partijen in het gebied wordt een evenementen en activiteiten kalender voor het gebied opgesteld. De organisatie ligt bij lokale initiatiefnemers. Door overzicht te creëren in de evenementen en activiteiten neemt de organisatie-kracht toe en – belangrijker nog – wordt de bezoeker beter geïnformeerd en komen meer mensen naar het gebied.

8.6 Projectenoverzicht

Onderstaand is een overzicht gegeven van de projecten voor het speerpunt 'Gebiedsmarketing'. Deze projecten zijn in projectsheets uitgewerkt in het projectenboek.

Projecten Gebiedsmarketing			
Nummer	**Project**	**Omschrijving**	**Trekker**
8.1	Unesco Biospere voor de Maasheggen	Inzet op het verkrijgen van UNESCO-biosfeerstatus voor de Maasheggen	Gemeente Boxmeer, VNC
8.2	Boek Maasheggen	Opstellen en uitgeven van een documentaire-achtig boek over de Maasheggen	VNC
8.3	Opstellen plan gebiedsmarketing	Het opstellen van een marketing campagne voor de Noordelijke Maasvallei	Projectgroep Gebiedsmarketing
8.4	Ontwikkelen merkstijl Maasheggen	Het ontwikkeling van een herkenbare merkstijl voor de Maasheggen	Gemeente Boxmeer
8.5	Consumentgerichte website Maasheggen	Ontwikkeling van een centrale website voor consumenten. De website moet een centraal punt zijn voor het verkrijgen van informatie over het gebied.	Projectgroep Gebiedsmarketing
8.6	Prijsvraag streekproducten	Organiseren van een prijsvraag voor het uitdenken en ontwikkelen van streekproducten als aanjager voor creativiteit en ondernemerschap	Projectgroep Gebiedsmarketing
8.7	Uitbouwen NK Maasheggenvlechten	Vergroten en verbreden van het jaarlijks terugkerende evenement	Stichting Landschapsbeheer Boxmeer (SLaBox)
8.8	Evenementenkalender	Opstellen en centraal publiceren van een evenementenkalender voor het gebied	Projectgroep Gebiedsmarketing